Naše Písně.

Upravil a vlastním nákladem vydal

Antonín Vorel

Kreslila

Zdenka Vorlova Vlčková.

Brno 1912.

Veškerá práva vyhrazena.

Nakladatelství „Našich Písní“, Brno, Besední dům. — Tiskl Eduard Kalous v Brně.

učby do nejsvětlejšího popředí, jemu dlužno věnovati všechnu péči a pozornost. Všechno ostatní má zde význam více méně podřízený a může beze škody úplně býti pominuto. Jest samozřejmo, že nebude možno při větším počtu žáků pokaždé každého zvlášť v solovém zpěvu cvičiti, ale může vystřídati se jich aspoň několik, také mohou zpívati po větších menších skupinách, aby hlas každého jednotlivce bylo rozeznati, kdyby od čisté intonace, nebo jinak dost málo se odchyloval, a tak konečně navyknou si i všichni pospolu zpívati s touže pozorností, jako kdyby zpíval každý samoten. Zpěv společný musí v jistých příčinách rovnati se úplně zpěvu solovému.

Jest Již patrno, že stupňování požadavků na jednotlivých stupních nezáleží ve složitější, nebo umělejší úpravě písní, tedy ne ve zpěvu vícehlasém, nýbrž, že záleží ve zvýšení **zpěvákovy výkonnosti**, způsobilosti a osobní dovednosti umělecké. I naši umělci naturalisté zpívají nezřídka jako o závod kdo výše a kdo pěkněji.

Nedomnívej se nikdo, že takovým postupem bude zpěv vícehlasý zanedbáván. Právě naopak, dostane se i jemu té nejlepší přípravy. Při krásném zpěvu rozvroucnělém dostavuje se při některých písních na určitých místech samoděk potřeba sesílených průjevů, harmonicky vyplněných, potřeba zpěvu vícehlasého. A této potřebě dovedou naši zpěváci vyhovovati tím jistěji a tím lépe, čím jistěji budou jednohlasý, solový zpěv ovládati. Vpadání vícehlasých sborů nebude s nižádnými obtížemi spojeno, budou tedy i pro jiný zpěv sborový dobře připraveni, zvláště budou-li všechny předpravné cviky stále pečlivě vykonávány. Dobře vedený zpěv školní bude se značně lišiti od obyčejného, průměrného zpěvu naturalistického, bude blížiti se aspoň o stupínek zpěvu uměleckému. Pojednati o tom zevrubněji, kterými prostředky toho dosáhnouti, musí odkázáno býti na jiné místo. Zde přestati dlužno na některých pouze stručných pokynech.

Cviky sluchové.

Všeobecně se málo uvažuje, ne-li dokonce zapomíná, jak veliký jest rozdíl mezi duševním životem člověka jemným hudebním sluchem nadaného a jiného, jenž tohoto vzácného smyslu postrádá, anebo že jeho vývoji a cviku potřebné pozornosti nevěnoval. Kdo má jemné, dobře pocvičené ucho hudební, nejen že jinak mluví, jinak čte a jiným slohem píše než všichni ostatní, ale rozpoznává nezřídka již v pouhém hlase řeči lidské velmi citlivě tajemné stránky života a povahy, jež pronášená slova třeba pečlivě zastírati se vynasnažují. A zřídka kdy se mýlívá; napomíná tedy bystrý sluch hudební nezřídka aspoň k moudré opatrnosti.

Naše mládež jest velikou většinou od přírody nadána neobyčejně bystrým sluchem hudebním, jenž cvikem znamenitě může se ušlechtiti a zdokonaliti. Obyčejně tyto cviky hudebního sluchu bývají zanedbávány, neboť zazpívati tu či onu píseň není ještě zvláštním cvičením hudebního sluchu, jež začíná se vědomým pozorováním a napodobováním správné výšky každého tonu, buzením a pěstováním citu pro tuto výšku tonu, pro jeho barvu, sílu a j. v. K tomu naskytuje se příležitost hned při užívání ladičky. Žáci naslouchají pozorně, jak dlouho ladička zní, kdo déle bude slyšeti, jak ton ustavičně sice slábne, ale stále jest stejně vysoký, pozorují, zda-li ton na houslích na strunu *a* zahraný jest také právě tak vysoký a není-li, co třeba se strunou učiniti, aby té výšky nabyl, slyší, že i ten ton může slábnouti, na stejné síle se udržovati, nebo sesilovati se a zase slábnouti, pokoušejí se ton téže výšky sami zazpívati a podobným způsobem měniti. Ty pokusy vykonávají zprvu po jednotlivu, potom po skupinách, na př. tři poslední lavice, tedy 12 žáků. Kolik tonů bude slyšeti? Nezřídka přijde za odpověď, že 12. Ano, bývá tomu skutečně nejinak, ale právě to jest veliká chyba, neboť musí býti slyšeti toliko jediný ton, a kdyby sebe více hlasů jej zpívalo. Tak docílí se, že konečně všichni zpěváci po vykonaných opravách zazpívají čistě a správně ton, o nějž právě běží, tak že poslouchati se bude nejinak, než jako by zpíval jej zpěvák jediný.

Brzy zapamatují si, jakou právě silou třeba hlasivky napnouti, aby určitý ton se ozval a tak naučí se nasazovati takový ton hned lehce a bez nepěkných náběhů. Kdykoli jim bude určitý ton po houslích zazpívati, budou napřed již věděti, že nebude lhostejno, jak jej zazpívají a že nebude přijat a schválen,

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

pokud nebudou všichni do jednoho zpívati jej na vlas v té výši, jak byl předehrán. Jindy jedna část bude ton zpívati, druhá poslouchati a posuzovati, ozývá-li se skutečně jen jediný čistý ton, či slyšeti-li jich více.

Těmito jednoduchými cviky bude již pro čistotu a správnost zpěvu velmi mnoho vykonáno. Více ještě, budou-li vedeni, aby dobře vyposlouchali, kterým tonem zvoní na př. zvonek na školní chodbě a aby jej napodobili, jak zvoní který zvon na věži, kterým tonem bijí hodiny, do kterého nejvyššího tonu zpívá kohout, kterým začíná zpívati kos, pěnkava, kterým na jaře strnádek a jiní ptáci. Není věru věc tak snadná, všecky tyto a jiné tony, co se jich kolem nás stále ozývá (na př. výšku řeči každé osoby) náležitě pojati a udati. Pokus se o to každý sám. Ale podobnými cviky hudební sluch neobyčejně se vyvinuje a bystří.

Potom žáci poslouchají a posuzují vzájemné výšky dvou tonů. Ladí-li se před nimi housle, poznají záhy sami, jest-li *e* proti *a* čistě naladěno, třeba o čisté kvintě ničeho ještě nevěděli, a sami řeknou, co se strunou *e* má se učiniti, aby souzvuk byl čistý. Tak i při ostatních strunách. Ladění houslí před žáky jest každodenním vydatným cvikem sluchovým. Budou brzy všichni velmi dobře rozeznávati souzvuky čisté a falešné. Také budou k tomu vedeni, aby poslouchali pozorně zpěv osob jiných, rovněž tak zpěv ptačí, hru na housle, a aby posuzovali, byla-li čistá a správná, či ozýval-li se který ton falešný. Nelze vypsati všechny rozmanité cviky sluchové, co jich možno konati v neobsáhlé říši tonů. Konají-li se správně, uzpůsobují nás užívati nejen hudebního krásna v koncertech, ale učí nás naslouchati s potěšením zpěvu ptačímu, hukotu vod, ševelu listí, bzukotu včel a jiným harmoniím přírodním.

Učebný postup.

Vyučování zpěvu v našich školách obecných liší se značně od toho učení v ústavech odborných, kde bývá jeho účelem a cílem hlubší vzdělání hudební, kdežto nám třeba spokojiti se, poznají-li žáci hodně mnoho pěkných písní a naučí-li se pěkně je zpívati, a to nezřídka pouze dle sluchu, a jen v případech příznivějších také dle notace hudební. Začínáme tedy učiti zpěvu na písni a přísiušné poučky a pravidla i cviky připojujeme jen pozvolna a část po části, jak právě příležitost se naskytuje a potřeba žádá. K tomu hodí se arci nejlépe písně, které žáci aspoň od poslechu již trochu znají. Připravujeme si je tedy jako do zásoby, dávajíce je žákům od dospělejších předzpěvovati anebo čas po čase sami jim některou předzpěvujíce a předehrávajíce. Nejeden bude za nedlouho se pokoušeti, pozpěvovati si ji polohlasem spolu s houslemi.

Vlastní učení začíná se pak tím, že zjistí se napřed nejvyšší, potom nejnižší ton nápěvu a žáci se vedou, aby každý ten ton čistě a úplně správně na samohlásku *a* zazpívali. Ani nejmenší odchylka nesmí se připustiti. Kdo by vytáhnouti nemohl, musí nazatím zpěvu nechati. Oba řečené tony poznamenají se do linek notové osnovy na školní tabuli třeba ne notami, než pouze vodorovnými čárkami, pokud obvyklé hudební notace, k níž dosti záhy přestoupiti možno, ještě se neužívá. Mezi ně zaznamená se stupňovitě celá řada tonů, v níž nápěv se pohybuje a i ty naučí se žáci zpívati v řadě vzestupné i sestupné, za každým tonem přestávajíce, aby každá vyskytnuvší se sebe menší nesprávnost mohla ihned býti opravena.

Další intonační cviky jsou: zazpívati samostatně dva tři tony stejné výšky za sebou, obsahuje-li stupnice všech osm tonů, zazpívati samostatně osmý za prvním a naopak, potom první, druhý vynechati a zpívati zase až třetí, podobně 1. a 5., 3. a 5., 1., 3. a 5., z ostatních intervalů pak hlavně ty, jež v zjednodušeném nápěvném útvaru se vyskytují, dále na př. kvartu pomocí tercie, sextu pomocí kvinty a p. v. Všechna tato cvičení znamenají se čárkami do notové linkové osnovy, aby intervaly také prostorně se znázorňovaly. Znamének zvýšovacích a snižovacích prozatím se neužívá. Jest ku podivu, jak brzy žáci se naučí tyto jednoduché intervaly zcela samostatně, bez pomoci houslí správně intonovati. Ovšem nesmí připustiti se ani nejmenší odchylky, a kdekoli by se vyskytla, musí pomocí houslí ihned býti odstraněna. Při tom ani na cviky vokalisační nemá býti zapomínáno.

784.494371
Val.

Úprava a zpracování „Našich písní“.

Písně v této sbírce jsou vybrány a připraveny především pro zpěv jednohlasý, solový i společenský, tedy aby zpívány byly všude, kdekoli se zpívává a to bez všeliké jiné podpory. Nápěvy, jež v našich velkých sbírkách nalezeny byly správně zaznamenány, převzaty jsou odtud beze změny, jinde vykonány byly potřebné opravy, buď že nápěvy přeloženy byly do přístupnějších tonin, že míra taktová byla povaze skladby přizpůsobena, nebo že notace nápěvů tak byla upravena, aby zvláštní členitost rhytmická co nejvěrněji byla vystižena a aby odpovídala způsobu, jak píseň zpívati dlužno.

Připojeny jsou rozbory krasoumné a věcné. Nápěvy jsou rozloženy v části a převedeny na základní jednoduché útvary hudební, čímž nejedna píseň na první poslech nesnadná stává se průhlednou a pochopitelnou.

Rychlost pohybu poznačena jest při každé písni ne slovy, jež různě mohou býti vykládána, než přesnou, určitou měrou časovou, metronomem.

Sbírka jest uspořádána jak běží den, rok a celý život lidský, začíná probouzejícím se jitrem, vede pěvce různými ročními dobami, probírá různá zaměstnání a zjevy v přírodě, zastavuje se při významných proměnách života, při jeho snech, snahách a tužbách a končí písněmi nábožnými a vlasteneckými. Dle toho jsou písně sestaveny v patnáctero skupin.

V těch skupinách jsou většinou tak seřazeny a zpracovány, aby se mohly zpívati netoliko po jednotlivu a po různu, ale také v nepřetržitých, souvislých řadách, aby jedna druhou vybavovala a aby v paměti lépe se zachovaly, čímž i nejeden popěvek zdánlivě bezvýznamný bývá zachován a k platnosti přiveden. Takovým uspořádáním nabývají písně rázu objemnějších skladeb hudebních k různým společenským potřebám vhodných. Bylo ho vůbec poprvé užito roku 1894 ve druhém svazku těchto sbírek, a že se dobře osvědčilo, jest ho užito i zde.

Tehdy také byl učiněn první, ještě dosti ostýchavý pokus, složiti k písním doprovody houslové. Úspěch, jehož jím bylo ve školách dosaženo, byl tak překvapující a tak pronikavý, že od takového zpracování písní nemohlo více býti upuštěno. Nastal obrat ve školním vyučování zpěvu. Zpěv stal se předmětem nad jiné oblíbeným, těšili se naň žáci neméně než učitel, a kde byl který, co uměl na housle lépe hráti, prosili jej žáci, aby přišel k nim do třídy zazpívat s nimi. Naše krásná píseň lidová již již shasínající znovu ožila, byla — prozatím aspoň ve škole vzkříšena.

Proto i nyní, po uveřejnění tohoto díla docházejí z blízka i z daleka četné projevy potěšitelné, jako: S „Našimi písněmi přistěhovala se k nám do školy radost“, nebo: „Pod školními okny zastavují se zástupy kolemjdoucích, aby naslouchali našim koncertům“, odjinud: „Rozepsali jsme průvod houslový dvěma žákům lepším houslistům, a tak žáci sami celý koncert opatřili“, dále pak: „Po školní slavnosti musili jsme vrátiti se na naléhání obecenstva z ulice do školy, zazpívat ještě jedenkráte naše krásné písně“ a p. v.

Způsob hry našich venkovských hudců mohl býti zachován či napodoben jenom při několika písních, ostatně jsou průvody vesměs samostatné zpěvy, jež náladu písním potřebnou připravují a vyvolávají, nápěvy do přiměřeného ovzduší vsazují a hudební jejich účinek zmocňují. Podobného účinku nelze dociliti žádným jiným hudebním nástrojem, nenť žádný tak podajný, ohebný a výmluvný. Ke skupině „dožinek“ připsán jest mimo průvod houslový i průvod na violu.

Zvýšená nálada zpěvní nezřídka zpěváka uchvacuje do té míry, že by do zpěvu jednohlasého chtěl vpadnouti hlasem druhým, ne-li i třetím. Proto jsou tyto písně pro zpěváky již dokonale pocvičené tak upraveny, že začíná zpívati hlas jediný a při opakování některých částí, nebo jinak na místech přiměřených že vpadá zpěv vícehlasý. Konečně jsou i některé jinak různé písně spojeny ve zpěv dvojhlasý, když obsahem k sobě se vztahují a hudební skladba-li to připouští.

Jest všeobecně známo, jak šlechtivě umění na mysl lidskou působí. Mělo by tedy zajisté pilně k tomu býti působeno, aby uživání uměleckých děl přístupno a usnadněno bylo nejenom několika vy-

voleným, ale každému příslušníku našeho národa. Než, vizme, kolik jest těch, co mají příležitost a možnost účastnu býti krásných hudebních koncertů! Možno počítati je nejvýše snad na tisíce nebo desetitisíce, kdežto celé miliony ostatních po celý svůj věk musí zavděk bráti ledajakými ničemnými, ne-li sprostými odrhovačkami. Naše písně, jak jsou tuto upraveny, vyzývají přímo k tomu, aby při nejjednodušších prostředcích krásné zpěvné a hudební koncerty pořádány byly netoliko ve školách nižších i vyšších a ve pěveckých jednotách, nýbrž i v rodinách a v každé sebe menší chatrči pohorské. Hudebního nadání a krásných hlasů máme k tomu všudy přebytek, a čtyři strunky na housličkách bývaly u nás od nepaměti i v těch nejchudších chaloupkách. Těm, kdo by chtěli namítati, že ne každý umí tolik, aby průvody vyhrál, odpovídá jistý mladý učitel, jenž nedávno přišel pozeptat se na cosi. Znal z paměti skoro celou sbírku a průvody hrál čistě a zcela slušně. Kde jste se učil? „Jenom na ústavě a když jsem vystupoval, neuměl jsem více, než kterýkoli z ostatních; ale od té doby co mám „Naše písně", nemohu od houslí se odloučiti. Zprvu hrával jsem jen horní hlas, až ponenáhlu naučil jsem se i dvojhmatům." Statečný mladík. Za nedlouho bude hráti nejen správně, ale i pěkně. A jiný přišel — neučitel — a pravil: „Já na housle neumím, hrávám tedy průvody na klavír, tak jak jsou, jen tu a tam některý spodní ton přidávám, a nemůžeme zpěvu se nabažiti." Ano, ale klavír nezpívá, tak jak housle zpívají.

Aby „Naše písně" vyhovovaly zásadě „Umění do škol" netoliko po stránce hudební, ale do jisté míry také po stránce umění výtvarného, s hudbou namnoze těsně souvislého, přinášejí řadu uměleckých reprodukcí, jejichž originály pocházejí z toho ovzduší, kde písně původ svůj vzaly. Některé obrázky pojí se přímo k jistým určitým písním, jiné k celým jejich skupinám. Podobně jako k písním, jsou i k obrazům připojeny potřebné výklady a rozbory. Tak povstalo dílo, jež vyžadovalo i zevnějšku nákladněji vypraveného, než obyčejně bývá.

Nebylo-li u nás po tuto dobu písňového díla tímto způsobem zpracovaného, nemají ho v jiných literaturách podnes, patrně proto, že nemají tak krásných písní lidových.

Výška hlasu, toniny.

Naši zpěváci a zpěvačky zpívají raději v poloze vyšší, než v nižší. Mají skoro napořád dobré vysoké hlasy, a taková poloha také mnohým písním lépe svědčí. Ponurého, mručivého zpěvu nemilují ani dospělí, ani mládež. I nábožné písně rádi vysoko intonují. Na Hostýn přišlo procesí až kdesi od Napajedel. Vedl je stařík více než sedmdesátiletý, vysoký, osmahlý, hubený, ale přímý a svěží. V kostele při křížové cestě intonoval písničku tak vysoko, že nápěv vystupoval až na dvakráte čárkované a^2. Přesvědčil jsem se, maje ladičku ssebou. Myslil jsem si: však ty brzy povolíš; ale nepovolil. Po každé přestávce začali v téže výši a tak vyzpívali všech 14 zastavení, aniž byli o vlásek padli. Kdo nemohli vysokého a^2 vytáhnouti, zpívali v těch místech některý ton druhého hlasu; však jich mnoho nebylo.

V našich písních nejdou nápěvy tak vysoko, nejvýše na j^2 a to jen v ojedinělých tonech; celkem pohybují se v řadě od c^1 do e^2. Překládati nápěvy pro některý ten vyšší ton do poloh nižších k vůli pohodlí zpěváků, bylo by podporovati jejich lenivost na úkor výcviku výšky hlasové a na úkor uměleckého účinku písně. Může to býti odůvodněno jen u některých malých dětí a to jen na tak dlouho, pokud se vyšší tony u nich nevyvinuly, potom u těch několika zpěváků, kteří jich nemají a vůbec nikdy mít nebudou, konečně i u ostatních, ale jen po tu dobu, pokud nového, nesnadného nápěvu ještě úplně neovládají a vyšší tony nesprávně intonují.

Toninu písně a tím i největší výšky a hloubky nápěvu určují z pravidla hudci, a ti libují si z pochopitelných příčin v toninách, jež nemají mnoho předznamenání. Zanotuje-li jim zpěvák píseň na př. do *Des*, zahrají mu ji zcela jistě do *D* nebo do *C*, on pak musí se jim přizpůsobiti a podobně i v jiných případech. A tak zpívají a hrají se písně napořád do *C*, do *J*, do *D*, do *F*, do *Hes*, řídčeji již do *A* nebo do *Es*, či v jiných ještě toninách. Není tedy nikterak odůvodněno, přidržovati se při zaznamenávání písní bezpodmínečně zrovna té toniny, v níž zpěvák naturalista nám píseň náhodou byl zazpíval.

Jest ku podivu, jak mnoho krásných, plných, sytých a neobyčejně objemných hlasů shledává se při naší školní mládeži, zvláště při dívčí a na venkově. Dlužno o to pečovati, aby dostalo se jim aspoň poněkud přiměřeného výcviku.

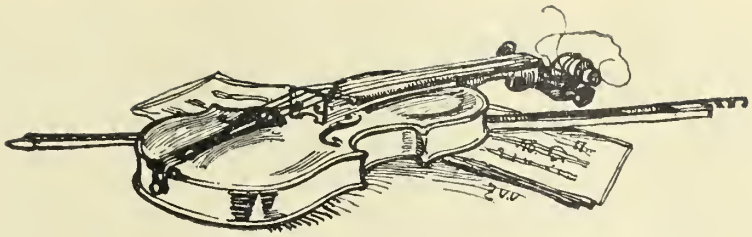

„Housle jsou krásným a ryze slovanským nástrojem, v jehož hře zvlášť náš národ vyniká“. Tak jest napsáno v „Času“ v č. 193. ze dne 15. července 1910. K tomu pak hned jest doloženo, že tento nástroj „měl by býti ze škol při vyučování zpěvu úplně odstraněn, protože svádí děti k pouhému papouškování dle sluchu, kdežto hlavním cílem školního zpěvu má býti, aby se probudil hudební sluch dítek“.

Tato poznámka arci nemůže dotýkati se našich houslových doprovodů, protože není ani jediného, kde by housle žákům předehrávaly, co mají zpívati, jak při klavírních doprovodech nezřídka se shledává. Právě naopak: žák při našich doprovodech musí intonovati zcela samostatně, nemaje kromě podložených harmonií ničeho, čeho by přidržovati se mohl, protože ty doprovody jsou také zcela samostatné a proti nápěvu protichodné zpěvy, které nápěv mocně a neodolatelně vyzdvihují a zpěvákovi přímo brání, aby proti čisté intonaci chyboval. Neposlední toho příčinou jest zajisté volnost ovlady tonu houslového proti tonu klavírnímu, temperovaným laděním spoutanému.

A mají-li housle skutečně tu vlastnost, že zpěváka táhnou, aby za nimi tony jako „papoušek“ věrně napodoboval, pak právě tato vlastnost, kterou při žádném jiném hudebním nástroji neshledáváme, činí nám je pro buzení, cvičení a šlechtění hudebního sluchu nenahraditelnými a při vyučování zpěvu v našich školách přímo nepostrádatelnými. Intonuje-li zpěvák falešně kterýsi interval, ne snad o čtvrt tonu, než toliko o vlásek, není možno nižádným jiným nástrojem chybu po něm napodobiti, k vědomí mu ji přivésti a potom opraviti, než toliko houslemi, u nás pak je od pradávna známo, že má-li kdo státi se dobrým hudebníkem, jest třeba napřed na housle se učiti a potom teprve na jiné nástroje. Chtěl-li by kdo houslí při zpěvu užívati jenom tak, že dával by po nich bezmyšlenkovitě ton za tonem napodobovati, ten by ovšem vzácných vlastností houslí jenom zneužíval. Tak snad mělo by rozuměti se svrchu uvedené poznámce v „Času“.

Když tě již housle jsou nástrojem tak vzácným, že by bez nich k vyučování zpěvu nikdo ani přistupovati neměl, dlužno zajisté věnovati jim také trochu pozornosti. Především dlužno připomenouti, že školní housle náležejí do inventáře třídního, že tedy mají býti stále po ruce v každé školní třídě a to i ve školách měšťanských. Jest jich tam třeba netoliko v hodinách pro zpěv určených, nýbrž v každé jiné hodině. Mimo to má ovšem každý učitel míti doma své vlastní housle.

Ale nejsou housle jako housle. Bývají za 5, 6 a také za veliké tisíce korun. Na housle školní třeba věnovati aspoň 30, 40 korun. Kupovati nástroje ledajaké nemůže se doporučovati.

Nemálo záleží na tom, v jaké opatrnosti a v jakém pořádku jsou housle chovány. Poznáš dle toho v jakém poměru jest majitel jejich k umění hudebnímu a má li své housle rád; nemá-li, aby toho raději všeho nechal. Mají vypadati stále jako nové, po každé hře mají býti měkkým praporečkem brkovým pečlivě oprášeny, aby ani na strunách, ani pod struníkem kalafunový prášek se neusazoval. Tak mají vždy uloženy býti do pouzdra, jež dobře se uzavírá a v něm mají býti zakryty hebkou látkou. Ve vlhké místnosti nesmí se chovati.

Kolíčky musí pevně držeti a při ladění musí lehko tlaku povolovati. Jestli třeba užívati velikého násilí, nebo spadají-li samy, nejsou dobře upraveny. Vřeténko musí do obou otvorů ve hlavě úplně těsně přiléhati, proto každý nový kolíček musí těm otvorům býti dobře přizpůsoben a vůbec houslařem upraven.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Velmi mnoho záleží na tom, jakými strunami jsou housle potaženy. Hedvábné, nebo dokonce drátěné mají úplně býti vyloučeny. Užíváme jenom strun střevových, čistých t. zv. strun kvintových, t. j. takových, při nichž, jsou-li dobře naladěny, ozývá se vždycky čistá kvinta, kdekoli na dvě sousední struny v tomže místě prst přitlačíme. Tyto kvinty při některých strunách bývají falešné, a takové struny k našim účelům se nehodí. Struny, jež prodávají se po 16—20 haléřích, jsou příliš drahé, protože ničeho nevydrží, kupujeme tedy jen osvědčené struny, ovšem po 60 haléřích až i po koruně.

Na tu část struny, která byla již jedenkráte na kolíčku navinuta, nebo jinak zlomena, či poškozena, nemožno více čistě hráti, proto potahujeme housle jenom jednoduchými potahy, to strunami jen tak dlouhými, jak právě jest potřeba. Nenecháváme tedy struny přes potřebu na houslích viseti, nýbrž pečlivě je ukládáme. Na kolíčkách také nesmí býti navinuta částka větší, než právě jest potřeba.

Ukládáme-li housle do pouzdra, nespouštíme struny E, nýbrž necháváme housle stále čistě naladěny. Jsou-li housle v dobrém pořádku, zachovávají to ladění stále beze změny. Toto ladění musí býti stále stejné dle hudební ladičky.

Neposlední částkou houslí jest dobře zřízená kobylka. Nemožno na housle čistě a jistě hráti, jest-li kobylka příliš vysoká, nebo příliš nízká, nemá-li horní její hrana přiměřeného tvaru, jsou-li na ní struny příliš blízko, nebo příliš daleko od sebe vzdáleny a nestojí-li kobylka na pravém svém místě. To všechno náležitě upraviti nedovede kterýkoli obchodník, než jenom zkušený a dovedný houslař.

Také na tom záleží, abychom měli dobrý smyčec a i ten abychom v náležitém stavu udržovali. Po každé hře má jeho šroubek býti roztočen, aby žíně se uvolnily a prut aby své pružnosti neztrácel.

Hleďme zaopatřiti si dobré housle, proto bez porady s dobrým znalcem jich vůbec nekupujme a potom pečlivě je ošetřujme.

Naše píseň při zpěvu společném.

Pěvecké jednoty učinily si předním úkolem pěstovati zpěv sborový. Zpívají se tedy sbory mužské, ženské i smíšené, buď s průvodem hudebním, anebo bez průvodu. Odtud ustálilo se i ve školách mínění, že při vyučování zpěvu dlužno tak postupovati, aby napřed zpívaly se lehké písně jednohlasně, potom dvojhlasně a na nejvyšších stupních troj- i vícehlasně.

Tím míněním bývá naše krásná píseň nemálo poškozována, buď že vůbec odstavována bývá do pozadí, buď že podrobovati se musí příkrému násilí, zpracovánu býti pro dva nebo i více hlasů, ať už její povaze takové zpracování svědčí, nebo nesvědčí. Jak podivné to zpracování druhdy bývá, o tom možno přesvědčiti se v četných školních zpěvnících. Ale nejen tam: sbory vyššího slohu na naše písně skládané bývají zase nezřídka tak nesnadné a neobvyklé, že jejich krásu pociťovati a chápati dovede jen velmi skrovný počet posluchačů, ač-li i ti nepodléhají jistému vlivu suggesce buď cizí, nebo vlastní, a že zájem a sympatie všech ostatních náleží výhradně dovednosti a horlivosti pěvců, již při námaze tak nevšední až do konce vytrvali a všechny nemalé obtíže konečně šťastně překonali. V podobných případech nezřídka i nápěv písně bývá průvodem nemálo zastírán, ač právě v něm všecka její krása, síla a významnost spočívá.

Pokud tedy našich písní se týká, dlužno i při společném zpěvu pečovati ne tak o zpěv vícehlasý, jako hlavně o to, aby nápěvy zpívány byly správně, pokud možno, krásně. Ve školách, kde cíl zpěvného učení nemůže býti příliš vysoko kladen, mělo by pěstování zpěvu tak býti vedeno, aby žáci:

1. co možná mnoho krásných písní poznali a si zapamatovali;

2. aby podstatu skladby každé písně a její zvláštnosti do jisté míry správně si uvědomili;

3 aby dovedli netoliko společně, nýbrž **každý jednotlivý žák samoten** naučené písně správně a slušně zazpívati.

Zpěv jednohlasý, zvláště však **solový,** který posud býval — jak všeobecně známo — až na nepatrné výminky skoro úplně zanedbáván, staví se tu zcela rozhodně na všech stupních školní

Když byla takto čistota jednotlivých tonů a naprostá správnost intonace intervalů zabezpečena, přikročí se k rozkladu písně v přirozené větší, menší části (oddíly, půloddíly) a k vyjádření jich zjednodušenými nápěvnými útvary. Na těch útvarech na tabuli poznamenaných vykonají se další cviky intonační s touže bedlivostí a přesností jako předešlé. Užívati při nich možno již slabik *la, le, li, lo* jako náhradou za známé slabiky solmisační. Touto přípravou získává se pevného a průhledného podkladu pro další melodické i rhytmické propracování nápěvu, jak poznamenáno jest ve výkladech a rozborech jednotlivých písní. Takové předpravné cviky pomáhají jako pevná kostra udržovati hlasy zpěváků na příslušné výši tím bezpečněji, čím pečlivěji jsou prováděny.

Když byl nápěv úplně nacvičen, stupňuje se ponenáhlu tempo, zprvu vždy volné, až do předepsané míry, potom přihlíží se také k potřebným rozdílům v síle hlasu a ke správné, zřetelné výslovnosti textu a ke přednášce volné, co možno pěkné. Písně takto nacvičené mají i na jiných stupních stále se opakovati ovšem s požadavky vždy většími, aby se nezapomínaly.

Síla hlasu při zpěvu.

Ovládati účelně sílu hlasu a docíliti zpěvu dynamicky pěkně odstínovaného náleží k vyšším požadavkům zpěvného umění, na jakéž v našich školách příliš daleko odvažovati se nemůžeme již z té příčiny, že takový zpěv předpokládá vyspělejší život duševní, než u mládeže škol obecných se shledává a že vyžaduje obsáhlejších, hlubších cviků soustavně spořádaných, než jaké v těchto školách konati se mohou.

Mezi mládeží dospělejší bývají ovšem jednotliví zpěváci naturalisté, kteří i po této stránce pozoruhodnými výkony se vyznamenávají, ale to jen výminečně; celkem bývá zpěv — zvláště sborový, společný — skoro stejně silný, spíše silnější než slabší. Nejinak bývá ve školách: žáci skoro napořád příliš silně, nezřídka až křiklavě zpívávají. Jindy zase střídává se zpěv silný se slabým bez všelikého obsahového či citového odůvodnění, to všechno na nemalou škodu přirozeného zpěvu krásného.

Kdo tedy zpěvu učiti má, měl by této stránce všechnu svou pozornost věnovati a zpěváky především, a to hned při cvičeních sluchových a hlasových důrazně upozorňovati, že zpěv sebe silnější, jenž v notách znaménkem *ff* (fortissimo) poznačen bývá, nesmí nikdy býti křikem, nebo skřekem, nýbrž že vždycky musí zůstati plnozvukým sice, nicméně však libým lidským zpěvem. Naproti tomu že místa poznačena 2 neb 3 *p* (pianissimo) dlužno zpívati — zvláště při zpěvu společném — hlasem slabým, jen při úplném tichu ještě slyšitelným, nicméně však čistým, jasným a zřetelným.

Mezi oběma krajními body jest celá řada stupínků a různých brzy náhlejších, brzy ponenáhlých přechodů, jichž všech dlužno šetřiti aspoň do té míry, pokud způsobilost, příprava a věk žáků to připouští. Nedomnívej se tedy nikdo, že postačí upozorniti pouze žáky, kde má zpívati se silněji, kde slaběji. Jest i zde konati pilně účelné cviky napřed na jednotlivých tonech a s jednotlivými žáky. Tak možno docíliti toho, aby žáci i při společném zpěvu s hlasem svým aspoň do jisté míry hospodárně zacházeti se naučili. Té hospodárnosti jest neméně potřeba při pěkném čtení i při slušné řeči.

O zvláštním zbarvení hlasu při zpěvu zvroucnělém nemožno na těch stupních se šířiti, možno však na houslích je ukázati.

Rychlost pohybu. (Tempo.)

Jak rychle se která píseň má zpívati, leží v její povaze, druhdy i v povaze zpěvákově, a nemůže tedy libovolně býti ustanovováno. Zpívá-li se však píseň, jež žádá živého, svěžího tempa, loudavě, tahavě, rozvláčně, bývá k nepoznání. Nejinak píseň vážná, na př. kostelní, zpívá-li se příliš rychle. Předpisy: zvolna, rychle, svěže, mírným pohybem atd. neudávají toho pohybu přesně, připouštějí mnoho různých výkladů. Proto při našich písních udáno jest při každé tempo hned na začátku přesnou časoměrou, metronomem a to dvojím: Mälzlovým a Webrovým. Mälzlův metronom prodávají obchodníci hudebními nástroji za 14—16 K, Webrův může každý sám bez všelikých výloh si pořídíti. Jest to olověné závažíčko zavěšené na niti před lepenkovým proužkem, na němž poznačena jest centimetrová míra. Užívání jest

velmi jednoduché. Má-li na př. čtvrťová nota trvati 1/72 minuty, tedy kyvadlo dávati 72 kyvů za minutu, třeba dáti mu délku 69 cm. Má-li těch kyvů býti jenom 50, musí kyvadlo býti dlouhé na 144 cm atd.

Nedomnívej se však nikdo, že metronom jest na to, aby žáci, neb zpěváci dle něho zpívali. Ten jest jen pro toho, kdo zpěv řídí, aby přiměřené tempo udával. To tempo během zpěvu z různých příčin nezřídka se měnívá, brzy o poznání zrychluje, brzy uvolňuje. Naprosto stejné zůstává jen při písních pochodových, při hudbě taneční a p. v. Jest-li kde předepsáno, aby pohyb se uvolňoval, musí stávati se to ponenáhlu.

Ostatně jest při některých písních, zvláště při tak zvaných táhlých tolik a tak různých změn v pohybu, že jich v notaci ani zaznamenati nelze. Přes to základní, nebo aby se řeklo průměrná rychlost má vždy dle předpisu býti zachována. Dávati při zpěvu takt vůbec není potřeba, byla-li píseň náležitě nacvičena, zvláště tedy ne, hrají-li se průvody houslové. Zpěváci s houslistou velmi dobře si rozumějí, a druh druhu vyhovují.

Slova našich písní.

Zpívá-li slavíček za vlahé noci krásnou svou píseň májovou, nenapadne nikoho tázati se po slovech k té písničce. Tak i při jiném zpěvu ptačím, nebo hraje-li kdo na housle, či na flétnu-li píská, nebo si jenom pohvizduje a pozpěvuje, aby ulevil tlaku své nálady. Jinak jest při zpěvu. Písně beze slov mohou se sice hráti, ale zpívati se nemohou. Jest tedy při zpěvu slovům věnovati pozornost nemenší, než nápěvu samému. Ta slova mohou býti a bývají skutečně nezřídka různá dle toho, kdo je skládal a jak dovedl projeviti, co z nápěvu vycítil. Nejvhodnější bývají ovšem ta, jež povstala původně spolu s nápěvem; jsou-li známa, neradno na nich co měniti, a jsou-li složena v nářečí, i toho dlužno se přidržovati, ovšem jenom v tom případě, když zpěvák to nářečí dokonale ovládá. Jinak bylo by velmi pochybeno, chtěl-li by na př. zpívati píseň slovenskou po slovensku, kdo nářečím tím mluviti neumí. V těch případech nahrazuje se nářečí bez závady českou řečí spisovnou. Však i při tom mohou některá známá slova podržena býti ve znění původním, káže-li toho potřeba. Chyb mluvnických v prostonárodní písni na př. pro rým, nebo z příčin časoměrných tu a tam se vyskytujících neradno opravovati, aniž se nad nimi pozastavovati. Postačí pouze upozorniti na jejich příčinu.

Správná výslovnost.

Krása zpěvu jest také zřetelným vyslovováním textu podmíněna. Nevystačuje však zřetelnost obyčejné řeči, než vyžaduje se, aby slovům a slabikám bylo úplně rozuměti, ať již zpívá se hlasem vysokým, nebo nízkým, silným nebo slabým, tempem volným nebo rychlým. Taková výslovnost musí pozorně a pilně tak býti cvičena, aby zpěvák užíval jí bez námahy, aby stala se mu zvykem. Dlužno především pečlivě dohlížeti, aby proud zvukový o zuby se nezarážel a nebyl nucen dutinou nosní průchod vyhledávati. Proto musí:

1. Ústa otvírána býti ne sice nějak příliš nápadně, nepřirozeně, ale každým způsobem značně více, než při řeči obyčejné.

2. Všechny samohlásky, ne tedy pouze samohláska *a* musí na všech tonech zněti stejně jasně, plnozvučně. Musí tedy rty a dutina ústní při různých samohláskách přiměřeným pro každou způsobem vytvářeti se mnohem určitěji, a význačněji, než obyčejně potřeba bývá. Cviky k tomu směřující, t. zv: vokalisy, třeba jen po chvílkách, ale často, správně a dost pozorně — ne povrchně konané, nemohou dost vřele býti doporučovány.*)

*) Zpívá-li se jasně samohláska *a*, mají kraje rtů tvar ležaté ellipsy, a jazyk celou svou rozlohou spočívá volně na spodině dutiny ústní. Zkracuje-li se za zpěvu osa té ellipsy, samohláska *a* stále se zatemňuje, až konečně přechází v samohlásku *o*, když osa ellipsy byla dostatečně zkrácena. Mezi jasným *a* a jasným *o* leží celá řada těch samohlásek ale nejasných, ne dost zřetelných. Zkracuje-li se při *o* delší (svislá) osa, přechází *o* v *u*. Stáhne li se při *a* kořen jazyka poněkud na zad, tak že příklopek chřtánový volnému průchodu vzduchu v cestu se staví, povstávají nepěkné zvuky chřtánové. Zdvíhá-li se kořen jazyka, přechází *a* v *h*, a zdvíhá-li se střední část jazyka přechází v *e* a konečně v *i* a p. v. Mezi krajními hláskami jasnými, leží celé řady nejasných, nezřetelných. Zpívají-li jen někteří zpěváci ne dost jasně, nezřetelně, zpěv společný se kazí, naproti tomu velice mnoho získává, zachovávají-li všichni správnou výslovnost.

3. Při vyslovování souhlásek musí proud zvukový příslušnými ústroji býti přerušován poněkud rozhodnějšími a úsečnějšími nárazy než obyčejně, avšak bez veliké nápadné upřílišenosti; také nesmějí souhlásky na konci slabik vyznívati nižádným samohláskovým přídechem.

4. Slova na slabiky děliti dlužno úplně dle pravidel mluvnických, zpívati tedy souhlásky, jimiž slabiky se uzavírají na téže výši, na níž zpívána byla předcházející samohláska.

Toho všeho dosáhne se tím jistěji a tím lépe, čím lépe zpěvák naučí se vdechování a vydechování hledíc k množství vzduchu, k síle proudu a k délce doby dechové ovládati.

V čele těchto poznámek poznačen jest tento svazek „Našich písní" jako svazek III. První byl vydán roku 1891. Jest to 86 písní dětských: ukolébavky, popěvky obřadné, královničky, písně vánoční, koledy a j., vesměs písně jednohlasé a bez jakéhokoli průvodu hudebního. Druhý svazek vyšel r. 1894. Obsahuje hry se zpěvem a písně o ptácích a to: kury, pávi, holubi, husy, kachny, sokoli, zezulky, křepelky, vlaštovky, slavíček, skřivánek a jiní ptáci, celkem 107 písní seřazených ve skupiny s průvodem houslovým, místem druhým i třetím hlasem. Oba ty svazky jsou dávno úplně rozebrány. Budou na novo vydány v úpravě zcela jednoduché, jakmile bude možno vykonati potřebné opravy a doplňky.

Potom chystá se k celému dílu podrobnější návod, jak společnému zpěvu učiti.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

POZNÁMKY A VÝKLADY

K JEDNOTLIVÝM PÍSNÍM OBSAŽENÝM VE III. SVAZKU SBÍREK, JEŽ UPRAVIL A VYDAL ANTONÍN VOREL.

Některé z našich písní zapamatují se snadně, hned od prvního poslechnutí, jiné nesnadně. Postřehnouti hbitě jejich skladbu a osvojiti si je, dovede jen ucho jemné, hudebně dobře pocvičené. Sluchu méně cvičenému jsou neobvyklé, zdají se býti těžké.

To bývá neposlední příčinou, že takové písně, pravé to skvosty lidového umění hudebního, zůstávají dlouho majetkem pouze některých jednotlivců a v širších vrstvách že nesnadno se ujímají.

Ujaly by se a hojně by se rozšiřovaly, kdyby dostalo se jim náležitého výkladu a kdyby způsobem snadným a postupem přiměřeným ukázáno bylo, jak písním těm rozuměti a jak se naučiti zpívati je.

Kdo v ovzduší těchto písní vyrostl a žil. komu od mladosti nejútlejší byly chlebem vezdejším, tomu ovšem výkladu o nich netřeba; porozumí každé a zazpívá ji hned, podobně jako rozumí i zpěvu ptačímu a jako dovede i po ptácích zahvízdati: kdo však nezpíval než několik zcela obyčejných prázdných a hluchých písniček, ať již světských či nábožných, národních či uměle skládaných, kdo ani doma, ani ve škole, ani na veřejnosti při různých slavnostech, průvodech a pochodech hudebních, neslýchal než melodie jalové a plané, jakž pochopovati by měl náhle podivuhodného složení nejkrásnějších útvarů našeho hudebního umění lidového, jež jako plné květy štěpné nejen nádherným tvarem, ale i lahodnou vůní jej omamují!

Není sice radno dotýkati se těchto něžných květů příliš, či nešetrně, než dovoleno zajisté, ba potřebno jest, přiblížiti se k nim a rozebrati je na tolik, aby poznala se osobitá jejich ústrojnost od jiných značně odlišná a aby vyhledán byl způsob, jak útvary na poslech nesnadné ovládati snadně, jistě a bezpečně.

Shledá se brzy, že některé mají neobvykle smělé výpony a spády vlny nápěvné, při jiných že nápěv pohybuje se v stupnicích starých, nyní málo komu známých, jiné že sčasovány jsou způsobem zvláštním, svérázným a jen k českému jazyku přiléhavým a že zdobeny bývají různými půvabnými příkrasami. Také tempo bývá tu a tam měnivé.

Přes všechny tyto zvláštnosti ozývá se ve všech našich písních ať prostých či složitých, ať z kteréhokoliv kraje pošlých jistý společný ráz, jejž ne tak snadno vyložiti, jako vycítiti dovedeme. Stává se patrnějším, převedeme-li písně zvláště členité v jednodušší, aby se řeklo prvotní formu hudební a rozložíme-li je v jednotlivé skladební oddíly a půloddíly.

Takovouto úpravou i nejnesnadnější nápěvy stávají se průhlednými, snadno pochopitelnými a přístupnými, a získává se pevného podkladu, na němž nejbezpečněji a nejjistěji vykonati možno potřebné předpravné cviky k docílení správné a čisté intonace a k vystižení zvláštní rázovité, druhdy nesnadné, avšak velmi účinlivé členitosti rythmické.

K těmto potřebám hledí především uvedené zde rozbory a výklady jednotlivých písní svazku III. Dlužno věnovati jim potřebnou pozornost, místem pak dle potřeby zvláštní snad je doplniti.

1. Zpívej si, děvčátko.*)

V prvotní hudební úpravě má tato píseň čtyři půloddíly po dvou $^2/_4$ taktech, jež jsou:

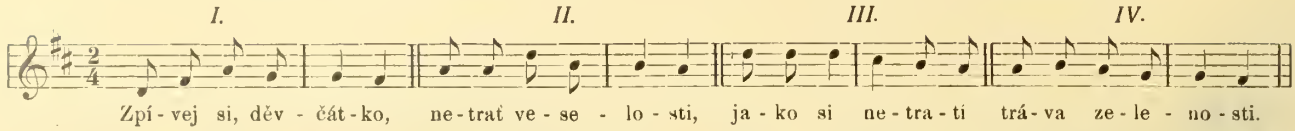

Slova 3. půloddílu „jako si netrati“ jsou opakována a s nimi i nápěv o tercii níže položený:

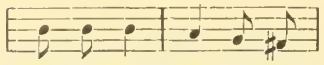

Sčasováním nastala v půloddílu 1., 2. a 4. tato nápěvná změna: Třetí osmina v 1. taktě prodloužena jest na $^3/_8$, a jelikož délka ostatních tonů zůstala nezměněna, má ten půloddíl o $^2/_8$ či $^1/_4$ více než měl původně, nemůže tedy již ukončen býti v původní své formě, ve 2 taktech, nýbrž až za ní, t. j. má nyní o takt více:

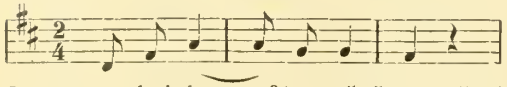

Jelikož však tato sčasovka spolu se slovy k ní přiléhajícími odpovídá lépe taktu $^3/_4$ než $^2/_4$, jest takt $^2/_4$ v půloddílu 1., 2. a v posledním ve $^3/_4$ změněn, takže jest v těchto půloddílech na místě po třech taktech $^2/_4$ po dvou taktech $^3/_4$:

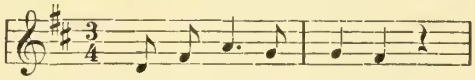

V průvodě houslovém zachována jest časovka taktu $^2/_4$ po celé písni.

Intonační cviky mohou takto se konati:

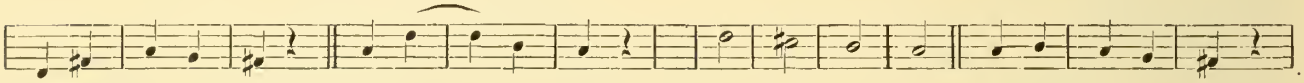

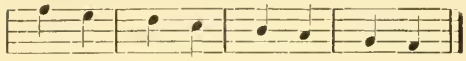

Sčasovky v 1., 3. a v předposledním taktě mohou zprvu se zjednodušiti:

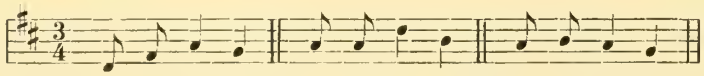

potom teprve takto se zpívati:

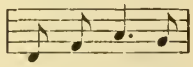

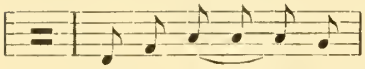

při čemž tony $^3/_8$ové vydržovati jest raději o poznání déle než kratčeji, za to následující po nich tony osminové zpívati krátce.

Sbor beze slov zpívá se při uzavřených rtech, tedy tony nosními a to tak slabounce, aby ozýval se nic jinak, než jako slabá ozvěna, nad níž nápěv písně volně se vznáší. Až v poslední části, kde opakována jest poslední věta ve zvýšené poloze, vpadá sbor plným hlasem.

Jest patrno, že tuto píseň mohou zpívati malé děti rovněž tak, jako osoby dospělé, ovšem každý dle svého způsobu, od prostého jednoduchého nápěvu až do plného, řekněme koncertního provedení, tedy také na všech stupních škol jakýchkoli. Bude líbiti se čím dále tím více.

V čem spočívá její krása?

Ve všem: v nápěvě, v harmonických dojmech, v rytmické členitosti, v dynamických odstínech, v obsahu myšlenkovém a citovém i konečně v projevu slovním.

Vycházejíc z nálady jasné, z mysli veselé a klidné, ze srdce laskavého, jest poslána potěšiti srdce zarmoucené, zažehnati náladu pochmurnou, povzbuditi ke zpěvu.

Tomuto svému poslání vyhovuje ovšem tím lépe, čím pěkněji a vroucněji jest zpívána.

*) Tempo udáváno jest dle Mälzlova metronomu a mimo to též dle délky kyvadla. Při písni č. 17. dlužno opraviti je takto: ♩ = 60 = 100 cm.

Tímže nápěvem maličko pozměněným zpívají tu a tam také píseň „Zahučaly hory“:

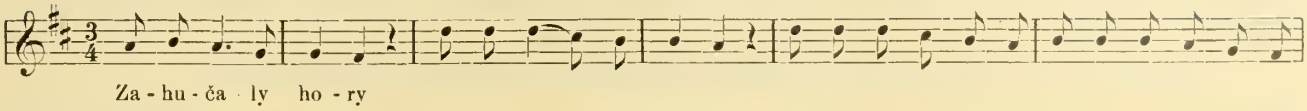

Mohlo by se vykládati, že jedna píseň jest variantem druhé, či že obě jsou v jakémsi příčinném spojení, jakoby dívku truchlící nad ztraceným mládím kdosi chtěl těšiti, nebo jakoby dívka tímže nápěvem odpovídala na potěšná slova, proč nemůže již býti vesela. Než není tomu tak, ani tak. Píseň „Zpívej si děvčátko“ jest původní, zcela samostatná, rovněž tak, jako na slova „Zahučaly hory“ máme mnohem případnější původní nápěv pod č. 180.

Kdosi zapamatoval si slova „Zahučaly hory“, ale nápěvu buď neznal, nebo že jest nesnadnější, ho zapoměl; podložil tedy slova pod nápěv jiný, známější, ale také ne zcela jasně uvědomělý, proto pozměněný. Ponechal již také $^3/_4$ takt i ve 3. půloddílu, třeba proti pravidlům správné deklamace.

Tak nejedna pouze p o r u š e n á píseň pokládá se nesprávně za variant jiné. Jest také patrno, jak veliké opatrnosti jest třeba, chceli kdo p r ů j e v n á p ě v n ý v y k l á d a t i p o d l o ž e n ý m i s l o v y.

2. Oj ráno, ráno.

Základní nápěvný útvar této písně jest:

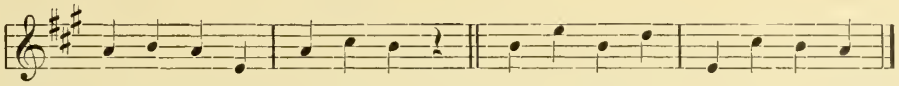

Útvar takto zjednodušený velmi snadno se zapamatuje: může dle něho vykonána býti nápěvná předprava k nacvičení písně. Rythmická členitost takto se vyloží a nacvičí:

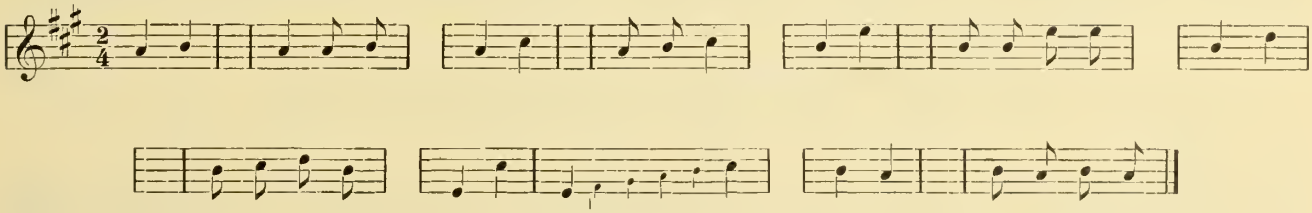

Poslední takt prodloužením 3. a 4. osminy ve čtvrti musil rozšířen býti v takty dva:

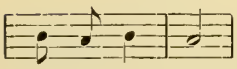

tak že čtvrtý půloddíl má místo původních dvou, takty tři; jest zakončen za formou původní. (Viz výklady o hudební stránce národních písní moravských ve III. sv. Bartošových sbírek od L. Janáčka).

Nápěv písně vystihuje případně ranní náladu po nedostatečném vyspání.

3. Už je slunko z té hory ven.

Píseň vystupuje z jasné nálady mysli vycházejícím sluncem a svěžím jitřním ovzduším ve zdravé silné duši vzbuzené. Vyvírá z ní bezprostředně smělým vzmachem nápěvným a hraje po celém průběhu bohatou členitostí a ladnými malebnými příkrasami. Nesnadno věru, představiti si nápěvu vystižnějšího. Prostinká slova první slohy okolím přímo se vybavující k nápěvu samoděk těsně se přimykají.

Ale nitro duše naplněno jest jiným obsahem, ne tak veselým. Slova ostatních sloh již z její hlubin vyvážená ukazují zjevně, jak vlivem krásného nápěvu ze zjasněné nálady vyvstalého mysl zpěvákova se uklidňuje. „Když již jinak není, co ty mi zde zanecháš?“ — „„Strom zelený zrovna na očích, aby vzpomínka na mne byla častá a trvalá.““ —

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Není radno tohoto uměleckého obrazu širokými výklady drobiti a rušiti, než nezbytno jest, k základům hudební skladby aspoň poněkud zevrubněji přihlédnouti, aby píseň náležitě pojata byla a správně se zpívala.

Skládá se ze tří částí po dvou taktech, jejichž prvotní hudební forma jest tato:

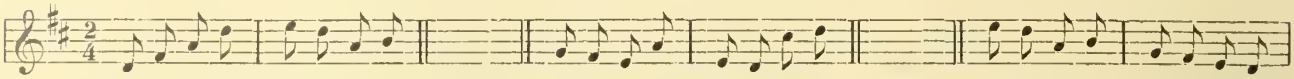

Tyto nápěvní prvky dlužno za účelem dosažení čisté intonace napřed zevrubně procvičiti.

Našemu pěvci členitost tak prostá k hudebnímu projevu nevystačovala; potřebovalť v písni tonů táhlých, široce vyznívajících. Shrne on tedy hned v prvním taktě čtyři osminové tony na první čtvrt jako čtyři šestnáctky a poslední z nich protáhne nejen přes celou druhou čtvrt, nýbrž ještě o poznání prodlouží, jak korunkou poznačeno. Rovněž tak učiní s osminami v taktě druhém a v taktě prvním půloddílu třetího.*)

První takt půloddílu druhého nechává nezměněný, za to tím více pozměňuje takt druhý, prodlouživ hned první dvě osminy ve dvě čtvrti a vyplniv ostatními dvěma osminami celé dva takty dvoučtvrtní. Tím neměnil v ničem melodické vlny původní, ale úpravou sčasovací rozšířil druhý půloddíl písně o celé dva takty, zakončiv jej ne více v prvotní dvoutaktové formě hudební, nýbrž daleko za touto formou.

Tohoto skladatelského způsobu (zakončení za formou) jest v našich písních velmi zhusta a velmi účinlivě užíváno.

Poznačené dvoutaktové zakončení za formou zpěvákovi tolik vyhovuje a tolik se mu zamlouvá, že vyzdobiv a rozšířiv je půvabnou příkrasou, klade je ještě jedenkráte jako spojku za půloddílem třetím, když ku zvýšení účinku tento půloddíl chce opakovati. Nemaje pro ně v textu písně slov, klade pod ně obvyklé v podobných případech slabiky: ej, ej.

Celý posavadní rozvoj nápěvu nepřipouští, aby třetí díl, když byl opakován, zakončen byl krátce v původní formě hudební. Proto i tento zakončen jest podobně jako díl druhý o celé dva takty za touto formou.

Vizmež, jaké síly, jaké vyznačnosti a půvabnosti nabyla píseň touto smělou a podivnou fantasií sčasovací!

To vše vytvořil náš zpěvák ne snad vědomě, či dokonce úmyslně, nýbrž bezděčně, puzen toliko tlakem horoucího svého nitra a obdařen neobyčejným nadáním a citem uměleckým, nic jinak, než jak kvítek polní vytváří krásné své tvary a barvy a vydychuje z nich vůni přepochotnou, mámivou.

Tím nejsou ještě všechny krásy písně vyčerpány. Náš zpěvák velmi významně užívá a ovládá různou sílu a barvu svého hlasu, jednotlivá místa citlivě akcentuje, neváže se nikterak jednostejným chodem předepsaného taktu a tempa dvoučtvrťového. Některým taktům trvání přidává, jiným ubírá, právě podle potřeby. Zpívá zcela volně a svobodně, jak duše žádá, a jediným pravidlem jest mu krásný citový projev hudební. Tempo zkraje písně udané vztahuje se toliko k průměrné rychlosti pohybu, hlavně k místům rychleji zpívaným.

Nebude zvláštních obtíží, aby píseň po náležitých předpravných cvičeních byla i větším sborem zpěváků správně zpívána; běží-li však o zpěv s požadavky největšími, nehodí se zpívati ji ve sboru, nýbrž výhradně po jednotlivu, solově. Poznáme brzy, kdo z mládeže dostoupil k potřebné tomu vyspělosti.

---

*) Nápěv musil jinak býti notován, než jak čte se ve II. svazku Bartošových sbírek na str. 202. a také jinde.

Průvod houslový kratičkým úvodem připomíná spadající paprsky vycházejícího slunce. Musí býti veden velmi pozorně, aby zpěvákovi v každém ohledu úplně vyhovoval.*)

Ve sbírce „Valašské národní písně a říkadla“, již vydal p. Eduard Peck, čteme na straně 34. tuto píseň:

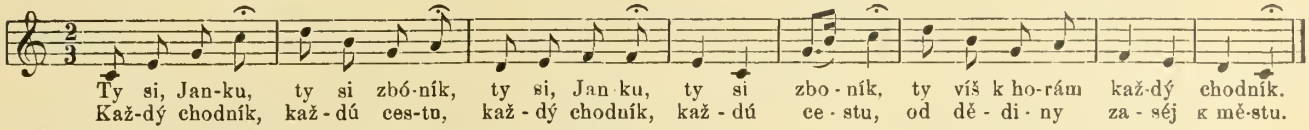

Ostatní slohy — jest jich ještě pět — nejsou v nižádné obsažné souvislosti s předešlými.

Jest to patrně nápěv písně „ Už je slunko z té hory ven“, ovšem pozměněný.

Pozná se na první pohled, kde slova k nápěvu přirozeně přiléhají, která píseň jest původní. Tuto ani za variant nelze pokládati; platí o ní, co řečeno jest o písni „Zahučaly hory“ při č. 1.

4. Vstávej hore, už je den.

Zpěvák hned na začátku vyzpívává mohutným rozmachem celou stupnici, z jejíhož vrcholu po rozmanitých zástavkách a obratech na konec opět k základnímu tonu sestupuje.

Jednoduchá členitost oddílů pro cviky předpravné vhodná jest tato:

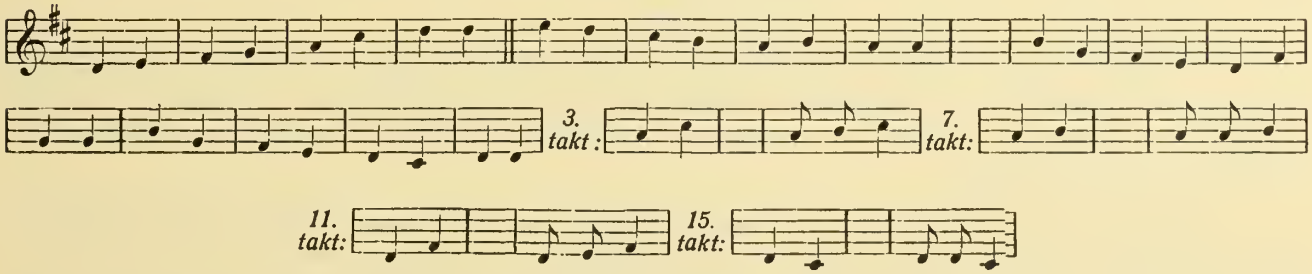

K nacvičení triol na konci každého půloddílu dlužno takto postupovati:

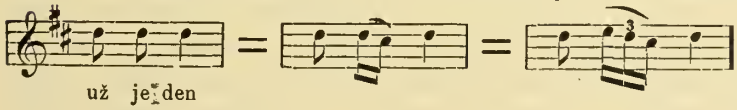

Tři tony v triole musí zprvu zpívány býti zcela zvolna a jistě. Zpěváci méně vyspělí triol vůbec nezpívají, přestávají v těch místech nejvýše na dvou šestnáctkách, a začátečníci dokonce jenom na jedné osmině. Tím zjednodušením stane se píseň každému přístupnou.

V pátém taktě dlužno dobře vyložiti sčasovku:

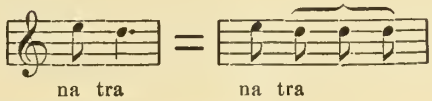

Hodí se dobře připojovati tuto píseň souvisle ke každé sloze písně předcházející č. 3.

5. Sadaj, slunko, sadaj.

Zdálo-li by se komu povážlivým zpívati ve škole „mému šuhajovi“, zpívej místo „mému“ třeba „švarnému“ a příslušný takt uprav si takto:

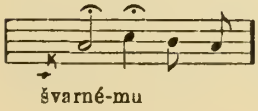

V ostatních slohách, kde připadají na to místo toliko dvě slabiky, předrážku *c'* vynecháš; jenom nezpívej nikdo „mému bratříčkovi“, nechceš-li všechen poetický pel s písně setříti a svou pedagogickou opatrnost žákům hodně na oči postaviti.

*) V 6. taktě předehry je omylem 3 pod šestnáctinou *d''*, náležíť nad šestnáctinu *fis''*. Rovněž tak omylem vytištěno jest na začátku nápěvu *pp*, má tam býti *mf*; ve druhém taktě nápěvu dlužno poslední šestnáctinu *h'* spojiti obloučkem s následující notou čtvrtní *h'*.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Píseň jest původem podobna písni: „Už je slunko z téj hory ven“ a rovně tak zpívá se zcela svobodně bez ohledu na stejnoměrný pohyb jednotlivých taktů. Poznačená místa zpívají se velmi táhle. Příkrasy jsou pouze pro zpěv zvláště vyspělý, solový, jinak se vynechávají.

Základní útvar nápěvný jest tento:

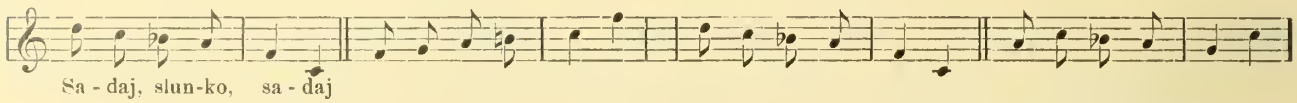

Druhá část (půloddíl) jest stará stupnice lydická, v ostatních částech jest lydická kvarta *f—h* snížena na *f—hes*, tak že píseň přechází do stupnice tvrdé (ionické).*)

O příkrasách, zvláště o trilkovém zakončení posledního taktu platí totéž, co poznamenáno jest při písni čís. 3.

6. Sviť, měsíčku, jasno.

Také tento popěvek (půloddílový) vyniká naší rázovitou rytmikou. Prvotní útvar nápěvný jest tento:

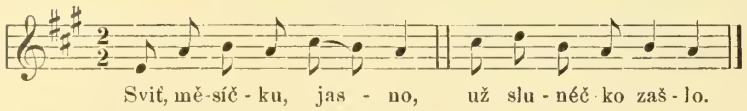

Tato prostá členitost potřebám zpěvákovým nestačila.

Neobsáhlá klenba modré oblohy nebeské, politá svitem měsíce, hory vysoké, lány široké, večerní vonný vánek, radost z vykonaného denního díla, zdravá únava tělesná, to vše vyžaduje širokého volného rozpětí hlasového a zpěvu i dynamicky výmluvného. Potřebné k tomu doby získává zpěvák obratným sčasováním nápěvu.

Podobně jako při písni „Už je slunko z té hory ven“ zhušťuje čtyři osminy prvního taktu ve čtyři šestnáctiny a druhou a třetí čtvrt toho taktu vyplňuje prodlouženou na celé dvě čtvrti pátou osminou c^2. Prodloužena na čtvrtnotu 6. osmina *h'* vyplňuje poslední čtvrt prvního taktu, tak že tu na poslední ton *a'* již místa nezbývá. Pro tento ton na $^3/_4$ prodloužený přibrán jest k nápěvu takt nový druhý. Podobně prodlužuje i jiné tony nápěvu, čímž tento za původní formou se zakončuje, a nabývá neobyčejné působivosti a síly. Slova třeba zároveň s nápěvem vyvstalá vyjadřují sotva skrovnou část síly hudebního projevu citového. Náš zpěvák nehrubě po nich se ohlíží, ba i kvantitou slabik zřídka kdy se váže; tím větší pozornost věnuje správnému přízvuku českému, klada jej zpravidla na doby těžké.

Intonační cviky konati dlužno zvolna dle prvotního útvaru nápěvného svrchu uvedeného, dlouhé tony zpívati přiměřeně táhle. Průvod houslový musí v ton zpěvákovi pozorně vyhovovati.

7. Měsíčku, měsíčku.

V nejedné z našich písní připadají na takt dvoučtvrťový ne dva, ne čtyři, ale tři tony stejné délky, t. zv. trioly, jak patrno jest v písni „Měsíčku, měsíčku“, kdežto v ostatních taktech zůstávají jak obyčejně dvě čtvrti, či čtyři osminy.

Hudec nedbaje triol, v průvodu napořád přesně hraje dvě neb čtyři doby, kdežto zpěvák naproti němu velmi správně a klidně své tři stejné doby vyzpívává. Aby druh druha nesváděl, nehrajeme průvodu dříve, než až zpěvák píseň správně a jistě z paměti zpívati umí. V triolách dlužno vystříhati se chvatu a zpívati je volně a klidně.

*) Se starými stupnicemi shledáváme se v nejedné z našich písní. Některé z nich uvádíme proto ve dvojím zpracování; tak i píseň pod číslem 16. „Před vaší je zahrádečka“ upravena jest v následujícím sešitu jiným ještě způsobem.

8. Vysoko hvězdička.

V písni jsou tyto 3 různé půloddíly po dvou taktech:

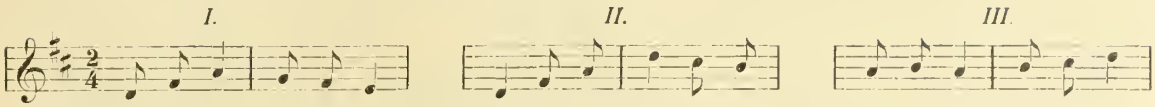

Opakováním vzrostla píseň na půloddílů šest, a ukončením za původní formou rozšířeny jsou jednotlivé půloddíly ze dvou na takty tři, tak půloddíl *I.*, *II.*, *IV.* a *VI.* V půloddílu *V.* a *VI.* jest nápěvná vlna přeložena o tercii do polohy vyšší, to pro zvýšení projevu citového při opakování.

Základní nápěvný útvar pro přední cviky intonační jest tento:

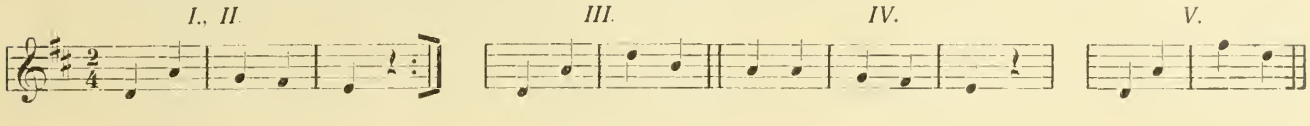

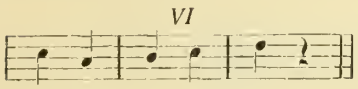

Když docíleno bylo úplně čisté intonace, přikročí se k cvikům sčasovacím.

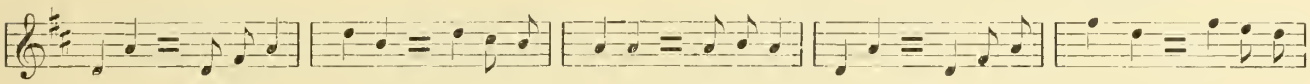

Síla zpěvu v posledním oddílu, kde vpadá sbor, značně se stupňuje.

9. Sadila.

Tuto píseň zpívávají také jiným nápěvem. Nápěv zde uvedený jest, tuším, starší, původní. Každým způsobem náleží mu přednost.

V prvotní formě hudební pohybuje se nápěv v oboru 5 tonů tvrdé stupnice a složen jest ze 4 stejně utvářených půloddílů (dvou oddílů.)

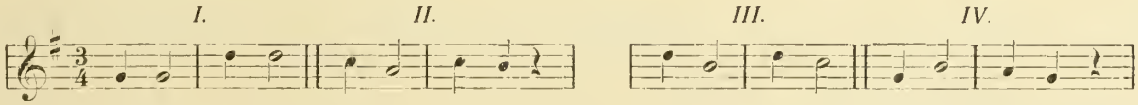

Nápěvná vlna klene se pěkně souměrně, v první půli vystupujíc, ve druhé klesajíc. Aby vyhověno bylo potřebě pěti řádků v první sloze textu, rozšířen jest druhý oddíl tím, že jeho první půloddíl jest opakován v poloze hlasové o sekundu nižší: 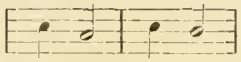 Tím docíleno jest také pozvolnějšího spádu nápěvné vlny, jinak náhle klesající. Ostatní slohy textu, majíce po čtyřech řádcích, pro toto rozšíření nápěvu ovšem slov nemají; musí se tam tedy 3. řádek opakovati.

Tak jako nápěv, i členitost rythmická jest velmi jednoduchá:

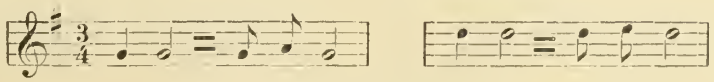

Píseň náleží k nejsnadnějším, přece však velmi mile se poslouchá, zvláště sbor-li jistě a čistě vpadá, a hudba-li zpěv pěkně malebně doprovází. Zpěv solový se sborovým střídá se i tehdy, zpívána-li jest celá píseň pouze jednohlasně.

10. Červená, modrá fiala.*)

Nápěv pohybuje se tonickým trojzvukem melodicky rozloženým. Složen jest ze tří původně trojtaktových a stejně sčasovaných půloddílů:

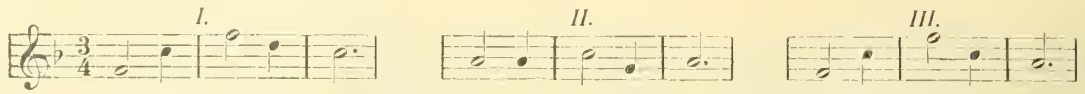

Ve druhém taktě posledního půloddílu prodloužen jest ton f^2 na $^3/_4$, ton c^2 rovněž na $^3/_4$, má tedy tento půloddíl potom o takt více, než ostatní, jest zakončen za původní formou.

V Erbenově sbírce jest pod číslem 68. tentýž nápěv s tím rozdílem, že všechny tři půloddíly mají tam po čtyřech taktech; ale rozšíření prvního a druhého půloddílu neodůvodněným opakováním posledního taktu (fiala, fiala — trhala, trhala) nestalo se nikterak na prospěch původní hodnoty a krásy písně rovněž tak, jako zakončení její v poloze o tercii nad skladební oktávu vyvýšené a na toniku zapadající:

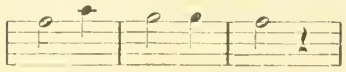

Otevřené zakončení na tercii a^1 mnohem případněji odpovídá otevřené otázce „Kdes ji, panenko, trhala?“

Intonační cviky pro 3., za formou zakončený půloddíl jsou:

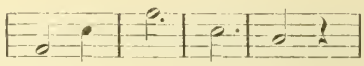

Sčasování je prosté, zcela snadné.

11. Proč, kalino, v struze stojíš.

Píseň zachovala se z XV. století v tomto znění:

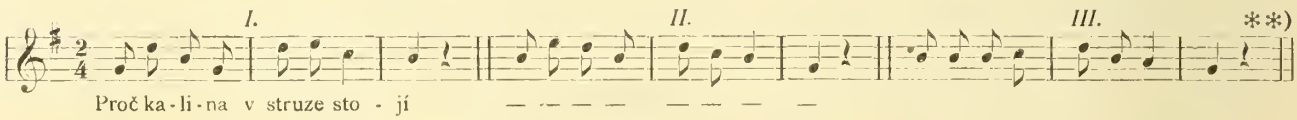

a v podobném ve století XVI. Také písně novější o kalině u Erbena č. 546. a 547. jsou tomuto starému nápěvu velmi podobné, kdežto moravské a slovenské od něho téměř naprosto se odlišují.***) Z těchto píseň zde uvedená právem za nejkrásnější se pokládá a největší oblibě se těší; vynikáť bohatou modulací a smělou, malebnou vlnou zpěvní. Prvotní hudební útvar v taktě $^2/_4$ byl by tento:

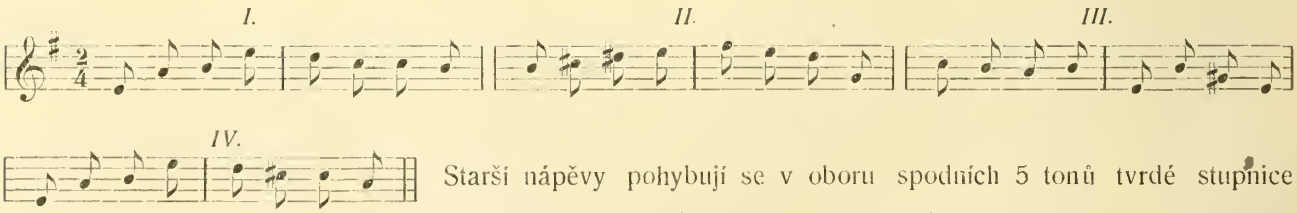

Starší nápěvy pohybují se v oboru spodních 5 tonů tvrdé stupnice a jenom ve dvou taktech tento obor nahoru o ton překračují, kdežto naše píseň zabírá tonů 9 v tyto stupnice seřazených:

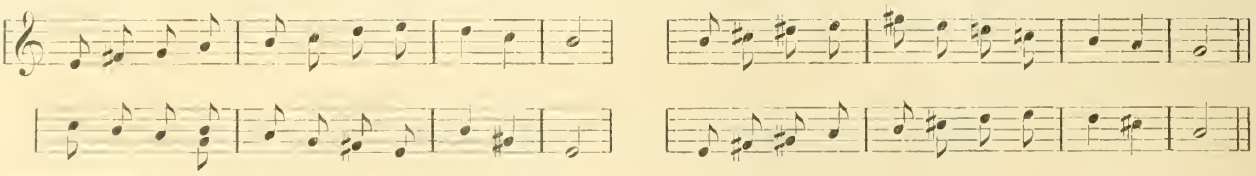

*) Oprava: V páté sloze textu čti „srdečko“, nikoliv „srdéčko“ a v posledním taktě průvodu čtvrtní pomlku vynechej.

**) Náš hudební skladatel Fibich, užil toho nápěvu v „Šárce“ a to ve Ctiradově píani. (Dr. Zd. Nejedlý, dějiny české hudby, str. 29.)

***) Viz O. Hostinský „Česká světská píseň lidová“, str. 72., 74.

Jednotlivé části písně tím snáze budou pochopeny, čím pečlivěji procvičí se napřed příslušné k nim stupnice. Intonační cviky dlužno takto upraviti:

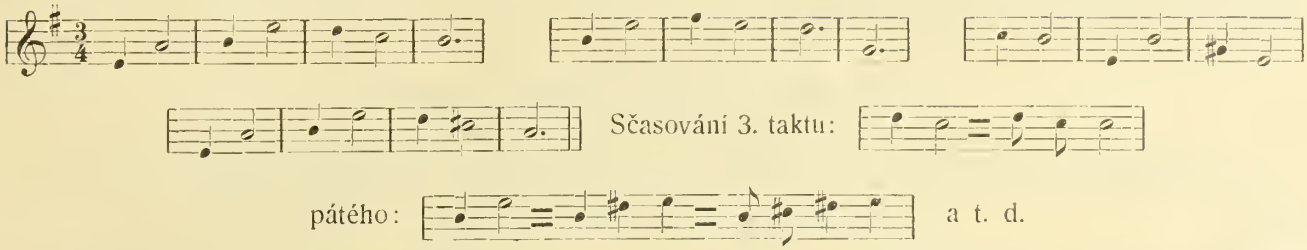

Sčasování 3. taktu:

pátého:

a t. d.

Zvláštní péči věnovati jest dynamickému stupňování celého nápěvu.

12. Rozmarýn, růže s lilií.

Základní hudební útvar této písně jest:

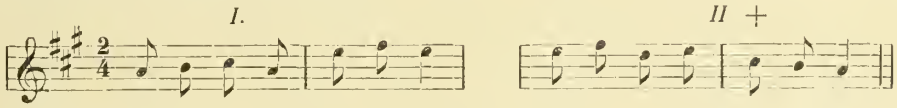

Prostičký motivek ze dvou půloddílů do nápěvné vlny pěkně souměrně vklenutých.

Podložená slova vyžadují, aby první půloddíl se opakoval, druhý pak aby vsunutím taktu prvního o tercii níže položeného; + 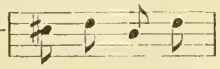 o takt se rozšířil.

Intonační cviky již v taktě $^3/_4$ takto se vykonají:

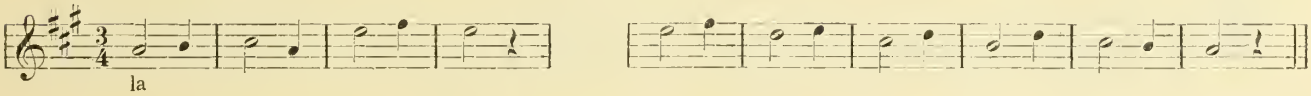

Sčasování dle podložených slabik jest velmi jednoduché:

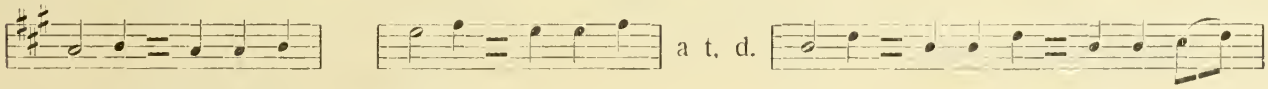

a t. d.

Při živějším pohybu nedoporučuje se taktovati po třech čtvrtích, nýbrž doporučuje se navrátiti se k původnímu taktu $^2/_4$ a zpívati, jakoby psány byly trioly:

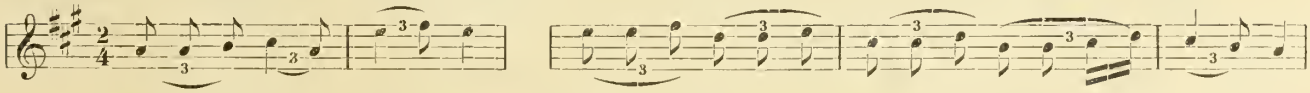

Náš zpěvák při takovýchto písních má skutečně vědomí taktu dvoudobého, nikoli třídobého.

Vpadající sbor čistě nacvičený, zvláště pak průvod lehounce, laškovně provedený a přiměřeně akcentovaný píseň k nevšednímu půvabu pozdvihuje.

13. Na vyškovském mostě.

Třípůloddílový popěvek tohoto základního tvaru:

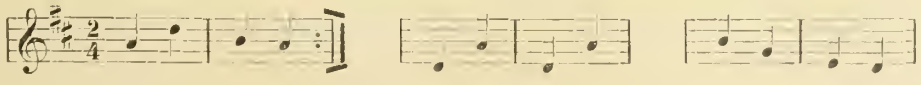

sčasováním jest:

a t. d.

Dvě šestnáctiny v prvním taktě dlužno cvičiti napřed zvolna, přivésti je k plnému vědomí, potom teprve v předepsaném tempu. Při hře průvodu třeba všimnouti si dobře předepsaných smyků a akcentů, noty tečkované pak hráti těsně u žabky smyčce.

14. Na Hrušeckém čirém poli.

V prvotní úpravě má nápěv čtyři stejně sčasované půloddíly (dva oddíly) po dvou dvoučtvrtních taktech:

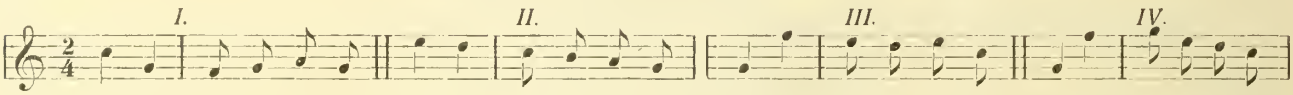

První, druhý a čtvrtý půloddíl rozšířeny jsou ze dvou na tři takty (jsou zakončeny za formou) tím, že poslední dvě osminy v každém z těch půloddílů prodlouženy jsou v tony dílem čtvrtní, dílem půlové. Ve třetím půloddíle zpěvák takovému rozšíření se vyhnul jednak proto, aby neupadl v únavnou jednotvárnost, jednak proto, že spěchá k zakončení nápěvu; že však v tom půloddíle přece také potřebuje na konci ton dlouhý, přizpůsobuje takt druhý taktu prvnímu, shrnuje totiž první tři osminy ve triolu a čtvrtou osminu protahuje ve čtvrť. V předposledním taktě nápěvu nad slovem „pěkně“ první osminu zkracuje na šestnáctinu, za to pak druhou prodlužuje na šestnáctiny tři: 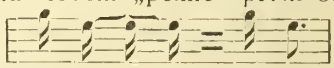

Všechno ostatní sčasování jest velmi snadné, dlužno toliko pamatovati, aby trioly zpívány byly zvolna a klidně. Předrážku v taktě 4. začátečníci vynechávají. První cviky intonační vykonají se takto:

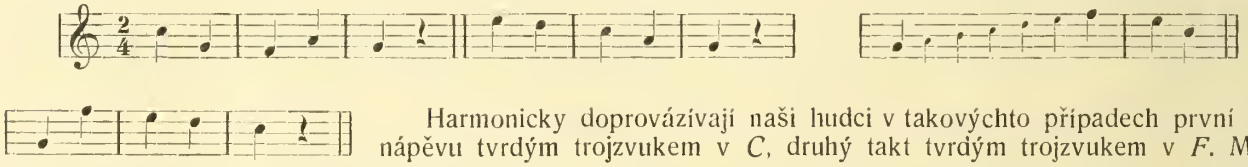

Harmonicky doprovázívají naši hudci v takovýchto případech první takt nápěvu tvrdým trojzvukem v *C*, druhý takt tvrdým trojzvukem v *F*. Může tedy i houslový průvod těchto dvou taktů takto býti upraven: 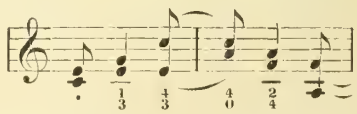

Nálada a sloh písně vyžaduje, aby zpívána byla ve vysoké poloze hlasové. Měla by psána býti do *D*, tak že nejvyšším tonem bylo by a^2.

15. Před naše zahrádka pletená.

Předpravné cviky vykonají se dle prvotního nápěvného útvaru:

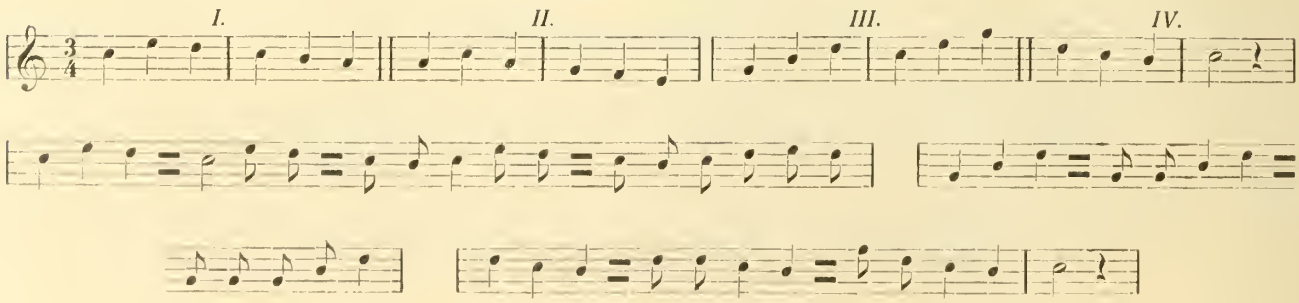

16. Před vaší je zahrádečka.

Tato píseň jest z těch, jež na první poslech zdají se nesnadnými a to pro sčasování při písních všeobecně známých neobvyklé. Nápěv jest velmi jednoduchý, pohybuje se v oboru pěti tonů:

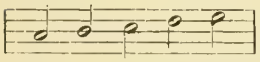

jež v nejjednodušší prvotní úpravě jsou takto spořádány:

První a poslední část písně: 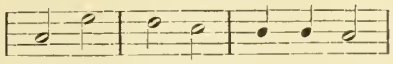 střední část: 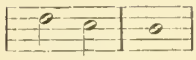

Dle toho zařiditi jest první cviky intonační, potom takto postupovati:

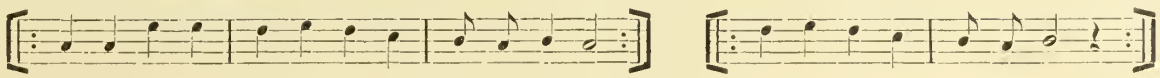

Aby v některých taktech jednotlivé těžké doby co nejúčinlivěji vynikaly, jinde opět aby případná místa nápěvu byla významně akcentována, pěvec první slabiku zpívá zcela krátce, jen jako předrážku a vpadá hned na slabiku druhou značně prodlouženou, tak že doba těžká v připojenou následující lehkou plynule přechází a tam táhle vyznívá. Tím docíleno jest působivosti svěží, živé a neobyčejně rušné, temperamentní.

Ten účinek nejeví se však nižádným nápadným či násilným vyražením krátkých tonů, jímž ladná linie zpěvné vlny byla by nepřirozeně rušena a lámána. Náš zpěvák taková místa zpívá plynule, hladce a lehce, ovšem význačně.

Takového sčasování příklad jest patrný hned v prvních dvou taktech této písně. Vykládá se takto:

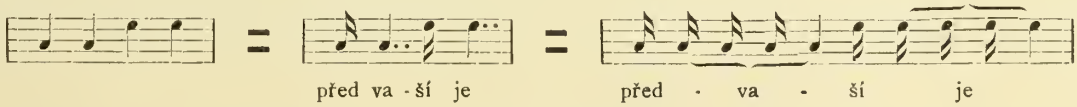

Na slabiky „před“ a „ší“ připadá po jedné šestnáctině, na slabiky „va“ a „je“ po sedmi šestnáctinách a p. d. Tento způsob zachovává se v četných písních hlavně z Břeclavského kraje. Že jednotlivé tony velmi značně protahují, říkají tam takovým písním „táhlé“. Dlužno tedy táhlým způsobem tyto písně zpívati.

Od prvního poslechu klade se nápěv všeobecně do měkké toniny, zde *a moll*. Tak jest zpracována pod. č. 16. na str. 16., podobně i jiní hudebníci ji harmonisují.

Než jinak hledí na píseň naši hudci; začínají sice souhlasně (unisono) s nápěvem tonem *a* v měkké harmonii, avšak již v druhém taktě („zahrádečka“) vpadají tvrdým trojzvukem *d, fis, a*, rovněž tak v taktě čtvrtém („já ho mosím“), v šestém („kdybych tam měl“) a v devátém („duša moja“), vracejí se tu do měkké toniny *a*, tam do tvrdé *J* a zakončují píseň tvrdým trojzvukem v *D*, tak že nápěv končí se 5. stupněm (*a*) základního tonu posledního *d*.

V nápěvě vyskytuje se také *cis*² (předrážka), avšak jenom mimoškálně, vytrácí se hned, ustupujíc tonu c^2; naproti tomu jest v celém průběhu písně ton *fis* tonem doškálným, jak patrno i z toho, že zpěváci, vpadajíce do jednohlasného zpěvu hlasem druhým, zpívají v tercích: 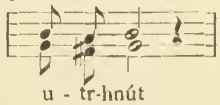

na konci pak: 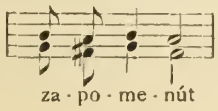

Toto zakončení přiléhá podivuhodně dojemně k projevu jak slovnímu, tak citovému.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Dle toho náleží do předznamenání písně jeden ♯, stupnice pak začíná se na spodní dominantě z *J*, jest tedy:

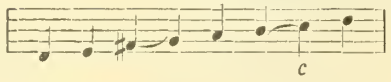

Nápěv začíná i končí se 5. stupněm té stupnice tonem a^1.

Harmonické sledy vyznívají zvlášť nápadně, když po ukončení vážného zpěvu hudci hrají píseň zrychleným tempem a rytmem tanečním. Tehdy závěrečnou „cifru“ končívají rozhodným spádem z harmonie V. stupně *D* do harmonie tonické *J*, jak ukázáno jest při druhém zpracování této písně pod č. 16. b., na straně 61. K průvodu houslovému připojen jest i klavírní, aby způsob taneční hry našich hudců aspoň částečně byl předveden a aby bylo patrno, jak lidové nazírání na píseň od obvyklého hudebního podstatně se liší. Píseň nabývá tu zvláštního rázu, neobyčejné svěžesti a třpytného lesku.

Ovšem může i v této úpravě zpívána býti s průvodem pouze houslovým, kde klavíru po ruce by nebylo.

17. Studénko sroubená.

Základní nápěvný útvar má čtyři půloddíly po dvou dvoučtvrtních stejně sčasovaných taktech:

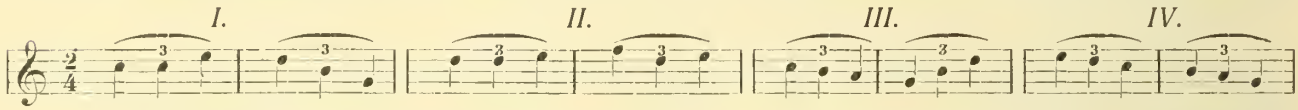

Prodloužením tonů ve druhém taktě půloddílu 1., 2., a 4. rozšířen jest každý z těch půloddílů v takty tři. Tím vytratily se v těchto taktech původní trioly. I ve 3. půloddílu mohlo se tak státi:

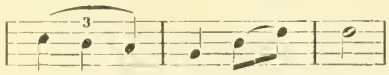

než zde bylo od toho upuštěno patrně z příčin slovních „železem dokola“ (bez přestávky), čímž také navoděn jest zvláštní rytem tančení, (píseň jest z tanečních) a docíleno malebnější rozmanitosti. Naproti tomu opakován jest před půloddílem 3. půloddíl první, tak že celá píseň má třikráte po třech taktech a na konec taktů pět. Proto tančí, hraje a zpívá se správně „na tři strany“, t. j. nečítají se na každý takt předepsané dvě čtvrti, nýbrž toliko doba jedna, tedy na každé tři takty doby tři, jakoby tyto tři takty tvořily jediný takt tříčtvrtní; na konec pak čítá se do pěti (do dvou a do tří). Tím zpěv triol velmi značně se usnadňuje. Hudec ovšem nedbaje triol v každém taktě své dvě čtvrti k plné platnosti přivádí. (Viz výklad písně č. 7. na str. 8.)

Intonační cviky takto se vykonají:

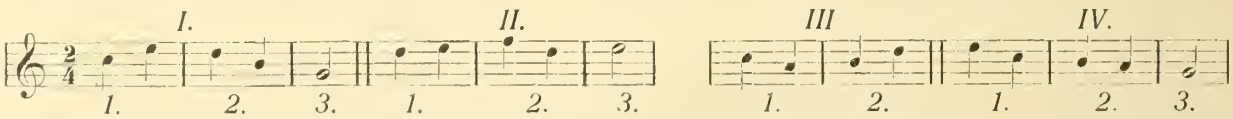

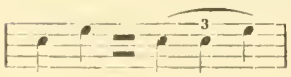

a t. d. Tempo jest dle M m. 𝅗𝅥 = 60, nikoli ♩ = 60.

18. Pod tím naším okenečkem.

Píseň má dva různé oddíly po dvou půloddílech a to:

Dvojnásobným opakováním prvního oddílu vzrůstá na oddíly čtyři. Píseň nabývá významnosti a malebnosti bohatým po celém průběhu sčasováním, jež vyloží se podobně jako při písni č. 16.

První cviky intonační jsou:

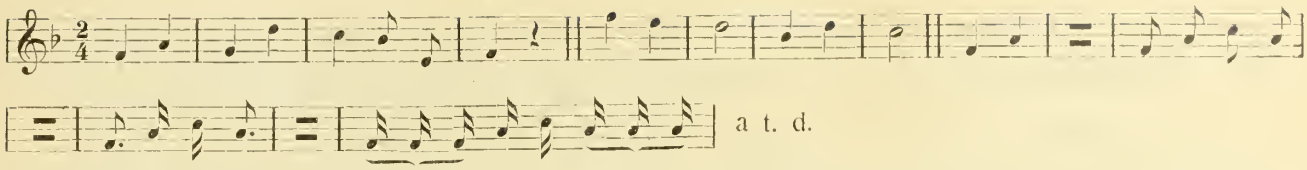

Správné vpadání sboru není obtížno, jsou-li jednotlivé hlasy složeny a vedeny zpěvně, samostatně. Němý sbor v dohře má zpívati se jen jako jemný vánek ve vrcholcích stromoví, z něhož jako ptačí šveholení se ozývá.

Komu by jednotlivá místa průvodu zdála se obtížnými, snadno je zjednoduší i dohru může vynechati.

Hudci nakládají s písní při tanci podobně, jak ukázáno jest při č. 16b.

19. až 23. Kravičky.

Známé veselé vytrubování pastýřské trubky proplétá se pěti písněmi v řadu sestavenými. Č. 19. zpívati dlužno tak jak trubka troubívá, úsečně, krátce, vyslovovati hbitě, proto především čistou a jistou intonaci velmi pečlivě nacvičiti, napřed zvolna, potom stupňovati až do tempa předepsaného. (Repetice na konci písně omylem vytištěné dlužno odstraniti.)

V písni 20. mají hlasy v posledních dvou taktech toto vedení:

2. hlas: 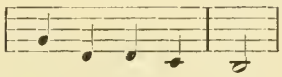

3. hlas: 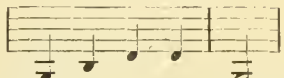

Průvod hraje se smykem břitkým, skákavým. Pendula, Brnuša, Sivaňa, Babuša jsou jména kraviček, jež zpívati dlužno zřetelně, avšak hbitě a čistě na tony trojzvuku *f, h, d.* Při místě „pásla má milá, pásla jelena“ má průvod houslový jemně vynikati.

24. až 26. Hojákání.

Co je Hojákání? „Dvě kravaïky pasouce naproti sobě, Verunka na jednom vrchu, Anička na druhém, počnou na sebe povolávati prozpěvujíce: „Okolo Jarošova — — —“. Zpívá se hlasem táhlým, plné vokály jeho daleko široko po horách, po dolinách se rozléhají. Anička Verunce odpovídá, potom střídavě prozpěvují: „Ja proč's mi nenechala?“ — „Ja když sem zapomněla“, a t. d.“ (Bartoš, I., str. 40.)

Zde jest jenom malá ukázka zpěvného hovoru, jakým pasačky naše jsouce puzeny potřebou zpěvného projevu a vábeny svěžestí ranního vzduchu, vůní zarosených květů, vlnami hor, klenbou modré oblohy, jasem slunečním a zpěvem ptactva vypovídají si druhdy všechno, co se jim namane.

Při vší jednoduchosti a prostotě zpěv ten provázený lahodnými zvuky horské fujary doplňuje malebně a oživuje krásný obraz venkovské idylly.

Průvodu připadá zde úkol nikoli podružný, ale hlavní; proto musíme jej velmi jistě ovládati a hráti jej z paměti, aby zpěv od počátku až do konce nebyl přerušován. Nesnází tu není, dlužno jen pamatovati, že průvod sám musí býti zpěvem a zpěvačky ve volném projevu že nikterak nesmí omezovati.

Zpěvačky vedou si úplně svobodně, rythmem ani tempem hrubě se nepoutají, jednotlivé tony dlouze a hlasně protahují, aby daleko široko vyznívaly, jiné zkracují, tempo brzy zdržují, brzy zrychlují, zpívajíce vůbec, jak nálada a cit vyžaduje. Tomu všemu musí průvod houslový velmi pozorně se přizpůsobovati. Každý popěvek opakuje se tolikrát, kolikrát text na konci uvedený žádá, avšak přestávek není nikde.

Hojákání dobře pojaté a pěkně provedené, jest vděčným číslem koncertního programu.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

27. Páslo děvče krávy.

Píseň jest příkladem pěkného hudebního vypravování. Posluchači opakují a sborem dále oznamují, co právě byli slyšeli. Nápěv pohybuje se v oboru těchto 7 tonů: 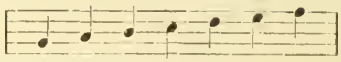

Jest spořádán po 3 taktech, jde tedy na 3 strany a to po čtyřikrát:

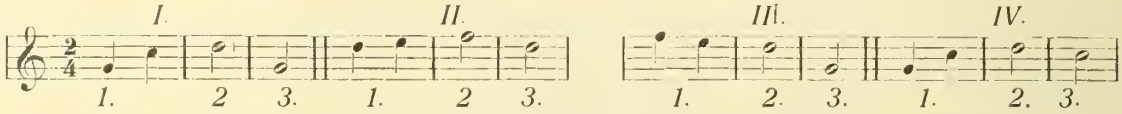

V I. a ve II. půloddílu vystupuje nápěvná vlna dvojím vzmachem k vrcholu, tam ve III. půloddílu vykládá se čtyrnásobným rušným a nenáhle klesajícím zvlněním hlavní událost, a na konec nápěv opětným vzedmutím k závěru se obrací. Ježto III. půloddílu tři takty nevystačovaly, rozšířen jest o jeden takt tím, že každá čtvrtní doba v 1. taktě prodloužena byla v půlovou. Jest pak III. půloddíl tento:

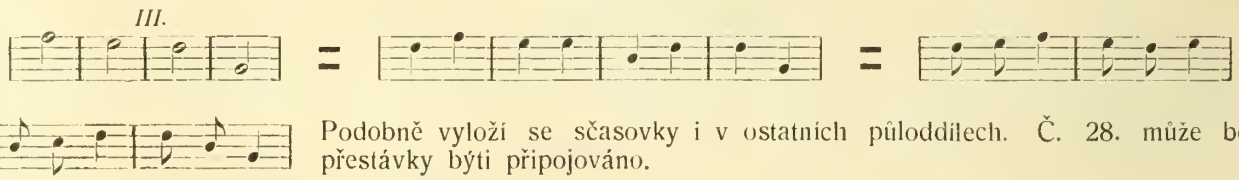

Podobně vyloží se sčasovky i v ostatních půloddílech. Č. 28. může bez přestávky býti připojováno.

28. Ej, kde jsi byla, Andulenko, Anna.

Píseň zpívají střídavě dva zpěváci, či dva sborové: 1. a 4. slohu první sbor, 2. a 3. druhý, 5. pak třeba oba společně. Sbor vpadá přímo za sborem bez všeliké přestávky. Obor hlasový jest: 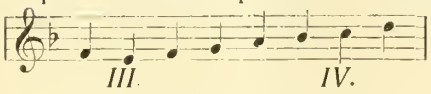 prvotní útvar oddílů: 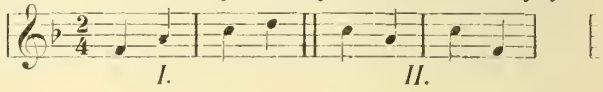

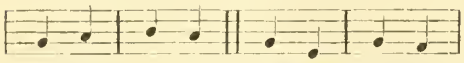

První takty ve II., III. a IV. půloddílu jsou rozvedeny:

Aby zpěvák při škádlivé otázce déle mohl se pozdržeti a tudíž účinek její zvýšiti, prodlužuje 1. a 3. osminu v 1. taktě III. a IV. půloddílu každou o celou čtvrť a tím rozšiřuje každý z těchto půloddílů ze dvou na takty tři: 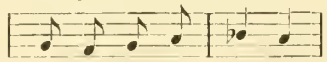 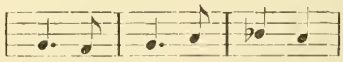 a t. d.

Jsou pak v písni první dva půloddíly po dvou, poslední dva po třech taktech, první vlna nápěvná má tedy 4 takty, druhá má jich 6; za to jest první vlna vysoce vzedmutá, druhá jen mírně a na konec drobně se rozbíhá. Tak účelnou uměleckou rozmanitostí skladební hodnota písně ovšem jenom získává.

29. Jdou kravičky jdou.

Nepatrný popěvek v objemu 5 tonů f^1—c^2 složen jest dle zvuků prázdné pastýřské trubky: 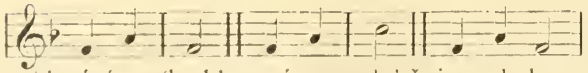 Vlnitý tok nápěvu a průvodu s případným stoupáním a klesáním síly hlasové vypodobňuje pohyb vracejícího se stáda a vybavuje náladu před teplým deštěm májovým. Žádoucnost toho deště vyjadřuje se opakováním nápěvu v poloze o kvintu vyšší. Zpívají tedy střídavě sbory dva sestavené dle objemu hlasového.

30. Ovčáci, pasáci.

Žertovný průjev tohoto složení:

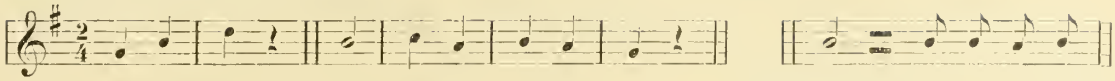

Výhružné oslovení „Ovčáci!“ pěkně jest vyjádřeno opakováním stupňovaného trojzvuku *j, h, d*. Těžká výčitka hrne se na vinníky nejen ostře shustěnými osminami, než i tím, že žalobníků stále přibývá postupným vpadáním hlasu druhého a třetího. Tímže způsobem háji se i ovčáci, takže nepatrný popěvek 6 různých prostých taktů vyjadřuje celou hašteřivou scenu způsobem právě uměleckým. Ostatní výklad viz u Bart. „100 lidových písní“ na str. 129.

U Erbena (č. 476) čte se popěvek takto:

Ovčáci!
vy jste psi:
vy jste naši vičku,
naši šočovičku
vypásli.

„Sám ty lžeš
jako pes:
nebyla to vička,
ani šočovička,
byl oves!“

Hodí se dobře rozděliti zpěváky ve dva sbory.

Koně.

Některé z našich písní mají toliko jedinou slohu textu. Věcný obsah neposkytoval více látky, a projevu hudebnímu jedna sloha také právě vystačovala. Hudci hráli potom nápěv v různých obměnách (variacích) do tance, až zase píseň zpěvem se opakovala.

Běží-li pouze o zpěv, připojujeme k takovým písním jiné obsahem a skladem příbuzné, tak že zpívá se jich bez přestávky celá řada, tu delší, tu kratší dle vůle a potřeby. Po úvodě pozná se hned, která bude následovati. Písně takto vzájemně se vybavují a v paměti lépe se uchovávají. Také stává se zpěv zajímavějším.

Jindy má píseň sloh několik. Jest-li jich mnoho, netřeba pokaždé všech vyzpívávati.

34. Keď som bol malučký pacholíček.

Popěvek má jen dva různé půloddíly:

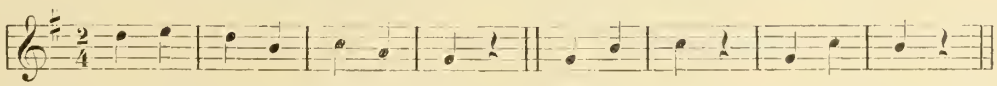

První po dvakrát se opakuje, konec rovná se začátku (kolečko). Píseň zpívá jeden zpěvák, ostatní vpadají až při opakování druhé části.

35. Mám já koníčka šimla.

Předpravné cviky jsou:

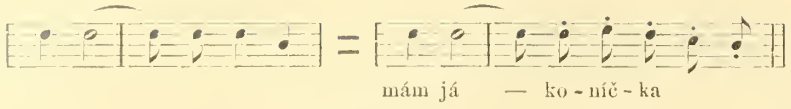

Dlužno přivésti k jasnému vědomí, že na slovo „já“ připadají v 1. taktě 2 čtvrti a z druhého taktu ještě osmina, jinak žáci tuto osminu rádi vynechávají. Poslední 2 takty trojhlasného sboru mají takto býti opraveny:

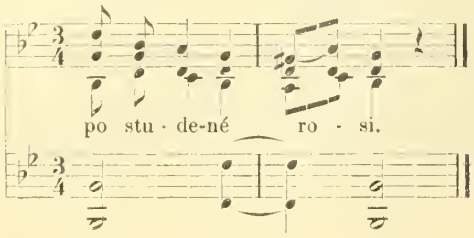

36. Až já pojedu přes ten les.

Prvotní nápěvný útvar jest:

vine se rozloženým malým trojzvukem *j, hes, d*. Čtvrtý půloddíl rovná se prvnímu, druhý rovněž není než opakováním prvního, jen že v poloze o tercii vyšší; jsou tedy různé půloddíly toliko dva: *I.* a *III.*

Píseň zpívá se na dvě strany, jako v taktě $^2/_4$; ježto ale na každou stranu připadají doby tři, doporučuje se představiti si nápěv notový v taktě $^6/_8$, jenž počítá se na 2 strany po $^3/_4$.

Tak hudci také nápěv do tance hrávají:

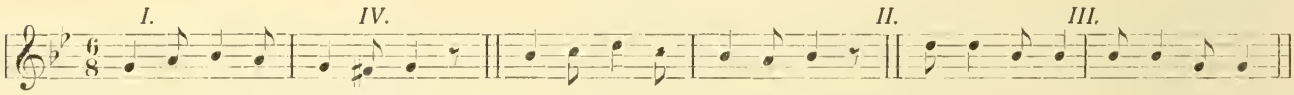

V nápěvě jsou na konci půloddílů pomlky, v průvodě však těch pomlk není.

37. Já mám koně, vrané koně.

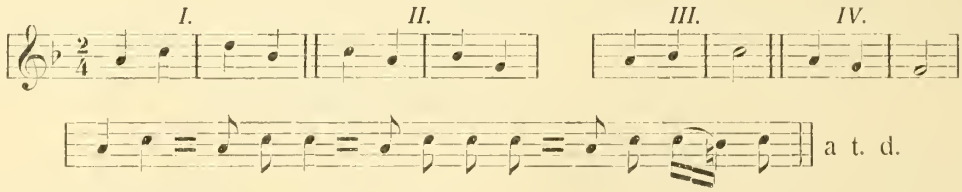

Průvod hráti břitce, správně akcentovati.

38. Čí to koníčky, čí to.

Pohyb nápěvu jest na tři strany a to po čtyřiktráte průběhem celé písně. Jest tedy celkem 12 taktů:

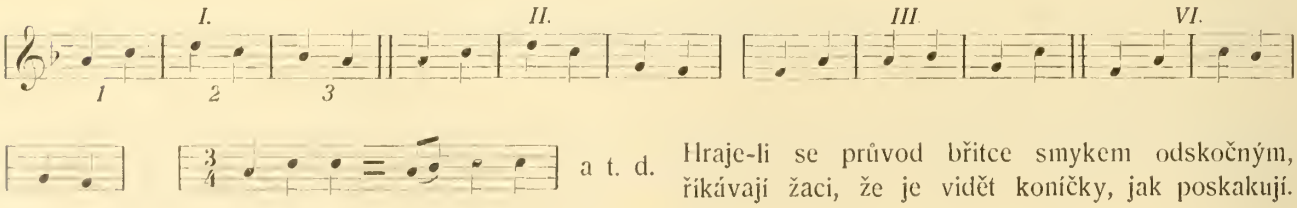

Hraje-li se průvod břitce smykem odskočným, říkávají žaci, že je vidět koníčky, jak poskakují.

39. Kdybych já věděla, čí jsou to koníčky.

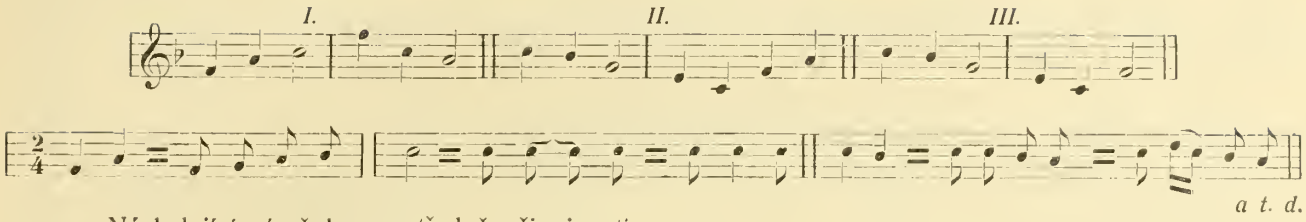

a t. d.

Následující píseň bezprostředně připojovati.

40. A já sám, vždycky sám.

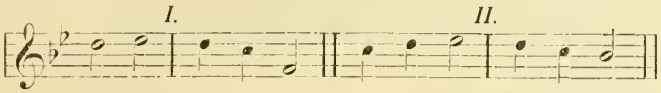

Jakkoli psán jest popěvek v taktu $^3/_4$, má pohyb na dvě strany, čítá se tedy na 1. dobu takt první, na druhou dobu druhý a. t. d., jakoby nápěv psán byl v triolech. 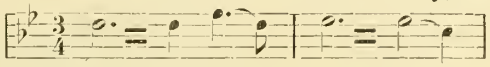 a t. d.

Dlouhé tony zpívají se táhle, aby široce vyznívaly. Píseň zpívá se solově. Dynamických znamének dlužno pečlivě šetřiti.

41. Já mám koně, vrané koně.

Žáci v prvních dvou taktech rádi chybují, zpívajíce: 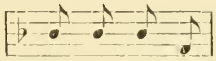 místo: 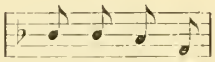

ne však proto, že spád s *hes* na *a* byl by jaksi zvlášť obtížný, než jedině proto, že nebyl přiveden k jasnému vědomí prve než dovoleno bylo píseň zpívati. Účinek kvarty *hes, f*, jest mocnější, než účinek malé sekundy *hes, a*, proto jej přehlušuje, a malá sekunda připodobuje se primě; jest tedy třeba kvartě *hes, f* zprvu se vyhnouti a nacvičiti nápěv dle prvotního útvaru:

potom: 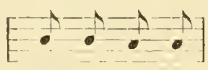

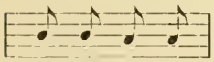 a posléze: 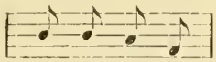 a t. d.

Ostatně při průvodě, kde na ton *a* po trojzvuku *Hes* vpadá trojzvuk *F* ve zpěvě tak chybovati bylo by velmi nesnadno, ne-li docela nemožno.

42. Když jsem já ty koně pásl.

Píseň má tyto čtyři půloddíly původně všechny po dvou taktech:

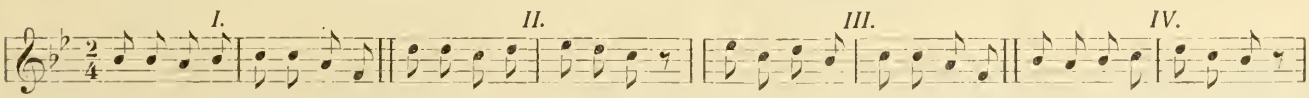

Prodloužením osmin ve čtvrti ve 2. taktě půloddílu *II.* a *IV.* a v *1.* taktě půloddílu *III.* rozšířeny jsou tyto půloddíly ze dvou na tři takty, takže má první oddíl taktů *5*, druhý pak *6*, pospolu celá píseň taktů *11* místo *8*. Nápěvná vlna rovnoměrně plynoucí přerušována jest sčasovkami široce rozloženými.

Příčinou jest patrně nálada zpěvákova, z níž píseň vytryskla. Probrav se ze spaní, vypravuje krátce a úsečně, co se mu přihodilo; ale že „přišla dřímota“, to už nelze tak krátce a úsečně vypravovati: věziť ona mu dřímota ještě ve všech údech, proto táhle a dlouze provolává a opakuje „dřímo-dřímo - dřímotěnka“, při tom se protahuje a — snad i zívá!

K tomuto malebnému sčasování stejně případně přiléhají slova ostatních sloh: „co, ty šelmo, co tu děláš — kdyby mi to jiný řekl — jenom jeden zákolníček — jen jedinou homoličku — jen tu starou kamizolku“, slova vesměs pěkně vybraná, aby náladovému projevu hudebnímu co nejlépe odpovídala. Slova vyrostla na nápěvě, a nikoli nápěv na slovích, jak bývá při písních uměle skládaných. Slova vyšla z klidné nálady, z mysli spíše furiantské, než sentimentální, nic jinaké, než z jaké nápěv sám, nikoli tedy z nálady opačné, žalostivé, na jakouž ukazují jiná slova pod tentýž nápěv kýmsi bez všelikého pochopení a bez jakékoli obsažné závislosti podložená, jak čtou se ve III. svazku Národních písní od Frant. Bartoše na str. 8. a ve výkladě téhož díla na str. CVI.; tam ne bez násilí vtěsnávány jsou i řádky s nedopočetnými slabikami pod jednotlivé oddíly nápěvu zpěvákovi odkudsi známého. Jest věru nemalé opatrnosti potřeba, má-li hudební stránka písně vykládána býti ze slov podložených!

Ostatně jest nápěv písně „Když jsem já ty koně pásl“, či aspoň začátek znám již ze století XV. a to na slova „Když's u mého otce sloužil“. (Viz Dr. Zd. Nejedlý, dějiny český hudby str. 29.)

Předpravné cviky k pochopení a nacvičení nápěvu jsou:

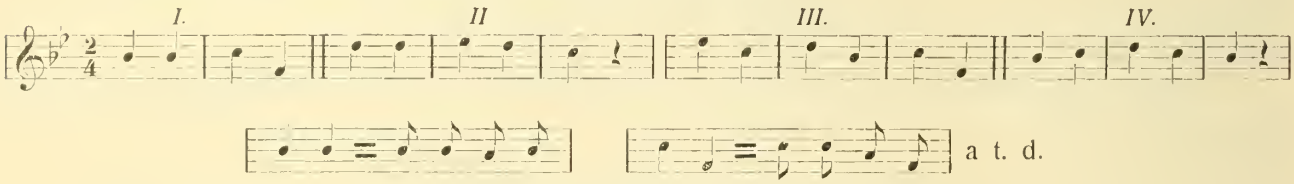

Zpívati začíná vždy jediný zpěvák, ostatní vpadají až při opakování a to i tehdy, zpívá-li se celá píseň pouze jednohlasně.

43. Moje koně vrany, lysy.

Píseň vychází z neveselé sice, ale zdravé nálady při polní práci, nejspíše při orbě. Zastíněná mysl převádí nápěvnou vlnu z toniny tvrdé do měkké a zakončuje ji hluboko pod původním tonem základním. Píseň zpívá se i při tanci hraje se na tři strany, má čtyřikrát po třech taktech:

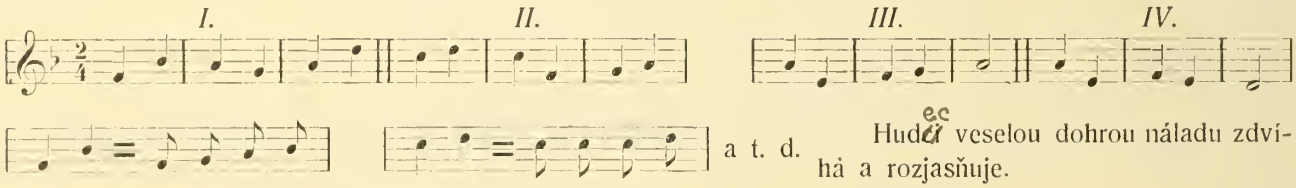

Hudeč veselou dohrou náladu zdvíhá a rozjasňuje.

44. To je, Bože, to je.

Původní průběh nápěvné vlny jest tento:

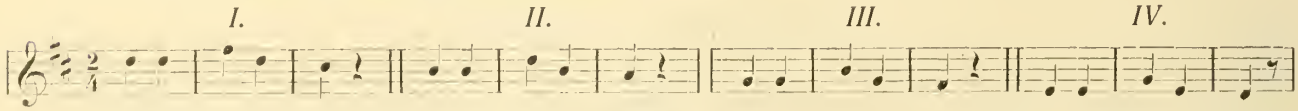

Seřazením prvního a posledního tonu všech čtyř půloddílů objevuje se stupnice, 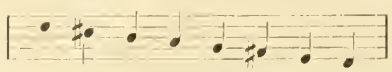 s jejížto spádem souhlasně klesá nápěv po čtyřikráte stejně zvlněný. Půloddíl *II.*, *III.* a *IV.* neliší se od prvního ničím jiným než tím, že každý položen jest o tercii níže než předešlý. Měla by tedy píseň v této úpravě vlastně toliko půloddíl jediný. (Popěvek půloddílový.) Než zpěvák, chtěje vyhověti radostné náladě, půloddíl *IV.* podstatně mění a vlnu jeho nad předešlé vysoko zdvihá: 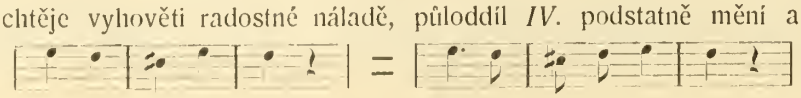 tak že objevují

se pak v písni již dva různé půloddíly *I.* a *IV*, jež tvoří spolu celý oddíl. Nápěv nabývá tím útvarnosti vyšší, oddílové.

Všudy kde v průvodě jsou tři tečkované noty pod obloučkem, dlužno hráti je smykem dolů a to lehkým úhozem, aby smyčec po strunách třikrát povyskočil.

45. Šohaji, šohaji, vaši tě hledají.

Nápěv má původně čtyři různé půloddíly*) po dvou stejně sčasovaných taktech:

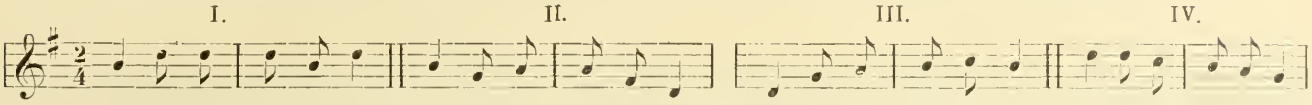

Mezi půloddílem *I.* a *II.* jsou ještě dva takty: 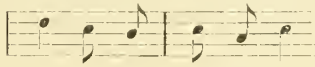 jež mohly by však bez jakéhokoli vlivu na povahu nápěvu utvářeny býti zrovna tak, jak předcházející dva takty půloddílu *I.* ovšem o sekundu níže: 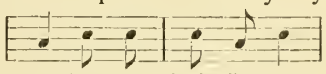 nejsou tedy ničím jiným, než opakováním půloddílu *I.*, a útvarnost písně jimi se nemění, zůstává předvětnou.

Půloddíl *II.* a *IV.* zakončeny jsou za formou, mají tedy po třech taktech místo po dvou. Celá píseň má taktů 12, jež rozděleny jsou nerovně na 7 a na 5. Tím stává se význačnější a půvabnější.

Předpravné cviky intonační takto se vykonají:

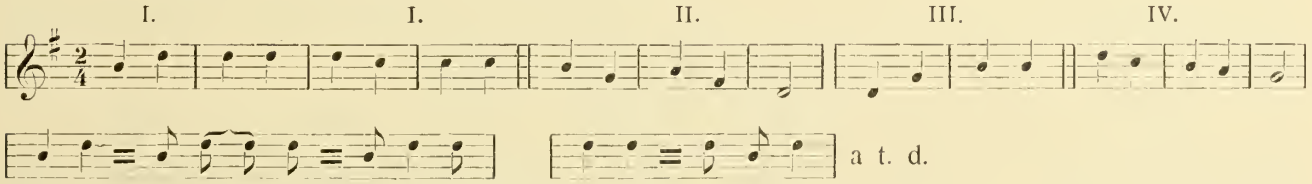

a t. d.

46. Pověz ty mně, panenko, kam chodíš na travěnku.

Základní tvar nápěvný má čtyřikrát po dvou taktech:

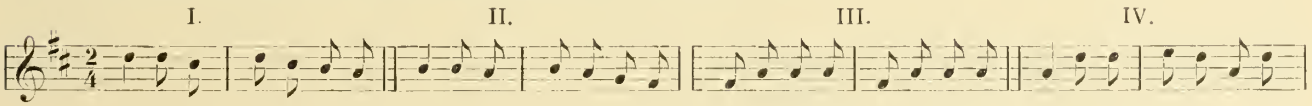

To jsou jen zdánlivé 4 půloddíly, neboť 2. není než opakováním prvního v poloze o tercii nižší. Útvarnost jest tedy ne obsahem, ale jen formou předvětná. Aby pěkný dvojnásobný spád nápěvné vlny v *I.* a *II* půloddílu něžné otázce tím lépe odpovídal, zpěvák dává dvěma posledním osminám druhého taktu v těch půloddílech hodnotu dvojnásobnou, rozšiřuje tedy každý z nich na tři takty, zakončuje je za formou. Tímže způsobem rozšířen jest půloddíl *IV.* ze 2 na 3 takty.

Naproti otázce v 1. oddílu velmi něžně a tklivě projevené stojí vábivá přípověď projevená rozhodným a důrazným opakováním stejných 4 osmin v 1. a 2. taktě půloddílu *III.* a nápěvnou vlnou v celém druhém oddílu, zvláště pak v půloddílu posledním mocně se zdvihající. Dojem stupňuje se, když při opakování druhého dílu vpadá sbor a vrchol nápěvné vlny ještě o tercii vyvyšuje. Má-li sestupná linie v *I.* oddílu taktů 6 a vystupující v oddílu *II.* taktů 5, docíleno jest rovnováhy tím, že na *I.* oddíl připadá nápěvných tonů (slabik) 14 a na oddíl druhý 15. Celá píseň má při vší své prostotě uměleckou stavbu v každém ohledu ladnou a ucelenou.

*) Spojení dvou oddílů (čtyř půloddílů) dává píseň útvarnosti předvětné, tedy vyšší, než jest oddílová. Viz „Janáček, „O hudební útvarnosti národních písní moravských" ve III. sv. sbírek Bartošových. Nákl. Akademie v Praze 1901.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Houslový průvod, aby krasoumný význam písně k platnosti přiváděl, musí hráti se v 1. oddílu něžně, ve 3. rázně a rozhodně. Intonační cviky takto se vykonávají:

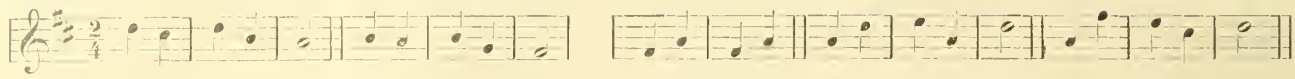

47. Kolem našich oken.

Prvotní nápěvný útvar písně jest tento:

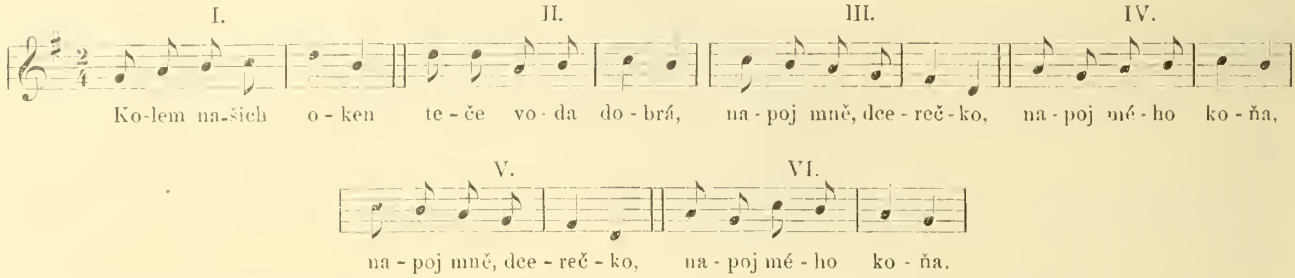

Jsou tu tři oddíly, či šest půloddílů, ale toliko zdánlivě, neboť půloddíl *V.* kryje se s *III.*, a půl-*II.* se *IV.*, zde arci nepatrně změněným. Píseň má tedy vlastně dva oddíly (čtyři půloddíly *I.*, *II.*, *V.* a *IV.*), jest útvarnosti předvětné. Že sčasování všech půloddílů jest stejné, píseň hned na první poslech snadně by se zapamatovala; ale právě toto stejné sčasování způsobuje únavnou jednotvárnost, neladnou stavbu jednotlivých oddílů a málo tedy vyhovuje uměleckému vkusu zpěvákovu.

Aby tomu se vyhnul, zpěvák sčasování v půloddílu *II.*, *IV.* a *VI* obrací tak, že dlouhé tony klade vždy do taktu prvního a čtyři osminové tony do taktu druhého, kdežto v půloddílech *I.*, *III.* a *V.* jest naopak. Zpíváť potom v půloddílu *II.* 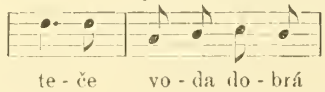 na místě 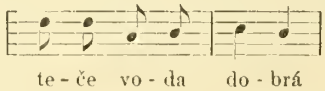 a podobně i v půl-oddílech *IV.* a *VI.*

Tím docíleno jest na stavbě všech tří oddílů ladné souměrnosti a v průběhu celého nápěvu uspokojivé rozmanitosti. Nad to poslední půloddíl prodloužením posledních dvou osmin ve čtvrti rozšířen jest ze dvou taktů ve tři, jest zakončen za formou. Opakováním druhého oddílu zdůrazňuje se projevená žádost: napoj mně, dceruško, napoj mého koňa.

Předpravné cviky intonační vykonají se takto:

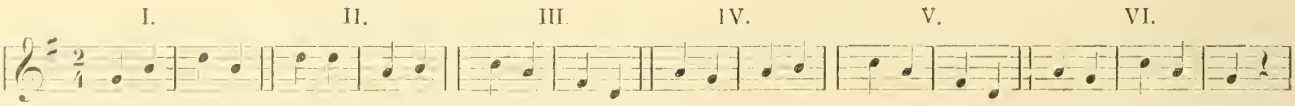

Sčasování nacvičí se po jednotlivých oddílech.

48. A já to dobře vím.

Píseň jest útvarnosti předvětné, má dva oddíly po dvou půloddílech, z nichž I., II. a IV. jsou stejně sčasovány. Nápěvná vlna klesá v těchto třech půloddílech spolu s náladou postupně až na spodní oktávu (d^1); jenom v půloddíle třetím, kde vypravuje se nemilá příhoda, tedy na místě kritickém zdvihá se a vystupuje nazpět až do horní oktávy (d^2).

Rytmus odpovídá správně slovní deklamaci, a síla hlasu stupňuje se souhlasně se zdvihem a pádem ladné zpěvné linie.

Předpravné cviky intonační jsou:

49. Ej, koně, koně.

Záletný šohaj vrátiv se z toulky a nenašed svých koníčků na výhoně, dobře hádá kam se poděli: zajala je chasa ze sousední obce Vlachova, když byla zastala je ve škodě a nyní v hospodě veselí se na výkupné, jež nedbalý synek bude musit složiti.

Neblahou událost dobře vypisuje píseň mírným zvlněním nápěvné linie v I. a ve II. půloddílu. Živější pohyb nastává v půloddílu třetím: ej, zajali vás a pijů na vás, pohyb ten však spíše resignaci, než jakékoli větší vzrušení naznačuje, neboť synek ví, že v podobném případě jednal by nejinak. Proto nestěžuje si, nenaříká, neprosí, než v půloddílu IV. náhlým spádem do nové toniny *d moll* přistupuje rázem k hrdému vyrovnání. Půloddíly I., II. a III. pohybují se v tonině *F dur*.

Předpravné cviky intonační jsou:

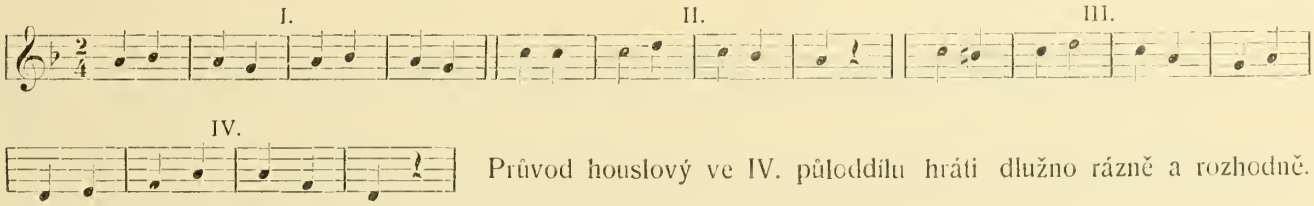

Průvod houslový ve IV. půloddílu hráti dlužno rázně a rozhodně.

50. Pásl Janko, pásl koně.

Píseň jest podobného obsahu jako předešlá (č. 49.), slohu však jiného. Děj se tu prostě vypravuje, kdežto v písni předešlé jest osobní citová úvaha. Na konci tu i tam hlásí se hrdé sebevědomí: Když zajali, ať je mají, však oni je rádi dají; vezmi, Janko, dva tolary a vyplať ty koně vraný.

Píseň má dva oddíly po dvou půloddílech, nápěv jde na dvě strany, každý půloddíl má dva takty, dlužno tedy vlastně takto jej napsati a na dvě doby počítati:

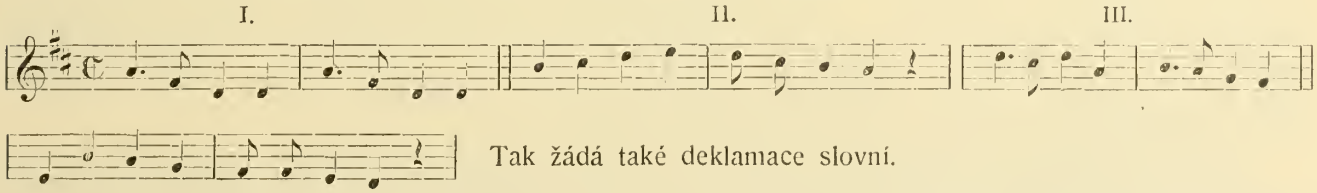

Tak žádá také deklamace slovní.

Nápěvná linie jest ladně zvlněna. V I. půloddílu sestupuje po dvakráte melodicky rozloženým tonickým trojzvukem, vystupuje na sextu a v půloddílu II. klene se souměrným obloukem horního tetrachordu, převyšujíc jej o jeden ton, takže celý nápěv má objem devíti tonů.

V oddílu druhém již linie pozvolna klesá v objemu celé oktavy, vyvyšujíc se ještě jedenkráte v půloddílu posledním ze sekundy na sextu. Stavba obou oddílů jest volně souměrná a odpovídá dobře projevu, jak hudebnímu, tak slovnímu. Harmonické sledy jdou tonikou, subdominantou a dominantou, jsou prosté a průhledné. Intonační cviky jsou:

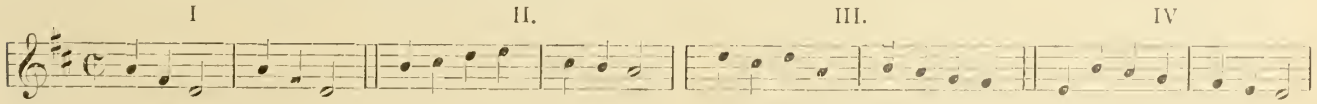

Síla hlasová stupňuje se souhlasně s vlnou nápěvné linie. Sčasování jest nerušené, klidné.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

51. Stojí borověnka borová.

Píseň jest prostý polní kvíteček, jejž u nás známe v několikerém tvaru a zbarvení. Způsob zde uvedený celé povaze nejpřiměřeněji odpovídá.

Útvarnost jest zdánlivě předvětná, oddíly a půloddíly jsou tyto:

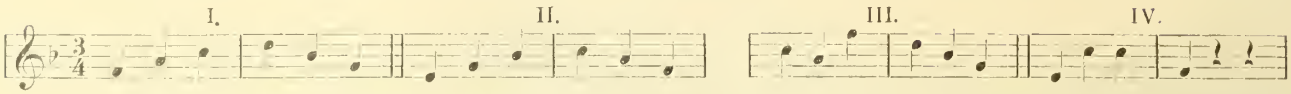

Jak patrno, jest půloddíl II. vlastně opakováním prvního v poloze o sekundu nižší, a také III. půloddíl od I. ničím jiným se nelíší, než jiným přeložením tonů v prvním taktě. Jsou tedy vlastně toliko dva různé půloddíly, I. a IV., jež ráz písně určují. Mohutně zvlněná nápěvná linie skládá se ze dvou větví, z nichž první (I. a II. půloddíl) začíná se tonem nejnižším a po dvojím vzedmutí tímže tonem se končí, kdežto větev druhá kvintou se začíná a má zvlnění opačné (oddíl III. a IV.) Stavba oddílů ukazuje souměrnost obrácenou. Nápěv povstal melodickým rozložením hlavních troj a čtverozvuků, jde do sluchu a velmi snadno se zapamatuje.

Laškovná a škádlivá povaha písně přivede se k větší platnosti dobře provedeným průvodem houslovým, jejž dlužno hráti lehce a jistě.

52. Vymiň, vymiň, pošta jede. 53. Jede Kudrna okolo Brna.

Rozmarný popěvek „Jede Kudrna“ jest zde spojen se známým signálem prázdné poštovské trubky, jakoby postilion dával povoznikovi znamení, aby se vyhnul. Tím způsobem oba popěvky jinak nehrubě významné, stávají se zajímavými a spolu s průvodem nemálo působivými.

Nápěv poštovské trubky nemůže býti nic jiného, než melodicky rozložený tonický trojzvuk. Jde dobře do sluchu a snadno se zapamatuje, nicméně musí pečlivě býti připraven, máli intonace býti čistá a jistá. Proto jest radno, zprvu jej zjednodušiti a že jde na dvě strany, cvičiti jej ne v taktě $^3/_4$, nýbrž v $^6/_4$ na dvě doby počítaném:

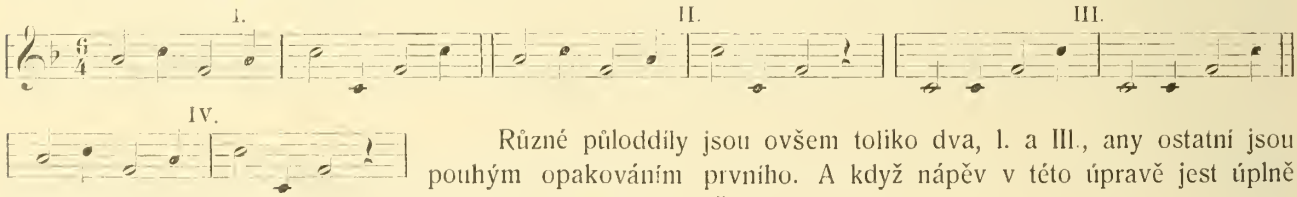

Různé půloddíly jsou ovšem toliko dva, I. a III., any ostatní jsou pouhým opakováním prvního. A když nápěv v této úpravě jest úplně čistě intonován, přikročiti možno k další jeho členitosti. Že nápěv zpívá se ve dvou různých toninách, dlužno tyto předpravné cviky v obou stejně pečlivě vykonati.

Nemenší pečlivosti vyžaduje nacvičení popěvku „Jede Kudrna okolo Brna“. Také zde zakládá se nápěv na melodickém rozložení trojzvuku; ale že tony jsou dvojnásob shuštěné, tedy rychle za sebou následují, způsobuje správná intonace větších intervalů nemalé obtíže.

Jest tedy i zde potřeba nápěv zprvu zjednodušiti:

dále takto cvičiti:

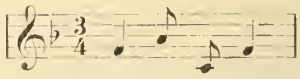

posléze pak dle členitosti předepsané. Nejobtížnější jest správná a rychlá intonace sext:

potom septimy

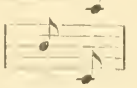

s kvintou

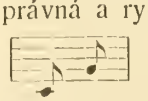

konečně nezřídka i kvarty

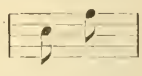

s následující sextou

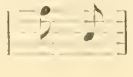

Všechny tyto intervaly musí opět a opět velmi pečlivě a zvolna býti cvičeny.

Všichni zpěváci naučí se nejprve oběma popěvkům společně, při čemž již z průvodu houslového poznají jejich spojitost. Potom nebude již obtížno sbory rozděliti a obě písně zpívati pospolu. Při tom vystupuje do popředí brzy sbor ten, brzy onen, jak ze skladby samo vysvítá, bude však třeba při tom bedlivě dohlížeti, aby sbory se nepředbíhaly a nespěchaly.

Část průvodu v *Hes* tonině možno ovšem také hráti v první poloze, ale ve druhé hraje se mnohem snadněji pro příhodnější klad prstů.

Ostatní výklad viz u Bartoše „Sto písní lidových“, str. 131.

54. Vápeník jede.

Zjednodušená úprava popěvku vhodná k vykonání předpravných cviků jest:

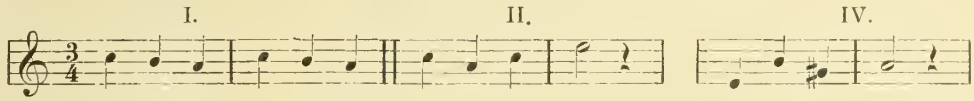

Jak patrno, jsou tři různé půloddíly. Půloddíl III., jenž jest opakováním prvního, jest vynechán. Další cviky možno takto upraviti:

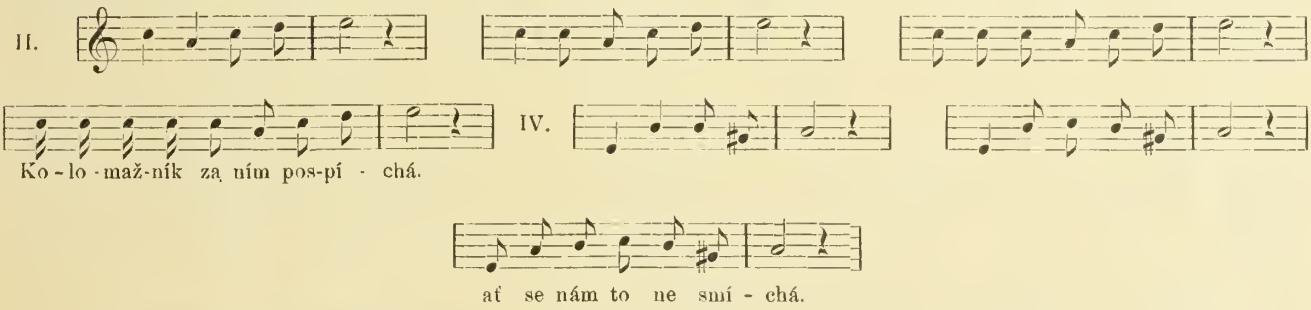

Žertovný popěvek vybavuje na první poslech kolotavý rachot rozviklaných povozů silničních obchodníků vápeníka a kolomazníka. Houslista hrou přiměřeně akcentovanou dojem hrčících koleček a chromatickým postupem v posledním taktě dynamicky sesilovaném dojem vrzavého zastavení vyvolává

Popěvek může dobře připojovati se přímo k předešlým.

55. Ani jsem si bičíčka nenamazal.

Kdo nejsa našim písním zvyklý, tuto, či jinou jí podobnou poprvé uslyší, neví si s ní rady; nemůže si ji zapamatovati, neví do které, či jaké stupnice a do které toniny ji zařaditi, slovem, nemůže do ní se vpraviti. Hádal bys, že je v tvrdé tonině *J*, ale hned v prvním taktě vystupuje nápěv na ton *f*, kterýž ton i dále se opakuje; naproti tomu ton *fis* tonině *J* vlastní ani jednou se neobjevuje. Mimo to hned v prvním taktě ton *f* spadá na *es*, což mohlo by ukazovati na měkké toniny *j*, nebo *c*; ale dále není ani melodických, ani harmonických sledů, jež by těmto toninám svědčily.

Sluchu nemálo neobvyklý jest také melodický spád nápěvu ve II. půloddílu písně, stupnice to f^2, es^2, d^2, c^2, h^1, a^1, j^1, f^1, končící se o celý ton pod základním tonem písně j^1. Nápěv potom po celé čtyři takty ve III. půloddílu zůstává ve tvrdé harmonii *F*, do níž tím spádem zamoduloval. Milan Lichard pojednávaje v časopisu „Naše Slovensko“ o slohu našich písní poprvé upozorňuje na tento nápěvný spád pod základní ton jako na neklamný znak staré stupnice, byť i ostatní její znaky byly časem setřeny; pan Lev Janáček pak, jenž náhled o užívání starých stupnic v našich písních rozhodně zavrhuje, tuto modulaci na 7. stupeň nazývá modulací moravskou a doporučuje ji vřele pozornosti hudebního skladatelstva.

Jest pravda, že nejednu z našich nejkrásnějších písní bývá nesnadno vtěsnati do mezí jisté určité stupnice, ale to nejčastěji proto, že původní znění nápěvu bylo pozdějším přibíráním cizích tonů, jindy vlivem stupnic moderních a opět jindy účinkem cizich hudců druhdy podstatně porušeno (M. Lichard) a jest pravdě velmi podobno, že týž osud stihl i tuto naši píseň, že totiž ton es^2 do prvního a do pátého taktu nápěvu vloudil se toliko lenivostí či povrchností kteréhosi zpěváka, jemuž bylo hrubě nepohodlno zpívati na jednu slabiku malou sekundu *f e* a že hlas jaksi samoděk přesmekl se mu na pohodlnější sekundu velkou *f es* My podrželi jsme zde toto es^2 jenom proto, že jsme je ve sbírkách nalezli, jinak neváháme projeviti mínění, že kdokoli zpíval by v těch místech e^2, pravdě jen by se přiblížil. Toto mínění podpírá se také pevně technikou hudebních nástrojů, na něž píseň zajisté byla skládána a hrána. Tato vyžadovala by u hudce (houslisty) vystoupiti do 3. polohy a u gajdoše (dudáka) užiti hmatu vidličkového, mělo-li by hráti se *es* kdežto ton *e* leží oběma na snadě.

Jisto jest, že toto *es* jest zde tonem cizím, nedoškálným, a tonem doškálným že jest *e*; a jelikož základním tonem jest *j*, jímž píseň jest uzavřena, máme stupnici: *j, a, h, c, d, e, f, j* To jest tonina C-dur, jenom že stupnice nezačíná se tonem *c*, nýbrž tonem *j*, t. j buď pátým stupněm nad tím *c*, či čtvrtým stupněm pod ním. V prvním případě nazvali ji mixolydickou, ve druhém hypoionickou. Půltony jsou od 3. stupně na 4. a od 6. na 7., tedy jinde než v obvyklých našich stupnicích diatonických. Právě proto jsou nápěvné spády v takových písních našemu sluchu neobvyklé. Mimo základni stupnici objevuje se v nápěvu ještě zmíněná již stupnice, jež spadá o celý ton pod základní ton *j*. Tato začíná se 4. stupněm v C-dur, tonem *f* a má půltony od 4. stupně na 5. *(h-c)* a od 7. na 8. *(e-f)*, jest to stará stupnice lydická.

Rozkošno jest poslechnouti prostou písničku, kde tak případně nápěv vystihuje bezstarostnou náladu zpěvákovu, jemuž i bičíček i šňorečka na něm jsou námětem ke zpěvu. Překrásný a velmi účinlivý jest spád do tvrdé toniny *F* ve II. půloddílu. Rovněž účinlivý jest celý oddíl druhý. Není-li šňorečky, uváže si na horách (v lesích) lísteček javorový. — Bezstarostná mysl plná veselí a poetického vznětu. Taková jest ta naše píseň a hudba! Průvod drží se přesně v mezích poznačených starých stupnic, musí hráti se břitce a pěkně barvitě.

K pochopení nápěvu jest nezbytno převésti jej zprvu na nejjednodušší formu a zpívati jej, jak toho žádá, na dvě strany:

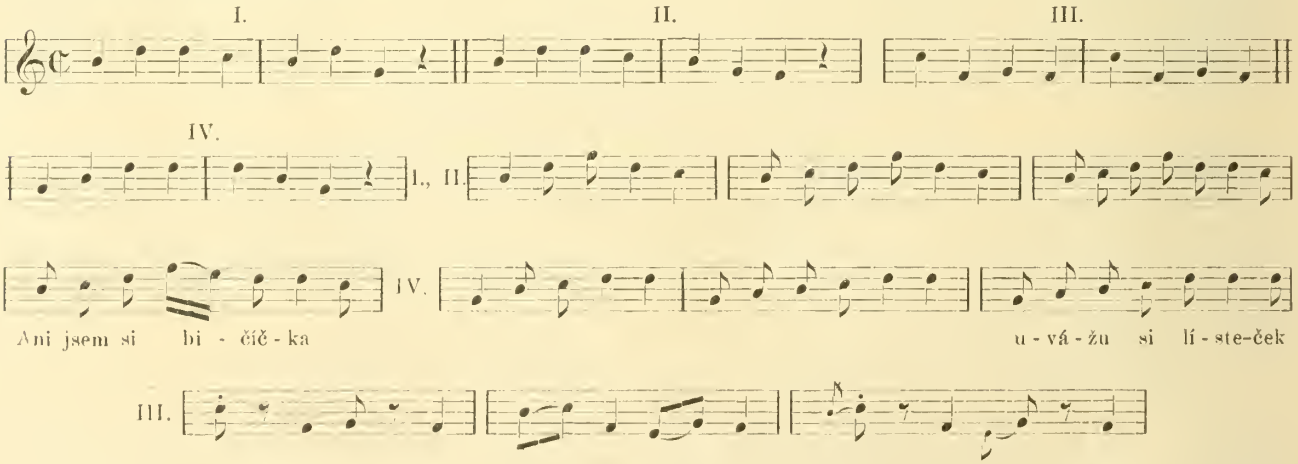

Příkrásné předrážky ve III. půloddílu mohou ovšem v pádu potřeby býti vynechány. Jest samozřejmo, že před cvičením dlužno dobře nacvičiti a před zpěvem i později opakovati stupnice:

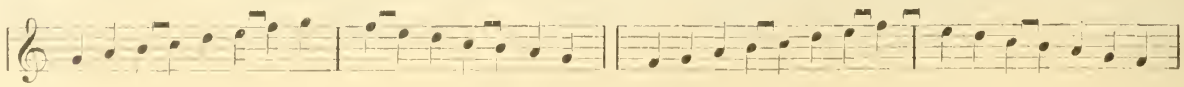

56. Já jsem forman. 57. Ide ťažký furman k nám.

Nápěv obou písní jde pohybem vážným, rovnoměrně pádným, takže lehkých dob takřka ani nepozorovati. Pravý těžký sloh „furmanský“. Nesnadno jest představiti si výraznější a pravdivější tonovou malbu života našich povozníků, jak druhdy na silnicích bývali. Pěkná illustrace ke článku v V. čítance Šťastného a Sokola „Starý vozka“, či pantáta Hájek od Boženy Němcové.

Nápěv č. 56. vyvinul se z těchto tří stejně sčasovaných prvotních půloddílů po dvou taktech

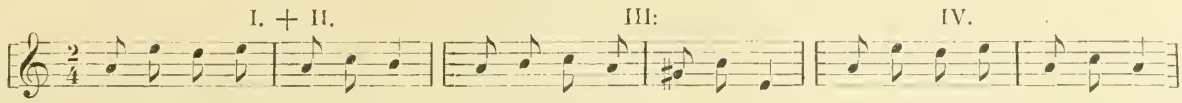

v půloddíly čtyři (dva oddíly) po čtyřech taktech a to tak, že v půloddílu prvním a posledním každá doba dostala hodnotu dvojnásobnou a mimo to první půloddíl jest opakován. Půloddíl prostřední vzrostl ve 4 takty pouhým opakováním. Jest pak nápěv ve zjednodušené úpravě, vhodné ke cvikům intonačním, tento:

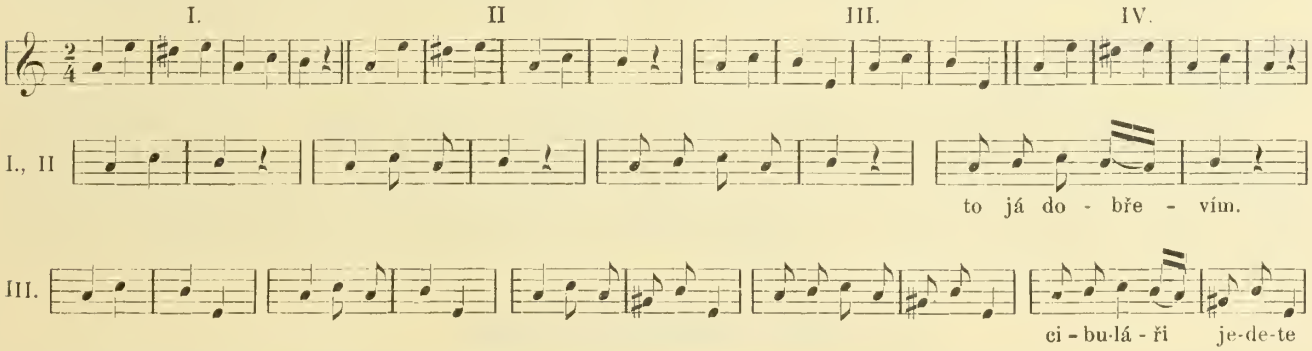

Příkrasné předrážky cvičí se zprvu jako tony osminové, aby přišly k jasnému vědomí, potom teprve se zkrátí.

Při písni číslo 57. jest postup podobný:

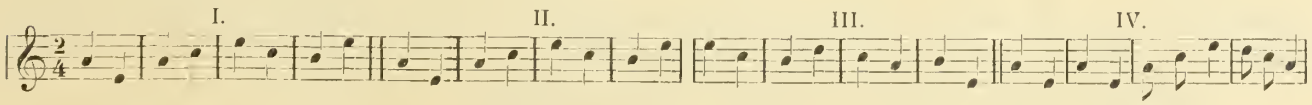

Půloddíl I. se opakuje, jsou tedy toliko tři různé půloddíly po čtyřech taktech. Poslední půloddíl jest rozšířen na 5 taktů zdvojnásobením hodnot jednotlivých tonů v taktě posledním:

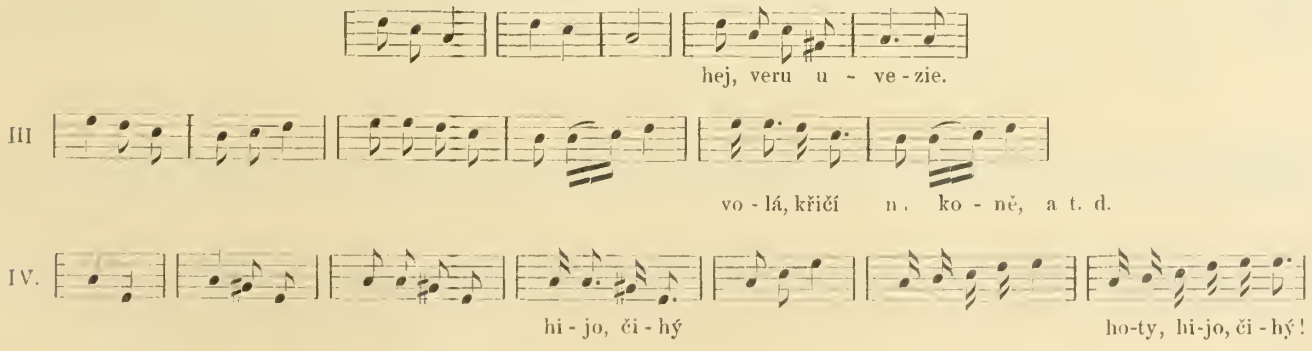

Po takové přípravě odpadnou všechny nesnáze pro správné pochopení a snadné zapamatování nápěvu. Zbývá upozorniti, že píseň zpívati dlužno zcela svobodně, zvláště ve IV. půloddílu šestnáctiny krátce, naproti tomu tony delší značně protáhle. Nemalé pozornosti vyžaduje průvod houslový. Dobře hodí se zpívati píseň napřed solově a hned potom opakovati ji celým sborem.

58. Jel synek orati.

Z nápěvu slyšeti jest dudy, na něž patrně píseň byla skládána. Má jen dva různé půloddíly, neboť třetí jest roveň prvnímu. Takt $^6/_8$ dlužno při zpěvu počítati na dvě doby.

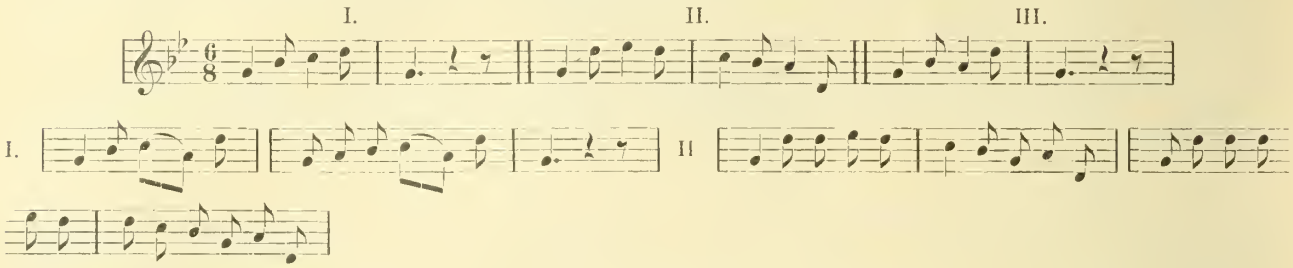

Že ve III. půloddílu nápěv k prvnímu se vrací, píseň jako kolečko tolikrát se otáčí, kolik má sloh Dojem toho otáčení průvodem se zdvihá. Účinek se zvyšuje a píseň stává se zajímavější, přeložíme-li při opakování nápěv do toniny tvrdé v horní dominantě. Na konci přechodem vracíme se opět do původní toniny měkké. Malé kolečko značně se rozšířilo. Různé sbory mají vpadati bez přestávky rázem za sebou. Sbor v tvrdé tonině zpívati dlužno značně silněji.

59 U panského dvora.

Dojemná píseň širokého hlasového rozepetí. Nápěv pohybuje se od tonu c^1 až do f^2, zabírá tedy 11 tonů. Nápěvná linie mocnými a náhlými vzmachy vystupuje až na nejvyšší ton na začátku druhého oddílu, odtud pak na konec pozvolně klesá na ton základní. Vzedmutí vlny na oktávu vyjadřuje případně jásavou radost „až on mě uhlídá . . .“ Podivuhodně dojemný jest účinek této vlny při slovech druhé slohy, vyjadřující cit přímo kontrastní, tesklivé rozechvění: volej ve dne v noci, již není pomoci, mě se víc nedovoláš. Dívka zatím snad z přinucení šla za jiného, ale bývalé mocné city ze srdce posud se nevytratily. — Spojitost a kontrast významu obou sloh při tomže nápěvném zvlnění zpěvačka zvroucnělým přibarvením hlasu vyjadřuje. Náladu připravuje průvod již úvodními dvěma takty a dojem stupňuje se vpadajícím sborem při opakování druhého oddílu.

Nesnadnější intervaly nacvičí se zprvu v taktě dvoudobém:

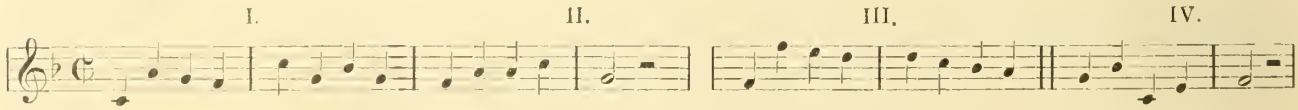

Cviky rytmické jsou:

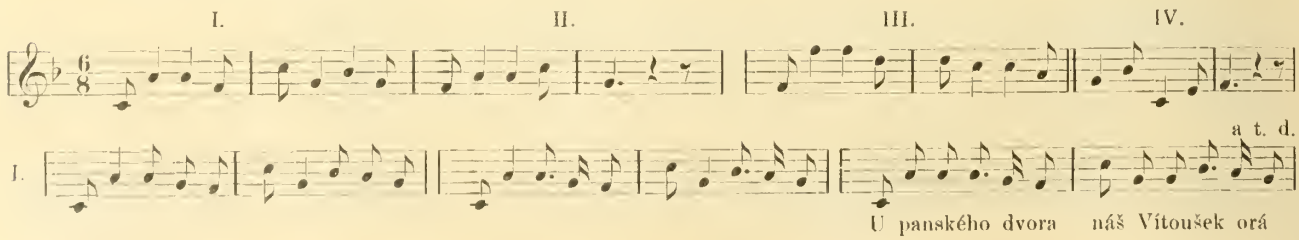

60 Ach, synku, synku, oral-li jsi.

Nápěv písně vyvinul se z tohoto původního útvaru:

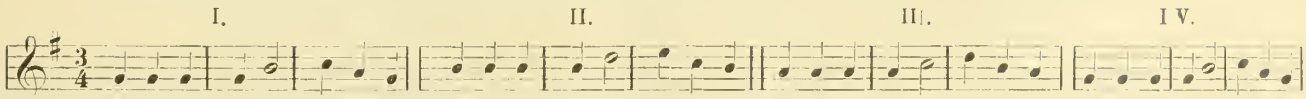

Půloddíly mají po třech stejně sčasovaných $^3/_4$ taktech. Druhý a třetí nejsou nic jiného než první, přeložený tam o tercii, zde o sekundu do polohy vyšší, čtvrtý pak úplně prvnímu se rovná. Nápěv má tedy vlastně toliko jediný půloddíl, jímž určena jest všechna rytmická členitost i všechno jeho zvlnění, jest velmi prostý a jednoduchý jak po stránce melodické a rytmické, tak po stránce harmonické.

Aby docílilo se větší rozmanitosti, zpěvák půloddíl I. a IV. ukončuje za formou, dává totiž jednotlivým čtvrtním dobám ve 3. taktě těch půloddílů hodnotu dvojnásobnou, takže tyto půloddíly mají potom po čtyrech taktech: I, IV. 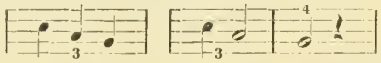 K tomuže konci po všem nápěvě některé jednotlivé tony zaměňuje s jinými z příslušných trojzvuků, jiné zase stupňovitě rozvádí.

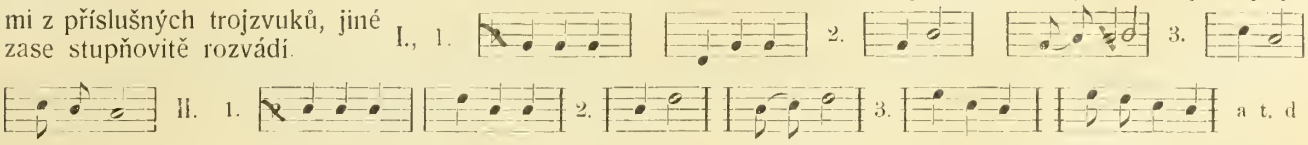

do - ma-li jsi

Tím také vyhovuje potřebám většího počtu slabik, kde v projevu slovním se objevují.

Písni svědčí nejlépe, zpívá-li se pouze jednohlasně.

61. Orala sivýma volkama.

Nápěv písně zabírá široký obor hlasový od *hes* až do *j²* tedy obor 13 tonů a vzrostl opakováním (zdánlivě) až na osm půloddílů (čtyři oddíly). Není věru snadno na první poslech do jeho skladby se vpraviti.

Pohyb jde zprvu patrně na dvě strany, takže vždy dva a dva takty k sobě se pojí, ale brzy svádějí nás dvě stejně dlouhé a stejně zvlněné části nápěvné linie spolu s přislušnými stejnými slovy počítati jej na strany tři:

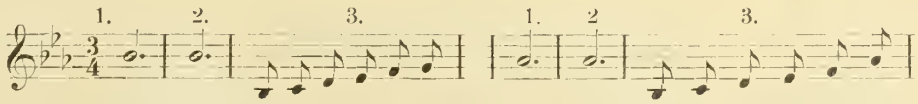

V dalším průběhu jest nám však brzy navrátiti se k pohybu dvojstrannému a opět brzy s trojstranným na novo jej zaměňovati.

Toto kolísání a všechna nejistota vytratí se ihned, jakmile uvědomíme sobě správně sestavený prvotní útvar nápěvný a to v taktě šestidobém, jak píseň vlastně notována býti má:

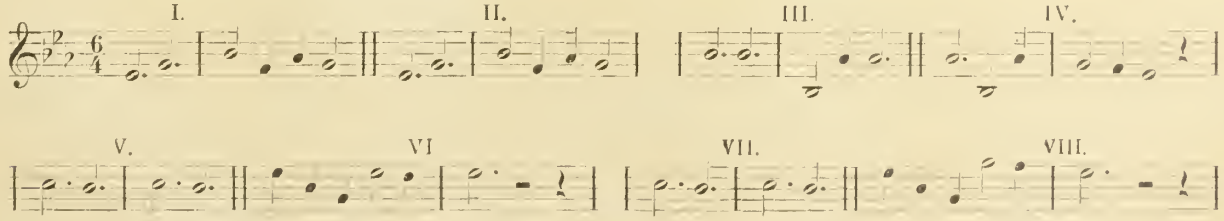

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Hle, o mnoho-li půvabněji vyznívá při tomto rozdělení nápěvná linie III. a IV. půloddílu:

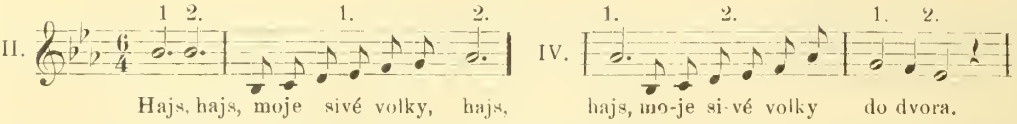

Nejen že vytratila se stejnost zmíněných dvou částí nápěvu, ale i deklamace slovní a všechen přednes písně jest pozměněn. Oddech nastupuje až na konci půloddílu III. za slovem „hajs“, na začátku pak půloddílu IV. za tím slovem oddechu vůbec, tedy ani pomlky býti by nemělo. Rovněž tak zpívati dlužno slohu druhou: Plač, plač, moje mladé oko, plač, — plač, moje mladé oko žalosti, a nikoli, jak napořád slýcháme: plač, plač, moje mladé oko, — plač, plač, moje mladé oko — žalostí. V půloddílu III. jest slovo „hajs“ (plač) po třikráte, v půloddílu IV. jen jedenkráte. Tak celý nápěv pohybuje se již od počátku až do konce nerušeně na dvě strany. Půloddíl poslední jest ukončen za formou:

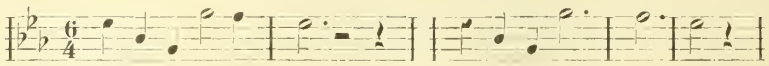

Cviky sčasovací takto se vykonají:

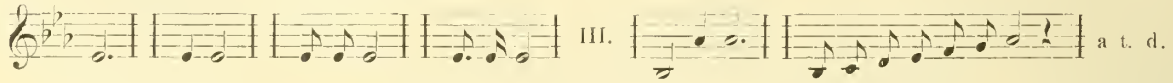

V povaze písně leží, aby zpívala se jednohlasně a na příslušných místech, aby vpadal sbor vícehlasný. Tento musí býti pečlivě nacvičen.

62. Vy, sedláci, nic nedbáte.

Vy, bohati, máte všeho dost, o práci málo dbáte a vedete život všední; a já chuďas na své kopanince mám plno kvítí, v srdci plno pohádek a písní, v hlavě plno sladkého snění. Ničeho vám nezávidím.

Takový jest podklad písničky, jež patrně povstala při tanečním veselí. Nápěv veselou náladu případně vystihující rozvil se z tohoto základního útvaru:

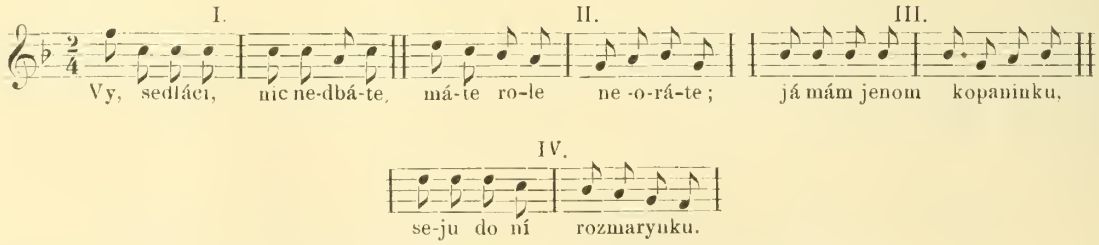

Má dva oddíly po dvou stejně sčasovaných půloddílech. Každý půloddíl má dva takty, jež od počátku až na konec nepřetržitě k sobě se pojí. Pohyb jde stále stejně jednotvárně na dvě strany. Nápěvná linie jest souměrně klenutá; souhlasně s protiřečným obsahem myšlenkovým až na konec prvního oddílu klesá, ve druhém vystupuje.

Nepřetržitá spojitost obou myšlének působila by únavně a nepřirozeně, proto zpěvák na konci prvního oddílu (II. půloddílu) posledním dvěma osminám dává hodnotu dvojnásobnou, čímž II. půloddíl rozšiřuje se na takty tři, jest zakončen za formou a poskytuje přirozený odpočinek:

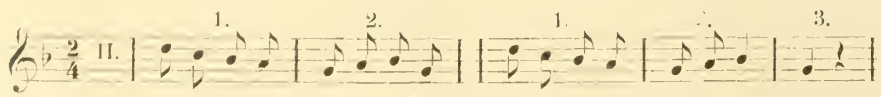

Podobně zakončuje i myšlénku druhou na konci dílu druhého (půloddíl IV.):

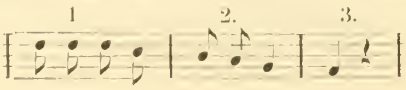

Dále zpěvák chtěje hodně zdůrazniti výrku „nic nedbáte“, opakuje ji, a spolu s ní druhý takt I. půloddílu:

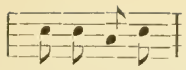

takže i půloddíl I. vzrůstá potom na tři takty. Po těch změnách jest již všechen pohyb v I., II., a IV. půloddílu na strany tři, jediné v půloddílu III. zůstal na strany dvě.

Aby hlavní myšlénka také v oddílu druhém byla k větší platnosti přivedena, a aby docíleno bylo rovnováhy mezi dílem prvním a druhým, opakuji se dva takty půloddílu III. a to v poloze o ton vyšší:

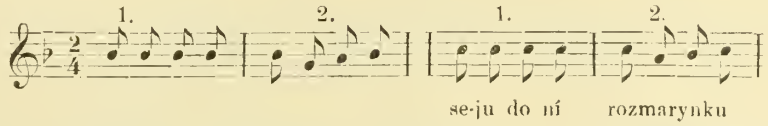

Tím docíleno jest i pěkného stupňování vlny nápěvné.

Celý nápěv upravený pro první cviky intonační jest pak tento:

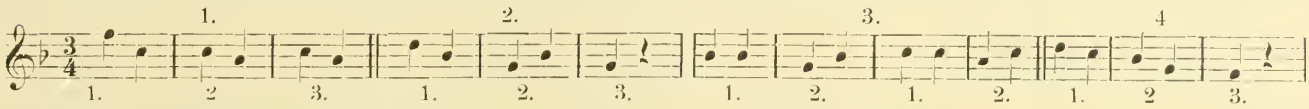

V oddílu prvním jest dvakrát po 3 taktech, v oddílu druhém dvakrát po dvou a jedenkráte tři. Jednotvárnost pohybu jest odstraněna a všecka stavba umělecky ucelena.

Při výkladech členitosti rytmické nevyskytují se žádné potíže. Vpadání sboru do zpěvu solového činí zpěv zajímavějším a účinlivějším i tehdy, zpívá-li se celá píseň pouze jednohlasně, takže předzpěvuje hlas jediný, ostatní pak až při opakování se přidružují

63. Čí je to lučenka nekosená.

Nadešla doba senoseče, den sv. Jana Křtitele. Louky právě se rozvily. Malovaný jejich koberec zalitý jasem slunce, jež právě nejdelším a nejvyšším obloukem po nebes báni se přenáší, parná pole sladkou vůní léta prosycená. svěžest a chlad hojných ranních ros a jásavý ještě zpěv ptactva, to vše v době senoseče náladu zpěvní značně zvýšuje, třeba práce nebyla z nejlehčích, zvláště když na rozsáhlé louky a palouky od osady odlehlejší celá téměř dědina se vypravuje, aby tam i se svými hudci zůstávala při ohních i v noci, pokud sušení sena není ukončeno. V těchto krátkých nocích věru málo se spává, za to tím více se vypravuje, škádlivá, žertuje a zpívává.

Námětů jest všudy hojnost, třeba že nezřídka zcela nepatrných: „Čí je to lučenka nekosená“ — než neběží tu nic o lučenku, oč běží, jest průjev překypující životní svěžestí a síly, jež jásavým vzmachem nápěvné vlny

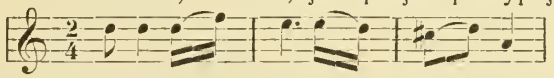

citu radosti z mladého života tak pěkně odpovídá.

Slova nepatrná podložena jsou jen tak namátkou, než přece nejsou bezvýznamná. Není to louka ledakterá, o níž šohaj v malebném kroji u muziky před děvčaty zpívá, ale jest to louka bohatá, vzorně spravená, louka vyzovského p á n a, vyzovské h r a b ě n k y, a on švarný a obratný, jako nic pokosí ji před slunce východem. Vlna zpěvná klesá tu zcela klidně a sebevědomě na nejnižší ton, průvod jest hravý a laškovný, jako při půvabném tanci.

A i ta slova, třeba nepatrná, sformována jsou věru ne všedně:

„Vyzovského pána,
za rosenky z rána.
Vyzovské hraběnky,
z rána za rosenky.“

Celá píseň spolu s představou šumného šohaje a malebného okolí jest ladně uceleným obrazem uměleckým.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Základní nápěvný útvar čtyř půloddílů písně jest tento:

Dle toho vykonati dlužno předpravné cviky intonační. Členitost rytmická snadně se vysvětlí:

1. a 2. takt: 3. takt: 4. takt: 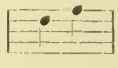

5. takt

6. takt a p. d.

Písně trávnice tak jsou seřazeny a spojeny, že mohou zpívány býti v řadě nepřetržité.

64. Mám já lúčku v hluboké dolině.

Píseň nemá předehry, pojí se bezprostředně k písni předešlé. Šohaj pochvaluje si svou vlastní lúčku, že je na vlahém místě a proto stále velmi úrodná. Nápěv nese se pohybem klidným, mírným, při slovech „v hluboké dolině“ 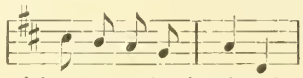 napřed pěkně po stupnici, potom náhle kvintou *a d* do hlubiny zapadá. Tento spád pro celý obsah písně významný po čtyřikráte se opakuje, jím jest také píseň zakončena.

Velmi případně vystihuje nápěv lehké rytmické pohyby přímo elegantní při sečení drobné, křehounké jetelinky:

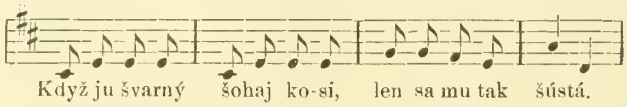

Ne tak síla, jako obratnost šohajova a ladnost jeho pohybů při práci a při tanci přivádí se k platnosti. Tomu také průvod houslový hned od prvopočátku se přizpůsobuje.

Píseň zpívá zpěvák jediný solově, ostatní plným sborem vpadají, pokaždé, když předcházející čtyři takty se opakují.

Taneční pohyb i deklamace slovní (přízvuk) žádají, aby píseň napsána byla v malém taktě allabreve či dvoupůlovém a nikoli ve dvoučtvrťovém taktě:

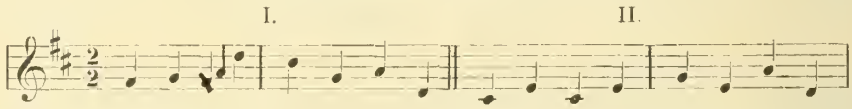

Proti tomuto jednoduchému taktu sudému postaven jest v dohře a v dozpěvu jednoduchý takt lichý a to třípůlový:

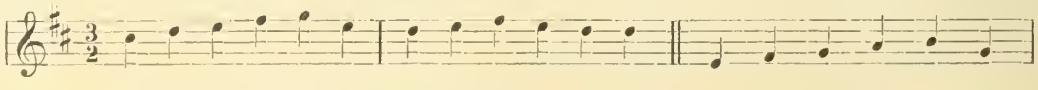

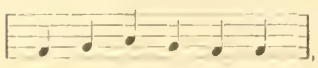 , takže píseň sama má pohyb dvoustranný a dohra třístranný. Takováto rozmanitost v našich tancích a zpěvech nezřídka se vyskytuje.

Nehledíc k dohře má píseň sama toliko dva různé půloddíly, tedy útvarnost oddílovou. Opakováním každého toho půloddílu nabývá zdánlivě útvarnosti předvětné. Trojhlasný sbor spolu s průvodem v dohře a v dozpěvu vzpomínky na obsah písně jen jako ve snu vyvolává. Průvod v dozpěvu dlužno hráti lehce a břitce.

Píseň napsána jest v taktě dvoučtvrťovém, tak jak ve sbírkách se shledala.

Po vykonaných cvičeních intonačních rytmická členitost velmi snadně se vyloží. Druhý takt:

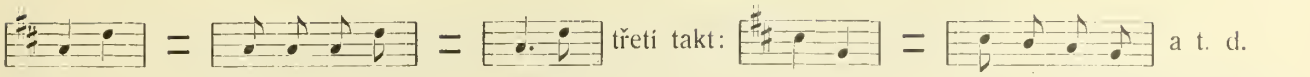

65. A já mám lúčenku při vršíčku.

Lúčka při vršíčku nemá takových vlastnosti, pro jakéž opěvány byly lúčky v písních předcházejících. Než veselá nálada zpěvákova daleko po námětu se nerozhlíží. Vzpomíná radostného sečení trávy v polohách vyšších a to zvláště za jasného pohádkového svitu měsíčního, kdy práce jindy obtížná jde hravě sama od sebe:

„Když je chladná rosa,
pěkně mně jde kosa".

A tak pěkně, klidně a hravě jde také pohyb celé nápěvné linie, vinoucí se v trojdobém rytmu tanečním:

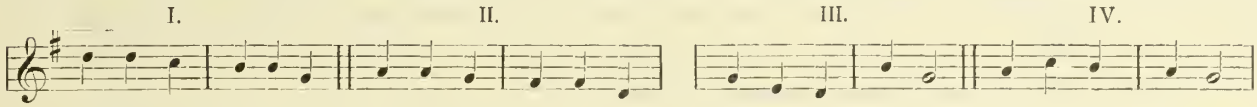

Nápěv má půloddílů pět, skutečně však různé půloddíly toliko tři, neboť půloddíl druhý není než opakování prvního v poloze o kvartu nižší, třetí půloddíl pak jest opakován bez všeliké změny. Těch pět půloddílů seřazeno jest ve dva oddíly ne sice souměrné, avšak rovnovážné, neboť má oddíl první toliko čtyři takty, a druhý jich má šest. Naproti tomu shuštěny jsou v prvním oddílu časově kratším tony tak, že vyplňují dvacet slabik, v oddílu druhém časově delším jest nápěvných tonů osmnáct.

Představíme-li si píseň napsánu v taktě šestiosminovém, jenž počítal by se na dvě strany, jak povaha tanečního rytmu při této písni žádá, shledá se, že první oddíl má těžké doby dvě, druhý oddíl tři, jde tedy první část písně na dvě, druhá na tři strany, což povaze mnohých našich tanců přiměřeně odpovídá.

Rytmické cviky mohou takto se vykonati:

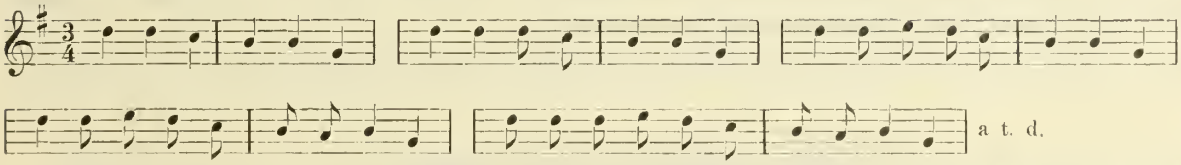

Houslový průvod v taktě 9. až 12. dlužno zprvu hráti jednohlasně: 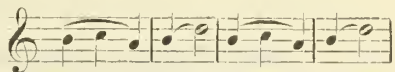 aby i potom při hře dvouhlasé čtvrtní noty hrány byly spojitě, legato. Dohra jest přechodem k písni následující, kteráž má pohyb značně rychlejší, musí proto již v dohře tempo přiměřeně se stupňovati. V prvním taktě dohry dlužno hráti *cis*, nikoli *c*.

66. Mám já kosenku, nesenku.

Náš šohaj při zpěvu nezapomíná ani na náčiní, jímž práci svou vykonává, pochvaluje si i svou kosu a něžnými zdrobnělými jmény ji jmenuje: kosenka, kosinečka, to ovšem hlavně proto, že nápěv, pod nějž slov mu jest třeba, tu tří, tam čtyř slabik vyžaduje. Také jetel jetelinkou, jetelinečkou nazývá, i s jinými kvítečky vždy něžně promlouvá. Nápěvná linie na začátku každého z prvních dvou půloddílů náhle na nejvyšší ton (oktávu) vystupuje, v půloddílu třetím a čtvrtém naopak náhle na nejnižší ton klesá. Ostatní zvlnění jest stejnoměrně drobné, mírné, sestupné.

Nápěv má toliko dva různé půloddíly téměř úplně shodného zvlnění:

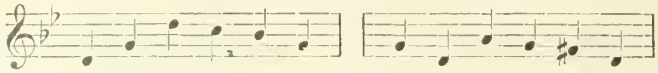

V obou případech začíná se kvartou napřed vystupující d^1 — j^1, potom sestupující j^1 — d^1, potom následuje kvinta, pak sestupný tetrachord v prvním půloddílu spodní d^2, c^2, *hes*^{1}, *(a*^{1}*) j*^{1}, ve druhém svrchní a^1, j^1, *fis*^{1}, *(e)* d^1. Vynechá-li se první ton, jest v obou půloddílech týž motivek, jen že ve druhém o kvartu níže posazený. V prvním zní měkce pro malou tercii *hes*, *j*, ve druhém tvrdě pro velkou tercii *fis*, *á*.

Z tohoto prostičkého a snadno zapamatovatelného prvku vyvinul se pěkným sčasováním a opakováním půloddílů celý zajímavý a účinlivý nápěv. Aby náležitě se pochopil, jest třeba představiti si píseň napsánu ne v jednoduchém, nýbrž ve složeném taktě lichém a to devítičtvrťovém, jak pohyb tance na tři strany a přízvučnost slovní vyžaduje.

Tento takt má tři zvláště význačné doby a to první, čtvrtou a sedmou, nejtěžší přízvuk padá na dobu 1. lehčí na 4. a nejlehčí na 7. Takt nečítá se na 9 dob, nýbrž pouze na 3 a tím jest také při zpěvu písně se spravovati.

V té úpravě dlužno nápěv představiti si takto:

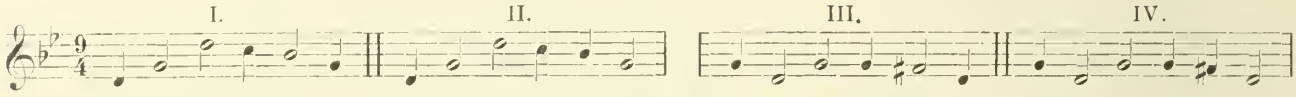

Změny a doplňky ve zvlnění nápěvné linie, jakož i sčasování snadno již se vyloží:

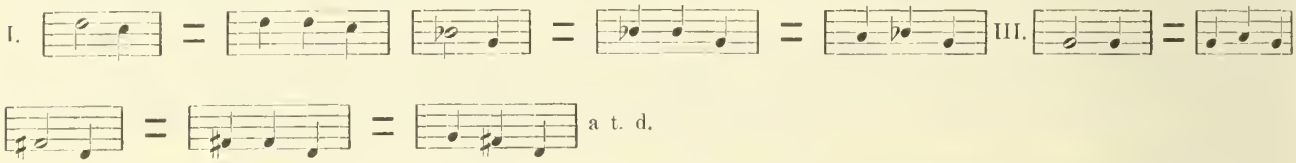

Že druhý oddíl písně pohybuje se ve tvrdé stupnici *D* a píseň že tonem *d* neúplně se zavírá to vybízí přímo zpěváka, aby píseň celou ve tvrdé tonině *D* opakoval. Proto připojen jest trojhlasný sbor v *D*, v němž hlavní nápěv druhému hlasu jest přidělen.

Jak při zpěvu tak při průvodu jest třeba pečlivě šetřiti předpsané zvláštní rázovité přízvučnosti.

67. Lúka sečená, tráva zelená.

Mládež přechází z opěvání práce k opěvání osob: „Alenkovští pacholíci, ai Alenkovské panenky jako malina“, a ke vzájemnému se škádlení: „Ale ne všeci, ale ne všecky“; a vybráni jsou podle šumnosti, co mají „páví peří“ a které mají „pantle zelené“.

Nápěv pohybuje se v oboru osmi tonů od d^2 do d^1 a to v první části sestupným, melodicky rozloženým tonickým trojzvukem ve druhém obratu, ve druhé části taktéž rozloženým dominantním čtverozvukem a v části čtvrté dominantním trojzvukem, takže zakončen jest polovičním závěrem. K takovému závěru hudci rádi připojují opakování písně v různých obměnách. Také zde připojena jest dohra spolu s kratičkým dozpěvem v trojhlasém sboru.

Při zpěvu pozorovati dlužno, že ne všechny takty mají stejný přízvuk, řadí se vždy dva a dva k sobě a těžká doba předního taktu jest význačnější než těžká doba druhého. Měla by píseň vlastně napsána býti v taktě dvoupůlovém: 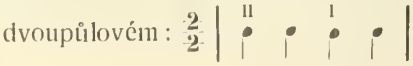

Zjednodušený nápěvný útvar jest tento:

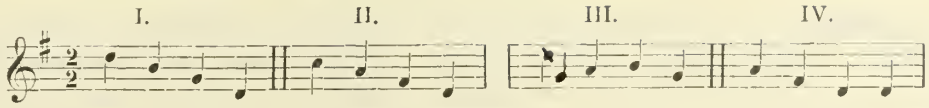

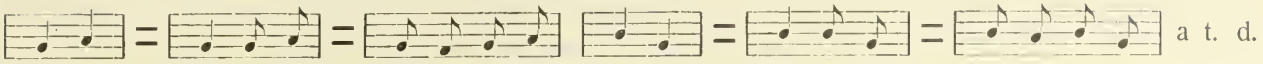

Zpěváci rozestoupí se ve dva sbory, chlapecký a dívčí, a zpívají slohy střídavě, jak při textu písně jest poznamenáno. Jen dozpěv zpívají společně.

68. Na louce travičku kosci kosí.

„Hrdý ty šohajku, i ty hrdé děvčátko, nic sobě nezakládejte na květu svého mládí, na své kráse, švarnosti a bujarosti; i vás smrtná kosa smete, jako tu trávu zelenou, vysokou, právě rozkvetlou.“

Hle, jak vážnými úvahami o životě a o jeho marnostech obírá se zpěvná naše mládež jak při všední práci, tak při bujném veselí a v jak těsné spojitosti žije s přírodou ji obklopující!

Nápěv jinak veselý podloženými slovy dostává sentimentálního přibarvení. Má čtyři půloddíly, jež původně měly vesměs po třech taktech:

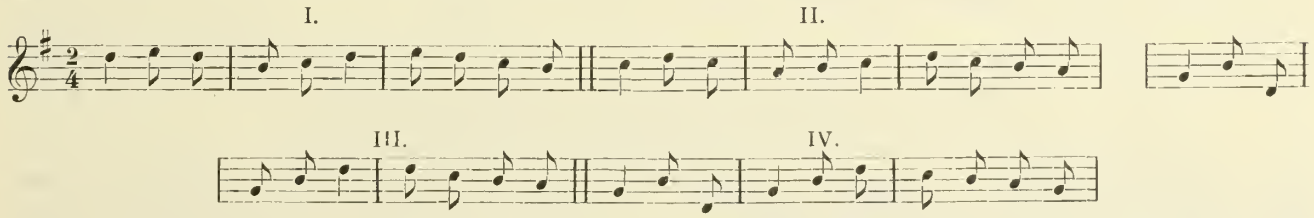

Druhý půloddíl jest opakováním prvního v poloze o sekundu nižší, čtvrtý rovná se třetímu až na to, že poslední takt jest o ton níže položen, aby zapadl na ton základní. Tím, že ve třetím a ve čtvrtém půloddílu poslední dvě osminy proudlouženy jsou ve čtvrti, rozšířen jest každý z těchto půloddílů ze tří na čtyři takty, jest zakončen za formou, a celý druhý oddíl nabývá pohybu na dvě strany, kdežto v I. oddílu zůstal pohyb na strany tři. Každý půloddíl zakončen jest kvartovým spádem.

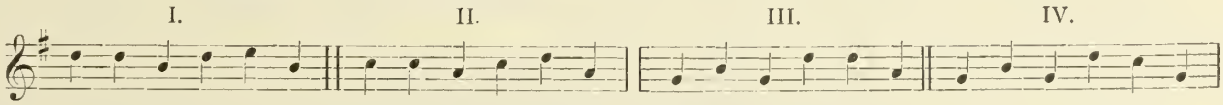

Dle tohoto zjednodušeného útvaru vykonají se předpravné cviky intonační, když III. a IV. půloddíl prvé zakončí se za formou:

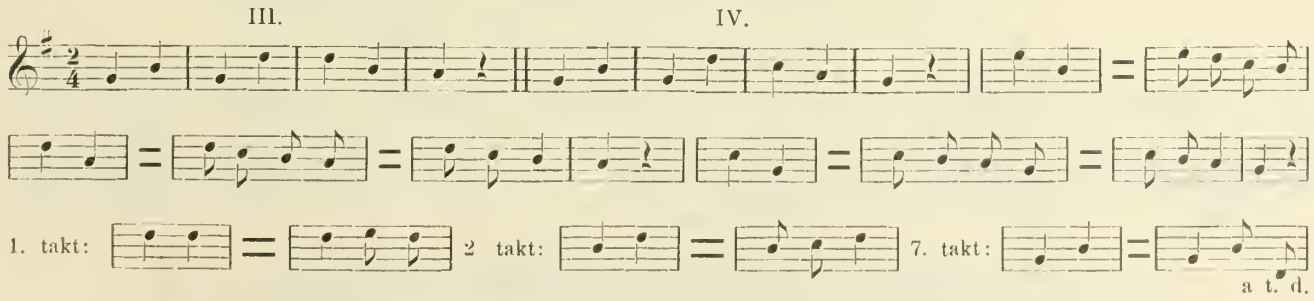

Kratičká dohra spojuje píseň s následující.

69. Čí je to jatelinka.

Jetelinové políčko sebe bujnější a pěknější sotva stalo by se námětem písně tak půvabné, kdyby nevybavovalo představu, jež všecku mysl zpěvákovu stále naplňuje, představu vnadné žnečky, jež pěknými pohyby jetelinku zde žala a do šátečku si jí navázala. Ladný, malebný obraz tane mu na mysli a z toho ladný, malebný nápěv vytryskuje. Není zrovna snadný ten nápěv, od prvního poslechnutí sotva kdo si jej zapamatuje; nápěvná linie jest bohatě sčasována a malebně ozdobována.

Aby nápěv snadněji se pochopil a zapamatoval, k tomu nemálo přispěje, převede-li se na jednoduchý prvotní útvar hudební. Dříve však nelze vyhnouti se lákavému přirovnání k písni jiné.

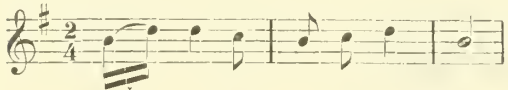

Komu neozývala by se podobná otázka z čísla 63. těchto písní:

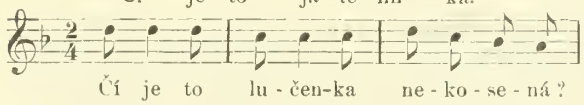

Jaký však rozdíl mezi oběma otázkami a písněmi! Zde silné sebevědomí, bujarost a síla, tam plno něhy, líbeznosti a vroucnosti. Ten rozdíl každý cítí, ne však každý jest si toho vědom. Proto jest potřeba na podobné jevy zpěváka přiměřeně upozorňovati, aby zpěv byl projevem ne pouze bezděčným, nýbrž vědomým.

Základní útvar nápěvný jest tento:

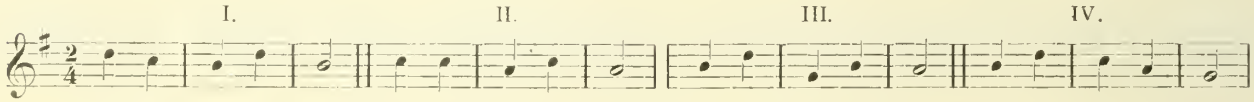

Má čtyři půloddíly po třech taktech, tedy pohyb stejnoměrný, třístranný. Půloddíl druhý jest téměř opakováním prvního a to v poloze o sekundu nižší, jsou tedy toliko tři různé půloddíly. V písni mají půloddíly třetí a čtvrtý po čtyřech taktech, tedy pohyb na dvě strany, a přízvučnost od prvního oddílu různou, jak již v četných našich písních se objevuje. Tato změna stala se tím, že první takt třetího a čtvrtého půloddílu dostal hodnotu dvojnásobnou, že tedy dvě čtvrťové doby byly vsunuty:

Připojená dohra sprostředkuje opakování druhého dílu písně zprvu v oktavách, potom sborem trojhlasným. Rytmická členitost takto se vyloží a procvičí:

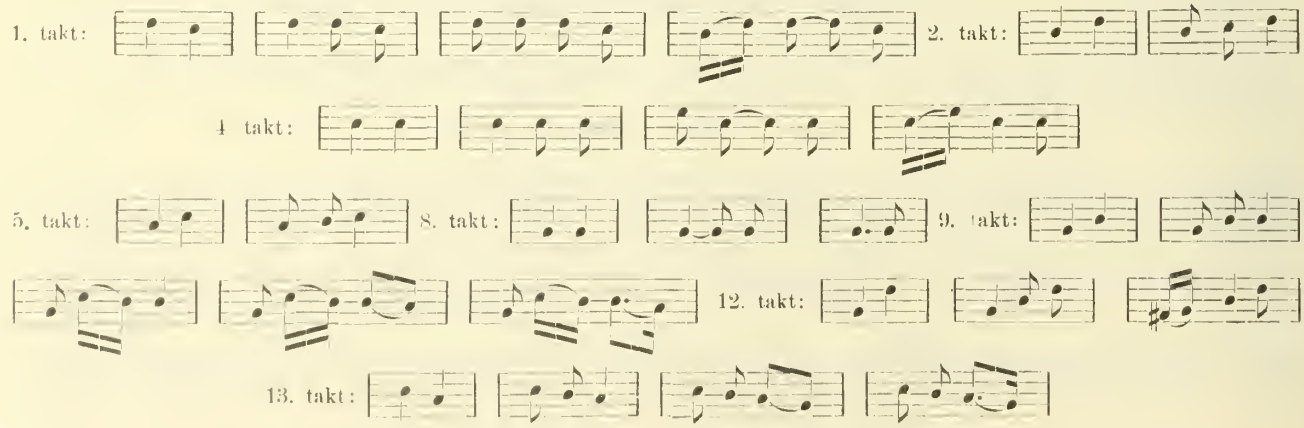

Za sborem následuje kratičká dohra jako převod k písni následující.

70. Jetelíčku náš.

Nápěv této písně pohybuje se v I. a II. půloddílu v taktu $^2/_4$, ve III. půloddílu ve $^3/_4$ a ve IV. opět ve $^2/_4$. Takovéto střídání taktů lichých a sudých objevuje se v některých našich písních a bývá druhdy značně působivé. Podmíněno bývá někdy zvláštní stavbou skladby, nejčastěji přízvučností podložených slov. Celkem jest tento zjev přece jenom výminečný a vyskytuje-li se kde, jest nemalé obezřelosti potřeba, aby se zjistilo, nebyla-li snad píseň nesprávně napsána, protože zpěvák ne dost přesný zpívaje ji bez průvodu hudebního, jednotlivé prázdné doby do taktů buď přidával, buď je odtud vypouštěl, zvláště nebyl-li pro rovnoměrný rytmický pohyb dost citlivý.

Aby správná stavba se poznala, třeba převésti nápěv do prvotního útvaru hudebního, jenž z pravidla bývá souměrný a v pohybu vždy rovnoměrný. Zde jest tento:

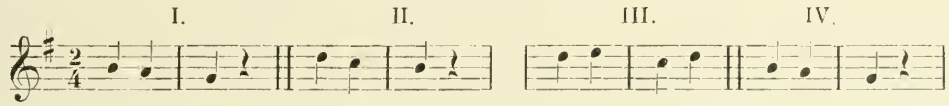

V prvním oddílu linie kvintovým vzmachem náhle vystupuje, ve druhém drobnějšími vlnkami až k základnímu tonu stále klesá. Stavba jest souměrná, půloddíly vesměs po dvou taktech dvoučtvrťových. První a čtvrtý jsou stejné, a také druhý od nich ničím se neliší, než polohou o tercii vyšší; má tedy nápěv toliko dva různé půloddíly, a tedy útvarnost oddílovou.*) Stavba jest vyvrcholena na nejvyšší vlně v půloddílu III., kde jest největší počet nápěvných tonů. Zde jest jich tolik (12), že by na úkor rovnoměrnému klidnému toku nápěvné vlny musily příliš býti shuštěny, kdyby zůstati mělo při dvou taktech dvoučtvrťových:

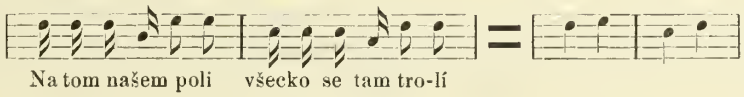

Zpěvák tedy, nejspíše snad aby povolil své pohodlnosti, šestnáctinové noty začal zpívati volněji, posléze tak volně jak následující dvě osminy, až v půloddílu III. na místě dvou dvoučtvrtních taktů ustálily se takty tříčtvrtní:

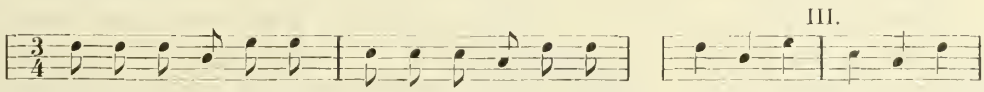

Při podobné písni: „Spi, synáčku, spi“, ve III. půloddílu tak nepohodlné shuštění tonů nenastalo, proto zůstalý tam takty dvoučtvrtní.

Tak i v mnohých jiných písních shledává se, že střídání měr časových dlužno nezřídka připsati na vrub pohodlnosti zpěvákově. Jindy ovšem bývají příčiny hlubší, vážnější.

Průvod houslový dlužno hráti lehce, laškovně, zvláště tam, kde trojhlasý sbor druhou část písně opakuje. Dohra sprostředkuje nepřetržité spojení s písní následující.

71. Jetelinko drobná.

Máme před sebou jednu z těch dojemných písní, jejichž nápěv jako povzdech z hlubin duše vyvírá a jejichž pravý původ a význam jako závojem jest zastřen podloženými slovy celkem málo

*) Nápěv ukolébavky „Spi, synáčku, spi“ na str. 12. v I. svazku těchto sbírek od tohoto jen maličko se odlišuje. Základní jeho tvar jest:

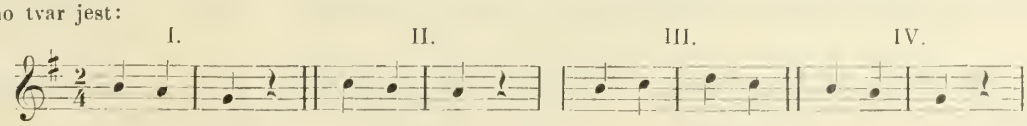

Půloddíl III. se tam opakuje.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

významnými. „Nemožu tě nažat z rána do večera.“ Práce těžko mi jde od ruky. Vše, co bylo veselé, svěží a radostné, všechno se změnilo. I ty, jetelinko jsi odrobněla. Proč?“ — Hudební nápěv nálady ozývá se i v dohře trojhlasným sborem „Nemožu tě nažat z rána do večera“ ovšem již jen jako v polosnu.

Jest pozoruhodno, jak naše školní děti, zvláště odrostlejší děvčata velmi dobře pochopují význam takového dozpěvu a jak rády jej zpívají. Nezřídka zpívávají polohlasem i dohry a předehry, jež od poslechnutí si zapamatovaly.

Nápěv pohybuje se v oboru oktávy d^1 — d^2. Stavba jest souměrná, nápěvná vlna v prvním půloddílu pozvolna vystupuje, ve druhém se vyvrcholuje a ve třetím a čtvrtém ustavičně již klesá až na ton základní. Předpravné cviky intonační jsou:

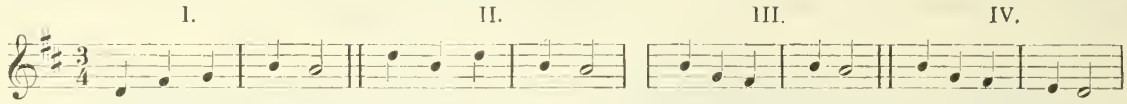

Rytmická členitost jest jednoduchá, klidná. Poslední čtyři takty průvodu jsou přechodem k písni následující.

72. Travička zelená vyrostaj z korena.

Píseň jest obrazem zdravého a šťastného dívčího mládí, jehož mysl překypuje radostí a jež téměř jinak ani nemluví, než zpěvem. „Vyrostaj z korena, travičko zelená“, zpívá si o všem a zpěvem mluví ke všemu, co jen se namane, zpívá ustavičně, jako pták na jaře.

Má-li píseň správně býti zpívána, jest potřeba bedlivě si povšimnouti, jak jest složena. „Travička zelená“, hle, šest slabik dvakráte po třech s dvojím přízvukem, prvním těžším, druhým lehčím. Rovněž tak „vyrostaj z korena“ a t. d. To jest pohyb dvoudobý, na každou dobu tři samostatné slabiky, čemuž odpovídá míra taktu šestiosminového. Základní hudební tvar dlužno představiti si v taktu dvojčtvrtním:

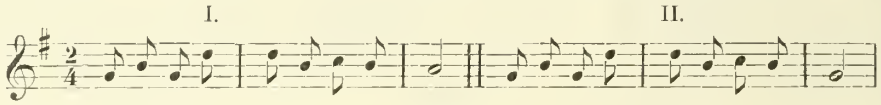

Zůstala-li by v tomto taktě, bylo by třeba na každou čtvrt na místě dvou osmin položiti triolu. Jak patrno, má píseň toliko dva půloddíly a to úplně stejné až na závěr, který v prvním půloddílu spadá na druhý stupeň, ve druhém na první. Také takt šestiosminový musí při zpěvu čítán býti na dvě doby.

Píseň vzata jest ze II. svazku Bartošových sbírek. Tam na straně 13. jest takto napsána:

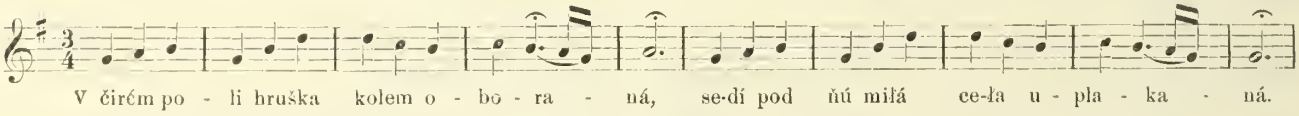

Na straně 320 jest zapsán text „Travička zelená“ a při něm jest poznamenáno, že pro něj platí tento nápěv. Tak, jak jest zde napsán v taktě $^3/_4$, má každý půloddíl pět taktů, jako by pohyb byl na 5 stran (na 2 a na 3); ale zpěvák 5. takt prodlužoval, proto má ten takt korunku. Napíše-li se píseň v taktě $^2/_4$ nebo v $^6/_8$, není v posledním taktě korunky třeba, protože tam $^1/_2$ taktu na oddech přirozeny vybývá, pohyb nápěvu pak jest v každém půloddílu na 3 strany (tři takty).

Naprosto nemyslitelný jest tento způsob taktu a notace při slovech „V čirém poli hruška“. Deklamace jest tu velmi nesprávná. Nemůžeť zajisté žádný český zpěvák zpívati: 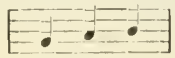 a pak

„v čirém po“

zase 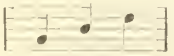 dále pak: 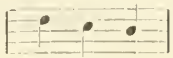 a ještě dále: 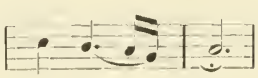 ale zajisté bude zpívati:

„li hruška“ „kolemo“ bo - ra - ná

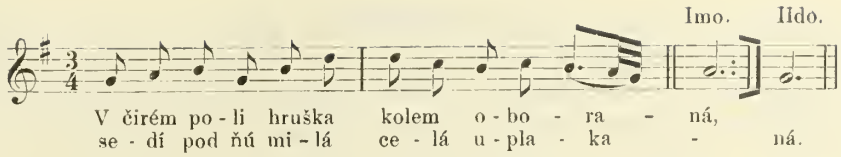

Tento způsob zpěvu a psaní nevyhovoval by však zase textu „Travičko zelená, vyrostaj z korena“, protože deklamace byla by nesprávná. Při těchto slovech jest třeba taktu dvoudobého, při oněch tří-dobého. Půloddíly mají tu i tam po třech taktech.

Není možno zůstati při zásadě často hájené, že na písních, jak jsou ve sbírkách zapsány, nic nemá býti měněno; jsoutě ve sbírkách velmi nesprávně zapsány a proto také nesprávně se zpívávají. Od některých proto také dokonce všechna záliba odpadá, tak i od písně této, čteme-li ji, jak ve sbírce jest zapsána

Sčasování nápěvu jest velmi snadné až na příkrasy, jež zprvu dlužno vynechávati.

73. Tak jsem ráda, že jsem zdráva nažala travičky.

Píseň jest taneční. K takovým složena bývají slova jenom tak, aby vůbec také se zpívalo, nemívají tedy hlubšího významu, k nápěvu však dobře přiléhají. Za hudby a vířivého tance jednotlivé části písně často jenom úrývkovitě se ozývají. Takové písně nemívají více sloh než jedinou. Houslovému průvodu připadá při nich úkol vynikající.

K intonačním cvikům jest tato úprava:

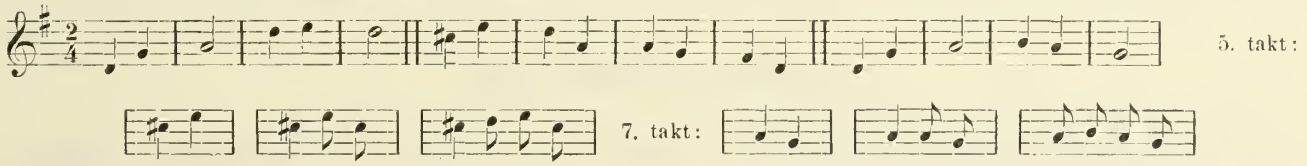

Při dohře, jež spojuje píseň se sborem, dlužno přecházeti s polohy do polohy. Komu by to bylo obtížno, může dohru hráti toliko jednohlasně takto:

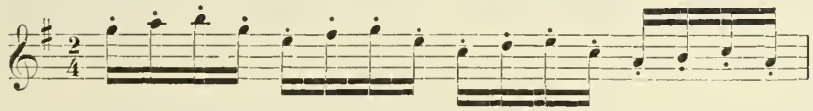

potom hra v polohách odpadá.

74. Anička, dušička, kde jsi bola.

V I. dílu Slov. Spevů čte se pod č. 65. tento text:

Anička, dušička, kdě si bola,
keď si si čižmičky zarosila?
Bola som v hájičku,
žala som trávičku,
duša moja!

A já som po tri dni trávu kosil,
eště som si čižmy nězarosil!
A já som hrabała,
těba som čakała,
duša moja!

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Nápěv jest tam jiný, napsaný v taktě dvojčtvrtním, ve stupnici aeolické. Neodpovídá tak případně otázkám a odpověděm v písni obsaženým, jako nápěv zde položený. Slova „Anička, dušička“ mají pospolu 6 slabik, z nichž 1. a 4. jsou přízvučné. První má těžší, čtvrtá lehčí přízvuk. Dle toho měla by píseň napsána a zpívána býti dle taktu šestiosminového, čítaného na dvě doby:

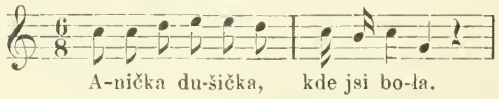

V Sušilově sbírce napsána jest v taktě tříčtvrťovém. Píseň má toliko dva různé půloddíly, jež jsou

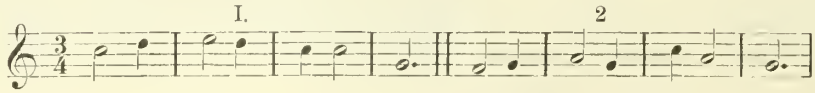

První půloddíl se opakuje, ve druhém opakují se první dva takty:

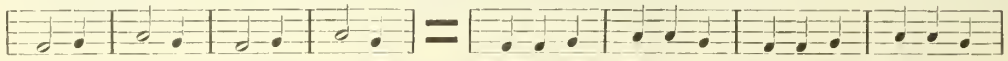

má tedy první oddíl osm taktů, druhý šest.

Stupnice, v níž píseň jest složena, jest tato: 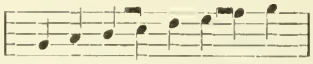 Nápěv začíná se čtvrtým stupněm a moduluje na začátku druhého oddílu na stupeň sedmý, tedy o stupeň pod základní ton. Tento způsob modulace vyskytuje se při mnohých našich písních, jež složeny jsou ve starých stupnicích.

Výklad obsahu slovního viz v díle Bartošově „Sto lidových písní“ na straně 90.

75. Včera neděle byla.

Stručný obsah písně jest: Žala jsem nedělního času v hájíčku trávu, nesvětila jsem svátečního dne, a trest stihl mne v patách: celá jsem se požala. Jestliže v předešlé písni (č. 74.) nápěv v první části vyjadřuje otázku, ve druhé odpověď, v této písni zachovává po celém průběhu ráz výpravný. Nápěvná linie ve druhém půloddílu nejvýše se vypíná, samostatné věty ve všech půloddílech spádem uzavírá. Zjednodušený útvar jest:

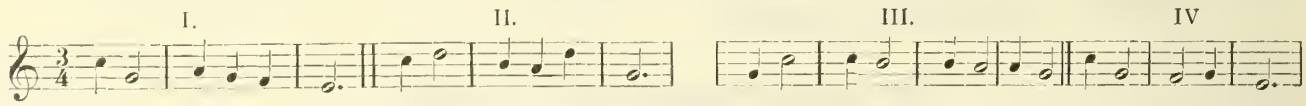

První oddíl má dvakráte po třech taktech, druhý má čtyři a tři. Původně byly i ve třetím půloddílu takty tři: 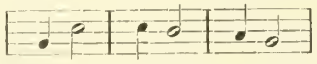 Opakováním druhého taktu v poloze o sekundu nižší za příčinou podložených slov byl ten půloddíl na čtyři takty rozšířen.

Sčasování je prosté a snadné.

Druhý takt: 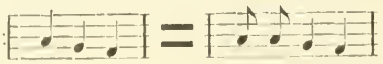 4. takt: 5. takt:

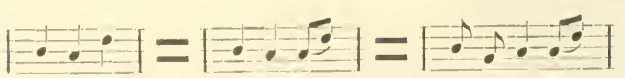 a t. d.

Píseň má zpívati jedna zpěvačka samotna, sbor pak má vpadnouti, až když druhý oddíl se opakuje.

76. Nebanovala bych.

Hořký, těžký a tvrdý je osud, do něhož zpěvačka si stěžuje. Ale „veď já nebanujem, že tvoja nebudem“ zpívá s resignací, „ale len banujem, ako ťa zabudnem“. Vím, že všechny tužby jsou marny, že tvoje býti nemohu, ale jak jenom já na tebe zapomenu, jak já tě oželím! — Tak i nápěv písně velmi dojemný jest plný odříkání a hlubokého žalu. Zapamatovati si jej a zazpívati od prvního poslechu bylo by velmi nesnadno, vyžaduje zevrubnějšího rozboru.

Ve „Slovenských Spevech“ jest píseň napsána takto:

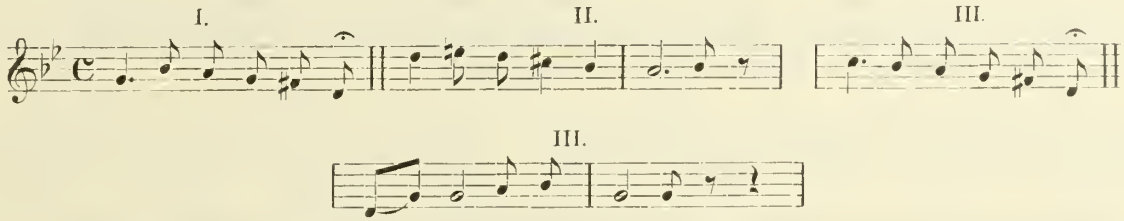

Má čtyři půloddíly, či dva oddíly, každý oddíl po třech taktech, protože v 1. a ve 3. půloddílu jest toliko jeden takt a ve 2. a ve 4. po dvou. Dle toho byl by pohyb nápěvu v každém oddílu na tři strany (3 takty). Skladba nápěvu vyžaduje však pohybu v obou dílech rovnoměrného na dvě strany, musí tedy oba díly míti po čtyřech taktech, či každý půloddíl takty dva.

Způsob notace ve „Slovenských Spevech“ vyžaduje tedy opravy. Té docíleno jest tím, že I. a III. půloddílu přidáno jest po jednom taktu a to tak, že poslední ton těch půloddílů (d^2) prodloužen jest do taktu následujícího, čímž také odpadá potřeba korunky na konci řečených dvou půloddílů. Dle toho byl by pak základní hudební útvar nápěvný tento:

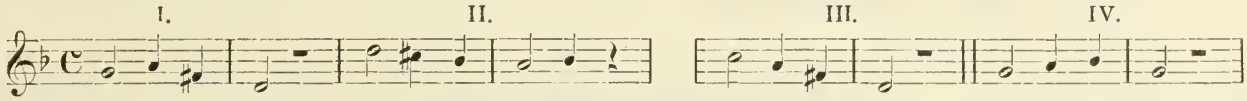

Tak jsou čtyři stejné půloddíly po dvou taktech, či dva oddíly po čtyřech taktech. Nejvyšší vzedmutí nápěvné linie nastupuje na začátku II. půloddílu vystoupením na oktavu a nonu d^2—e^2 při mocném citovém projevu „ej, keby nemusela“; potom již nápěv klesá a vrací se mírným zvlněním na základní ton j^1. První takt druhého půloddílu nápěvu zněl beze vší pochyby původně takto: 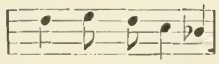 a nikoli 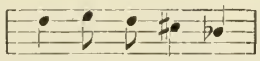 Touto odchylkou nastává zpívati zcela neobvyklý v našich písních nápěvný interval zvětšenou sekundu cis^2—hes^1. Byl tedy čtvrtý stupeň stupnice o půl tonu zvýšen, tak že vedle malé tercie (j—hes) objevuje se zvětšená (lydická) kvarta (j—cis). Milan Lichard*) praví o tomto způsobu, že dostal se do naší písně na její úhonu hudbou maďarskou (cikánskou). Skutečně jest vlna nápěvná bez tohoto intervalu nám přirozenější a ladnější. Mimo to jest v nápěvě ještě druhý ton zvýšen, totiž ton f na fis. Bez tohoto zvýšení byla by stupnice, v níž píseň jest složena, tato:

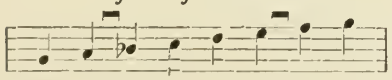 jest to stará stupnice dorická.

Není pochybnosti že zpívati: „Nebanovala bych“, bylo by hledíc k deklamační stránce správnější, než zpívati „Neba-novalabych“, „ke-bychťa-šuhajko“, svrávnější, než „kebych-ťašuhajko“, „da-romná-daromná“ správnější, než „darom-ná daromná“ a t. d. Měl by tedy nápěv snad takto býti napsán a zpíván:

*) Viz „Slovensko“, premie Umělecké besedy na rok 1901.

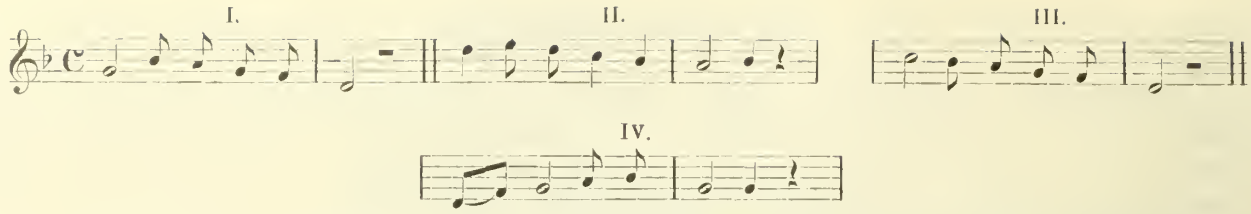

Že na začátku I. a III. půloddílu zaznamenána jest místo půlové noty nota $^3/_4$ a následkem toho nota *d* z následujícího taktu padá ještě na konec taktu předního, stalo se zajisté nedočkavostí a nepřesností zpěvákovou, který zpívaje píseň bez průvodu ton první nedosti dlouho vydržoval, jak velmi zhusta bývá pozorovati také při zpěvě kostelním. Kdo píseň zaznamenával, dal se tou nesprávností svésti. Dle takové úpravy také jinak utvářila by se základní nápěvná forma písně:

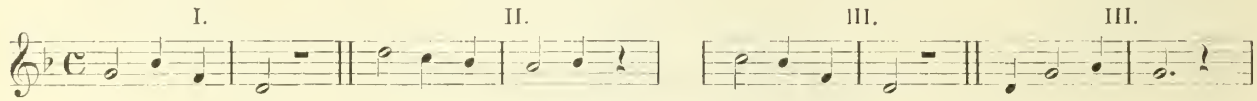

Zdá se, že během času dostalo se písni dosti značných, ne však prospěšných změn.

Někteří zpěváci, majíce 3. a 4. půloddíl opakovati, připojují je takto: na místě: což však správno není.

Pro případy, kde původní text by se nehodil, přidána jsou slova jiná, maličko pozměněná. Píseň má zpívati jediná zpěvačka, až tam, kde druhý díl se opakuje, vpadá celý sbor.

Mnoho záleží na významném dynamickém odstínování, neméně pak na dobře pojatém a pěkně provedeném průvodě houslovém. Ne bez příčiny poznamenána jest při taktě osmém a devátém pro průvod poloha IV., ač i v I. poloze tam hráti možno.

77. Keď som trávu kosil.

Naši hudci a zpěváci nezřídka k písním vážným a velmi dojemným připojují bezprostředně písně taneční, plné bujného veselí. Tak i k písni předešlé „Nebanovala bych“ dobře hodí se připojiti píseň „keď som trávu kosil“ a zpívati střídavě slohu té a zase slohu oné.

Šohaj nerad komu ublíží, má útrpnost i s lučním kvítkem, hovoří s ním o tom, čím má srdce naplněno a omlouvá se, že je musí odštipnúť, ne však aby je snad pohodil, nýbrž pre svoju dievočku. Píseň veselá, ale ne divoce bujná, než plná něžného citu. Na konec i vlastenecké smýšlení přichází k projevu. Ten konec jest snad z doby novější.

První sloha má čtyři věty a nápěv čtyři půloddíly tyto:

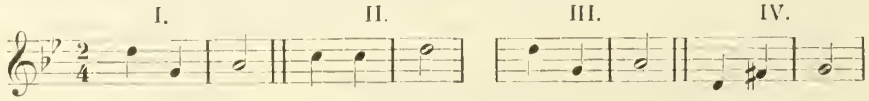

Stavba jest zcela jednoduchá, přísně souměrná. Oba oddíly začínají se stejně, jen uzavřen jest každý jinak. Třetí půloddíl jest roveň prvnímu, jsou tedy různé půloddíly toliko tři. Když intonace byla čistě nacvičena, vyloží se členitost rytmická: První takt: 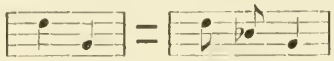 druhý takt: 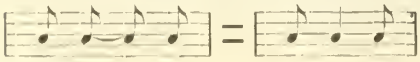 a t. d.

Hudec v dohře variruje nápěv v tonině dominantní jako k tanci, a trojhlasý druhý sbor píseň opakuje. Pro druhý hlas toho sboru jest toto cvičení předpravné:

Větší pozornosti vyžaduje nacvičení hlasu třetího, protože jsou tu vzdálené intervaly:

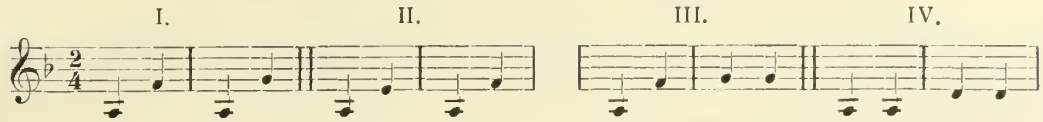

Ne méně než při senoseči zpívají se písně „trávnice“, když děvčata chodí na trávu do polí a do lesů „hor“ nezřídka i hodně vzdálených. Podobně jako při „hojákání“ a při písních táhlých zpěvačky i při „trávnicích“ poslední tony oddílů či půloddílů druhdy nápadně protahují. Takových písní jest množství nepřebrané, a všechny jsou velmi ladné a milé. Proto i jiným, zvlášť oblíbeným písním slováčtí šohajové „trávnice“ říkají. (Viz „Kadavý, Slovenské spevy“.)

Dožinky.

Za našich dnů, kdy rozsáhlé klasnaté lány žacími stroji se požínají, kdy obilí již ani do statků se nesváží, než hned na poli mlatičkami se mlátívá, nebude pomalu ani povědomo, čím kdysi u nás na venkově bývaly dožinky.

Žatva náležela sice k nejobtížnějším, ale také k nejveselejším pracím našeho venkova.

Nejdelší den plný slunečního jasu a žáru, krátké vlahé noci, rozvlněné lány zlatých, plných klasů protkané ohnivým makem, azurovou chrpou a jiným pestrým kvítím, v zahradách a u cest stromy plny dílem dozrálých, dílem zapalujících se plodů, vzduch prosycený zdravou polní vůní, rozléhající se tlukotem křepelek, řinčením kobylek, cvrlikáním cvrčků a táhlými akkordy bzučícího hmyzu, vše plno ruchu, plno chvatu, plno dělného opáleného lidu ve světlých a lehkých úborech — to vše rozjařuje a popohání krev k čilejšímu žilobití, přivodí radost z platného, plného života a vzbuzuje samoděk zpěvnou náladu našich ženců. Pole zpěvem se rozléhá, co píseň, to obraz sytých a teplých barev, rozmarného veselí a zdravého humoru.

Vrcholem toho veselí byla dožatá, či dožinky, nebo jak jinde říkají obžinky. Náladu zvyšuje tu nejen radost z hojného Božího požehnání a z práce šťastně ukončené, než i štědrá v ten čas ruka hospodyně a otevřený měšec hospodářův. Byla to pravá slavnost, ne hledaná a strojená, ale přirozeně sama se dostavující. Bez hudců a bez tance ovšem se neobešla.

Písně dožinkové jsou veselé, žertovné, některé obřadné a vesměs plny zdravého humoru. Sestaveno jest jich zde několik a upraveno tak, aby zpívaly se bez přestávky v souvislé řadě, aby podán byl třeba jenom skrovný obrázek našich krásných, bohužel nyní již jen bývalých slavností dožinkových. Bylo by nač se podívati a co poslechnouti, kdyby písně ty zazpívala naše mládež v pestrých malebných krojích na př. na jevišti. Při jisté venkovské slavnosti byly zpívány s průvodem malého venkovského orchestru dle houslí jen tak nahonem upraveného. Byly přijaty s velikým povděkem. Zde jest podán průvod na housle a altoviolu, jenž může již velmi snadno jinými ještě nástroji býti doplněn, kdyžby již komu o dojmy harmonické ještě plnější běželo. Kde nebylo by houslistů pro dvojhmaty dost pevných, mohou průvody býti rozepsány pro hráče dva a dva.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

78. Kdosi na mě volá.

Děvčata těší se na výdělek v krajích za Dunajem, kde žatva dříve nastává než u nás doma. „Nic sa nestarajte, děvčata moravská, už vám dozrávajú žita zadunajská.“ Veselá, lehká mysl obráží se pěkně v nápěvu prostém, jednoduchém. Tento má čtyři půloddíly po dvou taktech stejně sčasovaných:

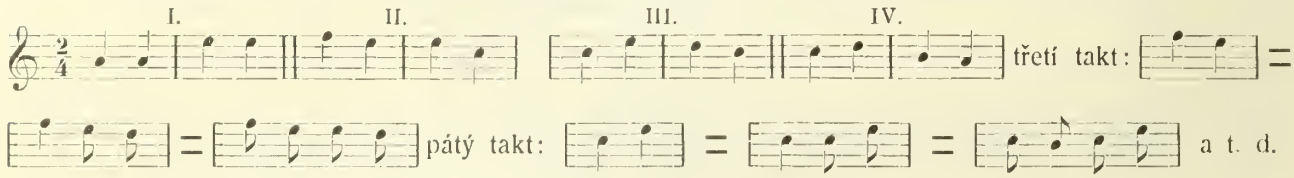

Pro trojhlasný dozpěv jsou tato cvičení:

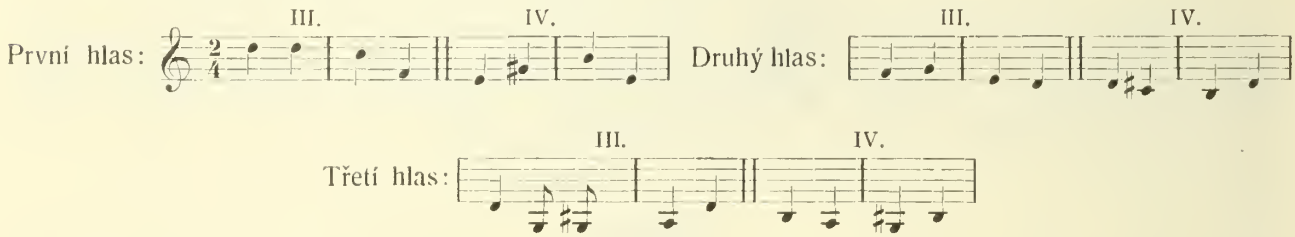

Komu by bylo obtížno hráti některé ty trojzvuky, jež jsou v průvodě houslovém, může je snadno zjednodušiti vynecháním spodních tonů. Průvod musí velmi pečlivě býti secvičen, aby hudebníci se nerozcházeli.

79. Ej žito, žito.

Den schyluje se k západu, před rukama jest ještě veliký kus práce: Pověz ty mně, má panenko, sežneme-li to. Naše žnečka práce nic se neleká. Veliký kus ovsa, sežneš-li ho dnes? „Ej sežnu, co bych dělala, však jsem včera do večera větší sežala.“ Jak včera, tak dnes i zejtra a stále po celou dobu žní, plny ruce práce a plno veselí. I na prostou všední otázku písní se odpovídá.

Popěvek má dva různé půloddíly, tyto:

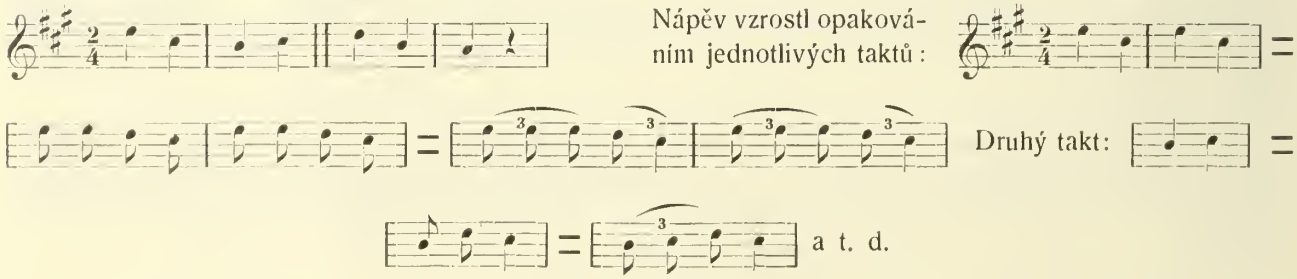

Nápěv i podložená slova vyžadují taktu dvoudobého. Ve Slovenských spevech (l. str. 5) napsána jest píseň v taktě $^3/_8$; ale napisovatel s ním nevystačil, poslední dva takty napsal v taktě $^2/_4$, jak napsána býti měla píseň celá. Změna taktu není zde odůvodněna. Také mohl nápěv napsán býti v taktě $^6/_8$, jenž čítal by se na dvě doby.

80. Žněte, žněte, sedláčkovi ženci.

„Žněte pilně, ani hlavy nezdvihejte, máte se nač těšiti; a kdo zůstal by pozadu, jen hanby by si utržil“. Tak povzbuzují se ženci k pilné práci, již konají jako o závod na roli hospodářově. Nápěv

pohybuje se chodem klidným, má dva souměrně stavené oddíly po pěti taktech a to tak, že v prvním oddílu jsou takty dva a tři, ve druhém obráceně tři a dva.

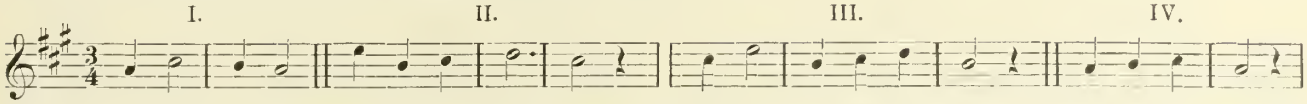

Nápěvná linie v prvním oddílu vlnovitě vystupuje, ve druhém vlnovitě klesá na základní ton, z něhož vyšla. Celý nápěv vyvinul se opakováním a přeměnou vlny prvního půloddílu:

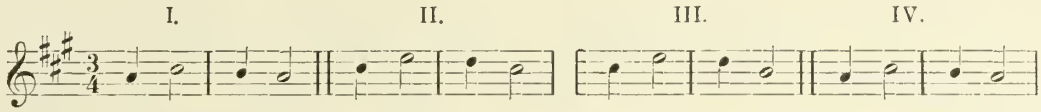

Čtvrtý půloddíl rovná se prvnímu, rovněž tak půloddíl druhý, jen že je položen o tercii výše. Půloddíl III. líší se od druhého jenom spádem o sekundu nižším. Při rozvoji nastaly tyto změny: V prvním taktě druhého půloddílu dostala tercie *cis-e* pohyb sestupný 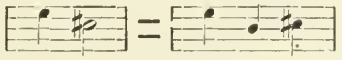 a ve druhém taktě jsou hodnoty tonů prodlouženy, tak že ten takt rozveden jest ve dva 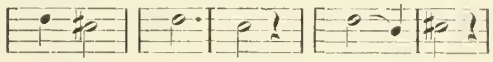 Podobně obrácen jest postup tercie ve druhém taktě půloddílu třetího *d - h* v postup vzestupný *h - d* Prodloužením tonů rozveden jest ten takt v takty dva: 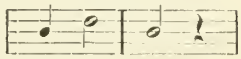 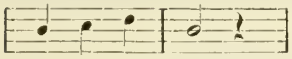 Půloddíl III: 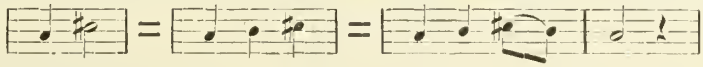 Oddíl druhý jest sborem opakován.

81. Náš pan děkan hodný pán.

Na farském láně jest plno ženců, dobře se tam mívají, proto si pana hospodáře pochvalují: „Náš pan děkan, hodný pán“, aby pak pana děkana ještě více si naklonili, šibalsky odkazují se na pána Boha, „buďte, ženci, veselí, však vás pán Bůh nadělí; vědí, že pan děkan se již dovtípí.

Dvoutaktový zcela nepatrný popěvek v objemu čtyř tonů zajisté nebyl a nemůže býti zpíván jako píseň samostatná. Jest to pouhý půloddílový motiv, jejž gajdoš na mezi sedící ve své písničce dudácké rozmanitě variruje. Zpěvák jen tak občas do hry mu vpadá. 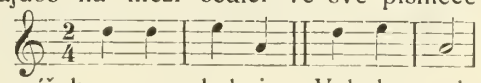 Nápěvek začíná se čtvrtým a končí prvním stupněm stupnice 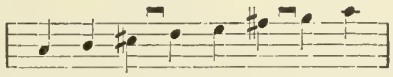 v níž hra se pohybuje. V huku podbarvuje se nápěv stále kvintou *d - a* Gajdy dají se dobře houslemi a altoviolou napodobiti, zvláště hraje-li houslista ve vyšších polohách, (na struně *A*), jak jest v písni poznačeno. Nápěvek mohl by býti variován ještě mnohými jinými způsoby, zde dlužno však přestati na pouhém naznačení hry dudácké. Naproti tomu možno hru i zpěv do libosti opakovati.

Jest patrno, že průvodu hudebnímu dlužno věnovati velkou pozornost, jelikož na jeho správném pochopení a provedení větší část účinku jest závislá. Avšak i zpěv sám může k větší platnosti býti přiveden opakováním posledního půloddílu sborem trojhlasným takto:

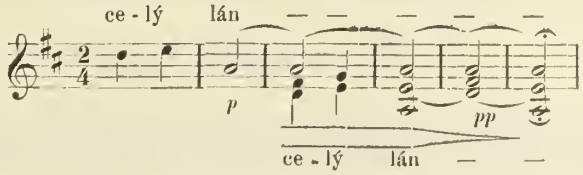

Průvod hudební zůstane při tom doplňku nezměněn.

82. Už slunečko kolem jde 88. Poledně, poledně, lebo ťa nebývá.

Dostavuje se únava, sluníčko vysoko vystoupilo, překlání se přes zenit „jde kolem“, a „poledne“ (oběda) ještě žencům nenesou; což hospodář na ně zapomněl a zatím sám dobře se mívá, „poledně na víně propíjá a na běłkách (žemličkách) projídá?“ Bylo by nesnadno jinými slovy či jiným hudebním projevem rovně prostým vyjádřiti tolik a tak případně.

Popěvek první má dva půloddíly, původně oba po dvou taktech: 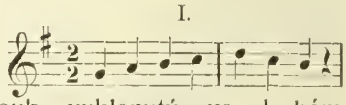

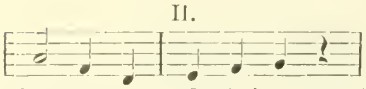

Nápěvná linie má v prvním půloddílu oblouk vyklenutý, ve druhém zrovna tak prohloubený, a vrací se na totéž místo, z něhož vyšla, na základní ton. Ladné to zvlnění. Pohyb vlny zdržuje se a nabývá potřebné váhy tím, že hodnota jednotlivých tonů ve druhém taktě prvního půloddílu jest zdvojnásobena: 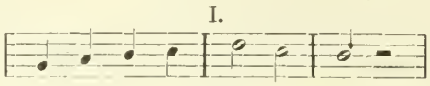

Tím půloddíl má na místě původních dvou nyní takty tři, jest zakončen za formou. Ve druhém půloddílu zůstaly takty dva. Jest tedy pohyb v prvním půloddílu na tři, ve druhém na dvě strany a poměr počtu taktů 3 : 2, či 6 : 4, počítal-li by se takt $^2/_4$ místo $^2/_2$. Rytmicky nesprávný jest poměr 5 : 4, jak zaznamenán jest při této písni ve sbírce Bartošově III. na str. 519. Tak píseň zpívána býti nemůže. Průvod zpodobuje nenadálý chod slunce po žhavé obloze a vyvolává náladu těžké únavy. Naproti tomu z popěvku druhého vyznívá nedočkavost a neklid z dlouhého prodlévání. Jeho základní nápěvný útvar jest:

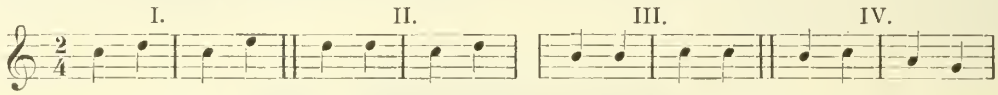

Stupnice jest: 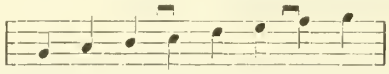 Všechny čtyři půloddíly mají původně po dvou dvoučtvrťových taktech, tedy pohyb stejnoměrný dvoustranný. Podložená slova vyžadují do každého taktu doby tři, jsou tedy na místě dvou čtvrtních tonů položeny zprvu dvě osminy a jedna čtvrť: 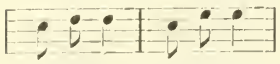 což proměněno posléze v trioly, jak toho deklamace slovní vyžadovala:

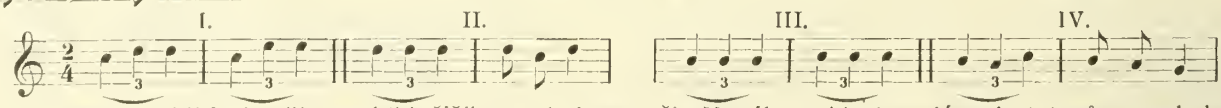

Aby na konci oddílů docílilo se klidnějšího pohybu a přiměřeného oddechu, dána jest tonům posledního taktu druhého a čtvrtého půloddílu dvojnásobná hodnota, tak že tyto půloddíly mají potom po třech taktech a celé oddíly po pěti a to vždy 2 + 3.

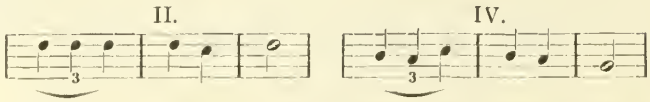

K usnadnění zpěvu nečítají se na každý takt dvě čtvrti, nýbrž toliko doba jedna. V podobných případech bývají písně druhdy zapisovány s taktem proměnlivým $^2/_4$ a $^3/_4$ ovšem způsobem neodůvodněným.

Hudec má dobře pozorovati, aby při triolách hrál průvod správně na dvě doby.

84. Žaj, srpečku, žaj.

„Ve žně hrávala hudba žencům na úvratích, a který párek úvratí nejdříve se dožal, směl si na chvilku zatančiti.“ (Bartoš. Ze života lidu moravského.) Ženci pobízejí tedy srpeček, aby na kraj brzy se dostali a tam se pobavili.

Nápěv jest taneční, podoben polskému mazuru; nejspíše že tam odtud se k nám dostal. Prvotním jeho útvarem jsou tyto čtyři půloddíly po dvou taktech:

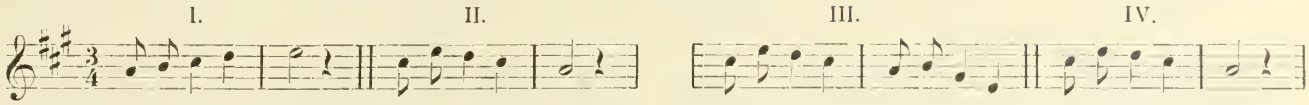

Různé půloddíly jsou toliko dva: první a druhý, ostatní nejsou než opakování druhého s některými změnami. Takto stačil by nápěv oddílu druhého pro dvě věty: Abychom se tam dostali, pán Bůh nám to daj; jelikož však jest v textu ještě věta třetí „a tam si porozprávěli“, musí půloddíl třetí býti opakován, tak že oddíl první má potom dva, a oddíl druhý tři půloddíly. V těchto půloddílech nastala ještě ta změna, že hodnota tonů v každém taktě byla zdvojnásobena, tedy i počet taktů, tak že každý půloddíl druhého oddílu má potom po čtyřech taktech:

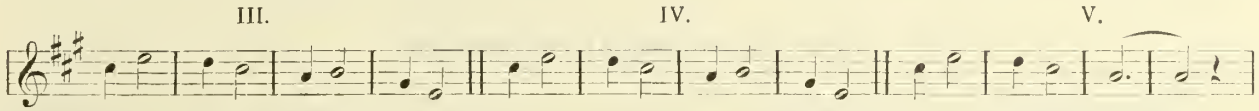

Ve sbírce Sušilově jest tato změna zaznamenána také při půloddílu druhém, což odporuje správné deklamaci a správnému rytmickému pohybu.

Jest zajímavo pozorovati, jak jednoduché a prosté bývají prvky, z nichž písně druhdy na poslech složité a nesnadné povstaly.

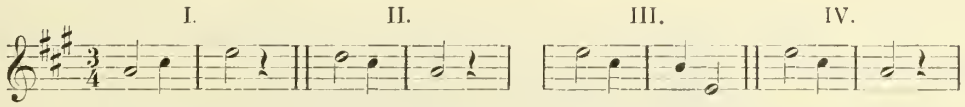

Při přiměřeném rozboru stávají se nápěvy průhlednými, jasnými a snadnými. K předpravným cvikům intonačním dlužno oddíl druhý upraviti takto:

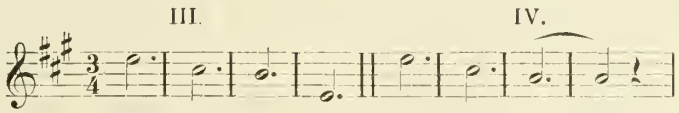

Hudci již úvodem připravují náladu tanečního reje, vlnivým proudem vedou žence do kola a celý průvod hrají břitce, svěže. Účinek veselého trojhlasého sboru tím průvodem velmi značně se zvyšuje. Zpěváci uemohou zpěvu ani dost se nabažiti a opakují píseň několikráte, třeba měla textovou slohu pouze jedinou.

85 Máme my dobrého Líšenského pána.

Ženci pochvalují si dobrého pána, ale, čtveráci, s tendencí zcela průhlednou: o n n á m d á v í n e č k a! Nápěvek jest polo slavnostní, polo žertovný. Znovu vystupuje ze základního tonu měkké stupnice přímo na kvintu, podruhé na tutéž výši chodem stupnicovým a poslední ton (pána) vážně prodlužuje. V části druhé sestupuje touže stupnicí na základní ton kvapněji a hravěji, zakončuje se pak mírným zvlněním na slovech „do bílého džbána“, tedy ne obyčejného, toufarového, malovaného, slavnostního.

Prvotní hudební útvar dvou půloddílů jest:

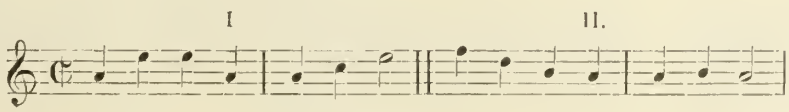

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Postup cviků rytmických:

2. takt: 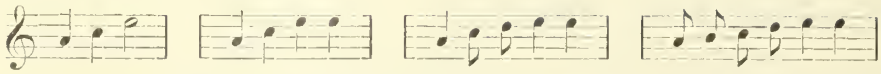 3. takt: 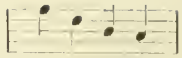

4. takt: 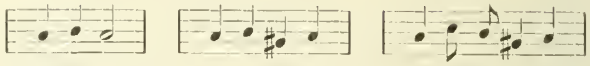

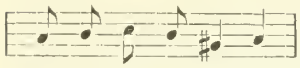 Popěvek zpívá se plným sborem jednohlasně.

Ke sboru vícehlasému není příčiny, rovněž tak jako k opakováni některé části, nebo k připojení jakékoli dohry. Jest jenom přechodem k písni jiné.

86. Ty skleničko skleněná.

Nálada ženců jest věru radostná a veselá nemálo, když̌tě i skleničku opěvají i „sklenáře“, vlastně skláře, který ji urobil. Ale čím jsou slova proti projevu hudebnímu! Hle, jak slavnostně ve druhém půloddílu při slovech „dobré vínečko z tebe“ nápěvná linie se vyvyšuje a dvěma korunami do harmonie *Cis* zapadá. Zpěv jde v tom místě unisono v oktávách. Rovněž krásně zavírá se píseň v půloddílu čtvrtém, kde končí se měkkou harmonií *fis*. Půvabná tato dvě místa v dohře a v dozpěvu se opakují.

Stupnice jest aeolická: 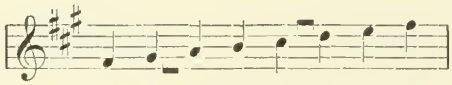

V prvotní hudební úpravě mají všechny čtyři půloddíly po dvou taktech,

druhý 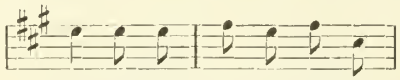 čtvrtý 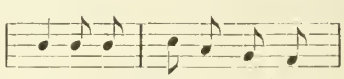

do-bré ví - ne-čko z tebe, který u - ro-bil te-be.

Oba tyto půloddíly jsou zakončeny za formou zdvojnásobením hodnoty tonů v každém druhém taktě, tak že mají potom tyto půloddíly po třech taktech a celý nápěv v základní formě tento tvar:

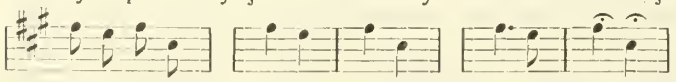

I. II. III. IV.

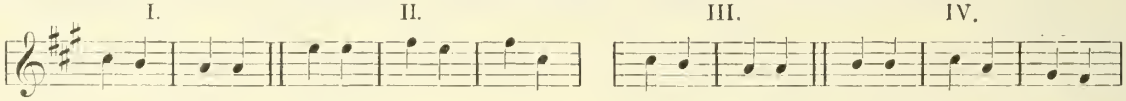

Čítáme tedy v každém oddílu takty dva a tři, což velmi případně odpovídá rozvoji nápěvné linie. V dozpěvu má sbor jen zcela slabě zpívati.

87. Pane náš, pane náš.

Předehra se solem na violu připravuje nás na cosi zvláštního, nevšedního, a skutečně následuje ne píseň obyčejná, nýbrž vážný, jako slavnostní sbor „Pane náš, pane náš, veselé žence máš“, sbor, jenž mohl by míti místo v každém velkém díle uměleckém.

Vidíme pěkný obraz. Pestrý sbor ženců stojí před hospodářem, děkuje mu vážně, že je dobře choval a tak i při těžké práci veselou náladu v nich vzbuzoval a udržoval. Nyní, když práce jest dokonána, strojí se na slavnostní večeři za stoly javorovými, na nichž budou lžíce plechové, ne snad dřevěné. Všechno slavnostní.

Píseň má čtyři půloddíly (dva oddíly) vesměs po dvou tříčtvrtních taktech. Nápěvná linie v prvních dvou půloddílech mohutně na sextu a kvintu se vypíná, ve druhém oddílu k základnímu tonu pozvolna klesá.

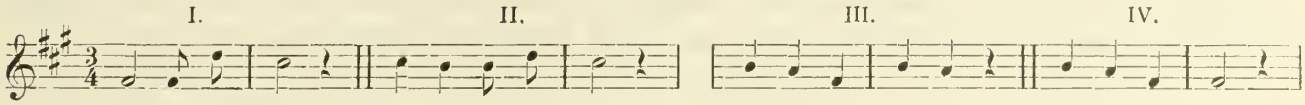

První intonační cviky dlužno ještě více zjednodušiti:

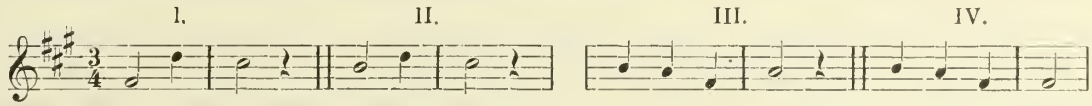

Průvodu připadá úkol nikoli podřízený. Musí proveden býti zpěvně, s náležitým pochopením.

V Bartošových sbírkách v I. svazku jest píseň na str. 38. zaznamenána takto:

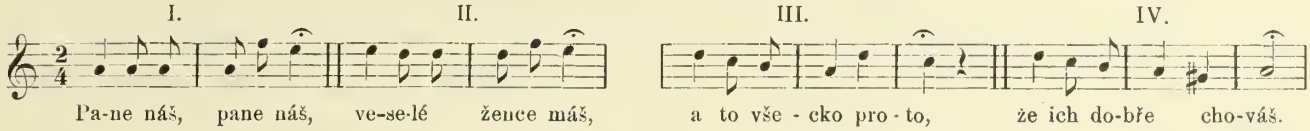

Takt jest $^2/_4$, nikoli $^3/_4$, a třetí a čtvrtý půloddíl mají po třech taktech, nikoli po dvou, jako půloddíl první a druhý.

Dle této notace měly by půloddíly 3. a 4. také původně po dvou $^2/_4$ taktech:

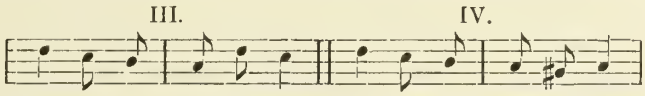

Rozšířením za formou nabyly taktů tří. Podložíme-li pod tyto 3. takty příslušná slova, bylo by zpívati: a tovše-ckopro-to, dále pak: žejedo-břecho-váš. Taková deklamace a takový zpěv jest nesprávný. Mimo to i v půloddílu prvním a druhém zpěvák se dvěma takty dvoučtvrťovými nevystačuje, proto nad poslední notu položena jest vždy korunka.

Všechny tyto nesprávnosti odpadají, napíšeme-li píseň v taktě $^3/_4$. Odpadá potřeba prodlužování tonů v prvních půloddílech a ve druhých deklamuje se správně: A tovšecko-proto, žejedobře-chováš. Ve sbírkách přečetné písně zaznamenány jsou nesprávně a vyžadují nezbytně opravy.

88. Panímámo, ženci jdou.

Hudba v úvodních dvou taktech ohlašuje, že blíží se jakýsi průvod, jak ve zpěvohrách slýchati bývá. Tyto dva takty trubači by troubili. Potom následuje pochod, avšak ne obyčejný v taktě $^2/_4$, nýbrž v pohybech ladného, malebného tance v taktě $^3/_4$.

U Sušila (str. 558) jest píseň takto napsána:

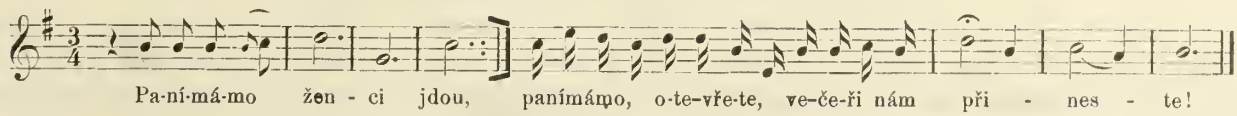

Tak zpívána býti nemůže.

Především dlužno křížek v předznamenání vynechati, neboť nápěv nepohybuje se v tonině *f*, nýbrž v tonině *C* a to na této stupnici: 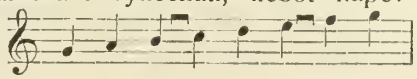 ne-li dokonce ve stupnici

frygické 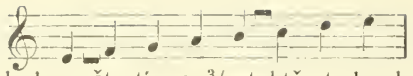 k čemuž spád 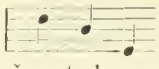 ukazuje. Potom nemůže nápěv začínati druhou čtvrtí ve $^3/_4$ taktě, tedy dobou lehkou, dlužno tedy pomlku v 1. taktě odstraniti. Zůstanou v tom taktě 4 osminy, což ukazuje na takt $^2/_4$ místo $^3/_4$. Rovněž nemohou býti $^3/_4 = {}^{12}/_{16}$ v půloddílu třetím, nýbrž musily tam původně býti 2 takty po $^2/_4$, tak že prvotní hudební útvar byl tento:

to jsou dva oddíly, či čtyři půloddíly po dvou taktech dvojčtvrtních. Tato členitost zachovala se v písni toliko ve III. půloddílu a v prvním taktě půloddílu IV, ač měla patrně zachovati se také v prvních taktech půloddílu I. a II., což bylo by nastalo v tom případě, kdyby triolové tony v taktě druhém byly bývaly prodlouženy každý na $^2/_4$ 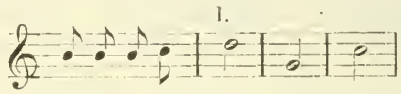

Vracející se z pole ženci ohlašují se panímámě z daleka, jsou ještě za dvorem, volají tedy dlouhým, táhlým hlasem: 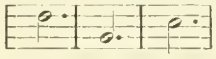 v taktě $^3/_4$, kterýž přijat jest také do taktu prvního v půloddílech I. a II.

Intonační cviky v tonině *D* vykonávají se takto:

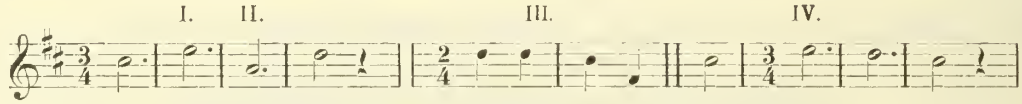

Nejobtížnější jest intonace ve 2. taktě půloddílu III., kvinta $cis^2 - fis^1$. tím obtížnější, že předchází malá tercie $e^2 - cis^2$. Jest cvičiti takto:

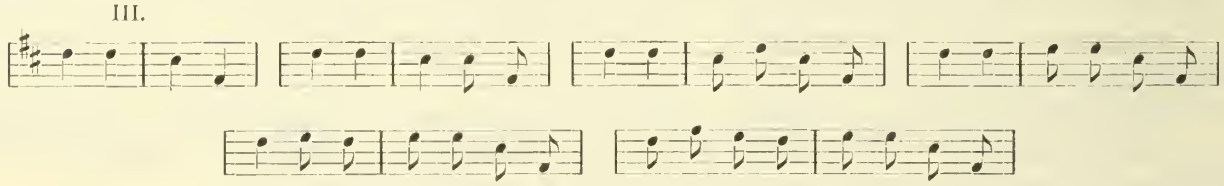

Zajímavo jest, jak obratně zpěváci s vážným zpěvem spojují nevinný škádlivý šprým „Panímáma se ulekla, na ruby sukni oblékla“. Tato událost vyvolává všeobecné veselí a zvonivý smích. Hudci provázejí ji hlučnou fanfárou tam, kde pěvci táhlými tony na půloddílu se zastavují, aby „událost“ tím více vynikala.

Správné a pěkné provedení písně vyžaduje trochu více pozornosti.

89. Už jsme sežali, už nic nemáme.

Úvod k písni a celý nápěv vyjadřuje ruch, jenž se dostavuje, když ženci po vykonané společné práci strojí se k odchodu. Píseň zpívají žnečky, škádlí žence, kosáky, že nyní již nebude kos třeba, kam je tedy dáti ~~pověsiti~~, ~~ne~~ poschovati; kos v textu ~~nedopatřením~~ správně jest vytištěno. Píseň má ještě jednu slohu, tuto:

Do té sklenice dobré pálenky,
ať sa napijú vdovy, panenky.

Píseň dlužno zpívati v taktě $^6/_8$, jenž čítá se na dvě strany jako $^2/_4$ takto:

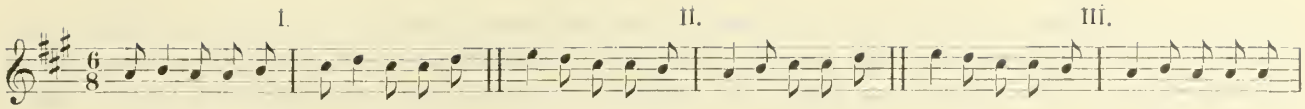

Nápěvná vlna v oboru 5 tonů po dvakráte na 5. stupeň se zdvíhá a zase na základní ton klesá. Má tři půloddíly velmi prostě stupnicovitě složené. Druhý takt není než opakování prvního v poloze o tercii vyšší, takt poslední také se mu rovná až na poslední ton, předposlední takt rovná se třetímu.

Intonační cviky upraví se takto:

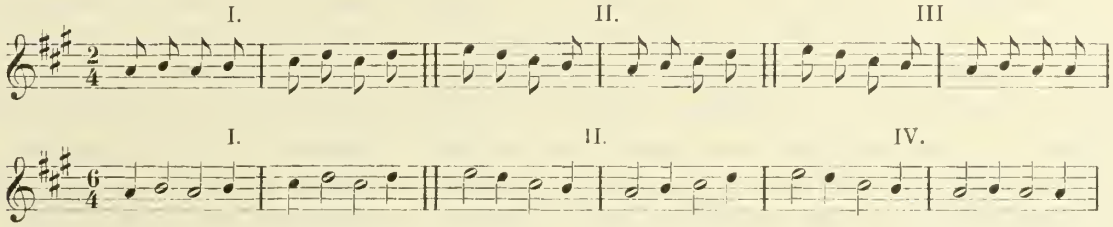

Jest-li píseň napsána v taktě $^3/_4$ jak ve sbírce je nalezena, dlužno při zpěvě pamatovati, že těžší přízvuk padá na první čtvrť taktů lichých.

Jest téměř nezbytno, aby hudci uměli hráti průvod z paměti.

90. Panímámo zlatá, otvírejte vrata.

Píseň vyžaduje zpěvu sborového, vícehlasého. Při slovech „neseme vám věnec ze samého zlata“ nesnadno by bylo představiti sobě účinlivějšího postupu nápěvného, než jaký jest zde zachován. Nápěvná linie sestupuje na spodní dominantu, odtud vystupuje přímo na sextu a na oktávu, potom pozvolna k základnímu tonu spadá. Slavnostní ráz sboru ohlašuje se již krátkou vážnou předehrou. Jednotlivé půloddíly zakončeny jsou korunami. Jsou čtyři:

Půloddíly mají po dvou taktech, jen poslední rozšířen jest zdvojnásobením hodnoty prvního a posledního tonu v takty tři:

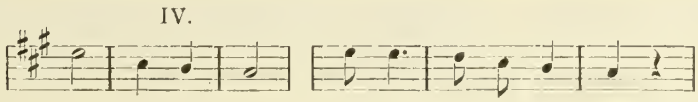

Všechno sčasování k deklamaci slovní úplně přiléhá. Píseň dlužno zpívati vážně, a tony korunkami poznačené dlouze protahovati.

91. Přines nám, sedláčku, vína džbán

Ženci krátce vypovídají, všecka práce že už jest vykonána. Obilí na celém láně sežali, svázali, do stodolenky poskládali. Nic tam nezůstalo. Nyní veselým zpěvem těší se na odměnu. Již předehra k písni jest úvodem do tanečního veselí. Zjednodušený nápěv jest:

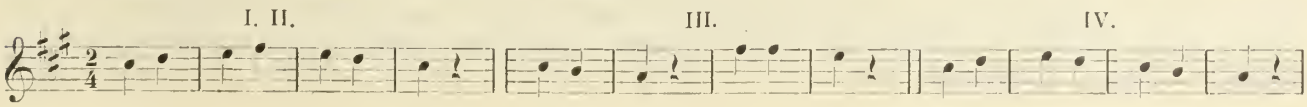

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA CHAMPAIGN

Jest prostý, průhledný, velmi snadný. Poslední půloddíl líší se od prvního jen tím, že poslední jeho čtyři tony jsou položeny o tercii níže, aby nápěv zapadl na základní ton. Jsou tedy zcela různé půloddíly toliko dva, I. a III. Píseň napsána jest pro trojhlasý sbor, může ale zpívána býti jednohlasně, a sbor může vpadati až tehdy, když druhý oddíl jest opakován.

92. Zdrávo, pole, zůstavaj.

Tato dojemná píseň jest patrně velmi stará. Ženci před odchodem loučí se s polem a doporučují je ochraně bohů. „Sám ti pán Bůh pomáhaj s Mamurjenú spočívať“, Mamurjena, Morana, Mořena, bohyně smrti, zima, „a s Vesničkú ožívat“, Vesnička, Vesna, bohyně jara, „zdráva Živa, Živena“ bohyně úrody, života. „Vyšla čeled na medze“, meze, „vila věnce z nevädze“, nevädz, kvítí, jež nevadne, barvínek, brčál, slaměnky.

Nápěv není tak starý, jako slova písně, jest asi z dob novějších, má široké hlasové rozpětí, zabírá 10 tonů d^1 do fis^2, jest však velmi snadný a průhledný. V prvním půloddílu vystupuje rozloženým tonickým sextakordem, ve všech ostatních sestupuje stupnicovitě. Nejjednodušší jeho útvar jest:

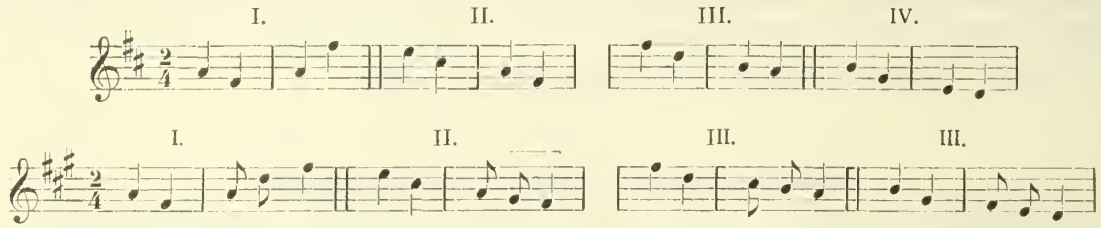

Všechny čtyři půloddíly staveny jsou po dvou taktech a jsou stejně sčasovány. V půloddílu I., II. a při opakování i ve čtvrtém zdvojnásobena jest hodnota tonů ve druhém taktě, tak že tyto půloddíly mají potom po třech taktech, jsou zakončeny za formou, maji tedy pohyb na tři strany.

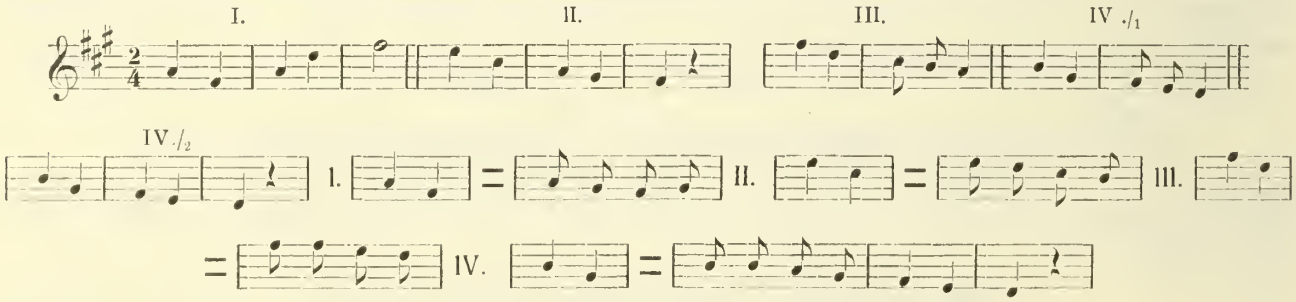

Čtvrtý půloddíl jest opakován a při tom na tři takty rozšířen.

Písně žertovné.

(Taneční, pochodové, tělocvičné.)

U nás k tanci hrávaly se jenom skladby rázu písňového. Tam také vždy nové a nové písně bývaly skládány, pokud hudci hrávali na housle, basu, gajdu (dudy) a cimbál. Přestalo to, když nastaly nástroje plechové. Na trouby nikdo písní neskládá. Nové nápěvy taneční skládávali hudci jako umělci z povolání nejčastěji sami, případná slova už se potom našla. Slovy píseň se upevnila a mezi lidem ujala.

Jako k nápěvu slova, tak rytmus písně k pohybům a obratům tanečním těsně přiléhal. Zpěv, hudba i tanec byly potom jedno. Tanec ovšem do značné míry zase krojem byl podmíněn, jako kroj i píseň krajem, okolím a povahou lidu. Přes všechnu rozmanitost ovládány jsou všechny tyto útvary jednotným duchem uměleckým.

Zvláště nápadná a těsná jest souvislost mezi tancem a krojem. Slovácká „vrtěná“ nebo „kúlaná“ na př. nedá se ani mysliti v kroji hanáckém, nebo podhoráckém, tím méně ve fraku a ve vlečce, ač některé tance lidové, zvláště pořadové i k tomuto úboru velmi slušně přiléhají. Naproti tomu každý tanec salonní snáší se velmi dobře s kterýmkoli naším krojem, ba nezřídka jím na půvabu a eleganci jenom získává.

Jinak ovšem jest s písněmi. Málokterá píseň umělá, neřku-li sbor, byť sebe uměleji složený mezi lidem trvale se ujímá, kdežto píseň národní i v nejvybranější a v nejvybíravější společnosti na koncertním podium nejen u nás doma, ale i v daleké cizině povždy mile se poslouchá a i do moderních skladeb pojata tyto jenom osvěžuje a oživuje.

Naše taneční písně jsou vesměs plny žertu a škádlivého šprýmu, plny bujného veselí; než nezpívaly se při tanečním veselí pouze písně takové, ale tu a tam vkládány byly i písně vážné, druhdy i nábožné. Byl jsem sám toho svědkem, že prostřed nejveselejšího víru tanečního stařík předstoupiv náhle před hudce, zanotoval píseň k sv. Janu: Kam jdeš, Jene, kam pospícháš, že se s námi loučíš. Když hudba vpadla, zpívala celá společnost spolu plným sborem, staříkovi pak slzy jako hrachy řinuly se po lících. Hudcům potom několika stříbrňáčky břinknul do cimbálu, a tito hned zase spustili veselou, vířivou. Ostatně k tancům obřadným hrávaly se vůbec písně slohu vážnějšího.

Jak chasa a hudci při tanečních písních si vedli, jak píseň k písni byla připojována, vypisuje Bartoš ve článku „Ze života lidu moravského“. pak v I. dílu svých sebraných písní na str. 2. a Antonín Novotný tamtéž na straně 48. (Slovácké písně od Břeclavy).

Napodobeným způsobem sestaveno jest zde osm písní: „Neuhodne, aby hádal“, až „vždycky jsem ti říkávala“ a potom dalších patnáct: „Šel dudáček hráti na hody“, až „Šel kocúrek do Sobůlek“ v nepřetržitou řadu, aby zpívány a hrány byly bez přerušení, jako skladba jediná. Sbory zpěváků mohou se střídati. Ovšem možno také řadu kdekoliv dle libosti zakončiti, nebo zpívati písně po jednotlivu.

Nemálo záleží na tom, jak houslista zpěvy doprovází. Musí hráti ohnivě a smykem často břitkým, tonem zvonivým, tu plným, důrazným, tu lehce laškovným, nic jinak, než jak naši dobří hudci (někteří šumaři) hrávají, tedy ne školácky tahavě a váhavě. Nejeden jinak třeba dosti obratný houslista toho nedovede, sám-li hudců neslyšel a v jejich způsobu hry dobře se nepocvičil.

Brzy jest mu býti prvním houslistou, jenž nápěv malebně okoruje, brzy kontrášem, jenž tu zvučně, tam tlumeně jej doprovází a podporuje, jinde opět buď basu, nebo dudy napodobovati.

K tomu jest vedle jistoty na hmatníku třeba zvláštní obratnosti a pohyblivosti pravé ruky zvláště v zápěstí, aby dovedl užívati buď celého smyčce od žabky až po sám hrot, buď jednotlivých jeho částí, zvláště spodu u samé žabky při hustých tonech rychlých a krátkých.

Náš kontráš libuje si v průvodě, jejž skladatelé na př. takto psávají: 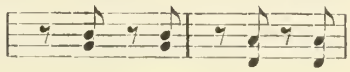

hráti v synkopách: 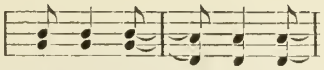 a to tak, že zvýšeným tlakem smyčce těžké doby taktu patrně vyznačuje: tak že průvod jako plným, vlnitým tokem jen se valí a všechny doby vyplňuje. Při tom, jakož i v četných jiných případech, kde jednotlivá místa třeba zdůrazniti, první smyk proti obyčejné zvyklosti vede v z h ů r u, nikoli dolů. Krátké tony hraje často lehkým úhozem, tak že smyčec po strunách jen poskakuje, a tony volně nedušeně vyznívají.

Toho všeho houslista jenom málo a jenom „školsky“ pocvičený arci nedovede, ani kdyby mistr sebe slovutnější jak hráti má mu ukázal; ale rozumí-li oč běží a bude-li každodenně, třeba jenom v jednotlivých prázdných chvílkách, kdy neví, co jiného právě by předsevzal pravidelně, vytrvale a důsledně

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

se cvičiti, za nedlouho sám užasne, jak přibývati mu bude volnosti v ovladě smyčce a hře jeho na plnosti, jistotě a zvonivosti.

Naši hudci venkovští také necvičívají se po celé dny, než toliko v jednotlivých volných chvílích a to vedle tuhé, nezřídka přímo úmorné denní práce.

Písně zde uvedené, jakož i mnohé jiné hodí se velmi dobře k pochodům, jakož i k tělocvičným hrám a ke cvikům pořadovým i prostým a to tak, že jedna skupina cviky k písni rytmicky přiléhající vykonává, a druhá k tomu zpívá.

Písní k těmto účelům neméně vhodných jest i v ostatních skupinách této sbírky hojný výběr. Jsou to téměř všechny písně, při nichž udáno jest tempo od ♩ = 120 výše.

93. Šlo děvčátko pro vodu.

Slova písně velice pěkně umělecky napovídají, co vlastně se přihodilo. Děvče „za rozbitý džbán" nespokojuje se žádnou jinou náhradou, než tou jedinou v tom případě správnou: „Za ten džbán sebe dám". Potom hned dom běželo a na máti volalo: Ztratila jsem, našla jsem, rozbila jsem, ráda jsem. Šťastné zakončení konfliktu.

Nápěv ne méně krásný složen jest ze dvou souměrně stavených oddílů. Každý oddíl má dva půloddíly po dvou taktech.

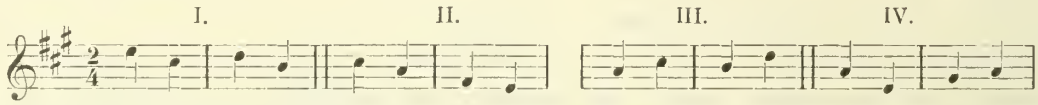

Zabírá osm tonů od 5. stupně svrchního (e^2) do 5. stupně spodního (e^1). V prvním oddílu linie stupnicovitě na nejnižší ton sestupuje, ve druhém od základního tonu vlnitě vystupuje a na základní ton zapadá. Rytmická členitost jest velmi jednoduchá. Stupnice jest hypoionická: e^2, d^2, cis^2, h^1, A^{2^1}, jis^1, fis^1, e^1.

Radostné bylo poslechnutí, když před několika léty ruská pěvkyně Naděžda Slavjanská při koncertě svého otce píseň tuto ve dvoraně Besedního domu v Brně zpívala. Oddíl první nesl se jako klidné vypravování, ve druhém pak nastalo malé vzrušení, jež stupňovalo se i tempem maličko zrychleným, když vpadající sbor tento oddíl opakoval. Prostá píseň působila jako pěkný obraz.

94. Nechoď, synku, přes voděnku.

Marné jsou všechny výstrahy o živelních nepohodách i o zlých zbojnících, náš šohaj na všechny má jedinou odpověď: Nebojím sa! Nápěv jest tomu přiměřený. Základem jest sestupná stupnice v *D* od d^2 do d^1. První oddíl spadá svrchním, druhý spodním tetrachordem. Oba spády jsou spojeny rozloženým tonickým trojzvukem.

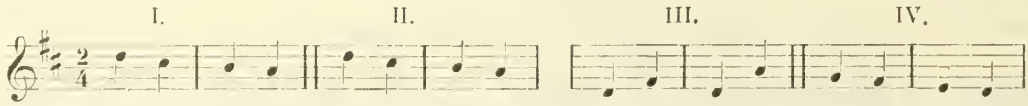

Původně jest členilost všechna stejná, přiměřenou úpravou jest členilost nápěvu zvýšena. V I. půloddílu jest hodnota posledního tonu zdvojnásobena, a hodnota prvních dvou tonů o polovici zkrácena:

Tento půloddíl jest opakován, tak že první část písně má potom dvakrát, druhá třikrát po dvou taktech. Synkopy ve III. půloddílu dlužno přiměřeně akcentovati. Odpovídají více potřebám projevu hudebního, než kvantitě příslušných slabik.

95. Mykni sa, ty synečku, mykni.

Známe tě, synečku, jako šohaje bystrého, tuhé práci zvyklého, tedy i nyní měj se hbitě k dílu, mrskni sebou; ale ty také různé nesprávnosti tropíváš: kdo pak to tam vypásl oves, ha?!

Kárají jej, ale nemohou opravdu naň se hněvati. Tak je milý a dobrý.

Tenť jest obsah kratičkého, veselého popěvku tanečního o dvou toliko půloddílech stavených na tonickém trojzvuku a dominantním čtverozvuku melodicky rozloženém.

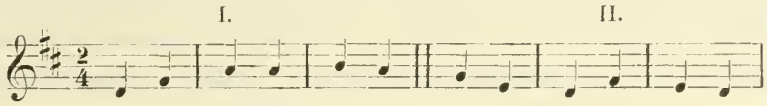

Půloddíly mají po 3 taktech, stavba jest souměrná. Následující cviky jsou:

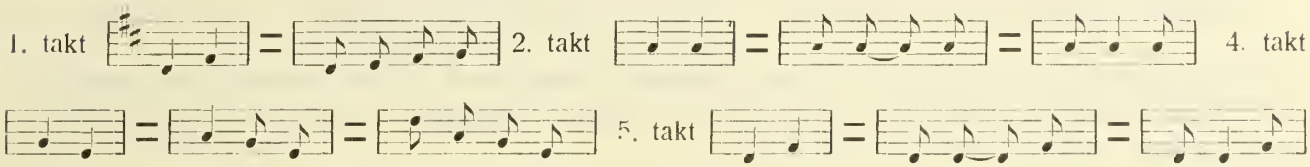

V dohře variruje se popěvek v tonině dominantní. K předepsanému tempu a břitké výslovnosti přikročí se, až všichni zpěváci všechny tony úplně čistě a správně intonují.

96. Cez zelené žitečko voda tečie.

S kamarády mnoho poutrácel a nyní mu zaléhá, co mu doma řeknou. Ale nebojí prý sa, v nejhorším dá prý sa na vojnu. Než nemyslí tak do opravdy, to jenom před kamarády se tak dělá, a aby zakryl svou stísněnost a přehlušil hlas svědomí, tím veseleji a ohnivěji zpívá: „Na vojnu verbujú, zverbujem sa.“ Ostatní uchváceni pěkným veselým zpěvem, poslední slova písně sborem doprovázejí.

Nebylo by nesnadno, zpívati píseň českou řečí spisovnou, ale pozbyla by na své výraznosti. Zjednodušený útvar nápěvný jest:

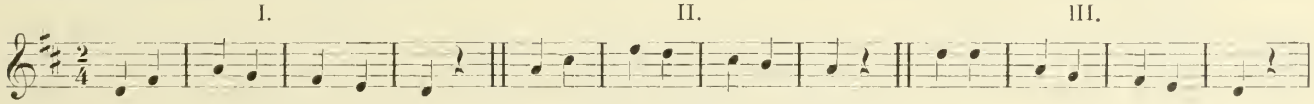

V této úpravě má každý půloddíl dvakráte po dvou taktech. Tato stejnotvárnost odstraněna jest tím, že do III. půloddílu tedy i do čtvrtého, jelikož jest opakováním třetího, přibrány jsou ještě dva takty z harmonie subdominantní 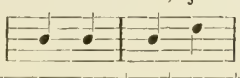 tak že tento půloddíl má pak ne více dvakráte, nýbrž třikrát po dvou taktech 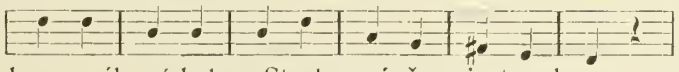 Tím nápěvná linie jak melodicky, tak harmonicky nemálo získala. Stavba nápěvu jest pak nesouměrná. Přirovnáním půloddílů v prvotní úpravě shledá se, že druhý jest opakováním prvního v poloze o 5 stupňů vyšší; a uváží-li se, že první takt půloddílu III. může nahražen býti prvním taktem půloddílu prvního, jest i tento půloddíl prvnímu roven. Celý nápěv na první poslech nemálo složitý ukazuje se pak býti pouhým popěvkem půloddílovým složeným z melodicky rozloženého trojzvuku a z tetrachordu tu spodního, tam svrchního. Význačné synkopy ve 2. taktě každého půloddílu dlužno pozorně nacvičiti. Deklamace slovní žádala by sice, aby druhý takt půloddílu třetího dle délky slabik takto byl sestaven: 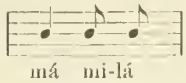

ale představme si, mnoho-li by tím nápěv na své výraznosti utrpěl. Tak nezřídka v našich písních potřebám krásného projevu hudebního všechny ostatní ohledy musí ustupovati.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Žáci ve školách nejen písně, ale i dohry jejich spolu s průvodem velmi rádi zpívávají třeba na slabiku l a. Při této písni vypadalo to nejinak, než jako kdyby ptáčci v listí stromovém slabounce ševelili.

97. Hory, hory, hory černé.

Prvotním nápěvným útvarem této písně jsou dva půloddíly po dvou taktech:

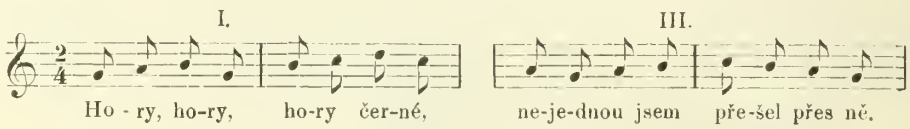

Nálada vyžadovala, aby při opakování „hory černé“ nápěvná linie výše se vyvrcholila. Jest tedy mezi oba půloddíly vložena stupnice 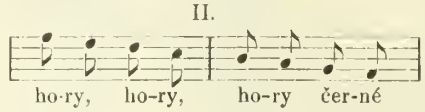

jako půloddíl nový, tak že má nápěv pak půloddíly tři. V tomo půloddílu zapadá nápěv o jeden stupeň pod základní ton, jak nezřídka vyskytuje se při písních složených na starých stupnicích. Také postup harmonický jest zcela svérázný, nemálo účinlivý: I., IV., VII., V., I.

Nejprve nacvičiti jest stupnici, v níž píseň jest složena, jest to stará stupnice mixolydická: 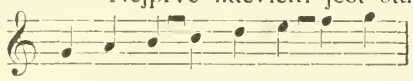 jenž má půltony od 3. stupně na 4. a od 6. na 7. Druhý půloddíl jest sestupná stupnice lydická: 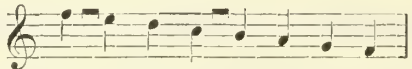 jež má půltony od 4. stupně na 5, a od 7. na 8. Ton es^2 v nápěvu se objevující, jest zajisté cizí později tu a tam přijatý na místo původního e^2, jejž shledává se posud ve sbírce Sušilově a rovněž tak ve zpěvech Moravských Kopaničárů na stránce 72.

Zpěvák hodnotu posledních dvou tonů v půloddílu prvním a ve třetím zdvojnásobil a tím každý z těchto půloddílů ze dvou na tři takty rozšířil. V půloddílu druhém všechny tony jsou zdvojnásobeny, tak že tento půloddíl má místo původních dvou taktů potom takty 4. Jsou tedy první intonační cviky tyto:

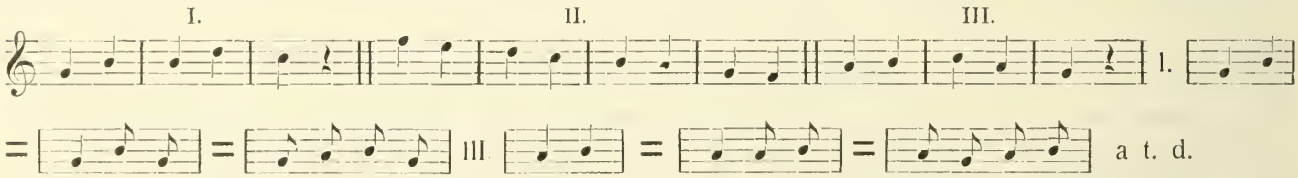

Povaha písně nepřipouští zpěvu vícehlasého, naproti tomu dobře se hodí zpívati první půloddíl písně solově a při druhém vpadati celým sborem. Trojhlasý dozpěv beze slov má nésti se slabounce jen jako lehký vánek ve vrcholcích stromových. Píseň má podobné složení jako píseň „Ani jsem si bičička nenamazal“, a také obsahem jest s ní příbuzna. Mohou zpívány býti po sobě.

98. Služ, Jeníčku, služ u nás.

Taneční popěvek na první poslech ne hned zapamatovatelný, protože složen jest na stupnici od našich obvyklých zcela odlišné. Tuto stupnici třeba především si uvědomiti. Jest patrna hned ve druhém taktě předehry v pořadí vzestupném a v předposledním taktě dohry v řadě sestupné: 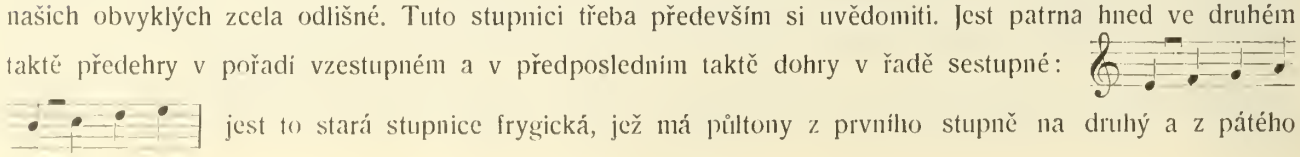 jest to stará stupnice frygická, jež má půltony z prvního stupně na druhý a z pátého

na šestý. Připomenouti dlužno, že ton *jis* hned ve druhém taktě nápěvu dostal se tam vlivy cizími a že tedy půloddíl první a třetí, jakož i konec nápěvu zavíral se původně rozloženým malým trojzvukem *e* — *j* — *h*. Náleží také stupnice frygická k rodu stupnic měkkých. Neschází ani zde charakteristická známka písní složených ve starých stupnicích, totiž modulace na 7. stupeň (zde *d*) jak patrno jest v prvním taktě půloddílu čtvrtého.

Frygický ráz nápěvu vystupuje krásně ve druhém půloddílu, kde při slovech „u mého tatíčka" vlna vyvrcholuje se na oktávu a klesá na kvintu, naproti obdobnému půloddílu čtvrtému, kde nápěvná linie toliko na tercii *j* vystupuje, odpovídajíc pěkně případně slovům klidné, bezstarostné zaměstnání vyjadřujícím: Nebudeš nic dělávat, jenom pást koníčka. Nápěv na základním tonu *e* se zavírá.

Nápěv stane se průhlednějším, převede-li se v prvotní útvar hudební, jenž jest:

Zakončením za formou nabývá každý půloddíl jednoho nového taktu, takže nápěv potom má pohyb na tři strany. Zvýší-li se v I. a III. půloddílu malá tercie na velkou, nabýváme tohoto útvaru pro první intonační cviky nápěvu:

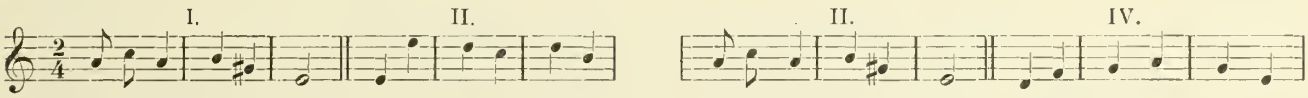

Půloddíl III. jest pouhým opakováním I., má tedy nápěv pouze tři různé půloddíly.

Následuje výklad a procvičení členitosti rytmické:

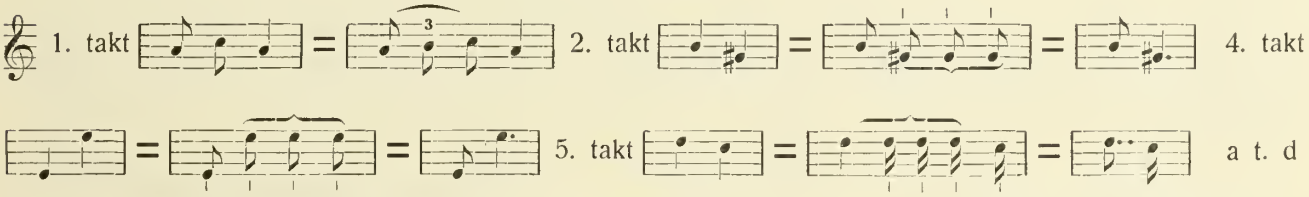

Pečlivě třeba upozorniti na rytmický rozdíl mezi taktem na př. 4. a 10.: 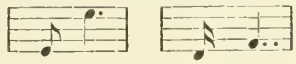

v taktě 10. jest totiž první nota šestnáctinová: 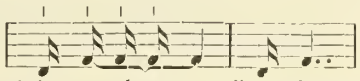 tedy o polovici kratší než osmina v taktě čtvrtém, naproti tomu musí druhý ton f^1 býti o šestnáctinu delší než ton e^2 v taktě 4.

Těch a podobných jiných rozdílů dlužno velmi pečlivě šetřiti. Triola v 1. taktě zpívá se zvolna, zřetelně.

99. Co to dívča hovoří.

Nápěv zdá se nesnadným jen proto, že sčasování jest sluchu méně procvičenému neobvyklé. Z rozboru jest patrno, jak píseň jest jednoduchá a snadná.

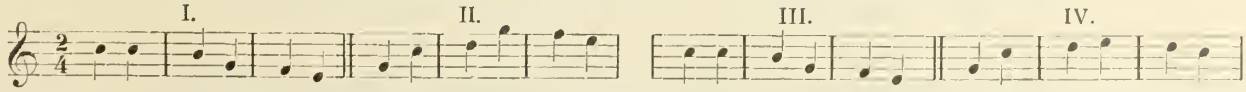

Jsou pouze dva různé půloddíly, 1. a 2., neboť 3. jest roven prvnímu a čtvrtý druhému, neboť poslední jeho tři tony mohou dobře zaměněny býti posledními třemi tony oddílu druhého.

Další postup cvičení jest:

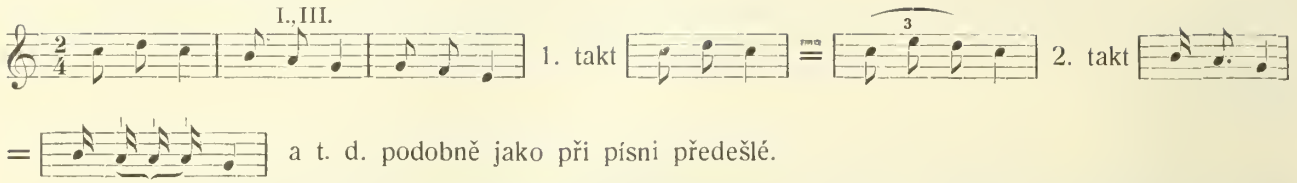

a t. d. podobně jako při písni předešlé.

Toto sčasování musí velmi pozorně býti nacvičeno, aby na každý ton připadla délka jemu příslušná. Dokud ve zpěvě není úplné jistoty, dlužno od průvodu upustiti.

100. Ja som dobrý remeslník.

Tak jednoduchý a prostý jako všechen život drotarův jest i známý jeho popěvek. Zabírá pouze pět spodních tonů diatonické stupnice seřazených v řadu sestupnou a zase vzestupnou a má pouze tyto dva různé půloddíly:

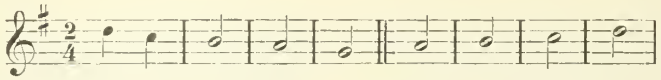

První půloddíl — ovšem až po opakování — tonikou jest zakončen, poprvé vystupuje na kvintu 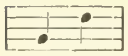 Opakováním vzrůstá píseň zdánlivě na šest půloddílů (tři oddíly). V oddílu prvním a druhém má první hlas zpíván býti jediným toliko zpěvákem, až v oddílu třetím, kde opakuje se „ja som dobrý remeslník“ sborem trojhlasým má také první hlas zpívati více zpěváků. Pokud textu se týká jest ovšem nezbytno, zpívati píseň správně po slovensku. Tempo se mění. Druhý oddíl zpívá se značně zdlouhavěji, ne však nějak vláčivě. Rytmická členitost jest jednoduchá, stále rovnoměrná a nepůsobí nižádných obtíží.

1. takt 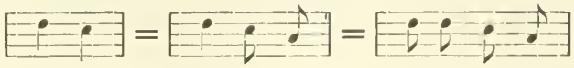 2. takt 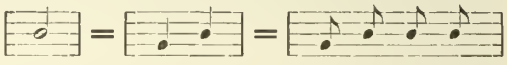

4. takt 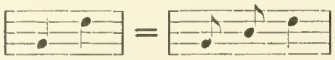 a t. d.

Poslední takt prvního oddílu má býti zakončen takto: 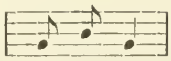 a nikoli tak: 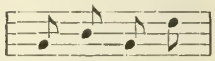

neboť neodpovídá duchu našeho jazyka, aby následující věta, (oddíl) začínala se předrážkou, nýbrž má správně začínati se těžkou dobou.

Celý druhý oddíl nemá při všech slohách míti stejnou rytmickou členitost. Dovedný zpěvák snadno pochopí, že každá sloha dle svých slov vyžaduje členitosti jiné a bude bez všelikých obtíží zpívati takto:

1. 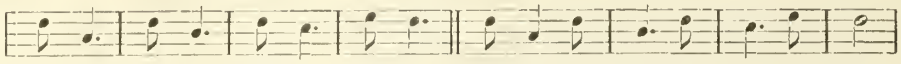

Tu mňa vša - de chce-jú mí-ti, kde ma-jú hrnček roz - bi - tý.

2. 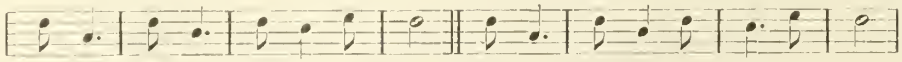

A že do - bre dro-to-vať znám, nuž si do-bre i pla-tiť dám,

3. 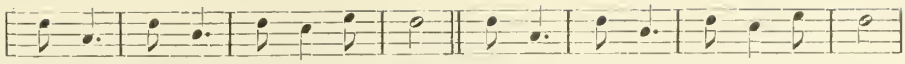

Ja si sadnem, od - ro - tu - jem, s každým rád si požar - tu - jem.

4. 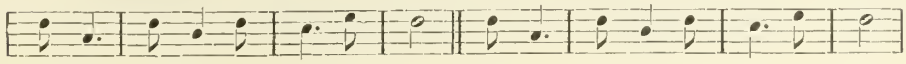

Hrnce, mi-sky i ran- dli - čky daj-te dro - to - vať že - ni - čky.

Vtipný zpěvák brzyčko pochopí, při takovém sčasování že zpěv plyne jako pěkná řeč a velmi mnoho že získává. Nacvičení posledního sboru nezpůsobuje zvláštních obtíží, jest však třeba přihlížeti, aby zpíván byl lehce, ne příliš silně a úplně čistě. Průvod houslový v 1. a ve 3. dílu hraje se vesměs smykem kratičkým.

101. Neuhodne, a by hádal.

Náš lid, zvláště mládež dává zpravidla přednost písním, jež slovním obsahem jsou bohatší, jež mají více sloh textu. Jinak hudci; ti po obsahu slovním se neohlížejí, jim vystačuje pěkný průjev hudební. Hrávají píseň za písní do řady druhdy i dosti dlouhé, jak jim bývá kratičkými popěvky napovídáno. Podobně jest zde seřazeno několik písní, jež jinak — aspoň ve školách — zůstávaly nepovšímnuty a tak upadaly v zapomenutí. Taková směs bývá nemálo účinlivá, zvláště střídají-li se ve zpěvě dva neb více sborů. Mezi jednotlivými písněmi není ani nejmenší přestávky. Dlužno zpívati i hráti všechny z paměti. První píseň odpovídá na otázku, kdo a jak skládají naše písně. Dva mládenci u rychtářů na lavici. Neví se o nich, než že oba zpívají, oba mají zlatá pírka, oba mají marijánek. Jsou to chlapci bohatí, švarní, bystří, oba stejně žádoucí. Píseň nevypravuje nic, co a jak se dělo, nepovídá, že u rychtářů měli dcerku Aničku, krasavici, o niž mnozí se ucházeli, nevypisuje námahy a zápasy soků, na konec toliko stručně praví: „Janíčkovo zlaté peří u Aničky v truhle leží“. Tím jest řečeno všechno. Hle, dovede-li kdo slovy kratšími a výmluvnějšími vypsati celý ten půvabný románek, vésti fantasii směrem tak přesným a určitým, a ponechávati jí zároveň tolik tvořivé svobody a volnosti!

Pravé dílo umělecké.

A neméně krásně složen jest nápěv písně. Nesnadno je hned rozeznati, ve které stupnici jest složen. Zdá se, že *a*-moll, či v aeolické, ale ton *fis* tomu odporuje. Stupnice jest tato:

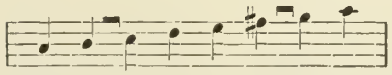

to jest stará stupnice dorická. Než nápěv nevystupuje výše než do 5. stupně E, naproti tomu sestupuje pod základní ton o čtyři stupně od A až do E, takže při základním tonu A jest pak stupnice: 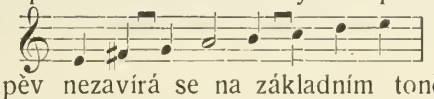 to jest stupnice hypodorická, kterouž především procvičiti dlužno. Nápěv nezavírá se na základním tóně A, nýbrž nepravidelně na 5. stupni E. Prvotní hudební útvar má 3 půloddíly po 2 taktech:

I. II. III.

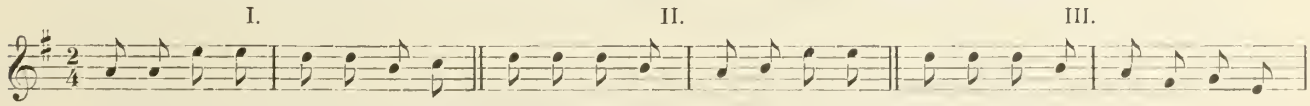

Zakončením za formou rozšířen jest půloddíl 2. a 3. na tři takty:

II. III.

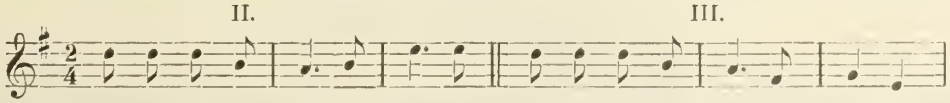

Jest pak pohyb v 1. půloddílu na dvě, ve druhém a třetím na tři strany.

Intonační cviky jsou:

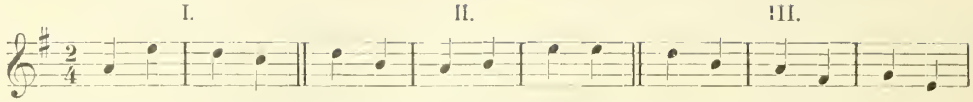

Vyložiti jednoduchou členitost rytmickou nepůsobí nižádných obtíží.

102. Čí je to děvče na tom vršku.

Předpravné cviky jsou:

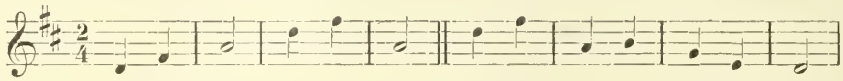

Nápěv má široké hlasové rozpietí v oboru 10 tonů a zakládá se na tonickém trojzvuku melodicky rozloženém. Tony tohoto trojzvuku musí zprvu do plné jistoty býti nacvičeny, aby potom i při rychlejším tempu úplně čistě se ozývaly. Synkopy takto se nacvičí: 5. takt: 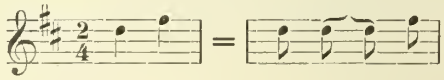 a t. d. Průvod hraje se lehce, břitce, synkopy přiměřeně se akcentují.

103. Anička, nepolívej chodníčka.

Nápěv pohybuje se v objemu stupnice: 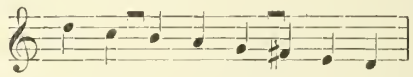 jež povstala z ionické 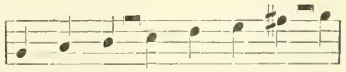 tím, že tato byla rozdělena ve dvě části, v kvintu J, A, H, C, D, a v kvartu D, E, Fis, J, tato kvarta pak byla podložena pod základní ton J. Nápěv měl by se zavříti na základním tonu J, ale zavírá se nepravidelným způsobem pod ním na tonu E v měkké harmonii stupnice aeolické, co zatím všechny půloddíly předcházející vedeny jsou v harmoniích tvrdých. Tato modulace pěkně vyjadřuje důvod, proč Anička nemá polívati chodníčka: husaři zamazali by si čižmička.

Nápěv v prvotní úpravě má 4 půloddíly po dvou $^2/_4$ taktech:

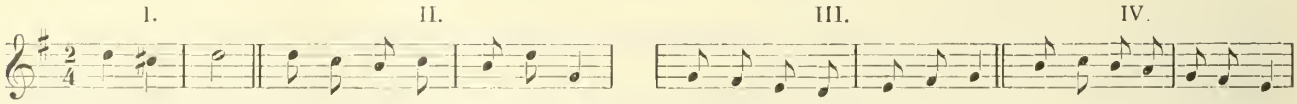

Jelikož půloddíly II., III. i IV. zakončeny jsou všechny za formou, zůstaly dva takty pouze v půloddílu I. Intonační cviky jsou:

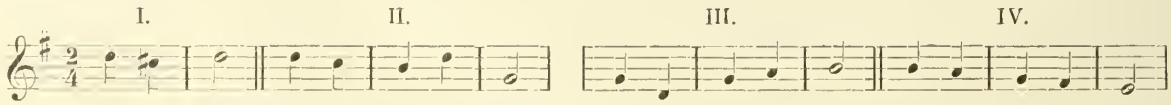

1. takt III. půloddílu: 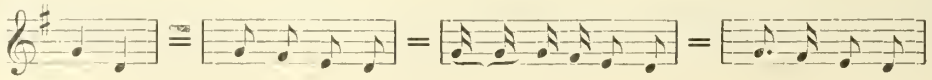 a t. d.

104. Mlynáři, šafáři.

Předpravné cviky jsou:

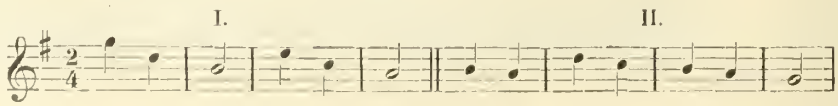

Text vyžaduje ve II. půloddílu ještě jedné doby (dvou taktů), jsou tedy první dva takty opakovány, tak že první půloddíl má dvakráte, druhý třikráte po dvou taktech.

Sčasování 1. taktu: atd.

105. Haničko z Týna.

Následuje píseň v taktě $^3/_4$, ale pohyb taneční jde i dále na dvě strany, jelikož vždy dva a dva takty k sobě náležejí. Ovšem jest pohyb značně volnější, než byl při písni předcházející.

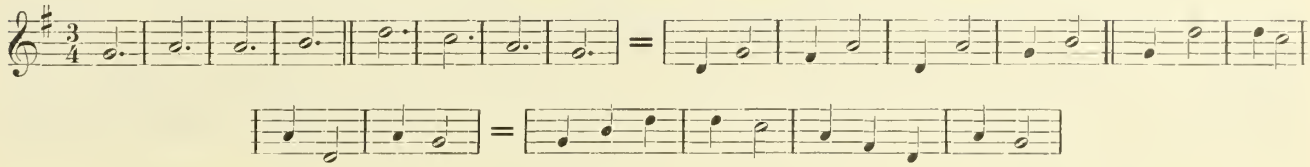

Podobný pohyb jest i při následujícím půloddílovém popěvku „Něco za petržel“ (č. 106.) 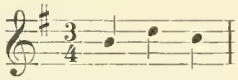

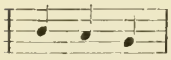 První takt po třikráte se opakuje. Zpěv má býti žertovný, laškovný.

107. Išly tři panny.

Postup cvičení jest tento:

1. 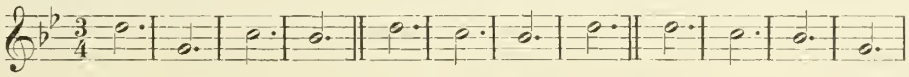

2. 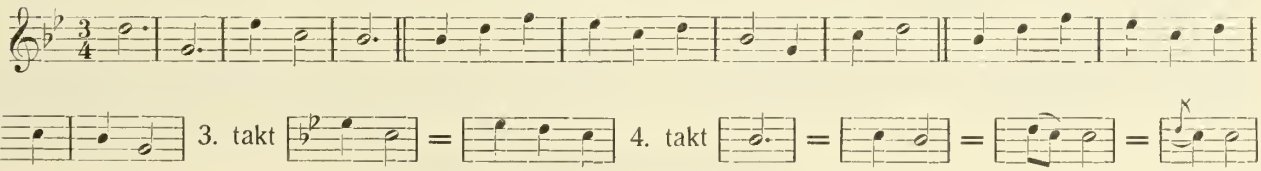

3. takt 4. takt

Předrážky užívá se ne dříve, než až nápěv jest úplně správně a jistě nacvičen. I potom jest radno zpívati ji raději volněji, než příliš krátce. 5. takt: 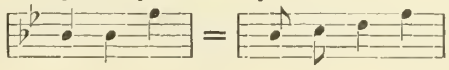 a t. d.

108. Vždycky jsem ti říkávala, nechoď na jahody.

Předpravné cviky jsou:

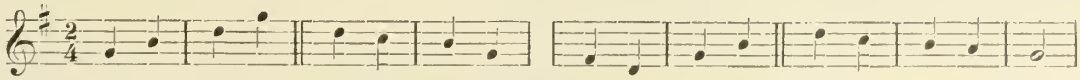

Poslední půloddíl měl původně také pouze dva takty: 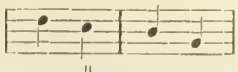 jako půloddíl druhý. Zakončením za formou o jeden takt mu přibylo. První půloddíl: 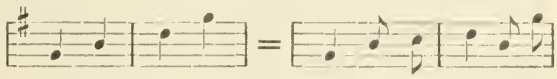

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

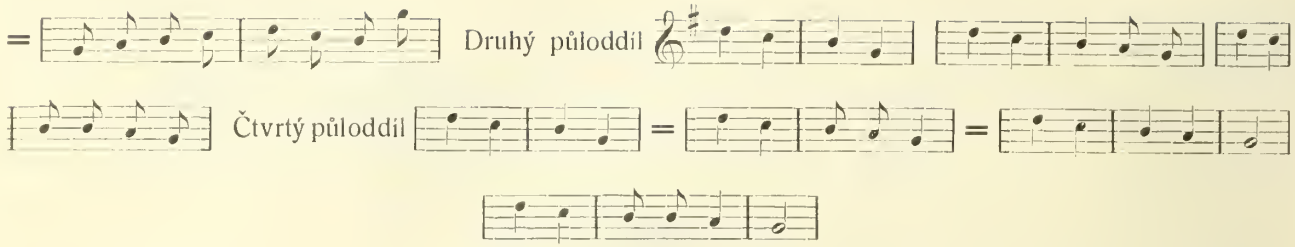

109. Liboce sa, liboce.

Třepetá, chvěje se zelený lísteček na buce, hraje světlem, barvami, šumí veselým ševelem . . K této hře zeleného lístečku obrací se mysl, protože není ničeho po ruce, co by případněji odpovídalo nápěvu z veselé vířivé nálady vyvřelému, jejž gajdoš k tanci právě byl složil a jejž na gajdách rozmanitě obměňuje. A věru, dobře přiléhá zvolený obraz ke hře a k pestrému tanečnímu reji, dobře přiléhají i slova podložená, jinak sama o sobě bezvýznamná. Pokud zpěvák zpívá, houslista nápěv tlumeně doprovází, zmocňuje se však ihned hlasu vedoucího, jakmile zpěv umlká.

Nápěv má čtyři půloddíly, první dva po dvou taktech, třetí a čtvrtý po třech:

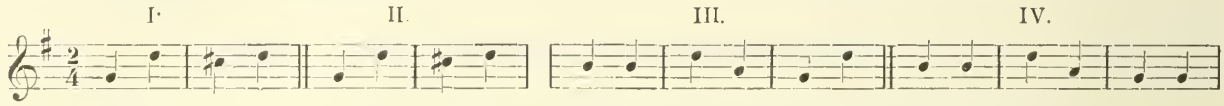

V prvotním hudebním útvaru byl zajisté pohyb ve všech půloddílech na dvě strany, bylo tedy i ve III. i ve IV. půloddílu po dvou taktech:

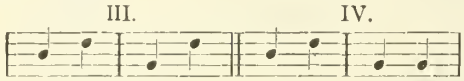

Stavba byla úplně souměrná, vlna nápěvné linie v první polovici písně vystupovala, ve druhé stejnoměrně klesala. Zdvojnásobením hodnoty tonů v prvním taktě půloddílu III. a IV. rozšířen jest každý z těch půloddílů na tři takty. Jelikož půloddíl II. rovná se I., a IV. III., má nápěv toliko dva různé půloddíly. Po vykonaných cvicích intonačních rytmická členitost snadno se vyloží:

110. Hop, holka z Podolí.

Známý nápěvek, jímž nese se tak mnohé dětské „říkání“ při hrách:

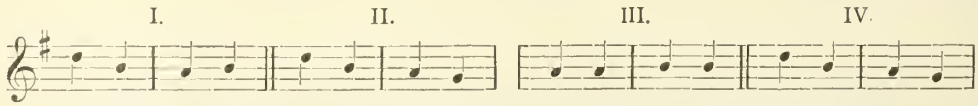

Hudci užívají ho nezřídka za dohru, či za přechod k jiným písním; zde obměňuje jej houslista v dohře v tonině dominantní. Předehru dlužno hráti od druhého taktu slabounce, smykem lehkým, skákavým, potom při průvodu poznačené tony význačně akcentovati.

111. Hop, Kačka, mazaj boty.

Posměšná, škádlivá slova podložena jsou popěvku jenom proto, aby vůbec bylo co zpívati, jiného významu či vztahu vnitřního nemají. Přes to dobře k popěvku přiléhají. Nápěv sám hodí se dobře na

zakončení delší taneční hry. Zakládá se na rozloženém tonickém trojzvuku a dominantním čtyřzvuku:

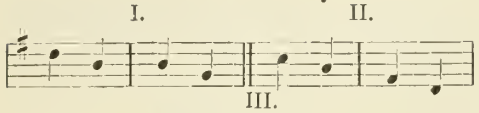

ve druhé části pak jest sestupný napřed svrchní, potom spodní tetrachord:

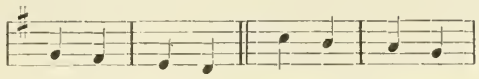

Podobné popěvky zřídka kdy mívají více než jedinou slohu textu. Aby byly přivedeny k platnosti, zpívají se ve spojení s jinými. Ve směsi, jež následuje, jest jich seřazeno dvanáct. Jelikož musí hrány býti bez přerušení, houslista pořídí si přepis průvodu na zvláštní listy, aby nebylo potřeba listů obraceti. Ještě lépe jest, hrají-li se průvody úplně z paměti, tak, jak také popěvky mají býti zpívány.

112. Byl jeden gajdoš, co gajdoval za groš.

Tato druhá směs začíná se dvěma popěvky dudáckými. Nápěv prvního zakládá se na tonickém trojzvuku melodicky rozloženém:

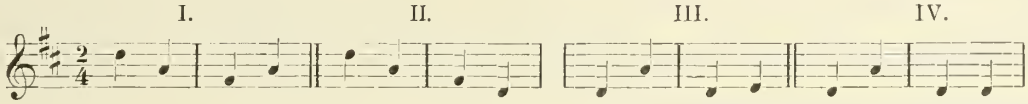

Popěvek jest upraven pro dva sbory a to tak, že druhý sbor opakuje první oddíl písně v poloze o kvartu nižší v harmonii dominantní:

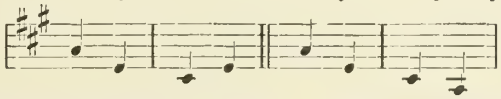

potom táhlými tony dodržuje tu kvartu, tam kvintu, napodobuje zvuky huku dudového. V průvodě a ve zpěvě obě části nápěvu zatím vzájemně se prostupují. Sčasování jest velmi snadné: III.

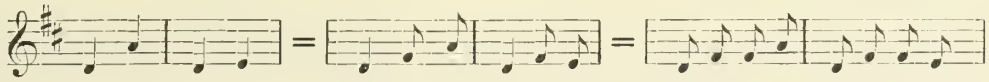

atd.

Zvláště upozorniti dlužno, že některé slabiky, jež stojí na př. pod čtvrťovými notami, zpívány a vyslovovány musí býti krátce, tak na př.

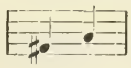

nemá zpívati se spojitě „gájdóš“, nýbrž odděleněasi takto:

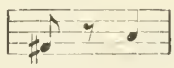

a podobně i jinde, zvláště také ve druhé části písně: „A to všecko dziny, dziny“. V těchto věcech zvláště mládež chyb se dopouštívá, není-li náležitě upozorněna a vedena, a tak místo zpěvu ohnivého, břitkého nezřídka slýchati bývá táhavý a vláčivý.

113. Šel dudáček hráti na hody.

Také zde střídají se dva sbory, hlapecký s dívčím. Objem nápěvu jest:

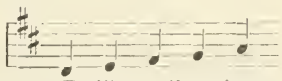

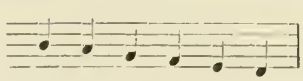

druhý sbor

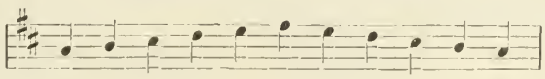

Další cviky intonační jsou:

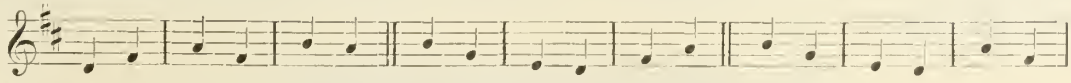

Půloddíly jsou toliko dva, druhý jest opakován.

I.

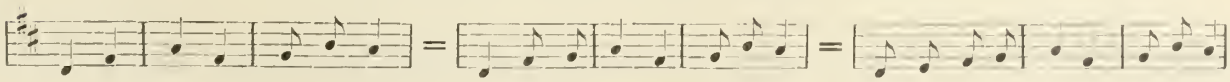

atd.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Notace písně je pro všechny slohy jedna, dobrý zpěvák však nezpívá všechny stejně, nýbrž hledí vždy šetřiti správné deklamace, tedy také kvantity slabik. Tak v prvním taktě jsou čtyři stejné osminové tony, ale na třetí osminu *fis* padá dlouhá slabika „dá“, zpívá tedy tuto slabiku prodlouženě, čtvrtou pak „ček“, krátce, tak asi, jako by nad notou *j* byla tečka. Ve druhém taktě podobně první slabika „hrá“ zpívá se dlouze, druhá „ti“ krátce. Při druhé sloze „černooké děvče“ nastávají jiné poměry výslovnosti, tudíž i jiný zpěv. To vše děje se však nenápadně a zcela přirozeně, tak jak zvolná řeč plyne.

114. Když jsem já byl malý chlapec.
115 Šláp' jsem ti na nožičku.

Tvrdá stupnice *A*, v níž tyto popěvky jsou složeny, jest tak upravena, že začínajíc základním tonem *A*, jde pět stupňů nahoru a čtyři stupně dolů. Při tom zůstává *A* tonem základním. Tuto stupnici dlužno napřed procvičiti: 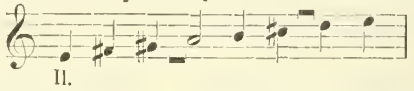 Ostatní cviky jsou:

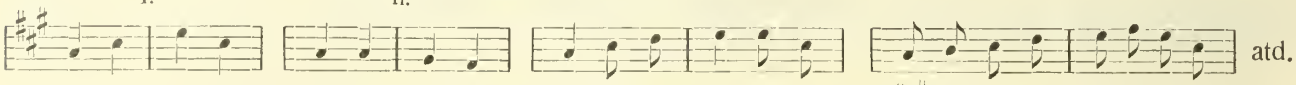

„Šláp' jsem ti na nožičku“ jest závěrkový muzikantský dozvuk půloddílový: 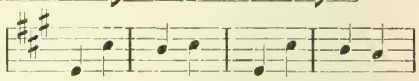

kontráš doprovází přízvučnými synkopami.

116. Naše koza strakatá.

Stupnice jest tatáž, co v písni předešlé. Nápěv má čtyři půloddíly po třech taktech:

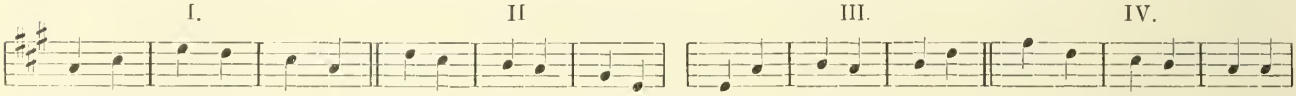

Toliko čtvrtý má sčasování od předešlých odchylné.

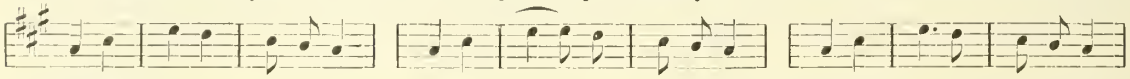

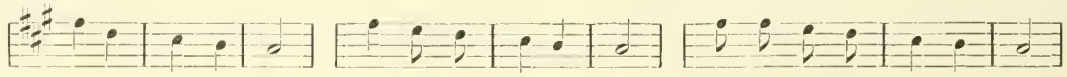

117. Aj, děvče, zima je ti.

Popěvek upravený jako na zahřátí zkřehlých údů. Slabiky dlužno vyslovovati hbitě, krátce a úsečně. Tím pečlivěji musí vykonány býti cviky předpravné, aby intonace krátkých, rychlých tonů byla správná:

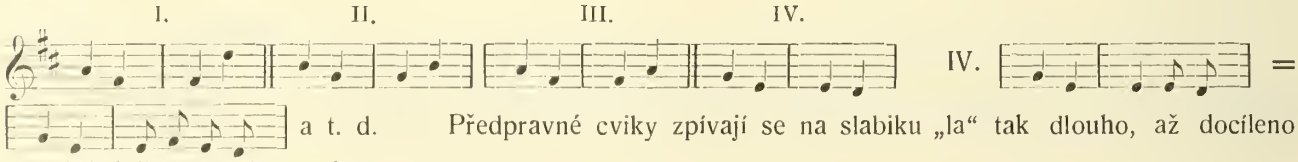

a t. d. Předpravné cviky zpívají se na slabiku „la“ tak dlouho, až docíleno jest úplné jistoty v intonaci.

118. Nade dvorem, pode dvorem.

Třetí půloddíl zakončen jest o malou sekundu výše než první, ostatně jsou stejné. Zpěváci bývají sváděni zpívati je stejně. Předejde se tomu předpravnými cviky pečlivě vykonanými, zvláště pak přirov-

náváním třetího půloddílu k prvnímu:

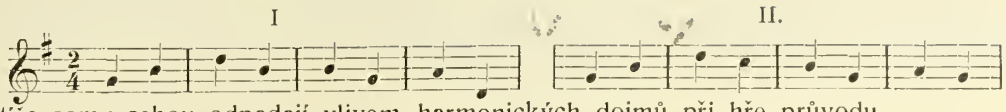

Obtíže samy sebou odpadají vlivem harmonických dojmů při hře průvodu.

119. Janek můj vozil hnůj.
120. Nařezal sečky.

Práce, již Janek vykonává, není sice toho druhu, aby vyvolávala, či přivozovala umělecké nadšení; ale o to zde neběží: oč běží, jest: využitkovati veselého hudebního projevu ke škádlivému výsměchu pro situaci Jankovu, jež nabývá větší účinlivosti právě tím, že přihodila se při takové práci. Nápěv složený z pěti spodních tonů měkké stupnice *(j)* dobře se k tomu hodí.

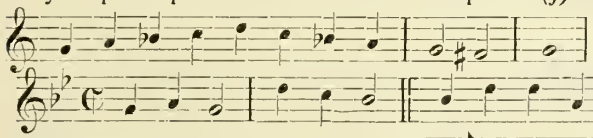

V prvotní úpravě měl dva půloddíly po dvou taktech:

ve třetím taktě zhuštěno jest osm osmin na místě čtyř čtvrtních tonů:

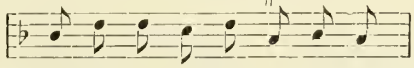

Každá z těchto osmin dostává dvojnásobnou hodnotu, čímž takt rozšiřuje se ve dva, a druhý půloddíl nabývá tři takty místo původních dvou.

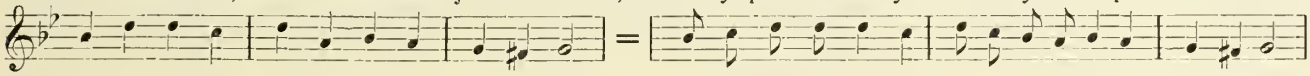

Jde potom první půloddíl na dvě strany, druhý na tři. — Připojen jest závěrečný půloddílový popěvek:

Nařezal sečky.

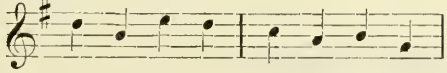

121. Dceruško sousedova.

Původně byly všechny půloddíly tohoto tanečního popěvku po dvou dvojčtvrtních taktech:

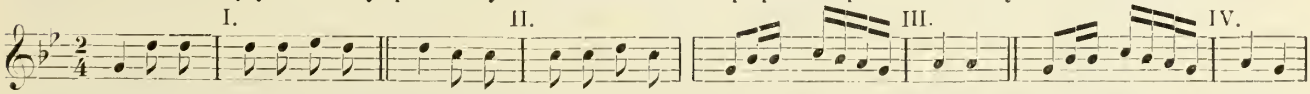

Potom hodnota tonů v předních taktech půloddílu III. a IV. se zdvojnásobila, a tím každý z nich byl rozšířen na tři takty:

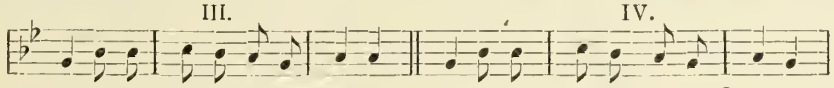

První intonační cviky jsou:

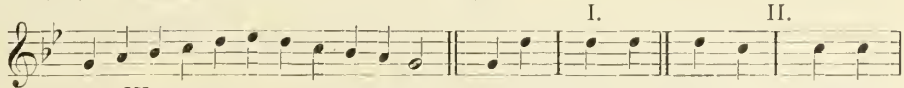

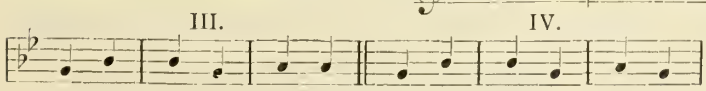

Zakončení jest jako při písni předešlé dohrou „Nařezal sečky“.

122. Jedou kupci od Hulína.

Popěvek jest z písní svatebních. Zpívává se při čepení nevěsty. Zvláště účinlivě působí sbor ve druhé části písně vpadající. Dlužno zpívati jej mírně.

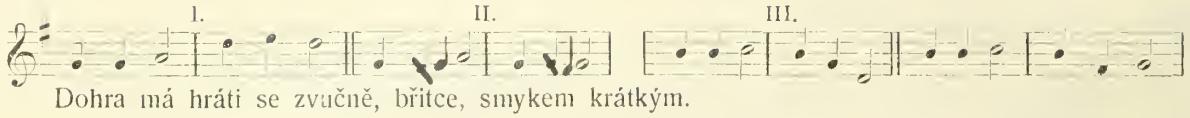

Dohra má hráti se zvučně, břitce, smykem krátkým.

123. Šel kocúrek do Sobůlek.

Slova, rytmus i všecek pohyb nápěvu připomínají živě a případně zvuky čtveřice na mlatě. — První část písně jest až na malou odchylku souhlasná s nápěvem č. 118. „Nade dvorem, pode dvorem“. Ke druhé části jest toto cvičení:

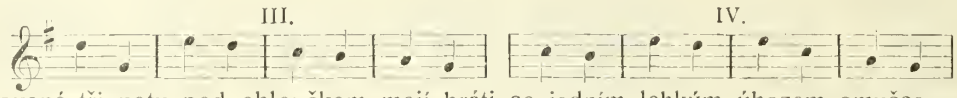

Tečkované tři noty pod obloučkem mají hráti se jedním lehkým úhozem smyčce.

Písně vojenské.

Náš lid písněmi velmi výmluvně projevuje své smýšlení o stavu vojenském a o vojenském zřízení vůbec. Pokud na vojnu chytávali, kdo mohl, utekl; pokud se vypláceli, kdo na to měl, vyplatil se. Přes to nebylo a není statečnějších, vytrvalejších a chrabřejších vojínů nad naše „chlapce“. Nepovolí, neuhne, život nasadí, když povinnost — příkaz — velí. Jak vedli by si, kdyby šlo o vznešenou ideu, o tom historie divy vypravuje. Kdo jste Boží bojovníci! —

124. Co, vy páni, myslíte.

„Neplačte, nebojte se; „šak mě ještě nemajú, ani mě nedostanú!“ Vymkne se, jako úhoř uklouzne, vysměje se jim. To vše vyznívá z nápěvu a vyzírá z obrázku. Nápěv pohybuje se v tomto pořadí tonů stupnice *D*: V prvotním svém útvaru má čtyři zcela prosté půloddíly po dvou taktech:

Jest patrno, že čtvrtý půloddíl rovná se druhému, a třetí že jenom nepatrně od prvního se liší. Složení písně jest tedy velmi jednoduché. Nejvíce se rozvil půloddíl první. V písni má tři takty, jde na tři strany, kdežto všechna ostatní jsou na dvě.

Rozšířen jest na tři takty tím, že hodnota dvou čtvrtních tonů d^2, a^1 ve druhém taktě byla zdvojnásobena: I. 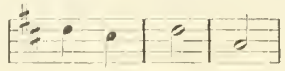 Potom dva čtvrtní tony prvního taktu rozvedeny jsou ve čtyři osminové doby, a půlová nota druhého taktu ve dvě čtvrti: I. 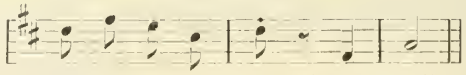

Ve druhém půloddílu připadá na první ton pouze jedna šestnáctina, na druhý pak sedm šestnáctin: II. 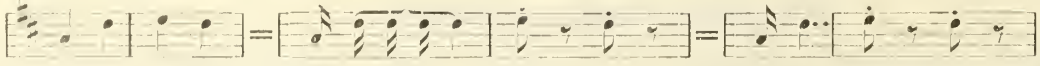 tak i v půloddílu čtvrtém. Podobně rozvinuty jsou takty půloddílu třetího: III.

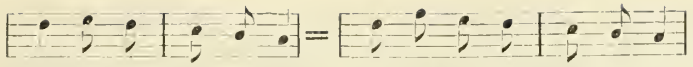 Konečně I., II i III. půloddíl jsou opakovány. Po takovém rozvoji má I. půloddíl taktů dvakráte po třech, II. a III. dvakráte po dvou a IV. dva takty.

Přední cviky intonační jsou:

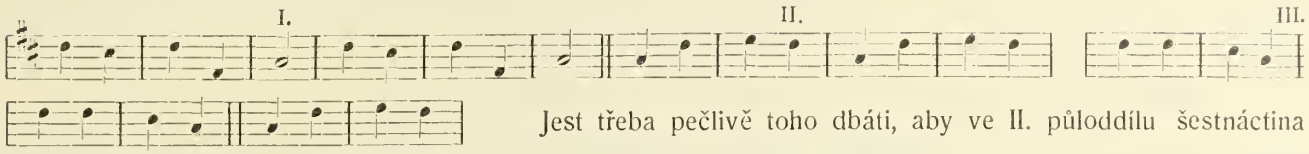

Jest třeba pečlivě toho dbáti, aby ve II. půloddílu šestnáctina zpívána byla krátce a následujících po ní sedm šestnáctin přiměřeně dlouze. Tak i jinde. Ostatně úsečně, jak kde předepsáno.

125. Šohajíček koně zavírá.

Urovnaný, útulný dvorek na statku. Vlahý večer. Koníčky. Veselý šohaj, švarná dívčina. Utěšená idylla s přitemnělým pozadím, s představou o nedalekém odvodu na vojnu. Nápěv něžný, tklivý, malebně článkovaný. Pohybuje se v tomto oboru tonovém: 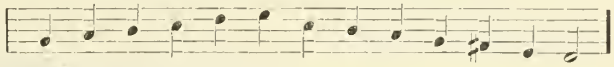 v tvrdé stupnici / takto uspořádané: 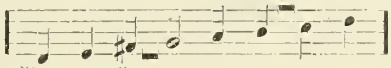 Od základního tonu / vystupuje se po pět stupňů a sestupuje se po čtyři stupně.

Zjednodušený nápěvný útvar jest:

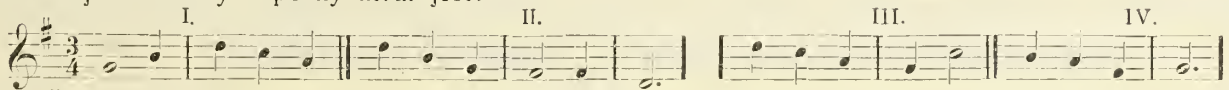

První, třetí a čtvrtý půloddíl mají po dvou taktech. Druhý rozšířením za formou obdržel tři takty, původně měl také toliko dva: 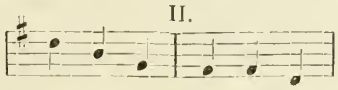 Rytmická členitost takto může býti vyložena:

I. 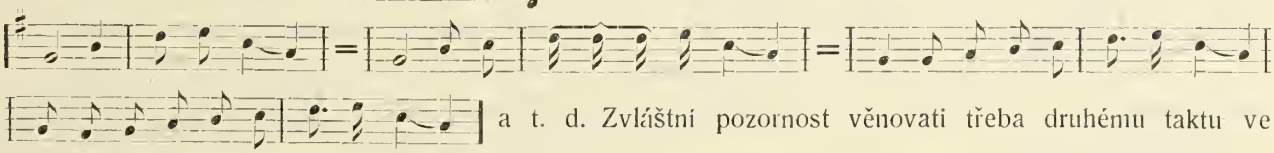 a t. d. Zvláštní pozornost věnovati třeba druhému taktu ve druhém půloddílu: II. Žáci bývají totiž nakloněni zpívati na tom místě 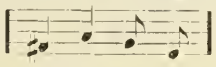 místo předepsaného: 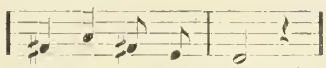 Aby se tomu předešlo, nacvičí se nejprve až do úplné jistoty:

126. Veselý, maměnko, veselý dvůr máte.

Vědomí, že brzy nadejde doba rozluky, odchodu na vojnu, přitemňuje dlouho napřed všechnu radostnou náladu. „Všechny veselosti za mnou plakat budú“. Zůstane zde pusto, smutno. Tou chmurnou

předtuchou podbarven jest i všechen jinak veselý nápěv taneční. Zvláště účinlivá jest velká sekunda ve třetím a velká tercie ve čtvrtém taktě nápěvu: Velká sekunda, tedy e^2 bylo zajisté původně i v sedmém taktě. Snížilo se později na es^2 (nikoli na prospěch nápěvu) pro přizpůsobování stupnici *j* moll. Ale stupnice, v níž nápěv je složen, jest tato: 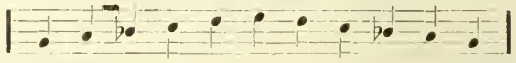 má půltony od 2. stupně na 3. a od 6. na 7. stupnice dorická.

Nápěv má dva půloddíly po dvou taktech; prvotní jeho útvar jest:

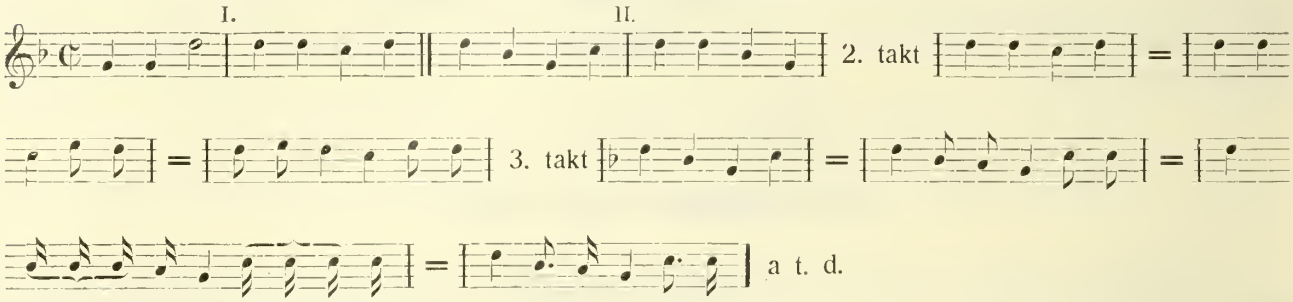

Trojhlasový sbor v dohře jenom jako ve snu opakuje: „Pokud mne v něm máte“.

127. Všichni utíkají, že se vojny bojí.

„A já se nebojím, koníčka nastrojím“. Více resignace než ducha hrdinného vyznívá hned ze sloh následujících. „A já jsem chudobný, musím jít do vojny“, dále pak „A já nebožáček, musím být vojáček“.

V původní nejjednodušší úpravě má nápěv dva půloddíly po dvou taktech:

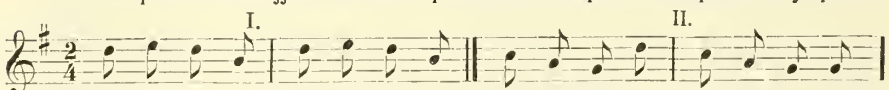

Ve druhém půloddílu zdvojnásobena jest hodnota dvou posledních osmin v každém taktě, takže v tomto půloddílu nastává potom takt tříčtvrtní: II. 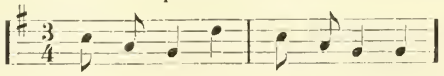 Tato změna taktu se místem také skutečně zachovává. Jinde podržen jest takt dvojčtvrtní, a proto přibrána jest čtvrťová pomlka: 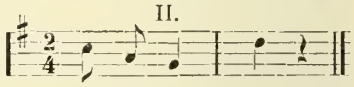

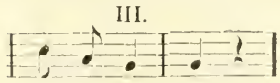

Tím rozpadá se půloddíl druhý ve dva, a nápěv má pak půloddíly tři po dvou dvojčtvrtních taktech. Po zavedení triol zní II. a III. půloddíl takto: 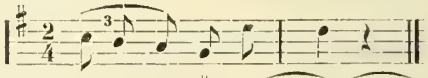

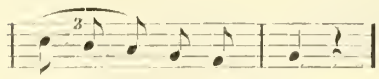

V prvním půloddílu jsou trioly na každé čtvrti taktu: 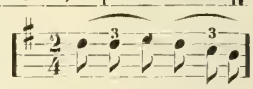 dobrý zpěvák vyslovuje však slova přesně dle těch triol toliko při sloze druhé: „Který je — bohatý, z vojny se — vyplatí“. Při sloze první a třetí nezpívá dle triol: Všichni u-*tí*kají, že se voj-*ny* bojí, nýbrž asi podobně, jakoby nápěv v tom místě psán byl v taktě tříčtvrtním: 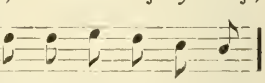 všichni — *u*tíkají, že se — *voj*ny bojí, dávaje přízvuk na slabiky *u* a *voj*. Tento jemný rozdíl je uchu pocvičenému zcela jasně pozorovatelný, třeba jinde snad zůstával nepovšimnut. Tak dobrý zpěvák notaci, třeba byla stále jedna, nezřídka měnivá a přizpůsobuje potřebám správné deklamace.

Čtyři takty dozpěvu zpívá němý sbor slabě, druhý hlas pak nápěvnou vlnu „A já se nebojím, koníčka nastrojím“ značně vyzdvihuje. Poslední dva takty dohry dlužno takto poopraviti:

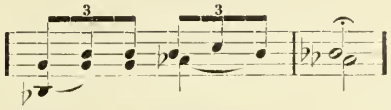

128. Až, synečku, z vojny půjdeš.

Ke známé této dojemné písni jest dohra z písně předcházející přechodem z toniny *f* do *Es*. Ten přechod dlužno hráti pořád zdlouhavěji a jemněji. Předehra vyvolává těžkou, smutnou náladu, v níž celá píseň se pohybuje. Nápěvná linie jest velmi význačně stupňována a ve třetím půloddílu mocně vyvrcholena. V půloddílu čtvrtém spadá, opakujíc půloddíl první, co zatím průvod houslový mocně se zdvíhá a opakování 3. a 4. půloddílu trojhlasým sborem připravuje.

Hlasy mají tu vedení zcela samostatné. Druhý a třetí má v síle zůstávati značně za prvním. — Základní útvar nápěvný má čtyři půloddíly po dvou tříčtvrtních taktech; objem hlasový jest tento:

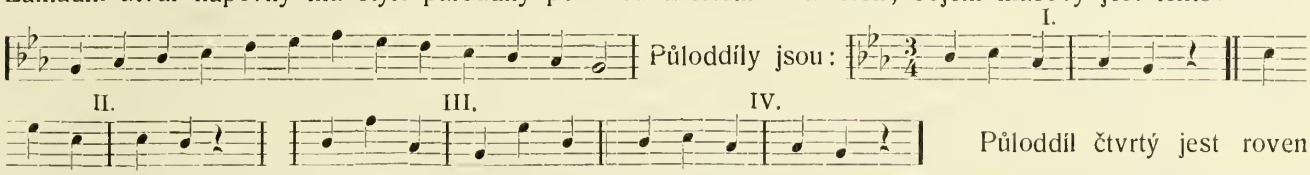

Půloddíly jsou: Půloddíl čtvrtý jest roven prvnímu. Tříčtvrtní takt zůstal zachován toliko v půloddílu III., v ostatních jest změněn ve čtyřčtvrtní tím, že první ton v každém předním taktě dostal hodnotu dvojnásobnou rovněž tak, jako pomlky v taktě druhém: 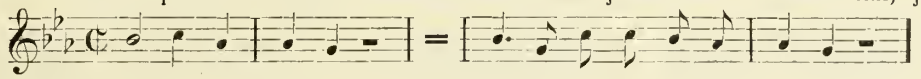 a t. d.

129. Oj, koníčku vraný.

Píseň slovy i nápěvem velmi dojemně vypisuje poslední vzpomínky a vzdechy věrného syna na vojně padlého. Při posledním taktě nápěvu zůstala v sazbě chyba v průvodu. Má býti takto:

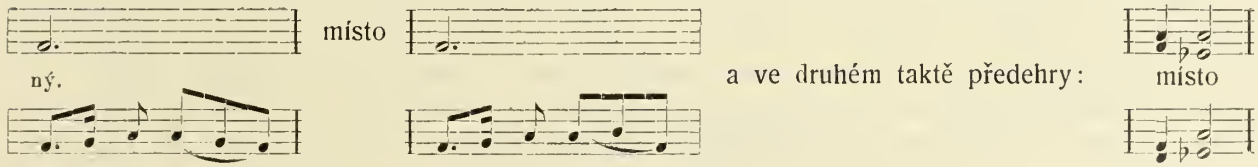

a ve druhém taktě předehry:

130. Koline, Koline, na pěkné rovině.

Jest zajisté velmi výmluvné a dojemné, když synek na vojnu odcházející více než ztráty vlastního života želí zármutku otcova, matčina. Město Kolín se všemi hrůzami válečnými naplňuje mu mysl.

Břitký, taneční nápěv žádá, aby hudbou dále byl rozveden, když krátká sloha byla zazpívána. Na konec ozývá se ještě jedenkráte v tichounkém sboru „U tebe zahyne“ a t. d. Obor hlasový ve stupnici *f* jest tento: 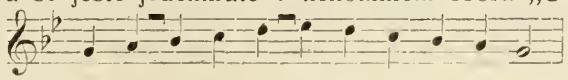 Další cviky předpravné jsou:

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

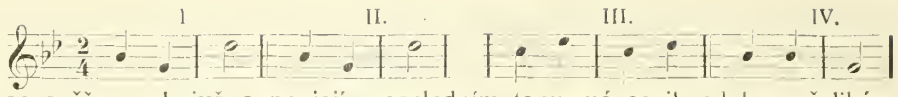

Dohra má hráti se svěže a ohnivě, a po jejím posledním tonu má se ihned bez všeliké přestávky zpívati druhá sloha. Repetice před nápěvem má se vynechati, protože předehra také se opakuje.

131. Ty Hradišťské kasárny.

Jako při písni předešlé, jest i zde nápěv taneční a má hudbou dále býti prováděn, když krátká sloha byla zazpívána. Jinak bylo by zpěvákovi nemálo nesnadno po posledním tonu v nápěvu c^1 uhoditi rázem na začátku druhé slohy septimu h^1. Také zde dlužno opakovati i předehru, tedy repetici před nápěvem vynechati. Předpravné cviky jsou: Objem hlasový první části 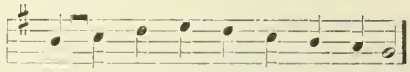 potom druhé části nápěvu: 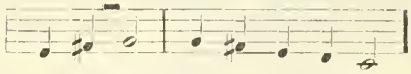 celý nápěv má tedy široký objem desíti tonů. Stupnice má zvětšenou lydickou kvartu c^1 — *fis*^{1}. Toto *fis* bylo původně zajisté v celém nápěvu, později teprve sníženo bylo ve čtvrtém taktě způsobem nesprávným na f^1, aby získalo se přechodného tonu z toniny *J* do toniny *C*; v taktě předposledním hudec i zpěvák vrátili se zase k původnímu *fis*^{1}, protože tonina zůstala nezměněna *J*, třeba základním tonem stupnice bylo *C*. Bude-li tedy kdo zpívati v celém nápěvu ton *fis*, zajisté od pravdy nic se neodchýlí, musil by jenom v průvodě také všudy *fis* hráti. Tento ton možno dobře a správně podržeti i ve čtvrtém taktě dohry; ráz stupnice lydické tím více vynikne.

Zvláštní pozornost třeba věnovati sčasování čtvrtého a pak posledního taktu nápěvu. Připadáť tu na první slabiku *„vo“* jedna šestnáctina, na druhou *„děn“* pět šestnáctin a na třetí *„ky“* dvě šestnáctiny. V podobných případech jest dobře vypsati takt napřed v samých šestnáctinách:

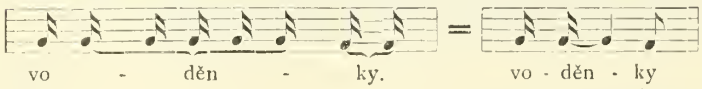

V osmém taktě rovněž tak.

131. Z pozahor slunce vychází.

Nápěvná vlna pěkně se vypíná, jak sluníčko z pozahor vychází, ihned však hluboko zapadá neboť noviny, jež den přináší, jsou zlé. Největší žal, že synek musí „otce, matku opustiti“. Tklivě rodičům za vychování a k dobrému napomínání děkuje, ruce, nohy jim líbá. A tělo jeho zdravé, krásné jako kvítí, musí na vojně zemříti . . . Krásný, světlý, dojemný obraz veliké lásky synovské. Nemůže věru zůstati bez hlubokého výchovného účinku na srdce naší mládeže, zvláště, je-li píseň pěkně zpívána. Už předehra musí hrána býti něžně a vyvolávati tklivou, dojemnou náladu. Nápěv má toliko dva různé půl-

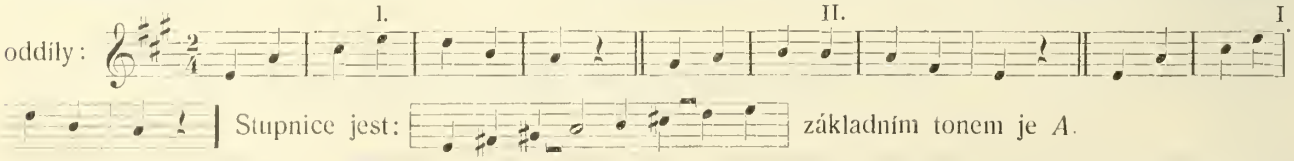

oddíly: Stupnice jest: základním tonem je *A*.

133. Matičko, matičko, jak vy tvrdě spíte.

Osiřelý synek vybranými slovy a předojemným nápěvem teskně vzpomíná drahé matičky, na jejímž hrobě fialenka kvete, žlutý karafiát. Želí její ztráty. Nemá již nikoho, kdo mohl by jej potěšiti. —

Píseň má zpívati jediný zpěvák, jenom při opakování vpadá sbor ať již trojhlasý, či pouze jednohlasý. Nápěv zavírá objem šesti tonů: 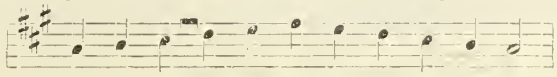 v prvotní úpravě má dva půloddíly po dvou $^3/_2$ taktech:

Rozvedením prvního taktu ve druhém půloddílu ve dva rozšířen jest půloddíl ve tři takty a sčasováním přeměněn jest takt $^3/_2$ v $^6/_4$; jde potom první půloddíl na dvě, druhý na tři strany:

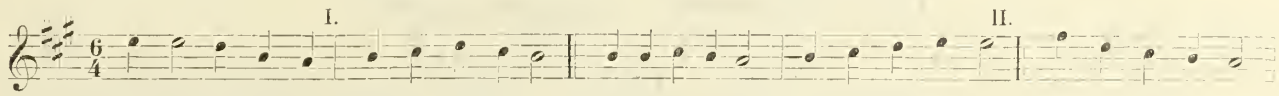

Tento šestičtvrtní takt čítati dlužno na dvě doby po třech čtvrtích.

V písni zachována jest časomíra tak, jak nalezena byla ve sbírkách, totiž takt $^3/_4$, takže dva a dva takty dávají jeden $^6/_4$.

Třetí hlas v předposledním taktě má chod 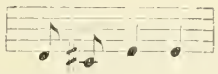 nikoli 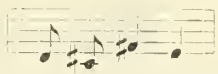 jak jest chybně vysazeno.

134. Těžko mě matička vychovala.

(Hali, beli, koně v zeli.)

Dvě písně pospolu. Tak jako doba žalu a těžkých útrap vybavuje samoděk vzpomínky na nejblaženější chvíle života, tak zde píseň vojenská plna tesknoty a stesku vybavuje uspávavou ukolébavku z nejútlejšího blaženého dětství. Tím kontrastem docíleno jest uměleckého účinku velmi mocného a tklivého. Ukolébavka „Hali, beli“ vzata jest z prvního svazečku těchto sbírek.

Průvod hned v předehře obě písně připravuje, přecházeje zvolna z první do druhé, potom až na konec ukolébavku střídavě s dvojhlasým sborem v jemném podbarvení udržuje, co zatím první píseň nad sborem i průvodem mocněji se vznáší. První hlas zpívá jediný zpěvák, až když půloddíl se opakuje, vpadají ostatní.

Nápěv první písně pohybuje se v oboru šesti tonů stupnice *A* 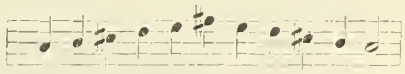 má původně tyto dva půloddíly po dvou $^2/_2$ taktech: 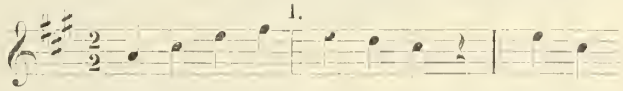

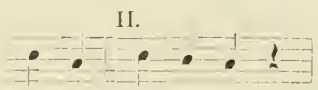

Nápěvná linie v prvním půloddílu se vyvrcholuje, ve druhém pozvolna klesá.

Živější vzrušení mysli vyžaduje, aby tento spád byl zadržen a vlna aby výše se vypjala, čehož docíleno opakováním prvního taktu „a z ruky na ruku“ v poloze o sekundu vyšší, takže i zde dostoupí se před zakončením nejvyššího tonu *fis*^{2}. Má potom půloddíl druhý takty tři:

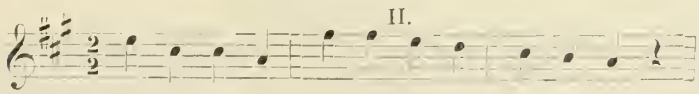

Ukolébavka „Hali, beli“ jest popěvek půl-

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

oddílový skládající se ze tří tonů: 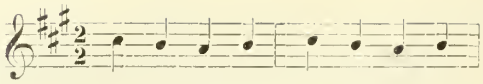 Půloddíl druhý: 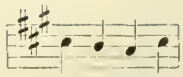
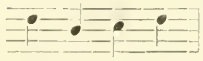 jest přidán k vůli harmonické spojitosti s nápěvem první písně. Má se zpívati tak, jak hráti dlužno průvod, jemně, tony táhlými a vesměs spojitými. Celé provedení jest velmi snadné, a umělecký účinek zabezpečený, byla-li píseň správně pojata a náležitě procvičena. — Ani nejsilnější místa nesmějí se zpívati hlasem křiklavým.

135. V Olomouci v skrajním domě.

„Skrajní" dům, kde byly krajské úřady a kde také odváděli na vojnu. Nápěv zabírá osm tonů této stupnice: 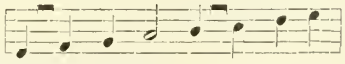 Základním tonem jest ton a^1. Ostatní předpravné cviky jsou dle tohoto základního útvaru:

Nápěv měl by zpívati jediný zpěvák, až když druhý půloddíl se opakuje, vpadá sbor, jehož hoření dva hlasy vyslovují slabiky krátce a zpívají slabě, co zatím hlas třetí, spodní, zpívá táhle a vystupuje značně do popředí, aby místo 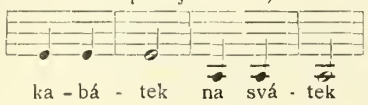

patrněji vynikalo. Poslední nota *a* má býti půlová a ne jak chybně vytištěno čtvrtní. Toto místo jest i v průvodu a to napřed při zpěvu, podruhé pak na konci v dohře. Má pokaždé hráno býti tak, aby vynikalo. Hraje a zpívá se po třikráte za sebou.

136. Přineste mi vojansky mondore.

Náš Hanák není zvyklý mnoho se doprošovati. Tak i zde jenom si nakazuje; a vojenský stav klid jeho mysli nehrubě rozrušuje. Vykládá si jej jenom po stránkách světlých. Píseň jak slovesně, tak hudebně velmi případně označuje zpěvákův temperament. Jak velice liší se od písně slovenské! — Pro první a poslední část nacvičí se tato stupnice: 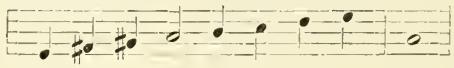 pro část střední tato:
Původně měly oba půloddíly po dvou šestičtvrtních taktech:

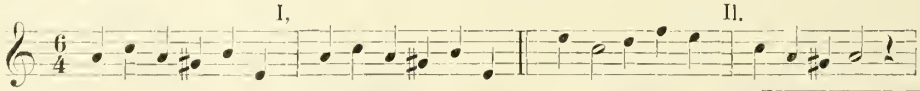

Ve druhém půloddílu jest první takt opakován v poloze o stupeň nižší: 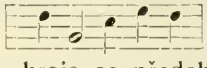 takže tento půloddíl má potom tři takty. Naproti měkké tonině *a*, v níž nápěv jest složen, hraje se předehra a dohra v tonině tvrdé *A* Při dohře dlužno průtonovou kvintu význačně přizvukovati.

137. Budeš plakat, naříkat.

Nápěv pohybuje se v rozsahu tonů stupnice: 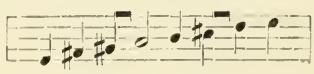 jejíž základním tonem jest *A*. Předpravné intonační cviky vykonají se takto:

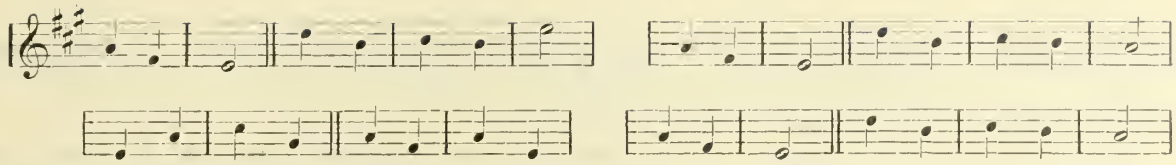

Původně byly veškeré půloddíly po dvou taktech.
Dva takty dozpěvu na konci zpívá sbor slabě a zdrženlivě.

138. Neplačte vy pro mě.

Stupnice jest tato: 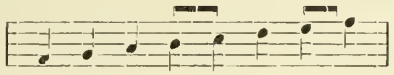 (lydická).

V prvním taktě bylo zajisté původně *h* a nikoliv *hes*, tak jako jest v taktě předposledním. Kdo by tedy i v prvním taktě zpíval kvartu zvýšenou, od pravdy se neodchýlí.

Ostatní předpravné cviky jsou:

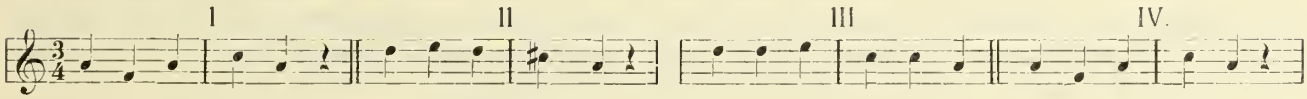

Možno domnívati se, že i ton cis, jako vedoucí do měkké stupnice d byl do nápěvu později přijat. Průvod i dohru dlužno hráti pozorně, aby původní ráz stupnice byl zachován.

139. Smutné časy nastávají.

Pro první půloddíl písně třeba nacvičiti stupnici: 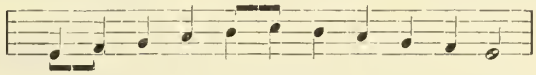

pro druhý tuto: 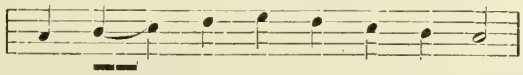 Původní útvar půloddílů v taktě vesměs $^2/_4$

jest tento: 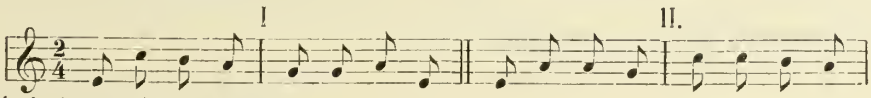

Tak byla stavba souměrná.

Potom první půloddíl upraven byl do taktu $^3/_4$ tím, že hodnota dvou osmin v taktě byla zdvojnásobena. První takt jest opakován a půloddíl zakončen za formou.

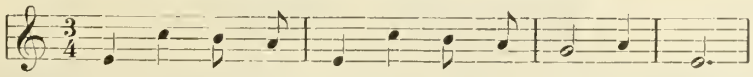

Ve druhém půloddílu podržen jest takt $^3/_4$ a opakován jest první takt s malou změnou v poloze vyšší, tak že jsou potom takty tři. Užije-li se místo osmin not čtvrťových, jest taktů šest, a rychlost pohybu musí býti zdvojnásobena.

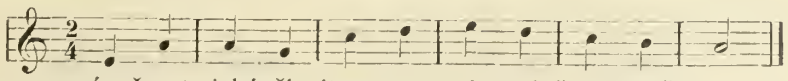

Aby vyložila se správně rytmická členitost v prvním taktě, vyznačí se notami šestnáctinovými: 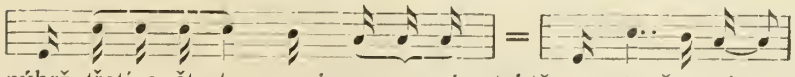 Jiní zpěváci prodlužují ne první a druhou, nýbrž třetí a čtvrtou osminu v prvním taktě v noty čtvrtní:

V tomto případě odpadá potřeba korunky nad poslední notou v taktě.

První část písně dlužno zpívati táhle, tedy dlouhé tony nápadně prodlužovati, druhá část zpívá se hbitě, synkopy se vyznačují.

Píseň má ještě tyto tři slohy:

1. Ach, mamičko, mamka moja,
čo sem vás rozhneval?
prečo mi nedáte, prečo mi bráníte,
čo sem zamiloval?

3. Zamiloval sem si dívča
s čiernýma očima,
ale mi ju bráni, ale mi ju bráni,
celá má rodina.

4. Ach, rodina, prerodina,
prečo mi bráníte?
trebars je chudobna, ale je robotna,
na to ništ nedbáte!

Aby text těchto sloh vpravil se do nápěvu, musí tento přiměřeně se upraviti.

141. K horám, chlapci, k horám.

Opravdový voják musí u nás míti koníčka a také výzbroj podle toho, palaš. „Co nesou pagnety, to jsou jenom děti.“ Na pěchotu odjakživa hledí se s vysoka. Také vojenští páni naše chlapce venkovské rádi k jízdným plukům odvádívají, protože umějí s koňstvem dobře zacházeti.

Píseň jest taneční, nese se pohybem odměřeným, volným, krokem pevným, jistým.

Stupnice jest: 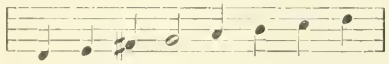 ve druhé části: 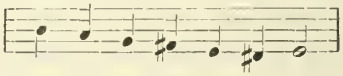

Druhý takt cvičí se zprvu takto: 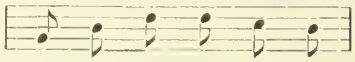 také předrážky ve druhém půloddílu napřed se vynechávají: 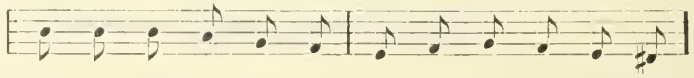 atd.

142. Jsme my to chasníci.

Nápěv význačně pochodový. Stupnice jest: 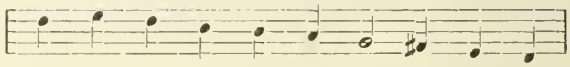

Předpravné cviky intonační takto se vykonají:

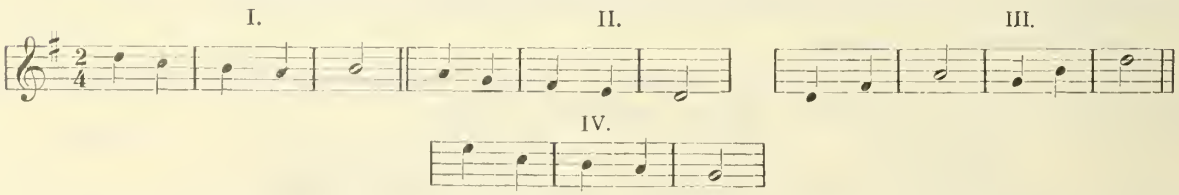

I., II. a IV. půloddíl maličko jen od sebe se liší, jestiť tu pět tonů stupnicovitě sestupujících. V půloddílu III. jest melodicky rozložený trojzvuk napřed dominantní, potom tonický. Také rytmická členitost jest velmi jednoduchá. Nacvičení trojhlasého sboru na konci písně rovněž nepůsobí žádných obtíží.

143. Spadla mi šavlička s vraného koníčka.

Nápěv této pochodové písně pohybuje se v tomto oboru tonů tvrdé stupnice *A*:

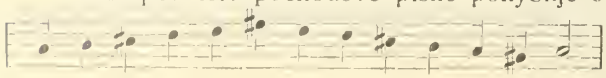 Základní útvar nápěvný jest:

Každý oddíl má dvakráte po dvou taktech. V půloddílu III. a IV. zdvojnásobena byla hodnota not ve druhém taktě, tak že každý vzrostl na tři takty:

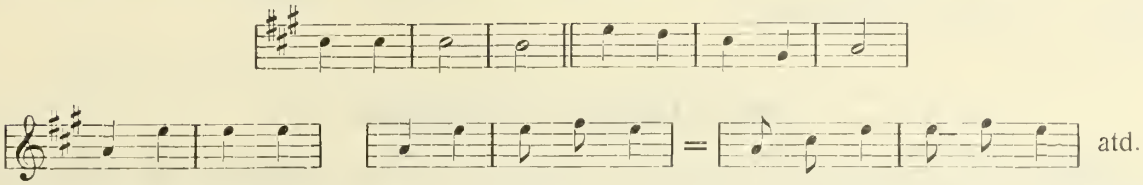

Houslista ihned pochopí význam jednotlivých částí průvodu a bude je hráti dle předepsaných značek tu táhle, tam krátce, úsečně.

144. Rodiče, rodiče, může vám líto být.

Ano, vychovávali jste mne jako jablíčko, jako tulipán, jako hřebíček (karafiát) všechno na pěknou stránku jste obraceli, a hle, jak nyní všechno se obrátilo! Hluboký zármutek pěkně se vyjadřuje ve IV. půloddílu, kde nápěv mohutným vzmachem náhle až na nonu vystupuje. Řada tonů stupnice A, již procvičiti dlužno, jest tato:

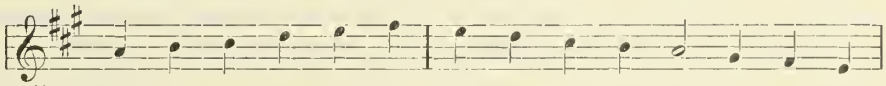

Další cviky takto se vykonají:

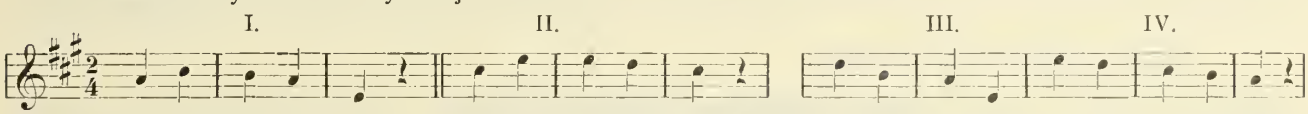

Tři půloddíly mají po třech taktech, toliko půloddíl III. podržel původní svůj počet, totiž dva, neboť měly všechny po dvou taktech:

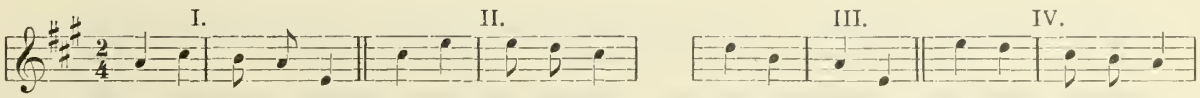

Rozšířením za formou počet taktů se rozmnožil a pohyb nápěvu nabyl rozmanitosti a výraznosti.

Houslista pozná hned, že ve 3. taktě průvodu není nezbytně potřeba vystupovati do 5. polohy, že možno zůstati v první. Ozdobnost a výraznost hry takového přecházení do vyšších poloh někdy vyžaduje pro docílení jisté barvitosti.

145. Ach, maměnko milá, pomozte mi z vojny.

Píseň jest hotový pláč a naříkání: „pomozte mně z vojny, není dobře na ní“. A matička jest hned pohotově: „Co po tobě ptajú (mnoho-li žádají), dyž ťa dom nechajú?“ Velmi dojemné a účinlivé jest místo, kde nápěvná vlna od tonu *f* náhle na septimu *es*² vystupuje a potom hned zase pozvolna, ale stále klesá.

Dlužno nacvičiti tuto řadu tonů:

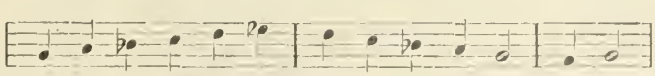

Nápěv vystupuje až na 6. stupeň a o jeden stupeň pod základní ton klesá. — Další cviky jsou:

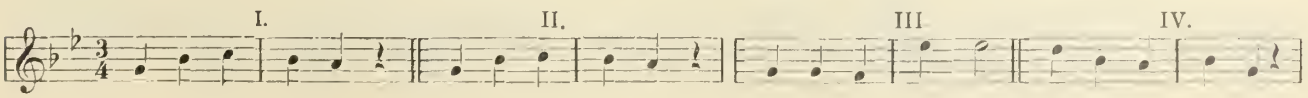

Septima 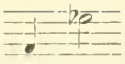 nacvičí se pomocí čtverozvuku 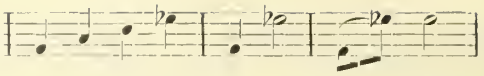 ostatně udává ji průvod zpěvákovi v taktě předcházejícím.

Zvláštní pozornost dlužno věnovati průvodu houslovému jak ve příčině čistoty intonační, tak ve příčině šetření předepsaných znamének dynamických. Mimo některá význačná místa drží se průvod stále za nápěvem v přiměřené podřízenosti.

146. U Dunaja u Prešpurka.

Píseň náleží k tak zvaným písním táhlým, takovým, při nichž jednotlivé tony blíže poznačené nápadně dlouze se vydržují, co zatím jiné zpívají se velmi krátce.

Dlouhé, táhlé tony zpívá zpěvák plným, sytým hlasem, aby daleko vyznívaly, naproti tomu tony krátké k nim připojené zcela slabě, jen jako přídechem. Tak na př. v taktech:

zpívá dlouze slabiky *„sár, na, vá“*, slabiky *„j , ka* a *no“* velmi krátce a slabě. Podobně také na jiných místech. Tato ne všudy obvyklá a ne každému známá členitost způsobuje, že píseň zdá se od prvního poslechnutí býti velmi nesnadnou, těžce zapamatovatelnou. Zatím uvidí se z rozboru, jak nápěv jest jednoduchý. Řada tonů, v niž nápěv se pohybuje, jest:

Prvotní hudební útvar jest tento:

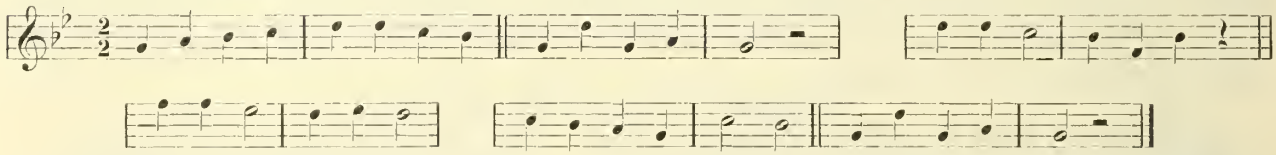

Zpěvák chtěje hned v prvním taktě na tonu *hes*[1] hodně se pozastaviti, vystupuje na něj rychle čtyřmi šestnáctinami, z nichž poslední již s ním a s následujícím tonem *C*[2] v dlouhý, táhlý ton spojuje. Jest tedy čtyři čtvrti toho taktu tímto způsobem vyložiti a cvičiti:

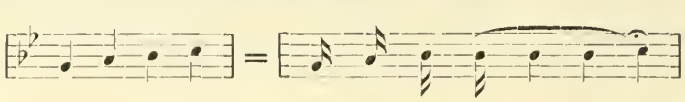

Dlužno dobře pozorovati, že první tři tony, na něž zpívají se tři slabiky: *U Du - na* nikterak nejsou triola na první čtvrti taktu, nýbrž tři šestnáctiny, a ta první čtvrt taktu že končí se teprve šestnáctinou čtvrtou spojenou již s následujícími čtvrtěmi v táhlý ton na slabiku *ja*. Tím způsobem objevuje se ve zpěvě značný rozdíl, a správné pochopení přednesu nemálo se usnadňuje.

Podobně druhý takt takto se vyloží:

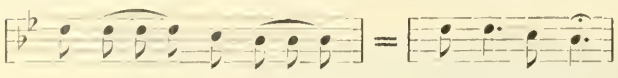

Třetí takt: 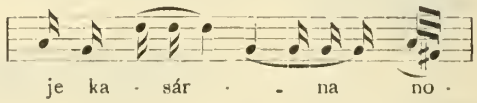

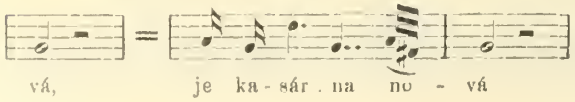

Devátý takt: 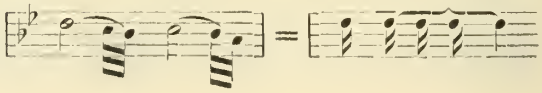

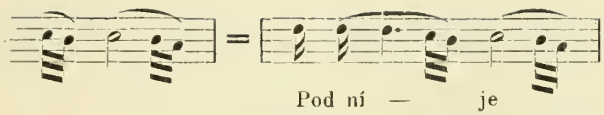

Dvěatřicitiny a zpívají se jako přiražená příkrasa velmi lehce, krátce a slabě.

Tímže způsobem dlužno i ostatní zajímavou členitost vyložiti a nacvičiti. Při tomto zpěvě a průvodu přiměřeně provedeném jest vskutku netoliko slyšeti, ale i viděti, že kasárna „je od spodu až do vrchu malovaná celá“, neméně viděti chodníček pod ní a synečka po něm přecházeti.

Táhlý zpěv znamená zde zpěv volný, svobodný, ne tedy pouze zdlouhavější ve smyslu rychlosti pohybu (tempa), než zpěv takový, že zpěvák neváže se předpisem, aby takt taktu co do trvání vždy úplně se rovnal a jednotlivé takty že rozčleňuje zvláštním svým způsobem od obvyklé hudební notace druhdy značně odchylným, takže i hudebníku nezřídka bývá nesnadno způsob zpěvu běžnými značkami notovými zcela přesně vystihnouti. Není tedy ani divu, shledáváme-li se v našich sbírkách nezřídka s notací ne ve všem správnou. V podobných případech jsou ovšem opravy a doplňky nezbytny.

Jest-li píseň správně napsána, vyžaduje nemenší pozornosti, aby byla také správně pojata a zpívána. A tu jest třeba velmi pozorně ji čísti, všimnouti si všech maličkostí i sebe nepatrnějších a všeho ostatního se dovtípiti. Především jest třeba uvědomiti si nápěv v prvotní jednoduché hudební útvarnosti. Tím největší část nesnází odpadává.

Jak kde vlna zpěvní dynamicky se vypíná a rozechvívá, jenom z části může býti poznamenáno, větším dílem záleží na pochopení a citovém vzruchu zpěvákově. Houslista musí ve všem velmi pozorně mu vyhovovati, bezvýminečně se mu podřazovati a při tom přece průvod hráti neméně obsažně, než jak píseň se zpívá.

147. Stojí bříza prostřed lesa.

Také tato píseň jest z tak zvaných písní „táhlých“. Sběratel Antonín Novotný praví o nich na str. 48. v I. dílu Bartošových sbírek: „Slováci zpívají většinou velmi zvolna a táhle, nepřihlédajíce tak k taktu, jako spíše k odstínům dynamickým“. Ostatek viz poznámky při č 146.

Píseň jest velmi dojemná a tklivá. Vojáček i jeho koníček jedno jsou. Spolu bojovali, spolu klesají. Prostřed lesa není nikoho, než bílá bříza, tak jako u nich doma. Ta připomíná mu matičku. Pod tou brezou koníčkovi těžce si vzdychá, „už je s námi tuze zle“, už mne domů nedoneseš! —

Nápěv pohybuje se v řadě osmi tonů, klesá o jeden stupeň pod základní ton:

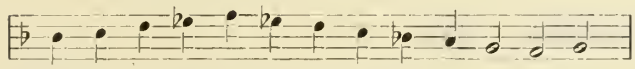
Zjednodušený nápěvný útvar jest:

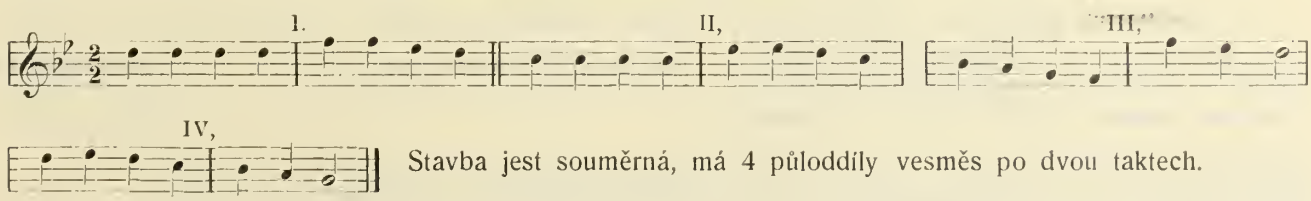

Stavba jest souměrná, má 4 půloddíly vesměs po dvou taktech.

Ve 3. a 4. půloddílu jest hodnota tonů ve druhém taktě zdvojnásobena, půloddíly zakončeny jsou za formou a tak mají po třech taktech:

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Tato úprava jest obsahem písně a nálady odůvodněna. Dvěatřicitinové příkrasy ve třetím půloddílu se zpívají jenom jako lehounký záchvěv vzrušeného nitra. Méně obratný zpěvák je vynechává. — Ostatní cviky jsou:

atd.

148. Na trávníčku na zeleném.

Tak jako obě předešlé náleží i tato píseň k písním táhlým. Jest zajímavým příkladem, do jaké významnosti může vyzdvižen býti nápěv bohatým sčasováním. Jest složen v této části měkké stupnice *a:*

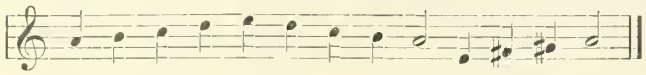 Zjednodušený jeho útvar jest tento:

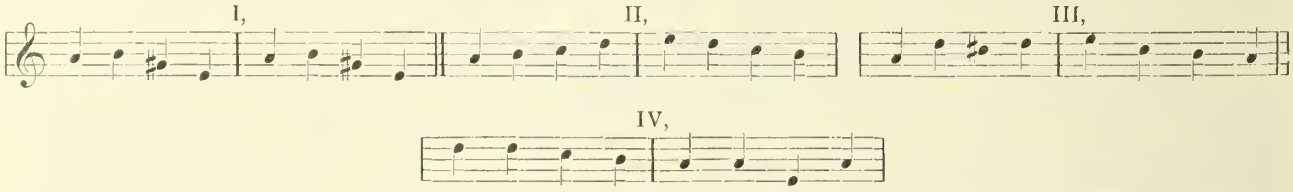

Nápěvná linie má v každém půloddílu jiné melodické zvlnění. Pohyb jest velmi rozmanitý, živý. Sčasován vyloží se podobně jako při písních předcházejících. Zvláštní pozornosti vyžaduje první takt třetího půloddílu: Stojí tam kůň. Krátké tony připadají na slabiky „sto“ a „tam“, slabika „sto“ jest však o polovici kratší, než slabika „tam“:

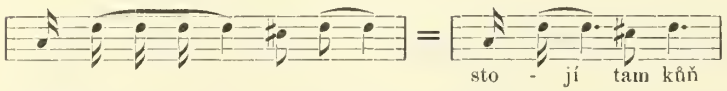

Podobně v půloddílu čtvrtém dlužno zpívati krátké tony v taktě druhém jinak než ve třetím.

Průvod musí býti dobře ovládán, aby zůstával stále v přiměřeném podruží nápěvu, aby mu všudy vyhovoval a na případných místech náležitě jej zdvíhal.

Jest samozřejmo, že podobným písním svědčí nejlépe zpěv solový. Mělo-li by zpívati více zpěváků, bylo by potřeba zvláště pečlivého nacvičení. Zpěv vícehlasý jest úplně vyloučen, nesnáší se s povahou písňové skladby.

149. Nebude z Janoška voják.

Výsměšný

~~Výmínečný~~ popěvek v takovém slohu, v jakém bývají různá říkání naší mládeže. — Jest užito této části stupnice: 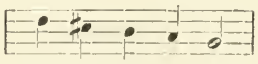 Jest to spodních pět tonů lydické stupnice s charakteristickou zvětšenou kvartou. Nápěv má tyto tři půloddíly:

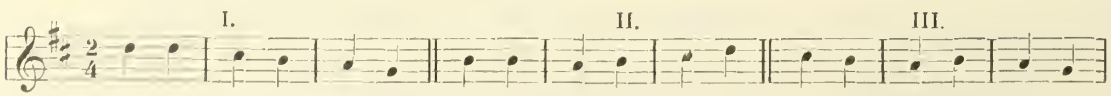

První půloddíl jest opakován.

V průvodě zachován jest ráz stupnice. Dlužno jej dobře a jistě nacvičiti. Pizzikato ve 4. taktě předehry hraje se prostředním prstem pravé ruky. Rozumí se samo sebou, že může býti nahrazeno hrou smyčcem.

150. Zle s tebou, synečku, zle s tebou.

Nápěv pohybuje se v oboru jedenácti tonů stupnice *J*

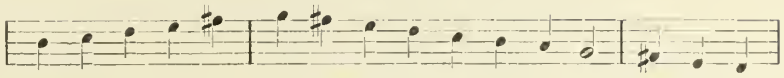

Jeho zjednodušený útvar jest:

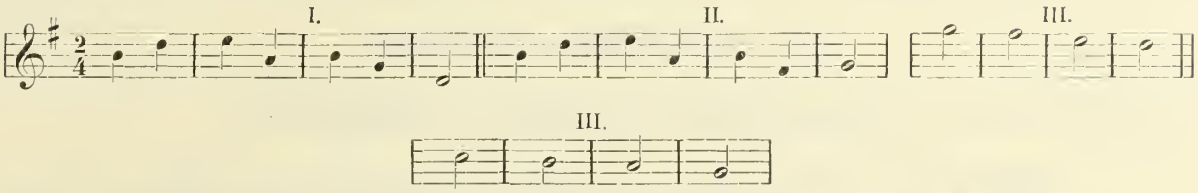

Předrážky v nápěvu zprvu se vynechávají. — Průvod hraje se smykem krátkým, břitkým.

151. Kdybys byl Jeníčku, poslouchal matičku.

Tuto píseň zpívávají rády děti ve škole pro široké rozpjetí hlasové a pro svěží, živý pohyb nápěvu. Jest zcela jednoduchá; mimo některou synkopu nemá nižádné zvláštní členitosti rytmické. —

Stupnice jest: 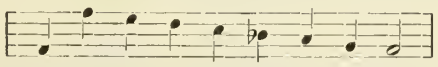 Ostatní cviky vykonají se dle zjednodušeného nápěvného útvaru: 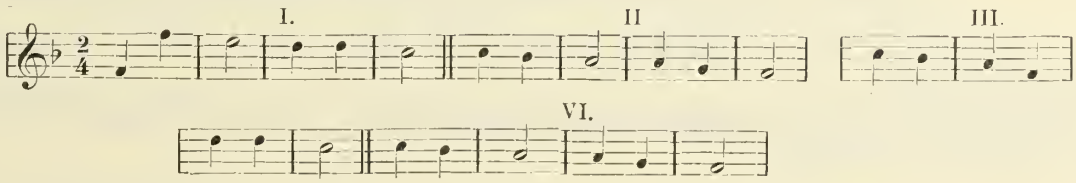

První a druhý půloddíl jest sestupná stupnice diatonická v *F*. Třetí a čtvrtý půloddíl jest až na první dva takty opakování prvního a druhého. — Připojený slabounký sborový dozpěv může dle libosti býti vynechán.

Písně svatební.

Není věru ani stínu jakéhokoli platného důvodu, aby krásné naše svatební písně ve školách se nezpívaly, když‌tě svatební veselí jest u nás slavností tak vzrušující a tak všeobecnou, že na ní účastenství mívá kde kdo v obci, mládež školní nevyjímaje; a přece, pokud povědomo, byly tyto písně až posud ze škol naprosto vyloučeny.

Celý průběh této slavnosti, jak vypisuje ji František Bartoš, a jak u nás se konávala a tu a tam podnes se konává, jest uměleckým obrazem nevšední ceny, v němž písně přední místo zabírají; ale kdyby i všechna ta starodávná obřadnost, všechny ty zvyky a obyčeje měly vzíti za své, písně svatební neměly by upadnouti v zapomenutí pro nevšední svou hodnotu uměleckou, neméně pak pro hlubokou významnost mravní. Mohouť zpívány býti také při různých jiných příležitostech.

Ač vesměs jsou velmi krásné, přec některé zvlášť úchvatně posluchače dojímají. Tak nábožné sbory: „Otče náš všemohoucí“, „Budiž slavně zveleben“, pak sbor „Červená bílá arcista“, veselé a ská-

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

dlivé písně „Polívečka hovězí“, „Když jste nás pozvali“, „Copak je to za veselí“, zvláště však tklivé a dojemné písně: „Vstaň nevěsto“, „Pročpak ty nevěsto smutná sediš“. „Ach vy milé pentličky“, „Je-li tady kdo z rodiny“, „Odbírej, Aničko“, „Ach, líto, líto“, „Oj mámo, mámo“, „Nevěsto, nevěsto“, rozloučení s domem otcovským a se vším v něm, „S pánem Bohem“ a m. j.

Vybraných zde několik písní tak jest seřazeno a upraveno, aby zpívány byly v řadě píseň za písní bez přerušování a aby podávaly obrázek průběhu svatebního veselí, třeba jen neúplný a skrovný. Tím způsobem písně v paměti lépe se upevní a zachovají.

152. Věj, větříčku, po dolině.

Kratičký popěvek, jehož dva půloddíly měly původně po dvou taktech:

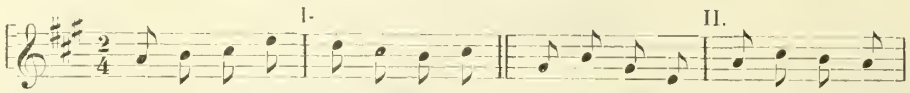

Prodloužením jednotlivých tonů vzrostl druhý půloddíl na čtyři takty:

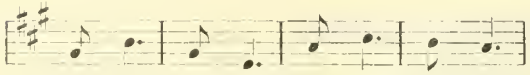

Jsou tedy předpravné cviky tyto:

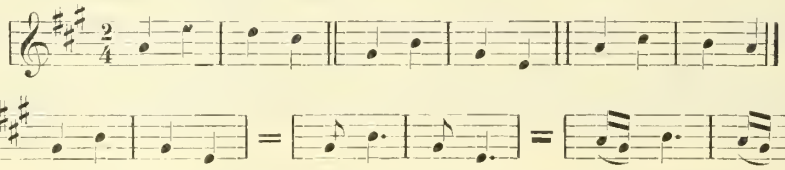

Text převede se velmi snadně na spisovnou řeč českou. Slovo „lež“ v předposledním řádku znamená české „než“.

Houslista vynasnaží se napodobiti ševel jemného vánku. Může při této jakož i při písni následující užiti dusítka (sordinky).

153. Po dolině tichý větřík povívá.

Píseň má číslo 153. Sazeč nedopatřením vysadil 152. Tak vynechal také v průvodě pod druhým taktem nápěvu (povievá) na konci notu d^1, vysadiv pouze notu h^1 a nad ni cifry pro dvojhmat $^3_2$. Má tam tedy státi:

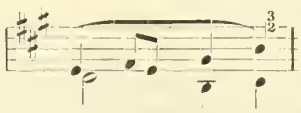

Píseň začíná se podobně jako předešlá od tichého vánku, jejž houslista v průvodě napodobiti se vynasnažuje. Hraje tedy velmi jemně, čistě a jistě, po případě užívá i sordinky. Nápěv pohybuje se v oboru osmi tonů od e^2 do e^1:

Zjednodušený útvar tří půloddílů jest:

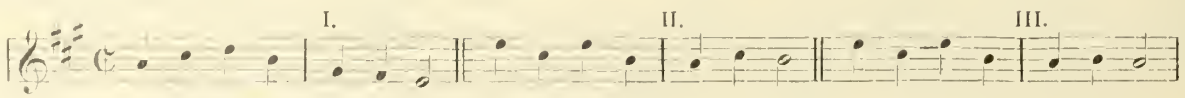

První půloddíl jest opakován. Cviky rytmické jsou:

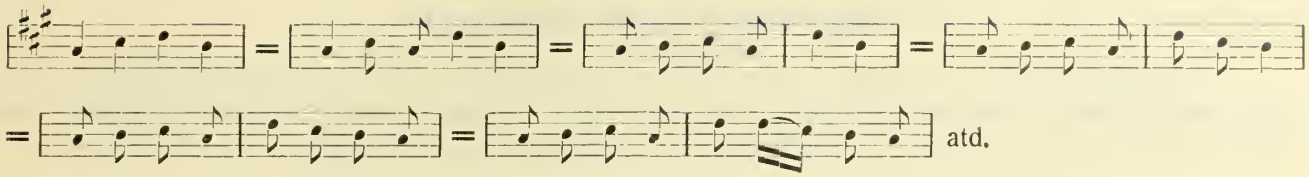

V dozpěvném sboru opakuje třetí hlas poslední půloddíl nápěvu v poloze o oktávu nižší. První hlas zpívá „povievá, povievá“ zcela slabounce. Poslední slohu textu možno vynechati, nehodila-li by se komu.

154. Zelenej se, zelenej, travičko zelená.

Nápěv pohybuje se v objemu pěti tonů: 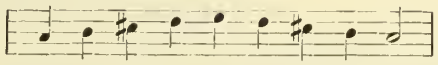

Půloddíly byly původně vesměs po dvou taktech:

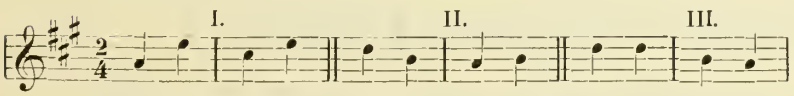

Ukončením za formou připadlo na půl-oddíl II. a III. po třech taktech: 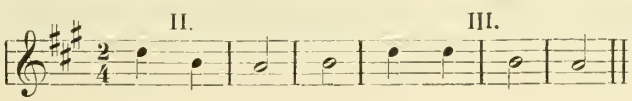

Sčasování jest:

1. takt: 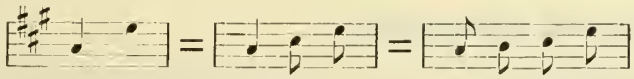 2. takt:

druhý půloddíl: 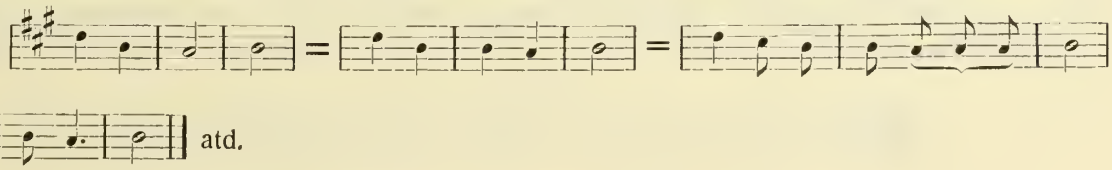

atd.

Text od české řeči spisovné jenom maličko se odlišuje.

155. Chystejte misky, taliře.

U nás svatba, málo chybí jako opera. Všechno se zpívá; Chystejte misky, taliře, dělejte honem s obědem. A jak se zpívá! Všímněme si pěkného spádu v dorické stupnici a^1, j^1, f^1, e', d^1 a potom vzestupu a^1, d^2, a^1, h^1, c^2, konečně připadného zakončení na pátém stupni f^1, j^1, a^1.

Objem tonů jest: 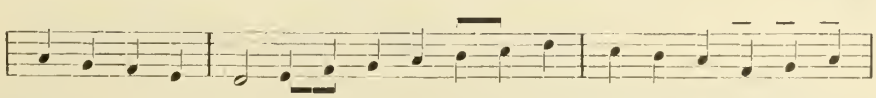

Nápěv má tyto tři půloddíly:

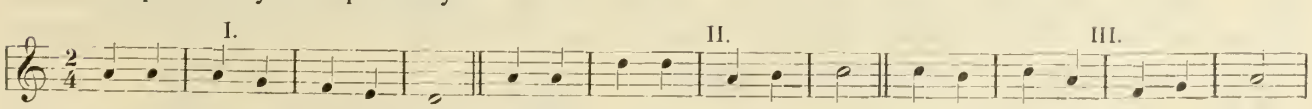

Třetí půloddíl se opakuje. Sčasování jest zcela prosté.

156. Vítám já vás, páni hosti.

Vystrojený družba vítá hosty, svadebčany zase ne pouhým slovem, nýbrž pěkným zpěvem, do něhož vkládá nábožnou meditaci o zřízení stavu manželského. Všichni dojati poslouchají pozorně, jen poslední větu shromáždění sborem opakuje, jako aby souhlas svůj projevilo. Nápěv pohybuje se v tomto tonovém objemu:

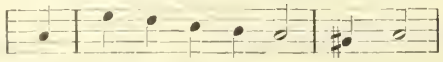

Má pouze tři různé půloddíly, neboť čtvrtý jest opakováním druhého:

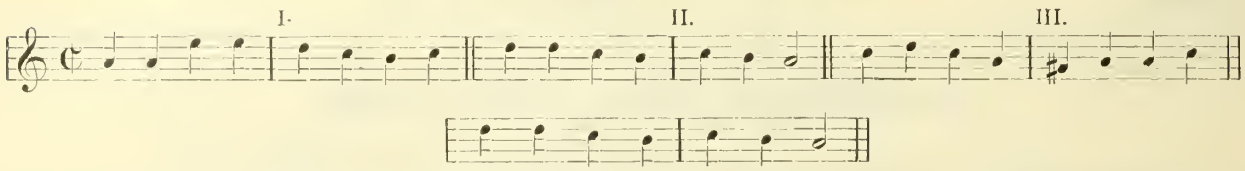

Velmi účinlivý a slavnostní jest náhlý vzestup na kvintu a^1, e^2 v prvním taktě. Sčasování jest velmi snadné:

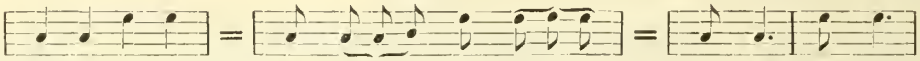

V posledním taktě trojhlasného sboru vynechal sazeč v posledním trojzvuku notu pro třetí hlas.

157. Otče náš všemohoucí.

Když byl družba v poslední sloze předešlé písně pány hosty vyzval, dříve než zasednou ke stolu aby se pomodlili, zpívají tito trojhlasně dojemnou modlitbu: Otče náš všemohoucí. Houslový průvod v předehře stupnicovitě vystupující nábožné pozdvižení mysli připravuje. Objem tonů v nápěvě jest tento,

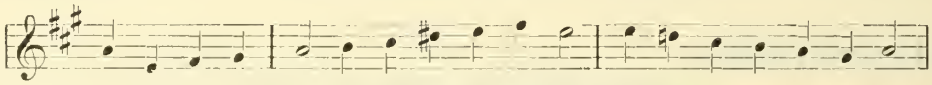

Ton *dis* jest vedoucí do nové toniny (*E*), nenáleží tedy ke stupnici, jež jest diatonická tvrdá v *A*.

Předpravné cviky informační jsou:

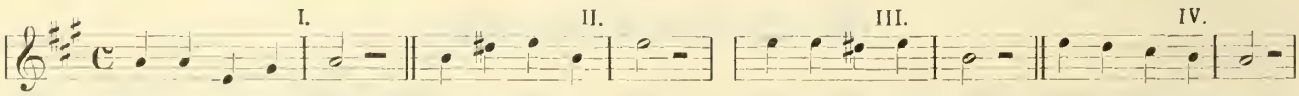

Zpěv má se pěkně dynamicky odstiňovati, příliš silný nemá býti ani v tom místě, kde předepsáno jest *f*.

158. Ej, hody, hody, slavné hody.

Při svatební hostině připomínají si hosté zpěvem zázračnou proměnu vody ve víno v Káně Galilejské. Napřed zpívá jeden, potom vpadá sbor, v němž děvčata vystupují vysoko nad původní nápěvnou linii prvního hlasu. V síle zůstává druhý a třetí hlas za prvním, jenž nad ně vyniká. Nápěv jest taneční, pohybuje se v tomto oboru tonů diatonické stupnice:

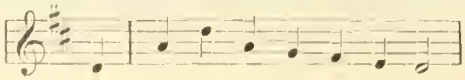

Druhý hlas:

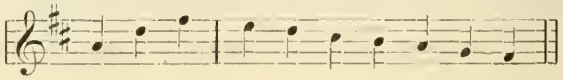

První ton *d* nenáleží k nápěvu, jenž nemůže začínati se lehkou dobou, proto položena jest na něj bezvýznamná slabika *ej*. Nápěv začíná se těžkou dobou a slovem „hody“. Zjednodušený útvar jest:

Čtvrtý půloddíl nabyl třetího taktu zakončením za formou. Původně měl také pouze dva takty:

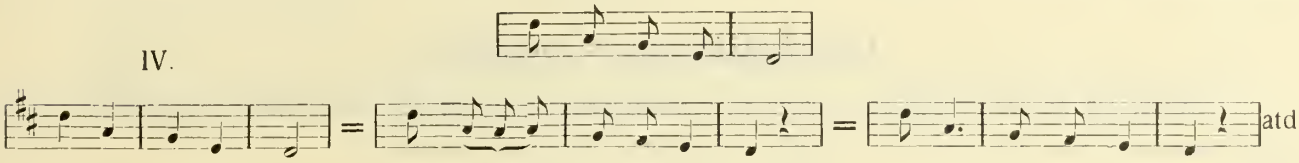

159. Polívečka hovězí.

Škádlivý popěvek o dvou půloddílech pohybuje se v oboru sedmi tonů této stupnice:

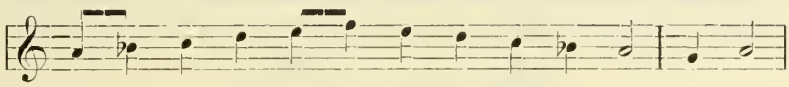

Nápěvná linie zapadá o jeden stupeň j^1 pod základní ton a^1. Čtvrtý stupeň d^2, jímž nápěv se začíná, přiměl hudce, aby ton c^2 zvýšil na cis^2 jako vedoucí v měkké tonině *d*. Stupnice jest však frygická, má půltony z prvního stupně na druhý *(a-hes)* a z pátého na šestý *(e-f)*. Zjednodušený útvar nápěvný jest:

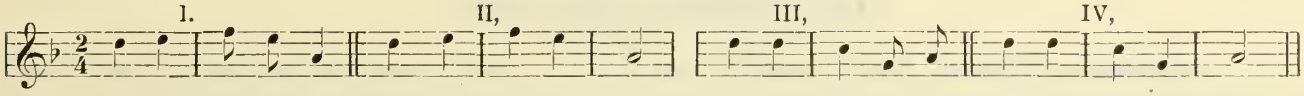

Druhý půloddíl jest původně opakováním prvního a čtvrtý opakováním druhého. Zakončením za formou jsou rozšířeny ze dvou taktů na tři. První a čtvrtý takt:

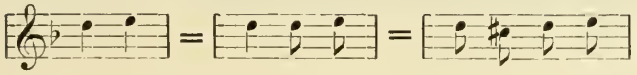

160. Už jsem se já naučila.

Nápěv pohybuje se v oboru šesti tonů tvrdé stupnice:

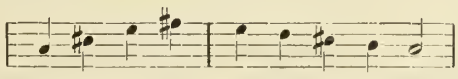

V původní úpravě má dva půloddíly po dvou taktech:

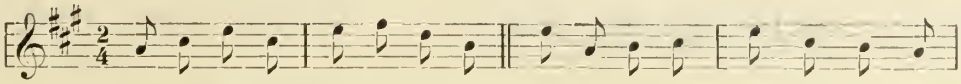

Druhý půloddíl podržel tuto formu, v prvním povstaly takty čtyři zdvojnásobením hodnoty tonů:

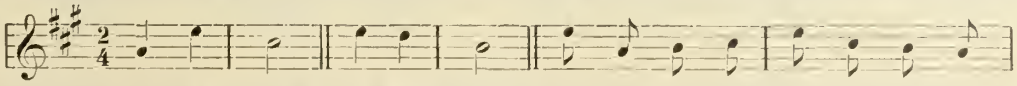

Jinde bývá druhý půloddíl psán čtvrťovými notami a rozšířen na čtyři takty:

v tom případě bývá ve druhém půloddílu tempo zrychleno. Připojen jest druhý sbor, jenž opakuje druhý půloddíl v tonině dominantní. Druhý hlas veden jest nad prvním. Popěvek jest taneční. Útvarnost a rychlost kroků se střídá.

161. Budiž slavně zveleben.

Slavnostní hostina postupuje a hojností i dokonalostí svou vyzývá ke zbožnému díkůčinění. Dojemný slavnostní sbor pohybuje se v tomto oboru tonů diatonické stupnice:

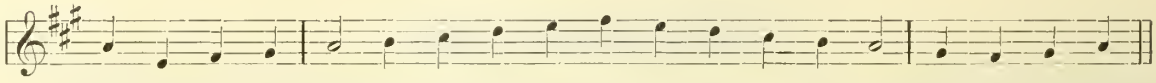

Stavba nápěvu jest souměrná, v prvním a ve druhém půloddílu nápěvné linie vystupuje, ve třetím jest vyvrcholena a ve čtvrtém na základní ton stupňovitě sestupuje. V posledním taktě vynechal sazeč pro třetí hlas sboru notu *h*. Má býti takto:

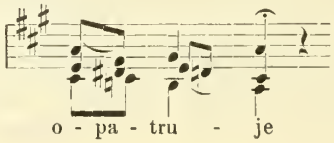

162. Červená bílá arcista.

Pokoušení a vzájemné škádlení mládeže neustává, ba stále se stupňuje, nevybočuje však nikdy z mezí slušné veselosti. Arcista, (narcisek) obraz děvčete, zelený, bílý bedrník, obraz šohaje. Nápěv zabírá sedm tonů:

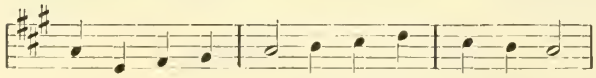

Při opakování vystupuje o tercii výše:

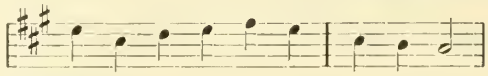

Zjednodušený nápěv má tento útvar:

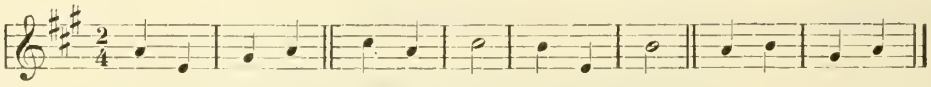

V posledním půloddílu může ton h^1 nahrazen býti tonem e^1, rovná se tedy tento půloddíl prvnímu. Pátý a šestý takt jest opakováním třetího a čtvrtého v poloze o sekundu nižší. Jsou tedy různé půloddíly toliko dva. Při opakování druhý hlas vystupuje o tercii nad první.

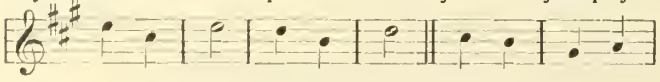

Trioly zpívá zpěvák volně, klidně.

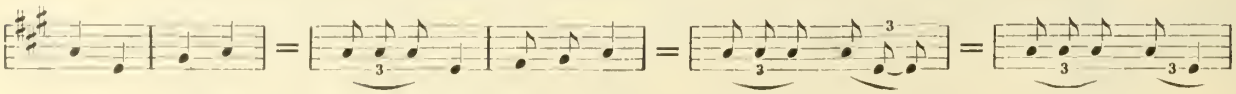

4. takt: 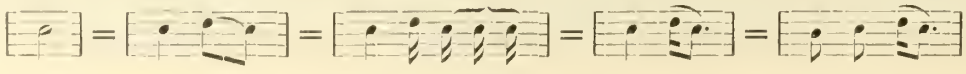 atd,

163. Dej nám pán Bůh zdravíčka.

Nadešla doba přípitků. Hudci zahajují a provázejí je „tušem“. Nápěv zabírá osm tonů:

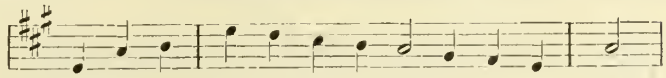

Jest takto rozdělen:

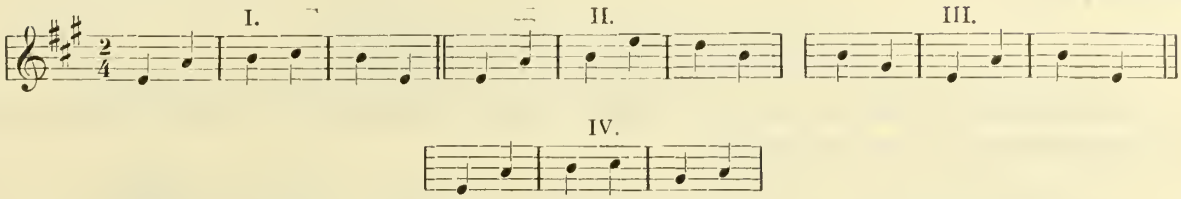

Linie jest bohatě zvlněna, souměrná, v prvním dílu vystupuje, ve druhém klesá na základní ton. Stavba jest jednoduchá, průhledná, první, druhý a čtvrtý půloddíl jen maličko od sebe se liší. Rytmická členitost je zajímavá tím, že na dvě doby dvoučtvrťového taktu připadá triola. Aby tyto trioly ne chvatně, nýbrž klidně a vůbec zcela správně se vyzpívaly, dlužno taktovati půloddíly na tři strany, tedy taktem třípůlovým, nikoli dvojčtvrtním:

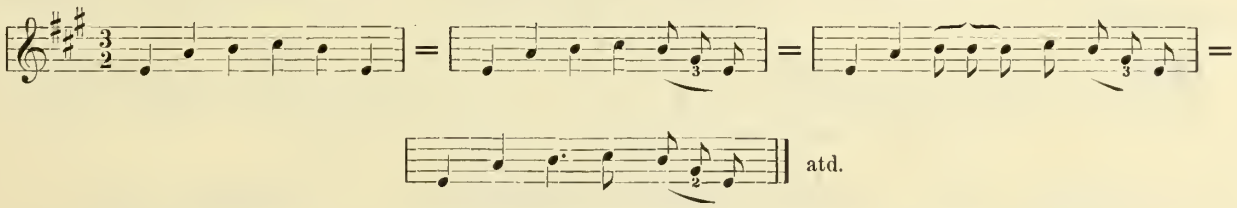

Nemenší pozornosti vyžaduje rytmická členitost houslového průvodu, s nímž dlužno započíti ne dříve, než až nápěv úplně správně a jistě jest zpíván. Zpěvák i houslista, každý svou věc hraje a zpívá zcela samostatně a svobodně a přece nesmějí se rozcházeti. Provedení usnadní se, hraje-li se průvod z paměti.

164. Vstaň, nevěsto, podívej se.

Nastává slavnostní, vážný okamžik: „starý svata“ přináší na hlavě veliký svatební koláč. Hudba trojčtvrťovým na dvě strany vedeným průvodem ohlašuje obřadný jeho příchod. Všechno utichlo a s napiatou pozorností hledí na zpěváka, jenž přiměřenými tanečními kroky zvolna ke stolu se blíží.

Stupnice jest:

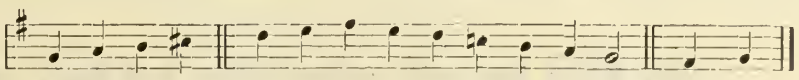

Zjednodušený útvar nápěvný jest:

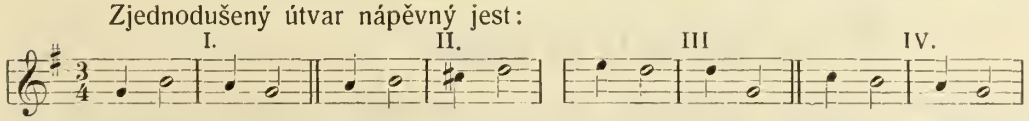

II. část rovná se první:

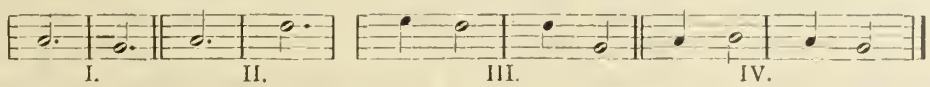

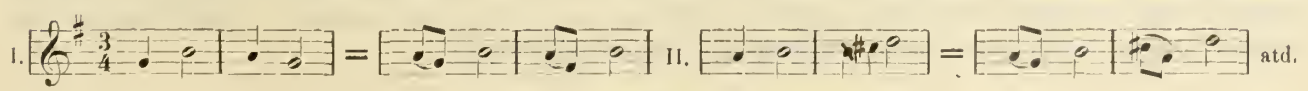

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

165. Muzikanti, co děláte.

Otázka vyjádřena jest charakteristickým pro staré stupnice modulačním spádem nápěvu na sedmý stupeň (j^1), aeolické stupnice na *a*. Obor nápěvných tonů jest:

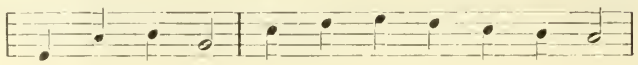

jest tedy stupnice:

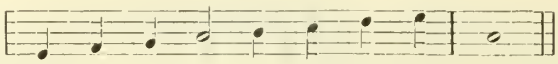

Sedmý stupeň *j* zvýšen jest na *jis* za účelem vedení na základní ton *a* Prvotní nápěvný útvar má čtyři půloddíly vesměs po dvou taktech:

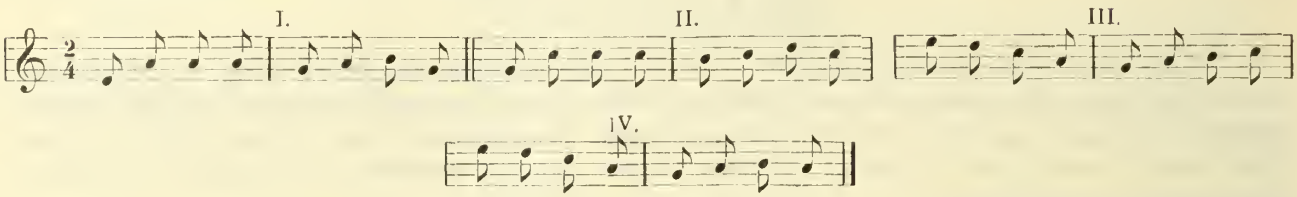

Ten počet taktů zůstal zachován pouze ve druhém půloddílu, ostatní jsou rozšířeny a nápěv nabyl této útvarnosti:

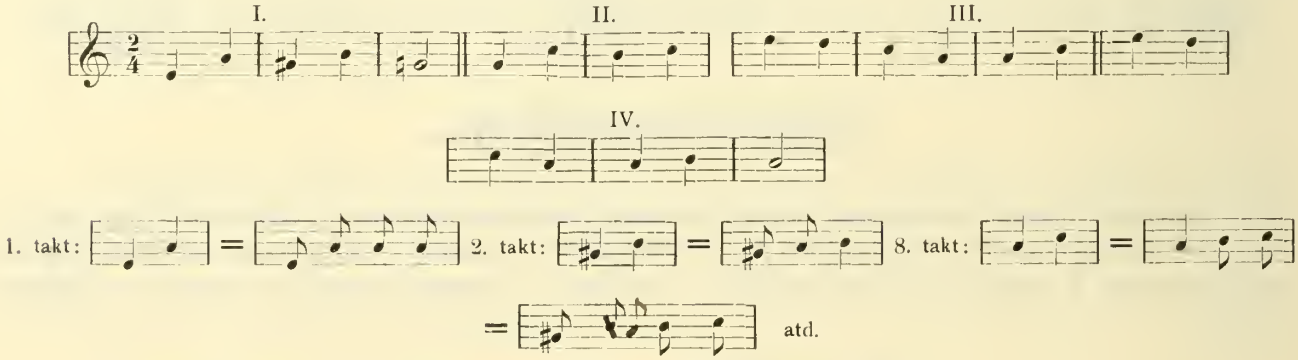

Protichodné oktávy v průvodě:

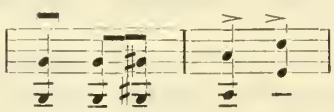

dlužno hráti smykem táhlým, spojitě, plně a sytě, následující tony krátce a slabě.

166. Když jste nás pozvali, tak nás tady mějte.

167. Co pak je to za veselí.

Dva popěvky vytrysklé z vysoce rozjařeného veselí, jež vzájemně se doplňují. Zde jsou tak upraveny, že zpívají je dva sbory současně. Písně se střídají. Obtíží při tom není, oba sborové-li písně umějí úplně jistě z paměti zpívati. Zpívá napřed jeden sbor sám, a druhá píseň hraje se k němu na housle. Zpěváci druhého sboru brzy pochopí oč běží a bez pobízení sami vpadnou do zpěvu. Průvod se připojí až jest ve zpěvě úplná jistota. Dlužno pozorovati, aby jeden sbor vynikal a druhý sbor v síle zůstával pozadu. Nápěv první písně pohybuje se v oboru šesti tonů:

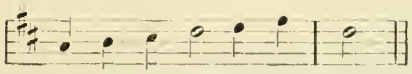
při druhé v oboru celé oktávy:
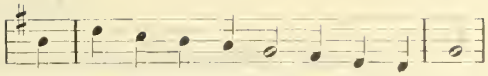

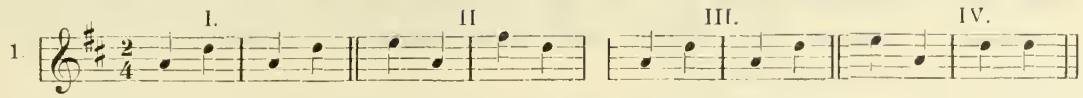

Jest patrno, že různé půloddíly jsou toliko dva, neboť třetí rovná se prvnímu a čtvrtý druhému. Ton *fis*^{2} může býti nahrazen tonem *d*^{2}.

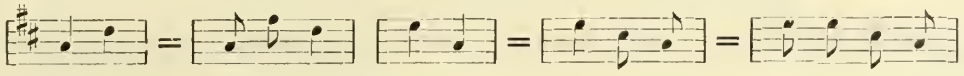
atd.

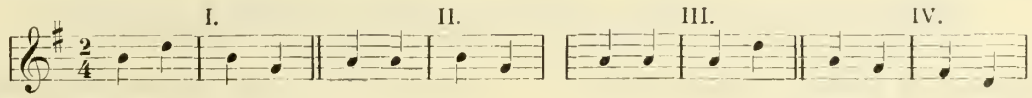

Nápěv moduluje do dominantní toniny *D*, v níž první píseň jest složena.

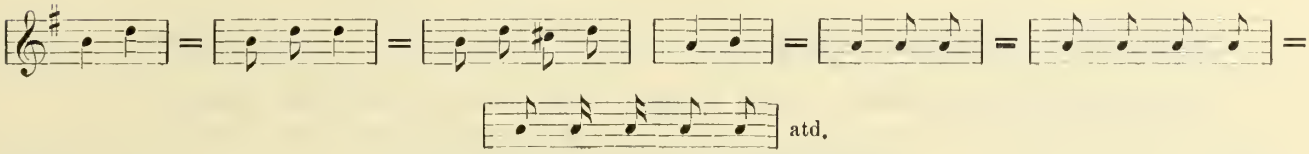
atd.

168. Proč pak ty, nevěsto, smutná sedíš.

Vrchol rozpustilého veselí jest překročen, dostavuje se přirozeně nálada sentimentální. Píseň pěkně ji naznačuje:

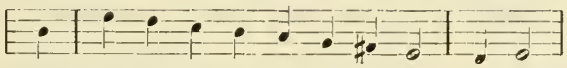

Stupnice aeolická na *e*. Zjednodušený nápěvný útvar jest:

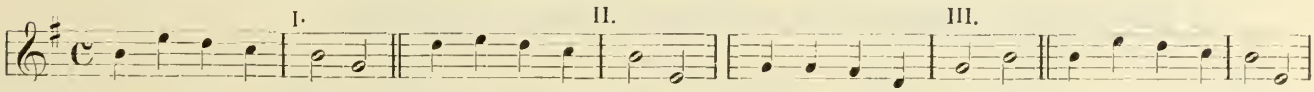

Různé půloddíly jsou tři, neboť čtvrtý rovná se druhému. Sčasování dle taktu $^6/_8$ nezpůsobuje zvláštních obtíží. Druhý takt třetího půloddílu:

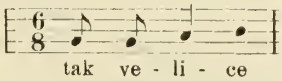

usnadní se, čítá-li se $^6/_8$ po dvou na tři doby jako při taktě $^3/_4$. Průvod jest dle toho upraven nejen na tomto, ale i na jiných místech.

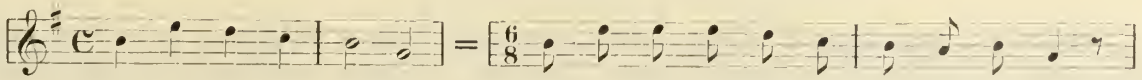
atd.

Celá píseň zpívá se jednohlasně. Druhý díl opakuje na konec trojhlasý sbor, aby potěšná slova tím více vynikala.

169. Ach, vy milé pentličky.

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN BOOKSTACKS

170. Je-li tady kdo z rodiny.

Nevěsta dojemným zpěvem odpovídá na otázku z písně předešlé. Obě písně jsou jak slovy, tak nápěvem velmi tklivé. Houslový průvod již v kratičké předehře tesklivou náladu připomíná. Má dynamicky pečlivě se odstínovati a hráti se táhle. Nápěv první písně pohybuje se v oktavě stupnice *J* a zavírá se na druhém stupni v harmonii dominantní *D*

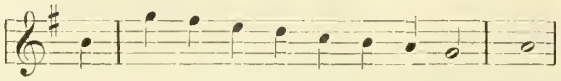

Mocně působí v nápěvné linii náhlý vzestup z tercie h^1 na oktavu j^2 v prvním taktě:

Upevní-li se náležitě ve sluchu sexta h^1 j^2 a kvinta fis^2 h^1, vlna nápěvné linie jinak nesnadná lehce se vyloží i zapamatuje:

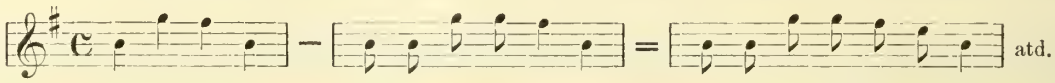

Druhá píseň jakoby přirozeně z první vychází. Zabírá tuto řadu tonů diat. stupnice *J*.

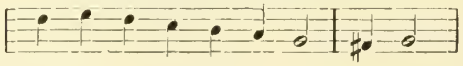

Má tyto tři půloddíly:

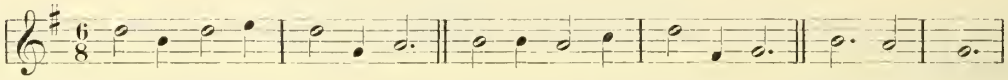

Napsána-li jest píseň v taktě $^3/_4$, pojí se vždy dva a dva takty k sobě. Další cviky jsou:

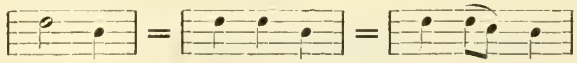

V průvodě dlužno poznačené tony protahovati a správně akcentovati.

171. Nevěsto, nevěsto, ej veselou svatbu máš.

Tklivá citlivá nálada nabyla vrchu, udržuje se. Hosté připomínají nevěstě její zesnulé rodiče dojemným sborem trojhlasým. Duhovými barvami hrají slzičky v překrásných slovech i v něhyplném sladkobolném nápěvu písně, již nevěsta svých drahých rodičů pod drnem vzpomíná:

Zelená travička ej kolem obzobaná,
už jsou má mamička, ej na prach rozsypaná.

Zelená travička ej modrým kvítkem květe,
už mi, můj tatíčku ej nikdy nevstanete!

Obrázek na začátku písně a v duši dívčině vyvstávající spolu s překrásnou písní věrně vyjadřuje obsah nitra hluboce vzrušeného. Nevyvoláš snadno kontrastu umělecky ladnějšího a esteticky působivějšího, než jest zde mezi písní a svatebním veselím. Zazpívá-li a zahraje se vskutku krásně, bude účinek na pěvce i posluchače velmi mocný. Na solový zpěv třetí a čtvrté slohy dlužno vybrati zpěvačku dospělejší s plným čistým hlasem. Objem hlasu jest:

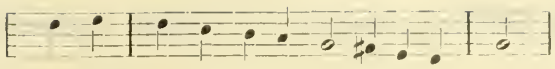

V prvotní úpravě mají všechny půloddíly po dvou $^2/_4$ taktech:

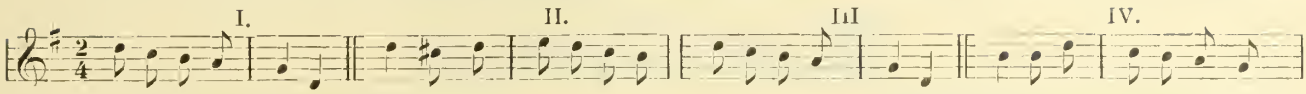

V půloddílu II. a IV. dána jest jednotlivým tonům druhého taktu dvojnásobná hodnota (ukončení za formou) a tak jsou rozšířeny na tři takty:

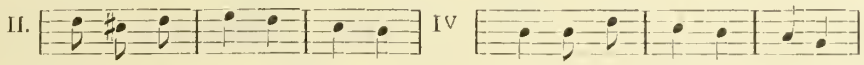

Přípravu možno takto upraviti:

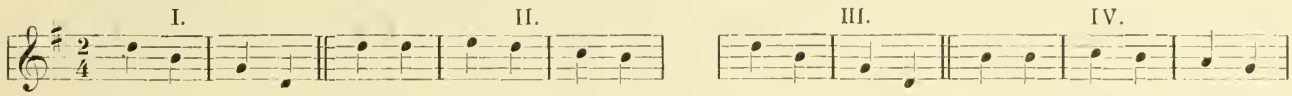

Různé půloddíly jsou vlastně toliko dva, neboť třetí rovná se prvnímu a čtvrtý druhému s tím rozdílem, že položen jest o tercii níže. Tentýž nápěv s malou odchylkou ve IV. půloddílu jest při písni „Zanechala jsem já ej sokola pro páva“ ve II. svazku těchto sbírek na str. 97.

172. Odbírej, Aničko, svoje majetnosti.

Nápěv velmi jemně a šetrně připomíná nevěstě, že blíží se okamžik, kdy má otcovský dům opustiti.

Předojemná a hluboce významná jest nevěstina odpověď „a nic tu nenechám, jenom ten klíneček, co visel věneček.“ Zde v otcovském domě zůstane jediná památka na nejdražší poklad, jejž zde až do toho konce věrně zachovala: klíneček (kolíček ve trámě), na němž visíval „v ě n e č e k.“ To jsou myšlenky, jež při odchodu duši její naplňují slastí a bolestí Prostinkými, čistými slovy tolik jest napověděno! Mohutným, silným dojmem působí krásný nápěv písně, zvláště když po sólovém zpěvě opět vpadá sbor a první hlas mocným vzmachem náhle vystupuje na nonu e^2 a hned na to dokonce na j^2. Zpívá-li 2. a 3. slohu jedna zpěvačka, hodí se dobře, aby čtvrtou zpívala jiná. Tonový objem nápěvu jest:

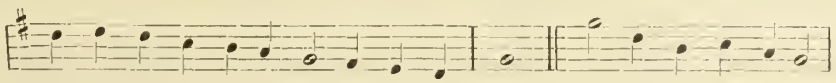

Další předpravné cviky jsou:

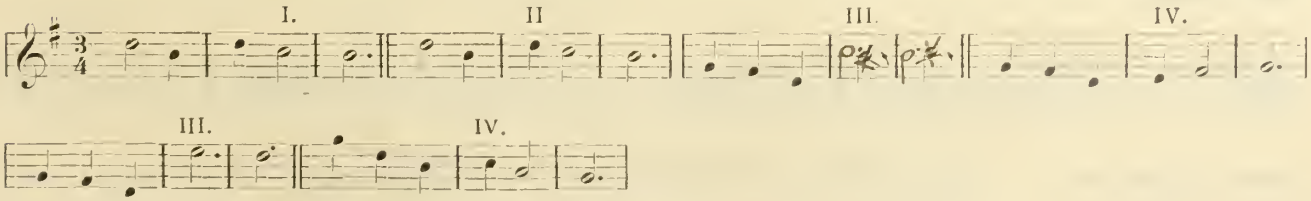

173. Dočkaj, zastav na malou chvilčičku.

Opentlení vyšňoření koníčci nedočkavě vyhazují. Je co dělati, abys je udržel, jen co by nevěsta s mamičkou, s tatíčkem se rozloučila. Popěvek má tento tonový objem:

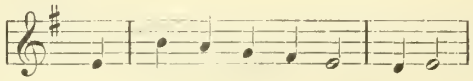

Nápěv moduluje o jeden stupeň pod základní ton, na 7. stupeň aeolické stupnice *e*.
Má tyto čtyři půloddíly:

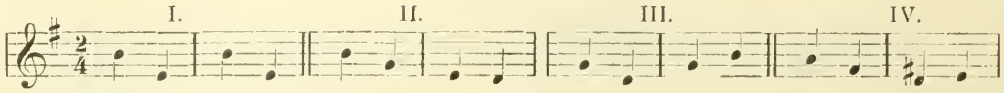

Sčasování v I. taktě:

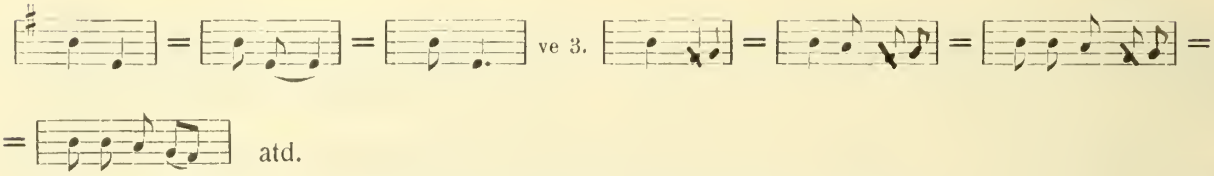

atd.

Předehra i dohra hraje se na poznačených tonech břitkým smykem.

174. Aj líto, líto, má stará maměnko.

Nastává opravdové loučení nevěsty s domem otcovským. Písně jsou do jisté míry podobny vojenským, jsou však měkčí, jaksi ohebnější, nemívají rázu pochodového a tanečního a jsou velmi tklivé.
Nevěsta vždycky napřed k matičce se obrací. Nápěv písně „Aj líto“ pohybuje se v tomto oboru tonů:

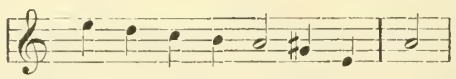

Píseň má dva oddíly po sedmi taktech. V prvním a ve třetím půloddílu po čtyřech, ve druhém a čtvrtem po třech. Původně měly všechny půloddíly po třech taktech:

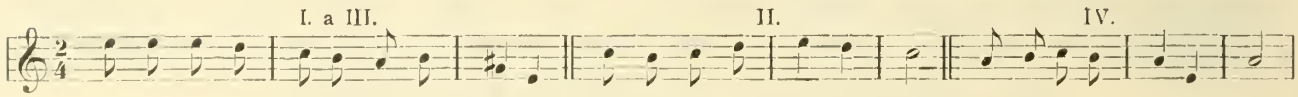

Slova, jimiž veliká tesklivost a lítostivost se vyjadřuje, vyžadují širšího místa, proto jest tonům prvního taktu v I. a ve III. půloddílu dána dvojnásobná hodnota a předložena jest na doplnění slabika *ej* Tím I. a III. půloddíl nabývá o takt více, pohyb v těchto půloddílech jest na dvě, v ostatních na tři strany:

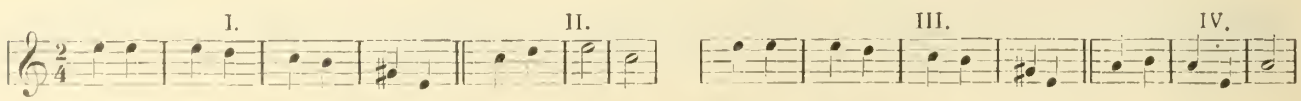

První a druhý takt: 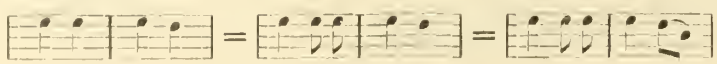 třetí a čtvrtý takt:

atd.

Má zpívati se volně, táhle, výrazně. V průvodě dlužno pečlivě šetřiti rozdílů dynamických. Průvodem pěkně hraným význam písně nad míru se zvyšuje.

175. Oj, mamo, mamo, maměnko milá.

Velmi dojemná píseň slohu vážného, jíž nevěsta žádá rodiče, aby z domu ji vyprovodili. „Vyprovoďte mě z vašeho dvora, z vaší dědiny.“ Nápěv přechází tu náhle ve tvrdou toninu a zapadá o jeden stupeň pod základní ton. Všechna touha jako by byla potlačena, a na její místo odhodlanost a rozhodnost jako by nastupovala. Tomu i v průvodu dán jest výraz jak nápěvem a souzvukem, tak členitostí rytmickou. Celkové podbarvení písně zůstává však těžce litostivé. Sbor jakoby podporovati chtěl zpěváka, jeho nápěv v slzách s přemáháním přednesený opakuje. Hlasový objem jest:

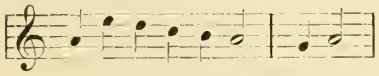 Další předpravné cviky jsou:

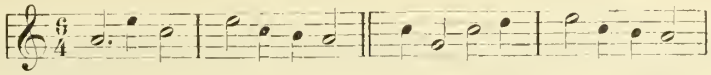

Sčasování jest jednoduché. Pod 15. taktem nápěvu sazeč v průvodě na místě oktávy vysadil nesprávně nonu . V dohře průvod jakoby nevěstu a celý zástup vyprovázel.

176. S pánem Bohem tomu domu.

Došlo i na ženicha loučiti se. S dojemnou prostotou dává s pánembohem všem místům a věcem v domě, připomínaje si, kde co bývalo a stávalo. Vrcholním místem jest okenečko, neboť „tam stávalo mé srdéčko.“ Hlasový objem nápěvu jest:

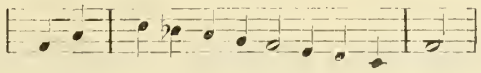

Původně jsou čtyři půloddíly po dvou taktech:

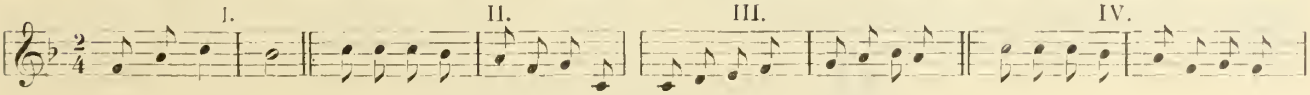

ve II. a ve IV. půloddílu dána jest posledním dvěma osminám v každém druhém taktě dvojnásobná hodnota a tak mají tyto půloddíly potom po třech taktech.

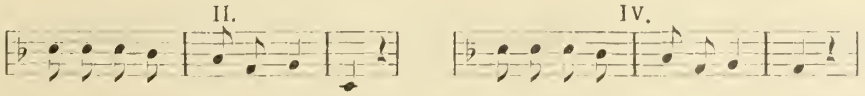

Průvod hraje se tony táhlými.

177. Loučení, loučení, což je to věc těžká.

Před rozchodem zpívá sbor píseň na rozloučenou. Dozpěv zpívá nevěsta jednohlasně. Píseň jest všeobecně známá. Nápěv pohybuje se v tomto oboru tonů.

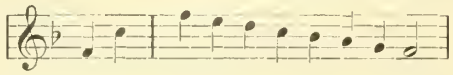

Měl původně čtyři půloddíly po dvou taktech.

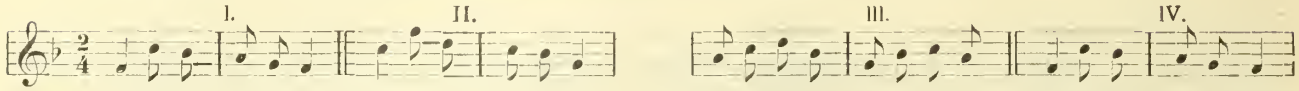

Jelikož IV. půloddíl jest opakováním prvního, jsou toliko tři různé půloddíly. Zdvojnásobením hodnoty jednotlivých tonů ve 2. taktě rozšířeny jsou půloddíly I,, II. a IV. na tři takty:

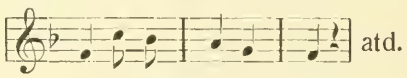

V půloddílu třetím zdvojnásobeny jsou osminy obou taktů, tak že jsou pak takty čtyři:

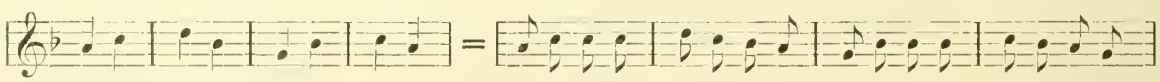

atd. Přední intonační cviky celého nápěvu jsou tedy:

1. takt: 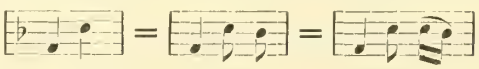 4. takt: 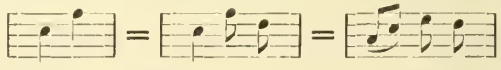 atd.

Druhou sloku písně má zpívati jen jedna zpěvačka, taktéž sloku třetí.

178. Pán Bůh vám, přátelé, pán Bůh vám zaplať.

Konečně i hosté odcházejí. Jsou spokojeni, neboť byla jim podávána „večeřa dvakrát, pivečko pořád“ bylo tedy všeho hojnost a to bylo věcí hlavní. Na rozchodnou za všechno písní se děkují. Nápěv sestupuje po osmi stupních diatonické stupnice:

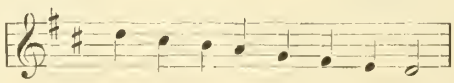

Má tyto části:

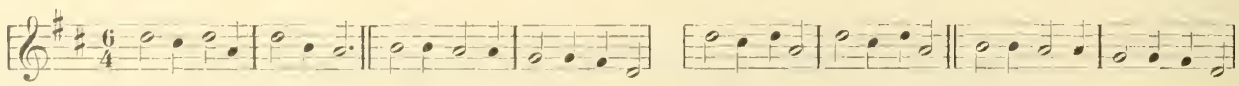

Nacvičení nepodává žádných obtíží. Jako na zakončení celé slavnosti nápěvná linie od vrcholu až k základnímu tonu po dvakráte nepřetržitě dolů se vlní.

Nebylo možno pojati do tohoto kroužku všechny krásné písně svatební a všechny obřadné zvyky a obyčeje, co jich ještě máme. Bylo nutno zůstati při tomto skrovném výběru; ale i tak jest písní těch tolik, že nelze doporučovati, aby cvičeny byly bez přestávky, až celá řada bude doplněna. Spíše doporučí se, vkládati i písně jiného druhu, ze svatebních pak zpívati řadu tak dalece, jak dalece právě byla procvičena. Podobně jako písně dožinkové hodí se i svatební k úpravě celých školních produkcí.

Písně elegické.

179. Trávo, trávo, trávo zelená.

Všeobecně známá píseň, jež však ne vždy bývá správně zpívána. Nápěv obsahuje tuto řadu tonů:

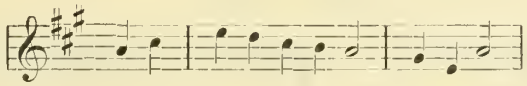

Má tyto části:

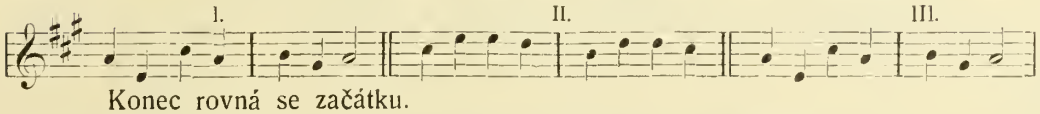

Konec rovná se začátku.

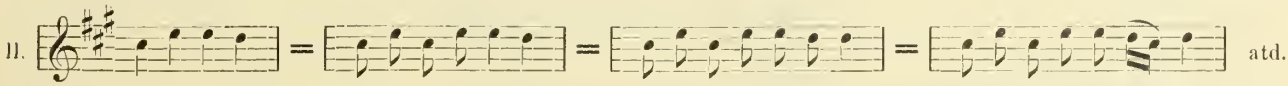

Jeden zpěvák první půloddíl písně předzpívává, ostatní sborem vpadají a také při dohře na poslední slova kratičký dozpěv přidávají. Tento může ovšem býti vynechán.

180. Měla jsem kvítek, nemám nic.

Trpké zklamání, truchlivá píseň. Nápěv zabírá celou oktávu diatonické stupnice:

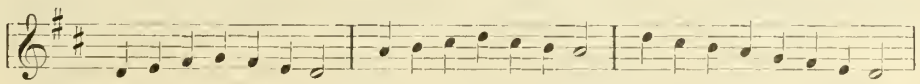

Čtvrtý půloddíl rovná se prvnímu, rovněž tak i druhý s tím rozdílem, že položen jest o kvintu výše. Jsou tedy různé půloddíly toliko dva. Druhý oddíl písně opakuje se trojhlasým sborem, jehož druhý hlas vystupuje částečně nad první. Nacvičení toho sboru vyžaduje pečlivé pozornosti, rovněž tak, jako nacvičení průvodu. Nápěv sám jest velmi snadný.

181. Vedla jsem si, vedla, jako ze sta jedna.

Byla jsem domýšlivá, hrdá, pyšná, nad jiné jsem se vynášela a nyní, hle jak jsem ponížená. Píseň velmi krásně vypisuje, co dívčině domýšlivé se přihodilo. Vybírala, až přebrala. Bylo malin dosti červených, zralých, sladkých, ale ona vzala nezralou, zelenou. Nyní trpce a hořce naříká: „Zelenú, zelenú, velice kyselú“.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Tuto hořkost a trpkost pěkně vyjadřuje nápěv triolami:

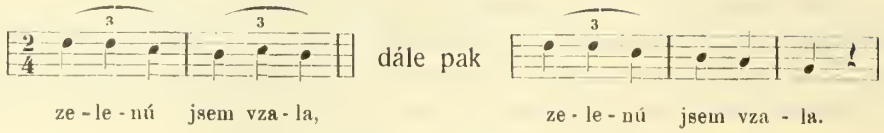

Nápěv pohybuje se v objemu oktávy této stupnice:

Prvotní napěvný tvar jest:

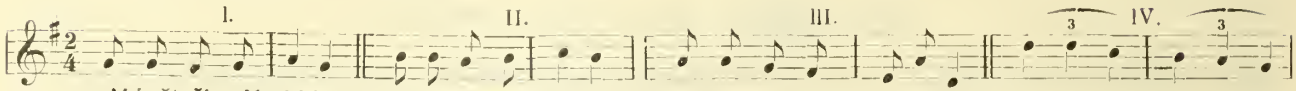

Má čtyři půloddíly po dvou dvoučtvrtních taktech.

Půloddíl III. a IV. (druhý oddíl) má se opakovati. Toto opakováni navoděno jest tím, že půloddíl IV. nezakončuje se základním tonem j^1, nýbrž tercií h^1 a že ton před tímto h^1 také jest o tercii zvýšen na c^2, tak že poslední takt IV. půloddílu před opakováním má tento tvar: 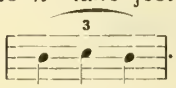 . Až po opakování zakončuje se IV. půloddíl základním tonem j , když byl napřed o jeden takt rozšířen (zakončen za formou):

Podobně jest i půloddíl III. zakončen za formou, má tři takty:

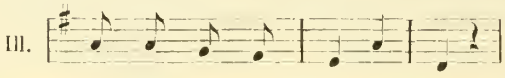

Přední intonační cviky vykonají se takto:

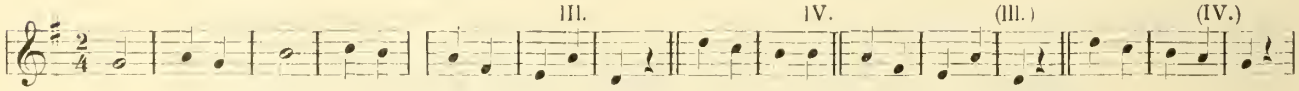

5. takt: 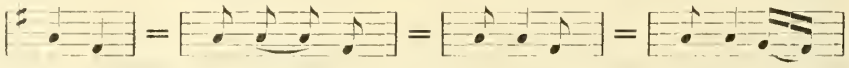

6. takt: 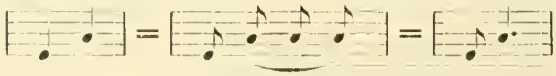

V 7. a 8. taktě připadá na 2 čtvrtní doby zpívati 3 stejné tony, triolu. Toto rozdělení se usnadní, čitá-li se na každy takt místo dvou čtvrtí toliko jedna doba. Trioly dfužno zpívati příměřeně zvolna

182. Zahučaly hory.

Slova této písně slýcháváme obyčejně pod jiným nápěvem a to pod nápěvem písně „Zpívej si, děvčátko“. Správný nápěv jest však jen tento. (Viz o tom poznámku při písni č. 1.)

Pohybuje se v objemu osmi tonů a to první a poslední jeho část ve stupnici měkké, zde *d*:

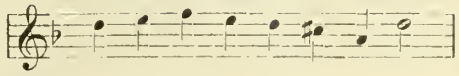

prostřední část pak v parallelní stupnici tvrdé, zde *F*:

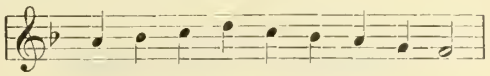

Zpěvák první a poslední část písně zpívá vzrušeně, stupňovaně v tempu i v síle, střední část jemně, tklivě, resignovaně. Tak třeba hráti i průvod a šetřiti pečlivě předepsaných znamének dynamických.

Přes to, že píseň vyjadřuje hořký žal nad mládím marně, nedobře utraceným, zpívá ji s velikou zálibou mládež, jež stojí právě teprv na zápraží všelikých bojů životních. Mimo uvedené stupnice jsou první cviky intonační tyto:

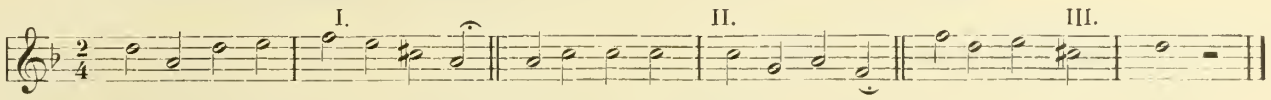

183. Vánoce, vánoce, skoro-li budete.

Nedaleka jest doba vánočních svátků, nejútulnějších to rodinných styků, nejtklivějších dětinných radostí, ale také doba, kdy služebné bývají ze služeb propouštěny. Dívčina osiřelá nemá nikoho na světě, neví kam se poděje. Písní jak slovem, tak nápěvem velmi dojemnou stěžuje si trpce do těžkého osudu.

Ve sbírkách napsána jest píseň v taktě $^3/_4$ a nápěvné půloddíly mají lichý počet taktů, po třech. Zdá se, že nápěvu lépe by svědčil takt i pohyb sudodobý, že tedy píseň měla by takto býti notována:

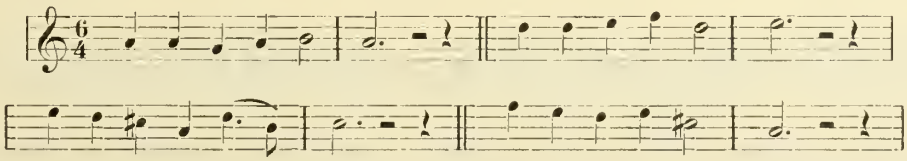

Takt $^6/_4$ čítá se na dvě doby. Delší odpočinky po jednotlivých půloddílech duchu písně lépe odpovídají. Pěkně hudebně projevena jest otázka ve 2. půloddílu: „skoro-li budete“, ve 3. a 4. půloddílu nápěv přímo plačtivě s nejvyššího tonu sestupuje. Stupnice jest měkká dorická:

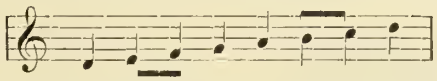

zakončení jest ve tvrdé dominantní stupnici A. Řada tonů, v níž nápěv se pohybuje a již dlužno nacvičiti jest:

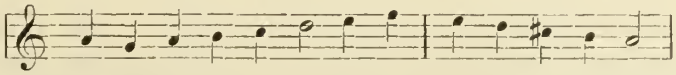

Další cviky intonační jsou;

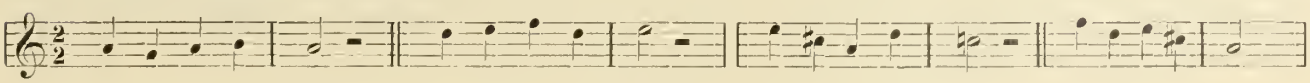

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

V posledním půloddílu padal by dle $^3/_4$ taktu ve slově „podějete“ přízvuk na slabiku druhou „*dě*“, dobrý zpěvák však tak nezpívá, ale i při tomto taktu klade přízvuk na slabiku první „*po*“, tak jak hraje se v průvodě. Zpívá tedy: kam se — podě — jete a nikoli kam se po — dějete. V ostatních slohách na těch místech již přízvuk slovní správně k těžké době taktu přiléhá.

184. Teče voda teče.

Nápěv v prvotním útvaru jest zcela jednoduchý a prostý, má čtyři půloddíly po dvou taktech. Pohybuje se v této řadě tonů tvrdé stupnice *Hes:*

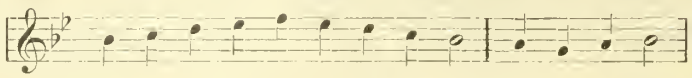

V nejjednodušší úpravě zní takto:

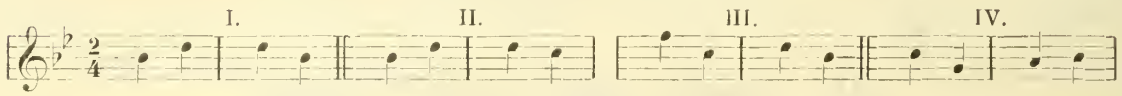

Čtvrtní tony prvního taktu každého půloddílu rozvedeny jsou v osminy:

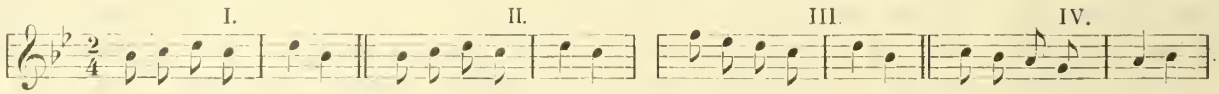

Píseň náleží k tak zvaným táhlým, jednotlivé tony velmi se prodlužují. Nápěv jest upraven do taktu tříčtvrtního:

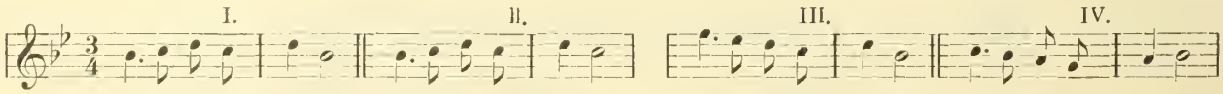

Slovo „teče“ ve druhém taktě vyžaduje sčasování v osminách, podobně jako v taktě předcházejícím

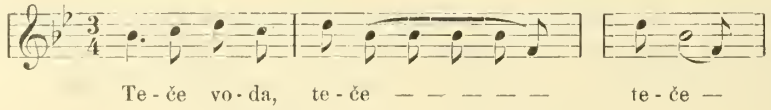

Půloddíly druhý a čtvrtý zakončeny jsou za formou, tím že druhý jejich takt prodloužením jednotlivých tonů rozveden jest v takty dva:

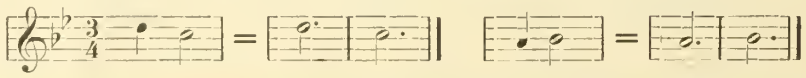

Tak duchaplným sčasováním prostý nápěvný motiv rozvit jest v píseň předojemnou. Noty korunkami poznačené dlouze se protahují. Znamének dynamických dlužno pečlivě šetřiti. Vpadajícím na konci sborem i průvodem pěkně hraným dojem písně velmi se zvyšuje. Píseň měli by zpívati střídavě zpěváci dva, sopran a tenor jako dialog, jak právě obsah slovní žádá. Textová část jest neméně krásná než část hudební. Není ani nejmenší příčiny nad obsahem tak čistým z jakýchkoliv příčin se pozastavovati. Přes to připojeno jest i čtení jiné.

185. V dobrém jsme se sešli.

Píseň jest patrně z milostných, ale bude-li se pouze pěkně zpívati bez všelikých zbytečných výkladů, nevyvolá ani u mládeže nižádných povážlivých reflexí.

Řada tonů stupnice Hes, v níž nápěv se pohybuje, jest:

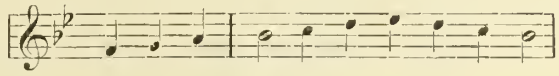

Když byla správně nacvičena, následuje čistá intonace těchto větších intervalů:

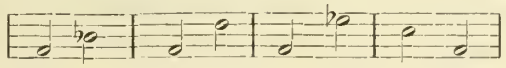

Prvotní hudební útvar jest:

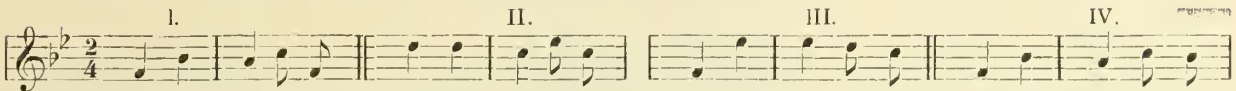

Různé půloddíly jsou vlastně toliko dva: první a třetí.

Pohyb na 2 strany po 2 taktech zachován zůstal pouze ve IV, půloddílu, všechny ostatní jsou zakončeny za formou tím, že hodnota posledních dvou tonů jest zdvojnásobena, mají pak tyto půloddíly po 3 taktech:

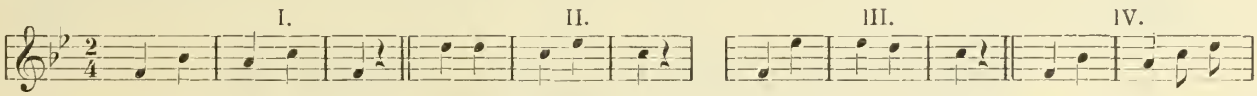

Spád posledního taktu z c^2 na hes^1 zaměněn jest zdvihem na d^2, aby zprostředkován byl přechod k opakování toho půloddílu:

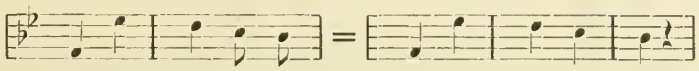

Tak mají první tři půloddíly po třech, a čtvrtý dva a tři takty. Ku zvýšení dojmu jest při opakování na konci užito septimy f^1 es^2 podobně jako v půloddílu třetím.

Také při této písni měl by soprán střídati se s tenorem dle obsahu jednotlivých sloh. Dozpěv zpívají oba hlasy — zcela slabě. Tenor vystupuje tu v první části polohou nad soprán. Průvod houslový vyžaduje v místech, kde užívati třeba 2. polohy větší pozornosti.

186. Ze země jsem na svět přišel.

Tato píseň jest jako výraz rozněžnělé nálady všeobecně známa a oblíbena. Zpívají, jak kde „na zem přišel“, jinde „na svět přišel.“ Nápěv pohybuje se v této řadě tonů:

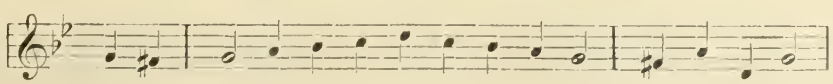

Další cviky jsou:

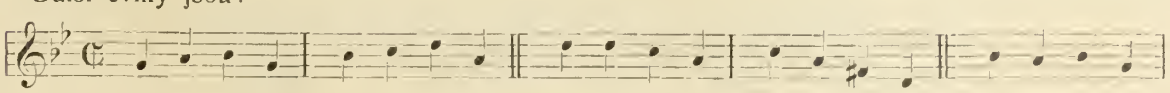

Solový zpěv střídá se se sborem trojhlasým. Při opakování druhé části má druhý hlas maličko nad první vynikati. V průvodě jest třeba dobře nacvičiti místa, jež hráti dlužno ve druhé poloze, aby souzvuky byly úplně čisté.

188. Tatíčku starý náš.

Šedivá hlavička sice, jako makovička, ale mezi mládeží ještě ráda prodlévá, zanotuje při bujném veselí nejednu starodávnou písničku, ano i v kole si podupne, když tanečníci jako na počest poodstoupí a „sólo“ upraví. A ta mládež velice si považuje starého tatíčka, nebo dědečka a jeho radami ochotně se spravuje,

„Dokud ty jsi mezi námi,
dotud ještě dobře s námi.

Dokud žije tvoje hlava,
bude dobrá naše správa,
tatíčku starý náš!“ (Erben 424)

Ve sbírce Erbenově čte se pod č. 646 tento nápěv:

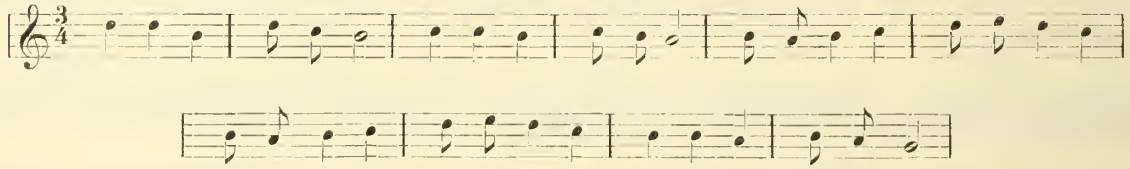

Naproti tomu jest náš nápěv plný ruchu a živého pohybu, jako při písních k tanci bývá. Hudci jej rádi různými způsoby přebírají. Řada tonů, v níž jest složen, jest:

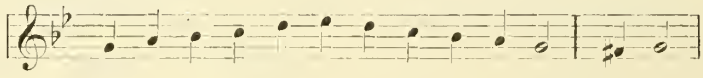

Zjednodušené části jsou:

Třetí a čtvrtý půloddíl jsou rozšířeny za formou a mají potom po třech taktech:

První takt: 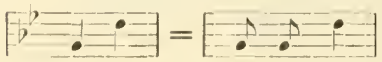 druhý takt:

třetí takt: 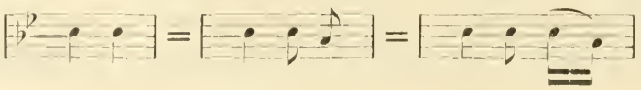 atd.

189. Na tom světě nic stálého.

Píseň rozebírá důtklivě poslední věci člověka. Na konci trojnásobným sestupem:

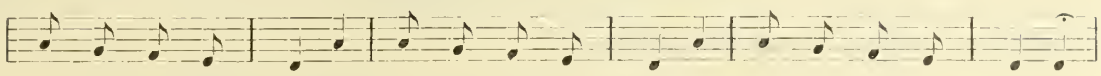

přímo strašidelně zobrazuje se, jak

„duše vskroušenosti
půjde do věčnosti,
půjde na examen."

A také před tím nápěv pěkně k úvahám slovním přiléhá. Řady tonů jsou:

Další cviky jsou:

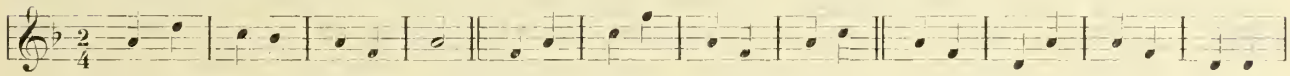

Nápěvná linie vine se kolem trojzvuku melodicky rozloženého.

2. takt:

3. takt:

atd.

Píseň zpívati dlužno toliko jednohlasně.

90. Hájičku zelený, kdo ťa hájit bude.

Píseň má číslo 190 a nikoli 180, jak nesprávně jest vytištěno. V textu na straně 200 ve sloze 3. a 4. má státi „šohajé" a nikoli „šohajové", ani „šuhajové"; pod nápěv jest třeba slova tříslabičného. V průvodě v taktu při slovech „zabili" má poznačení prstokladu ¦ státi nad první dvěatřicetinou, nad notou *c* a nikoli nad d^2. V taktě následujícím mají býti šestnáctiny *f a c f*, nikoli *f, a, c, d.*

Píseň jest z tanečních, veselá, při tanci hraje se rychlejším tempem. Zpěvák po námětu daleko se neohlíží: Hájičku, kdo tě hájit bude, galánečko, kdo k vám chodit bude. A dívčina příliš si nepřipouští, že jeden se odvrátil: „ještě jsou hájíci, co mě hájívali, ještě jsou šohajé, co k nám chodívali". A i dále chodit budou. Bezstarostně podává se radostnému veselí. Tak lehký a průhledný a přece půvabný jest i nápěv povstalý ze dvou půloddílů:

Druhý půloddíl zakončen jest za formou zdvojnásobením hodnoty tonů a má potom tři takty:

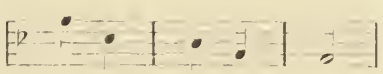

Tento půloddíl opakuje se ve změněné podobě:

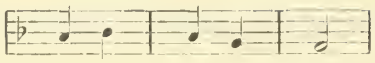

První cviky vykonají se dle této úpravy:

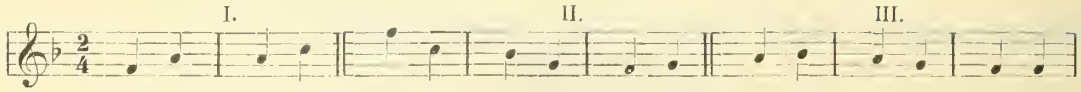

Průvod ve druhé části při opakování dlužno hráti lehounce, krátce, laškovně.

191, 192. Ja som bača velmi starý.

Starý bača, vrchní pastýř na salaši, jemuž k ruce jsou ovčáci valaši, prožil tam šťastně celý dlouhý život svůj, aspoň všechny jeho letní doby. Nyní, když čas jeho přešel, dojemnou písní loučí se s ovečkami a se vším okolím. „Nebudú mi kukulky kukať na tom mojom košiari", kukulky, kukačky, zezulky, ale nikdy ž e ž u l k y, či dokonce ž e ž h u l k y. Košiar, ohrada, za níž ovce se chovají. Nebude ma viac prebúdzať, nebude mne více probouzeti vlaštovička štěbetná. Ktože vás požene na tie h o l e, na místa v lesích vyrubaná, holá, mýtiny, kde je hojnost trávy a vonných bylin. Stichly spevy, gajdy, fujary, utichly písně, dudy, píšťaly, oněměla i všecka příroda, všudy smutek, že odešel bača starý, až dokonce veselý.

Bačové i valaši bývali vždy horliví pěstitelé zpěvu a hudby, k níž nástroje sami si vyráběli. Nejjednodušším z nich jest fujara, píšťala se šesti dírkami. Na takovou byla skládána a hrána i naše píseň a nejedna krásná jiná, a skladba a celá její povaha jest právě tím nástrojem a jeho ovladou podmíněna.

Uzavře-li se všech šest dírek na fujaře, ozve se ton *c*, a otvírají-li se postupně po jedné od spodu, ozývá se tvrdá diatonická stupnice v *C*. Byla-li by píseň zpívána v této stupnici a začínala-li by nejnižším tonem *c*, zněla by zcela jinak.

Zpěvákovi bylo by však velmi nepohodlno zpívati ji v poloze tak nízké. Píštěc začíná ji tedy tonem vyšším, *f*, zůstává však v tonině *C*, protože bylo by mu nepohodlno při snižování, neb zvýšování jednotlivých tonů užívati chmatů vidličkových. Píská tedy tony jak vedle sebe leží a tím mění ráz celé původní skladby. Zpěvák zpívá pak již za ním 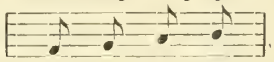

tedy *f, j, a, h* na místě původně snad míněného *f, j, a, hes* tedy místo kvarty *f, hes* zvětšenou kvartu *f, h*, jež jest znakem staré stupnice l y d i c k é či l y d s k é. Byla-li, jak se podobá, píseň zpívána původně ve stupnici měkké, aeolické *f, j, as, hes, c, des, es, f*, bylo tím více příčiny přidržeti se stupnice l y d s k é, protože bylo by bývalo jinak třeba užívati ještě mnohem více nesnadných chmatů vidličkových t. j. takových, kde některé prsty zůstávají ležeti a jiné mezi nimi se zdvíhají. Takovou píseň vyhráti na prázdnou fujaru (bez klapek) bylo by velmi obtížno.

Zde uvedena jest píseň se základním tonem *j*, tedy v poloze o ton vyšší a v obou způsobech jak se podnes zpívává, předně ve stupnici aeolické (tonina *j-moll*) a potom ve stupnici lydské (tonina *D*). Měkká stupnice uplatnila se i ve druhém způsobu do té míry, že dozpěv (refrén) „hej dziny" jest v ní zpíván. Místem zpívají celou píseň v měkké stupniei a užívají při tom i zvýšené l y d s k é kvarty, což však poznačiti dlužno za hrubou poruchu písně. Užito jest pouze spodních 5 tonů stupnice:

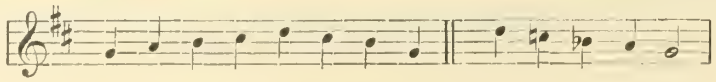

V původním znění dlužno představiti si všechny půloddíly po dvou taktech a ve stupnici l y d s k é:

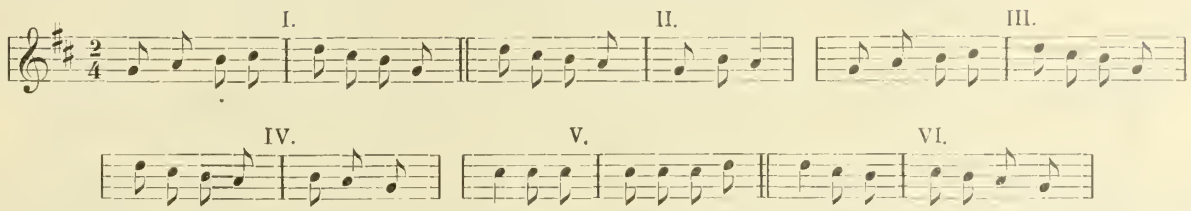

Všechny půloddíly zakončeny jsou za formou, mají potom po třech taktech (pohyb na 3 strany) mimo to poslední dva přibírají měkkou aeolickou stupnici:

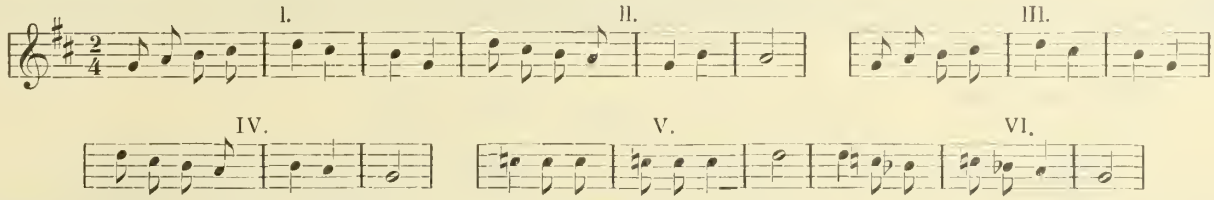

Nápěvná linie po třikráte stejnoměrně vzhůru dolů se vlní.

Píseň zpívati má jeden zpěvák zvolna, vážně, zdrženlivě, přízvučně, dozpěv zpívá sbor zprvu značně zrychleně, potom zdrženlivě, tak i při opakování. Průvod dlužno hráti obratně, břitce. Slyšeti-li píseň v tomto různém dvojím znění za sebou, pozná se mocný účinek svěží lydické stupnice.

193. Na osice lístek vadne.

Není v přírodě jevu tak všedního, aby snivá mysl našeho lidu nevěnovala mu pozornosti, aby nepřipojovala k němu tklivé úvahy o otázkách života ať už vezdejšího, ať záhrobního.

List za listem na podzim uvadá a tetelivě k zemi se snáší. V duši divčině budí se tesklivá nálada, třeba že nedaleko pod májí mladí staří bezstarostně se podávají hodovému veselí. Kdo jí tam ublížil? Co doteklo se jí tak, že v nejkrásnějším života rozpuku vzpomíná jeho smutného konce?

„Také-li já tak uvaduu,
až uvadnu, dolů spadnu!“

Výmluvněji než slova, nápěv písně vyjadřuje duše stesk; slyšme malou tercii 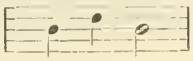 po celé písni se opakující, dále chromatický spád

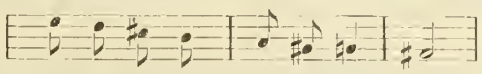

jenž tolik malebně ve druhém půloddílu padající k zemi lístek doprovází a „moránské“*) zvonky, jež kvartsextakordem

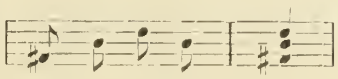

melodicky rozloženým v posledním půloddílu do nápěvu smutně blinkají! Zpívajícímu pohnutím chvěje se hlas, poslouchajícímu každá čiva. Podivuhodné umělecké nadání, jež tak nepatrnou hrstkou tonů a taktů dovede tolik a tak krásně pověděti. Rozvoj nápěvu od prvních počátků jest:

*) Morán — hřbitov.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

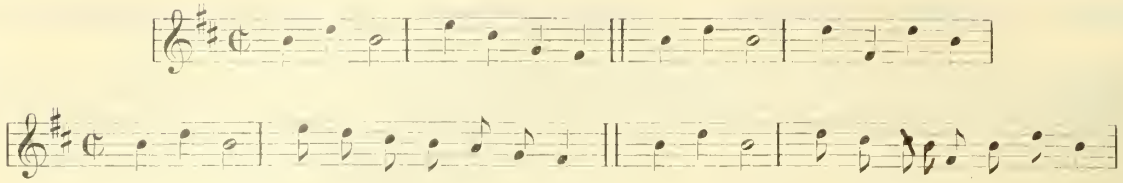

Jsou původně pouze dva půloddíly, jež liší se od sebe pouze ve druhých taktech. Opakováním slov nastala potřeba počet taktů zdvojnásobiti. První takt v každém půloddílu jest pouze opakován, druhý takt rozveden jest ve dva zdvojnásobením hodnoty posledních tonů:

Další cviky jsou:

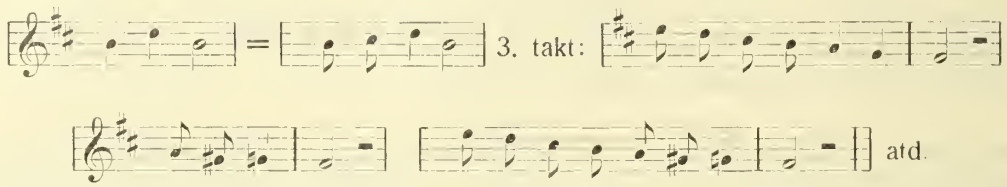

Píseň zpívá se jednohlasně, dvou- či vícehlasého zpěvu by nesnesla. V dohře myšlénka dále se dopřádá, průvod vyžaduje pečlivé pozornosti.

194. Až já umru, co mně dáte.

Píseň pojí se obsahem k předešlé. Zabývá se otázkou, co bude, až zde na zemi všechno se ukončí. Pěkný pohřeb, na hrobě prostý kříž s nábožným nápisem a potom nic více až do onoho dne, kdy „anděl páně s troubou přinde“. V první části písně otázka pěkně zvlněnou nápěvnou linií po dvakráte se pronáší, ve druhé části zdůrazňuje se vážnost nálady postupným vyvrcholením na septimu, v dohře pak stupňuje se dojem vystoupením až na nonu. Celkem pohybuje se nápěv v širokém objemu devíti tonů tvrdé stupnice *Hes:*

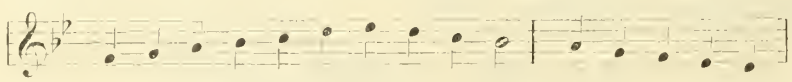

Původně vyžadovaly dvě věty, otázka a odpověď dvou stejných půloddílů po 2 taktech:

Že otázka se opakuje, vsunut jest do prvního půloddílu mezi 1. a 2. takt ještě jeden a to na harmonii subdominantní, tak že tento půloddíl má potom takty tři:

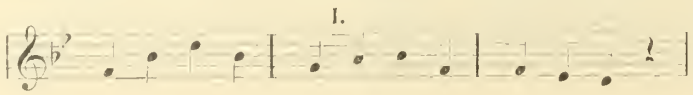

Ve druhém půloddílu zůstávají takty dva, stavba jest nesouměrná. Rovnováha udržuje se právě zmíněným mohutným vzedmutím nápěvní vlny na začátku druhého půloddílu. Po vykonaném cvičení intonačním členitost sčasovací snadně se vyloží:

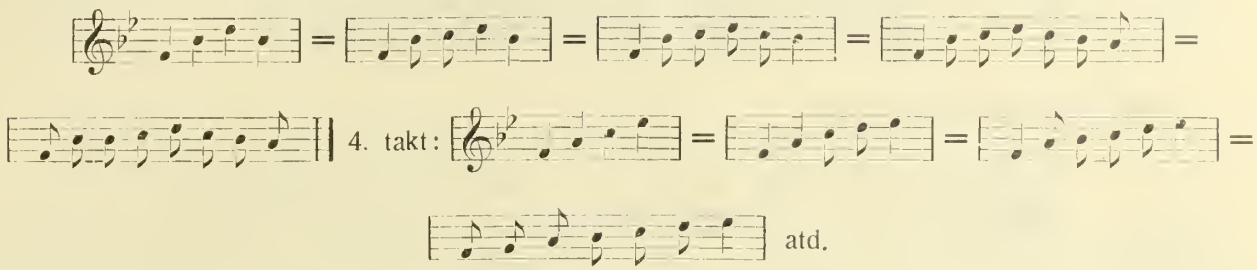

195. Hopsa, Zuzka, srdce moje.

Náš bača (vrchní pastýř na salaši) vzpomínaje blížiciho se konce svého panování, dělá závěť při tanci, hudbě a zpěvu. A čiperná ta závěť věru mnoho věcí obsahuje, všecko, což jeho jest od nohavic až — po tu „hriešnú dušičku“. A to všechno odkazuje věrné družce svého života, Zuzce.

„Hopsa, Zuzka, srdce moje,
keď ja zemrom, všetko tvoje.“

Netruchli, nermuť se, budeš bačovat dále, tak jak já jsem bačoval a nebude ti zle, jen tak a tak musíš se zachovati. Zanechává jí pět psů s pěknými jmény: Belka, Tisa, Zahraj, Bodrok, Lapaj, a synkovi dudy „s trima hučky“ t. j. třemi h u k y.*) Jsou to gaidy lepšího druhu, ne všechny bývají tak vypraveny. Na těch nech synek pohrává, len keď sa času dostává, když je pokdy.

Aby na všechny se dostalo, zanechává „krpce“ (opánky připásané řemínky) žebrákům a „kapsu“, koženou kabelu pohřebním zpěvákům. Konečně je tu i „kniaz“, toho nelze odbýti jen tak ledačím, tomu „daj jahničku“, odrostlé jehně (jalůvku) „za mú hriešnú dušičku“.

A tak jest bača s celým světem nadobro vypořádán. Jak prostý byl jeho život i závěť, tak prostý jest i napěv písně. Zakládá se na tonickém trojzvuku melodicky rozloženém, ve druhém oddílu podobá se již pouhému dětskému odříkávání. Jeho zjednodušený útvar jest:

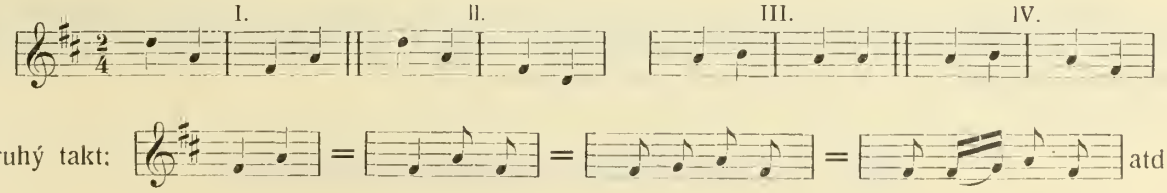

Při opakování třetího a čtvrtého půloddílu vpadá napřed sbor dvojhlasý, potom trojhlasý. Průvod hraje se vesměs smykem krátkým.

196. Fuč, větříčku, z podolé.

Větříček fouká se strany, odkud pověrčivá dívčina očekává rozhodnutí o svém osudu, z podolí. Shodí-li jí jablíčko červené, bude dobré znamení, zelené-li spadne, bude chyba. „Nezráňaj mi zelené“!

*) H u k nejdelší z násadek zvukových, jež při hře visívá přes záda a z níž stále zní (hučí) ton c¹. K tomu druží se ještě dvě násadky kratší v předu, p a l e č n i c e a j e d i n k a, jež mají po jedné dírce. Na gajdách jest konečně i násadka přední, ta má pět dírek a nazývá se paterka.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Zroň, nezraněj, dávno již jsme zapomněli užívati těch a jiných pěkných výrazů, jež v písních se nám zachovaly. U nás už jen leda slzy se ronívají. Nápěv písně má bohaté sčasování, jednotlivé tony dlouze se protahují. Pohybuje se v této řadě tonu tvrdé stupnice zde *Hes:*

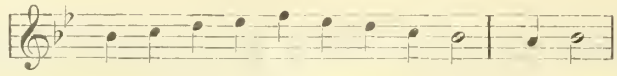

Jeho zjednodušený útvar jest:

V tomto znění snadno se zapamatuje. Jsou pouze dva půloddíly po dvou taktech.

Další cviky jsou tyto:

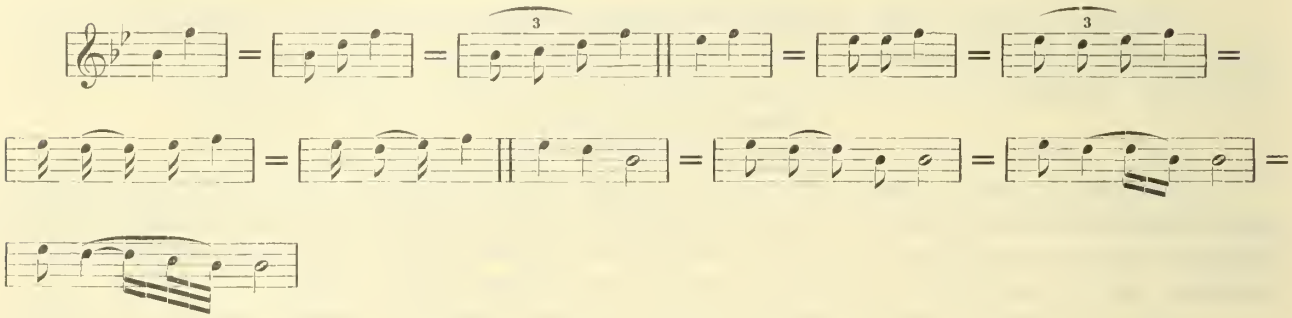

Patrno, jak ton d^2 velice se prodlužuje, tak i tony jiné. Podobně i sčasování v ostatních tak se procvičí.

197. Foukej, větříčku, z Dunaje.

Píseň pojí se k předešlé, jako by byla její pokračováním. Dostavila se předzvěst neblahá, červivé jablíčko, a co horšího, zlomený nožíček, jako neklamné znamení neodvratného neštěstí. Nápěv zvážněl a sesmutněl. Pohybuje se v této řadě tonů tvrdé stupnice v *Hes:*

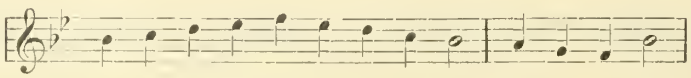

Dvě věty textu vyjádřeny jsou prvotně dvěma třípůlovými takty:

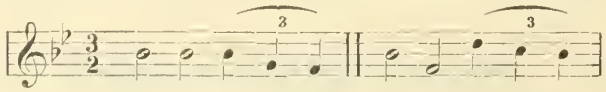

Ty věty jsou od sebe oddáleny, aby mezi ně mohlo býti vloženo jich opakování a to v poloze vyšší, aby dojem se zmocnil.

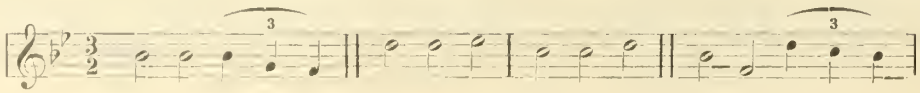

Aby docílilo se oddechu a malebnější členitosti, jest hodnota poslední půle v prvním a v posledním taktě zdvojnásobena, tak že potom každý z těch taktů má místo tři půle čtyři a jest rozveden ve dva takty dvoupůlové, čímž nastává v nápěvě dvojí pohyb, v taktech krajních na dvě strany, v taktech středních zůstává na tři. Píseň nabývá tím útvarnosti třípůloddílové:

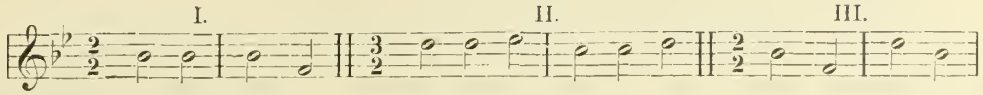

Počet slabik vyžaduje, aby na místě not půlových položeny byly trioly, ještě lépe aby na místě taktu $^2/_2$ užito bylo taktu $^6/_4$, jenž čítá se rovněž na 2 strany a na místě taktu $^3/_2$ aby notováno bylo v taktě $^9/_4$ na tři strany:

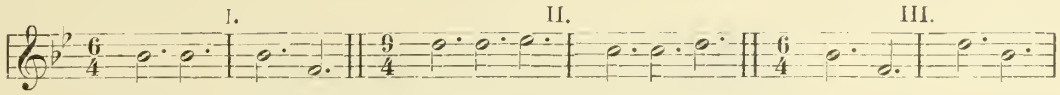

V dalším rozvoji nápěv taktu se utvářil:

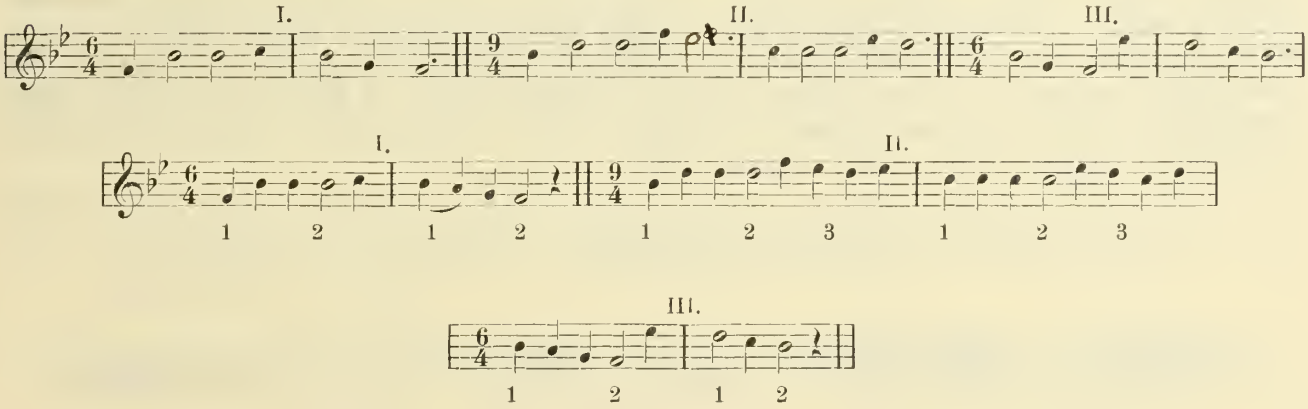

Taková notace odpovídá přiměřeněji deklamaci slovní, než notace v taktě $^3/_4$, jak ve sbírkách jest uvedena.

198. Dyž sem išel pres hory.

Srdce našeho pěvce naplněno jest radostí, rozkoší, našel v hájku zeleném když šel přes hory, čeho se mu k plnému štěstí nedostávalo. Vyzpívává blaho, jež hruď mu rozpíná zpěvem širokým, vysokým v první části na oktávu, dále až na nonu vystupujícím, ve druhé vlnitě sestupujícím.

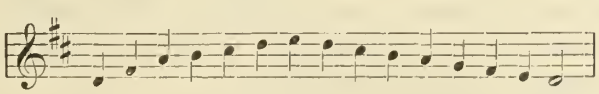

Nápěv ve svých začátcích jest staven souměrně, má čtyři stejné půloddíly po dvou dvoučtvrťových taktech:

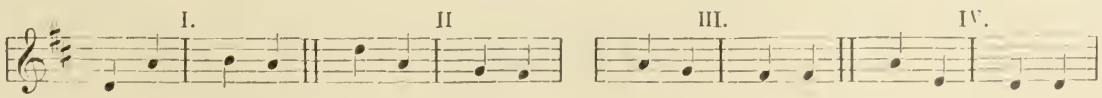

Dva čtvrťové tony 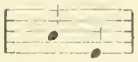 v 1. taktě IV. půloddílu rozvedeny jsou ve čtyři osminy: 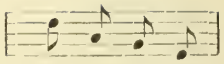 a když hodnota každé z nich byla zdvojnásobena, rozšířen jest půloddíl IV. ve 3 takty:

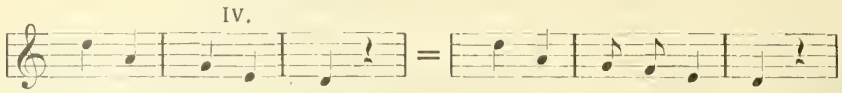

Také 1. půloddíl rozšířen jest ve 3 takty proto, že slova „přes hory“ se opakují; jest tam tedy přidán takt 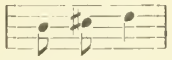 , jenž má spolu sprostředkovati vyklenutí nápěvné linie na ton d^2, a jelikož zpěvák cítí zde potřebu šíře se rozezpívati, zdvojnásobena jest hodnota tonů toho taktu, tak že jsou z něj potom takty dva, a celý I. půloddíl má místo původních dvou taktů, takty čtyři:

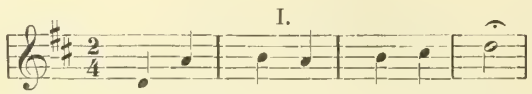

Tyto přidané 2 takty zpívá zpěvák hlasem plným v síle stupňovaným, na tonu d^2 korunkou poznačeném dlouho prodlívá a odtud právě ještě výše vystupuje na nonu e^2 užívaje k tomu jako ozdobného náběhu předrážky cis^2. Odtud již nápěvná linie sestupuje pohybem klidným a hlasem mírným až k ukončení na základním tonu, když ještě jedenkráte při výstupu z tonu fis^1 na sekstu d^2 byla v mocnější vlnu se vydmula. Houslista i při dohře zůstává ve veselém laškovném tonu, na nějž byl při začátku druhého oddílu náhle uhodil. Byl-li zjednodušený útvar nápěvný dobře nacvičen, píseň již snadno se pochopí a zapamatuje. Členitost některých taktů takto se vyloží:

1. takt: 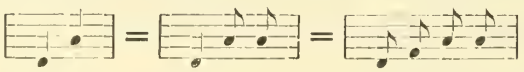 2. takt: 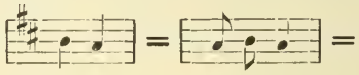

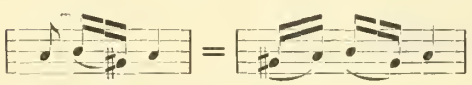 2. půloddíl: 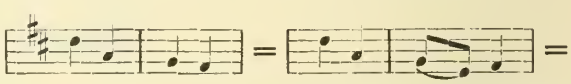

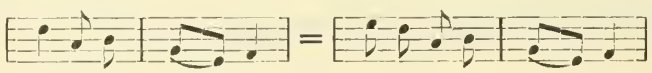 atd.

Dle potřeby může přestati se při zpěvu pouze na předních dvou slohách.

199. Šel bych k vám v neděli, když nesmím.

Kratičký popěvek, vlastně jen půloddílový vyjadřuje svými ráznými dvěma spády, členitostí i tempem rozhodnost a ráznost. Hudci při tanci rozmanitě jej obměňují a nezřídka i s jinými spojují, jak patrno také při dozpěvu, kde dvouhlasý sbor vpadá po zpěvu solovém. Zde druhý hlas nese se vlastně nad prvním, na př. tenorový nad sopranovým. Průvod dlužno hráti ostře, krátce. Nápěv pohybuje se v sestupné tvrdé stupnici zde v *D*. Půloddíly jsou:

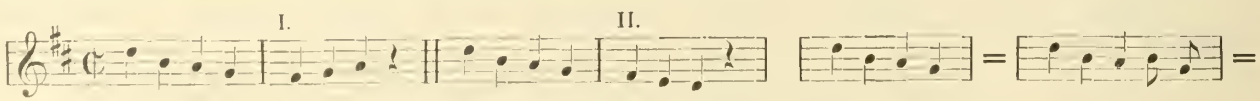

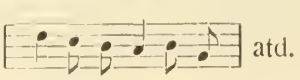 atd.

200. Nechoď k nám, synečku.

V této písni jako by byla odmítavá odpověď na předešlou, ale není míněna tak přísně jak zprvu se zdá. Poslední sloha připovídá více než mohlo se očekávati. Jak krásný obraz podává se v písni: Dvéře zavazují se pentlema a rozvazují se slovama dobrýma. A že by měl šohaj zrady se co obávati, ani potuchy; aby nebyl prozrazen, musí spíše i nejmilejší domácí spokojiti se klamem, jakoby okénko do zahrádky jen tak náhodou šátečkem bylo zastřeno. I nápěv voní něhou a rozkoší. Pohybuje se v objemu 9 tonů tvrdé stupnice *F*.

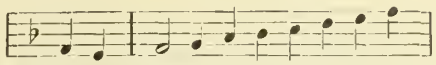

Každá sloka písně má dvě věty a tak nápěv měl původně dva půloddíly po třech taktech.

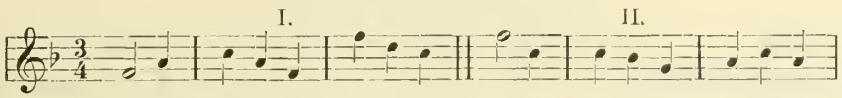

Stavba jest úplně souměrná, nápěvná linie jak v prvním půloddílu vystupuje, tak ve druhém klesá a na tercii se zavírá. Oba půloddíly jsou zakončeny za formou, mají tedy potom po 4 taktech. Druhá věta i druhý půloddíl pro zvýšení dojmu se opakuje se změnou ve 3 taktě, aby spojení obou částí se docílilo. Celý nápěv má potom útvarnost tří půloddílů, z nichž 1. a 3. mají po 4, druhý tři takty:

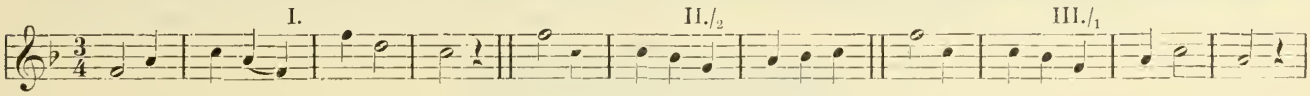

Další cvik takto se upraví:

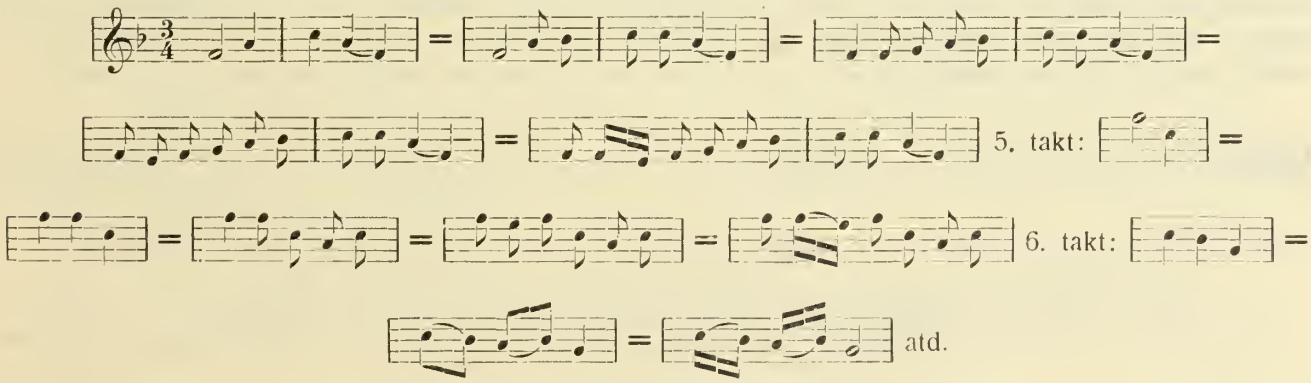

Triola v následujícím taktě zpívá se zvolna.

201. Jenom ty mně, má panenko, pověz.

„Má panenko, můj synečku“, povážlivá slova! Jistý pán dal prý tak ve škole (měšťanské) zpívati, a děvčata prý po sobě se ohlížela a významně prý se usmívala. Proto prý neradí nikomu, aby tak zpívali, nýbrž doporučuje zpívati „má sestřičko, můj bratříčku.“ Nastojte, děvčata se usmívala! A co asi si myslila?! Nejspíše to, že říkají si tak dva, mají-li se rádi. Co myslí sobě ta bystrá děvčata, káže-li se jim zpívati licoměrně a podvodně: můj bratříčku, má sestřičko, nepřišlo již na úvahu?

Píseň jest všeobecně známa a rozšířena proto, že jest průhledná, vůbec ze slabších. Nechutnými zkomoleninami střásá se z ní všechna poesie a to bez nejmenší rozumné příčiny.

Nápěv pohybuje se v řadě osmi tonů tvrdé diatonické stupnice zde v *D*. Napřed jest spodní, potom horní tetrachord:

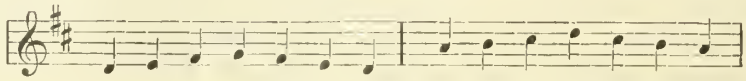

V prvotním útvaru jsou čtyři půloddíly po 2 dvoučtvrťových taktech:

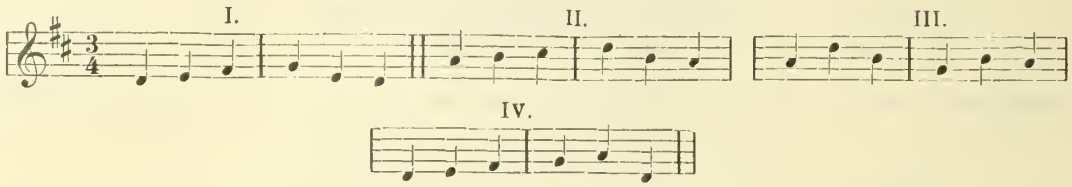

Různé jsou toliko půloddíly dva: první a třetí. Druhý a čtvrtý jsou pouhé opakování prvního. Text vyžaduje větší počet pevných tonů nápěvných, jsou tedy půloddíly rozšířeny především zdvojnásobením hodnoty tonů v příslušných taktech:

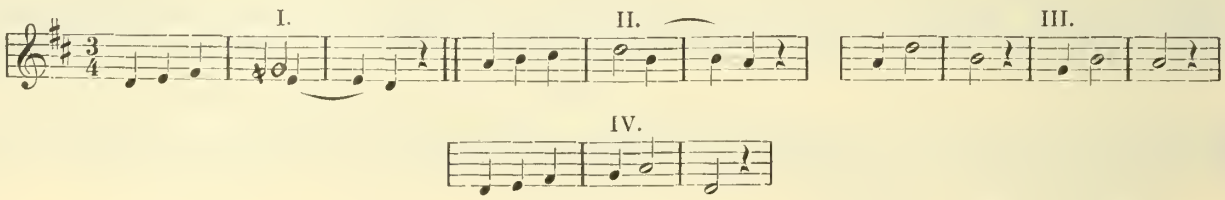

V půloddílu I, II. a IV. stalo se to zdvojnásobení hodnoty tonů pouze ve 2. taktě, jsou tedy tyto půloddíly rozšířeny každý na tři takty. V půloddílu III. byla hodnota tonů zdvojnásobena v obou taktech, jest tedy tento půloddíl rozšířen ~~do~~ na čtyřitakty. Stavba nápěvu jest nesouměrná. Ostatní úprava nápěvu stala se již jen přiměřeným rozvedením jednotlivých tonů dle potřeby části textové. 2. takt:

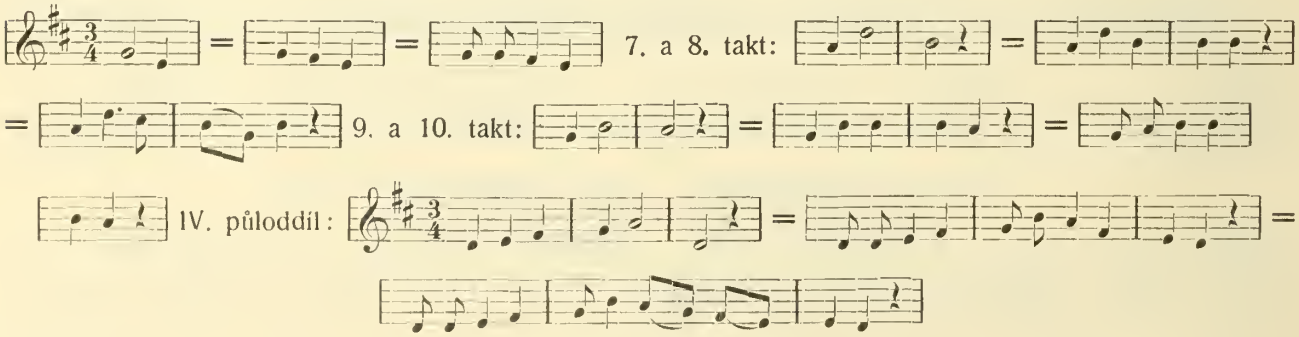

Půloddíl III. a IV. „a já půjdu“ má zpívati toliko jeden zpěvák, jedna zpěvačka, až při opakování vpadá celý trojhlasý sbor. Nacvičení jest velmi snadné.

202. Ta kněždubská vež, ta je vysoká.

Píseň mocného citového vzruchu, silného živého temperamentu a tomu přiměřeného širokého hlasového rozepjetí i bohatého sčasování. Účinlivost nápěvu stupňuje se malebným pohybem nápěvné

linie. Aby výšku věže náležitě přeměřil, zpěvák sestupuje zprvu až k její základům z tercie f^1 na základní ton d^1 Odtud stoupá na kvintu, potom náhle na oktávu a konečně přes celý objem hlasový až na nejvyšší vrchol na decimu f^2. Z toho vrcholu již nápěv jako na perutích mohutného ptáka snáší se jednotlivými nárazy v kruzích pozvolna k zemi. Řada tonů měkké stupnice *d* jest:

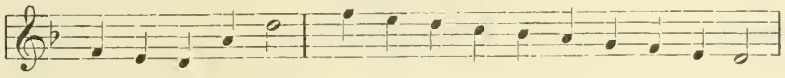

Nápěv má původně dva půloddíly po dvou dvoupůlových taktech:

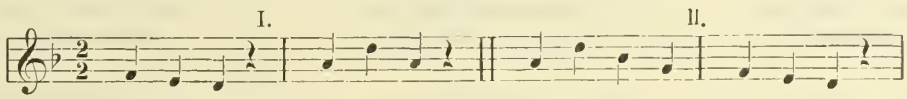

K docílení malebnosti svrchu dotčené vystupuje nápěvná linie v 1. taktě II. oddílu místo přímo na oktavu *d*, oklikou přes decimu f^2 a nonu e^2 a rozvádí i ostatní tony stupnicovité v osminy:

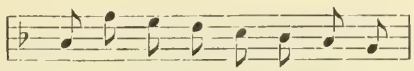

Aby dojem se zvýšil, opakují se slova a jednotlivým osminám toho taktu dána jest dvojnásobná hodnota, tak že jsou z něho pak takty dva:

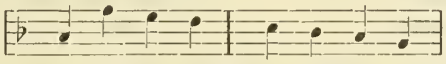

Potom jsou v 1. půloddílu dva a ve druhém při taktu dvoupůlové, stavba nápěvu stala se nesouměrnou.

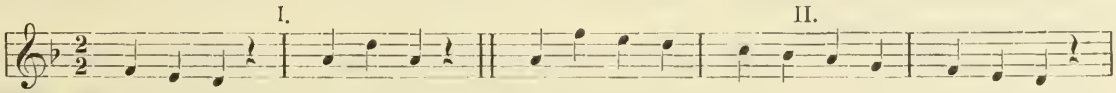

Sčasování takto se vyloží:

1. takt: 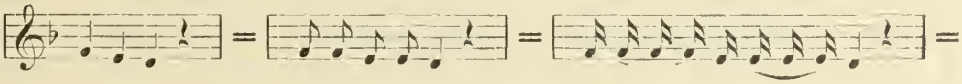

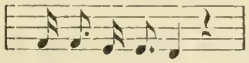
tak i druhý takt i ostatní.

Poslední takt: 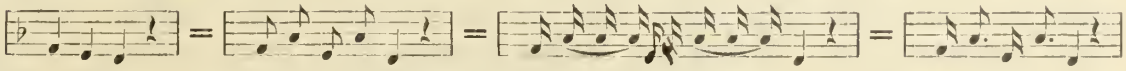

Na výkladech nic se nemění, že ve sbírce psána jest píseň v taktě dvojčtvrťovém. Půloddíly předzpěvuje jediný zpěvák (solově), ostatní vpadají až při opakování sborem trojhlasým. Píseň zpívati dlužno jako písně táhlé vůbec, jednotlivé tony dlouze protahovati a spojovati, naproti tomu tony krátké krátce, jen jako předrážky. K docílení pěkné malebnosti připadá zde houslistovi úkol ne podřízený, přes to musí zpěvákovi ve všem pečlivě vyhovovati.

BOOKSTACKS

203. Zakázali na vojnu.

V Sušilově sbírce čte se na str. 107. tento text:

1. Zakázali na vojnu
sedláčkovi do domu.
Sedláček sa zastaral,
sedňa za stůl zaplakál.

2. „Nemám syna žádného,
ani bratra mladšího.
Ty, děvečko najstarší
di za mňa bojovati!“

3. „Oj, tatíčku, nepůjdu,
já bojovat nebudu;
já sem srdca měkkého,
já se leknu každého.“

4. „Nemám syna žádného,
ani bratra vlastního.
Ty, dceruško prostřední,
di za mňa bojovati!“

5. „Oj, tatíčku, nepůjdu,
já bojovat nebudu
já jsem srdca měkkého,
já sa bojím každého.“

6. Poslal pro tu najmladší
„Tebe já mám najradší.
Pod, děvečko, pod domu,
pojeď za mňa na vojnu!“

7. „Já, tatíčku, já půjdu.
za vás bojovat budu;
já sem srdca tvrdého
nebojím sa žádného.“

8. A když ju oblékali,
obě sestry plakaly;
dyž jí vlasy splétaly,
všecky panny plakaly.

9. Dyž na koňa sedala,
otec, máti plakala.
„Jeď, cerňško, jeď s Bohem,
daj ti Pán Bůh dobrý den!“

10. Jak do vojny přijela,
třikrát vojsko objela:
jak ponajprem střelila,
tři sta Turků zranila.

11. Jak po druhéj střelila,
celý tábor zranila;
jak po třetí střelila,
všecky Turky zahnala.

12. Podivil sa císař pán:
„A co je to za husar?
Enom jednu cérku mám,
tú tomu vojáčku dám.“

13 „A nejsem já husárek,
ani žádný vojáček,
a sem já ti Anička
chudobného tatíčka.

14. „A jednoho syna mám,
tobě, Aničko, ho dám“.
Hneď sa vojna skončila,
a svatba sa strojila.

Tento text jest širší, píseň zakončena jest svatbou královského prince s chudobnou Aničkou, jako v pohádkách bývá. Přece však není píseň naše pohádkou, nýbrž má všechny vlastnosti, jimiž dobré ballady se vyznamenávají. Jest pěkným příkladem toho druhu básní rázu veselého, se zakončením radostným, plna krásné svěží poesie.

Za času tureckých válek, když nebylo možno obvyklým tehdy „verbováním“ dostatek vojska sehnati, rozkázal panovník, aby z každé usedlosti vypravili do pole aspoň po jednom vojáku. Kde nebylo syna, musily za nemalý peníz aspoň cizího zjednati, jinak musil jíti hospodář sám. V takové tísni ocitl se chudobný sedláček, syna neměl, než jen tři dcery, a peněz také nebylo. Sedl tedy za stůl a hořce zaplakal, že ještě na stará léta má domov opustiti a na vojnu se vydati. Ale což, kdyby kterási z dcer se na to odhodlala! Převléknou ji za husara, a páni ji nepoznají; avšak nechce ani nejstarší, ani druhá, že nemají k tomu dost zmužilosti. Tu starý otec všechnu naději skládá na svého miláčka, dcerku nejmladší, a hle, ta jej nezklamala: „Já, tatíčku, já půjdu, za vás bojovat budu, já jsem srdca tvrdého, nebojím sa žádného.“

Od toho okamžiku všechen zájem k hrdince ballady se obrací. Tak jako milovali ji všichni pokud pro její dívčí něžnost, oddanost a poslušnost, tak podivují se nyní její odhodlanosti a obětivosti. Proto nejen otec a máti, nejen rodné sestry, ale i cizí lidé (všechny panny), kdykoli ji znali, plakali, když Aničku převlékali, když jí vlasy splétali, koníčka jí sedlali. Zájem ten stále stoupá a roste, až uchvacuje i celý tábor vojenský, ba i samého císaře, když neznámý a nepoznaný husárek vykonává chrabré činy neslýchaného, ba přímo zázračného účinku.

„Podivil sa císař pán;
„A co je to za husar“.
Enom jednu cérku mám,
tú tomu vojáčku dám.“

A tu náš básník s pravou uměleckou vervou vedle činů divůplné hrdinnosti staví do popředí dívčí něhu, skromnost a dětinnou lásku chudobné děvušky:

„A nejsem já husárek,
ani žádný vojáček,
a jsem já ti Anička
chudobného tatíčka.“

Těmi slovy vzrušení a pohnutí císařovo nejen že se nezmenšuje, nýbrž naopak, stupňuje se do té míry, že dává Aničce jediného svého syna a s ním ovšem i celé království. Píseň zakončena jest krátce a plasticky: „Hneď sa vojna skončiła, a svatba sa strójila.“

O tom, jaký účinek všechny tyto veliké události měly na rodiče Aniččiny a na všechny známé, nic se nevypravuje, jako vůbec básník obratně vyhýbá se všeliké epické šířce. Děj představuje se nám dramaticky ve velkých vystižně kreslených konturách, nemluví se mnoho o osobách co a jak činily, nýbrž osoby ty samy za sebe mluví a jednají.

Národ francouzský má svou velikou národní hrdinku, Pannu Orleánskou; mají-li o ní balladu tak dokonalou jako jest tato naše o Aničce, není mi povědomo.

Nápěv pohybuje se v objemu šesti tonů tvrdé diatonické stupnice.

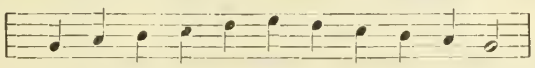

Zvlnění jest mírné a pozvolné až ve 2. oddílu vystupuje nápěvná linie náhle na 6. stupeň.

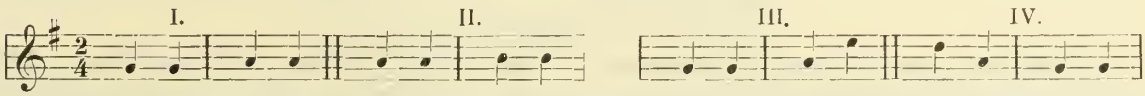

Různé půloddíly jsou toliko dva, první a poslední; ostatní jsou opakováním prvního s nepatrnými změnami. Členitost rytmická dodává nápěvu zvláštní význačnosti. Trioly v prvním taktě každého půloddílu mají zpívati se klidně, rovnoměrně, ne chvatně:

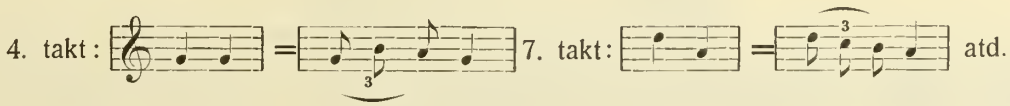

Druhý takt v každém půloddílu takto dlužno procvičiti:

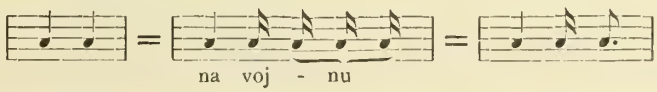

rozložiti tedy zprvu druhou čtvrť ve 4 šestnáctiny a zpívati příslušnou slabiku až na 1 šestnáctinu druhé čtvrti, ne dříve, snad takto: 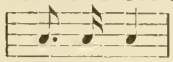 jak obyčejně by se zpívalo. Průvod již v předehře ohlašuje rozruch válečný vojenskou trubkou.

204. Sestra bratra vystrójala.

V této písni jedná se rovněž jako v předešlé o válečných událostech, jen že zde se zakončením truchlivým, tedy o vojně „nešťastné“. Toho druhu balladu máme již mezi písněmi vojenskými č. 148 na str. 153. „Na travičce na zelené u studánky u kamenné“, potom známá „Bude vojna bude“ a m j.

„Sestra bratra vystrójala“, to jako vystrojovala, z domu vypravovala. Proč ne matička? Proč tatíček koníčka mu nevyvádí, ze dvora jej nevyprovází? Nemá jich, oba odpočívaji již pod zeleným drnem. Je sám, s jedinou sestřičkou sám. Té jest otcem, matkou, živitelem, ochrancem a štítem, vším. Píseň ničeho nevypravuje o tom, co děje se v jeho duši a co v duši dívčině, když tento bratr má ji nyní opustiti snad navždy. Vypisuje jenom krátce, jak milující sestra vyzdobuje bratra rouchem nejkrásnějším, jako ženicha na cestu svatební. Ničeho již neslyšeti o všem tom, co dělo se po odchodu po všecku dlouhou dobu mučivé trapné nejistoty, o průběhu válečného tažení, to vše jest věcí samozřejmou, tedy jako vedlejší a bezvýznamnou. Hlavním a předním účelem ballady jest postaviti do nejjasnějšího světla hrozný osud nešťastné osiřelé dívky, opuštěné ne během přirozeným, než událostmi děsnými, násilnickými. To nemohlo státi se způsobem oslnivějším, než když básník vedle postavy švarného, zdravého opentleného šohaje, přímo vedle té svěží postavy předvedl náhle hrůzyplný obraz o děsném jeho skončení. Byl‘ si zajisté básník dobře vědom mohutného uměleckého účinku tak silných kontrastů. Aby účinek ten ještě zvýšil, nevypravuje již dále, nýbrž dává mluviti přímo súčastněným osobám samým:

„Všeci páni (důstojníci) z vojny jedú,
mého bratra koně vedú“.

Oko její chvatem přehlíží řady vracejícího se vojska, dychtivě hledá jedinou tvář drahou, jedinou postavu a nenalézá ji. Tu na konci vedou známého jí smutného koníčka. Děsný výkřik, hrozná tucha!

„Ptám se já Vás, páni milí,
kde ste mého bratra děli?“

Odpověď jest strašně pravdivá, stručná a tvrdá, přímo plastická:

„Na tom francúzském pomezí
tvého bratra hlava leží.
Leží, leží porúbaná,
podkovami rozšlapaná.“

Po takové odpovědi nemůže následovati již ani slůvko. Drama jest ukončeno, opona padá. Máme před sebou obraz velikých smělých rysů. Neschází ani čárečky, ani o jednu není více než třeba. Krásné dílo umělecké ve 14 kratičkých řádcích. K plné platnosti jest přivedeno teprve průjevem hudebním.

Nápěv pohybuje se v oboru těchto šesti tonů:

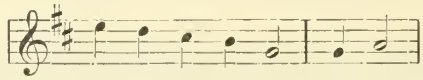

Nápěvná linie moduluje na jeden stupeň pod základní ton *a* tedy na 7. stupeň *j* stupnice mixolydické V prvotním útvaru má dva půloddíly po 2 dvojčtvrťových taktech:

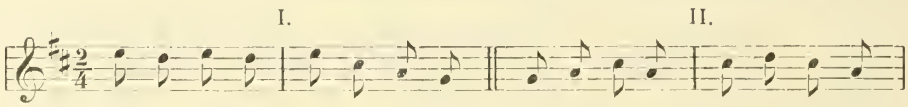

Tato rytmická členitost nemohla vyhověti vzrušnému projevu slovnímu a citovému. Jest tedy 2. čtvrť taktu rozvedena ve 2 a tím jest takt $^2/_4$ proměněn ve $^3/_4$.

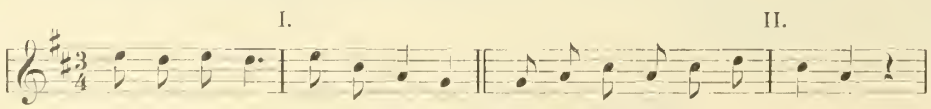

Rozšířením půloddílů za formou rozvedeny jsou každý na tři takty:

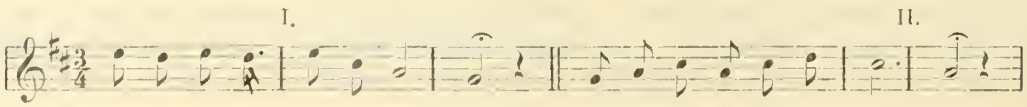

Průvodu hudebnímu třeba věnovati zvláštní pozornost, aby se zpěvem se nerozcházel. Jím právě při opakováni vždycky konec se začátkem se spojuje. Také musí zpěvák dobře pozorovati, kdy se zpěvem vpadnouti. Ze slov „Na tom francúzském pomezí“ jest patrno, že děj v balladě opěvaný odnáší se k válkám napoleonským.

205. Ej, cós urobil, Janko, zlého.

206. Zlá, Janošku, zlá novina.

Dvě ballady, jež mají za podklad, jak se podobá tutéž látku. O slovenském vůdci „zboníků“ Janošíkovi (Juro) zidealisovaném v národního hrdinu zachovávají se podnes různé pověsti i písně. Dle jedné z nich Janošík, nemoha déle snášeti a přehlížeti nelidského soužení a týrání chudobného lidu na Slovensku a až k zoufalosti vzrušen katanským umučením vlastního churavého otce, podlehl výzvě svých mladých sourodáků a opustiv bohoslovecká studia i rodný dům, uchýlil se s nimi ještě s desíti do hor, aby odtamtud jako mstitel zpupné zemanstvo přepadal a trestal, nešťastných utiskovaných aby se ujímal a uhnětený lid aby konečně z krutého nevolnictví vyprostil. Co u bohatých posbíral, všechno chudobným rozdával. Proto lid lnul k němu velikou láskou a bránil jej všemožně, aby neupadl do rukou stíhajících jej panských pochopů. V balladě naší ohlašuje mu varovně zlou novinu: „idú drábi od Trenčína“. Ale Janošík, spoléhaje se více na své dobré svědomí a na spravedlivost svého boje než na obrovskou svou sílu tělesnou, odpovídá sebevědomě a hrdě:

„Neboím sa téj noviny,
já su synek spravedlivý.“

Zatím nebezpečí vzrůstá, poplašné zvonění se všech stran do srdcí ustrašeného lidu se zařezává, a když konečně zvony dozvonily, osud Janoškův je zpečetěn:

„V Trenčíne z kostela idú,
už Janoška drábi vedú.“

Pověst široce vypravuje, jak „páni“ dlouho marně se pokoušeli Janošíka se zmocniti a jak ani přesilou nebylo možno jej zdolati. Podařilo prý se to jenom zradou jisté stařeny. O tom všem ballada se nemíní, také nerozepisuje se o soudu Janošíkově, o jeho odsouzení a o strašlivém vykonání rozsudku. Naproti tomu končí se poznámkou o smutném konci jeho milostného poměru:

„Oči černé, co pláčete,
šak vy moje nebudete.
Nebudete a nesmíte,
darmo si na mne myslíte.“

Není jisto, zdali také první z dvou ballad zde uvedených Janošíka se týká, odporuje tomu aspoň doznání:

„Urobil jsem malou vinku,
zastrelil jsem holubinku“,

neboť všechny pověsti o Janošíkovi zvláště důrazně zaznamenávají, Janošík přes všechny skutky násilnické že nikdy nikoho života nezbavil. Viz revui „Naše Slovensko“ ročn. I. na str. 399., potom pověsti o Janošíkovi od Karla Kálala a „Sto lidových písní“ od Františka Bartoše, str. 53.

Nápěv první písně pohybuje se v těchto tonových řadách:

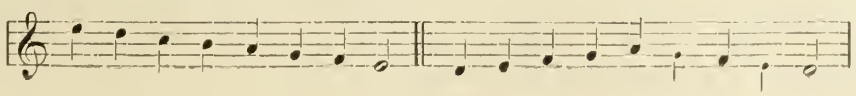

Původně měl dva půloddíly po dvou taktech:

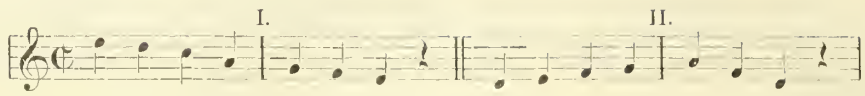

První půloddíl vyjadřuje spádem stupnice velmi případně první část otázky: Cós porobil, Janko, zlého. Sbor tuto otázku opakuje. V půloddílu 2. opakuje se pouze 1. takt „ej, že fa vedú", jehož tercie f^1 zvýšena jest na fis^1, aby získalo se vedoucího tonu na toninu *J*, do níž ten takt moduluje, opakuje se v poloze o septimu vyšší, čímž úžas v otázce položený nemálo se stupňuje. Velmi účinlivě působí závěr ve stupnici dorické 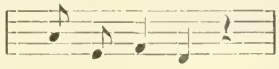

Tři takty rozšířeného druhého půloddílu jsou:

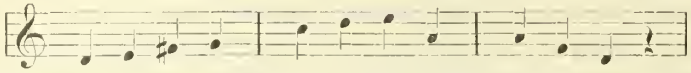

Nápěv druhé písně pohybuje se v oboru 10 tonů diatonické stupnice v *J*

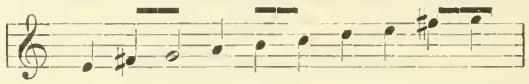

Jest původně velmi jednoduchý až jednotvárný, neboť slovnímu obsahu vyhovuje jediný prostý půloddíl o dvou dvoučtvrťových taktech:

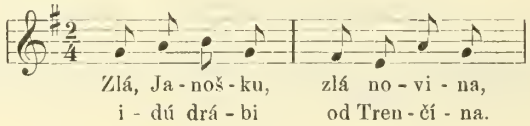

Každá sloha má totiž 2 řádky a oba zpívají se na týž nápěv. Tato jednotvárnost jest účinně přerušena tím, že první řádek každé slohy se opakuje a že k tomu konci připojen jest druhý půloddíl nápěvu začínající se tercií a vystupující až na oktavu. Má potom nápěv — ovšem jen zdánlivě — půloddíly 3, neboť třetí jest pouhým opakováním prvního:

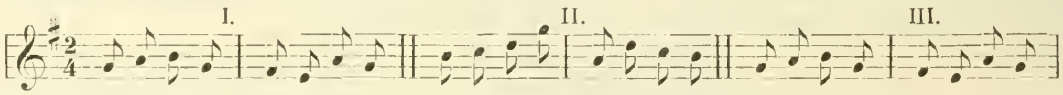

K větší zajímavosti zdvihá se nápěv tím, že I. (III.) půloddíl zakončen jest za formou a ve II., že v obou taktech hodnota tonů jest zdvojnásobena. Mají potom I. a III. půloddíl po 3, druhý čtyři takty:

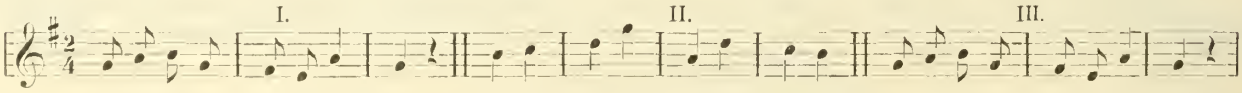

Aby průvod nápěvu mohl volněji se rozvinouti a zpěvákovi aby poskytnuta byla další doba k oddechu jest přidanou pomlkou i I. (III.) půloddíl rozšířen na 4 takty, tak že mají všichny půloddíly rovný počet taktů, po 4 dvojčtvrtních, či po 2 čtyřčtvrtních:

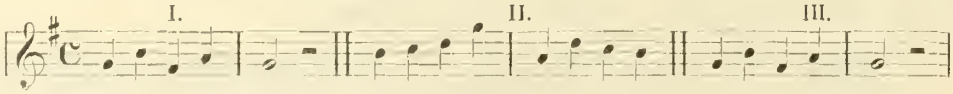

Tím způsobem vykonají se i předprávní cviky intonační.

207. Ten Prešpurský mýtný.

Máme před sebou jednu z nejkrásnějších ballad zosnovaných na podkladě látky historické. Děj odehrává se v době válek Tureckých, kdy lid náš stíhán býval neslýchaným soužením. Ale válečných událostí samých ballada nic se nedotýká, naproti tomu vypisuje podrobněji poměry rodinné z ruchu válečného plynoucí a osvětluje jasně ethické vlastnosti osob súčastněných. Vypravování děje jest stručné ale podává obrazotvornosti četné náměty, aby mohla jej dle libosti do široka rozvésti.

Přešpurský mýtný — sám pán Bůh ví, v jaké zoufalé chvíli — zaslíbil svou krásnou dceru vítěznému tureckému vojevůdci. Zprvu oddával se naději, že snad ze všeho nic nebude, Turek, až odjede, že zapomene, ale čím dále, zmáhá se ho tím větší nepokoj, kdyby snad přece se navrátil. Muka jeho jsou tím větší, že z domácích nikdo ani netuší, co dcerku očekává.

A Turek nezapomněl, už je tu, a ne sám. Jako pravý velmož, když jede pro královskou princeznu, vysílá on troje nádherné poselstvo pro dceru mýtného, svou nevěstu. Přijeli první, podávají drahocenná turecká roucha hedbávná, přišli druzí, předkládají třpytné klenoty od zlata a stříbra, a konečně třetí přinášejí drahé kamení a přivádějí krásného arabského oře třpytivým drahocenným náčiním přioděného. A všichni jednu vedou:

„Stroj sa, dívča, stroj sa,
musíš jíti s námi!“

Ej, jak zajásalo by srdce nejedné dívky třeba i vznešené a z bohatého rodu, kdyby dostalo se jí tolik pocty přímo knížecí, a kdyby kynula jí budoucnost plná rozkoše a přepychu přímo pohádkového:

„Nebudeš ty píjat tu dunajskú vodu,
než ty budeš píjat ze zlatých pohárů.“

Ale srdce dcerušky našeho mýtného tone v nevýslovném hoři, a nevidouc nikde spásy, chytá se všeho, čím aspoň na chvilku ještě mohla by odchod z domu oddáliti.

„Počkajte, postojte,
až sa já odprosím
otcovi, materi!“

Loučí se velmi dojemně s rodiči i sourouzenci a děkuje za dobré chování i „za zlé vydávání“. Tím dotýká se jen velmi šetrně neblahého skutku otcova, který jest příčinou všeho jejího neštěstí. Tak loučívají se u nás vždycky nevěsty, když jest jim dům otcovský opustiti. Ale jaký to rozdíl v tom loučení! Dívka už nikdy svých drahých neuvidí. Jest krátce odhodlána, za Turka, pohana nepůjde, a když již jiné pomoci není, uchýlí se tam, kde žádná moc lidská k ní přistoupiti nemůže.

„Než bych já říkala Turkyni mamičko:
vezmi mia, uchyť mia, dunajská vodičko!“

V posledních slohách písně krásně se vypisuje co všechno v její duši se dělo. Bohatství, nádhera, blahobyt nic jí nevábí, to všechno je pro jiné, ne pro ni: Nejsem já učena píti se zlatých pohárů, ale jsem zvyklá napíti se přilehnouc ke studánce, nebo k Dunaju. Domácí zvyky a obyčeje, prostý, skromný život jest jí nad zlato a bohatství,

Ve známé balladě „Utonulá“ loučí se dívka se světem ze žalu nad ztrátou milého, jenž padl na vojně; naše hrdinka dává život za dědictví otců: za víru a za lásku k domovině. Opouští svět s krásným obrazem v srdci:

„Naprostred Dunaja
kaplu staviat dajte!“

Neméně než slova písně napíná pozornost naši její neobyčejně krásný, přímo vzrušující nápěv. Povrch jeho pohybuje se vlnami vysoce vzedmutými, prochází smělými modulačními spády a vyznamenává se zvláště bohatou, rušnou členitostí rytmickou. Zpěvák v tom ve všem i v dynamickém projevu podává se cele svému živému temperamentu a užívá své umělecké svobody do té míry, že se zdá, jakoby ani jakoukoli určitou měrou časovou nikterak se nevázal. Jako smělý opeřenec ve výšinách vzdu-

chových na jednotlivých místech nehybně stane a hned na to zase silnými vzmachy dále spěje. Tak bývá při všech našich písních „táhlých“, k nimž i tato náleží.

Nápěv od prvního poslechu náležitě vnímati, neřku-li sobě zapamatovati, jest přímo nemožno. Přiměřeným rozborem stane se úplně průhledným. Pohybuje se původně v dorické stupnici:

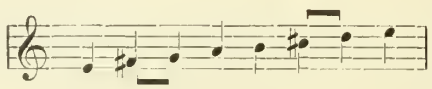

Shledáváme tyto řady tonů:

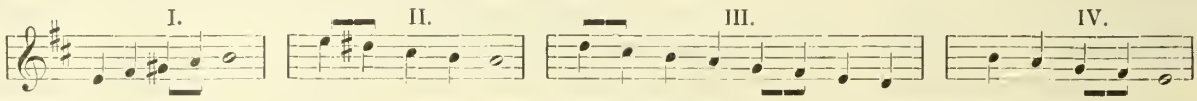

V I. a ve II. části odchýlil se zpěvák od původní dorické stupnice zvýšiv tercii *j* na *jis* a septimu *d* na *dis.* Stupnice tak nabylá, má podobu tvrdé diatonické stupnice v *E;* ale základním není ton *e,* nýbrž ton *a,* jímž druhá část jest uzavřena. Jest tedy první oddíl písně (I., II.) složen v této stupnici:

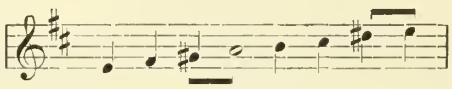

t. j. stupnice hypolydská, jež povstala z lydské:

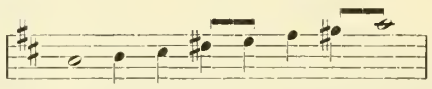

tím, že nezačíná se tonikou *a,* nýbrž spodní kvartou *e.* Zvýšená lydská kvarta *(dis²—a¹)* nalézá se v našem nápěvu v části druhé. V části III. sestupuje nápěv po tvrdé stupnici sedmého stupně *(d),* moduluje tedy o jeden stupeň pod základní ton dorické stupnice *(e),* jak při starých stupnicích častěji se shledává.

Zjednodušený útvar čtyř půloddílů písně jest:

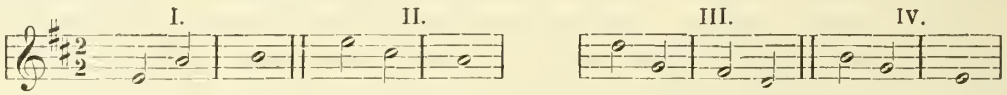

Pochopení písně velmi se usnadní zapamatováním nápěvu v tomto prvotním útvaru. Oddíl druhý (III., IV.) zpěvák opakuje. Aby docílil spojení posledního tonu e^1 s prvním d^2 vystupuje na tuto septimu prostřednictvím kvinty h^1 a seksty (vedoucího tonu) cis^2, tak že poslední takt takto jest upraven:

Další cviky takto se upraví:

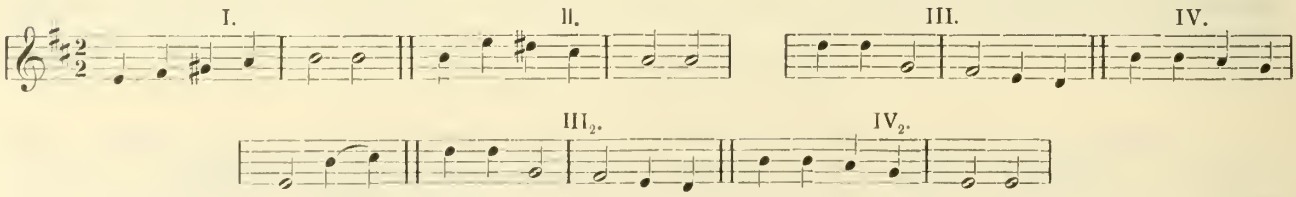

Zpěvák, aby mohl na posledním tonu a^1 v prvním taktě dlouho stanouti, shušťuje první tři tony v triolu na první čtvrť, tak že na ton a^2 zbývají mu pak tři čtvrti. Jest pravděpodobno, že podobně

jako jinde, i zde vlastně všecky 4 tony mají vyzpívati se jako šestnáctiny na první čtvrti, tak že poslední ton byl by ještě o šestnáctinu delší. Ve sbírkách jest však užito trioly, proto i zde jest zachována.

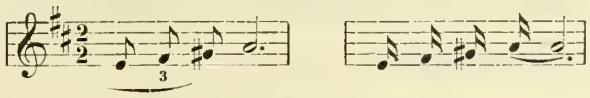

tato členitost tím lépe se vyjasní, zpívá-li se ten takt zprvu takto: 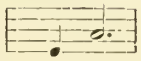

Ve 3. taktě protáhnuty jsou tony 2. a 4. z jedné čtvrti každý na 7 šestnáctin, tak že na ton 1. a na 3. připadá jen po jedné šestnáctině. Zprvu jest třeba ty šestnáctiny vyčítati, aby se pochopilo, jak naši pěvci podobná místa zpívají:

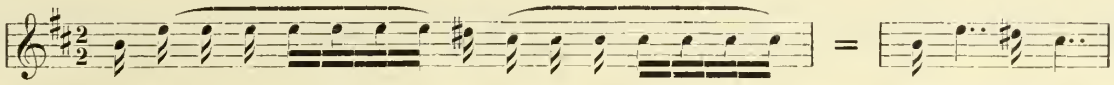

Podobná členitost je i v jiných taktech. V sedmém taktě připadá na jednu slabiku ne šestnáctina, nýbrž osmina, liší se tedy od ostatních:

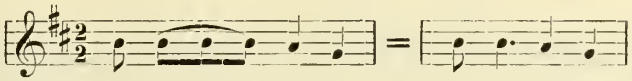

Přivěšená příkrasa tří dvaatřicítin buď jen zprvu anebo vůbec se vynechává. Cvičiti ji dlužno velmi zvolna, aby každý ton přišel k plnému výrazu. Na příslušných místech jsou po nápěvu korunky, ta místa mají dlouze a volně se protahovati. Houslový průvod v předehře připomíná zvuk vojenských trubek. V průběhu písně musí zpěvákovi pečlivě vyhovovati.

208. Letěl, letěl roj.

Píseň jest do této skupiny pojata hlavně proto, že slohem předešlé velice se podobá. Chudobný šohaj nemá, aby pro svou nevěstu poslal nádherné poselstvo, jak učinil bohatý Turek. Koho pošle? Tu ponenáhle letí mu nad hlavou hustý roj. Jest právě na královské svatební cestě s velkou družinou, se vším komonstvem i se svou zvučnou hudbou plnou krásných, táhlých akordů. Může-liž kdo vyslati poselstva vzácnějšího! A roj vykonává poslání své jemně a něžně jako v pohádce:

„Sedel na okénko,
zaťukal na skélko,
stroj sa, milá, stroj!“

A může-liž komu dostati se zklamání bolestnějšího, než dostává se šohajovi, když bohatá galanka nechápajíc jeho básnického nadšení a poslušna jsouc více vůle matčiny, než tužeb vlastního srdce, vyřizuje mu její tvrdý vzkaz:

„Že jsi ty chudobný,
nejsi ke mně rovný,
jdi ode dverí“.

(Místo „dverí“ mělo by snad státi „dvora“).

Jeho bolest vyjadřuje výmluvně prudký nápěvný projev náhle až na decimu $(d^1 — f^2)$ vystupující:

„Pomož si, možeš-li,
moja nejmilejší,
já si nemožem“.

Odchází a s Bohem dává, ale i v rozervaném srdci věrnost zachovává.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Nápěvná linie jest mohutně zvlněná, tak živá a proměnlivá, že ani v jediném případě nezůstává po dvě doby na téže výši, nýbrž každým krokem buď vystupuje, nebo sestupuje. Vysoké vzrušení projevují i hojné příkrasy melodické, neméně pak bohatá a rázovitá členitost rytmická.

Stupnice jest dorická, jako v písni předešlé:

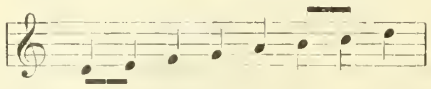

Zjednodušený nápěvný útvar jest:

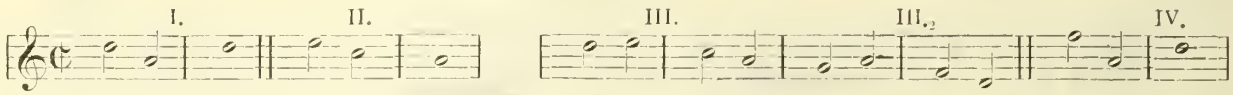

Dva takty III. půloddílu opakují se v poloze o kvintu nižší, má tedy tento půloddíl čtyři takty. Ve druhém taktě tohoto půloddílu nápěv snížením seksty *h* na *hes* modoluje do souběžné tvrdé stupnice *F*. Další cviky jsou:

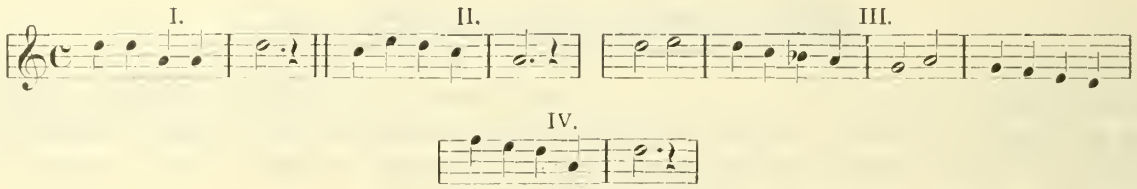

Rytmickou členitost dlužno takto si představiti:

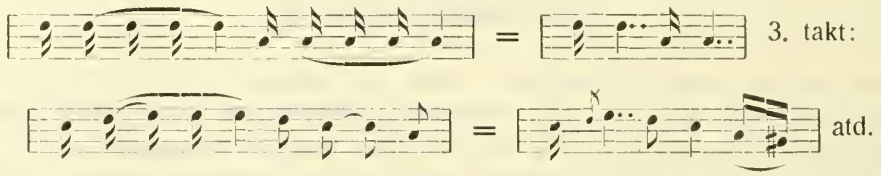

Veškeré příkrasy zpívati dlužno lehce ale zřetelně. Náš zpěvák zpívá píseň nejen rytmicky, ale také dynamicky velmi malebně. Zpívati dvojhlasně, neřku-li vícehlasně jest naprosto vyloučeno. Má zpívati pouze jediný zpěvák. Tak jest i při písni předešlé. Při vzrušených místech nápěvných dlužno v průvodě zachovávati nerušený klid.

209. Na mšu svató zvónijó.

Tato ballada má tendenci didaktickou, ale jako pravé dílo umělecké ani slůvkem o ní se nezmiňuje, zahaluje ji pečlivě do roucha podobenství, jehož účinek jest tím mocnější, že do děje zasahují pohádkovitým způsobem mocnosti mimopozemské.

Dvě panny jdou v neděli na mši svatou, ale do chrámu vstupuje toliko jedna. Druhá chtíc vyhověti slibu, jejž dala si při jisté příležitosti vylákati, vrací se ode dveří a vstupuje do krásné zámecké zahrady, jakoby natrhat růží a navít věnečků. V tom již stojí u ní a lichotnými slovy mluví k ní vznešený velmož „z rodu pán“, jenž už dříve do zahrady ji vybízel, a ten nebyl nikdo jiný, než — jak u nás říkají — sám „Pánbůh rač nás chránit“. U vchodu má státi ohnivého vraníka stříbrem a zlatem postrojeného. Dívka všecka zmámena vší tou nádherou a krásou, zapomíná již i varovných slov matčiných a uvoluje se konečně následovati „pána“ za rozkošemi, jež jí slibuje:

„Stópni, panno, na kameň
a s kameňa na střibřeň*),
pojedem se podivať
na překrásné vinohrad".

Zklamaná dívka za nedlouho cítí, že cesty, na nichž se ocitla, nejsou dobré:

„Tři dni cesty konali,
žádný cesty neměli,
přes samý hory, doly,
přeneščasný příhody".

Ale navrátiti se, k tomu nemá odvahy a síly. Ballada pěkně plasticky vypisuje, jak potom klesá se stupně na stupeň, až konečně úplně zapadá tam, odkudž již nebylo návratu. V nevýslovném hoři vzpomíná na domov, na matku, na všechen krásný život, jejž lehkomyslně byla opustila.

Nápěv liší se značně od předešlých, neskládalť jej temperament tak ohnivý, jak tam ty. Ale nápěvná linie jest neméně krásně profilovaná. Pohybuje se v této řadě tonů:

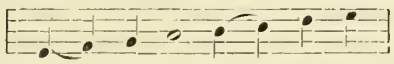

V první zjednodušené formě měl tyto čtyři půloddíly po dvou taktech:

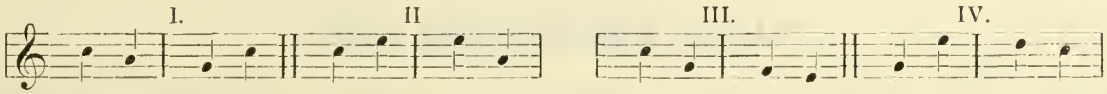

Druhý půloddíl zůstal nezměněn. První rozšířen jest na tři takty zdvojnásobením hodnoty tonů ve druhém taktě. Ve III. půloddílu zdvojnásobena byla hodnota tonů v prvním taktě a ve IV. v obou taktech, takže tento půloddíl má místo dvou čtyři takty:

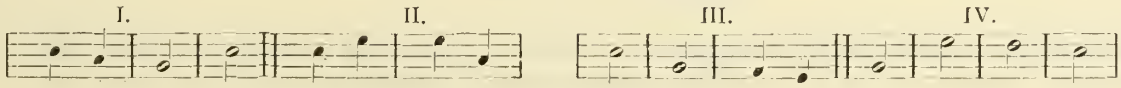

Další rozvoj jest tento:

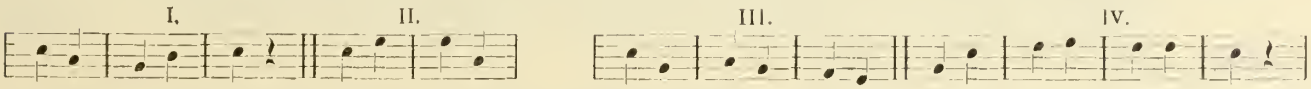

Ostatní členitost jest průhledná:

1. takt: 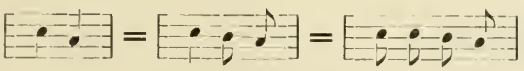 5. takt: 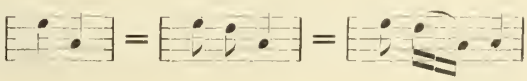 atd.

Průvod dlužno hráti klidně, táhle, ne příliš silně. Čárkami poznačené noty mají se zvláště protahovati, aby zvonů zvuk se napodoboval.

*) Když již píseň byla vytištěna, dověděli jsme se, že jisté děvčátko, zpívajíc tuto balladu, užívalo rčení „a s kameňa na střibřeň", t j. na stříbrný třmen, a ne jak ve sbírkách nesprávně jest zaznamenáno „a s kameňa sem na zem".

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

210. Sládečkovy koně.

Píseň vypisuje nešťastnou událost, jíž zavinila lehkomyslnost a nespolehlivost čeledínova. Velikost neštěstí vyznačena jest stručnými, ale mohutnými rysy. Po nešťastném zůstala celá řada sirotků, jejichž srdcervoucí nářek dojímá všechno okolí tak tklivě, jako těžká smutná hudba. A ta, jejíž bolest jest největší, pláče po straně tiše nad manželem i nad dětmi. Nápěv dojímá svou prostotou a hlubokým klidným smutkem. Pohybuje se v této řadě tonů:

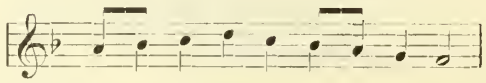

Má pouze dva půloddíly po dvou taktech:

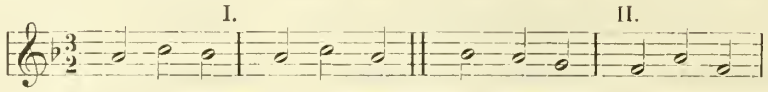

Další rozvoj jest zcela jednoduchý, rovněž tak všecka ostatní členitost.

Před nedávnem byla složena podobná ballada, když v obci přihodilo se nenadálé neštěstí, byl kdosi zavražděn. Píseň všeobecně se zpívala, ale ihned utichla, jakmile některé súčastněné osoby do obce se navrátily. I nyní ještě u nás písně se skládají.

214, 215. Pásl Jano dva voly.

Obě ballady mají týž obsah, avšak nápěvy velice od sebe se různí. První z nich pohybuje se v této řadě tonů:

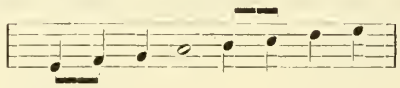

Nápěvná linie jest mocně zvlněna, postupuje od 1. tonu na kvartu dolů, odtud na oktávu nahoře a z té tímže spádem o kvartu níže. Postup zajisté smělý a účinlivý. Zjednodušený nápěvný útvar jest:

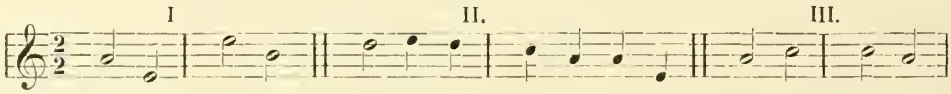

Melodicky rozvijí se dále až ve 4. taktě:

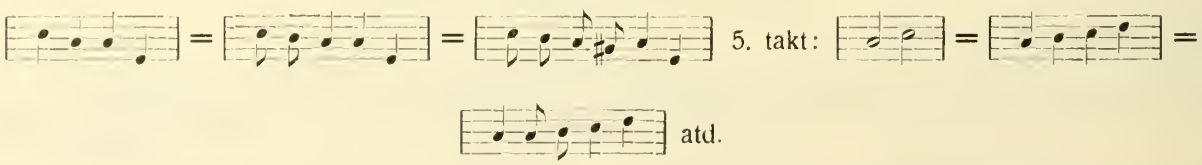

Druhý řádek ve druhé sloze textu má býti: „dvá sančárský z b o j n ý c i“, ne hajnýci“.

Ke druhé písni dlužno nacvičiti zprvu tyto řady tonů:

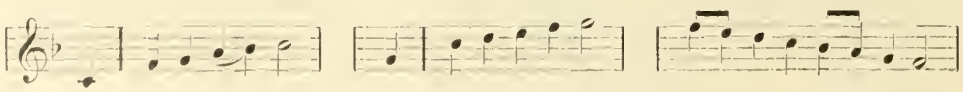

Prvotní nápěvný útvar jest:

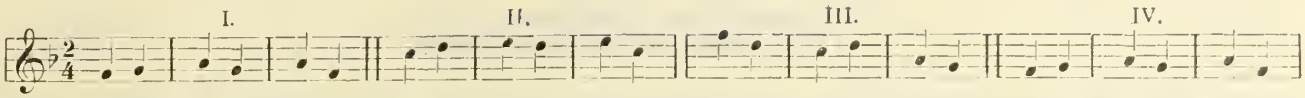

První motiv opakuje se ve 4. části nezměněně a ve druhé části v poloze o kvintu vyšší, má tedy píseň toliko dva různé půloddíly: I. a III. Všechny mají po třech taktech. Třetí půloddíl jest potom rozšířen ve 4 takty tím, že každá doba druhého taktu jest zdvojnásobena:

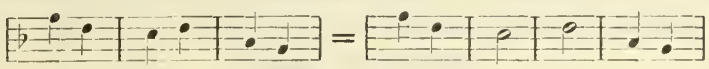

Jest tedy stavba nápěvu nesouměrná, první oddíl má šest, druhý sedm taktů. Těžiště hudebního děje leží ve 3. půloddílu. — Přes všechen rušný pohyb nápěvu zpívá se píseň klidně, šetří se však pečlivě dynamických odstínů.

216. Byltě jeden člověk.

Jest jedna z našich nejstarších ballad. Obsah její jest pěkně vyložen v Bartošově knížce „Sto lidových písní“ na str. 31. Nápěv jest staven úplně souměrně, má 4 půloddíly po 3 taktech. V prvních dvou nápěvná linie vlnovitě se zdvihá, v ostatních po stupničkách klesá. Pohybuje se v této řadě tonů:

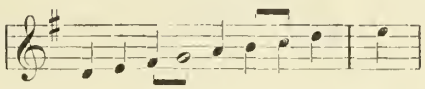

což odpovídá staré stupnici hypoionické. Zjednodušený útvar nápěvný jest:

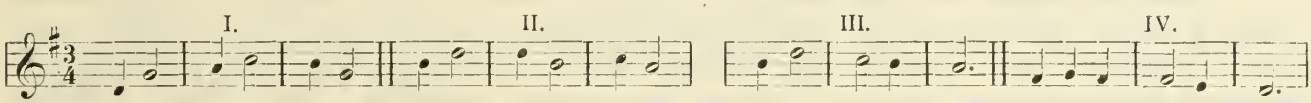

Další rozvoj jest tento:

2 takt: 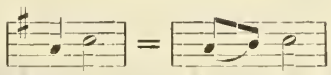

podobně i v ostatních taktech. Píseň zpívá se mírným hlasem a zcela klidně. Zpívati ji dvojhlasně se nehodí.

217. Svatý Jiří

dle naší krásné legendy chodíval po horách a jezdíval po cestách obracet pohany na víru křesťanskou. Činil to pomocí zázraků. Možno-liž představiti sobě zázrak účinlivější, než byl ten, jejž vykonal světec Páně, když zapřáhnuv svého koníčka, vyvezl hravě z města tělo hrozné zabité nestvůry, jímž ani 3000 koni z místa pohnout nemohlo.

Legenda jen z daleka, ale za to tím účinlivěji napovídá o jakou „sanuti“ tu běželo, a jak důmyslně volena byla cesta, po níž k jejímu zmaru bylo přikročeno, když krásný rytíř nejprve ke krásné královské dceři se obrací se slovy:

„Chceš-li, panno, v Boha uvěřiti,
chci tě té sanutí smrti obhájiti“.

Potom již uvěřil celý dvůr a konečně i všechen lid na vyzvání:

„Chcete-li, lidé, v Boha uvěřiti,
já vám chci tu sanuť z města vykliditi".

A tak svatý Jiří vykonal veliké dílo, jež posud nikomu vykonati se nezdařilo, že zahubil sanuť pohanství, která posud lidstvo do věčné záhuby uváděla. Maně vybavuje se vzpomínka na zavedení křesťanství u nás, jež také cestou knížecího dvora bylo vykonáno.

Že píseň pochází z dob dávných, k tomu poukazuje již starý nominativ „sanuti", neméně pak krásný nápěv význačný smělými modulačními spády. Pohybuje se v této řadě tonů:

Stavba nápěvu jest tato:

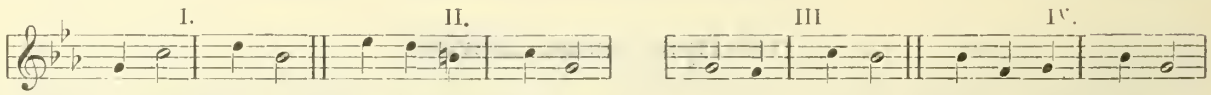

První takt ve IV. části takto se vyloží:

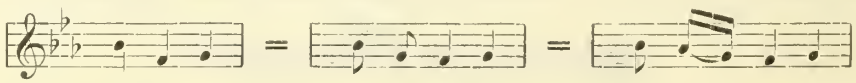

ostatním netřeba zvláštního výkladu.

Píseň jest uvedena ve trojím zpracování, jedno pro housle, dvě pro varhany. Z těchto zasluhuje zvláštní pozornost zpracování od zesnulého slovutného skladatele Františka Musila, pro samostatné ucelené vedení jednotlivých hlasů. Basový hlas sestupuje proti sopránu nepřetržitou řadou celé oktávy. Ve zpracování druhém přihlíženo jest více k efektům harmonickým, modulačním. Píseň dlužno zpívati jen jednohlasně.

218. Svatý Lukáš, malíř Boží.

Stupnice, v níž nápěv se pohybuje, jest tato:

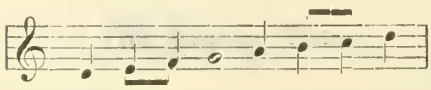

Snížení tonů h^1 na hes^1 ve 3. a v 11. taktě nastalo patrně později vlivem tvrdé toniny F, do níž tu nápěv moduluje. Vytkneme-li z nápěvných tonů jen nejvýznačnější, shledáme, že jest založen na kvartovém postupu:

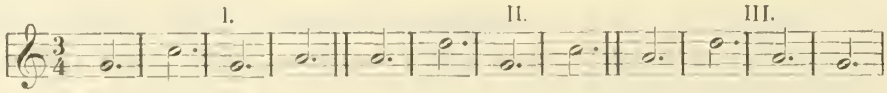

Jest v tom postupu 1 prima, 2 sekundy, 1 tercie, 1 kvinta a 7 kvart, čítá-li se také ton první, zde vynechaný.

Nápěvná linie jest stejnoměrně zvlněna. Jednotlivé takty takto se rozvily:

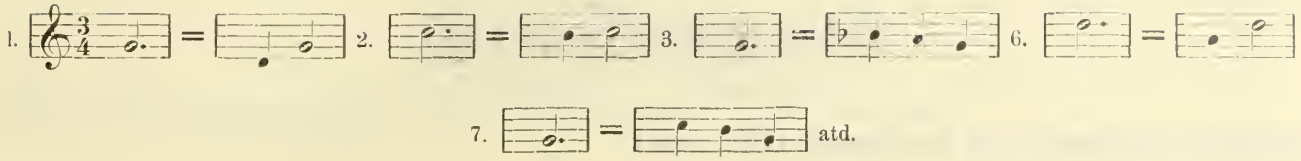

Zpěv dvoj- či dokonce vícehlasý jest úplně vyloučen, píseň dlužno zpívati jenom jednohlasně a klidně.

Písně nábožné.

Jak to, že vy už časně z rána rád zpíváváte?

To proto, že má nebožka maminka tak činívala. Byla už dávno při pilné práci, co my děti hověly jsme si ještě v teplých postýlkách, a bylo nám nevýslovně blaze, když s našimi polosny spřádal se tichý, sladký její polozpěv. Potom zavolal tatínek: Vstávejte honem, už zvoní, přišli bychom pozdě na roráty. Na cestě rupal nám sníh pod nohama, a na západní obloze nade strání třpytil se novým stříbrem srpek vycházejícího měsíce. V kostele už bylo plno, skoro před každým hořel sloupek, i já jsem měl svůj malý, zelený, ještě od svatého „Mikoláše“, a když spustili plným hlasem „Z nebe posel vychází“, já nemyslil jinak, než ten měsíček na nebi, to že je ten posel.

Sladké vzpomínky, snad žádná rozkoš světa se jim nevyrovná. Čím je nahradí, kdo jich nemá?

Když jsem potom učíval malé děti, zpívávali jsme před školou a po škole místo modlitby: „Minula noční hodina“, nebo „Ve jménu Otce, i Syna“, „Slunéčko zašlo“ a jiné vhodné písně nábožné. Nebylo třeba než připomenouti: Nezapomínejte děti: má-li píseň býti modlitbou, musí zpívati se krásně. Tu všichni zcela patrně sebrali svou mysl a skutečně se modlili, lépe než kdyby byli odříkávali otčenáš. Nebylo možno, nemodliti se s nimi.

Bývá nesnadno uhodnouti, co v neznámém člověku se skrývá: ale zpívá-li kdo přede dnem a před spaním nábožné písně, nebo různé významné meditace o vážných věcech života, tu možno předpokládati, že jest to člověk dobrý.

219. Minula noční hodina.

Zprvu nacvičí se tyto řady tonů:

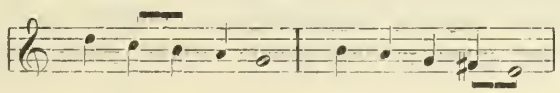

Tak, jak nápěv jest napsán, neodpovídá správné deklamaci všech sloh, má tedy každé sloze dle potřeby býti přizpůsoben. Jsou tu 3 půloddíly po 2 taktech:

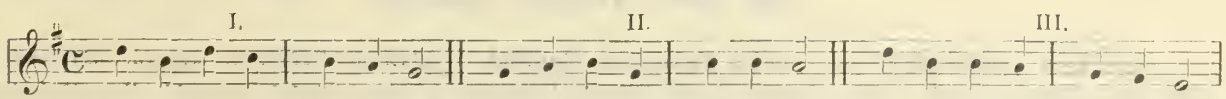

Že 3. ton v prvním a v pátém taktě na 2 čtvrti byl prodloužen, stalo se snad jen proto, že náhodou kterýsi zpěvák ten ton protahoval. Píseň má takto se zpívati:

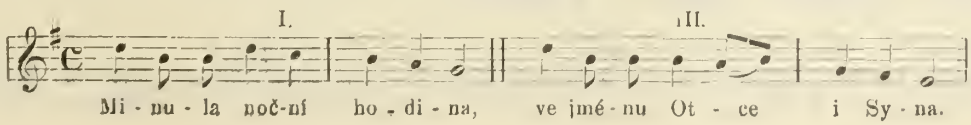

Naproti tomu stojí správně v posledních dvou taktech:

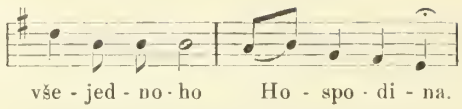

Při druhé sloze bude třeba třetí půloddíl takto zpívati:

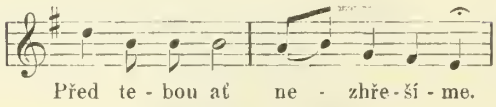

naproti tomu zase dva poslední takty takto:

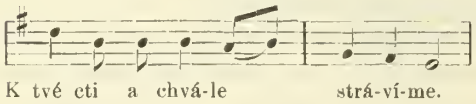

Při třetí sloze přiléhá nápěv tak, jak jest zaznamenán úplně správně ke slovům, bude tedy ta sloha zpívána beze změny. Čtvrtou slohu bude třeba takto pozměniti:

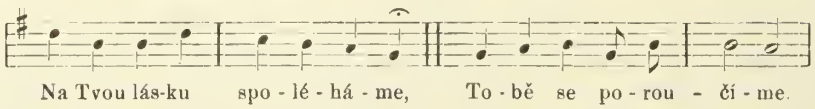

Některé podobné písně, třeba byly napsány v určitém taktu, zpívají se více méně jako recitativy. V takových případech musí i houslista zpěvákovi pozorně vyhovovati.

222. O hory, kopce a doliny.

Tato píseň původem svým náleží mezi světské a to lehčího slohu. Stávalo se nezřídka, že oblíbeným světským písním zvláště veselým podkládána byla slova nábožná, když zpívati jiné než svaté vytýkáno bývalo za lehkomyslnost. Toho druhu písní největší počet shledává se mezi písněmi poutními, a není věru čemu se diviti, že hluboko do srdcí vkořenila se písnička, když slovy i nápěvem těsně přiléhala k veselé zdravé náladě bezstarostným putováním krásnou boží přírodou vzbuzené. Podobné písně těší se podnes veliké oblibě nejen u dospělých, ale zvláště také u mládeže i když nejsou tak přitulné, jako jest tato. Stojí ony mnohem blíže prosté dětské mysli, než sebe krásnější písně těžkého slohu církevního.

223. Horo krásná, spanilá

jest také poutní píseň, ale jiného slohu než předešlá. Vyniká neobyčejnou krásou nápěvné linie a bohatostí překvapujících, harmonických spojů. Když ji poprve u mne uslyšel zesnulý František Bartoš slavné a milé paměti, pravil, že jej až mráz přechází. Zpívávali ji poutníci na Svatý Kopeček.

Nápěv má tyto čtyři půloddíly po 2 taktech:

Čtvrtý půloddíl rozšířen jest za formou tím, že hodnota jednotlivých dob jest zdvojnásobena:

Má tedy tento půloddíl potom tři takty. Rytmická členitost snadno se vyloží.

224. Bože Abrahámův.

Nápěv poslouchá se jako starý vážný choral. Prosba za déšť přednášena jest tu tak tklivě a důstojně, že zdá se, jakoby ani nemohla býti oslyšána. Nápěv pohybuje se v této řadě tonů:

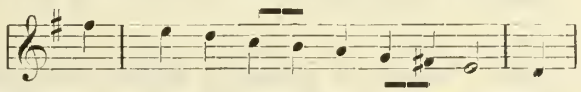

zabírá tedy objem 10 stupňů. Stupnice jest měkká aiolická v *e*. Nápěv moduluje ve 3. půloddílu na 7. stupeň, tedy o jeden stupeň pod základní ton. Jeho zjednodušený útvar jest tento:

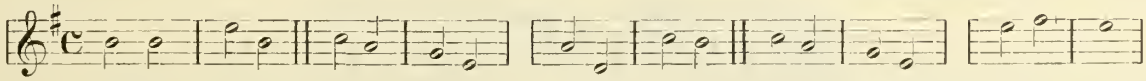

Zvláště mohutně působí půloddíl poslední, jenž jako refrén ke každé sloze se připojuje. Druhý půloddíl takto se rozvádí:

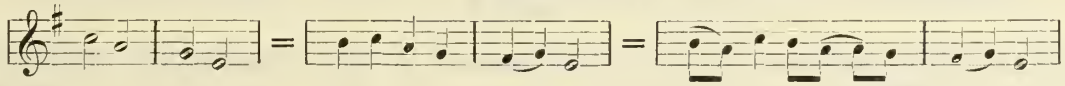

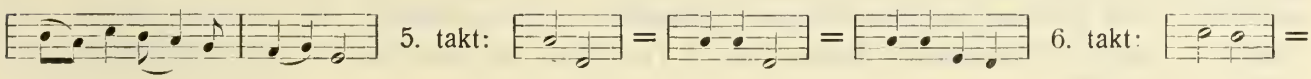

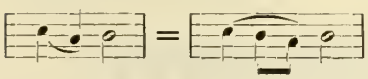

čtvrtý půloddíl roven jest druhému až na jiné rytmické rozčlenění.

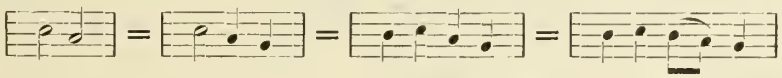

atd.

Závěr

přímo vybízí, aby zakončen byl tvrdou harmonií *E*, ale účinek bude mocnější, když stane se to pouze jedenkráte a to při poslední sloze. Píseň má zpívati se vesměs jen jednohlasně, volně a vážně.

Vánoční písně.

Vánoce jsou dobou radostí rodinných. Postaví se ozdobený a osvětlený smrček a na něj a pod něj naklade se různých dárků. Dříve dárky nakládával jen „sv. Mikoláš“, o vánocích pak, vlastně již v adventě stavíval se Betlém, či jesličky, jak v Praze a j. říkají. To přiléhalo lépe k významu štědrého dne, než cizí nám stromek vánoční. Při tom zpívávalo se mnoho betlémských písní, koled. To jsou lehounké pastýřské popěvky nápěvu harmonického, jež právě proto nevýslovně nás poutají, že přirozenou,

ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

nehledanou svou prostotou tak případně vyjadřují prostotu, dobrotu a chudobu blaženého života betlémského. Ale nesmějí zpívati se než toliko o vánocích, jinak pozbyly by všechen svůj půvab a význam.

Té doby i hudba kostelní mívala ráz veselých písní betlémských (pastýřských) a když při jitřní v Kyrie troubilo se na lesní roh 12 hodin, a potom v Gloria chlapci altisti zpívali: Hej, hej, chaso, vstávejte a k Betlému chvátejte, nebylo to sice církevně slohové, ale kostel býval do posledního místečka naražen, že jablko by bylo nepropadlo. Nezřídka zpíval kde kdo, pokud stačil, s „kórem“ pospolu. Tehdy nebývalo v kostele oka suchého.

Z velikého množství vánočních písní uvádíme zde jen některé a to:

225. Hle, přijde Pán, spasitel náš.

Krásná stará píseň rorátní. Na některé jednotlivé slabiky textu přijde zpívati několik nápěvných tonů obloučkem spojených. Takové slabiky mají tedy dlouze se vydržovati. Zpěv vyžaduje tu zvláštní pozornosti, především pak klidu. Aby stavbě nápěvu dobře se porozumělo, jest třeba rozebrati jej až do prvotního útvaru, kterýž jest:

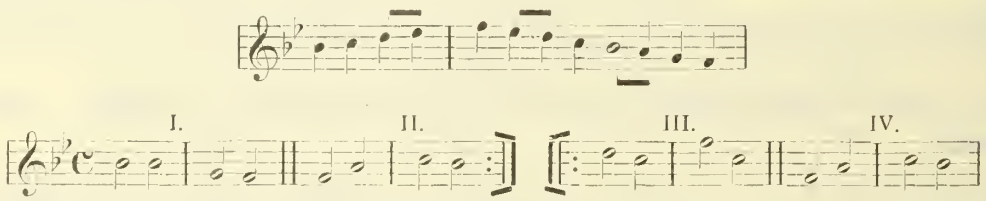

V té formě má nápěv dva oddíly, či čtyři půloddíly po dvou celých taktech. Jelikož IV. půloddíl jest opakováním druhého, jsou různé půloddíly toliko tři. Aby nápěv mohl vyhovovati potřebám, musil půloddíl I. a III. býti rozšířen zdvojnásobením hodnoty tonů v obou taktech, tak že tyto půloddíly měly potom po čtyřech celých taktech, kdežto ve II. a IV. zůstalo po dvou taktech. Tím souměrnost stavby písně se neporušila.

Tony v některých taktech se potom rozštěptly:

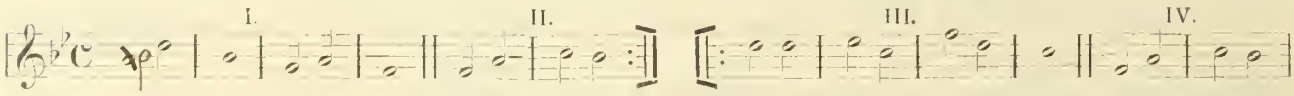

Další rozvoj nápěvu směřuje k tomu, aby každá slabika textu měla svůj nápěvný ton:

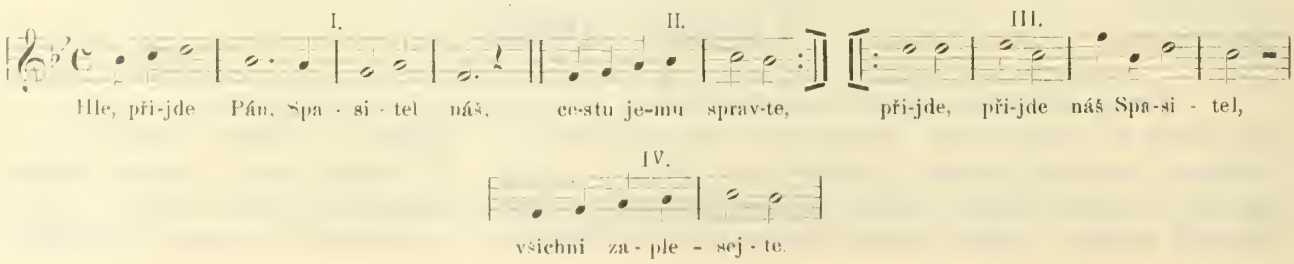

Konečně dlužno upraviti ještě jednotlivé takty k docílení zpěvu širokého, slavnostního.

1. takt:

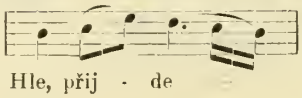

3. takt: 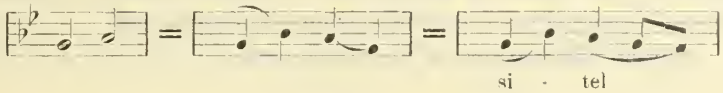

7. takt: 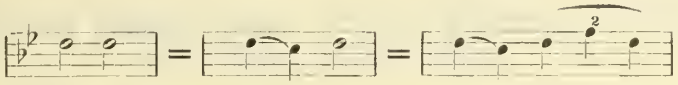

atd.

Triolu dlužno zpívati zcela zvolna, zřetelně. Na všech místech, kde jedna slabika leží pod několika notami, dlužno vystříhati se jakéhokoliv chvatu.

226. Narodil se Kristus Pán.

Tuto krásnou starou píseň zpívává lid za četného shromáždění s takovým nadšením, že klenby chrámové se otřásají. Dlužno zpívati ji správně, tak jak jest napsána.

První její část jest tato řada tonů: 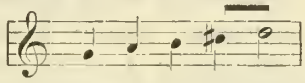 , to jest spodních 5 tonů staré lydské stupnice se zvýšenou kvartou j^1 cis^2. Chybno bylo by tedy zpívati: 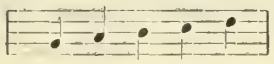 , jak se tu a tam shledává. Až při sestupu odpadá lydská kvarta a nápěv béře se stupnicí tvrdou diatonickou 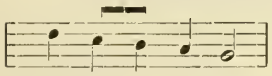

Zjednodušený útvar nápěvný jest:

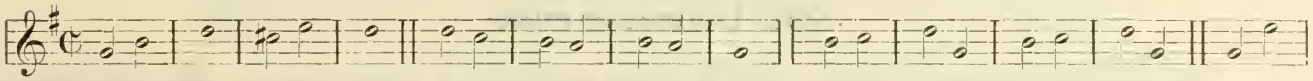

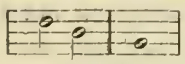

Rytmická členitost jest jednoduchá, průhledná.

229. Slunečko zašlo.

Písnička hodí se dobře za ukolébavku pro děti. Ve třetím půloddílu zachována jest lydská zvýšená kvarta $dis^2 - a^1$ 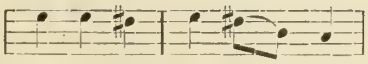 Toto místo vyžaduje zvláštního procvičení.

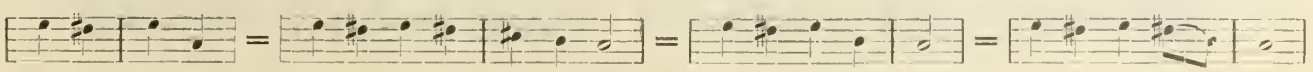

Jest samozřejmo, že píseň možno zpívati toliko jednohlasně.

AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

231. Chval každý duch Hospodina.

Těmi slovy zažehnávali zlé duchy, když se který komu kde zjevil. Není tedy divu, slyší-li mládež v písni ozývati se cosi tajemného, pohádkového. Vpřádá se do jejich snů po stříbrných vláknech měsíčného svitu, když za pozdní noci všechno vůkol v hluboký spánek jest pohříženo. Mládež tuto i jiné písně ponocného či hlásného velmi ráda zpívává.

Nápěv pohybuje se v této řadě tonů:

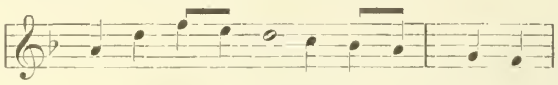
. má tři půloddíly po dvou taktech.

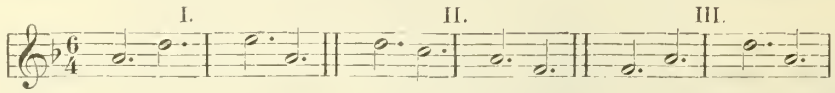

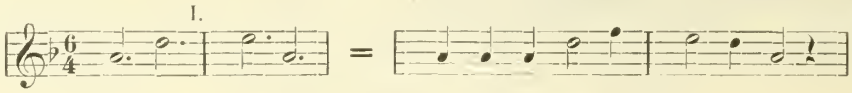

atd.

První takt předehry má takto vyznívati: 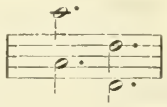 , ale tak, aby horní ton a^2 ozýval se flageoletem. To se docílí takto: Dotkneme-li se 4. prstem velmi zlehounka struny *d* v tom místě, kde hrává se ton *d*, ozve se nám flageoletový ton a^2 a učiníme-li tak na struně *j*, ozve se flageoletový ton d^2. Spolu s těmi tony hrají se tony *a* a *d* na sousedních prázdných strunách, a tak obdržíme zmíněné pěkně zbarvené oktávy. V sazbě těch flageoletů nepoznačili, jelikož neexistuje pro ně typů. Píseň zpívá se velmi zvolna, ne příliš silně.

Písně vlastenecké.

232. Dolinečko moje.

Jak vyjádřiti případněji velikou lásku k rodné dolinečce, k milé domovině, než přirovnáním k zosobněné lásce, k nevěstě pod věnečkem a v krásném svatebním úboru. A tou dolinečkou hrkotá vesele potůček s křišťalovou čistou vodou, jest tam čisto, zdrávo a stále radostno, bydlí tam lidé dobří. Tak hluboký cit lásky k domovině jest pramenem, z něhož vyvírá později pravá láska vlastenecká.

Nápěv pohybuje se touto řadou tonů:

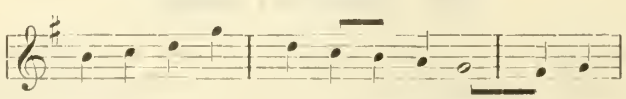

Jeho prvotní útvar jest:

Celý druhý oddíl jest téměř opakováním prvního v poloze o kvartu nižší. Půloddíl II. a IV. jsou zakončením za formou rozšířeny ve tři takty:

Další rozvoj jest:

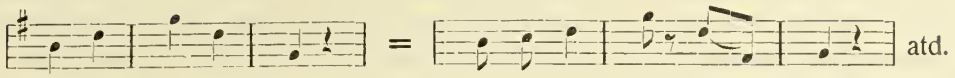

233. Nitra, milá Nitra.

„Ty si bola nekdy všeckých krajin hlava, v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava.“ Těch slavných, dávno zašlých dob vzpomíná naše píseň s tklivým tichým bolem. Vzpomíná starobylého pevného hradu krále Svatopluka na vysoké skále severně od Nitry, hlavního to města bývalého knížectví Nitranského, kde sídlel také slovanský apoštol Metoděj. Vzpomínka na zašlou tu slávu vyjadřuje se v nápěvu přechodem do tvrdé toniny v posledním půloddílu.

Stupnice jest:

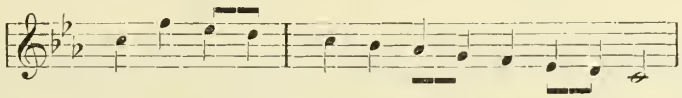

Původně jsou čtyři půloddíly po dvou taktech:

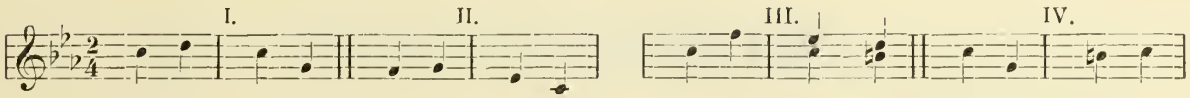

Třetí půloddíl se opakuje a to tak, že poprvé zpívá se druhý jeho takt v poloze o tercii vyšší, po druhé o tercii níže. V posledním taktě jest hodnota tonů zdvojnásobena, tak že poslední půloddíl má potom 3 takty:

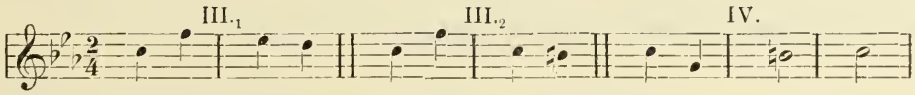

1. takt IV. půloddílu: 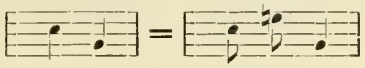 2. takt: 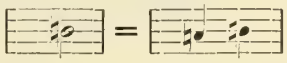

Stavba nápěvu původně souměrná pozbyla své souměrnosti, má první oddíl 4 takty, druhý taktů 7. Všechna váha nápěvu přeložena jest do závětí.

235. Kde domov můj.

Není věru příkladu, aby která píseň umělá dočkala se takového rozšíření a sevšeobecnění, jako píseň Kde domov můj. Slova té písně jsou od Kajetána Tyla*), a nápěv složil František Škroup**) pro první českou frašku „Fidlovačku“. Roku 1835 byla píseň vytištěna ve „Věnci“. Probouzející se vlastenecký ruch ujal se jí tak, že za nedlouho nejen znárodněla, ale nabyla i neobyčejného významu

*) Josef Kajetán Tyl, český spisovatel, narozen 11. února 1808 na Horách Kutných.

**) František Škroup, hudební skladatel český, narozen 3. června 1801 ve Vosicích u Pardubic. Píseň Kde domov můj zpívá ve frašce „Fidlovačka“ slepý žebravý muzikant.

v našem rozvoji politickém. Stala se vlasteneckou hymnou Československého národu. Jméno svého hudebního skladatele učinila nezapomenutelným.

Jest nemálo litovati, že píseň při svém sevšeobecnění vzala nemalou úhonu na své správnosti hudební, zejména sčasovací. Neposlední toho příčinou jest arci skladba sama, ana odchyluje se nemálo od pravidel správné přízvučné deklamace, v našich písních téměř napořád věrně zachovávané. Lid opravuje si tuto odchylku, začínaje zpívati na t ě ž k o u dobu taktu, a tak stává se, že průběhem zpěvu způsob taktu několikrát se mění, kdežto má býti zachován stejný takt od počátku až do konce.

Nápěv skládá se z těchto osmi částí:

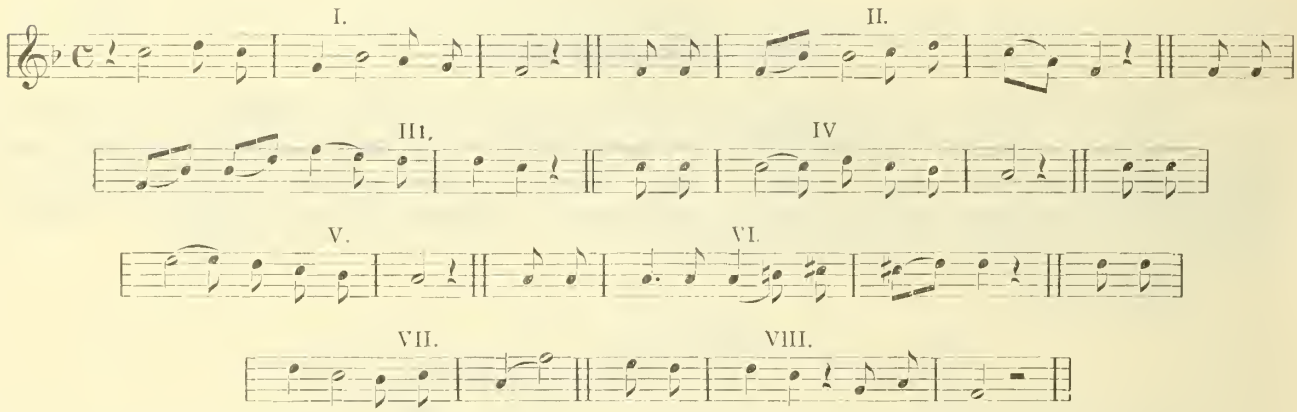

Hned v I. části bývá chybováno, že zpívá se v $^3/_4$ taktě:

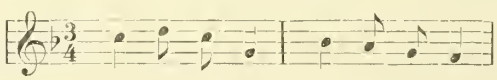

Jest tedy třeba v 1. taktě vydržeti notu c^2 po d v ě čtvrti a rovněž tak ve 2. taktě notu hes^1. Také 2. část zpívána bývá nesprávně dle taktu $^3/_4$: 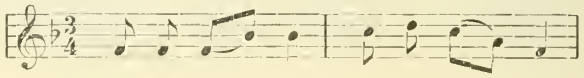

Dlužno tedy přihlížeti k tomu, aby ton hes^1 v 2. taktě byl správně vydržen po d v ě čtvrti, ne po jednu. Čtvrtá a pátá část zpívávají se také nesprávně v taktě $^3/_4$:

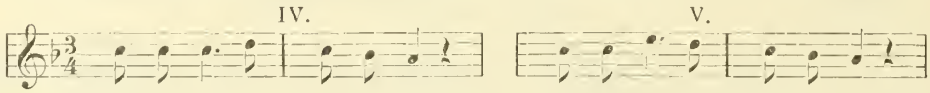

Aby ton c^2 ve IV. části a ton e^2 v V. části byl správně vydržen po 2 č t v r t i a j e d n u o s m i n u, či po 5 osmin, může cvičení napřed takto se upraviti:

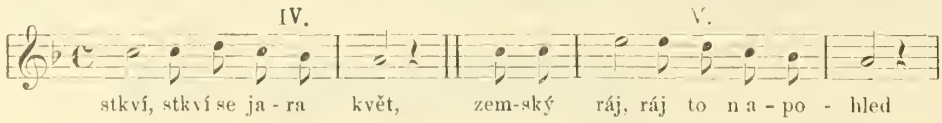

Slova „stkví“ a „ráj“ opakují se tedy po dvakráte, až konečně oba tony spojují se pod oblouček a vydržují se po 5 osmin. V VI. části vynechává se obyčejně celá čtvrtní nota a^1 v 1. taktě. Zpívávají takto: 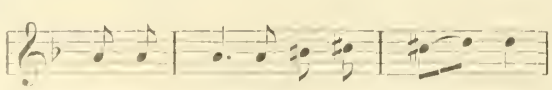 Takt celý jest tu zaměněn se tříčtvrtním. Jest tedy třeba tento takt procvičiti zvláště pro sebe napřed takto:

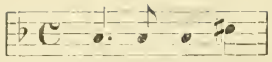

, potom teprve:

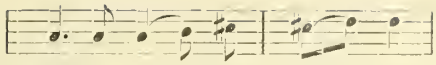

Na konci VII. části chybuje se v tom, že ton f^2 vydržován bývá jen po jednu čtvrť, třeba tedy pečlivě přihlížeti, aby vydržován byl po plné dvě čtvrti.

Nápěv písně nebyl složen pod vlivem slov celkem prázdných, bezvýznamných, ale povstal samostatně z citů vzbuzených představou českého oslepléhо hudebníka, jenž v daleké cizině nevýslovně tesklil po své krásné domovině a vzpomínal svého mládí dávno uplynulého. Tolik, co tím nápěvem nedovedl by říci slovy nižádnými. Píseň vykonala v našem národě veliké poslání a zasluhuje toho plnou měrou, aby aspoň ve školách zpívána byla úplně správně i tehdy, zpívá-li se sama bez všelikého průvodu. Hraje-li se k ní, jak toho žádá, správný průvod, nemůže ani zpívati se nesprávně. Má vždycky zpívána býti toliko jednohlasně. Konečně dlužno připomenouti, že zpívává se tu a tam nesprávně: V sadě stkví se z jara květ, místo jara květ. Praví-li se v písni, že v sadě kvete jaro, tedy že se tam stkví jara květ, jest to rčení básnické, kdežto říci, že stkví se tam z jara květ, jest holá proza.

236. Rakouská národní hymna

jest z nejkrásnějších písní toho druhu. Veliký mistr*) složil tu zpěv velebný, důstojný a nábožný, pravou modlitbu. Na takovém díle nemá ovšem ani jediný ton býti měněn. K náležitému pochopení jest třeba nápěv zevrubněji rozebrati. Stavba jest úplně souměrná, skládá se ze čtyř částí po 4 taktech. První část beze změny se opakuje:

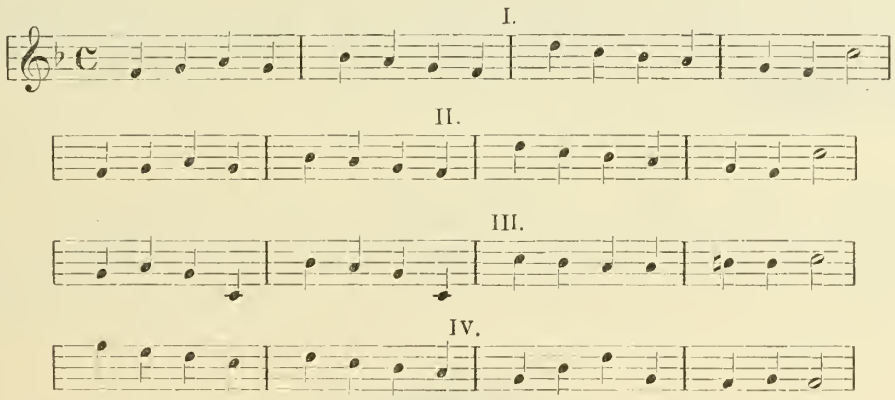

V této zjednodušené formě dlužno nápěv zprvu nacvičiti. K tomu připojí se pak další jeho rozvoj. V 1. taktě prodlužuje se první ton *f* na tři osminy, druhý ton *j* zkracuje se na jednu osminu:

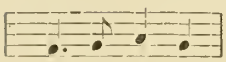

. Totéž platí ve 3. taktě III. části

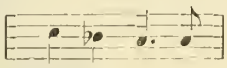

a rovněž tak v 1., 2. a 3. taktě části IV.:

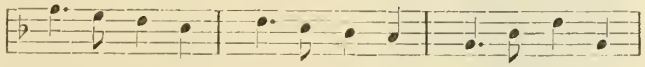

Proti tomu bývá chybováno hlavně v předposledním taktě, že nevydržuje se tam první ton na půldruhé čtvrti, či na tři osminy. Zpívávají tu

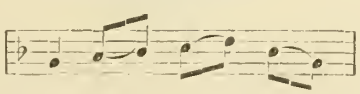

místo

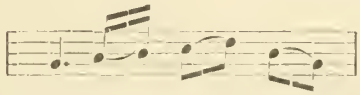

*) Josef Haydn, slavný hudební skladatel narodil se dne 31. března 1732 v Dolních Rakousích v obci Rohrau na řece Litavě blíže Uherských hranic. Otec jeho, chudobný kolář, hrával na harfu, matka zpívávala. Synek začal učiti se hře na housle sotva šestiletý.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Druhý takt ve IV. části liší se od prvního tím, že třetí jeho čtvrt rozvedena jest ve dvě osminy, ale to pouze na tomto místě, nikde jinde. 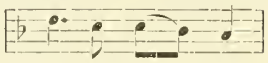 Zvláštní pozornosti vyžaduje poslední takt. Ten bývá téměř napořád zpíván nesprávně takto:

, či takto: 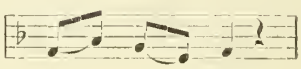

ač jediné správné znění jest: 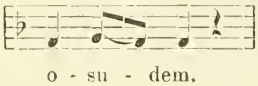

Před tonem f^1 stojí ovšem jako malá předrážka nota a^1 , ale ta na původním správném znění ničeho nemění. Postup tonů f^1, f^1 f^1, f^1 musí býti vždycky správně zachován. Zpívá se tedy zprvu:

, potom

a konečně, když jsou zpěváci jistí a dobře pocvičení, i předrážka může se zpívati a to tak, že hlas jenom nepatrně o ni zavadí. Kdyby byl Haydn mohl tušiti, že tato příkrasná předrážka bude tak nesprávně chápána, a krásné klidné zakončení písně že bude tím tak porušováno, byl by ji jistě vynechal.

Hymna byla komponována pro veliké zástupy, tedy pro zpěv jednohlasý, měla by tedy zpívati se vždycky toliko jednohlasně.

Slovo k obrázkům.

Podivuhodná jest spojitost mezi našimi písněmi a mezi uměním malířským. Umělec malíř slyší-li krásnou píseň, vidí zároveň obraz, zprvu arci jen mlhavý, ale tím jasnější a určitější, čím častěji zpěvu naslouchá, čím zevrubněji píseň poznává. I děti říkávají, že vidí koníčky poskakovati, zpívá a hraje-li se píseň „Čí to koníčky, čí to“ (č. 38.), nebo kravičky že vidí jak jdou s pastvy, a jak je mnoho prachu, a bouře jak se žene, a hraje-li se úvod k písni „Už je slunko z té hory ven“, že viděti, jak sluníčko právě vychází. A tak nejen malíř umělec, ale každý zpěvák a posluchač, vnímá-li s pochopením kouzlo krásné písně, vidí spolu obraz s ní po té neb po jiné stránce souvislý.

Co píseň, to krásný obraz! Tyto obrazy ovšem nejsou stejné. Při jedněch písních a osobách bývají to takořka pouhé fotografické momentky, zachycené z dějů a událostí, o nichž slova písně právě vypravují, jindy obraz těchto dějů dotýká se buď jenom nepatrně, anebo vůbec se jich ani nedotýká; naproti tomu předvádí velmi jasně a výmluvně nejvniternější hlubiny duše a vyznačuje umělecky právě to, co píseň ne tak slovy, jako hudebním svým obsahem vypovídá. Obraz a píseň vzájemně se objasňují a v ladnou uměleckou harmonii doplňují, čímž umělecký účinek a požitek nemálo se stupňuje, zvláště jsou-li obrazy, jako ztělesněná nálada, z níž píseň povstala a již ona zase v posluchači vzbuzuje, zachyceny štětcem umělcovým. Takový obraz může odpovídati i několika různým písním, ovšem stejného podkladu náladového či citového.

K našim písním jest několik takových obrazů připojeno. Nebude snad od místa, poznamenati při některých, jakou vnitřní spojitost mezi nimi a písněmi spatřovati a vycítiti možno. Při tom není a nemůže býti úmyslu chtíti komukoli vyměřovati směr, neřku-li dokonce způsob a míru subjektivního nazírání a cítění, jež zůstaveno býti musí při plné volnosti a svobodě osobní, ač-li účinek umělecký vůbec dostaviti se má.

Píseň úvodní. (Obraz 1.)

„Zpívej si děvčátko,
netrať veselosti,
jako si netratí
tráva zelenosti.“ (Str. 3.)

Hle, našlo se děvčátko kdesi ve slovácském kraji, jehož celý zjev, ovšem jen náhodou k hudebnímu i slovnímu obsahu písně dobře přiléhá. Poslouchejte nápěv. Není veselý, ale ani smutný není. Snad jaksi rozněžnělý — ani nelze slovy vypověděti, jaký je. Cosi sladkého a spolu bolného, jakoby z hlubiny duše vyvíralo, výše a výše vystupovalo a konečně plným jasem vzpomínku na cosi blahého, šťastného ale již ztraceného ozařovalo.

Podobné smíšené city vybavují se nám při pohledu na půvabnou dívčí hlavičku. Jest třeba hleděti na ni trochu z pozdálí, okem maličko přimhouřeným. Možno dobře si představiti, že vychována byla na písničkách, že na sta a sta jich umí, a veselost že byla stálou její družkou, tak jako zelenost jest neodlučitelnou vlastností trávy.

Malebný úbor sváteční měl by jasnou náladu jen stupňovati; ale přes rozkošnou tvářinku přeletěl lehký stín — zůstal ležeti na jasném čílku a na ústech půvabně usměvavých, a krásná očka oduševnělá zjevně prozrazují, že omývána byla již slzami hořkými.

Odkudže ten stín, odkud žal? Či přistoupil již i k tobě život se svou opravdovostí?

„Bývajže veselé
ako si bývalo,
keď si vaše dvere
za mnú zatváralo.“

Ach, bývaly tedy doby lepší, plny štěstí a blaha neskonalého, těch vzpomíná oko zamlžené, do daleka, do neznáma zírající. A ty doby minuly. Zda na vždy? Či mohly by snad ještě se navrátiti?

„Potěší ťa Panboh,
nenazdáš sa odkial.“

Jiskra naděje zažehuje v duši oheň, jehož záře zamlženým okem prosvítá. Pohled na original odhaluje nám tyto a jiné záhyby duše, mimo to uvádí nás do okolí, v němž píseň povstala. Reprodukce ovšem v mnohé příčině od originalu dosti značně se liší.

Z jiného okolí jest pérokresba, hlavička dívčí na konci téže písně str. 4.

„Vysoko hvězdička.“ (Str. 10.)

Jiskřivá chladná noc, hvězdičky se rozzařují. K té nejjasnější připíná se oko šohajovo, jako k jedinému přiměřenému symbolu posvátných citů, jež všechnu jeho duši naplňují:

„Dobrú noc, Anička!“

Dole na zemi není nikoho, kdo mohl by mu porozuměti, jenom tam ty daleké třpytné démanty na tmavé podloze dovedou pochopiti a oceniti veliký význam jeho sladkého tajemství. Aniččina fantasie, ta se nese ještě daleko nad hvězdnou oblohu:

„Ještě výšej nebe,
pán Bůh daj i tebe (tobě).“

Tam do těch tajemných oblastí, kam už nikdo za nimi nemůže, vynáší se mysl jejich nápěvnou vlnou mocným vzmachem až na decimu vystupující, tam také ukazuje zde na zemi už jenom chrám a věž nad ním. Tam šohaj dává svou

„dobrú noc
ale ne každému,
len tomu mojemu
děvčátku švarnému."

Malá písnička a skrovný obrázek připomínají dítěti jasnou hvězdičku vysoko na tmavé obloze nad domácím kostelíčkem, jinochovi a panně rajskou blaženost čisté věrné lásky vzájemné, starci a stařeně sladkou vzpomínku na obojí.

Rajská růže. (Str. 15.)

Básníci bezpočtukráte již opěvovali a stále ještě opěvují růži jako obraz vnadné dívčiny, jako znamení ohnivé lásky, jako odměnu za vzácné cnosti, jako královnu květin a jinak a jinak. Náš pěvec tu svou nazývá růží rajskou a tím dává ji přednost přede všemi ostatními. Zpívá o ní píseň neobyčejně krásnou. Hned prvními třemi takty připravuje nás na nevšední průjev hudební. Po příkrásné předrážce dvoutonové následuje pěkný melodický spád v objemu šesti tonů, na to pak nápěvná vlna vyklene se náhle na 7. a konečně i na 8. stupeň uchvacujíc posluchače kouzlem neobyčejným.

„To je, Bože, růže rajská,
ta mně pěkně voní."

Co je to za růži? Jak si ji představiti? Vyniká snad zvláštními tvary listů a stonků, či vůní neobvyklou a přepodivnými barvami od bledežluté až po tmavěfialovou, jak při kvítí v panských sadech uměle pěstovaném se shledává?

Vyrostla „Na Hrušeckém čirém poli", tak jako jich na sta a sta v našich zahrádkách vyrůstá a rozkvítá. Nemá rozdivných barev, než jen svou, jejímu rodu nejlépe svědčnou: zardívá se vždy půvabně, ať již nachem cudné stydlivosti, ať štěstím a blahem opětované lásky. Vůní přelíbeznou a bohatstvím krásných květů dílem rozvitých, dílem ještě nerozvitých, jako v ladnou kytici složených vyniká nad své družky jako vlastnostmi vzácnými, pro něž obrací se k ní toužebné zraky všeho okolí blízkého i dalekého. Náš motiv ornamentální napovídá, že jediným jejího života účelem jest okrašlovati, ozdobovati. Není však každému, či ledakomu přáno této ozdoby dosáhnouti:

„To je, Bože, růže rájská,
je k ní cesta úzká."

Švarný šohaj všechny obtíže překoná; a když v podvečer života opět uslyší krásnou svou píseň a obraz uvidí, bude jeho sladkou myšlenkou: Ty, má růže rajská, třeba již dávno oprchal vnadný tvůj květ, pro vzácné své vlastnosti a pro velikou lásku svou zůstaneš až do posledních dnů ozdobou a štěstím mého života!

Kéž všem takovým růžím a písním dostalo se u nás náležitého ocenění!

Pastva. (Str. 24.)

Mladost, radost. Žije mezi námi a s námi, ale životem jiným než jest náš. Na nejvšednější zjevy života hledí se svého povzneseného hlediště očima umělce, básníka, malíře. I prostá pastva unáší ji do říše pohádek a sladkých snů. Z té říše vyzírá k nám náš obrázek ve svých chladivých tonech mladého vonného jara.

Nevede nás na obyčejné pastvisko, či na suchý úhor, než na louku širokou, kde jest hojnost bujné trávy; a co se tam pase, to není snad stádo domácího dobytka, ale jest to ušlechtilý lesů král, jelen, samoten. Toho pásti nemůže pasák, či pastvice s bičem v ruce, pase jej vznešená dáma z blízkého zámku, panna neobyčejné krásy a způsobů ušlechtilých ve skvostném úboru ne z dob nynějších, než z dob dávno uplynulých krásnějších a šťastnějších, z nichž zaznívá k nám i nápěv písně i její průvod. Přišla s proutkem v ruce a usedla na pastvě tak, jak právě byla vstala od spinetu*) v nádherném zámeckém saloně.

„Louka široká, tráva zelená,
pásla má milá, pásla jelena."

Opojný mátožný sen ztrácí se do mlhy, mate se a přechází ve skutečnost: jelen mění se v laň, bohatá nedostupná dáma v půvabný známý dívčí zjev s lahodným sladkým hláskem.

„To nebyl jelen, byla to laně,
počkej, synečku, počkej ty na mě."

„Bežela ovečka vzhůru do kopečka." (Str. 33.)

Jak by na ni mohl se hněvati baránek, když jest tak milá, skromná, bezbranná. Slíbila mu kytku z marjánku, ale jak nevkusně vypadalo by, kdyby nesla kytku. Jak by ji nesla? Za to velice pěkně vyjímá se věneček na krku. Ne, nebude na ni se hněvati, nebude na ni žalovati.

Chlapec s psíkem (Str. 34.)

Takový asi byl náš šohaj, když mu „koníček stúpil na malíček". Takoví jsou oni všichni. Koníčci jsou stálou jejich společností, jsou s nimi ve dne v noci a všudy, na dvoře, v maštali, při práci, na pastvě; a když kvíčerou jedou brodit, sedí takový pacholíček na koníčku jako by jej přišil. Není divu, že mu stúpil na malíček. Ale, to nebyl kůň, ten dobře zná jeho neopatrnost a všetečnost, sám mu všudy uhýbá. Bylo to hříbátko, tak nezkušené a dovádivé jako on sám. Zatím spolu povyrostli ve stálých stycích a ve stálém přátelství, tak i s psíkem, jenž bezpečně na klíně mu usnul, třeba hlava dolů visela. I ostatní zvířata má rád: kravky, kočku, holuby, králíky, ale jeho radostí a chloubou jsou koně, ty jsou mu nade všecko, třeba u nich jenom sloužil jako čeledín.

„To je, Bože, to je
potěšení moje,
když moje koníčky
přeskakujou oje."

Není ani pomyšlení, že mohl by je týrati, přílišná břemena na ně nakládati, neb jakkoli jim ubližovati. Dobrota, přímost a prostota hledí mu z očí a neopustí jej, pokud žíti bude ve vlídných a stálých stycích s přírodou, se zvířaty, s pravdou.

Ale přes všechnu tu přítulnost a lásku šohajovu přihází se koníčkům nejednou, že šohaj na ně zapomíná, to když s kamarády buď do šenku zapadne, neboť když něžnější tužby za jistými mocnějšími spády jinam jej odvádějí.

„Šohaju, šohaju, vaší tě hledajú,
že koníčky tvoje obroku nemajú." (Č. 45., na str. 43.)

Tehdy bývá koníčkům hladovým smutno státi na silnici s hlavami skloněnými, s očima přimhouřenýma, a ušima nazad staženýma a trpělivě čekati až se k nim navrátí. Do své opuštěnosti a nudy stýskají si celou svou postavou.

*) Spinet = předchůdce našeho nynějšího fortepiana.

Pošta. (Str. 49.)

Pomalu nebude už vídati poštovních povozů, jaké kdysi po našich císařských silnicích jezdívaly. Zatlačily je železnice, a nyní zavedením automobilů stávají se již naprosto zbytečnými. Třeba jízda těmito novými vozidly byla nepoměrně rychlejší a pohodlnější, nedovede nikdy nahraditi půvabu jízdy po bývalé poště. Už vůz sám vábil a poutal pozornost svým tvarem, svou barvou a pevnou stavbou. Na krytém kozlíku sedí postilion v uniformě s pomorančovými výložky, na hlavě čepici s kokardou, na krku na černožluté silné šňůře lesklou zavinutou trubku.

Koníčky s kopce vesele klusají, až hřívy po šíjích poletují, a stříhají ušima, když cvakot kopyt se známou melodií poštovní trubky se mísí. Na ostatní koně pohlížejí s vysoka a jaksi po straně; vědí, že jim všichni musí uhybati.

Na silnici stále je rušno a veselo. Hle, tu nedaleko povoz Kudrnův skřípá svou vrzavou písničku. Veze kolomaz na prodej, a vlastních kol si nenamazal. Výsměch — a pošta vede svou:

„Vymiň, vymiň, pošta jede.“

Do toho dvojzpěvu ozývá se hrkot koleček vápeníkových. Kudrna, jenž jej dohání, volá naň rozmarně: „Ujížděj, bratře, ať se nám to nesmíchá.“ Pošta však nemůže se meškati, musí včas doraziti.

»Jest-li nevymineš,
do areštu přindeš!“

Veselo jest také ve voze, třeba seděli tam natlačeni. Panička má co dělat, aby udržela „Jozífka“, který ustavičně oknem se vychyluje, budou-li už brzo „u velkého mostu“. Kufry jsou na střeše, a na kozlíku vedle postiliona sedí šumná „Anička“ s krabicí na klíně. Kdokoli po ní se ohlídne, na každého volá radostně — ne sice slovy, ale vším svým zjevem: My jedeme na prázdniny!

O, radostné cestování!

Orala. (Str. 58.)

Těžké vzdechy opuštěné siroty vyzpívává nejedna naše píseň, každá svým zvláštním způsobem. Synek, když jej odvádějí na vojnu, a není nikoho, kdo by jej bránil, nebo aspoň politoval, žaluje si:

„Matičko, matičko, jak vy tvrdě spíte,
mě na vojnu berou, vy o tom nevíte.“ (Str. 136.)

A nevěsta prostřed svatebního veselí dojemně a bolestně vzpomíná zesnulých svých rodičů:

„Zelená travička modrým kvítkem kvete,
už mi, můj tatíčku, nikdy nestanete.

Zelená travička kolem obzobaná,
už sú má mamička na prach rozsypaná.“ (Str. 179.)

Na vánoční svátky těšívá se kde kdo, jen sirotek ve službě nemá nač se těšiti, obává se brzkého jejich příchodu:

„Vánoce, vánoce, skoro-li budete,
ubohé siroty, kam se podějete!

Co mají rodiče, ty půjdou do domu,
a já sirotečka ze služby na službu.“ (Str. 192.)

Mezi všemi podobnými písněmi píseň „Orala“ poutá pozornost zvláštním svým kouzlem. Osiřelá dívka pláče „horkýma slzama“, pláče žalostí, ne však pro chudobu, která jest jejím údělem, ne proto že vykonávati musí těžké hrubé práce, než proto, že ztratila ty, již ji tak vřele milovali, a to v době,

AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

když té jejich lásky bylo jí nejvíce potřeba, že osiřela v mladosti. Všechny všední útrapy snáší s resignací, jen po hřejné lásce mateřské neskonale se stýská osamělé, opuštěné. Nápěvem i slovem kreslí nám svůj krásný obraz.

„Hajs, moje sivé volky do dvora.“

„Moje volky“! Hle jak vlídně promlouvá sličný a smutný dívčí zjev i k zvířatům, jež od těžké práce k odpočinku odvádí. A účinky té vlídnosti a laskavosti jeví se zřetelně na mírném krotkém pohledu té němé tváře, jež kolíbavým těžkým krokem povolně ji následuje.

„Orala, orala sivýma volkama.“

Krasoumnému citu bylo by nesnesitelno a s něžným dívčím zjevem nesrovnatelno, aby útlé ruce třímaly kleče, těžkého pluhu a bosé bílé nožky aby za tím pluhem kráčely brázdou hrudovitou. Takový obraz odpovídal by nadobře citům, jež velmi výmluvně vyjadřuje tklivý, ve všem urovnaný nápěv harmonický. Náš obrázek jest jiný.

Vidíme, jak dobrotě, něžnosti a mírnosti poddává se ochotně i hrubá síla přírodní, stávajíc se sama mírnou a povolnou, vidíme jak uprostřed mladé jarní přírody provanuté vůní rozorané prohřáté půdy mladý život krásný, dobrý, nadějný, avšak osudem nelitostným těžce navštívený bolestně dovolává se citu, jenž obtíže života snadno překonává a i bolesti ve slasti proměňovati dovede: citu všemohoucí svaté lásky.

Hle mladost, svěžest, dobrota a krása proti opuštěnosti, sklíčenosti a tvrdosti života. Srdce nemůže neletěti jí vstříc, nemůže nezachvívati se až do nejútlejších vláken.

Krásná plseň, krásný obraz.

Psík. (Str. 60.)

Kdes ty se tudy vzal, takový maličký, nemotorný, měkký a — hloupý! Vyběhl z chaloupky, kde sice

„mají jenom kopaninku — ale
sejou do ní rozmarynku“

lidé chudobní, ale veselí a šťastní. Baculaté jejich štěňátko usměvavě se ohlíží, kde by je kdo polaskal, nebo s ním si pohrál. Kousati neumí, ani jakkoli komu ubližovati. Život je mu radostí a veselím od rána do večera, od večera do rána, proto vine a tulí se ke každému důvěřivě a beze strachu. Líbí se vám, třeba ani nebyl zvláště hezký, máte jej rádi, třeba ničeho neuměl.

Bude-li kdysi ježiti se, zuby ceniti, kousati a pod vrata před vámi utíkati, nebude jeho vinou ale zásluhou těch, již naučí jej poznávati tvrdost, lživost a zlobu života.

Tajemství výchovy, jak jsi průhledné a jasné!

Zahrádečka. (Str. 61.)

U nás i před chudými chaloupkami mívají zahrádky na kvítí, jež opatrují děvčata. Kde jest statek větší, bývá i zahrádka nákladnější, a kde jest děvče švarnější, bedlivější, bývá i více kvítí pečlivě ošetřovaného, krásného. Jest ho potřeba děvčatům na voničky, mládencům na perečka.

„Přijdi, Jeník premilený, přijdi k nám,
já ti za klobůčik pírko dám.“

To není pírko z peří, ale jest to kytička z kvítí, jež děvčata sama vypěstovala.

V naší zahrádce jest takového vonného kvíti plno od jara do zimy. Kvete tu rezeda, noční fiala, hřebíček, modrý barvínek, slaměnky, měsíčky, řeřicha, šalvěj, líbeznou „venkovskou“ vůni rozšiřuje maří list, máta, balšínek, boží dřevec, u plotu růže bílá, červená a na oknech sálá ohnivým žárem „h o ř í c í l á s k a“.

Mezi vším tímto kvítím pyšní se nádherný „g a r a f i á t“ plný, vonný, posud n e d o t k n u t ý, netrhaný. Perečka z něho posud nikdo nedostal,

„zahrádečka zamyká sa,
garafiat netrhá sa.“

Jest snad nedostupný, nedosažitelný, tento vzácný květ překrásný jako ta princezna v zakletém zámku, střežená „sanutí“ devítihlavou?

Šohaj nemá klidu, nemá stání, nevidí než krásnou zahrádečku s bytelnou ohradou na kamenném podkladě, sošky (pilíře) zděné, ozdobně vyvrcholené, necítí než sladkou, mámivou vůni nádherného, kouzelného květu. Není mu již pomoci, nasadí pro něj snad i život:

„Já ho mosím utrhnút,
dybych tam měl zahynút.“

Senoseč. (Str. 71.)

Práce na lukách liší se podstatně ode všech ostatních polních prací, protože přináší ssebou radosti první sklizně. Jedna část těch prací — obracení sena — zachycena jest naší perokresbou. Tu práci vykonávají dívky.

„Na louce travičku kosci kosí,
skosenou do kopky dívky nosí.“ (Č. 68.)

Jejich pohyby při tom bývají ne méně ladné, ba ještě malebnější, než rhytmické pohyby šohajů při sečení. Zdá se, že hrábě v rukou dívčiných sloužiti by mohly spíše jakémusi obřadnému tanci, než prosté všední práci, čemuž nasvědčuje i mírný sklon hlavy, zdvih paží, podkasaný svrchní oděv a všechen ten půvabný pohyb mladé pružné postavy. Hudbou k tomu tanci jest píseň ovšem vždy veselá, často žertovná a škádlivá, ale nezřídka i se sklonem k úvahám o vážných věcech života:

„Hrdý jsi, šohajku, ve mladosti
a přece poníží v hrobě kosti;
hrdé jsi, děvčátko, v mladém květě,
než tebe též smrtná kosa smete.“ (Str. 72.)

Krátké stíny ukazují, že slunce stojí vysoko na obloze. Tetelícím se vzduchem horkého letního dne prosvítá na vzdáleném obzoru věžička domácího kostelíka, a daleko za ní vystupují do modré oblohy bílé lehké mraky svatojanské. I na pouhé perokresbě nebarevné jest patrno, že tvář dívčina lehkým přehozem malebně zastíněná, horlivou prací a sluncem do nachova jest rozpálena. Jaký bude obraz dívky, až v neděli v malebném, bohatém svátečním úboru půjde do kostela!?

„Louka sečená tráva zelená,
ai, Alenkovské panenky jako malena.

Ale ne všecky, jenom některé,
ty, co mají na rukávcích pantle zelené.“ (Str. 70.)

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

„Včera neděle byla.“ (Str. 78.)

Pérový náčrtek zajímavé staré věžičky pod hradem Karlštejnem. Pohled na věžičku připomíná dívčině provinění, za něž nehoda ji potkala.

„Byla jsem v hájíčku.
žala jsem travičku,
svátek jsem nesvětila.“

Dožinky.

Žatva str. 93. „V potu tváři své chléb jísti budeš.“ (Gen. III., 19.) Ano, v době žní chlebíček skutečně v potu tváři se jídá, ale za to je chutný a sladký. Takového zahaleči nejedí. Práce je těžká, ale veselá.

„Pane náš,
veselé žence máš.“

Červenavý žár sálá zdola ze zralých klasů i zhůry z horké, ocelově modré oblohy, na níž vyvalují se v dáli veliké balvany ostře konturovaných bílých mraků. Horko na obloze, horko na zemi. Ale ženci, jakoby tíži dne a horka ani necítili, pobízejí a ženou se do chvatu stále většího:

„Žněte, žněte, dobře zažívejte,
ani hlavy vzhůru nezdvihejte.“ (Str. 85.)

Náladu jejich i hospodářovu zvyšuje radostný pohled na široké lány těžkých klasů pšeničných, tak vysokých a hustých, že do nich osady na obzoru zdánlivě až po hřebeny zapadají. Veselo je na polích,

pšenka voní, kosy zvoní.

Poledne. (Str. 88.)

„A když slunko v poledne
na jasný trůn zasedne,
mile volá zvonu zvuk:
jídla z Božích berte ruk.“

Na ten zvuk unavení ženci již dlouho toužebně čekají, a když konečně vlna jeho z dáli až nad jejich hlavy se donese, ustávají v práci, smekají, poklekají. V mysli vyvstává aspoň na chvilku jasný obraz krásně členité stavby malebnými věžemi vyvrcholené, stavby, s níž těsně spjaty jsou všechny vážné chvíle jejich života a v níž stálé své sídlo má odpočinek ode všech těžkostí, svatý klid, útěcha a mír.

Odzvonilo. Krásná vidina mizí v bílých oblacích, vrací se tíha denní práce. Daleko široko neviděti, že by kdo s obědem přicházel, ženců zmáhá se nepokoj, do práce se jim nechce.

„Poledně, poledně, lebo ťa nebývá.
lebo ťa hospodář na víně propíjá.“ (Str. 89.)

Děvčátka pod deštníkem. (Str. 81.)

Všechno jest sežato, svázáno, do mandelů poskládáno, budou dožinky. Dědinka dříve do klasů hluboko zapadlá vyvstala na povrch, lány sběleły. Naše dívčinky při žatvě sice nemnoho pomáhaly, leda že tu a tam několik klásků posbíraly, ale při dožinkách musí býti přítomny, neobejde se bez nich žádná slavnost dámácí.

Už jsou ustrojeny, opentleny, pěkně učesány a také i obuty. Hle, jak pozorně usedly, aby si šatů nepomačkaly. Nasbíraly kvítí a vijí z něho věnečky. Před slunečním úpalem ukryly se pod veliký modrý deštník, ale nezdá se, že by pod ním bylo méně horko než na volném prostoru. To však děvčatům nic nevadí. Radostné očekávání září jim z očí i z tváří. Šťastné mládí!

„Rozmarýn, růže s lilií,
jak se mi krásně rozvijí,
kdy dívky sedají, věnečky skládají,
já s nimi.“ (Č. 12, str. 13.)

Dívka s věncem. (Str. 97.)

Celý děj našich dožinek vyvrcholuje se ve chvíli, kdy ženci z polí do statku se navrátí a vystrojená družička když hospodyni odevzdává dožinkový věnec. V tu chvíli celá společnost seskupena jest v ladný živý obraz, jehož střediskem a hlavní osobou jest dívčina s věncem na hlavě. Obraz její samoten vystačuje býti představitelem celých dožinek, ana všecka pozornost v něm jest soustředěna. Není věru maličkostí předstoupiti před hospodáře a panímámu a před celou společností odříkati hlasitě a bez zastávky celé přání, odevzdati obratně velký věnec, obřadně se ukloniti a taktéž potom poodstoupiti. Proto nemálo na tom záleží, jest-li k tomuto úkolu pohotově dívčina švarná, pěkně urostlá, obratná a smělá.

Hle, jak jednoduchým a přece nad míru vkusným úborem se přioděla, úborem, jenž nepodléhá proměnám vrtkavé mody a věčně zůstává krásným. Nesnadno uvěřiti, že před chvilkou ještě byla v tuhé práci na poli. Nestojí před panímámou nějak ztrnule zpříma, jak asi vojín stávati musí před svým představeným, než zaujala nevědomky, jen tak z přirozeného citu posici pro okamžik nejvýhodnější: stanula tak, jak právě levou nohou byla nastoupila, tak že celá váha těla na této noze spočívá. Proto celé její pružné tělo prohnuto jest od paty až po vrchol korunovitého věnce do malebné, k levé straně prohnuté linie, jejímuž volnému, smělému pohybu všechny ostatní linie těla podajně a ladně se podřizují a přizpůsobují. Linii tu naznačuje zcela určitě delší konec pentličky od pasu visící a hlava mírným svým sklonem na pravo pohybu té linie přesně se přidržuje. Jí ovládána musí levá paže býti v poloze téměř úplně svislé, a pravá, značně odkloněná musí i roucho ponadzdvihovati, aby harmonie linií rušena nebyla. Tak se postaviti dovede jenom rafinované umění, nebo přirozená prostoduchost. Zjev v prvním případě vzbuzuje zálibu v našem oku, ve druhém uchvacuje nás za srdce. K dovršení uměleckého dojmu nezbývá než ušlyšeti krásný sbor:

„Panímámo zlatá,
otvírejte vrata,
neseme vám věnec
ze samého zlata.“

Zdrávo, pole, zůstávej. (Str. 100.)

Náš obrázek nepředvádí nám bohatý hanácký lán s černou úrodnou půdou, v níž kamene se nedooráš. Máme před sebou pohled s nevysokého návrší do daleka na vlnitý povrch naší česko-moravské krabotiny, kde důl s vrchem, pole s rybníkem, louka s lesem se střídá. A kde není lesů, jsou aspoň menší porostlinky, nebo i jen jednotlivé staré zklokočatělé borovice, roztroušené mezi polemi po skalnatých suchých návrších, jako zbytky bývalých lesů dávno vyklučených. A skalisek všudy dost, kamkoli se podíváš, pěkných, malebně modelovaných, rozmanitě seskupených balvanů žulových. Na mnohých místech jsou to pohádkovité bytosti podivných tvarů, jež tudy kdysi žily a potom zkameněly, jinde oltáře, na nichž otcové bohům žertvy pálívali.

Chudý kraj, ale snivý a nevýslovně milý těm, kdo odtud pocházejí.

Pole odvedla už málem všechno, co se urodilo, jsou uklizena, strmiska většinou zpodmítána. Ranní mlha spadla, vyjasnilo se. Vonný, jasně průhledný vzduch tetelí se při zemi pod hřejnými paprsky mírného zářijového slunce. Široká dálava až po tu jemnou sotva znatelnou vlnitou linii obzornou polita jest teplou jasnou záplavou, od níž stinná místa temnem a chladem nápadně se odlišují. Na pokraji lesa modré sýkorky, houpajíce se na ohebných větvičkách, vesele sykají, tu a tam na mezi zazvoní cvrček, zazinčí koníček, nebo krovkama zachřestí sarančátko s pěknými modrými neb červenými křidélky. Ostatně je ticho, dojemně krásně a — tesklivo. Unavená půda chystá se na dlouhý odpočinek.

Ty, milá naše matičko rodná, dáváš nám nejen chlebíček vezdejší, ale z tebe vyrůstají i všechny naše písně krásné, jež nám život oslazují. Loučíme se s tebou, co však myslí nám táhne, nelze vypověděti, než zase jenom písní.

„Zdrávo, pole, zůstávej,
sám ti Pán Bůh pomáhej
s Mamurjenú spočivat
a s Vesničkú ožívat.“

Drotar. (Str. 107.)

„Do domu jistého znamenitého pána v Praze přicházíval čas od času drátenik.“ Tak začínal se ve kterési starší školní čítance článek s nadpisem „Poctivost“. Děti článek rády čítávaly. Známý typ chudobného pocestného Slováčka býval jim vždycky sympatický již pro pěknou měkkou slovenštinu, kterou mluvíval. Když tě nyní ještě se ukázalo, že vyznamenával se vzácnými vlastnostmi, jakých by v něm nikdo nebyl hledal, byla srdce jejich všem dráteníkům navždy dokořán otevřena. Arci ne každý vypadal tak jak drotárek na našem obrázku. Starší nosívali „širúchy“ s širokými střechami. Byly hodně těžké, protože byly napuštěny mastnotou, aby se jich voda nechytala. Halinu nosívali hnědou, přes ramena přehozenou. Kabela na náčiní visela na širokém „bitém“ pasu s mosazným křížkem a různými ozdůbkami na prsou. V kabele bylo náčiní řemeslné, a nescházíval tam nikdy růženeček.

Náš šohajek má halenu huněnou bílou, vyšívanou, a širůček s pírkem, to lépe přiléhá k usměvavé jeho kulaté tváři a k veselé písničce, již si pozpěvuje. Krok jeho spíše půvabnému tanci, než obyčejné chůzi se podobá. Může on směle o sobě zpívati:

„Každý si mňa rád zavolá,
lebo som chlapec herský.“*)

Máme jej zde na památku, neboť ti nynější už nejsou tací. Místo malebných opánek či krpců obuli se do nepěkných tvrdých bot, místo přiléhavých nohavic natáhli si plandavé spodky a všechen ostatní schátralý úbor poloměstský. Všechna malebnost a rázovitost je tatam. Škoda!

„Bol jeden gajdoš, co gajdoval za groš.“ (Str. 117.)

Česká písnička zpívá: „Ještě je tu jeden takovej, toho nám tu Pán Bůh zachovej.“ Ano, je tu ještě jeden, ale už snad jenom ten náš zde pro památku vyobrazený. Gajdoš není a nebyl nikdy obyčejný potulný kolovrátkář, či harmonikář, jakým dovede býti každý i bez všelikého nadání a učení, gajdoš byl vždycky svérázným umělcem, jenž umění svého dosáhl jen velkou přičinlivostí a dle toho si ho také považoval. Kde byl dobrý gajdoš, věděli o něm daleko široko a přicházeli jej zjednati tu na dožinky, tam na hody a jinde k svatebnímu veselí. Objevil-li se kde, rozveselilo se všechno až do rozpustilosti, ač on sám byl člověkem vážným. To všechno bylo účinkem podivuhodného jeho nástroje, jenž sám sobě a všemu posluchačstvu úplně dostačoval. Netřeba než připomenouti sobě věhlasného Strakonického Švandu. Připojily-li se ještě housle a basa, nebylo již po čem toužiti. Ale dudy zůstávaly nástrojem předním.

*) Herský, snad z německého „herrlich“. (?) Každým způsobem tolik jako švarný, šumný, krásný a odvážný.

Gajdoš jest do nich všecek zahloubán, co v okolí se děje, jakoby pro něj ani nebylo, nejen výraz jeho tváře, ale i celé držení těla tomu nasvědčuje. Hlavou skládá, rukama hraje, nohou takt si podupuje, a to všechno jen tak z paměti a bez not, těch on vůbec nezná a znáti nepotřebuje. Jak jej tu vidíte seděti na stoličce v „dubovém kožuchu“ a v „baranici“, mohli byste se domnívati, že hraje kdesi venku v zimě: ale ne, to on je ve svém nejmilejším a nejpohodlnějším úboru, který jak v zimě hřeje, tak v létě jej chladí. Gajdoš s dětmi nemluví, vůbec si jich nevšímá, dává jen pozor, aby k jeho kozlíčku příliš se nepřibližovaly: a ono by bylo tak žádoucno a příjemno pohladiti kozlíčka, neřku-li přitlačiti, aby zapískal.

Vrby u potoka. (Str. 123.)

Po celou zimu spaly tvrdě pod bílou přikryvkou a ani nyní ještě docela se neprobraly, třeba vlažný větérek už hodně dlouho jejich rozcuchanými hlavami se probíral, a nová sladká šťáva od kořene až po špičky větviček cévy jim prostupovala. Přiodějí se hned novým rouchem zeleným, jen co nahlédnou do zrcadla, jež rozvodněný potok pod nohy jim byl položil. Jest mokro na vrbách i na louce, ve vzduchu i na obloze. Do rozmoklého drnu nohy hluboce se zabořují. Obrázek jest plný vlhkých a ještě chladných barev: ale jest příjemno, voní voda i země. Pasou se žlutá babulatá housátka, dělají se píšťalky.

Jaro se otvírá —.

Písně vojenské.

Janek. (Str. 126.)

„Šak mě ještě nemajú, ani mě nedostanú do šerhovně.“ Pokud u nás ještě chytávali na vojnu, nejeden šohaj jako úhoř vyklouzl z rukou stíhajících jej drábů a zmizel jako rtuť, když tito již zabezpečeného jej míti se domnívali. Proto kladávali je raději hned do želez, jakmile se kterého zmocnili:

„A když jsou mě jali, p ů t a jsou mě dali,
ještě ke mně vartu dali.“ (144)

Jinde vzpomínají na odvedeného:

„Ty Hradišťské kasárny u bystré voděnky,
z a k u l i tam synečka na obě noženky.“ (134)

Ten náš Janek, třeba byl teprve školákem a do „vojny“ měl ještě hodně daleko, prozrazuje vším zjevem, že jest také z takových: „Nebojím sa, ubráním sa“! (102.) Stojí zpříma, ne však ztrnule jako naučená loutka bezduchá, nýbrž volně, jako jedlička do volného vzduchu vyrostlá, hledí také přímo a směle bez ostychu. Každý pohyb, držení a hnutí těla, všechno jest ladné a k malebnému kroji pěkně přilehlé. Umí také na koníčka vyskočiti a uháněti na něm s větrem o závod, ba odvážil by se i povoz s těžkým nákladem říditi, kdyby jenom dovolili. Má vůbec odvahy a okamžité odhodlanosti více než moudré opatrnosti; žeť pak křivdy, ať již skutečné, nebo domnělé, snášeti neumí a nechce, není divu, že přes všechny domluvy přicházívá nezřídka domů hrubě pošramocen. Tvrdá hlavička. Co z ní bude?

„Veselý, maměnko, veselý dvůr máte,
pokud mě, maměnko, pokud mě v něm máte.“ (128)

„Vychovali jste mě, jak pěkné jablíčko,
včil vás o mne bolí to vaše srdéčko.“ (149)

„Pošlu vám psaníčko, psaníčko napsané,
za každým slovečkem bude zaplakané.“ *) (144)

Něžné dobré srdce. Netřeba obávati se o něj.

*) Psaníčko z a p l a k a n é = zakapané slzami. Jak krásně řečeno!

„Už mne neponeseš, já jsem porubaný.“ (Str. 132.)

Není snad slov tak výmluvných, aby vypsati se mohly hrůzy válečné tak případně, jako dobrým pravdivým obrazem.

V pozadí vražedná bouře.
ve mracích prachu a kouře
provází po šíré dálce
strašlivou píseň o válce
polniček vřeskem.
ocele třeskem,
rachotem střel,
hukotem děl.
Tam, hle, vaše děti mrví
rodnou půdu horkou vaší krví.

A zde v popředí na půdě zdeptané, již bouře právě byla přeletěla, zde již je věčný mír zakoupený cenou velikou, tou nejvyšší: mladým zdravým životem. Děsný obraz! To není vojín snad raněný, ne, to je synek padlý, zabitý. To tělo, jež tu na zemi netoliko leží, nýbrž do ní každou svou částí, vší svou váhou zapadá a se zabořuje, to už nikdy více nepovstane. Zhranatělá hlava, poloha údů, barva pleti, to vše jsou příznaky, že zde již sama smrt své dílo vykonala.

„Moje tělo jako kvítí,
musí na vojně zemříti.“ (135)

Podobně jako dcera Prešpurského mýtného tam na Dunaji i náš šohaj loučí se s životem s krásným obrazem v srdci, se vzpomínkou na vzdálený domov, na otce:

Ej, slovenská Tatra,
kde Bystrica běží,
při ní v krásném poli
má dědinka leží,
Dejte, chlapci, zprávu
starému otcovi,
že jsem padl věren
vlasti i královi.

Ubohý dobrý syn!

Neměly by takové či podobné obrazy viseti na stěnách v těch místech, kde rozhoduje se o válkách a o míru?

Jura von dr Veškov. (Str. 139.)

A ty, Vyškove, kraji hanácký, nikoli nejsi nejmenší mezi městy moravskými: neboť od dávna slynul jsi daleko široko jako „Hanácké Jerusalém“. Že navrátil jsi se do lůna, z něhož jsi vyšel, nechť navráti se i bývalá sláva tvá a to v lesku zvýšeném. Tvé krásné školy nechť hodně k tomu přispívají!

Naše krajinka jest pohled s vysokého mostu za městem na staré silnici k Pustiměři a k Olomouci, a to na tu část, kde venkovské obce Brňany a Křečkovice těsně k městu se přimknuly. V pozadí do návrší viděti jest silnici přes Manerov a Bohdalice do Bučovic. V tom místě, kde táhne se řada topolů, tam vine se z města klidným svým tokem světoznámá říčka Haná, teče již jen rovinami přes Topolany *) Herotice a Hoštice k Ivanovicím. Zde již rozkládají se nepřehledné bohaté lány hanácké. Všude hluboká, kyprá půda černá; a jest-li pravda, že chléb přestává tam, kde nastává kamení, tak zde nikdy nepřestane, neboť skály nikde neuvidíš, kamene se nedohledáš.

Požehnaná Haná!

*) Rodiště známého našeho spisovatele Františka Vymazala. (Snadno a rychle!)

Písně v tom kraji skládané jsou, jak patrno, jiného rázu, než břitké slovácké; ale právě tyto těší se i zde veliké oblibě. Jděte od školy ke škole, uslyšíte jich na sta a podivíte se, jak děti rády je zpívají a jak krásně. Kéž i krásný domácí kroj zase zde se obnovil!

Pod vojáčkem šiml klesá. (Str. 152.)

Až sem se spolu dobelhali věrní dva soudruzi v těžkém utrpení, vojáček s koníčkem. Dále už nemohou. Nohy dohromady schýlené třasou se pod koníčkem rovněž tak jako nohy pod synkem, a oni už jenom druh o druha se opírají, aby neklesli. Jedna myšlenka táhne hlavami obou: domů, domů! Jinde není spásy.

„Mně hlavička tuze bolí,
ta se jakživ nezahojí.
Má mamičko přemilená,
to mi vojna porobila.“ (153)

Zatím zde ve snivé tišině lesní daleko ode všeho ryku válečného pod hebounkou bílou „brezou“ tak sladce by se usínalo! Usnou-li tam oba?

„Už je s námi tuze zle.“

Nebude z Janoška voják. (Str. 154.)

Ovšem že ne, aspoň ne v té uniformě, která jaksi mu nepřiléhá. Všechno to na něm rakuje, kazajka vzhůru, spodky dolů, a kdyby jich ustavičně nepopotahoval, dozajista by z něho spadly. Jest patrno, že krejčíř mu na to míry nebral, zdědil to všechno, neví se po kom, tolik však je jisto, kalhoty že jsou po větším, kazajka po menším, než jest on sám. Z rukávů paže daleko vyčuhují, a z knoflíků zůstaly jen dva nejsvrchnější, ostatní popraskaly. Klobouk konečně — takových ledakde nejeden se uhledá. Střevíců neviděti z několika příčin: Předně jich vůbec nemá, potom — ale ta jedna snad postačí.

Tak tedy jest do světa vypraven ten náš Janošek. K tomu posmívají se mu, že ničeho neumí. Jak má umět sedlati koníčka, když oni u nich žádného nemají, ani kravičky, ani slepic, ani hus, ani psa, ani kočky, zhola ničeho nemají, jen škaredou kozu, takovou kostrbatou, jako on je sám. Tu on musí pásávati. Pásává ji, ale hrozně nerad. Co s takovou kozou! To už bývá lepší „na panském“, bývá tam veselo, a tam on vždycky dokáže, co umí: jako ještěrka plazí on se hbitě po řepništi a co chvíle má lahvičku plnu „škrobáků“. Také „na přetrhávku“ rádi jej volávají, má prý malé ruce a nadělá nejméně škody. Ale ve škole mívá z toho veliké potahování. Nemůže nikterak pochopiti proč, a co z něho tam mají. Přijde-li tam, nikdo jej k ničemu nevolá, a táže-li se ho po čemsi, neví co by odpověděl, tedy raději mlčí. Pořád cosi o příslovečném určení, o přechodníku, o součinech, procentech a divných jiných věcech, co nejsou na nic. Nikdo o nich jakživ nikde nemluví. Číst už umí dosti a psáti také trochu. Jeho tatínek umí mnohem více, ale nikdy nic nepíšou, a málokdy čtou. Přijdou po tmě domů a sotva dopadnou, už spí. Naproti tomu Janošek dobře ví, jak nalikuje se na sýkorky, kdy špačci do dědiny se navracejí, a kde skalníci vysedají. Také ví kdy v zahradách a na polích co dozrává. V zimě chodí do školy třeba bos, je tam pěkně teploučko. Chodí tam také Anička, taková jako on, také se jí vysmívají že nic neumí:

„Nechce se jí ráno vstávat,
neumí kravičkám dávat.“

Janoušek to poslouchá, hledí na ni a bývá mu jí líto. Neví proč.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Písně svatební.

Jenom ten klíneček, co visel věneček. (Str. 159, 180.)

Krásný symbol neporušenosti a čistoty panenské jest u nás ode dávna u veliké vážnosti. Proto mezi květinami, jež naše děvčata za okny pěstují. myrta a rozmarýn zaujímají místo neposlední. Záleží velmi mnoho na tom, vypěstovati si stromek zdravý, silný, pěkně urostlý, aby až přijde doba, bylo na pěkný, svěží věneček svatební. Dívka má jej stále na mysli a zpytujíc svůj budoucí osud, modlívá se:

„Daj mi, Bože, vědět,
ej, s kým já budu sedět
za stolem červeným
pod věncem zeleným.“

Když pak nevěsta dům otcovský již byla opustila, smutná její matička vždycky se potěší, kdykoli pohlédne na místo, kde na klínečku (kolíčku) visel svatební věneček, že vydala z domu dceru hodnou, dobře zvedenou.

Bylo tedy zajisté na místě, aby v čelo tohoto oddělení „Našich písní“ položen byl pěkný obrázek věnečku myrtového. Štoček je bezvadný, a také ukázkové otisky odpovídaly úplně originálu; avšak otisky v díle nevydařily se dle přání. Věneček vyšel v barvách příliš temných, všecek osmutnělý. Tiskař, který práci obstarával, spokojil se poznámkou, že podobné nehody také jinde se přiházívají. Snad měl pravdu; ale škoda bývá vždycky přímo nenahraditelná, protože chyby, které kdy na svatebním věnečku se staly, nemohou nikdy více býti napraveny.

„Vítám já vás, páni hosti, sem na svatbu pozvaní.“ (Str. 164.)

Při svatebním veselí připadá prvnímu družbovi nemalý úkol: Především žádá se po něm, aby uměl dobře „řečňovati“, a to není věc jen tak malá, odříkati všechny řeči a proslovy hbitě, jistě, hlasitě a bez všelikého zajíkání. Doma, jako doma, ale tam při veselce, před celou slavnou společností, kde všechny oči jen na něj jsou obráceny, a každý velmi pozorně poslouchá — k tomu jest už potřeba jisté srdnatosti. Náš obrázek předvádí nám jej, jak právě před zasedáním ke stolu svatebčany obřadně vítá. Stojí tu zcela samoten, ale obrázku proto ničeho se nenedostává, neboť v té chvíli všechno ostatní ustupuje do pozadí. Celá postava, jak ve hnutí a držení těla, tak v úboru jest souhrnem neobyčejné lepoti a krásy. Sebe menší změna byla by té kráse na úkor, tak na př. kdyby šohaj měl na rukou rukavičky, nebo na hlavě jinou pokryvku, kdyby stál maje nohy sraženy, nebo paže těsně k tělu přiloženy a hlavu ztrnule vztyčenu, nebo konečně kdyby dopustil se té neslušnosti, která u našich pánů řečníků nezřídka se shledává, že totiž ruce, nebo aspoň jednu držel by v kapse. Všechen pěkný dojem byl by okamžitě zničen. To všechno u našeho šohaje není ani možno. Stojí pevně jako z žuly vytesaná zosobnělá statečnost, sebevědomá odvaha a síla. Pohnouti jím z místa nebylo by tak snadno; a přece jest tělo jeho mrštné, svěží a pružné. Přímost postoje nemálo jest oživena tím, že pravý bok oporem paže trochu jest snížen, co zatím klobouček na té straně vyvrcholuje se vysokým pírkem, a hlava i levé plece maličko na levo se sklání. Radost, jež z očí mu září a po zruměnělé líci se rozlívá, přitlumována jest lahodně vědomím vážnosti okamžiku. O tom, že tak krásně uplatňuje tyto a jiné ještě podmínky výtvarného krásna náš šohaj nemá ani potuchy: proto celý jeho zjev působí mohutným dojmem pravdivosti.

Když jste nás pozvali, tak nás tady mějte. (Str. 174.)

Svatební hostina schyluje se ke konci. Svatebčané jsou v příjemné nestrojené náladě, nenuceně kupí se ve větší, menší skupinky. Na čelním místě uprostřed tabule sedí nevěsta se ženichem a plni

blaženosti tulí se již směle a zjevně druh ke druhu. Na rohu v popředí jest viděti rozkošnou skupinku, jak „tetička“ dvěma děvčátkům koláček podává. Že hodina již hodně pokročila, jest i na děvčátkách patrno, neboť nic si toho nevšímají, že věneček na hlavičce jedné jaksi povážlivě se rozpoutal, takže co nevidět pod stolem se ocitne. Koláček je vábivý, ale jak si jej vzíti, když se lidé dívají? Bylo by to hanba. Upřeně hledí jinam do dálky a ručku, která by snad bezděčně po koláčku mohla se vztáhnouti, zatlačuje hluboko do sukýnky. Druhá už má situaci příznivější, jest dále od tetky, klade tedy hlavičku na raménko družčino a tak za ni se schovává. Tuze se ostýchají.

Na pravo sedí staří rodičové klidní, spokojení. Rozšafná panímáma bystrým okem stále všechno přehlíží, aby nikde ničeho se nenedostávalo. V pozadí na jedné straně vnáší se ke stolu veliký svatební koláč, na druhé na improvisovaném malém kórku usadili se hudci, kteří už mají hodný kus práce za sebou. Větší ještě na ně čeká. V popředí mládež až k mnohoslibným přípitkům dospěla, což nikterak tomu nevadí, aby i na dále se škádlili a pokoušeli.

„Červená bílá arcista (Str. 170.)

zpívají družičky ve sboru a nic se neostýchají přirovnávati lepou svou krásu k voňavému červeně-bílému narcisku, kdežto na mládence právě tak ještě vystačuje zelený hořký bedrník. Nad celým obrázkem svatebním vznáší se čistá atmosféra, prosycená nenuceným veselím, přirozeným zdravým humorem, nevinným vtipem. Tu a tam zapadají do ní také stíny z vážných stránek života:

„Nevěsto, nevěsto, aj veselú svatbu máš,
ale sa rozpomeň, ej, koho na ni nemáš.“

Oči nevěstiny již horkými slzami se zalívají. Vidí před sebou tichý zarostlý hřbitůvek, kde pod nakloněným dřevěným křížkem tatíček, mamička dávno odpočívají. (Str. 178.) Z hustých porostlin ovívá ji modravá vůně hřbitovního kvítí, obstupuje ji nerušený, věčný klid, vyvrácené křížky připomínají pomíjitelnost všeho světského. Srdce zachvívá se až v nejhlubších hlubinách. Jak daleko stojíte vy drahocenné, mramorové, těžké monumenty za smutným půvabem zapadlého venkovského hřbitůvku!

S pánem Bohem okenečko. (Str. 183.)

Ženich loučí se dojemně nejen s lidmi, ale i se všemi věcmi v domě, jak měl by zapomenouti na okénko, k němuž poutá se tolik jeho krásných vzpomínek. Pod ním probděl a prochodil nejednu noc, před ním postavil nejednu májku, tam kvitla mu první naděje, když dívčina na jeho dotaz nesmělý odpověděla:

„Neboj se, synečku, však já tě nezradím,
já naše okénko šátečkem zahradím.“ (Str. 210.)

S pánem Bohem, okenečko, tam stávalo mé srdečko, jako světlý obrázek v krásném rámci. Ten obrázek on si nyní odváží, ale památné okenečko zůstane i s voňavým muškátem, s ohnivou hořící láskou a s tou čistou záclonkou, na níž, když byla zastřena, obrážela se aspoň toho obrázku krasná silhoueta. Takové okénko voní kvítím, čistotou a sladkými vzpomínkami.

Písně elegické.

„S vysoké stoličky na nízkou jsem sedla.“ (Str. 189.)

Vybírala, až přebrala, sedla nejen na nízkou stoličku, ale choulí se na ní do klubíčka, a by možno bylo i do země by zapadla, aby jen zapomněla na všechno co se stalo a odestati se nemůže. Nebývalo

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

nad ni, všechno se po ní obracelo, svítila se jako vonná kytička v jasném sluníčku. Nyní všechno ji opustilo, zůstal oděv ošumělý, hlavička bez ozdoby. Oko hledí upřeně do nedozírné dálky, a pod zachmuřeným čelem jako těžké mraky táhnou trpké výčitky.

„Zanechala jsem já
ej, Sokola pro páva,
šla bych já ho hledat,
nevím, kde sedává.“

Pozdě, pozdě!

V dobrém jsme se sešli. (Str. 194.)

Pérokresba předvádí nám doby dávno minulé. Po celé prázdniny často spolu chodívali, o pěkných věcech hovořívali, vlastenecky horovali, krásné verše společně čítávali. Nadešla doba rozchodu. Nezapomenou-li na sebe? Student svatě slibuje, že bude vzpomínati nejednou v roce. Myslí, že mnoho slibil. Dívka jej překonává: bude vzpomínati v každém kroce. Ale rok je dlouhý, co všechno může se přihoditi. Dnes naposledy hledí společně do knihy, ale nečtou, jen hledí. Teskná nálada táhne se myslí. Sejdou-ii se opět?

Obrázek je vzkazka z dob dávno uplynulých.

Hájíčku zelený, kdo ťa hájit bude. (Str. 199.)

Máš-li kdo co hojiti, utišovati, mírniti, nač zapomínati, smutek zaplašovati, jdi tam na skalnatou lesní stráň, kde sluníčko právě svou nejprvnější ranní návštěvu vykonává. Nenalézá tu uhrabaných rovných cest, ani trávníku aksamitového, ani stromů a křovin divně zastřihovaných, ani sedadel divně uměle kroužených, nalézá tu krásný pravdivý les, jak samo si jej z lůna země vyvolalo a s tím rozkošně si pohrává. V hlubinách zdvíhá průhledný modrý závoj, ve výšinách trousí třpytné démanty po zlatých jehličkách, na mýtině maluje šedavý mech, červenavý humour a různé malebné skupinky balvanů a skal těmi nejrozkošnějšími barvami. A ve vrcholcích plno zpěvu, a všechno prosyceno kořennou vůní lesa. Jsi zde se sluníčkem zcela samotna. Všechna malichernost lidská zůstává daleko za tebou.

„Hájíčku, kdo ťa hájit bude?
galánečko, kdo k vám chodit bude ?“

Hle, sluníčko rozhazuje třpytné penízky v řadách až tam hluboko do stínů lesních.

„Ešče sú hájící,
co mia hájit budú,
ešče sú šuhajé*),
co k nám chodit budú.“

„Až já umru, co mně dáte?“ (Str. 204.)

Na hrbolatém hřbitůvku u Moštišť jsou vyrovnány všechny nesrovnalosti a uklizeny všechny spory života. Na osamělém návrší kolem starého románského kostelíčka shlukly se různé křížky nové a staré, tu dřevěné, tam kamenné a kovové ve skupinkách, ne v řadách, jak právě kdo přišel a jak se mu kde zalíbilo, tu hned u vchodu u zdi, tam uprostřed vedle cesty, vzadu za kostelem, nebo v jeho hlavách za apsidou, také pode věží a j. jak se hodilo.

*) Na str. 200 je vytištěno po dvakráte nesprávně „šuhajové“ místo „šuhajé“.

Mezi těmi křížky bylo jich několik ze starých dob, pěkná ruční práce kovaná. Takových už nyní nevídati, ani by se na ně ledakdo neodvážil. Jsou pěkně skládané, důmyslně a vkusně ornamentované, uprostřed nehluboká kaplička s krásnou olejovou miniaturkou a na zadní stěně plechových dvířek s nápisem, „aby každý věděl, kdo tu leží". Zůstal tu už jen jediný na památku nejen toho, kdo je pod ním pochován, než i toho, kdo jej skládal a zhotovil, neboť i ten už dávno k odpočinku kdesi hlavu i ruce složil. Na vrchol křížku vykoval si andělíčka s mečem v jedné a s hlásnou troubou v ruce druhé.

„Leží, leží, ležať bode,
až anděl páně s trúbú přinde."

Šablonovitá, druhdy málo vkusná velkovýroba tovární pochovává naše krásné domácí umění.

Žudro. (Str. 209.)

Kde dvéře zamykají se ne na petlici, nebo na obyčejný zámek, než kde „pantlama" se zavazují, „pantlama modrýma", tam nemůže do domu býti vchod ledajaký, všední, tam mají útulné žudérko pěkně malované shora i po stranách, jako celý domek vně i uvnitř. Barvičky jsou živé, veselé, směle sice, ale pěkně souladně volené. Takové chaloupky naše usmívají se na vás a bez jakýchkoli nadpisů vybízejí vlídně: „Vítáme vás, pojďte dále!" Na stole mají ne-li bílý koláč, tedy dozajista veliký pecen chleba a nůž hned vedle něho: „Vítáme vás, a krájejte si našeho chlebíčka!" Dvéře každému samy dokořán se otvírají.

„Zavaž je, má milá, zavaž je modrýma,
však já je rozvážu slovama dobrýma."

Ballady, legendy.

Já tatíčku, já půjdu, za vás bojovat budu. (Str. 213.)

Naše illuse o hrdinné dívčině nemálo by utrpěla, kdybychom představovali si jí zastrojenou za husara, jak ballada o ní vypravuje. To není bytost lidská, co tu na bělouši jako nadechnuta letí nepřátelským táborem s větrem o závod a všecko vůkol jako bleskem poráží. To je pohádkové zjevení, bytost vzdušná, průhledná, nedotknutelná, od níž odrážejí se malomocně všechny střely, a dopadají nazpět na ty, od nichž byly vyslány. Jest to neodolatelné kouzlo dívčích půvabů, stupňovaných šlechetnou obětavostí a statečnou odvahou.

„A co je to za husar,
tři sta mužů srazí sám."

Na mšu svató zvónijó. (Str. 221.)

Byla jsi už kdy na věži, až tam u zvonů? Docela samotna. — Je to místo jakési tajemné. Kam pohlédneš, všude plno trámů křížem krážem spřekládaných, že ani pokročiti nelze. A bojíš se pokročiti, aby neprobudilo se „Ticho", jež tady vysoko nad městským ruchem klidně dřímá. Vedle toho „Ticha" kráčí kdosi krokem dlouhým, cvakavým, strašidelně odměřovaným. To kráčí „Čas" od věků stále stejně: příliš zdlouha těm, kdo nevědí jiného, než jeho kroky počítati, příliš rychle těm, kdo nezapomínají, že jsou pro ně již odpočítány a že ani jeden z nich nikdy více se nenavrátí. Náhle cosi zahrkne, rázně, ale krátce; a již zase neslyšeti než odměřené cvakavé kroky Času. Zahrkne podruhé a spustí se drobný hrkot koleček, zdvihají se páky, jako ramena jakýchsi tajemných bytostí, a okenicemi široce rozevřenými oznamuje kdosi na všechny strany do širé dálavy táhlým zvučným hlasem, kolik kroků toho dne už Čas byl vykonal. Kolečka se zastaví, páky zapadnou a už zase vládne hrobové ticho.

Pozvedáš hlavu, rozhlížíš se: hle místnost jest obydlena. Nahoře v břevnoví sedí jich tu celá rodina od největšího do nejmenšího, každý v širokém těžkém křesle, s korunami na hlavách. Všichni mlčí, ale vypouklými nápisy obracejí pozornost k vážným věcem života. Také jména jsou na nich vryta: Zde

„Mikoláš“, největší a nejvážnější ze všech, patron kostela a ochránce města, jenž svolává je v čas nebezpečí vedle „Josef“, jenž kdysi přišel k úrazu a od té doby pozbyl jasný svůj hlas, potom „Medián“, poledník, co ohlašuje poledne, a v koutku nad ním nejmenší, „František“, s hlasem zrovna o oktávu vyšším, jasným, pronikavým. Mají ještě jednoho tak malého, ale ten musil ven na roh pavlače ohlašovat, když kdo s životem se rozžehnal: „Umíráček“. Více ještě, než jejich jména jsou daleko široko známy jejich hlasy jak po jednotlivu, tak v rozmanitém složení; a podivno, třeba tón každého stále byl jeden, v souzvuku vyjadřují brzy radost, brzy žal, jak právě osudy lidské to či ono sebou přinášejí. Jsou s okolím svým po věky ve stálém těsném spojení, ne tak rozumem, jako „s r d c e m“, tím velkým svým srdcem, jež pro každého bez rozdílu vždy stejně zvučně bije. Jak smutno by bylo beze zvonů v obci, jest patrno v čas velikonočních svátků, když na den dva do Říma odletují. Dívka i na onom světě na ně vzpomíná:

„Zvony, proč nezvóníte,
snáď vy o mně nevíte?“ (Str. 220)

Já vám haleny nedám, až sa s vámi dojednám. (Str. 226.)

Povahou i zevnějškem jest náš Jano výmluvným a význačným protějškem k otrhánkovi na str. 154 Z krásného úboru, jenž mu tak pěkně přiléhá a jemuž on patrně jest navyklý, zdá se, že vyrůstá přirozeně jeho pružný postoj, smělý, přímý pohled, statečnost, odvaha i pohotovost. Neleká se ničeho, i proti převaze zbojníků dává se odhodlaně na odpor. A když zbojníci Janoška zabili, jest uložen tak krásně, jak krásně žil a chodil:

„Leží janko zabitý,
rozmarýnem přikrytý.“

Písně náboženské.

„Horo krásná, spanilá.“ (Str. 236)

Na obrázku viděti starobylý valašský kostel v obci Tiché u Frenštátu. Je všecek ode dřeva. Postaven byl roku 1510.

Písně vlastenecké.

„A to jest ta krásná země“ (Str. 246.),

oplývá bohatstvím a krásami přírodními, kamkoli pohlédneš. I ta naše Oslavěnka, řeka neveliká, honosí se poříčím velmi malebným. Pod městečkem Tasovem vine se mezi břehy, jejichž skalnaté, klokočatým bořím porostlé stráně téměř svisle k vodě zapadají. Osvětlení jest při slunce západu. Řečiště jest již soumrakem potaženo, co zatím svrchní část stráně na levém břehu ještě slunečním jasem jest zaplavena. Tam je zřícenina „Hrádek“ a pod ním starý Radkovský mlýn, nyní „u Stejskalů“. Skupiny velikých žulových balvanů, kdo ví odkud navalených, zhlížejí se v jasném zrcadle čisté, nyní hodně zapadlé voděnky. Na místech, kde lesy posud nejsou vyklučeny, vystupují vždy nové a nové malebné prospekty s každým řeky záhybem a to od Velké Meziříče přes „Nesměř“ až k obci Vanči, a potom od Náměště až pode mlýn „na Skřípině“. Pohled na Oslavu pod hradní zříceninou „Sedlem“ a pod „Vlčím kopcem*) jest přímo úchvatný, malebnější a velikolepější než pohled do světoznámé „Macochy“. Kdo u nás toužíš po krásách přírodních, kdo hledáš ticho, klid, vzpružení a zotavení, netřeba ti choditi po daleké cizině, najdeš je i v nejskromnějším zákoutí naší vlasti všudy krásné, nejvábnější však tam, kde se kdo zrodil, kde nejkrásnější svůj věk, své mládí prožil. Tam jen vzniká a odtud vyvírá všecka láska vlastenecká.

*) Lovecký hrádek hraběte Haugwitze.

Opravy.

Str. 20., na 4. řádku má býti „Slova“, ne „slovo“.

Str. 20. Na konci č. 43. má státi „Hudec“, ne „hudci“.

Str. 29., č. 60. ve výkladech notových snižovací znaménko b dlužno vynechati. Při výkladu I. 2. má ve druhém taktě státi *j, a, h.* nikoli *j. a, a.*

Str. 32., č. 64., I. půloddíl, 1. takt má státi *fis, j, a,* d, nikoli *fis, j, fis,* d.

Str. 34. Svrchu druhý řádek pod notami má státi d^2, c^2, nikoli d^2, c^1.

Str. 35. V půloddílu III. (první notový řádek) má státi j^1, *a h j,* nikoli d^2 (*h*) *a*) *j*

Str. 46. Za notami uprostřed stránky stůj „všechny“, místo „všechy“.

Str. 50. Kosáky jsou kosy, nikoli ženci, jest tedy správně řečeno kam ty kosáky poschovat dáme“.

Str. 52. k č. 92. Nevädz = chrpa. Viz Bož. Němcová „Chýže pod horami“, svaz. 3., str. 263.

Str. 54., č. 93., 5. řádek od spodu má státi: e^2, d^2, cis^2, h^1, a^1, jis^1 fis^1 e^1.

Č. 94. V předposledním taktě dole má 1. nota býti d^1, ne fis^1

Str. 66. Třetí takt na prvním řádku má býti j^1, j^1, a^1 a čtvrtý takt j^1, fis^1, j^1.

Str. 76., č. 146. Ve druhém taktě notových výkladů má poslední nota býti j^1, nikoli *hes*

Str. 78., č. 149. První slovo má býti „výsměšný“, nikoli „výminečný“.

Str. 85., č. 164, na posledním řádku ve 2. taktě II. půloddílu má státi cis^2, d^2, ne h^1. d^2

Str. 86. V posledním taktě rozborů má druhá nota býti a^1, nikoli h^1, tedy celý takt *jis a h c* a ne *jis. h, h, c.*

Str. 89., č. 172, na předposledním řádku v půloddílu III. má býti 2. takt C^2 a 3. takt h^1, nikoli naopak.

Str. 90., č. 173. Na 3. notovém řádku shora ve 4., 5. a 6. taktě má státi j^1 místo fis^1.

Str. 91., č. 175. Na třetím řádku shora má na místě slova trpělivost státi slovo „tesklivost“.

Str. 92., č. 177. Ve 3. taktě I. a IV půloddílu má státi nota f^1 místo j^1, v posledním taktě na druhém řádku má býti f^2 místo e^2.

Str. 94., č. 181., uprostřed čti „tercii“ místo težcii.

Str. 97., č. 185. Na posledním řádku má státi „lový“ místo „ový“.

Str. 102., č. 193 V posledním taktě na druhém řádku má státi: *d, cis h, fis* a nikoliv *d, cis, cis fis*

Str. 105., č. 197 Poslední nota ve 3. taktě na 3. notovém řádku má býti es^2, ne f^2.

Str. 108., č. 201 Na konci 3. řádku shora, za slovem „spodní“ má státi: „potom horni“. První nota druhého taktu na 4. notovém řádku I má býti j^1, nikoliv f^1. Na 3. řádku následujícího taktu má uprostřed státi. „na čtyři takty“ a ne „do čtyřitakty“.

Č. 202. V nadpisu za slovem „vež“ stůj čárka.

Str. 109., č. 202. Uprostřed předposledního taktu má státi nota e^1, nikoli f^1.

Str. 110, č. 203. Poslední slovo na 6. řádku od spodu má býti „posud“, ne „pokud“. Na čtvrtém řádku má státi „kdokoli“, ne „kdekoli“.

Str. 112. Na začátku 11. řádku shora má státi *a*, nikoli *s*.

Posledni nota v prvním taktě na posledním řádku má býti čtvrťová nota d^2 s tečkou, nikoli osminová.

Str. 126., č. 225. První nota na 3. notovém řádku od spodu má býti hes^1, nikoli a^1,

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Naše Písně.

Upravil a vlastním nákladem vydal

Antonín Vorel

Kreslila

Zdenka Vorlova Vlčková.

Brno 1912.

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

Nakladatelství „Našich písní“ Brno, Besední dům.
Tiskl Eduard Kalous v Brně.

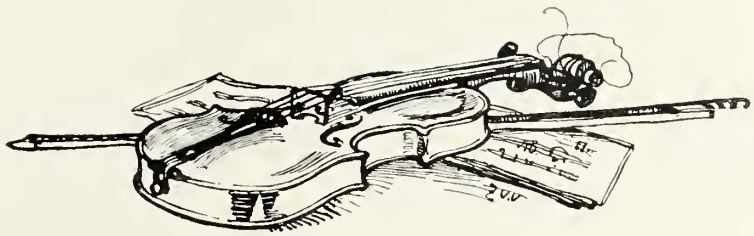

V chaloupce na břehu řeky Oslavy žil chudobný otec, jenž měl svého jediného synka velmi rád. Nikdy o tom nemluvíval, protože prý nebývá dobře, dětem příliš mnoho lásky ukazovati, ale vynasnažoval se co mohl, aby svému synu připravil lehčí živobytí, než bylo jeho vlastní. Že sám byl hudebníkem a milovníkem všeho krásna, dal i chlapce učiti hře na housle a vytrvalostí, důsledností a neoblomnou trpělivostí docílil toho, že se trochu hráti naučil. A to byl první začátek těchto

NAŠICH PÍSNÍ.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Naše Písně.

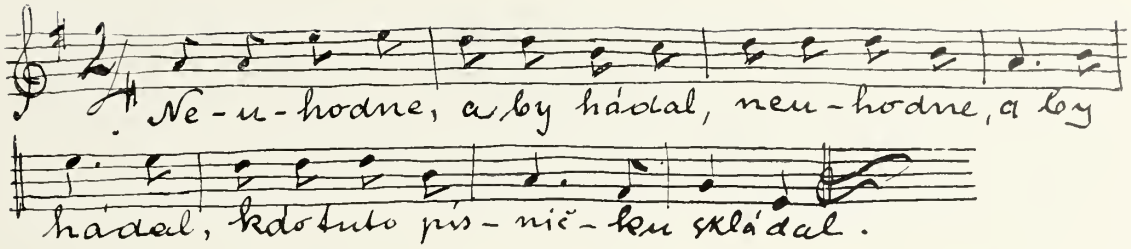

Tak jako kvítí na lukách a na polích, jako krystaly z kamenné hmoty ve hlubinách zemských, tak povstaly naše písně ze života lidu obecného. Co život ten rázovitého a významného kdy obsahoval, čím a jak se vyvíjel a jak běžel, to všechno vtělilo se a vyhranilo v umělecký útvar písně dle povahy a dle osobitých vlastností jednotlivých kmenů národa a dle věkovitých zákonů o tvorbě krásna. Na otázku, kdo kterou tu píseň skládal, odpovídá hned druhá sloha písně svrchu uvedené:

„Skládali ji dva *mládenci*
u rychtářů na lavici,“

a podobně v písni „Zpěvánky, kde jste vy se vzaly“:

„S nebe jsme nespadly, v háji jsme nerostly,
ale nás *mládenci* a *dívčice* našly.“

Tedy mládenci a panny, rovněž pak jiní vynikající *jednotlivci* našeho lidu skládali a skládají podnes naše písně nic jinak, než jako jednotliví skladatelé a básníci umělci skládají svá díla umělecká. Rozdíl jest ten, že při těchto skladbách poznáváte ihned Smetanu, Dvořáka, Svatopluka Čecha neb jiného známého a při neznámých že tážete se hned: Kdo pak to složil?, kdežto při naší písni po jméně skladatelově nikdo se netáže, nanejvýše že na nedlouhou chvíli zůstává povědomo, kdo píseň poprvé zahrál či zazpíval, nic více. Naproti tomu píseň sama přináší si ssebou nezrušitelně vtisknutou pečeť své příslušnosti, totiž že jest „*naše*“ a tou už potom navždy zůstane.

Básník umělec nemůže neuplatňovati ve svém díle své osobní individuality, kdežto skladatel naturalista vtěluje v ně jen a jen individualitu kulturního celku, jehož jest členem a spolučinitelem. Osobnost jeho v tom celku se ztrácí a rozplývá, ano není ničeho, co by ji tomu celku odcizovalo.

Proto jest naše píseň jasným zrcadlem, v němž ušlechtilé stránky duše našeho lidu, duše celého národa věrně se obrážejí. Kdokoli chceš tu duši poznati, do tohoto zrcadla hodně hluboko se zadívej a čím bedlivěji budeš hleděti,

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

tím větší bude tvůj úžas nad bystrostí a krásou, pravdivostí a něhou té duše a nad ušlechtilou prostotou života našeho lidu obecného. Ve svém údivu a v povznášejícím pocitu vlastní příslušnosti k celku estheticky a ethicky tak vysoce vyspělému konečně sama sebe zapomeneš. Tehdy poznáš lépe než z historie o světodějných událostech válečných, jak sladký je cit národní hrdosti.

Že přes to naše písně přišly v zapomenutí, a bohaté jich sbírky že zůstávaly herbářem mrtvého kvítí, toho příčinu pověděli krátkými slovy naši „šohajé", když při jisté příležitosti byli požádáni, aby některé písně zazpívali. Začali, ale brzy toho nechali. „Nu tož, jen dále!" „„A co, *bez hudců nedobre sa zpíva.*"" Ano, bez hudce jest naše píseň smutným kvítkem bez listí, tudíž bez života. Bylitě hudci od jakživa předními tvůrci písní a jejich šiřiteli nad jiné povolanými a odborně kvalifikovanými. Na poddajné své nástroje gajdy (dudy) a hlavně na *housle* ne tak hrávali, jako *zpívali* své písně s pochopením zajisté nemenším, ba vyspělejším než zpívající chasa sama, na nich brzy jásali, brzy lkali až srdce se rozpalovala nebo rozplývala a oči jiskřily, nebo se zalévaly. Zdá se, jakoby v naší písni dvě stejnorodé dušičky v jedno byly spojeny: Zpěv lidský a zpěv houslový. Přišly hrubé a těžké plechy od vojenských kapel, jednu udusily a druhá již potom sama uhynula; ale kde zachovaly se husličky, tam podnes žije a kvete, zpívá i skládá se krásná naše píseň, tak jak druhdy bývalo. A k novému životu vzkříšena jest všudy, kde ve školách ne více osaměloU, než s průvody houslovými ji zpívají. Tam žáci nemohou zpěvu ani dost se nabažiti a i kolemjdoucí zastavují se pod okny, aby krásnými koncerty školními se potěšili.

Naše písně jsou vzácné drahokamy ceny tak veliké že zasluhují toho plnou měrou, aby pečlivě byly vybroušeny a vsazeny do obrub zlatých a stříbrných; jsou krásné vonné květy, jež nežádají sobě ničeho jiného, než aby vrátilo se jim svěží oživující listí a aby vily se z nich půvabné věnečky.

Nuže, přilétejte tedy již, vy včelky zpěvné, naladte vysoko své zlaté strunky, přilétejte i vy motýlové malovaní v pestrých svých krojích, zulíbejte ty vnadné naše kvítky, chutnejte jejich med i vůni sladkou a zúrodňujte je, aby stále na novo se rozkvétaly a rozvíjely.

Naučte mládež zpívati s porozuměním naše krásné písně,
a budou z nich dobří vlastenci a dobří lidé!

PÍSEŇ ÚVODNÍ.

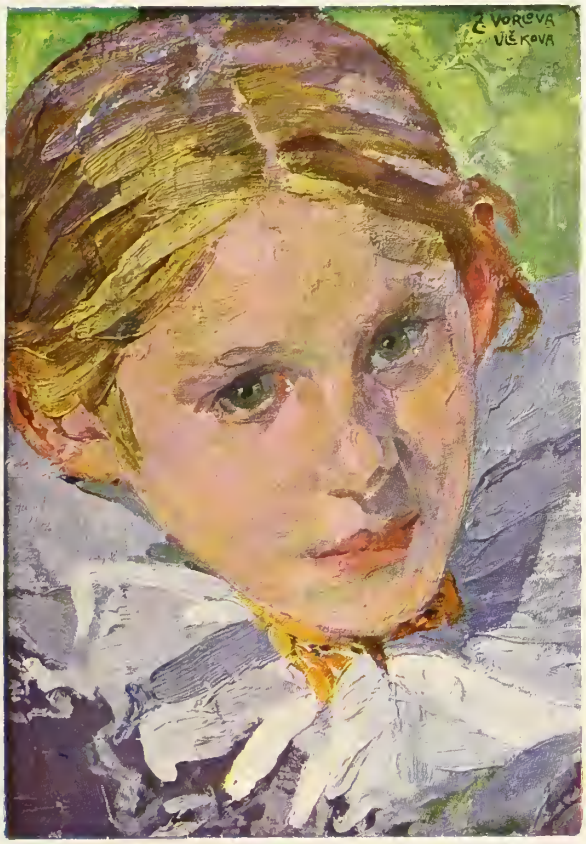

M. m. ♩ = 72 = 69 cm

1*

p

Zpívej si, děv - čát - ko, ne-trať ve-se-
Zpívej si, děv - čát - ko, tu ve-se-lou
Zpívej si, děv - čát - ko, ja - ko jsi zpí-

mf

lo - sti, ja - ko si ne - tra - tí, ja - ko si ne - tra - tí trá - va ze - le - no - sti,
pí - seň, ja - ko jsi zpí - va - lo, ja - ko jsi zpí - va - lo ce - lou bo - ží je - seň,
va - lo, bý - vej zas ve - se - lé bý - vej zas ve - se - lé ja - ko jsi bý - va - lo,

ppp

Mm — — m — — — m — m m m

p *f* *p*

*) Písně, jejichž čísla označena jsou hvězdičkou, mají výklad na archu poznámek v zadu.

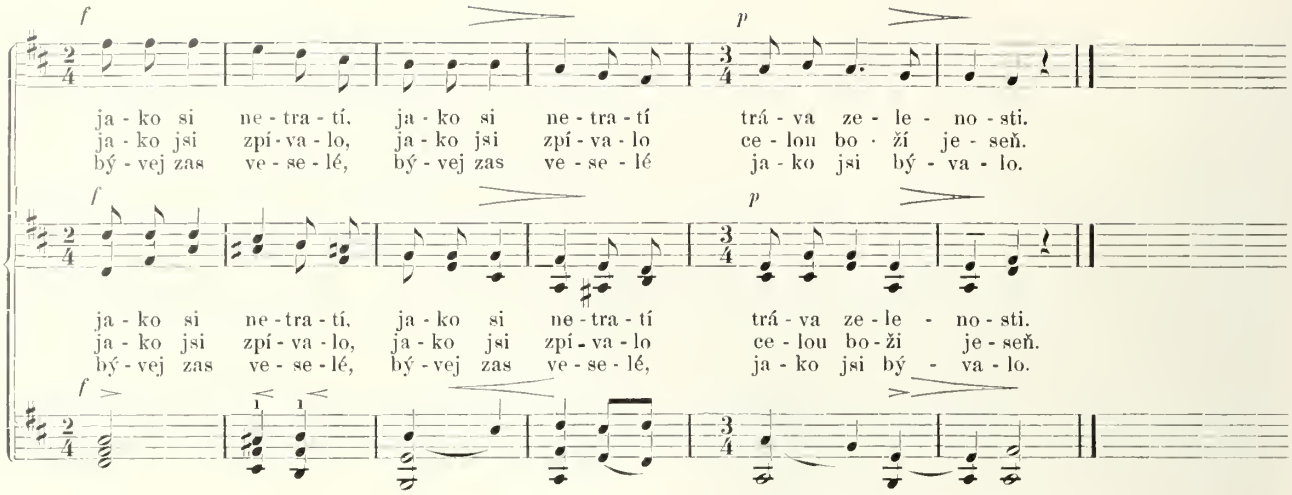

Slovenský text:

1. Spievaj si, dievčatko,
netrať veselosti,
ako si netratí
tráva zelenosti.

2. Spievaj si, dievčatko,
tú veselú pieseň,
ako si spievalo
celú božú jeseň.

3. Spievaj si, dievčatko,
nerob si srdcu žial
potěší ťa Panboh,
nenazdáš sa, odkial.

4. Spievaj si, dievčatko,
ako si spievalo,
bývajže veselé,
ako si bývalo.

5 Bývajže veselé
ako si bývalo,
keď si vaše dvere
za mnou zatváralo.

DEN, NOC.

Z KOSTELCE. Bart. III., str. 508.

M. m. ♩ = 72 = 69 cm

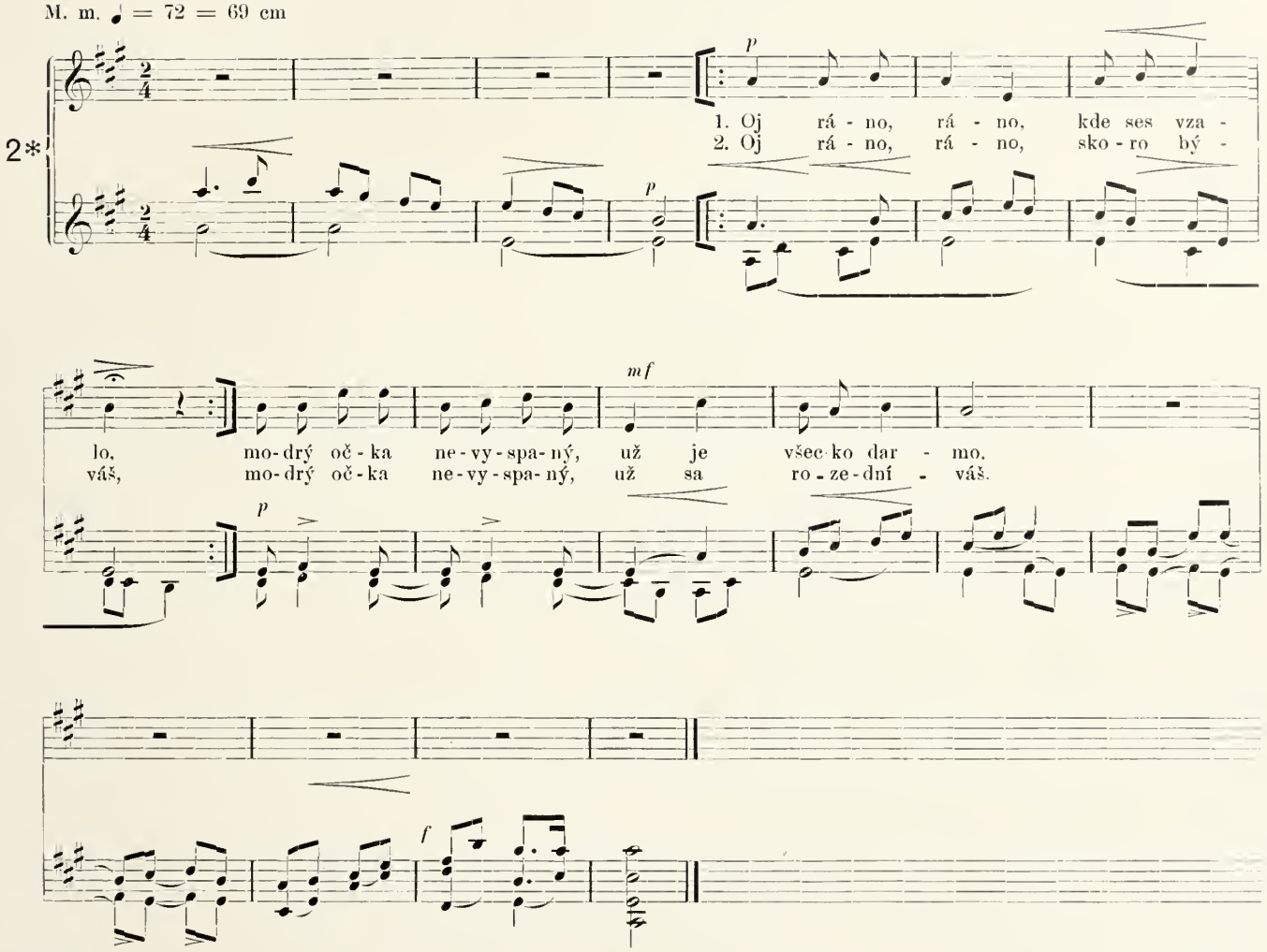

Bartoš, II., str. 202.

M. m ♩ = 50 = 144 cm

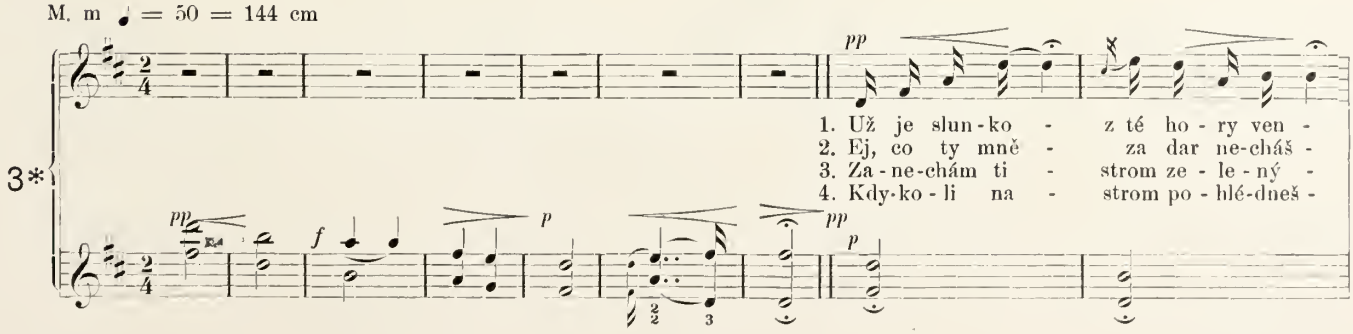

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

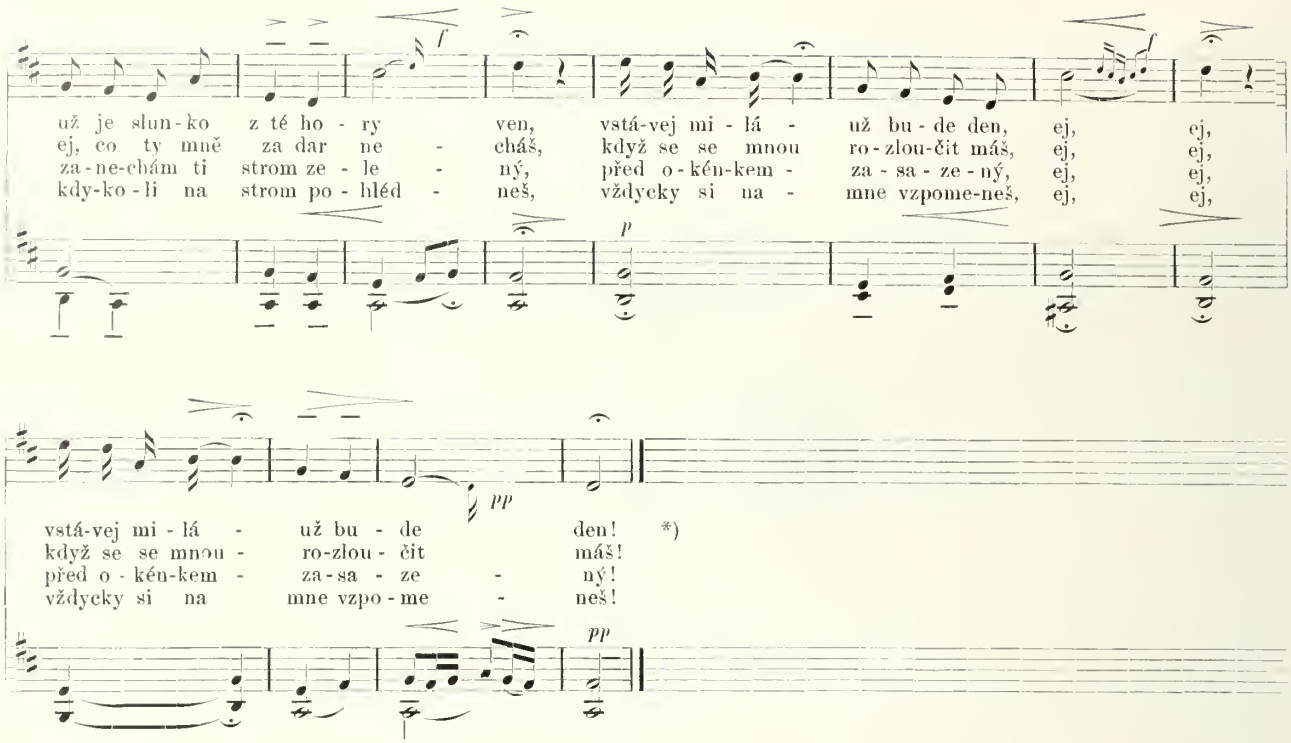

Původní čtení:

1. Už je slúnko z téj hory ven,
stávaj, milá, už bude deň.

2. Stávaj hore, frajírečko,
krvácí mně mé srdečko.

3 Co mně, milý, za dar nechášs,
dyž sa se mnú rozlúčit máš?

4. Zanechám ti strom zelený
pod okénkem zasaděný.

5. Pokeré na strom pohlédneš,
dycky si na mňa zpomeneš.

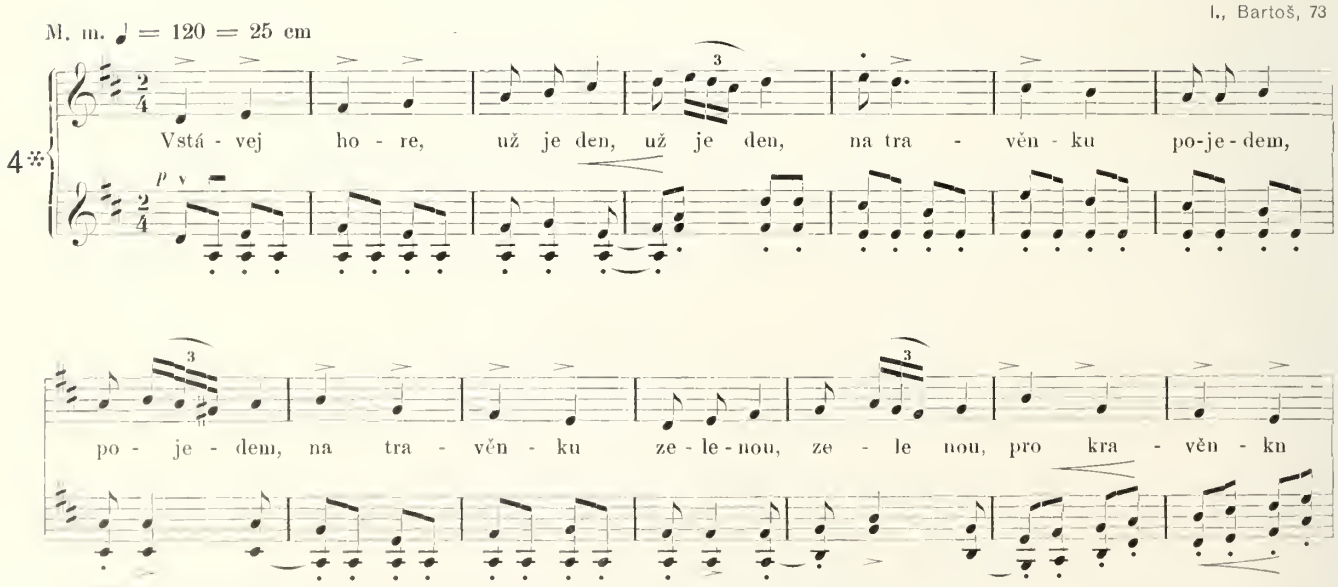

*) Ke každé sloze připoj hned píseň následující: „Vstávej hore, už je den . . . “

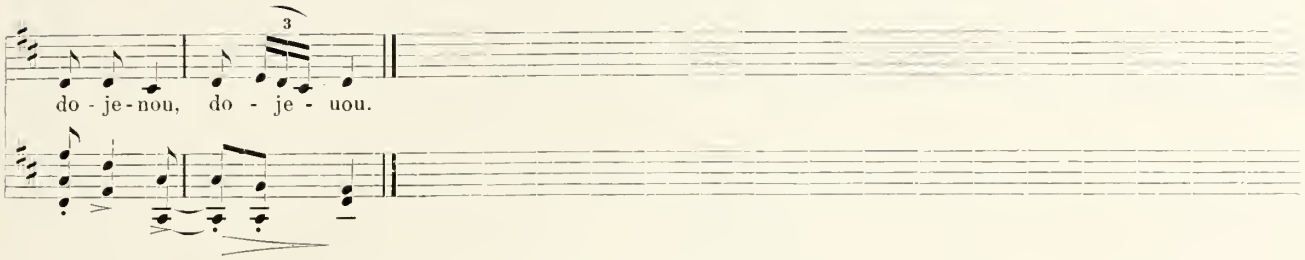

Slovenské spevy, II., str. 72.

M. m. ♩ = 66 = 82 cm

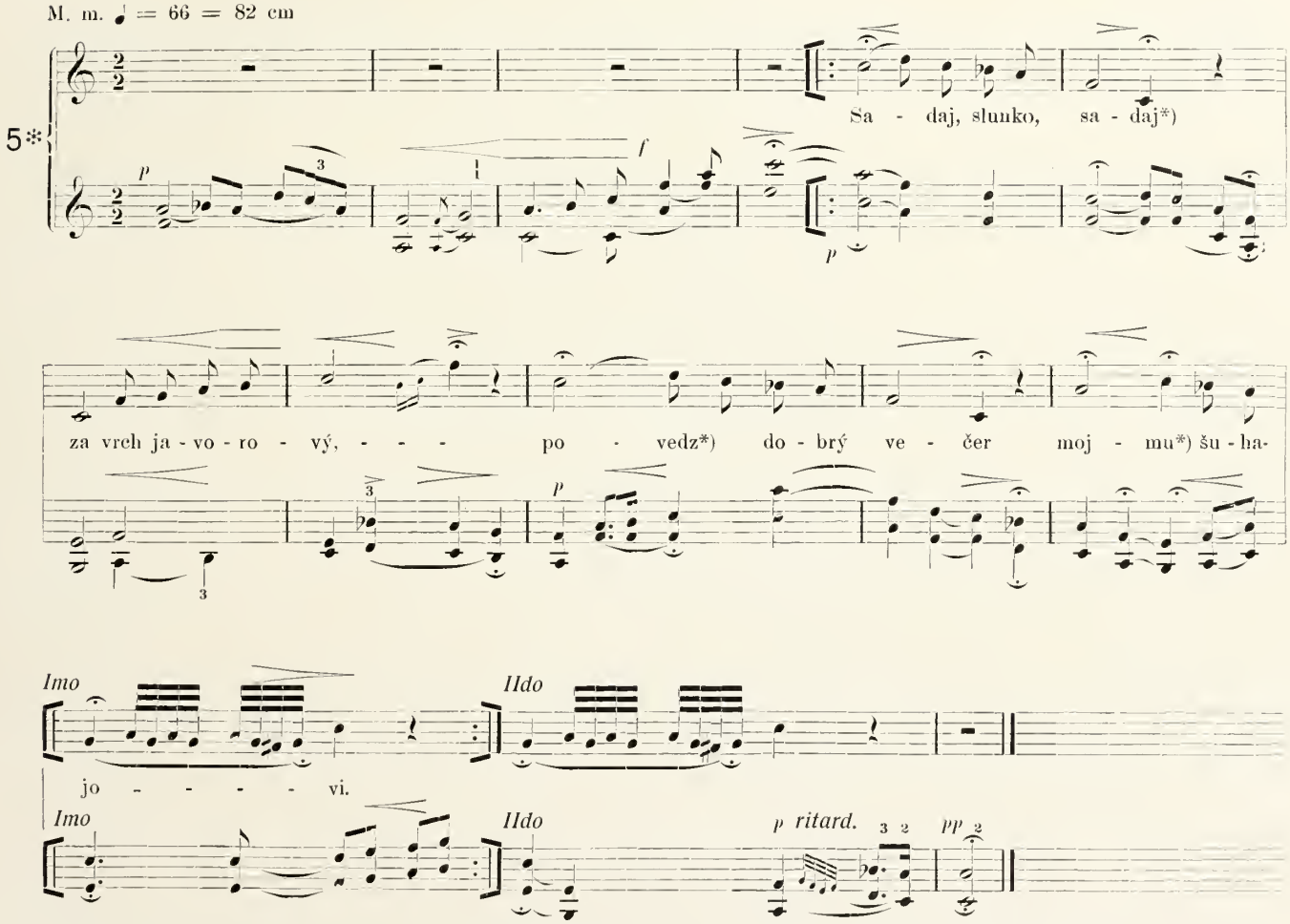

1. Sadaj, slunko, sadaj
za vrch javorový,
povedz dobrý večer
mojmu šuhajovi

2. Sadaj, slunko, sadaj
za horu zelenú,
a ak*) si nesadneš,*)
stiahnem ťa za nohu.

3. Keď by*) slunko znalo,
ako*) ťažko robit,
ponáhlalo*) by sa
za horu zachodit.

*) Sadaj = sedej, scházej, zapadej. — Povedz = pověz, dej. — Mojmu = mému. — A ak = a jak. — Stiahnem = stáhnu. — Keď by = kdyby. — Ako = jako, jak je. — Ponáhlalo = pospíšilo.
Dle toho dá se text snadno upraviti na řeč spisovnou.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Sušil, str. 559. z Hrozenkova.

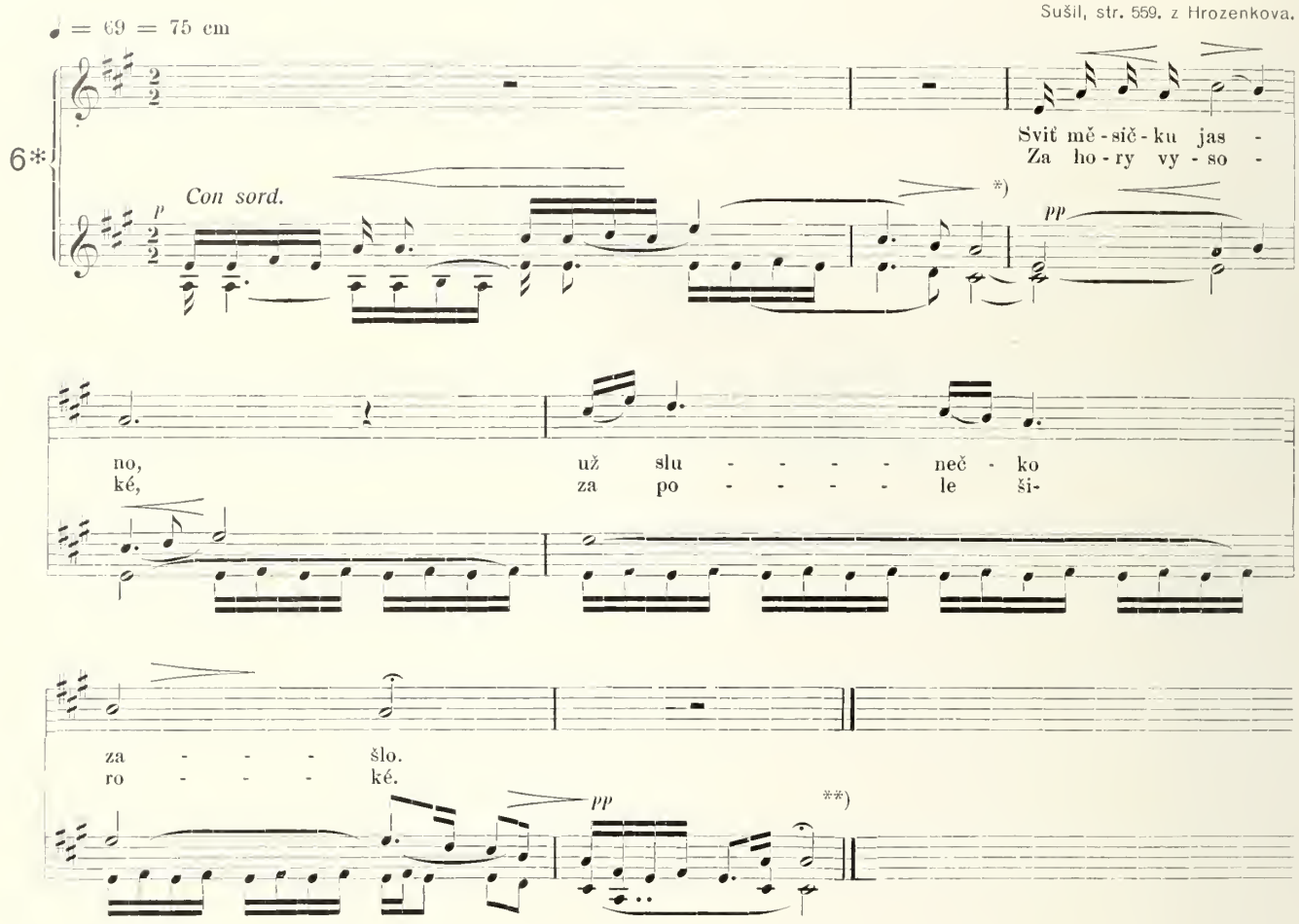

Bartoš I., str. 7.

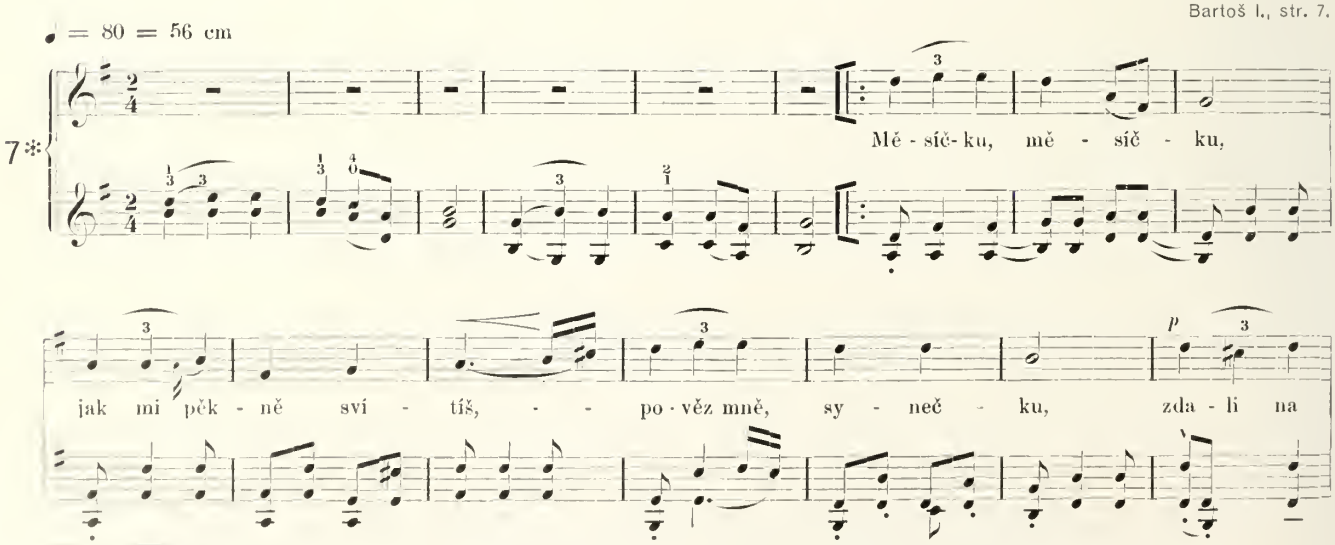

*) Kde na konci předehry není pomlky, ani korunky, 𝄐 není ani přestávky; zpěvák ví, kdy vpadnouti.
**) Kde není dohry, ani jiného poznačení, dlužno před každou slohou opakovati také předehru.

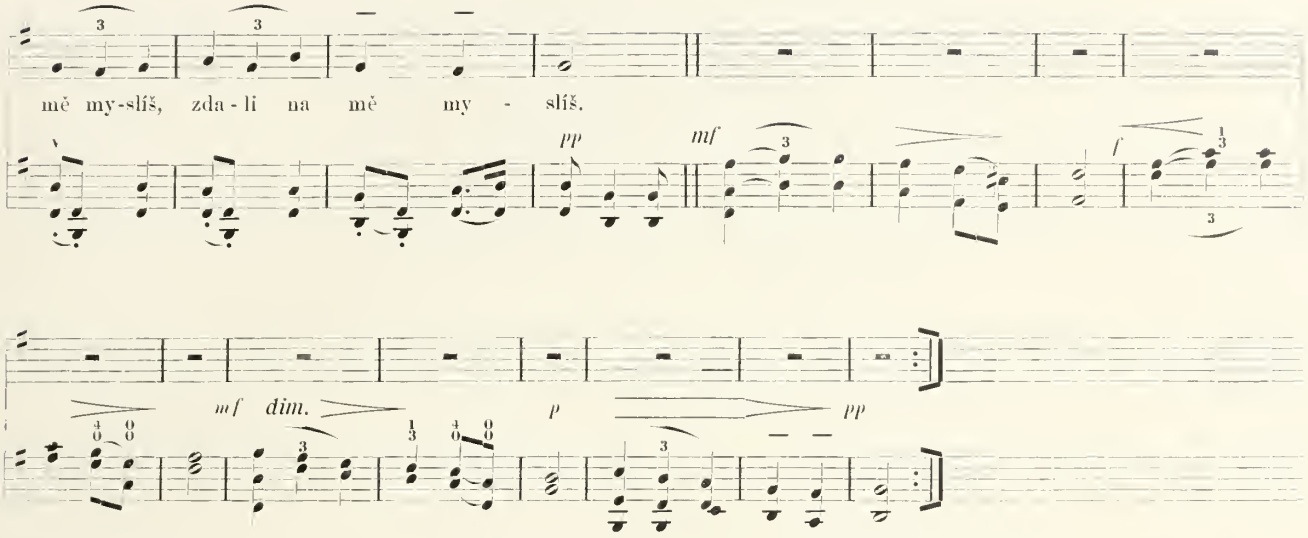

1. Měsíčku, měsíčku,
jak mi pěkně svítíš,
pověz mně, synečku,
zdali na mě myslíš.

2. Měsíčku, měsíčku,
nezacházej ještě,
ještě je syneček
na daleké cestě.

3. Kdyby mi tak bylo,
jak, synečku, tobě,
já bych si chodila,
jak ryba po vodě.

4. Jak ryba po vodě,
včela po včelínku,
já bych si trhala
drobnou jatelinku

5. Kdyby mi tak bylo,
jak mi bývávalo,
když mně na tři strany
slunce svítívalo.

Brezova na Slovensku.

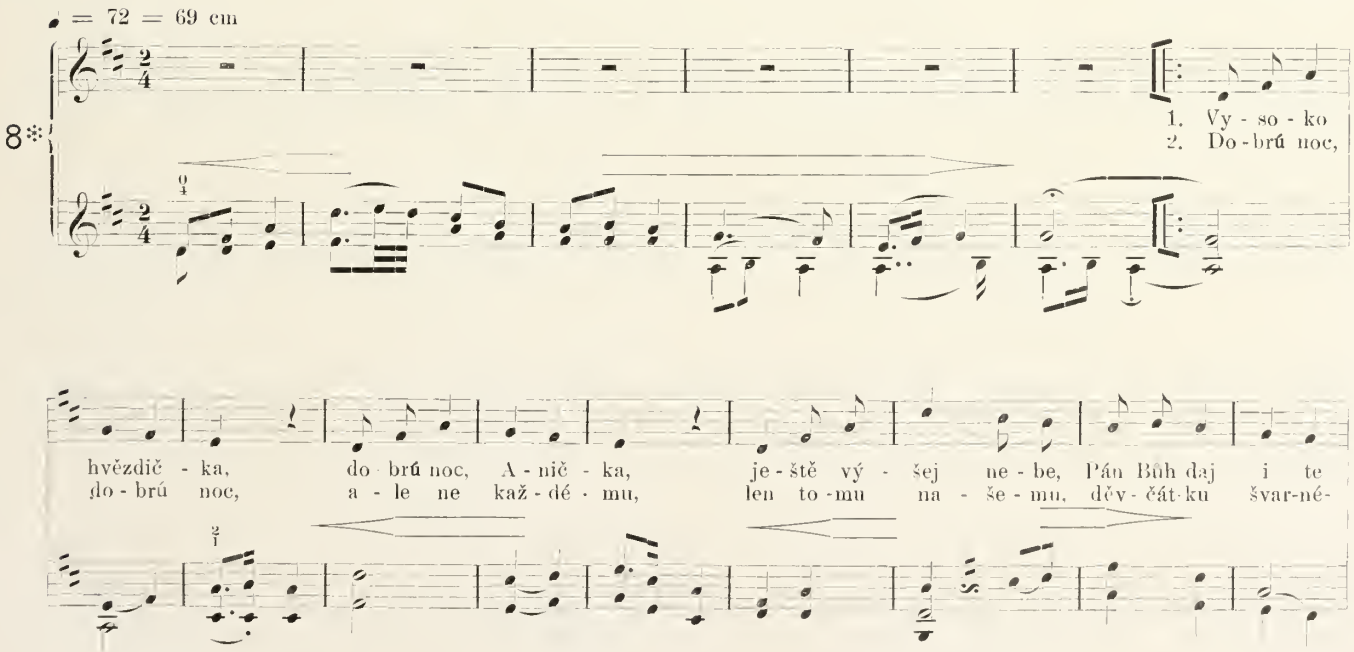

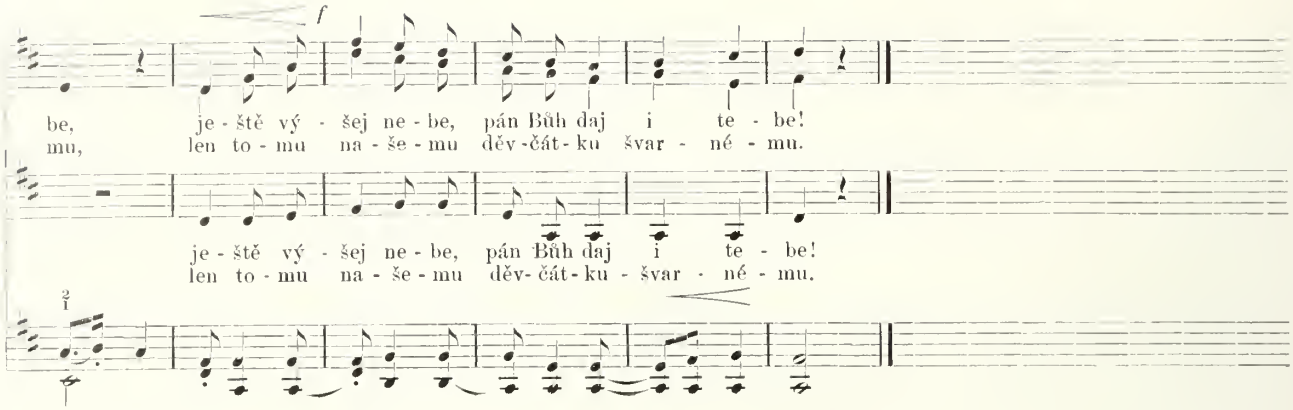
f
be, je - ště vý - šej ne - be, pán Bůh daj i te - be!
mu, len to - mu na - še - mu děv - čát - ku švar - né - mu.
je - ště vý - šej ne - be, pán Bůh daj i te - be!
len to - mu na - še - mu děv - čát - ku - švar - né - mu.
2
i

KVÍTÍ, ZAHRÁDKA, STUDÁNKA.

♩ = 72 = 69 cm

Sušil, str. 327.
Erben, I., 60.

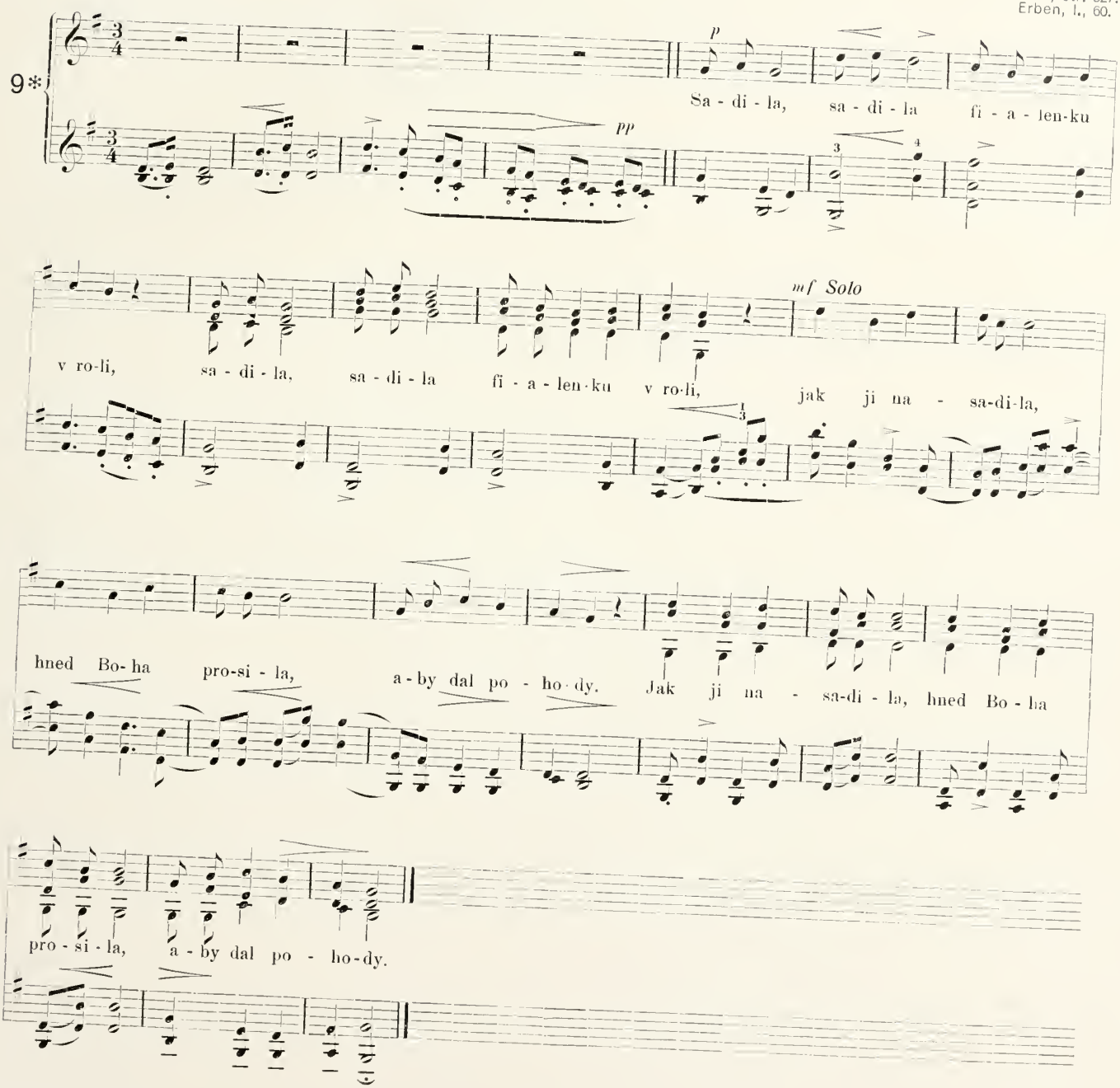

1. Sadila, sadila
fialenku v roli,
jak ji nasadila,
hned Boha prosila,
aby dal pohody.

2. Dej, Bože, deštíčka,
tichého větříčka,
[aby se ujala]
modrá fialečka.

3 Nepřišla vlažička,
jen malá rosička,
[tož se neujala]
modrá fialečka.

Sušil, str. 220.

♩ = 138 = 19 cm

10*

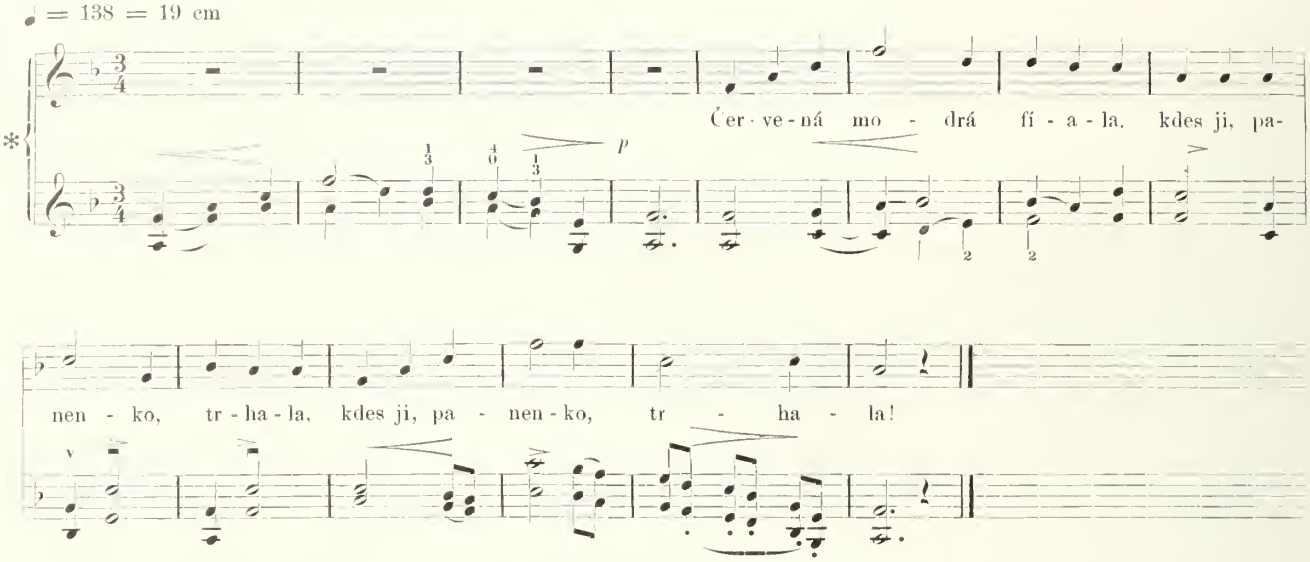

1. Červená, modrá fiala,
kdes ji, panenko, trhala!

2. Trhala jsem ji na mezi,
je tam fialy, až leží.

3. Utrhla jsem jí prouteček,
tobě, synku, za klobouček.

4. Utrhla jsem jí kytičku,
tobě, synku, za čepičku.

5. Červené, modré ořeší,
kdo mé srdéčko potěší!

6. Zarmoutí mně ho ledakdo
potěšil by ho, nemá kdo.

---

1. Jedou myslivci od Vídně,
vezou Jeníčka v košině.

2. Ach, cos udělal, Jeníčku,
že tě zakuli na nožku!

3. Zabil jsem v lese jelena,
za to mě vezou do Brna.

4. Nebyl to jelen, byla laň,
za to mne vezou, nevím kam.

Z Těšan u Slavkova.
Sušil, str. 321.

♩ = 76 = 62 cm

11*

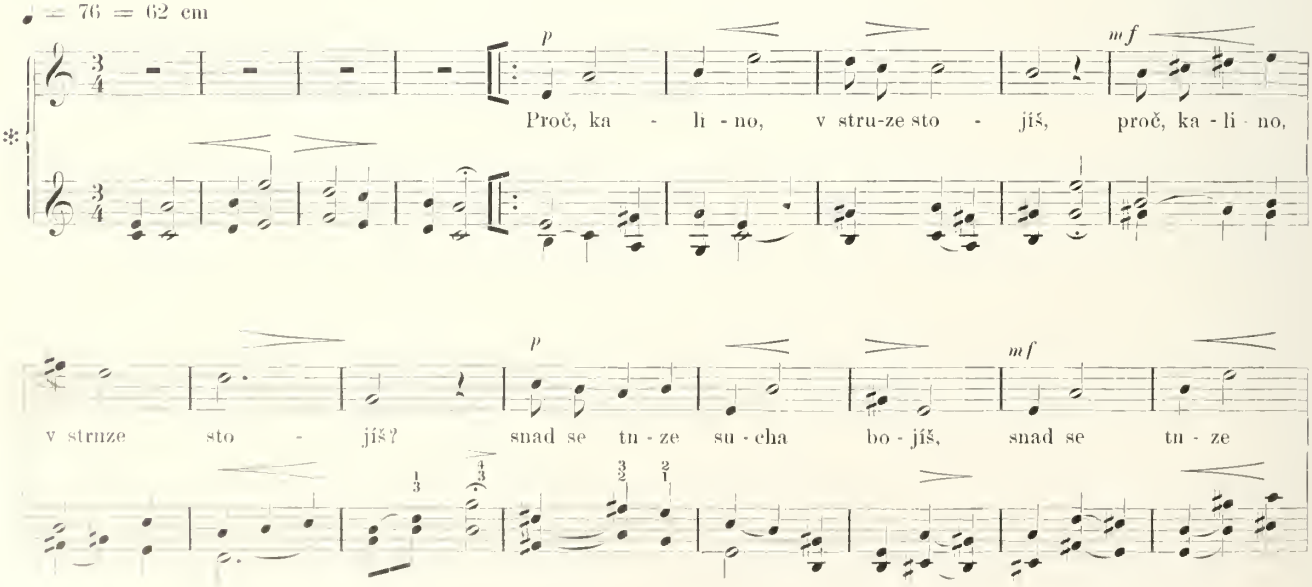

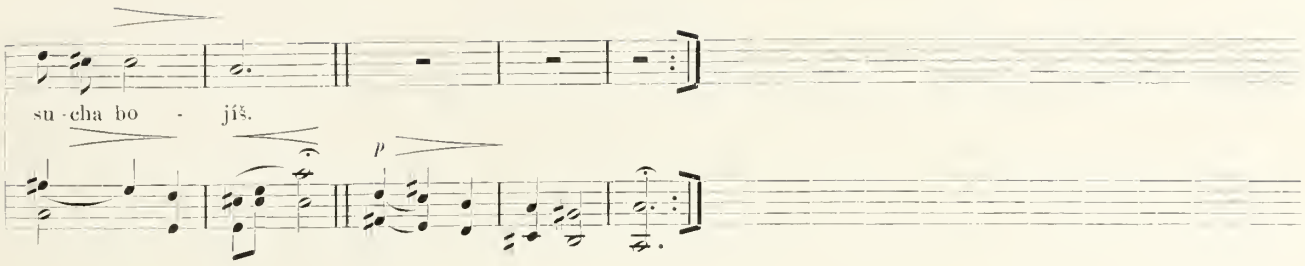

1. Proč, kalino, v struze stojíš?
snad se tuze sucha bojíš.

2. Já se sucha nic nebojím,
kde jsem zrostla, tady stojím.

3. Proč, kalino, neprokvetáš,
malinami nezasedáš?

4. Já jsem dávno prokvětala,
červenýma malinama.

5. Shora ptáci obzobali,
zdola panny oblámaly.

6. Oblámaly na kytečky,
mládenečkům za kloboučky.

Slov. spevy, str. 195.

♩ = 138 = 19 cm

12*

Roz - ma - rýn, rů - že s li - li-
Ej, při - šel tam k nim pán sta-

ji, jak se mi krás - ně roz - ví - jí, kde dív - ky se - da - jí.
rý, vě - neč - ka py - tal na da - ry: Ne - dám já vě - ne - čka,

vě - ne - čky sklá - da - jí, já s ni - mi. Kde dív - ky se - da - jí,
já mla - dá dě - ve - čka, ty sta - rý. Ne - dám já vě - neč - ka,

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

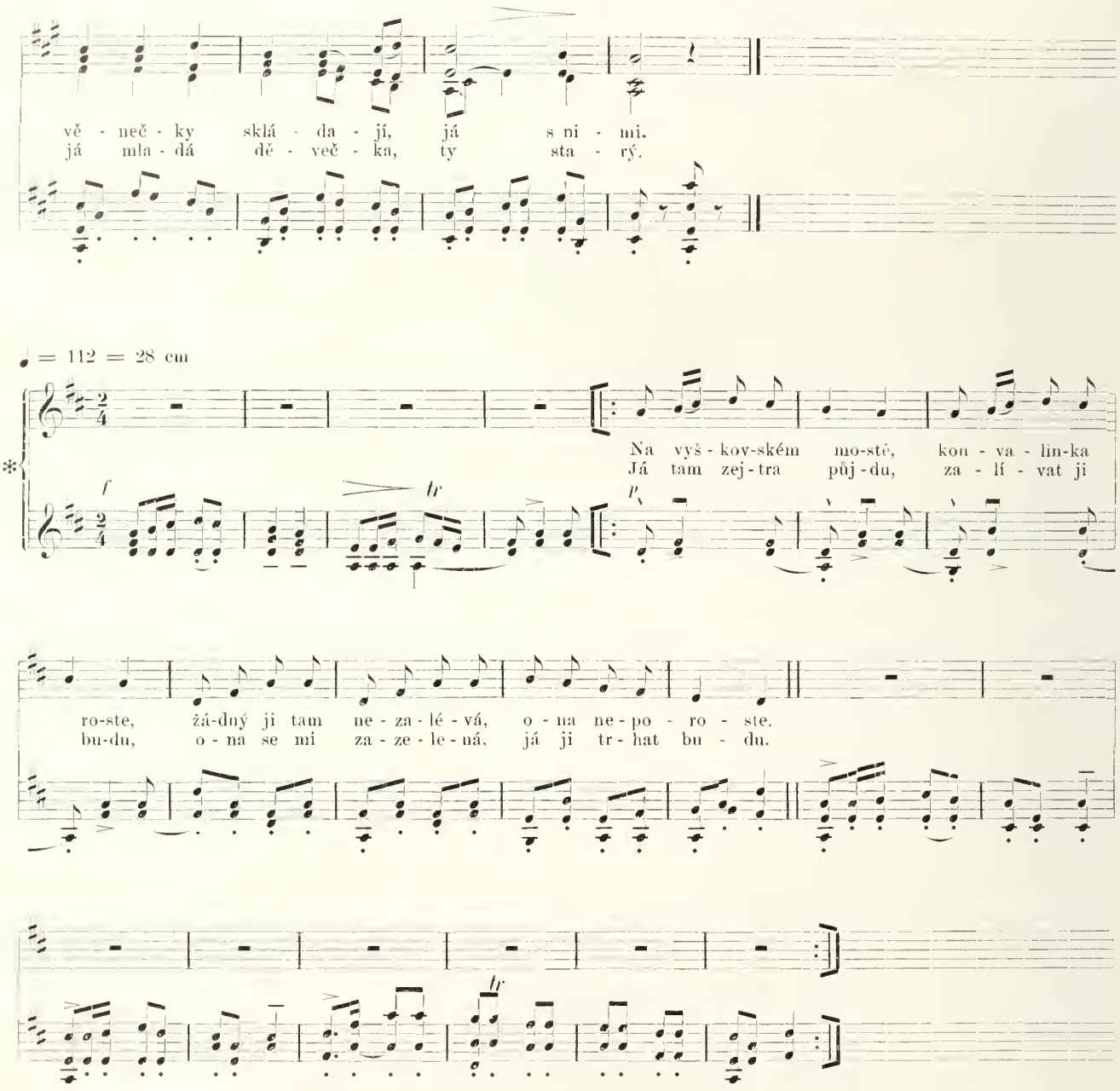

Z Hrušek od Břeclavy.
Bart. III. str. 183.

♩ = 56 = 115 cm

14*

Na Hruškeckém
To je, Bo - že,

či- rém po - li, raj - ská
rů - že raj - ská, je k ní

rů - že sto - jí, to - je, Bo - že,
ce - sta úz - ká, dej mně, Bo - že,

rů - že raj-ská, ta mně pě - kně vo-
ve - čer do-čkat, bych se k ní moh' do-

ní.
stat.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Sušil, č. 420.

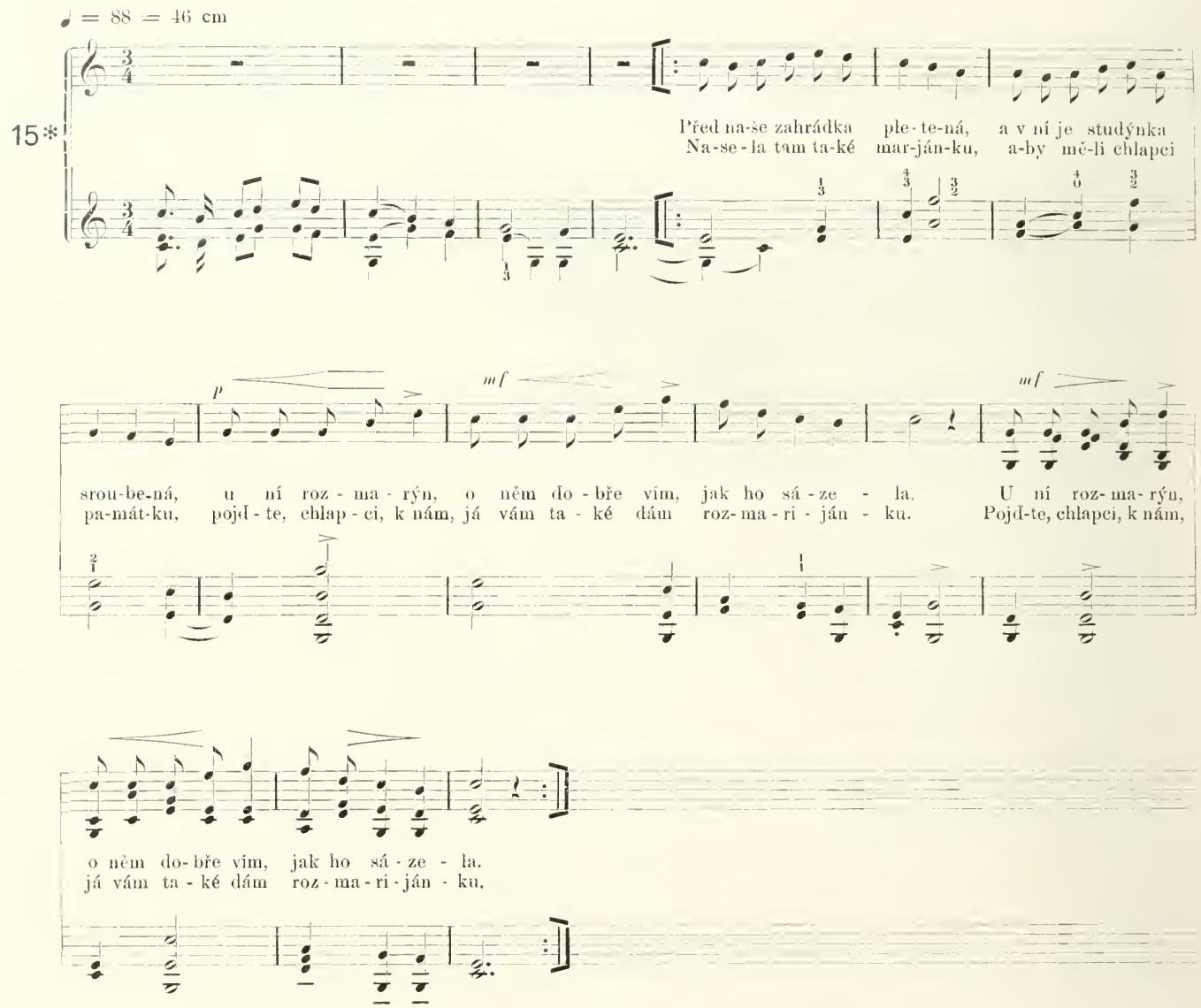

Bartoš II., str. 81.
Z Velké.

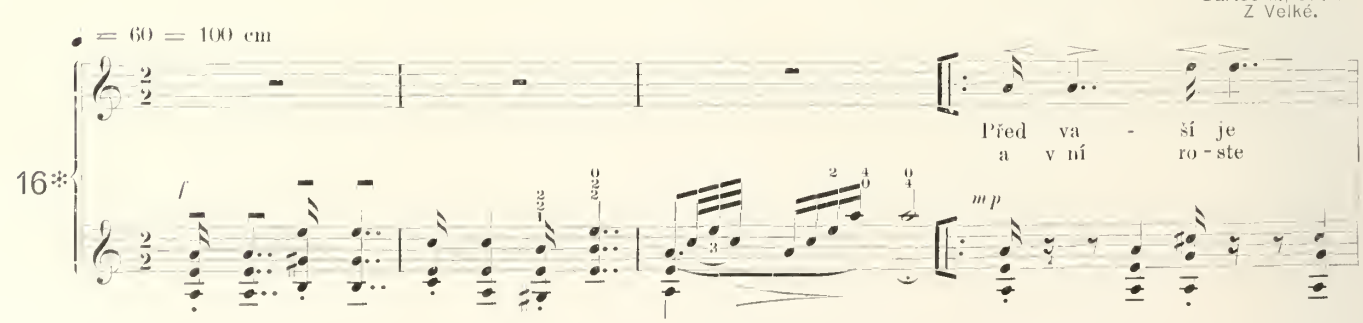

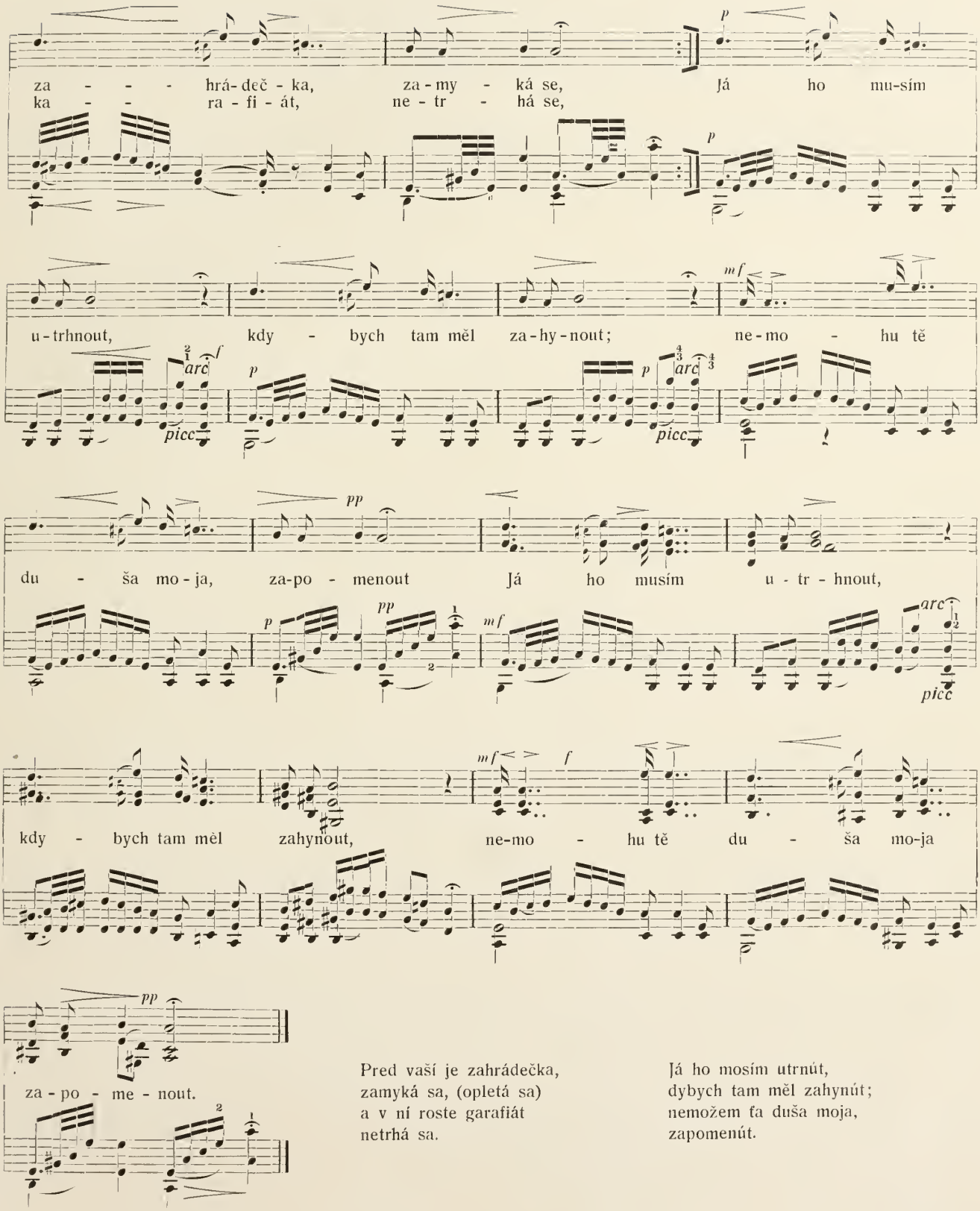

Pred vaší je zahrádečka,
zamyká sa, (opletá sa)
a v ní roste garafiát
netrhá sa.

Já ho mosím utrnút,
dybych tam měl zahynút;
nemožem ťa duša moja,
zapomenút.

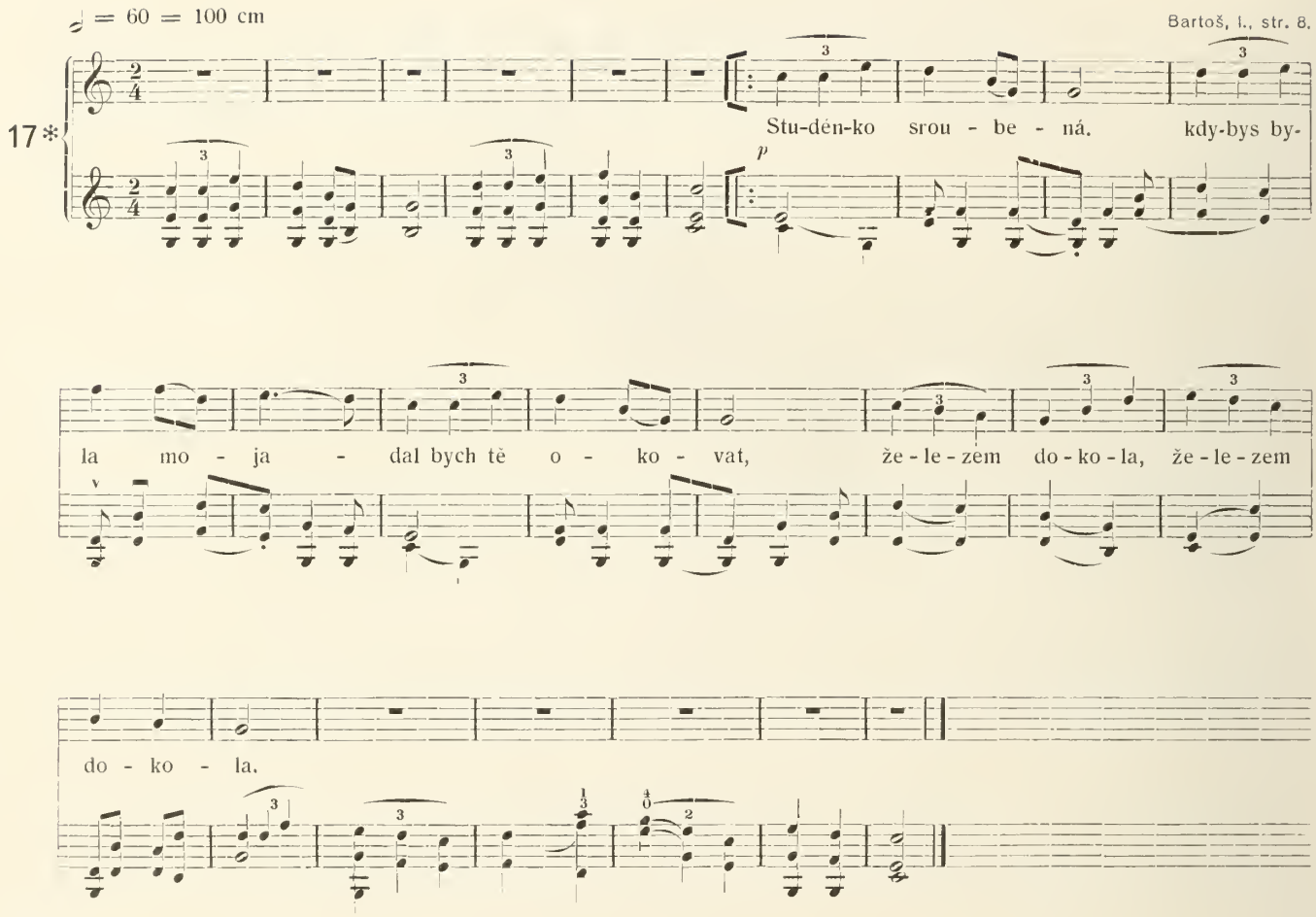

1. Studénka sroubená,
kdybys byla moja,
dal bych tě okovat
železem dokola.

2. Železem dokola,
šindelákem pobít,
aby měl syneček
kam pro vodu chodit.

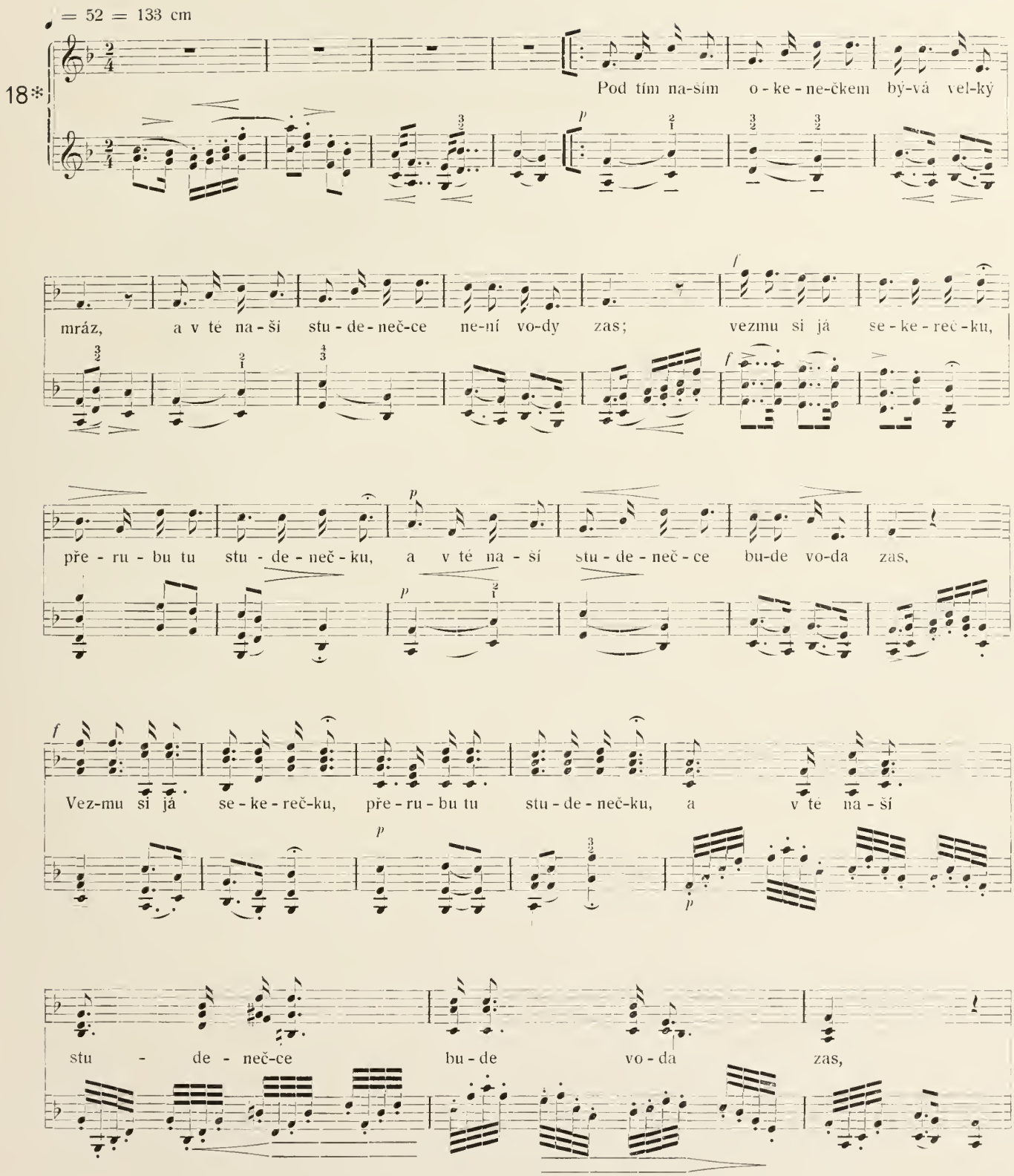
♩ = 52 = 133 cm
18*
Pod tím na-ším o-ke-ne-čkem bý-vá vel-ký
mráz, a v té na-ši stu-de-neč-ce ne-ní vo-dy zas; vezmu si já se-ke-reč-ku,
pře-ru-bu tu stu-de-neč-ku, a v té na-ší stu-de-neč-ce bu-de vo-da zas,
Vez-mu si já se-ke-reč-ku, pře-ru-bu tu stu-de-neč-ku, a v té na-ší
stu-de-neč-ce bu-de vo-da zas,

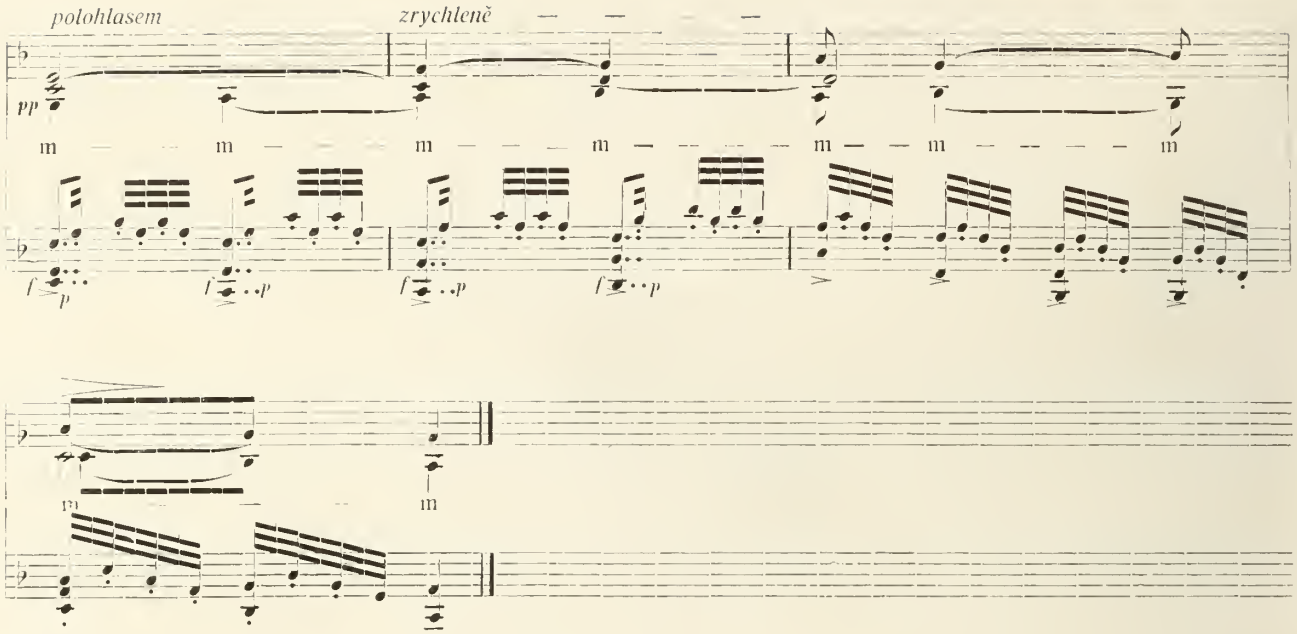

Pod tým našim okenečkom*)
bývá velký mráz,
a v tej našej studenečke,
nieto vody zas;
vezmem si já sekerečku,
prerúbem tú studenečku,
a v tej našej studenečke
bude voda zas.

Pod tým našim okenečkom
z bielej ruže kvet,
povedzže mi, moja milá,
čo ťa mrzí svet.
A mňa svet ten nič nemrzí,
a mňa svet ten nič nemrzí,
len mňa moje srdce bolí,
plakala bych hneď.

Pod tým našim okenečkom
biela lalia,
povedzže mi, moja milá,
kto k vám chodieva.
A k nám nikto nechodieva,
a k nám nikto nechodieva,
lebo sa mňa každý bojí,
že som chudobná.

*) Komu by lépe se líbilo zpívati píseň v řeči spisovné, snadno všechen text tak pozmění, jak jest v první sloze pod nápěvem. Co by komu se nehodilo, může vynechati.

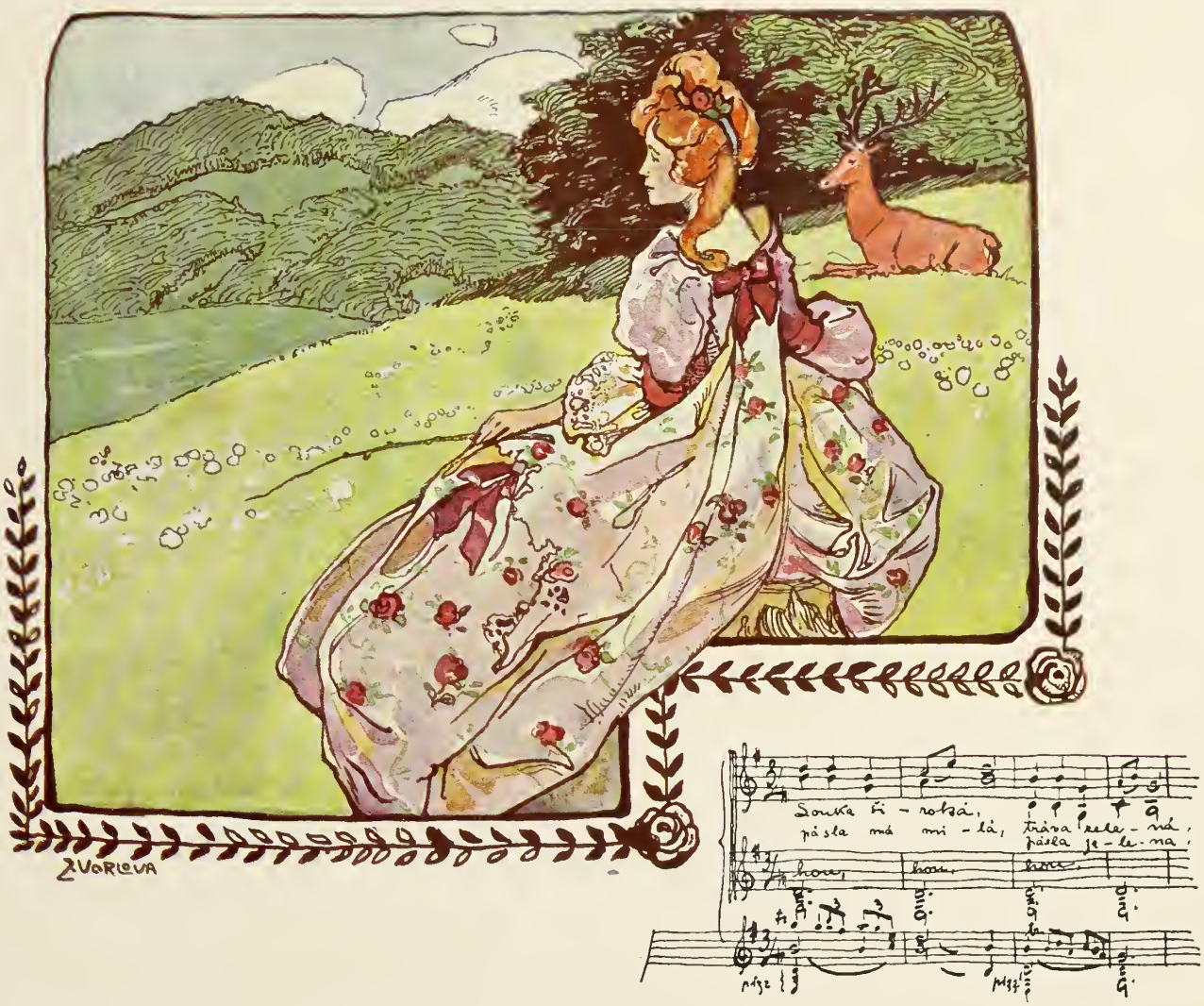

KRAVIČKY, OVEČKY.

Bartoš I., str. 46. Sušil, str. 523 „Naše dětí" str. 73.

♩ = 112 = 28 cm

19

Tú, tú, tú, děv-ča-ta, děvča-ta, vy - žeň - te te - la - ta, vy - žeň-te krá - vy

AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

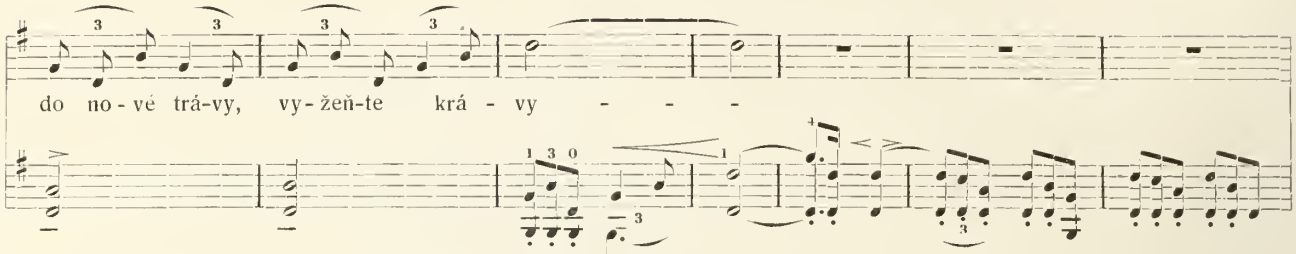

Erben, str. 167

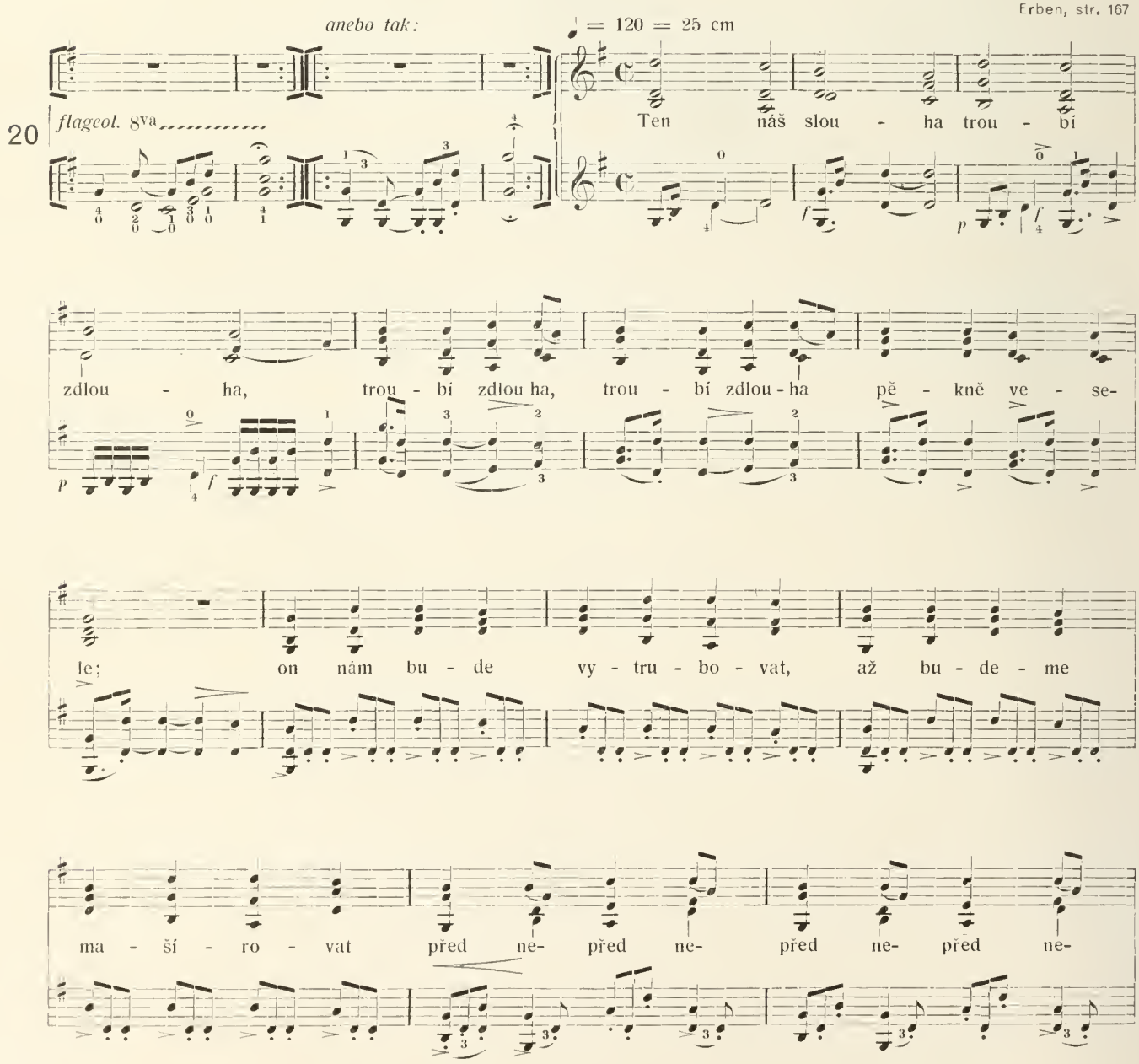

Slovenské spevy I., str. 27.

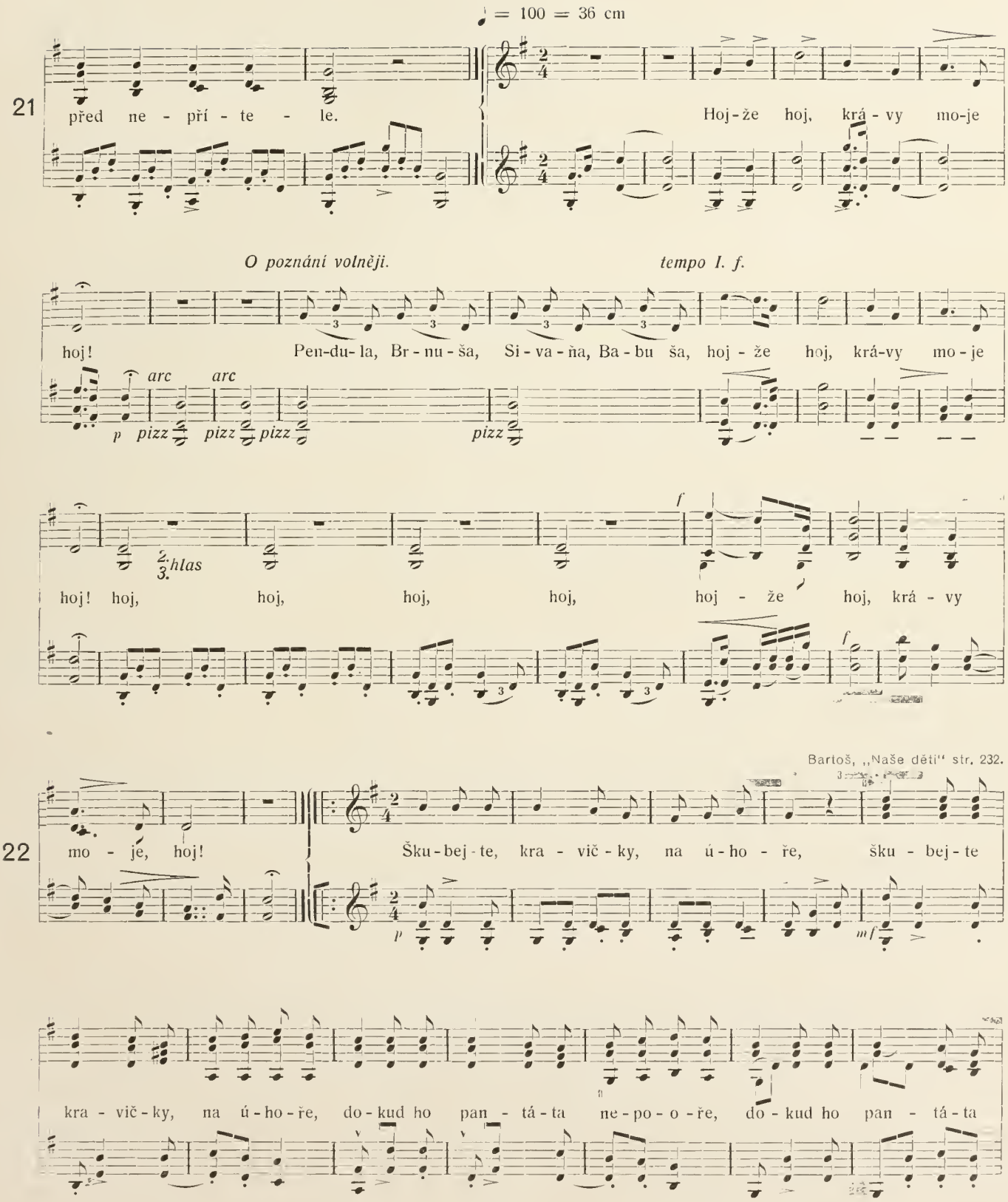

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

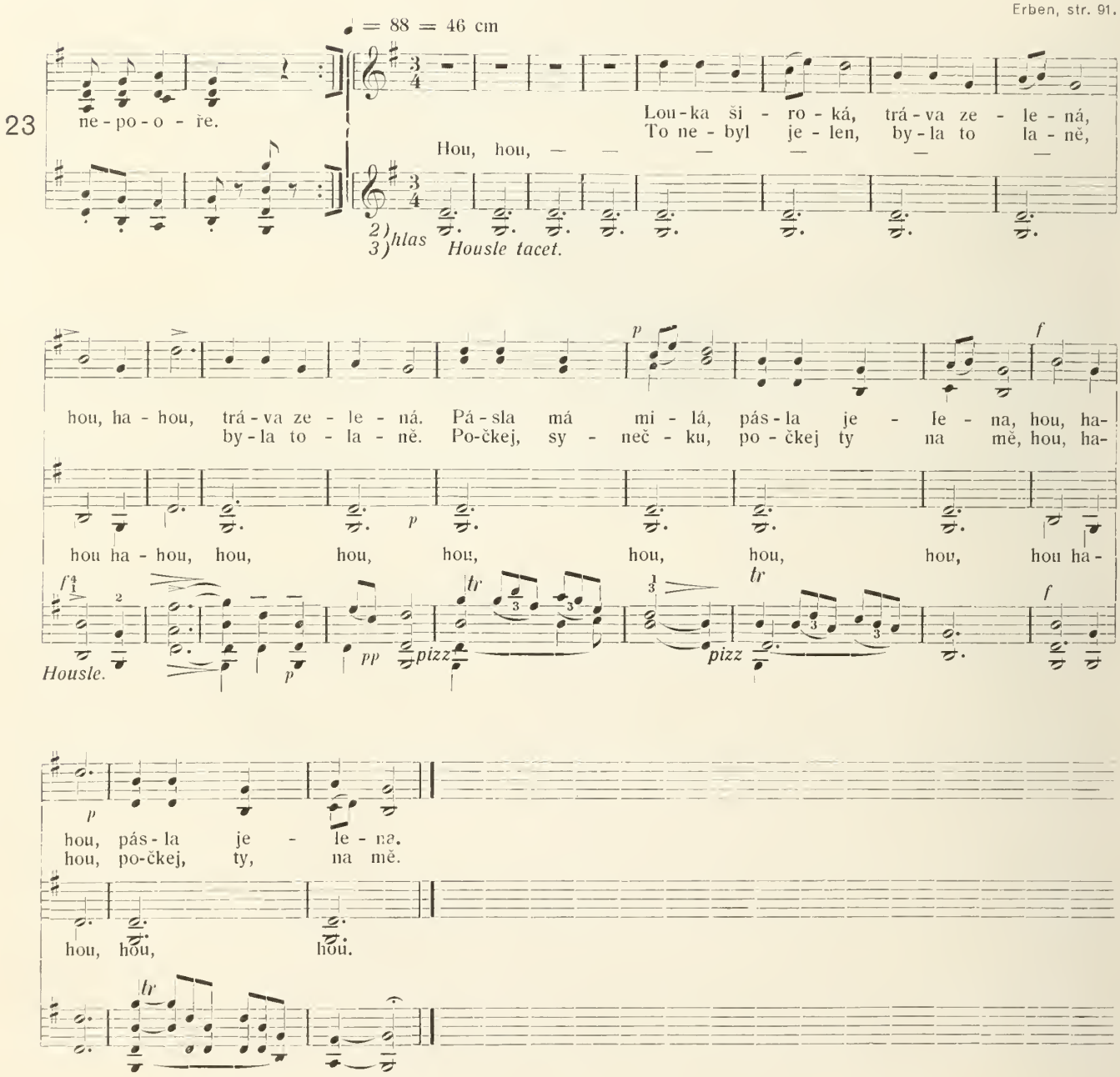

1 Škubejte, kravičky, na úhoře,
dokud ho pantáta nepooře.

2. Škubejte, kravičky, na dolině,
dokud vám ta tráva nevyhyne.

3. Škubejte, kravičky, jako jedna,
už je malá chvilka dopoledna.

4. Paste se, kravičky, kolem meze,
ať na vás hospodář nevyleze.

5. Paste se, kravičky, kolem loučky,
já půjdu za vámi pomaloučky.

Poznámka. Tyto písně zpívali žáci čtyřtřídní obecné školy Pozořské dne 5. září 1904, při zemské konferenci učitelské v Brně. Houslový pruvod hrál autor sám.

Hojákání.

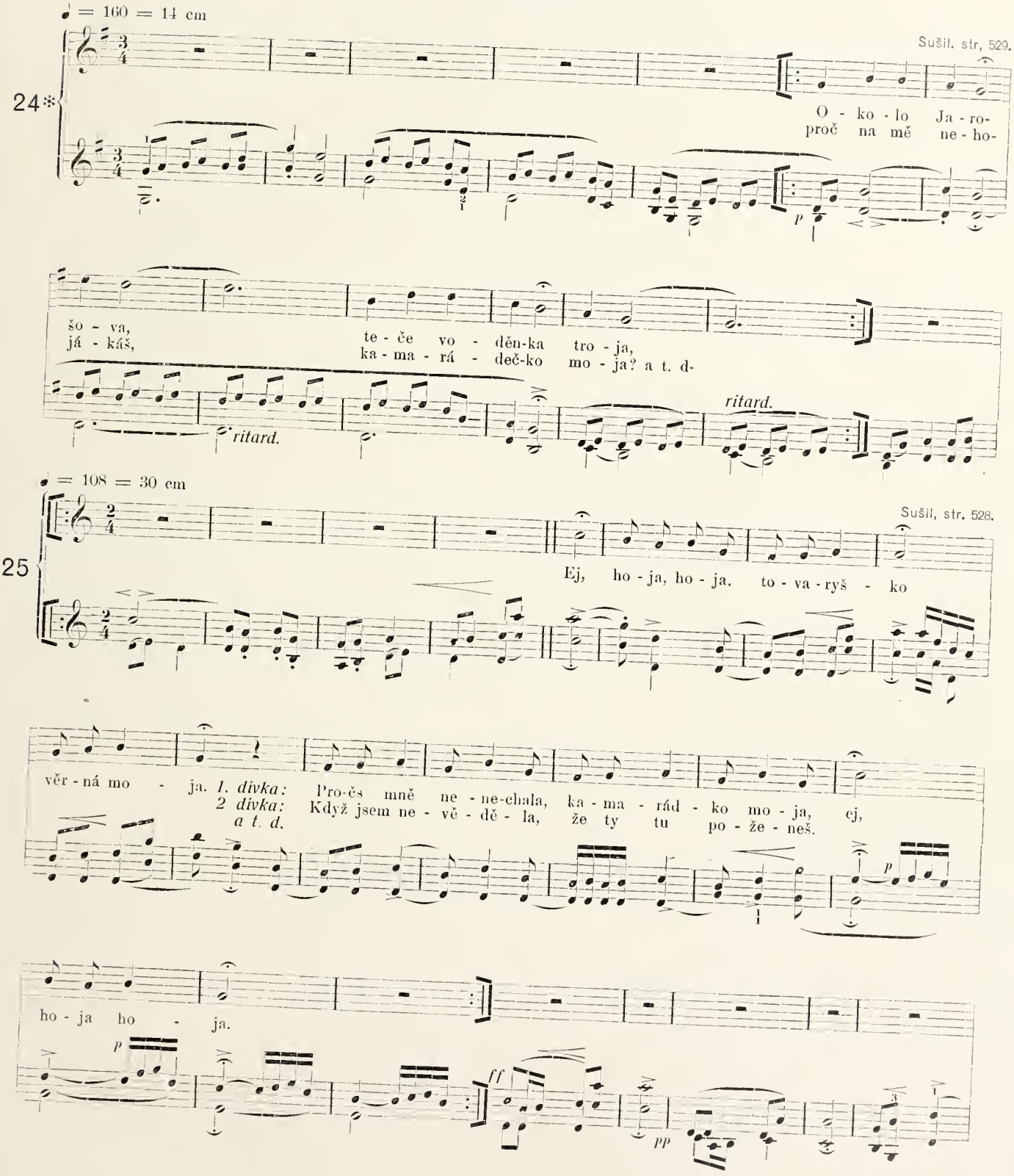
♩ = 160 = 14 cm
Sušil. str, 529.
24*
O - ko - lo Ja - ro-
proč na mě ne - ho-
šo - va,
já - káš,
te - če vo - děn-ka tro - ja,
ka - ma - rá - deč-ko mo - ja? a t. d-
ritard.
ritard.
♩ = 108 = 30 cm
Sušil, str. 528.
25
Ej, ho - ja, ho - ja. to - va - ryš - ko
věr - ná mo - ja.
1. dívka: Pro-čs mně ne - ne-chala, ka - ma - rád - ko mo - ja, ej,
2 dívka: Když jsem ne - vě - dě - la, že ty tu po - že - neš.
a t. d.
ho - ja ho - ja.

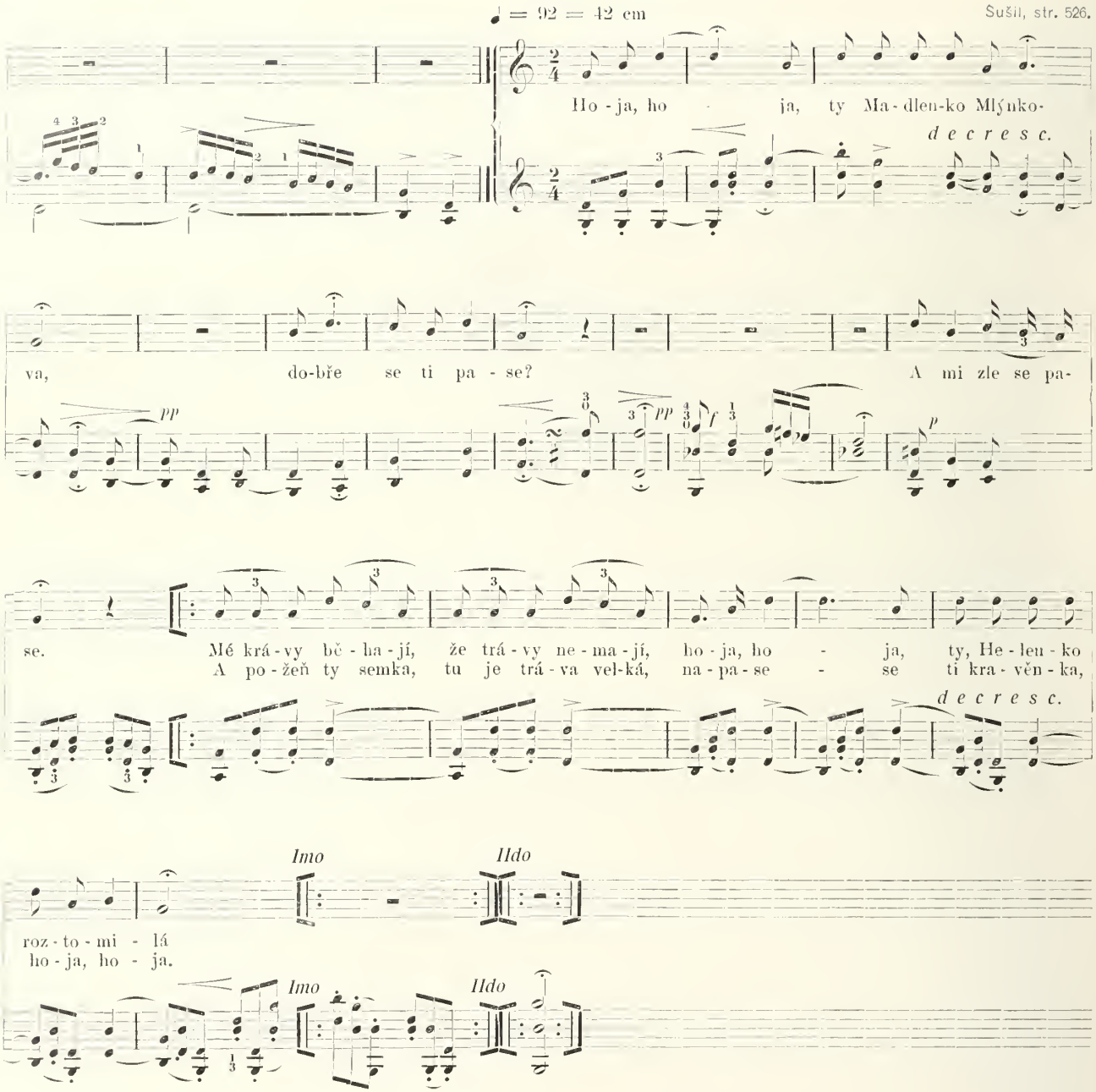

24 *1. dívka:*

Okolo Jarošova
teče voděnka troja,
proč na mě nehojákáš,
kamarádečko moja?

2. dívka:

Okolo Jarošova
teče voděnka troja,
a já na tě hojákám,
kamarádečko moja.

1. dívka:

Okolo Jarošova
teče voděnka troja,
ej, už-lis posnídala,
kamarádečko moja?

2 dívka:

Okolo Jarošova
teče voděnka troja,
a už jsem posnídala,
kamarádečko moja.

25 *1. dívka:*

Ej, hoja, hoja,
tovaryško věrná moja,
proč's mně nenechala,
kamarádko moja,
ej, hoja, hoja.

2. dívka:

Ej, hoja, hoja,
tovaryško věrná moja,
když jsem nevěděla
že ty tu požcneš,
ej, hoja, hoja.

1. dívka:

Ej, a t. d.
Však jsem ti pravila,
že já tu poženu,
a t. d.

2. dívka:

Ej, a t. d.
Já jsem neslyšela,
co jsi mi pravila
a t. d.

1 dívka:

Ej, a t. d.
A co jsi dělala,
že jsi neslyšela?

2. dívka:

Ej, a t. d.
Krav jsem obracela
a t. d.

1. dívka:

Ej, a t. d.
Mohlas krav tak nechat
a t. d.

2 dívka:

Ej, a t. d.
Když do škody zašly
a t. d.

1. dívka:

Ej, a t. d.
Už se tak nechejme,
už nehelekejme.

26 *1. dívka:*

Hoja, hoja,
ty Madlenko Mlýnkova!
Dobře se ti pase?

2. dívka:

A mi zle se pase:
Mé krávy běhají,
že trávy nemají
hoja, hoja,
ty Helenko roztomilá.

1. dívka:

A požeň ty semka,
tu je tráva velká,
napase se ti kravěnka
hoja, hoja.

Bartoš, I. str. 85.
II. str. 51.
Z Velké.

♩ = 100 = 36 cm

27*

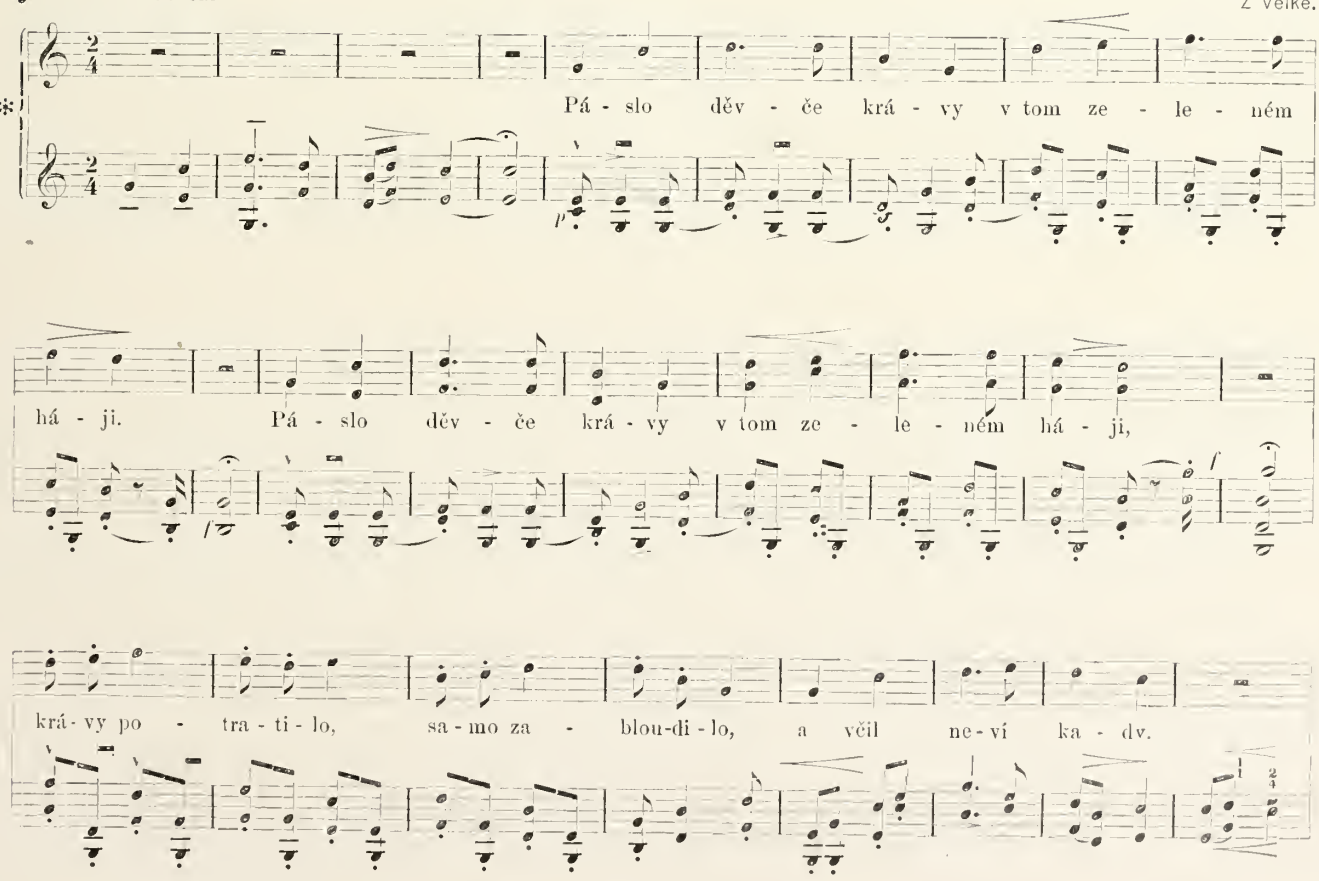

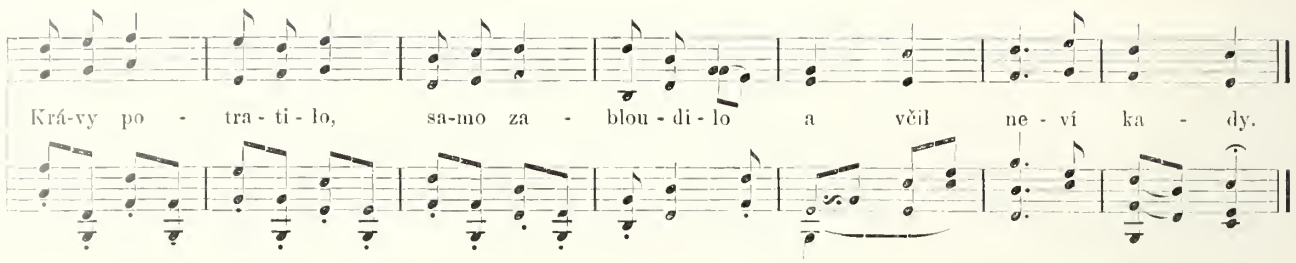

1. Páslo děvče krávy,
v tom zeleném háji,
krávy potratilo,
samo zabloudilo,
a včil neví kady.

2. Pod javor si sedlo,
snídaníčko snědlo,
na javor pohlédlo,
[:orla uvidělo:].

3. Ja, orlíčku, orle,
kde jsou krávy moje?
Já jsem jich neviděl,
[:jenom jsem je slyšel:].

4. Pěkné zvony mají,
pěkně vyzváňají,
pěkně vyzváňají,
[:travěnky bledají:].

5. [:Travěnky zelené,
voděnky studené:].

6. Běž, děvčátko, dolem,
najdeš krávy spolem.
Šlo děvčátko dolem,
[:našlo krávy spolem:]

Bartoš II., str. 103, 321.
Z Nov. Lhotek.

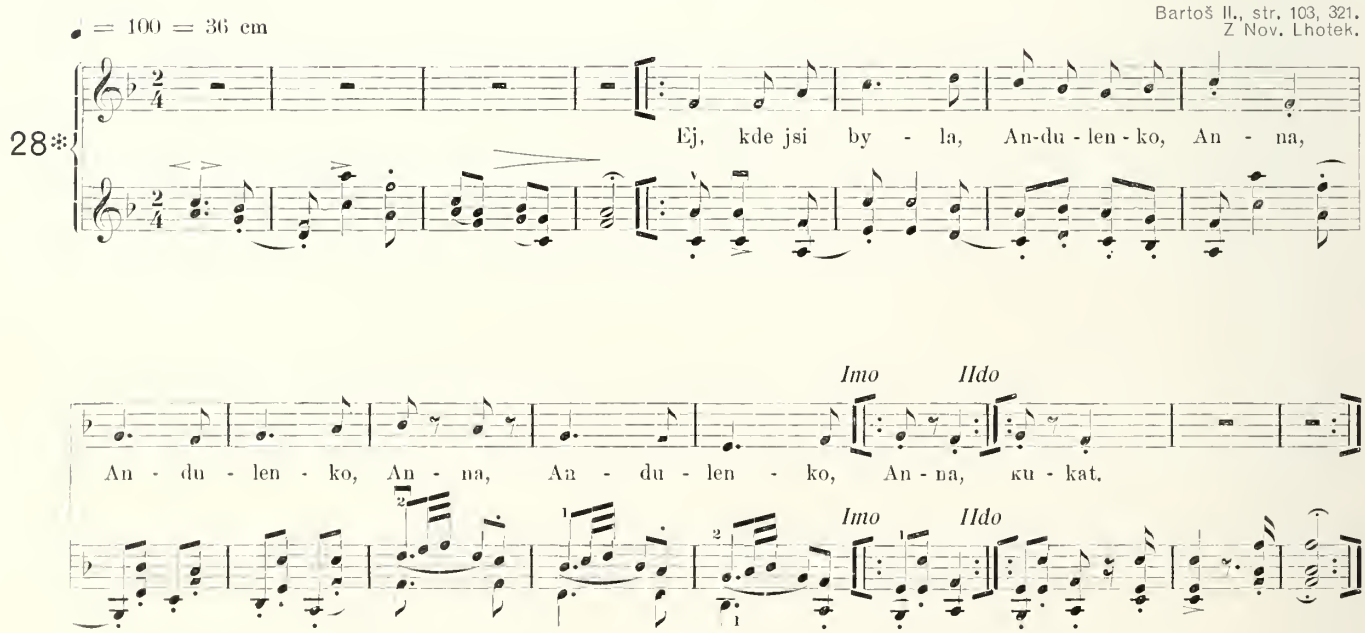

1. Ej, kde jsi byla, Andulenko, Anna,
když tě nebylo včera večer doma.

2. Ej, pásla jsem já na dolině pávy,
ej, kde nebylo sedm roků trávy.

3. Ej, na ten osmý jatelinka zrostla,
ej, tam jsem já své pávenky napásla.

4. A já jsem pásl na vršíčku krávy,
ej, nebylo tam sedm roků trávy.

5. Ej, začala tam jatelinka pukat,
ej, začala tam zezulenka kukat.

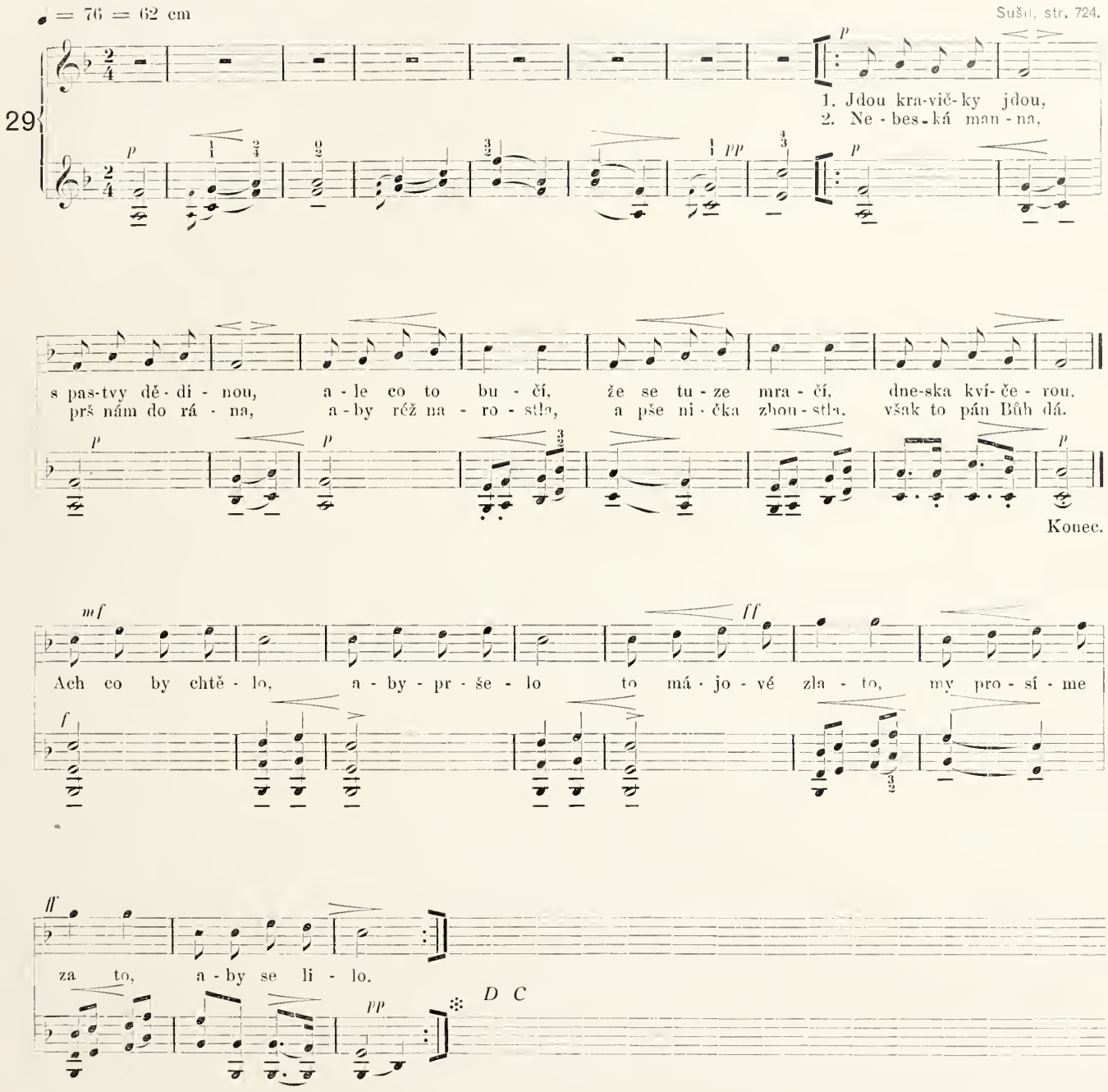

*) Průvod dlužno hráti táhle, spojitě, bez všelikých přestávek mezi jednotlivými tony.

Tuto píseň, spolu s jinými, zpívali žáci čtyřtřídní obecné školy Pozořské, dne 5. září 1904 při zemské konferenci učitelské v Brně.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

♩ = 108 = 30 cm

Erben, str. 126.

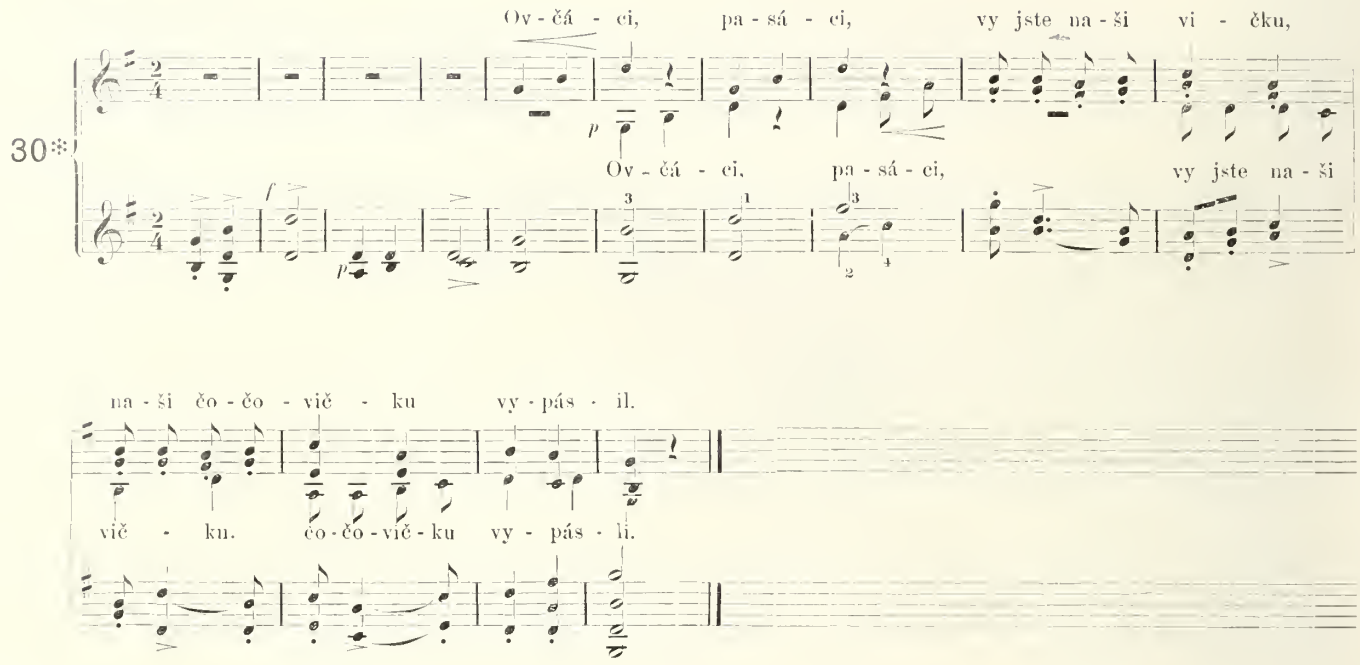

1. Ovčáci, pasáci,
vy jste naši vičku,
naši čočovičku
vypásli!

2. Oj, ty lžeš, co můžeš,
nebyla to vička,
ani čočovička,
byl oves.

♩ = 152 = 15 cm

Erben, str. 129

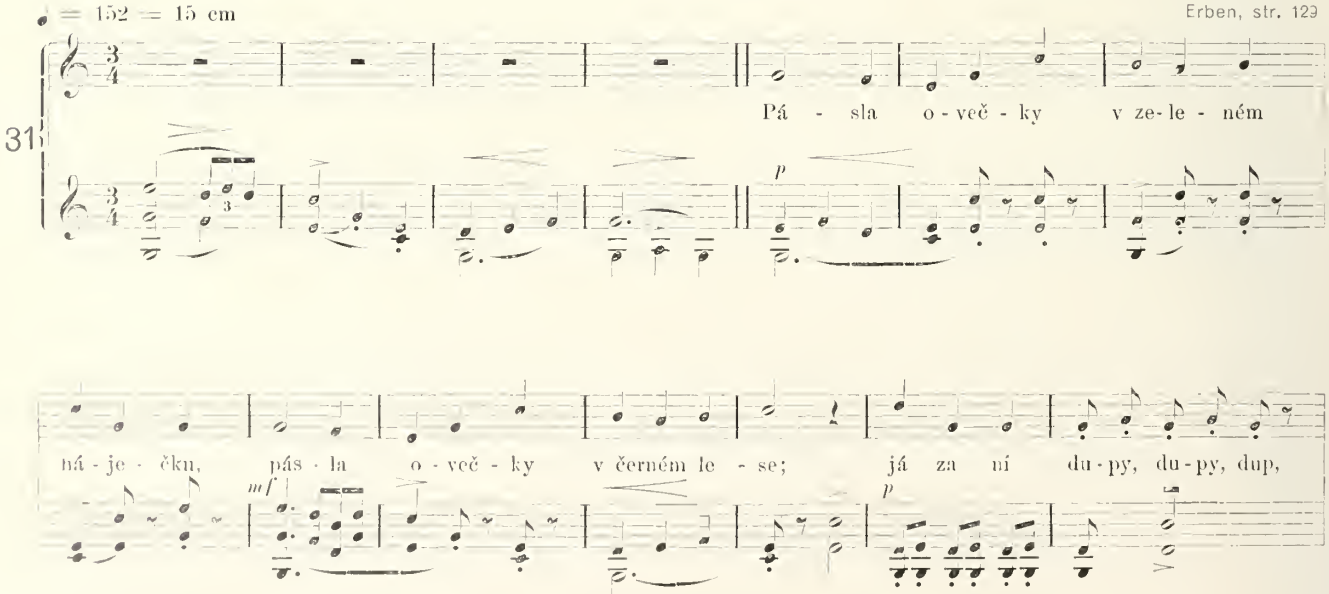

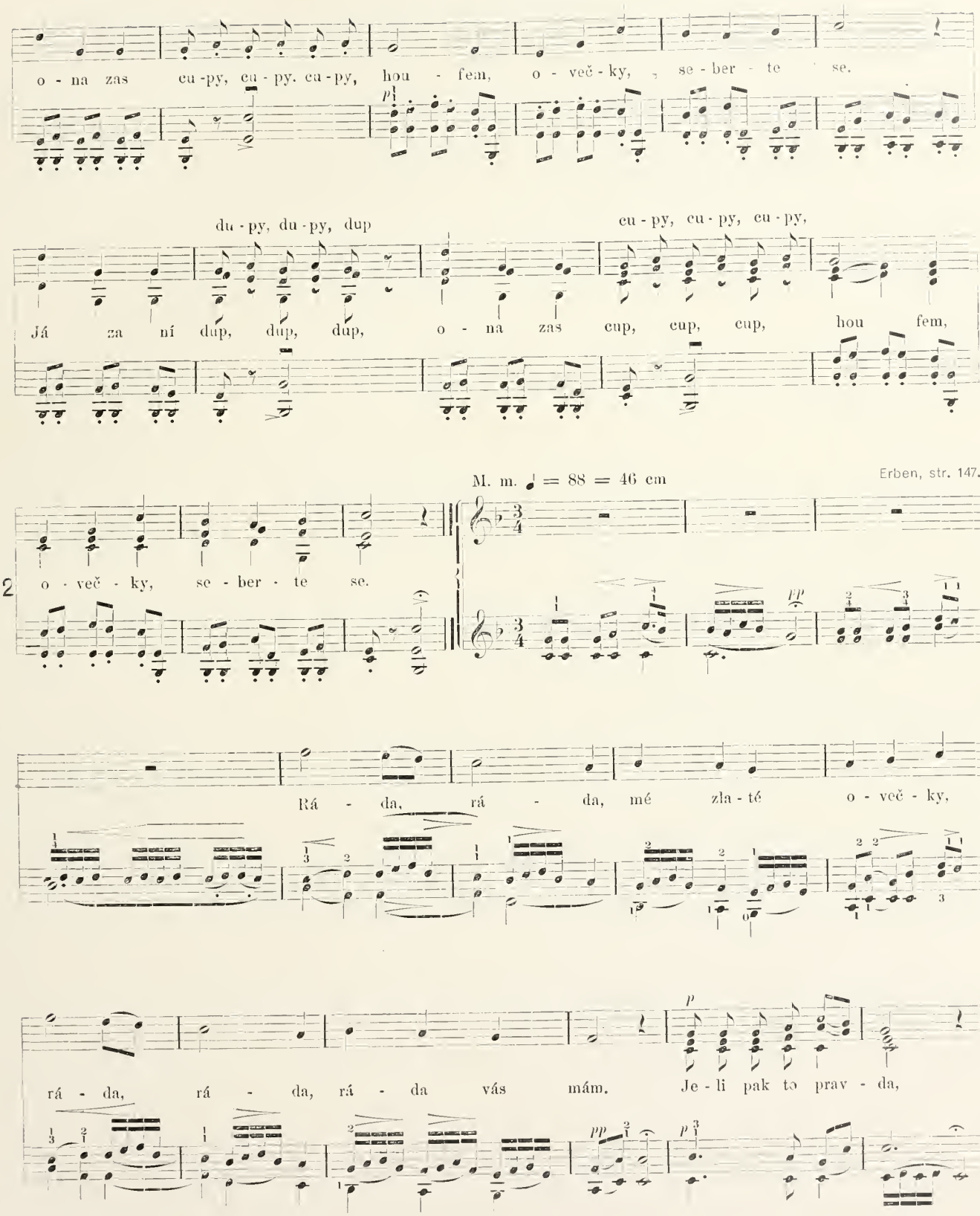
o - na zas cu-py, cu - py. cu - py, hou - fem, o - več - ky, se - ber - te se.
du - py, du - py, dup
cu - py, cu - py, cu - py,
Já za ní dup, dup, dup, o - na zas cup, cup, cup, hou fem,
M. m. ♩ = 88 = 46 cm
Erben, str. 147.
32
o - več - ky, se - ber - te se.
Rá - da, rá - da, mé zla - té o - več - ky,
rá - da, rá - da, rá - da vás mám. Je - li pak to prav - da,

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

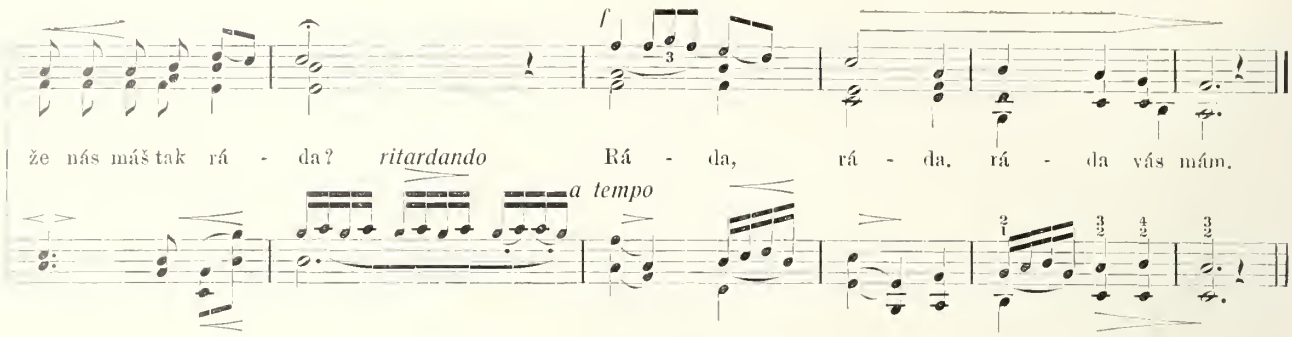

Poznámka. Píseň „Ráda, ráda" připojena jest průvodem těsně k předešlé „Pásla ovečky". Houslista musí si navyknouti užívati méně obvyklé druhé polohy neméně jistě než kterékoli jiné. Nezřídka nelze jí se vyhnouti.

M. m. ♩ = 80 = 56 cm

Sušil, str. 719. (Dle P. Křížkovského).

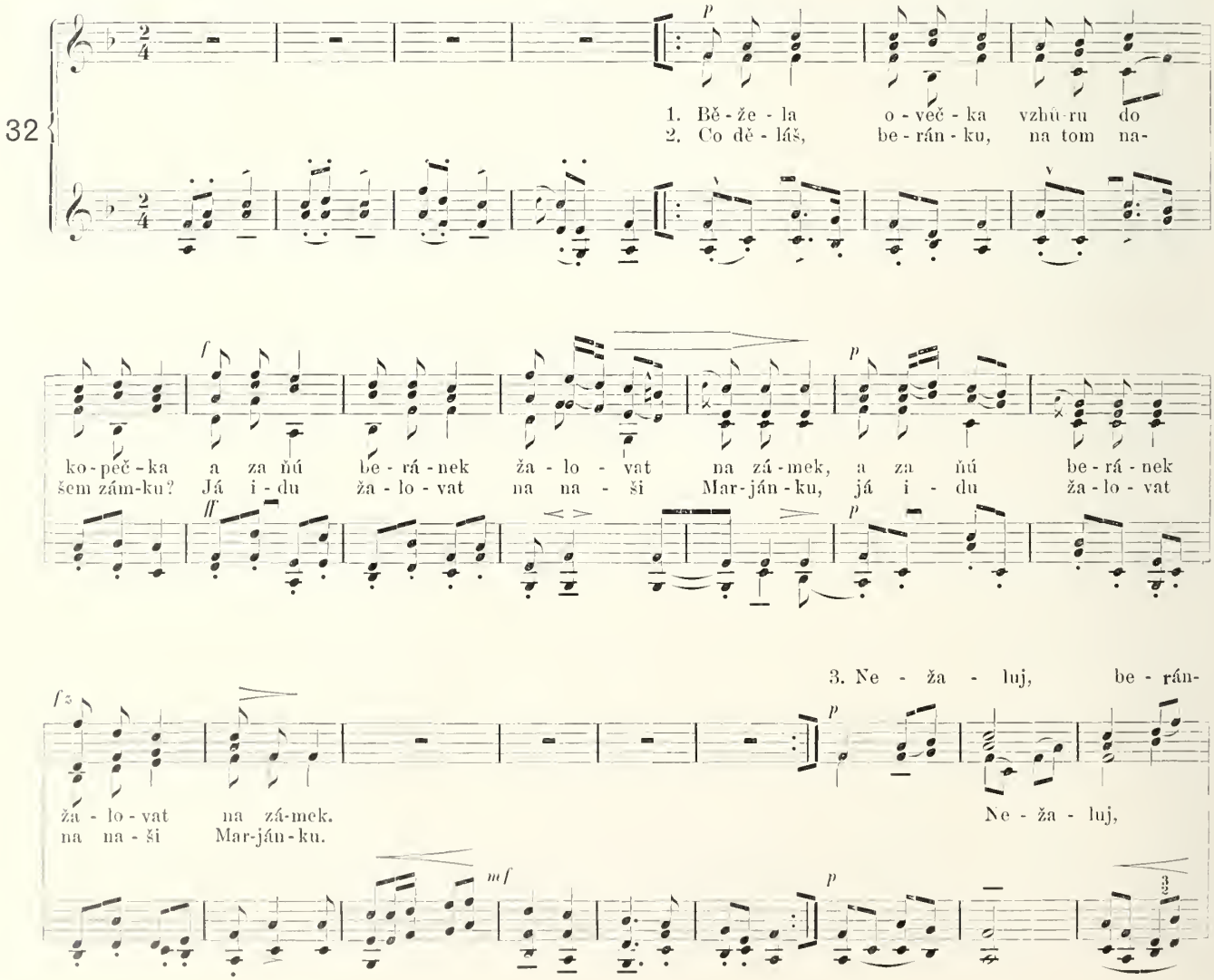

ku, na va - ši Mar - ján - ku, o - na ti u - vi-

be - rán - ku, na va - ši Mar - ján - ku, o-na ti u - vi-

je ky - tku z ma - ri - ján - ku, o - na ti u - vi - je

je kyt - ku z ma - ri - ján - ku, o - na ti u - vi - je

kyt - ku z ma - ri - ján - ku, z mar-ján - ku, z mar - ján - ku - - - -

kyt - ku z mar - ján - ku, z mar-ján - ku, z mar-ján - ku, z mar-ján - ku - - - -

dim. e molto ritard.

KONĚ.

Zpěvy moravských Kopaničárů str. 34.

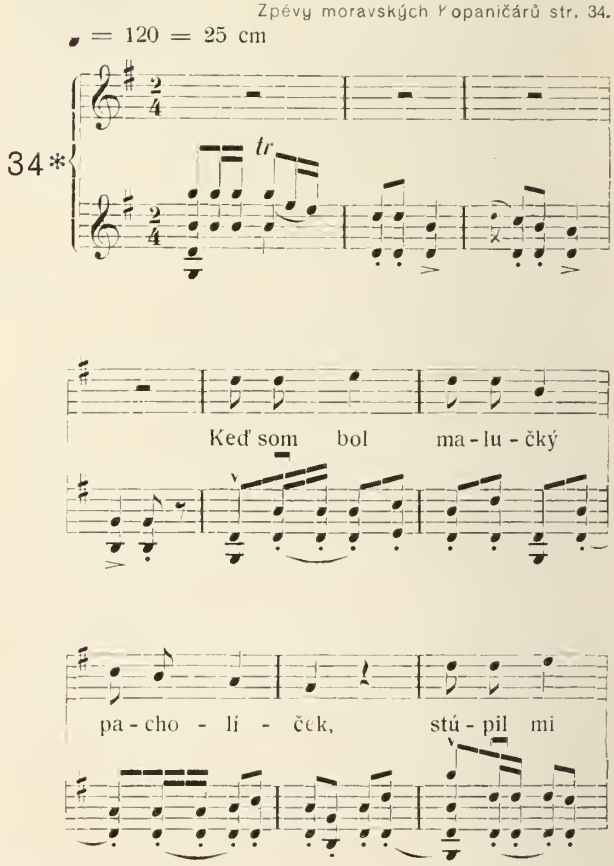

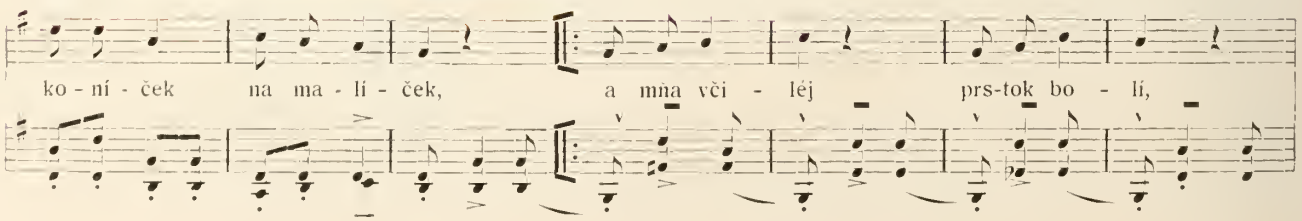

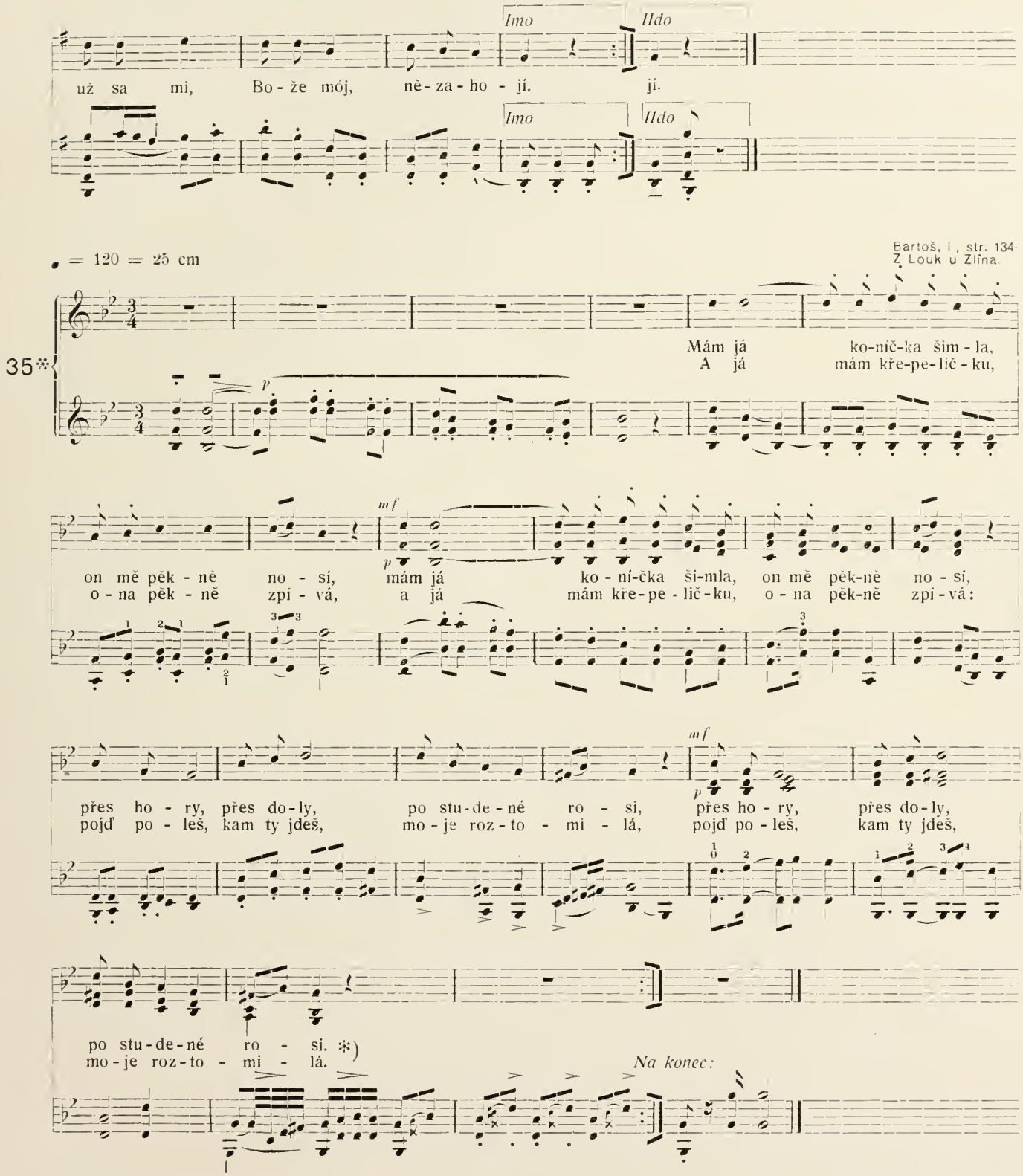

*) Před druhou slohou opakovati bez přestávky hned po ukončení první také úvod, když jinak není poznamenáno. Připojiti hned následující.

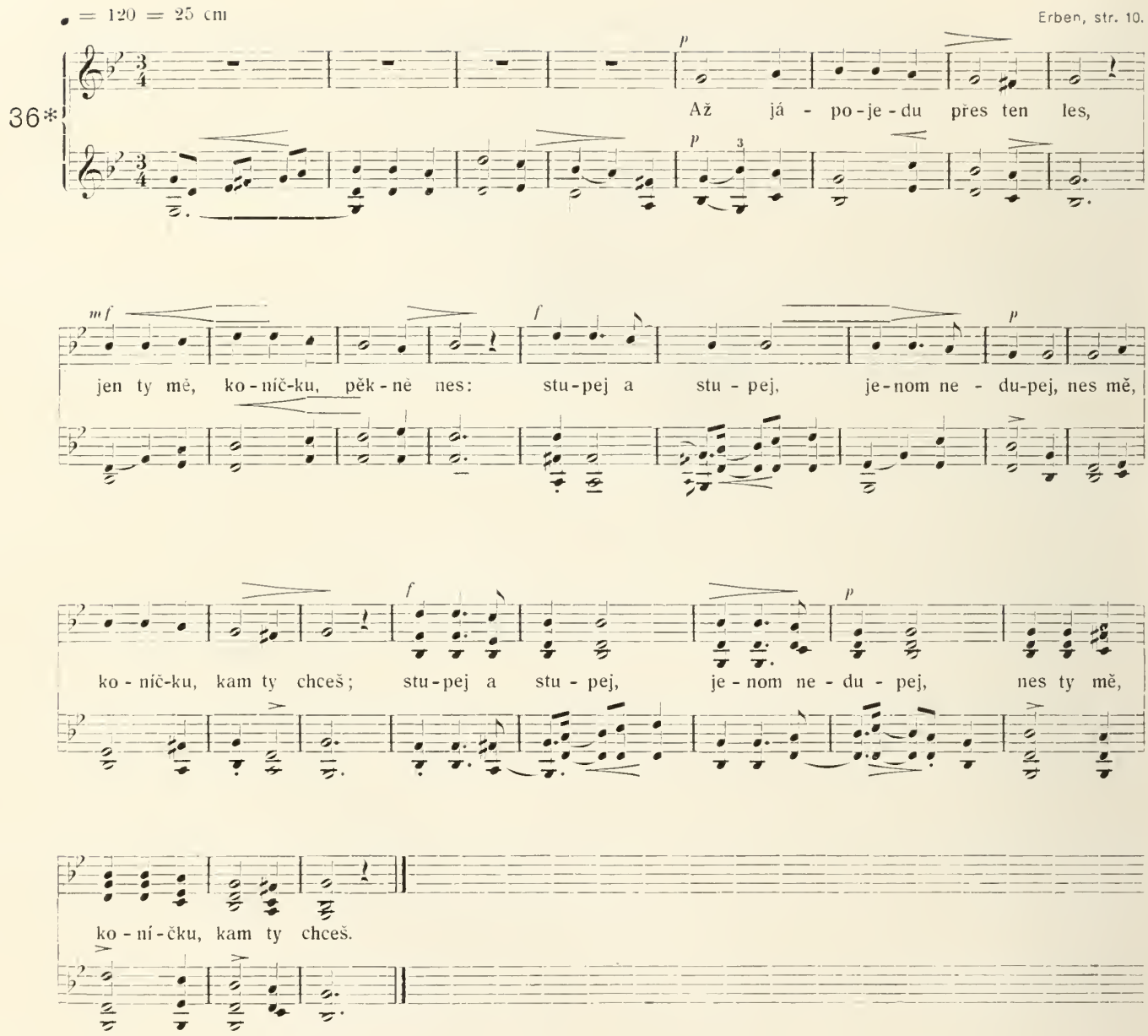
♩ = 120 = 25 cm
Erben, str. 10.
36*
Až já - po-je-du přes ten les,
jen ty mě, ko-níč-ku, pěk-ně nes: stu-pej a stu - pej, je-nom ne - du-pej, nes mě,
ko-níč-ku, kam ty chceš; stu-pej a stu - pej, je-nom ne - du - pej, nes ty mě,
ko - ní-čku, kam ty chceš.
♩ = 120 = 25 cm
Erben, str. 44.
37*
Já mám ko - ně, vra - né ko - ně,

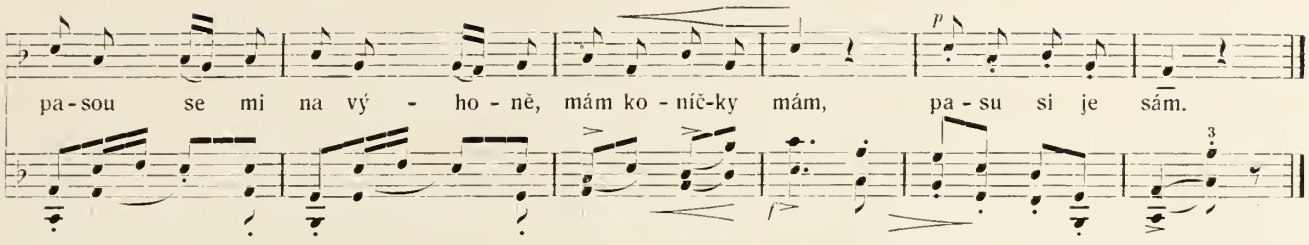

♩ = 160 = 14 cm

Erben, str. 24.

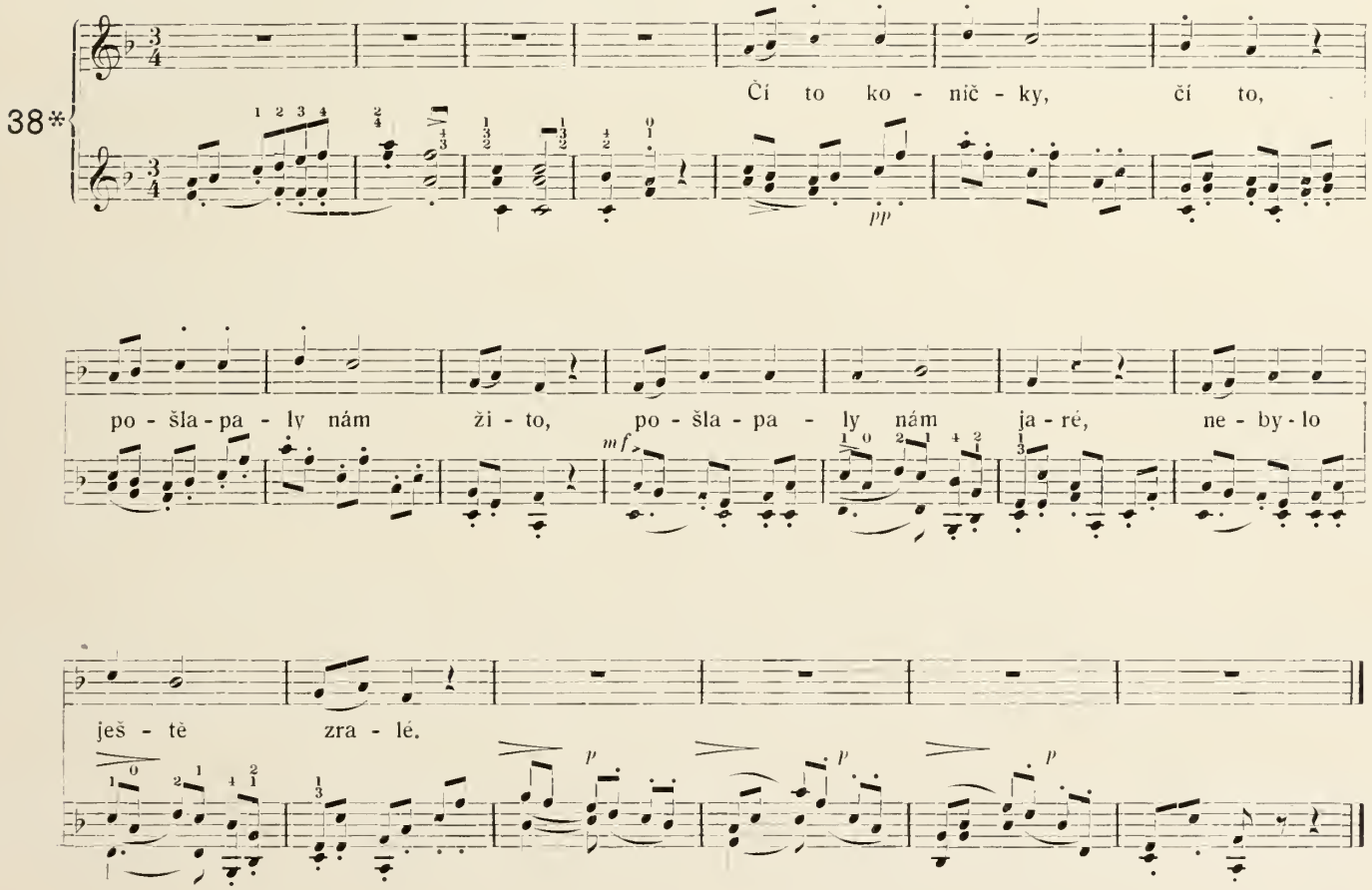

1. Čí to koníčky, čí to,
pošlapaly nám žito,
pošlapaly nám jaré,
nebylo ještě zralé.

2. Čí to koníčky, čí to,
pošlapaly nám žito,
pošlapaly nám ječmen,
z kraje do kraje všecken.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

♩ = 104 = 33 cm

Bartoš, I. str. 72.
Sušil, str. 254.

39*

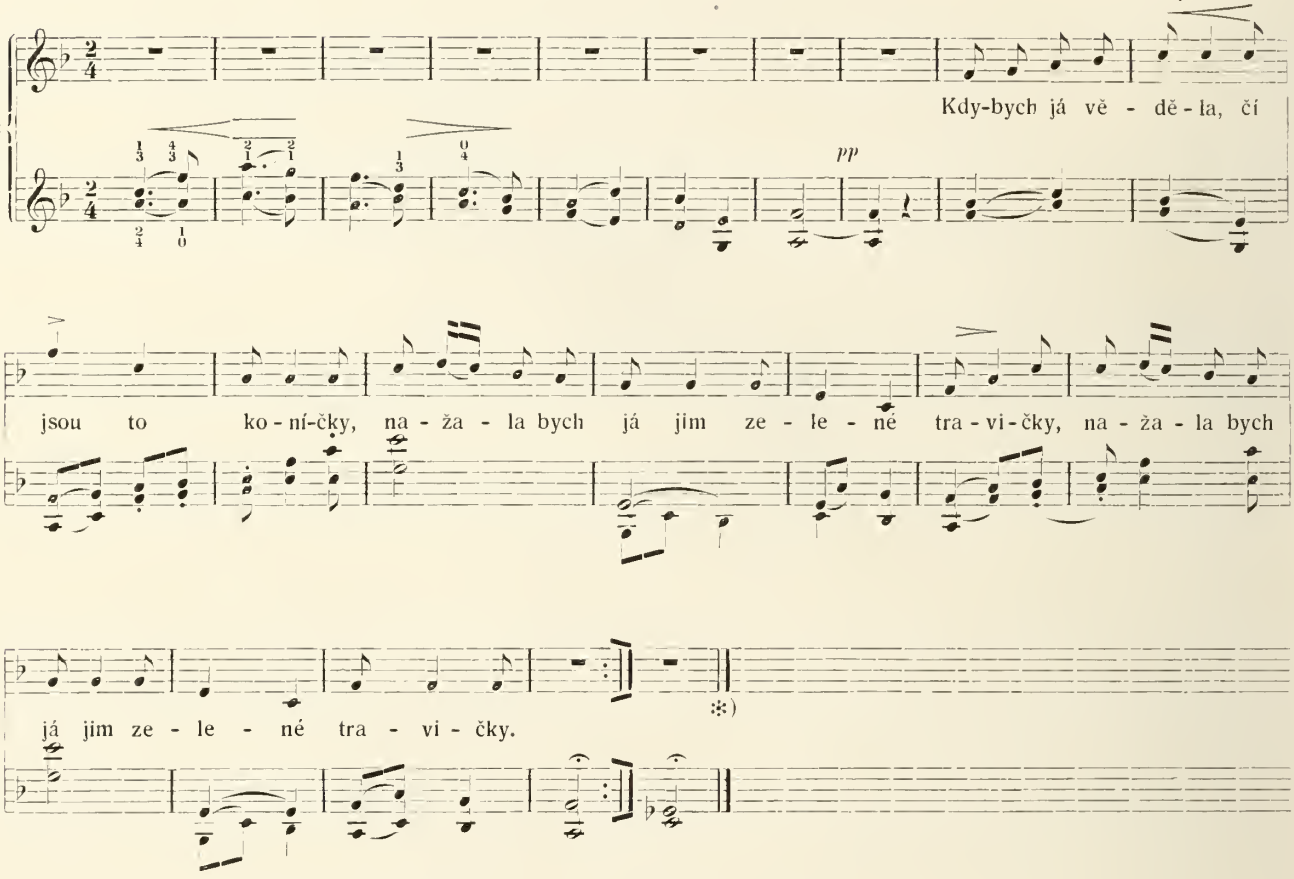

1. Kdybych já věděla,
čí jsou to koníčky,
[: nažala bych já jim
zelené travičky. :]

2. Zelené travičky,
jetele drobného,
[: aby nešlapaly
žitečka jarého. :]

♩ = 88 = 46 cm

Barroš, II., str. 403, z Vážan.

40*

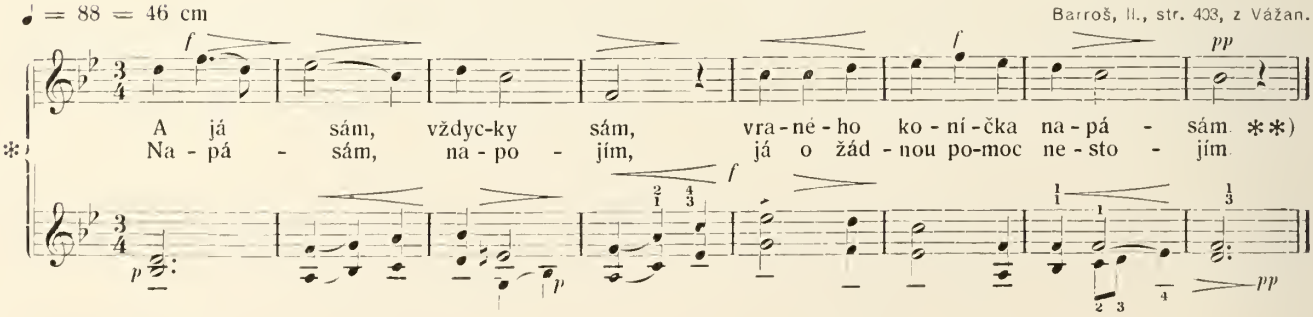

*) Přechod k následující písni.

**) Po ukončení první slohy není ani nejmenší přestávky; zpěvák má na oddech v posledním taktu čtvrťovou pomlku. V průvodu dodržují se tam všechny tři čtvrtě, a připojí se bez přerušení hned zase takt první.

♩ = 108 = 30 cm

41*)

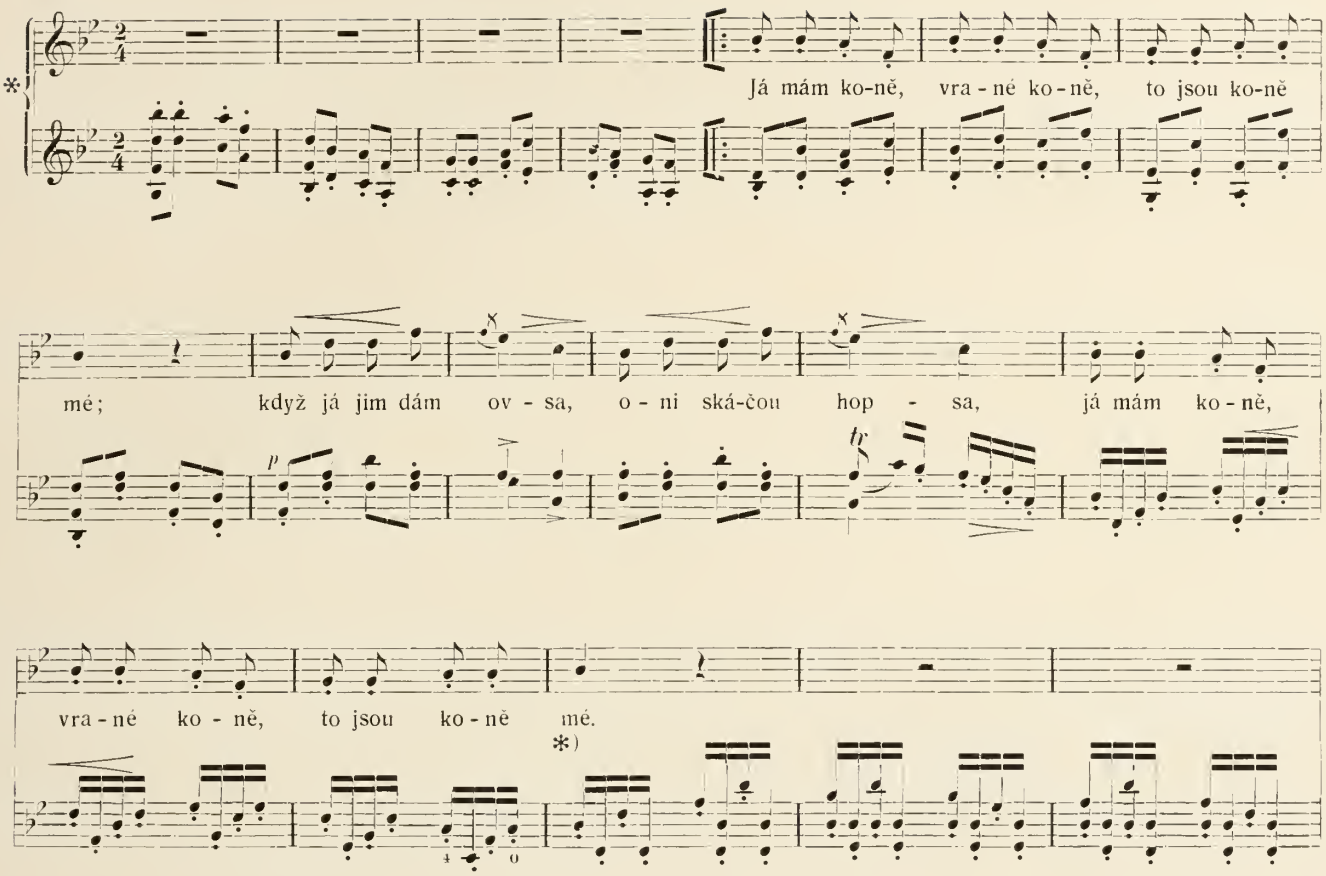

*) *Může se také třeba takto ukončiti:*

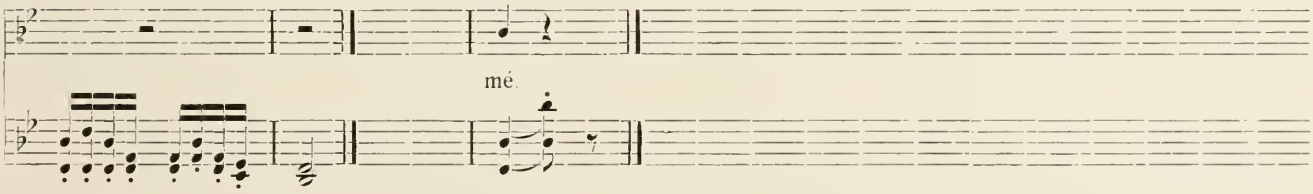

1. Já mám koně, vrané koně,
to jsou koně mé;
když já jim dám ovsa,
oni skáčou hopsa,
já mám koně, vrané koně,
to jsou koně mé.

2. Já mám koně, vrané koně,
to jsou koně mé;
dám-li já jim obroku,
oni skáčou do skoku,
já mám koně, vrané koně,
to jsou koně mé.

3. Já mám koně, vrané koně,
to jsou koně mé;
dám-li já jim jetele,
oni řehtaj(í) vesele,
ja mám koně, vrané koně,
to jsou koně mé.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

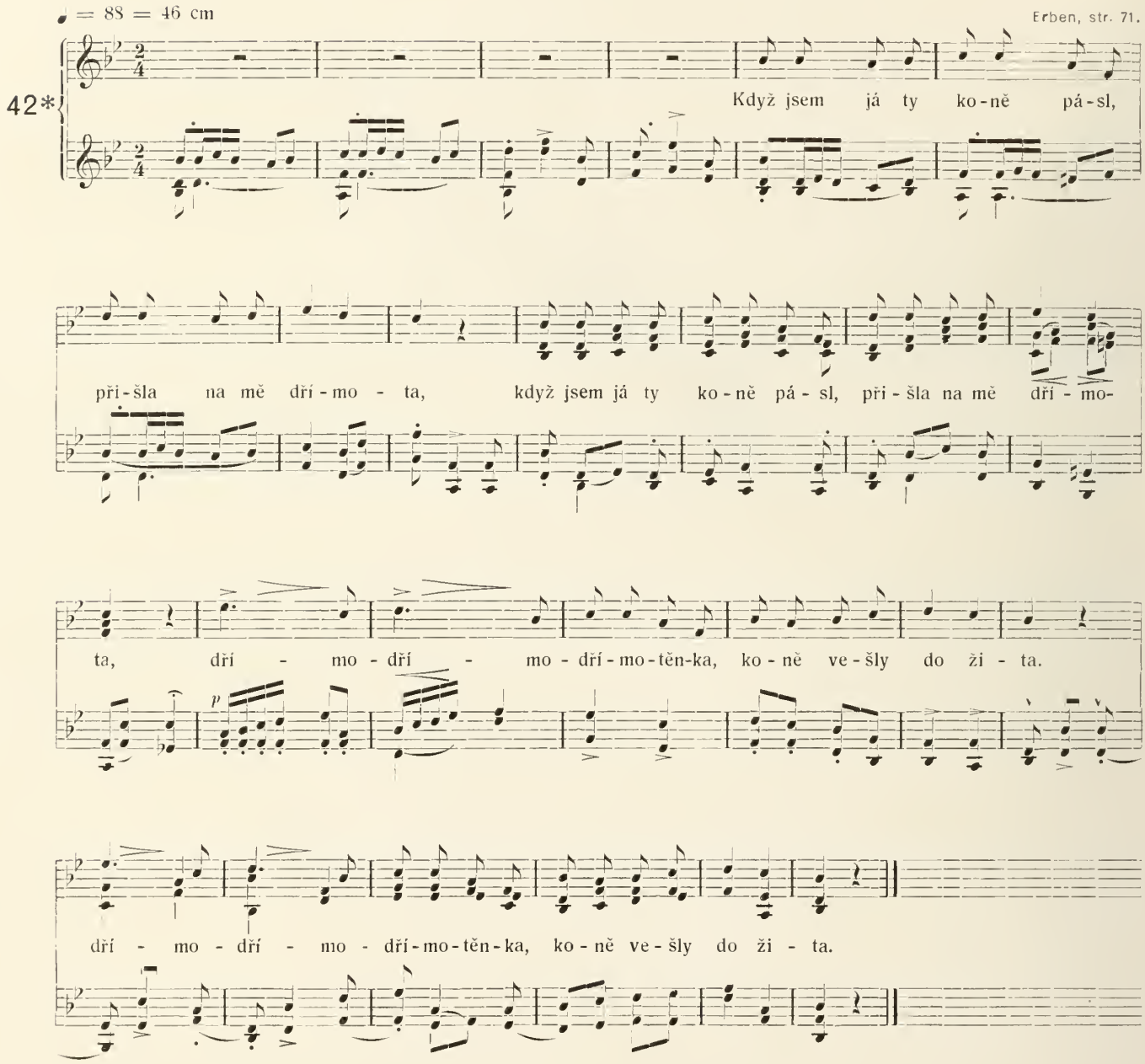

1. Když jsem já ty koně pásl,
přišla na mě dřímota,
dřímo-dřímo-dřímotěnka,
koně vešly do žita.

2. Přišel na mě šelma sedlák,
toho žita hospodář:
„Co, ty šelmo, co tu děláš,
že ty koně v žitě máš!“

3. A já nejsem žádná šelma,
já jsem hodné matky syn,
kdyby mi to jiný řekl,
tomu bych se postavil

4. Sedm let jsem u vás sloužil,
a nic jsem vám neztratil,
jenom jeden zákolníček,
a ten jsem vám zaplatil.

5. Sedm let jsem u vás sloužil,
a nic jsem vám neukrad,
jen jedinou homoličku,
a pro tu jsem z půdy spad.

6. Sedm let jsem u vás sloužil,
a nic jste mi nedali,
jen tu starou kamizolku,
a tu jste mi zas vzali.

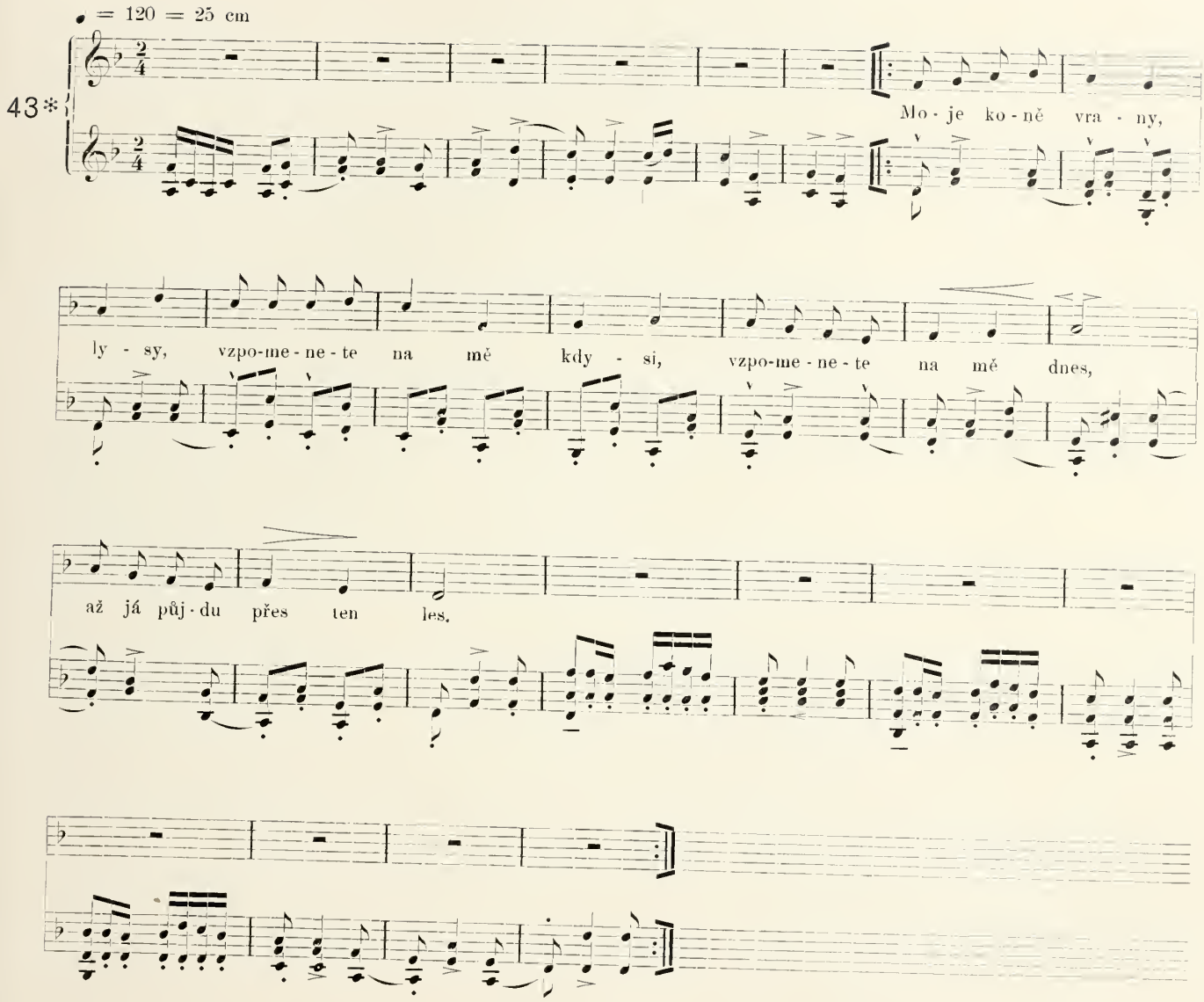

1. Moje koně vrany, lysy,
vzpomenete na mě kdysi,
vzpomenete na mě dnes,
až já půjdu přes ten les.

2. Čtyry koně v maštalence,
co je po té fialence,
co po ní, ach, co po ní,
když ona mně nevoní.

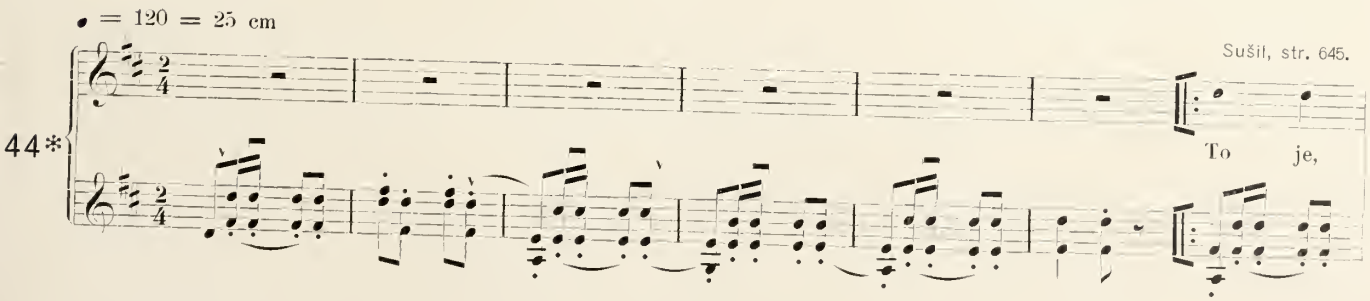

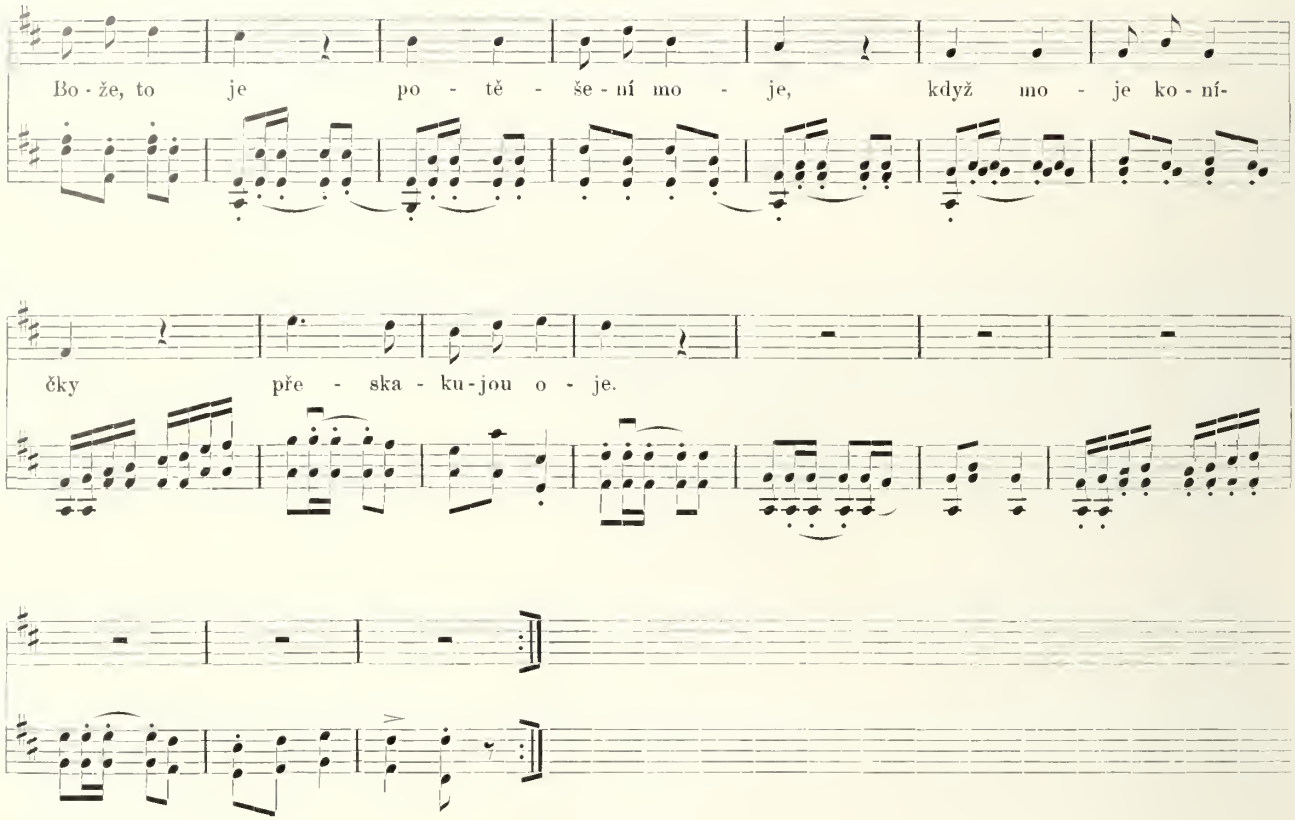

1. To je, Bože, to je
potěšení moje,
když moje koníčky
přeskakujou oje.

2. Oje přeskakujou,
brdce přelamujou,
to je, Bože, to je
potěšení moje.

♩= 120 = 25 cm Sušil, 535.

45*

Šo - ha - ji,

šo - ha - ji, va - ši tě hle - da - jí, že ko - ni - čky vra - né o - bro - ku ne - ma - jí,

o - bro - ku ne - ma - jí.

1. Šohaji, šohaji,
vaši tě hledají,
že koníčky vrané
[: obroku nemají. :]

2. Nemají, nemají,
nechť trochu počkají,
však já čekat musím,
až mně na stůl dají.

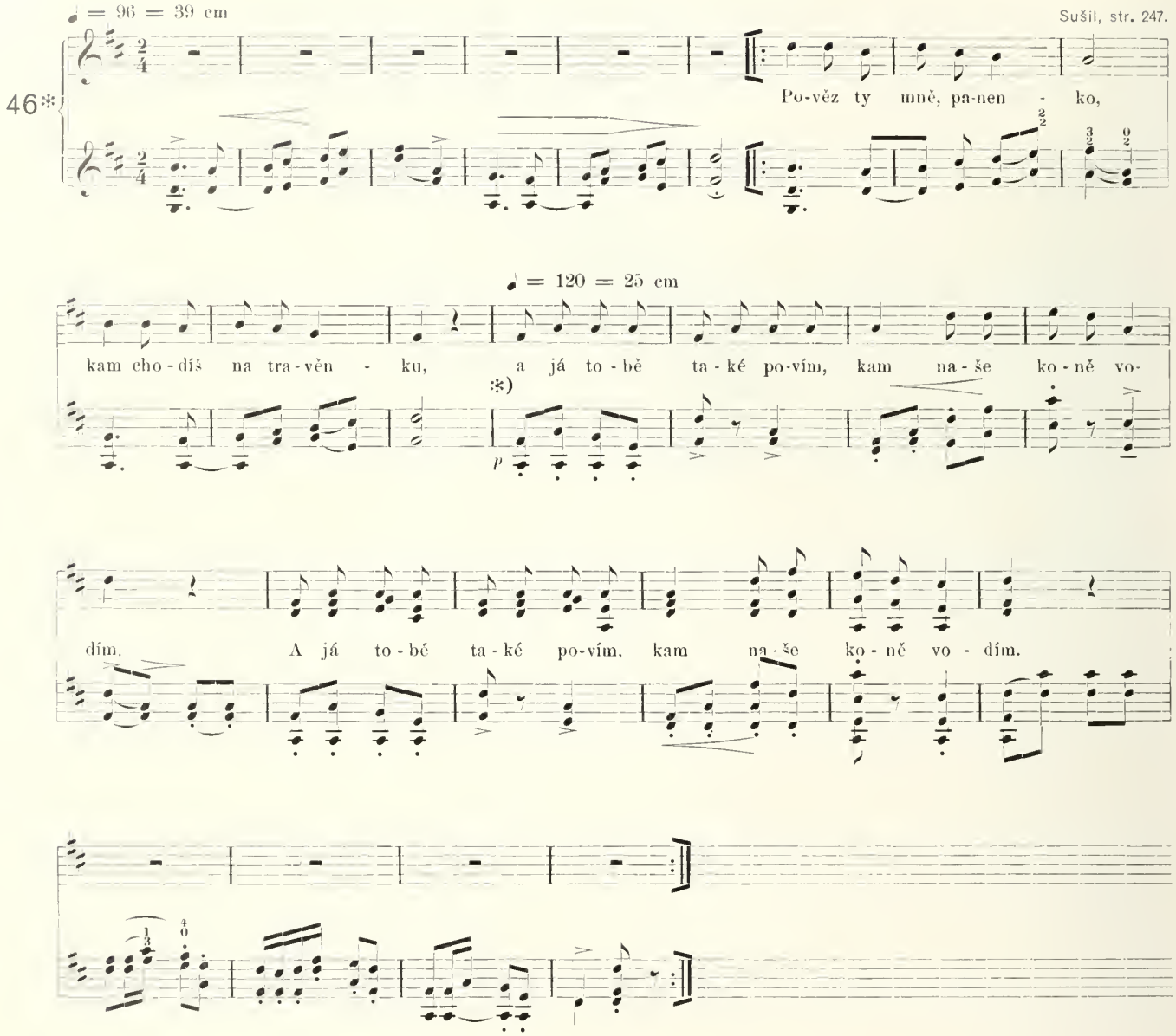

1. Pověz ty mě, panenko,
kam chodíš na travěnku,
[:a já tobě také povím,
kam naše koně vodím.:]

2. Já chodím na travěnku,
do zeleného hájku,
[:a já naše koně vodím,
do drobného jetýlku.:]

*) „Hezounké zvířátko uděláme z vás.“ Smetana, „Prodaná nevěsta.“

Sušil, str. 265.
Od Rožnova.

47*

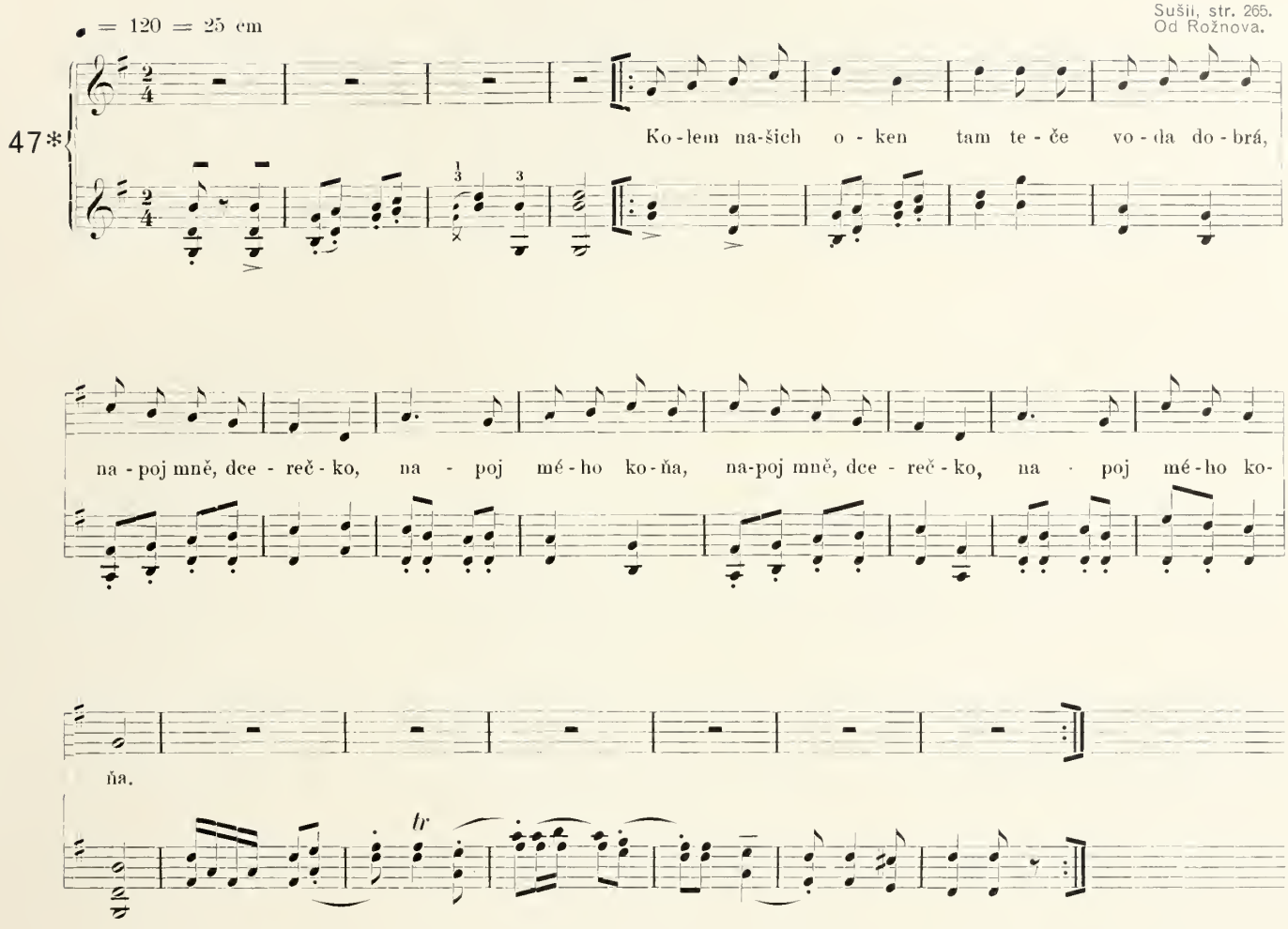

1 Kolem našich oken,
tam teče voda dobrá,
napoj mně, dcerečko,
napoj mého koňa.

2 Jak ho mám napojit,
když tu není vodičky,
když všecku vypily
ty naše husičky.

3 Haj, husičky, haj, haj,
nekalte té vodičky,
aby napojila
dceruška koníčky.

48*

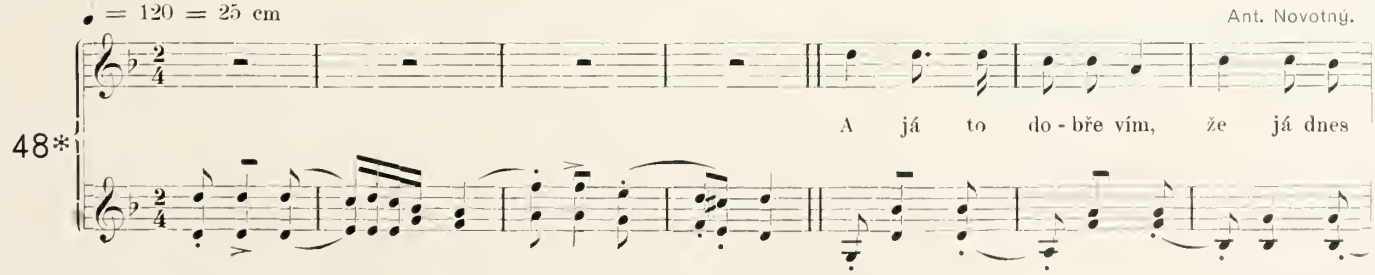

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

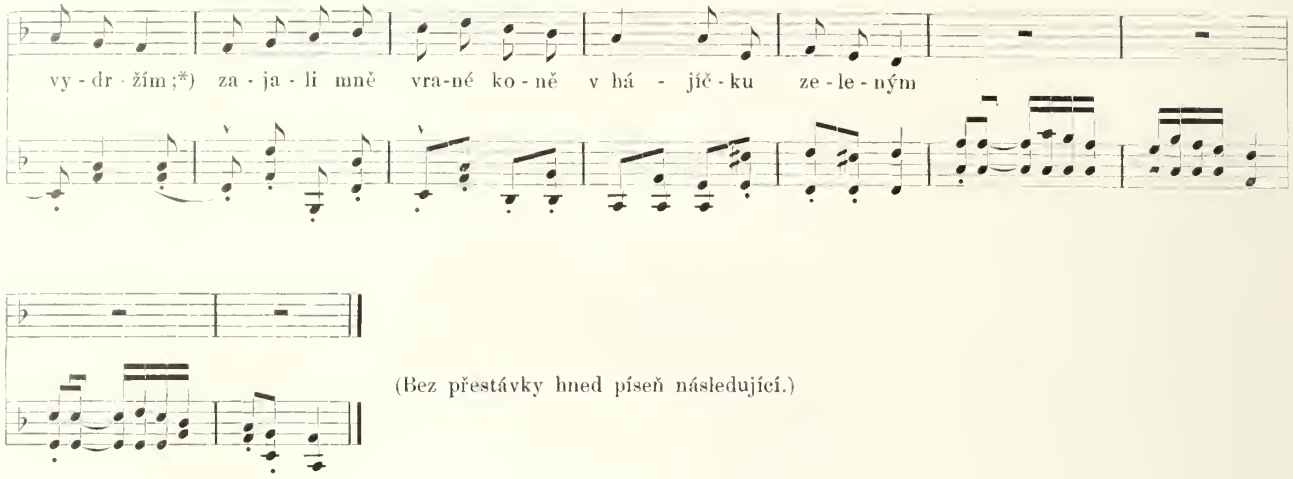

(Bez přestávky hned píseň následující.)

♩ = 112 = 28 cm

Peck, str. 17.

49*

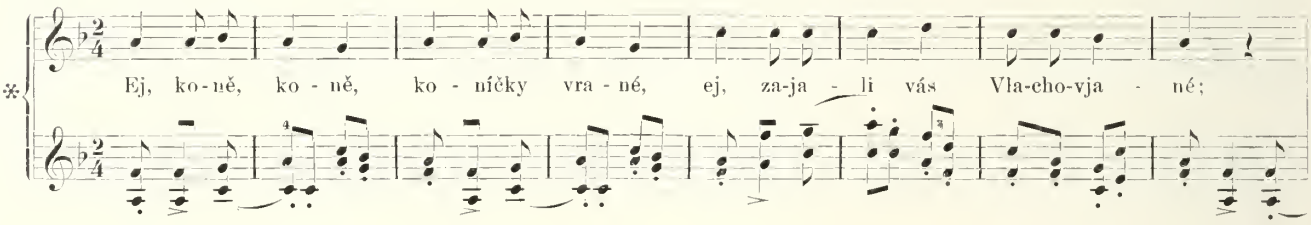

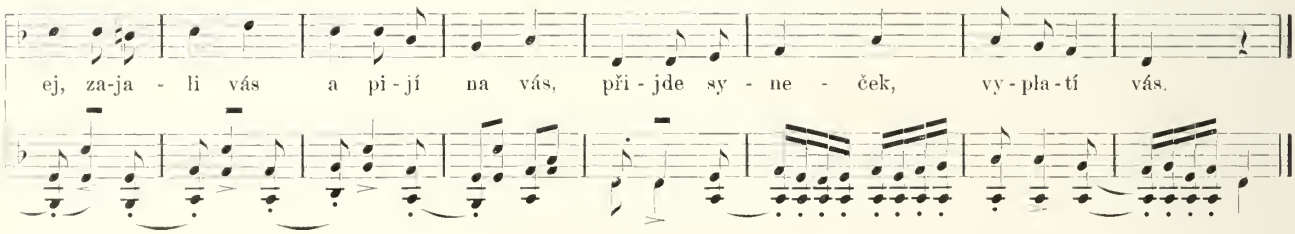

♩ = 120 = 25 cm

50*

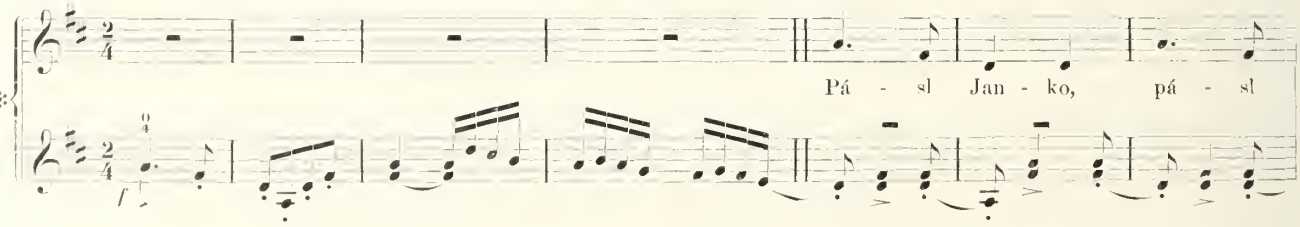

*) Vydržím = dostanu co proto.

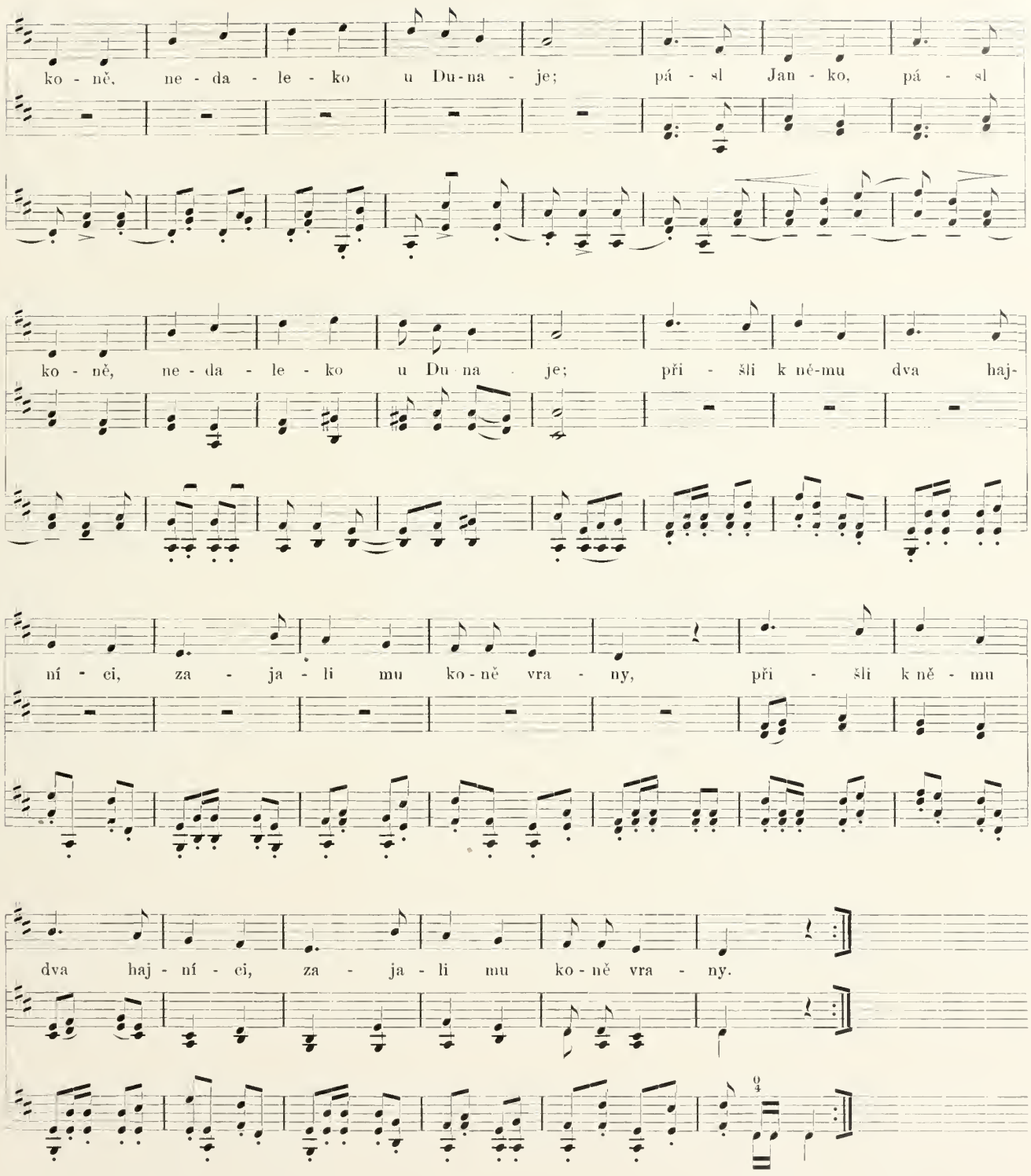

1. Pásl Janko, pásl koně,
nedaleko u Dunaje;
přišli k němu dva hajníci,
zajali mu koně vrany.

2. Když zajali, ať je mají,
však oni je rádi dají;
vezmi Janko, dva tolary
a vyplať ty koně vrany.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

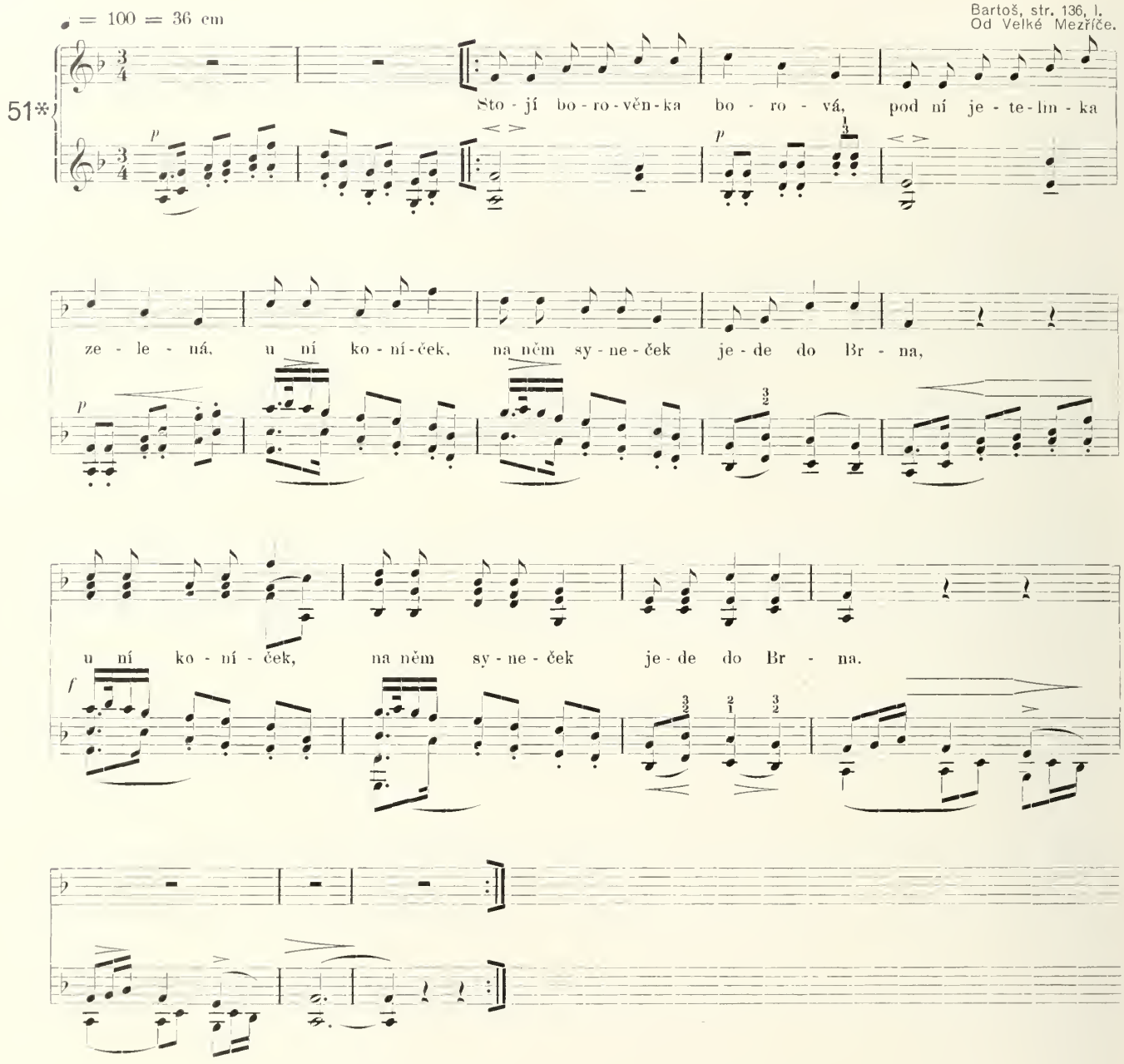

1. Stojí borovčnka borová.
pod ní jetelinka zelená.
u ní koníček,
na něm syneček
jede do Brna.

2. Jsi-li ty, panenko, upřímná.
nažni jetelinky do klína.
dej ji koňovi.
ať se jí nají,
jede do Brna.

3. Koníček nechce žrát travěnky,
že je od falešné panenky;
panenko milá,
falešná's byla,
když's trávu žala.

VOZBA, ORBA.

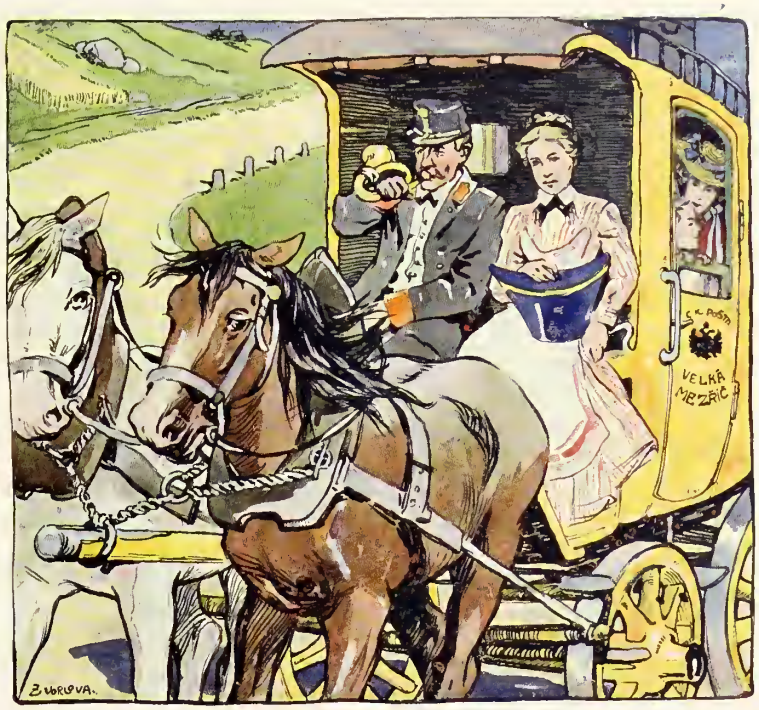

Sušil, str. 701.
Erben, str. 170.
Bartoš, Naše děti, str. 74.

♩ = 160 = 14 cm

52

mf

I. sbor

II. sbor

mf

Vy - miň, vy - miň, po - šta je - de!

sfz *p* *sfz* *p*

p

I. sbor

53

Je - de Ku - dr - na o - ko - lo Br - na, ve - ze ko - lo - maz do Ko - je - tí - na, ej, ty Ku - dr - no,

II. sbor

mf

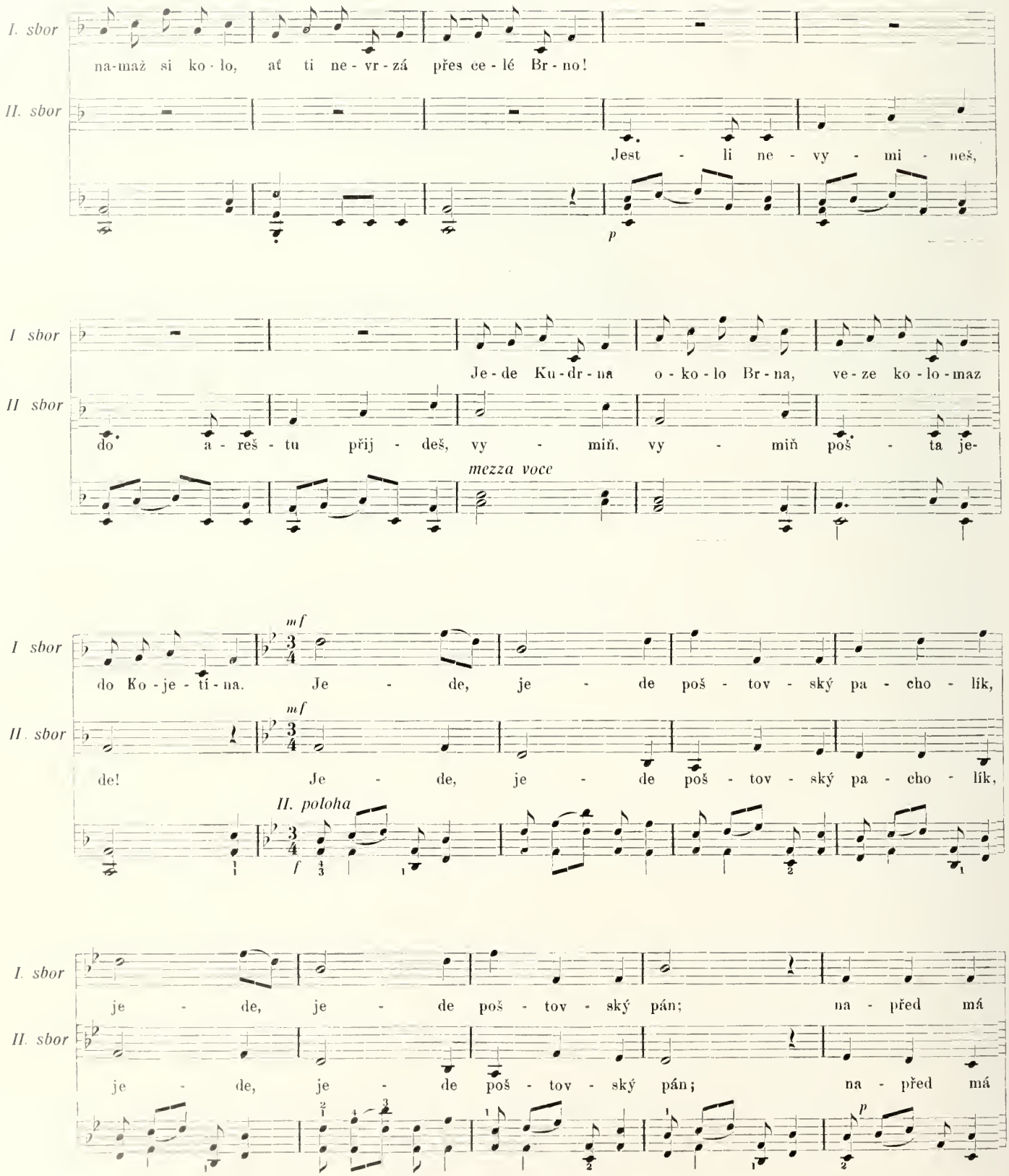
I. sbor
na-maž si ko - lo, ať ti ne - vr - zá přes ce - lé Br - no!
II. sbor
Jest - li ne - vy - mi - neš,
p
I sbor
Je - de Ku - dr - na o - ko - lo Br - na, ve - ze ko - lo - maz
II sbor
do a - reš - tu přij - deš, vy - miň, vy - miň poš - ta je-
mezza voce
I sbor
mf
do Ko - je - tí - na. Je - de, je - de poš - tov - ský pa - cho - lík,
II. sbor
mf
de! Je - de, je - de poš - tov - ský pa - cho - lík,
II. poloha
f
I. sbor
je - de, je - de poš - tov - ský pán; na - před má
II. sbor
je - de, je - de poš - tov - ský pán; na - před má
p

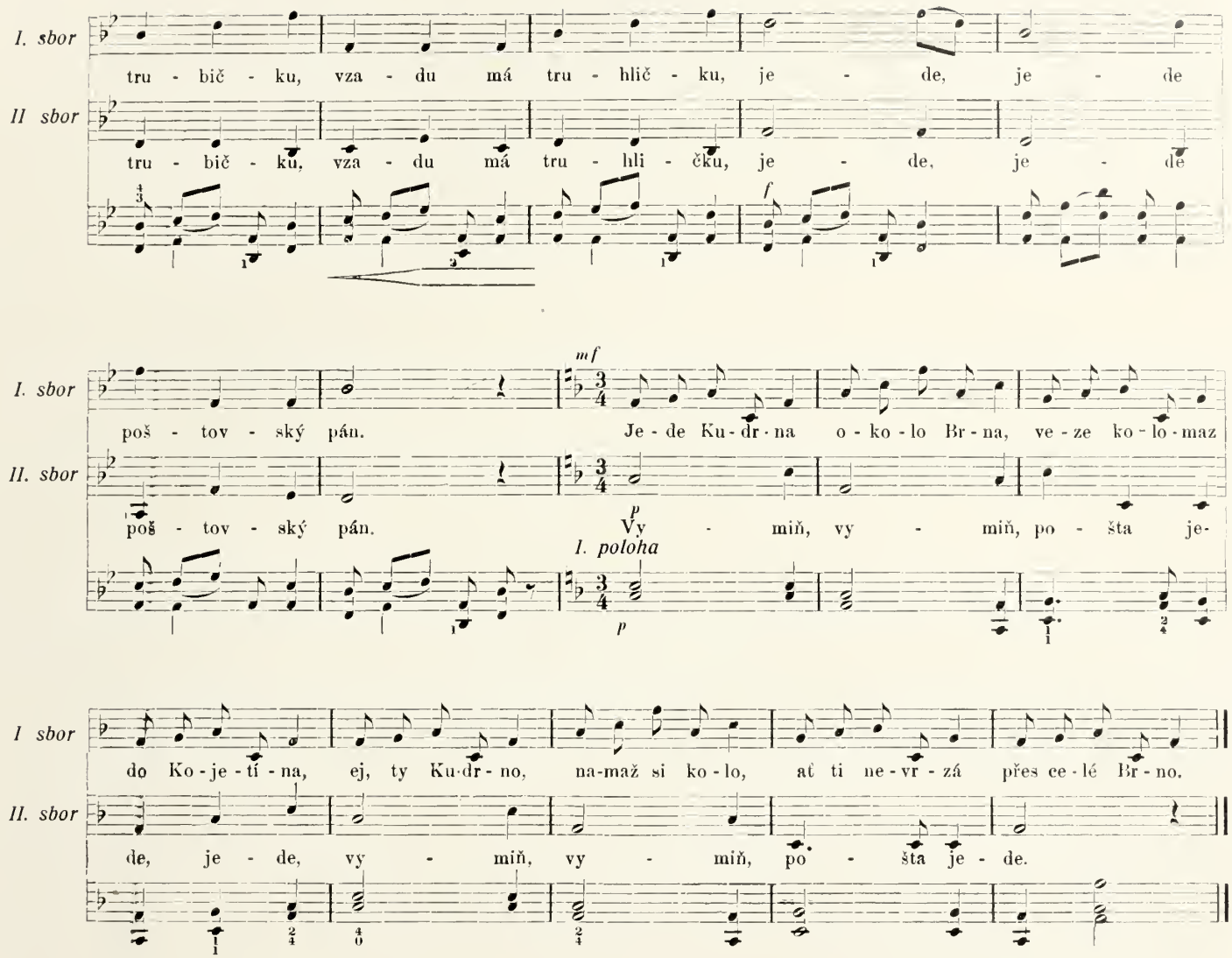

Jede Kudrna okolo Brna,
veze kolomaz do Kojetína.

Ej, ty Kudrno, namaž si kolo,
ať ti nevrzá přes celé Brno!

Vymiň, vymiň, pošta jede;
jest-li nevymineš, do areštu přijdeš.

Jede, jede poštovský pacholík,
jede, jede poštovský pán;
napřed má trubičku,
vzadu má truhličku,
jede, jede poštovský pán.

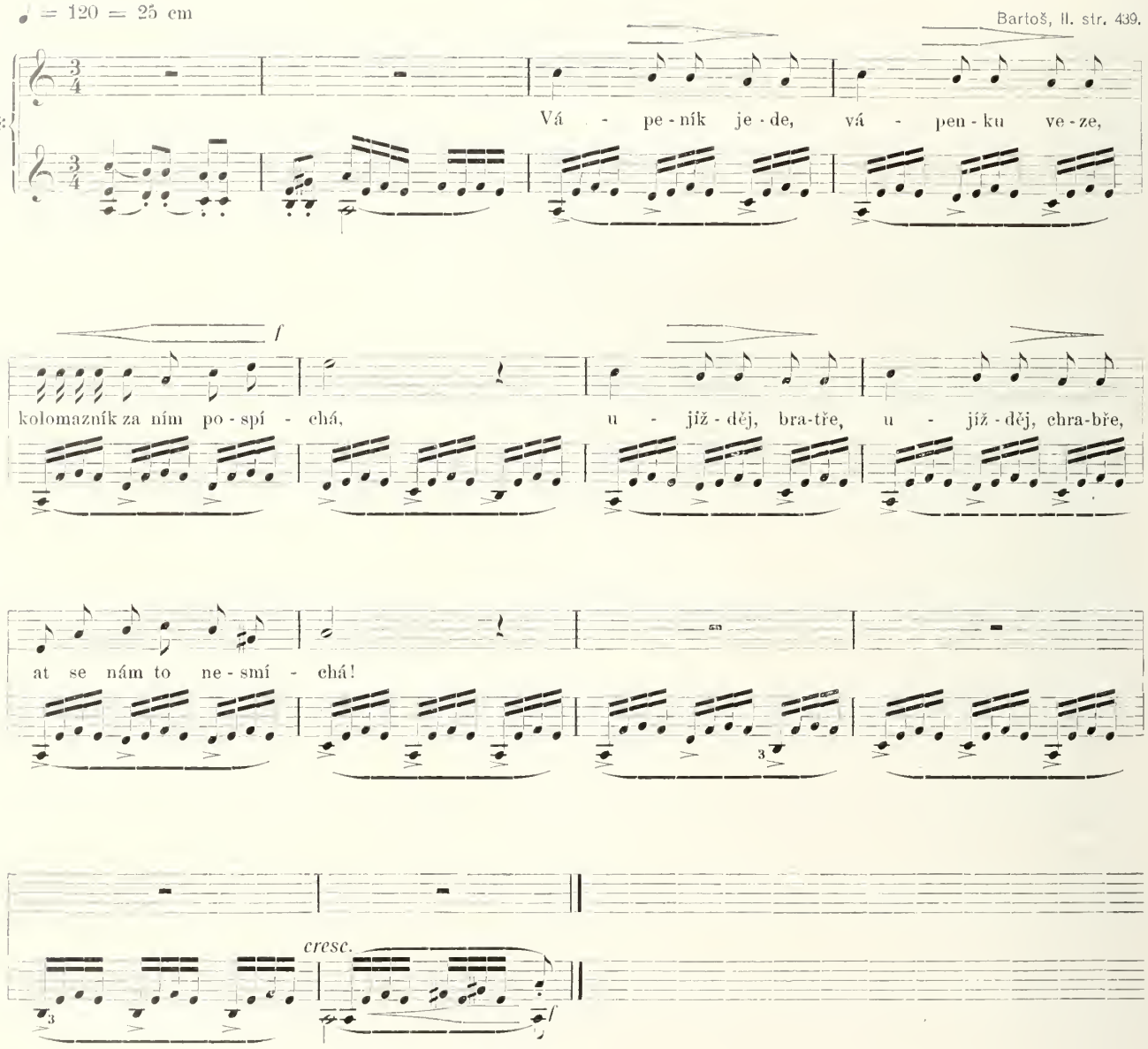
♩ = 120 = 25 cm
Bartoš, II. str. 439.
54*
Vá - pe-ník je-de, vá - pen-ku ve-ze,
f
kolomazník za ním po-spí - chá, u - jíž-děj, bra-tře, u - jíž-děj, chra-bře,
at se nám to ne-smí - chá!
cresc.
f

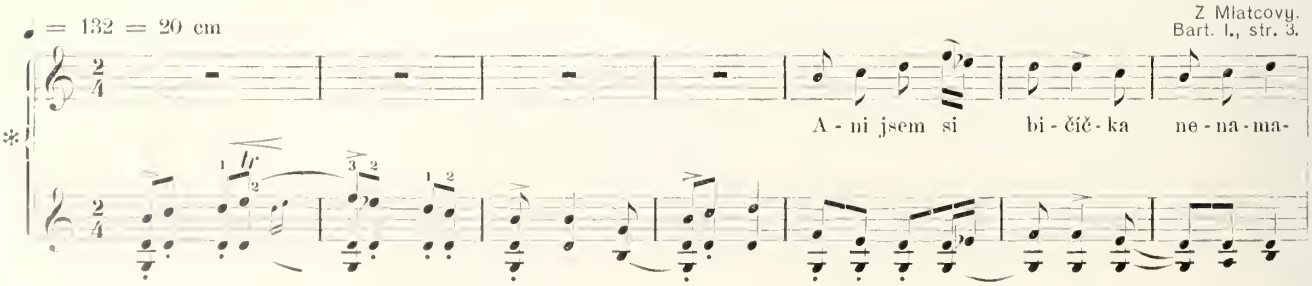
♩ = 132 = 20 cm
Z Mlatcovy.
Bart. I., str. 3.
55*
A-ni jsem si bi-čič-ka ne-na-ma-

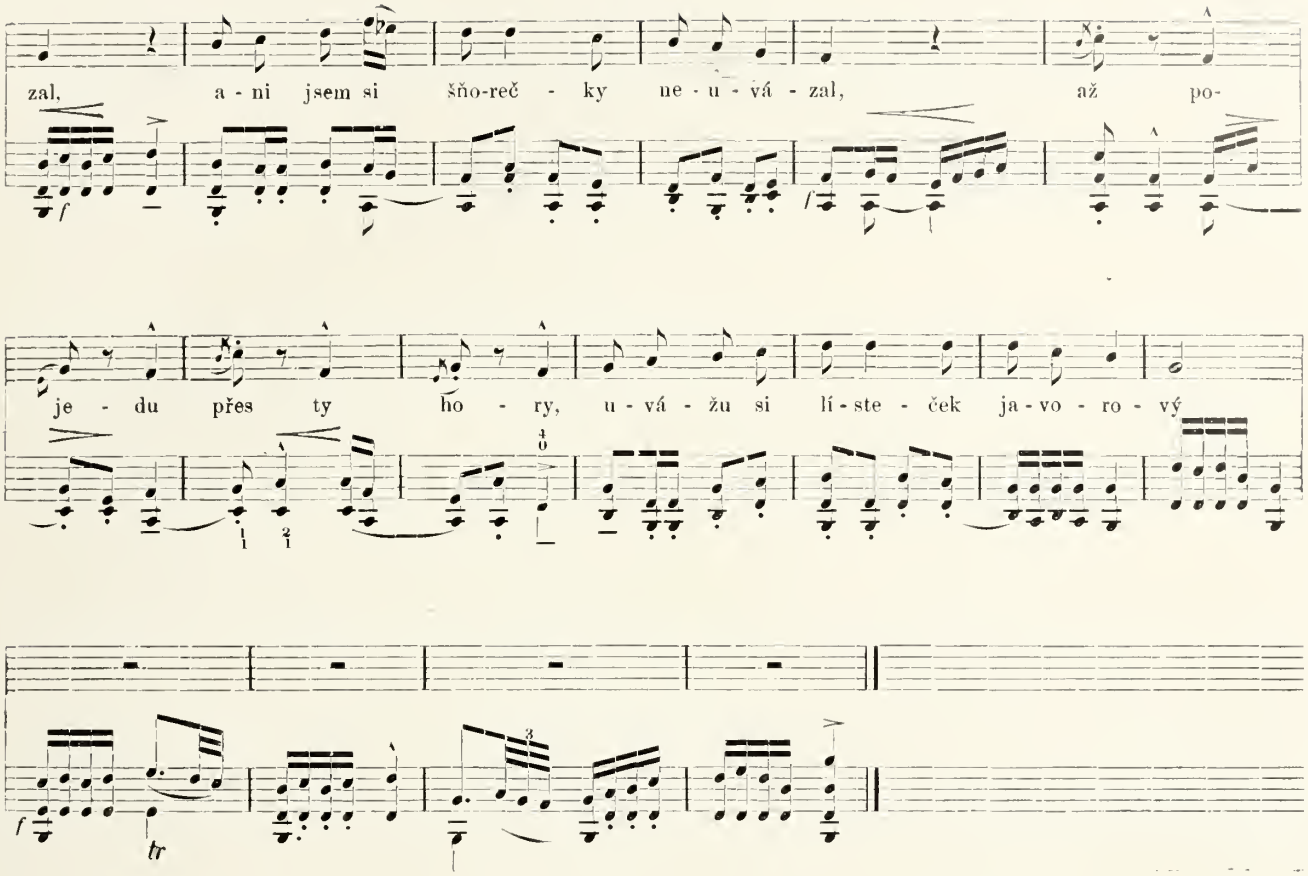
zal, a - ni jsem si šňo-reč - ky ne - u - vá - zal, až po-
je - du přes ty ho - ry, u - vá - žu si lí - ste - ček ja - vo - ro - vý

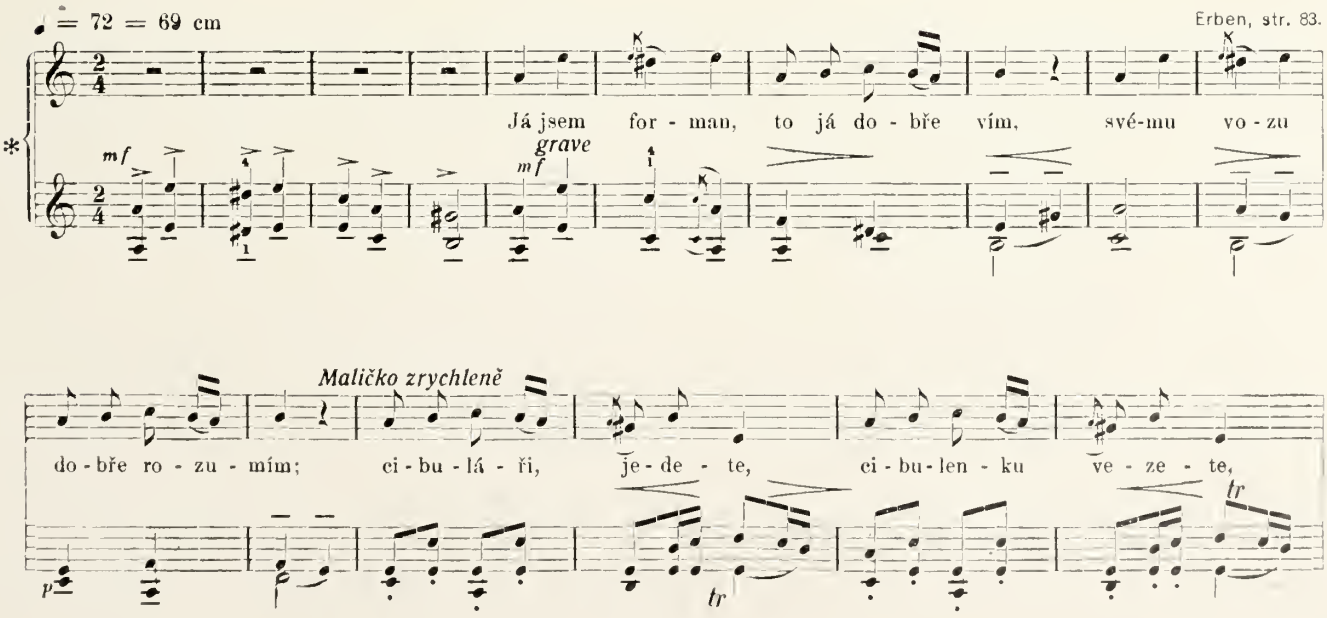
♩ = 72 = 69 cm
Erben, str. 83.
56*
Já jsem for - man, to já do - bře vím, své-mu vo - zu
grave
Maličko zrychleně
do - bře ro - zu - mím; ci - bu - lá - ři, je - de - te, ci - bu - len - ku ve - ze - te,

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

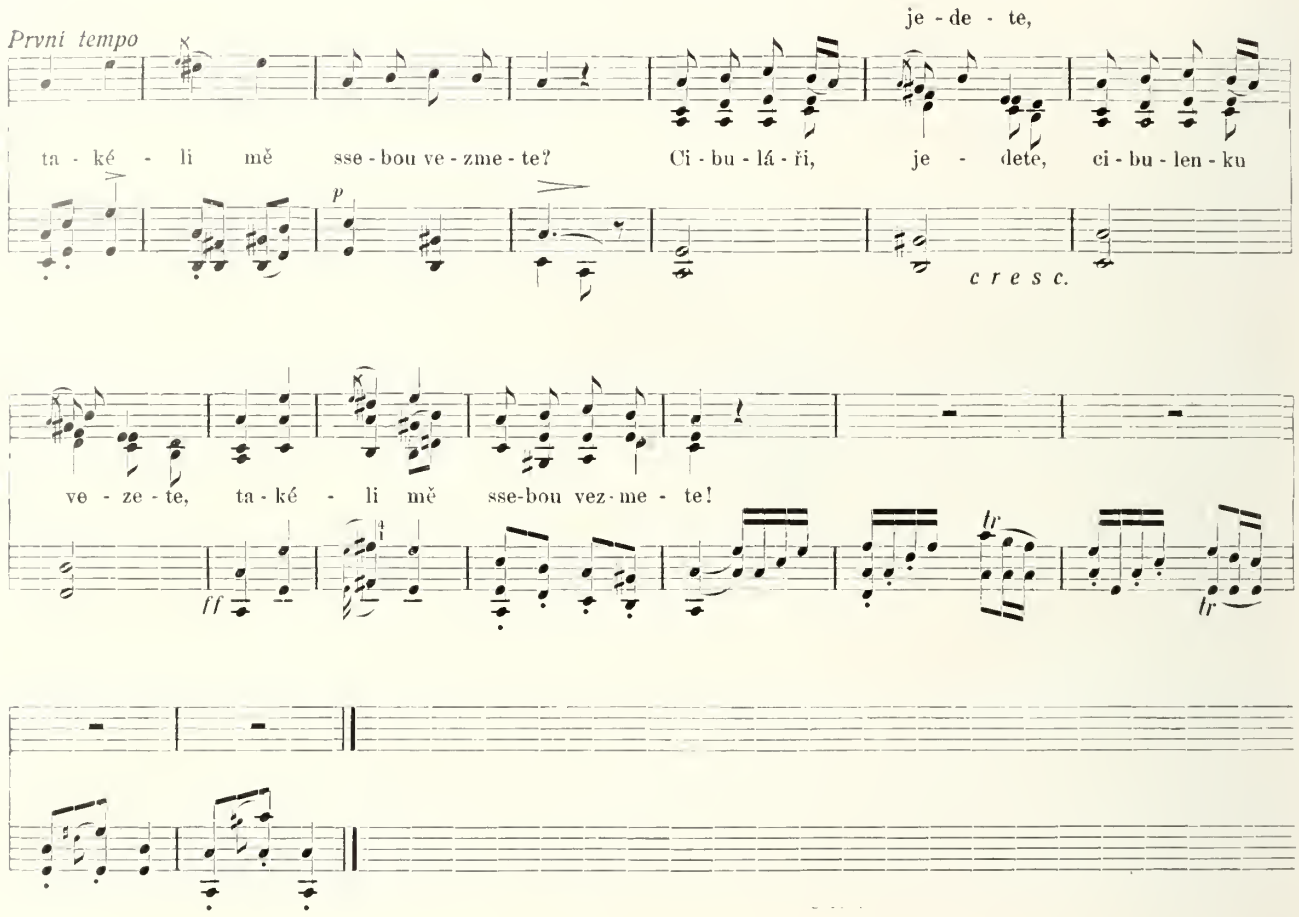

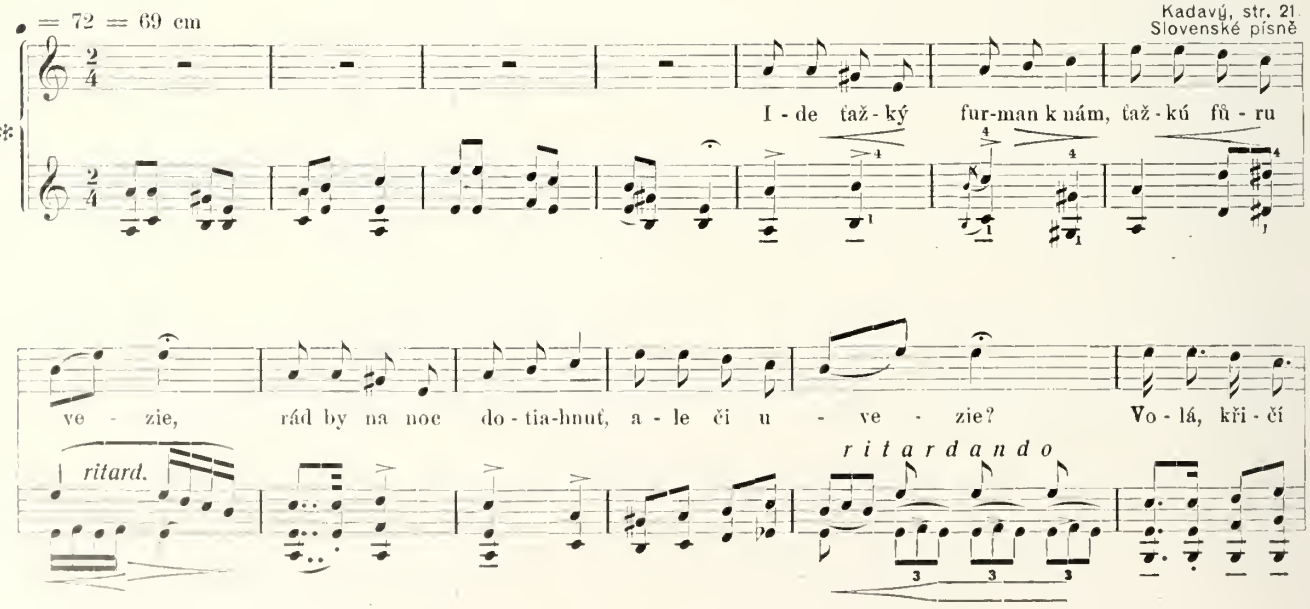

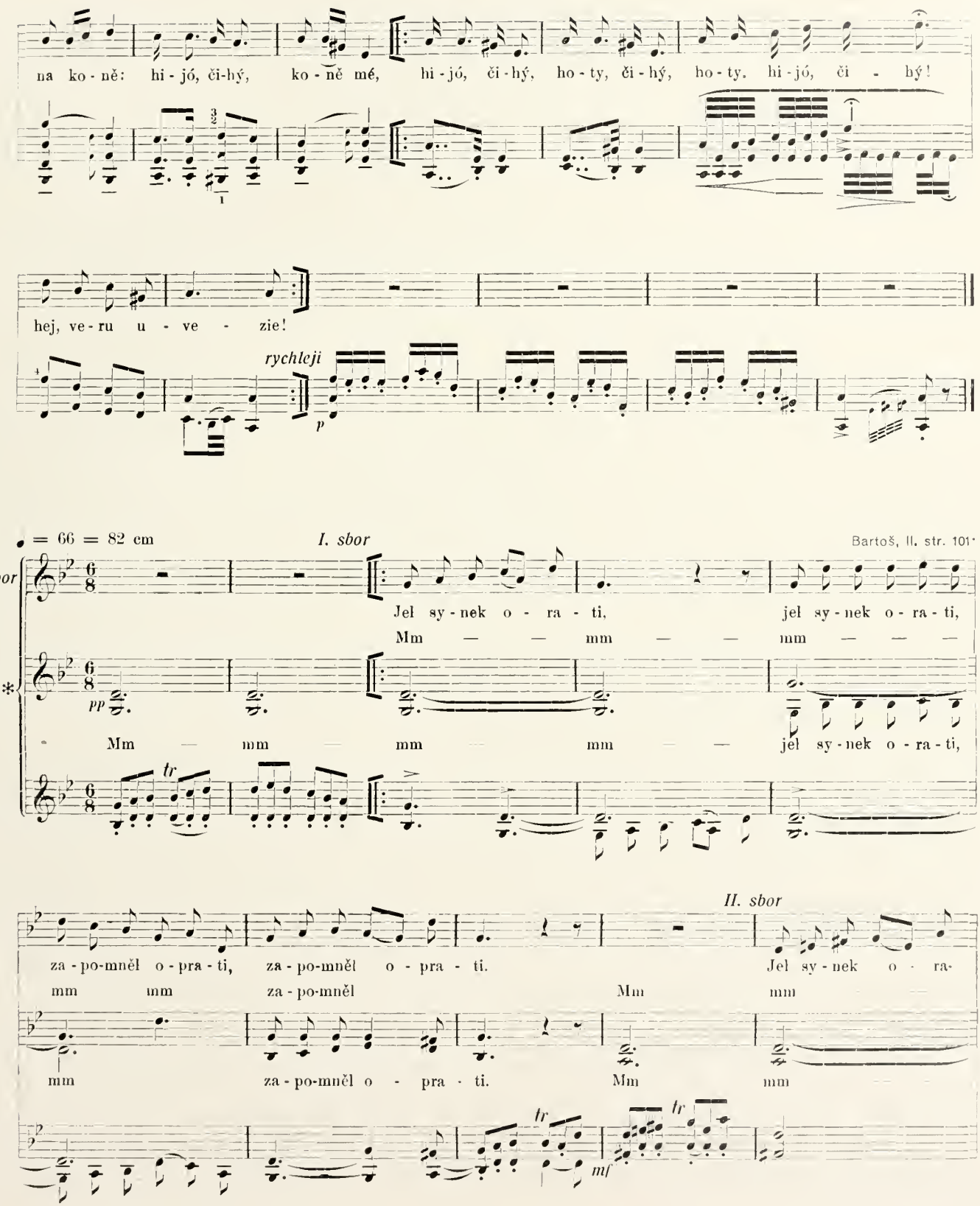
na ko - ně: hi - jó, či-hý, ko - ně mé, hi - jó, či - hý, ho - ty, či - hý, ho - ty. hi - jó, či - hý!
hej, ve - ru u - ve - zie!
rychleji
p
= 66 = 82 cm
I. sbor
Bartoš, II. str. 101
I. sbor
Jeł sy - nek o - ra - ti, jeł sy - nek o - ra - ti,
Mm — — mm — — mm — — —
58*
pp
Mm — mm — mm — mm — jeł sy - nek o - ra - ti,
tr
II. sbor
za - po-mněł o - pra - ti, za - po-mněł o - pra - ti. Jeł sy - nek o - ra-
mm mm za - po-mněł Mm mm
mm za - po-mněł o - pra - ti. Mm mm
tr
tr
mf

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

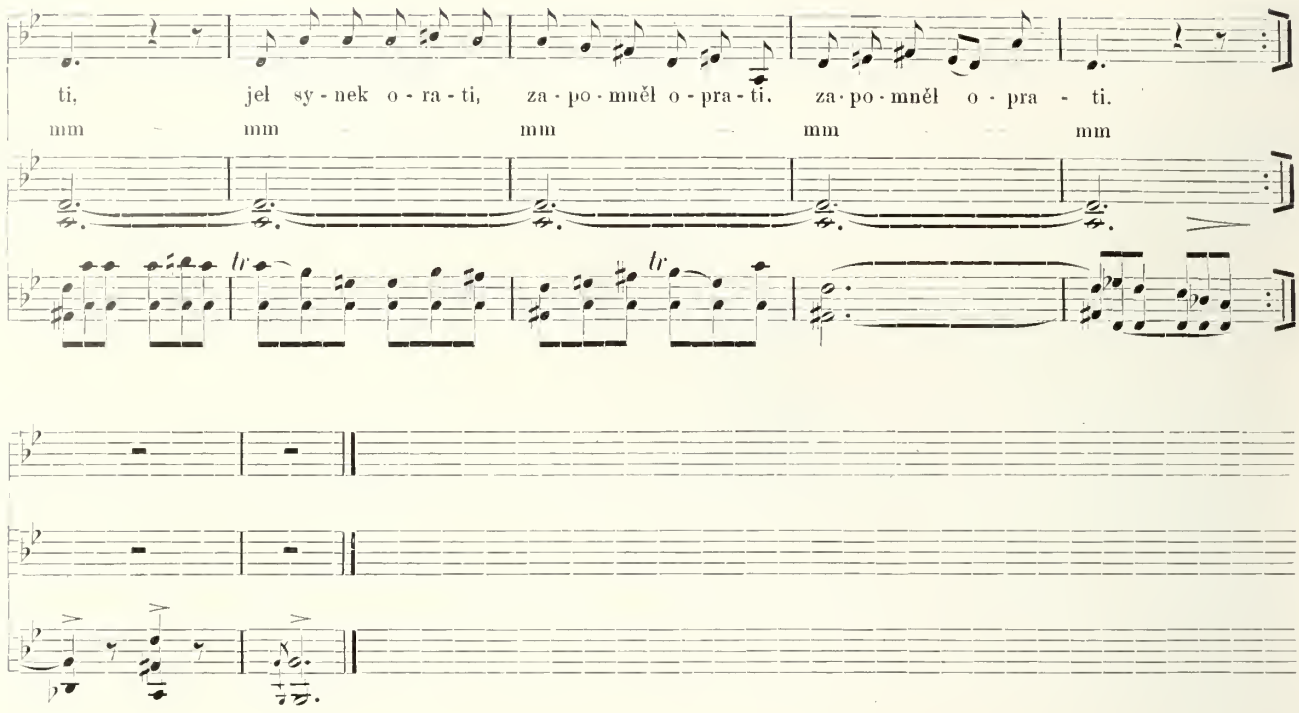

1. Jel synek orati,
zapomněl oprati.

2. Jdi mně, dcerko, pro ni,
však víš dobře o ní.

3. Visí tam na sloupě,
na zlatém chomoutě.

4. Jdi si, synečku, sám,
však nejsi žádný pán.

5. Jdi, dceruško, přece,
mám koníčky v řece.

6. Až já je napojím,
pěkně je postrojím.

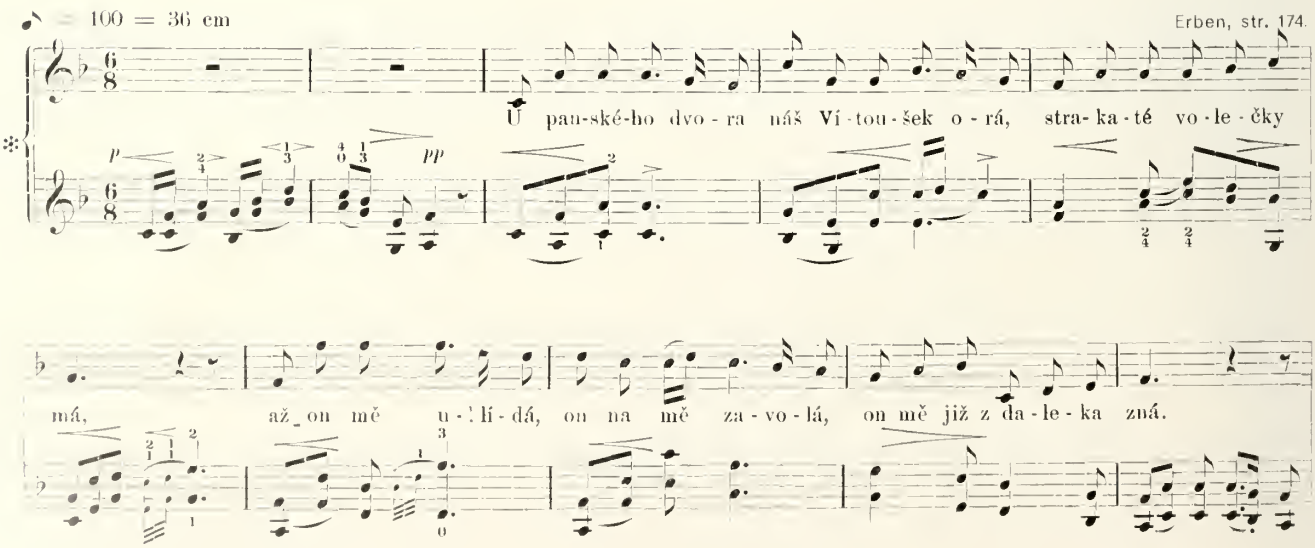

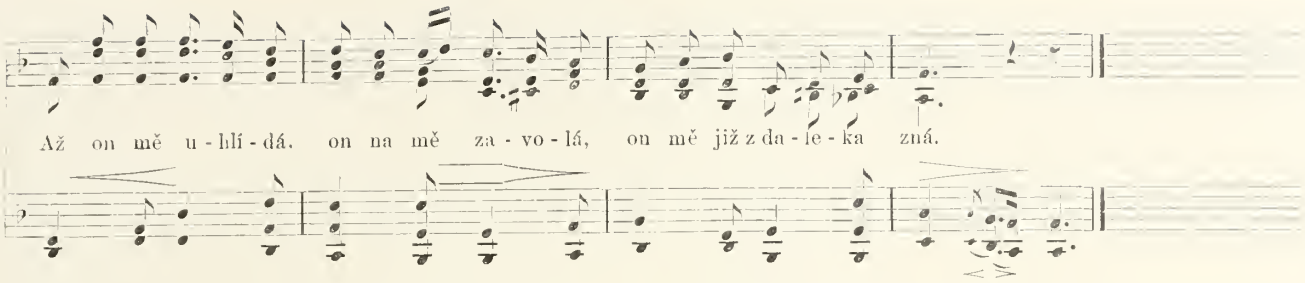

1. U panského dvora náš Vítoušek orá,
strakaté volečky má,
[: až on mě uhlídá, on na mě zavolá,
on mě již z daleka zná. :]

2. Darmo ty můj milý, Vítoušku rozmilý,
darmo ty na mne voláš,
[:volej ve dne v noci, už není pomoci,
mě se víc nedovoláš :]

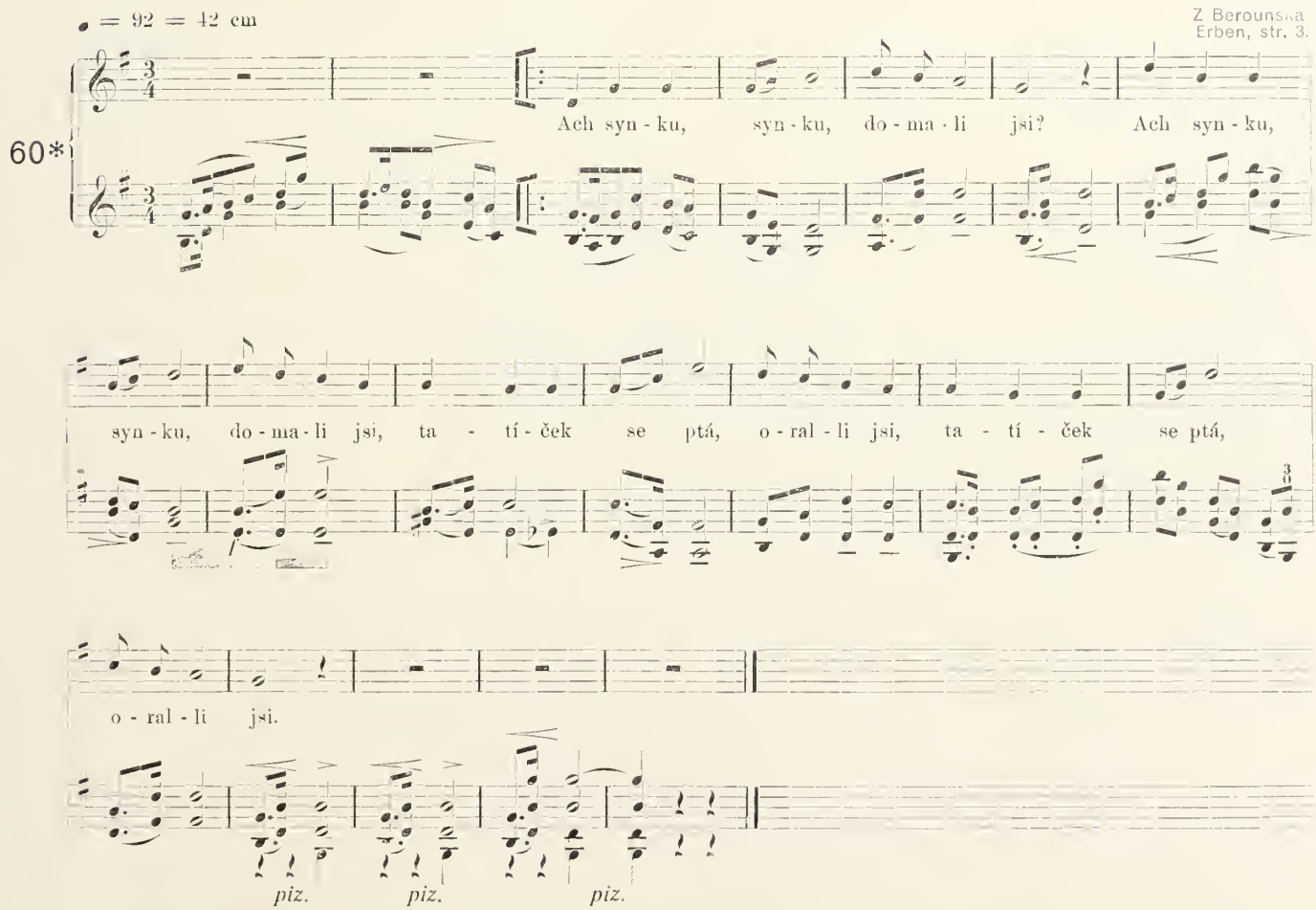

1. Ach, synku, synku,
doma-li jsi?
Tatíček ptá se,
oral-li jsi.

2. Oral jsem, oral,
ale málo,
kolečko se mně
polámalo.

♩ = 63 = 90 cm

Slov. spevy I. str. 43.

61*

O - ra - la, o - ra - la si - vý - ma vol - ka - ma, o - ra - la, o - ra - la si - vý - ma vol - ka - ma, Hajs! hajs!

mo - je si - vé vol - ky

hajs, hajs,

mo - je si - vé vol - ky do dvo-

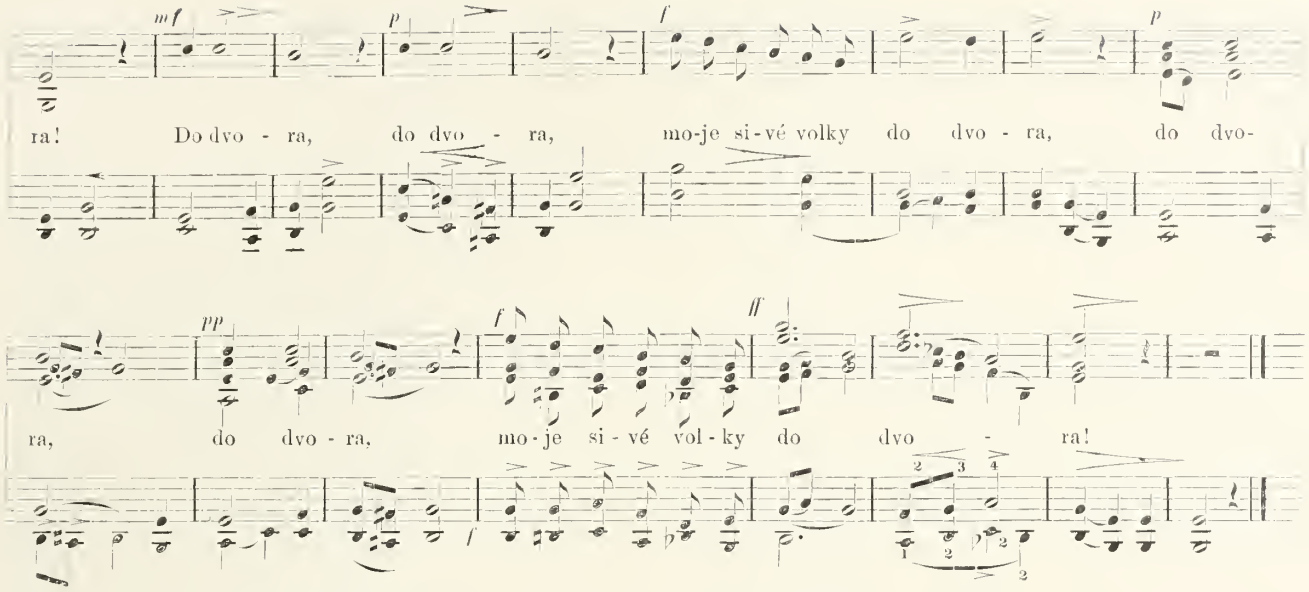

1. Orala, orala,
sivýma volkama:
Hajs, hajs,
moje sivé volky
do dvora!

2. Plakala, plakala,
horkýma slzama:
Plač, plač,
moje mladé oko plač,
moje mladé oko žalostí.
Žalostí, žalostí,
že jsem osiřela v mladosti.

Z Kopřivnice.
Bartoš II., str. 431.

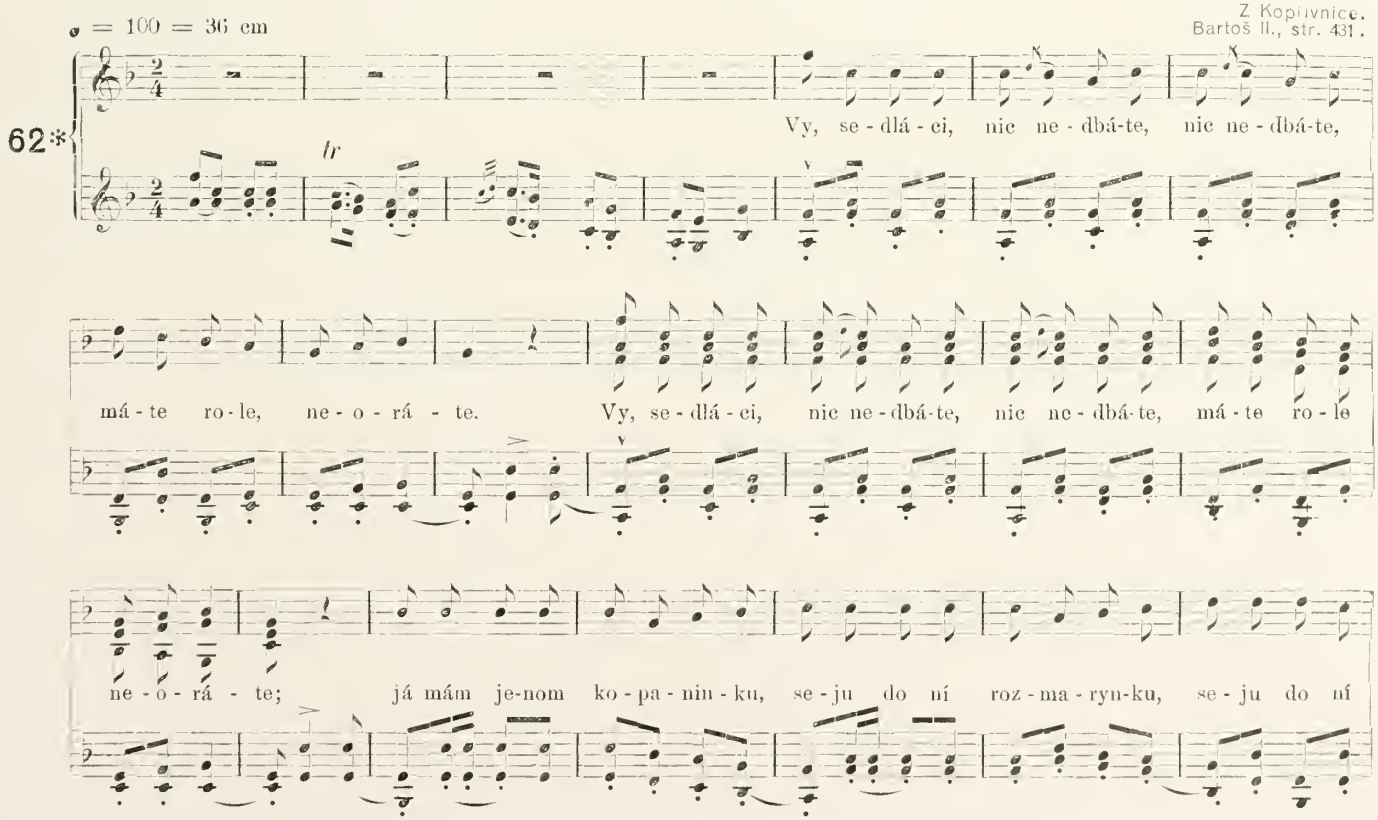

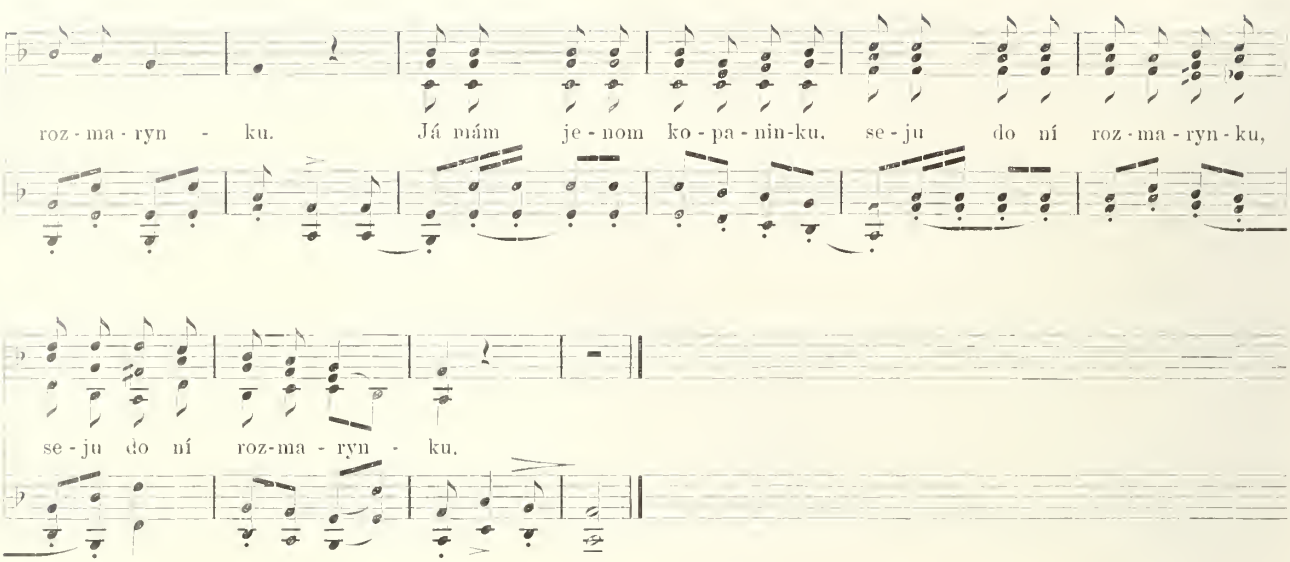
roz - ma - ryn - ku. Já mám je - nom ko - pa - nin-ku, se - ju do ní roz - ma - ryn - ku,
se - ju do ní roz-ma - ryn - ku.

Před vaši je zahrádečka.

Bartoš, II str. 81.
Z Velké.

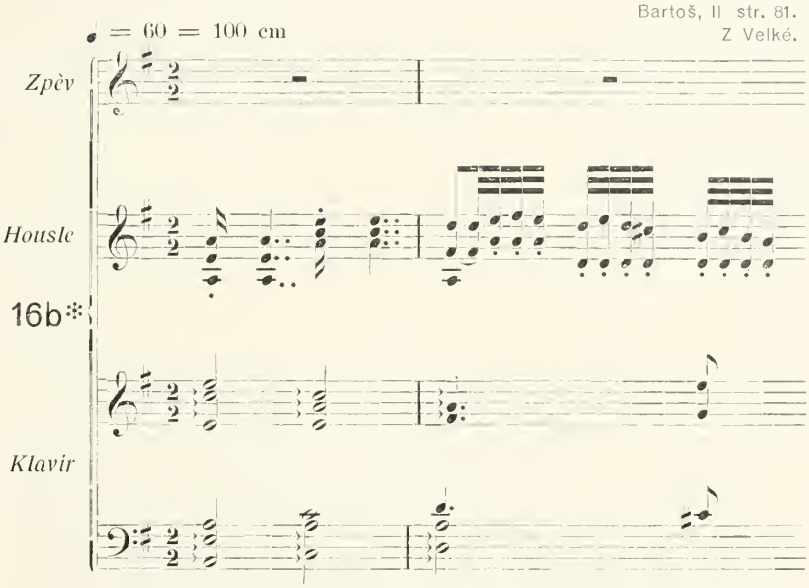

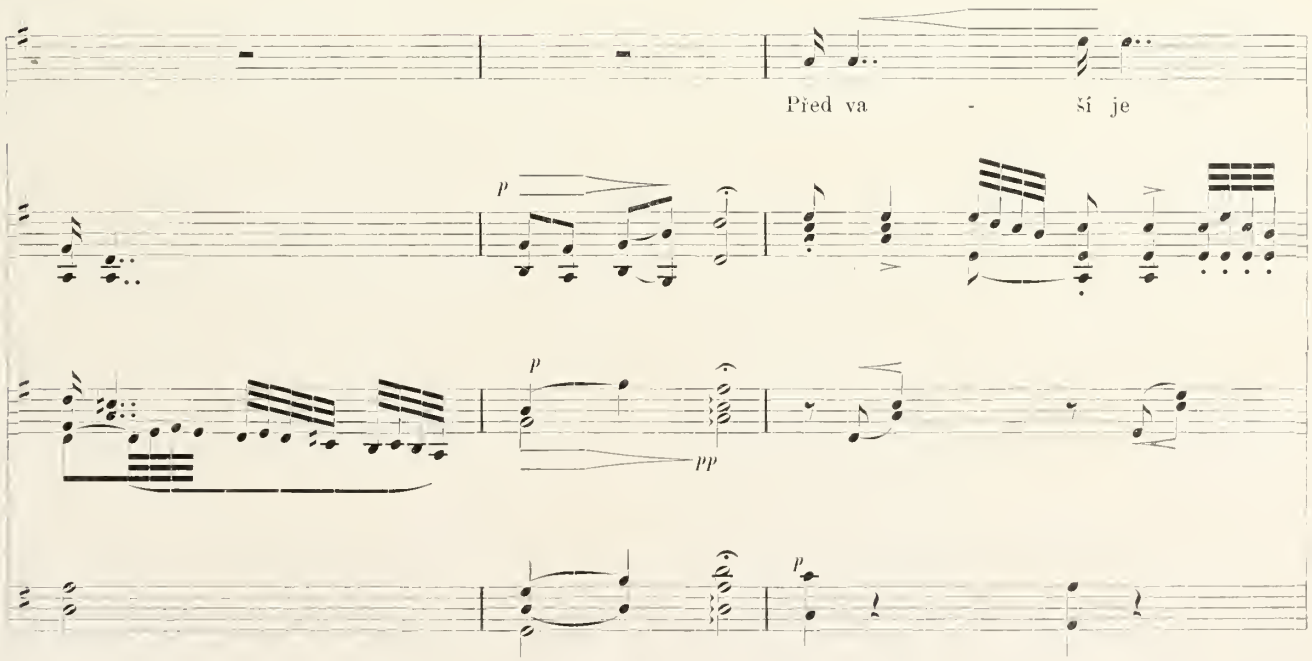

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

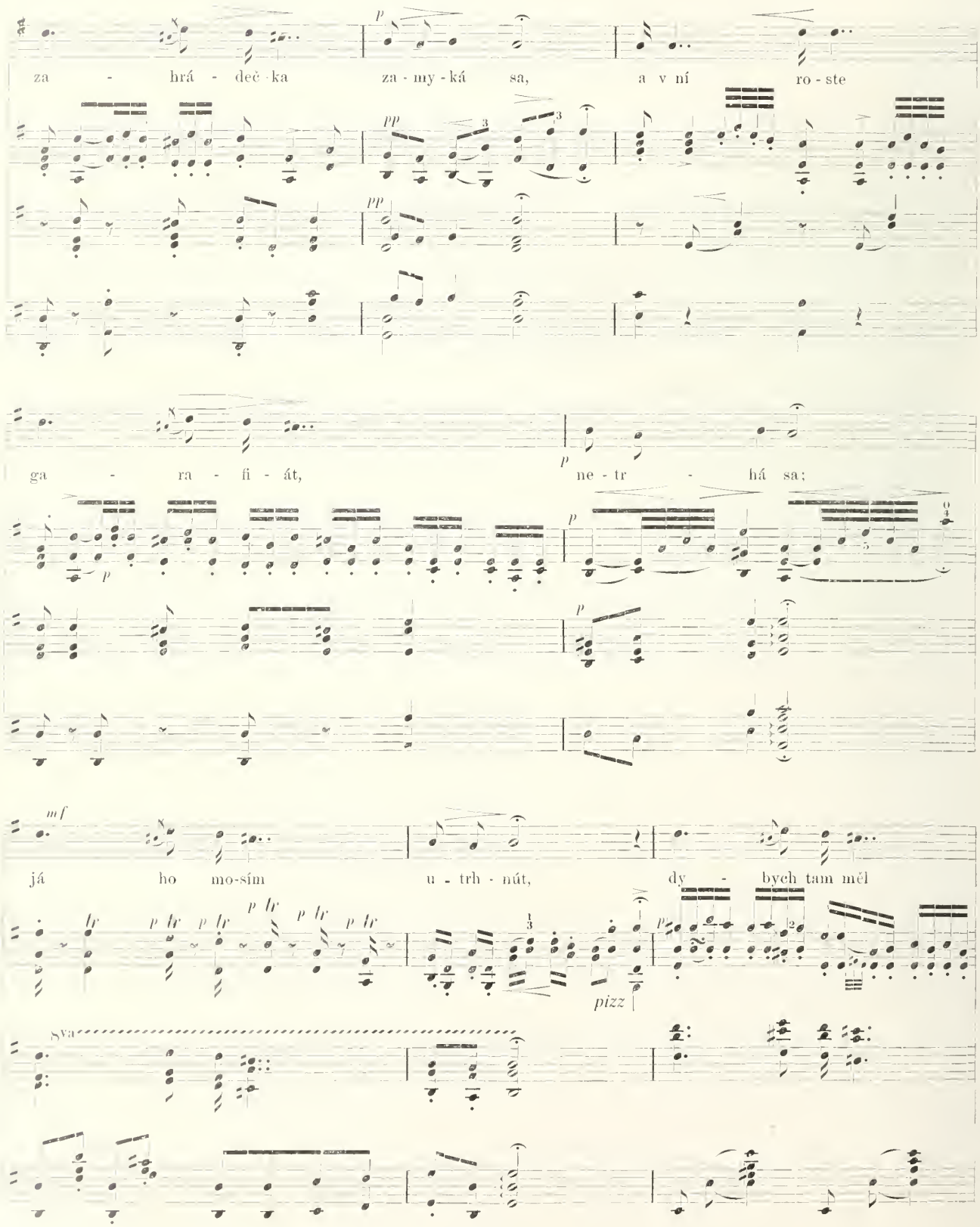

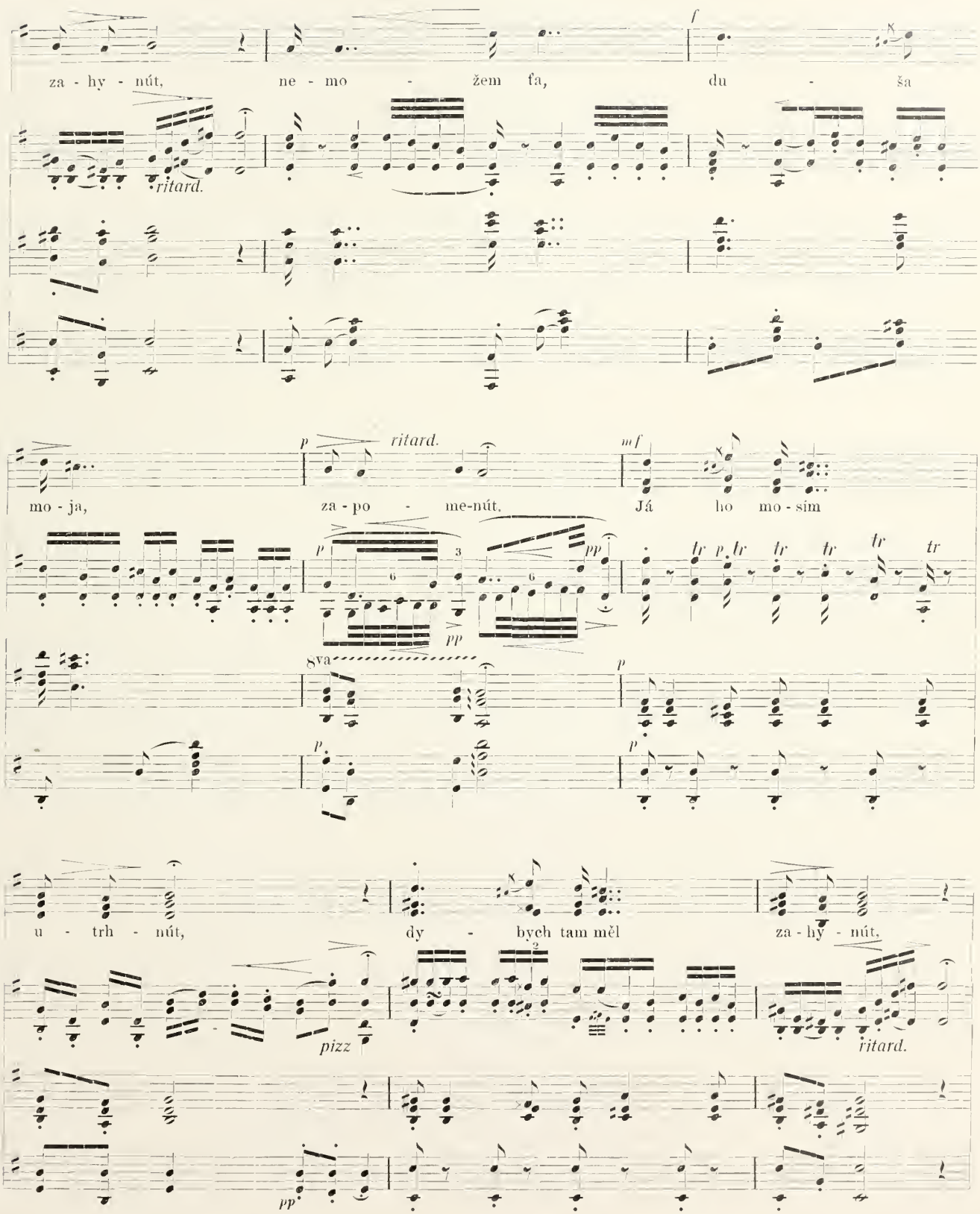
za - hy - nút, ne - mo - žem ťa, du - ša
ritard.
mo - ja, za - po - me-nút, Já ho mo - sím
ritard.
8va
u - trh - nút, dy - bych tam měl za - hy - nút,
pizz
ritard.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

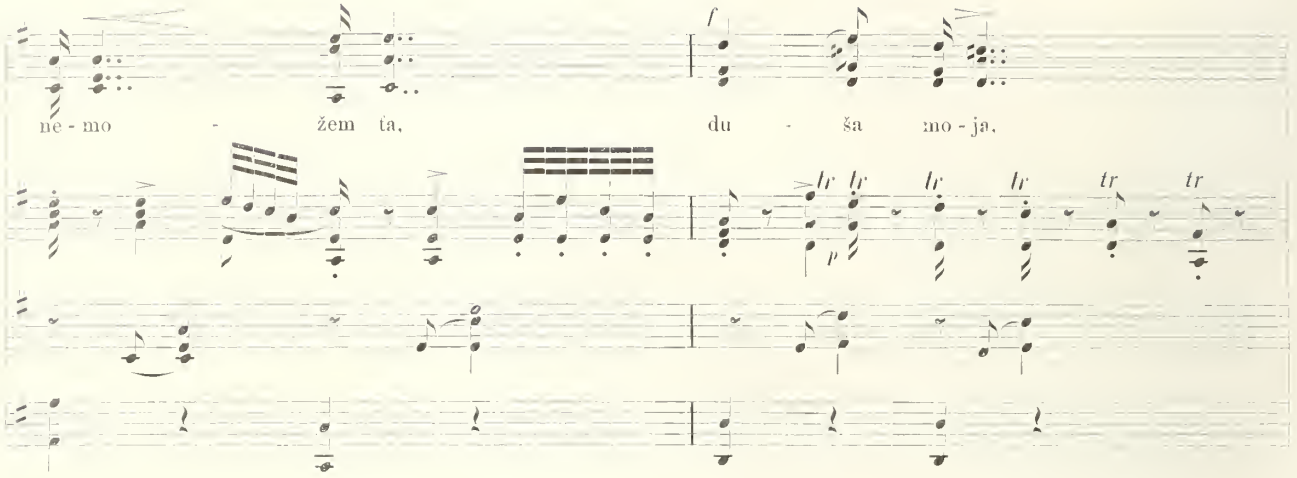

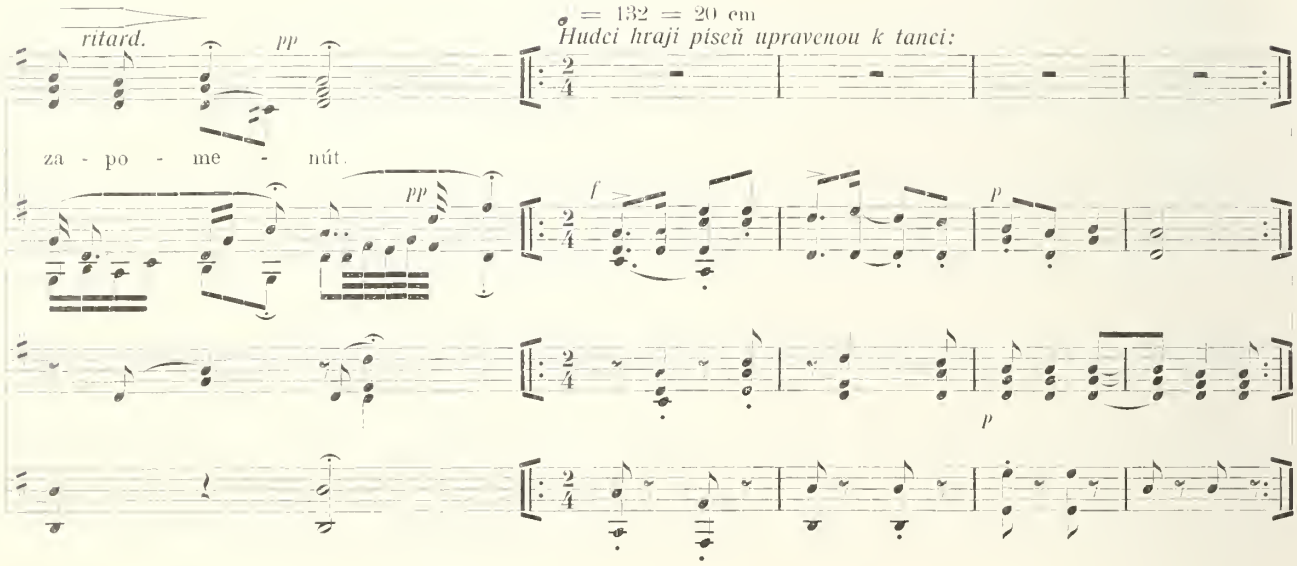

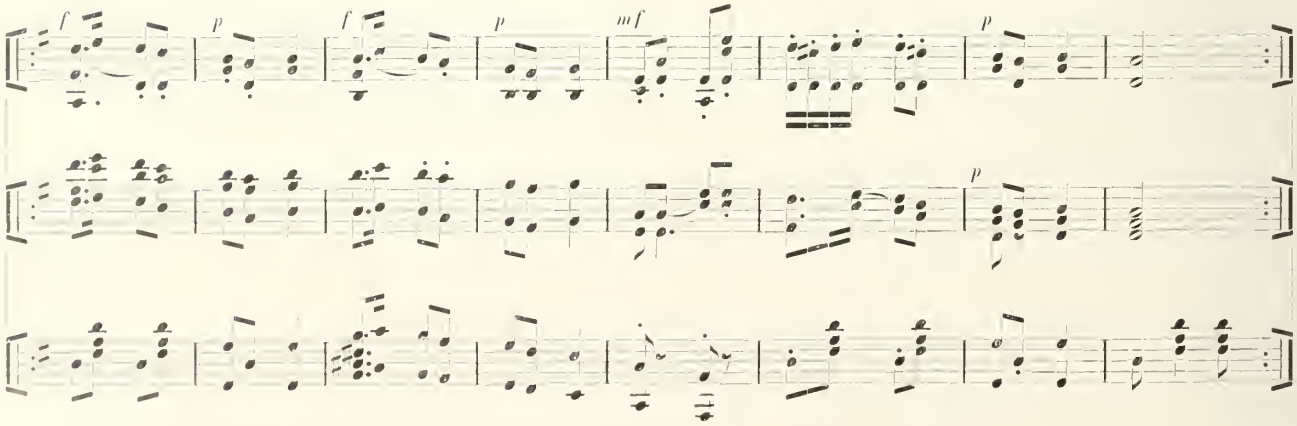

Potom opakovati zpěv od začátku, pokračovati až sem a zakončiti touto cifrou:

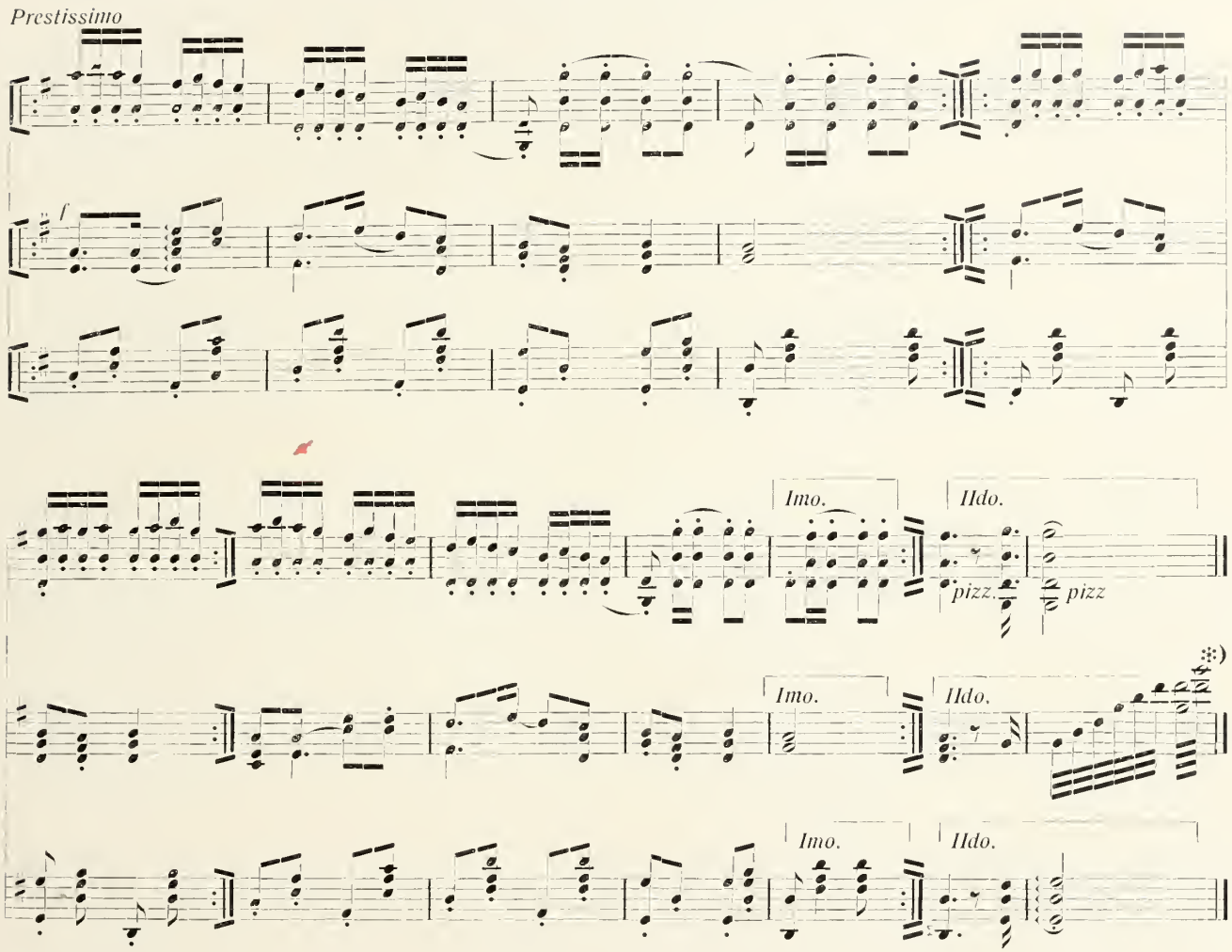

*) Viz touž píseň v jiné úpravě pod č. 16. a) na straně 16.

SEČENÍ TRÁVY.*)

Bartoš I., str. 9.
Sušil, str. 125.
Slov. spevy IV., 144.

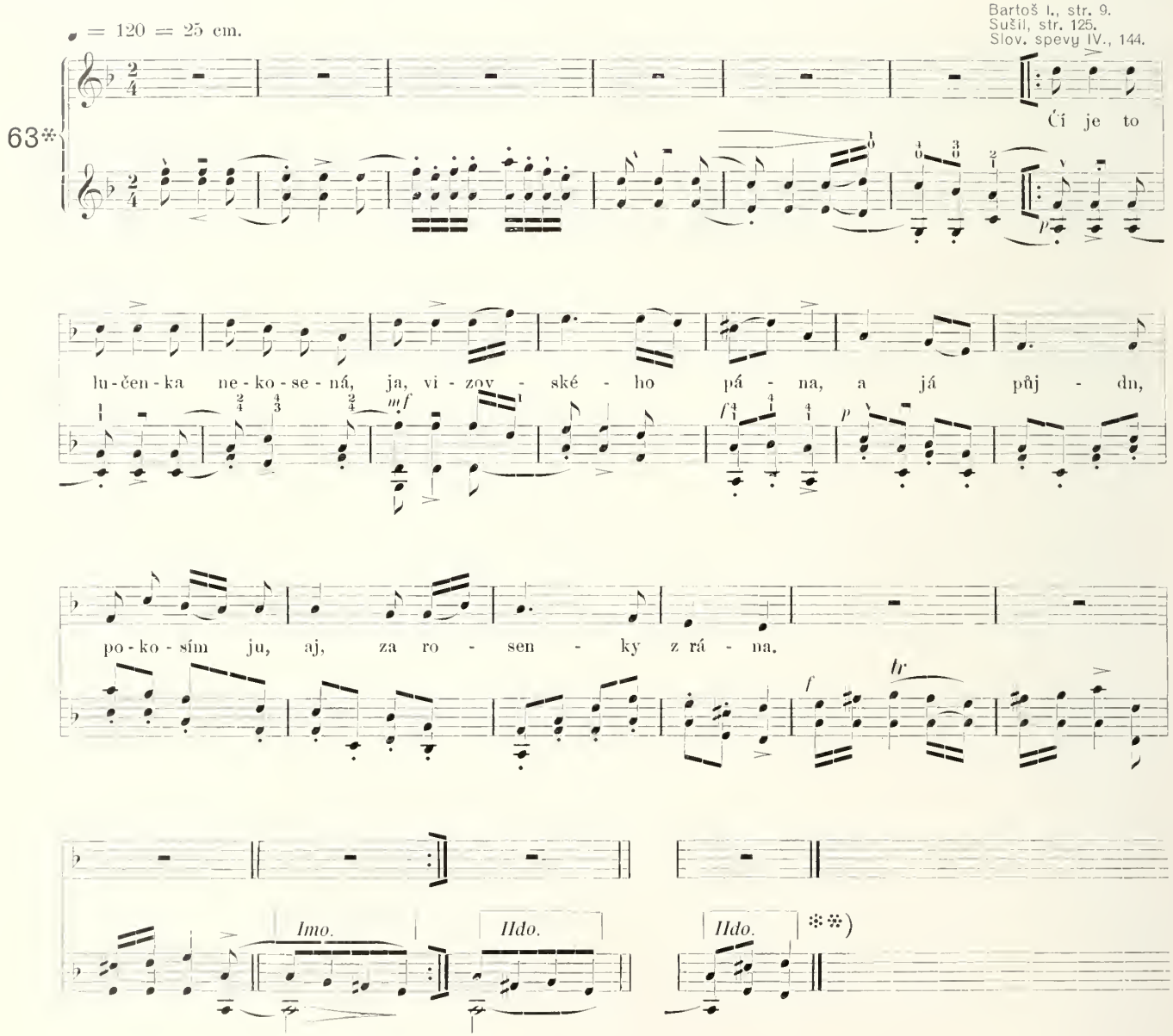

1. Čí je to lučenka nekosená,
ja, vizovského pána,
a já půjdu, pokosím ju,
aj, za rosenky z rána.

2. Čí je to lučenka nekosená,
ja, vizovské hraběnky,
a já půjdu, pokosím ju,
aj, z rána za rosenky.

*) Zpěváci rozestoupí se ve dva sbory a zpívají střídavě píseň za písní v řadě bez přestávky.
**) Takto se zakončí, nezpívá-li se píseň následující.

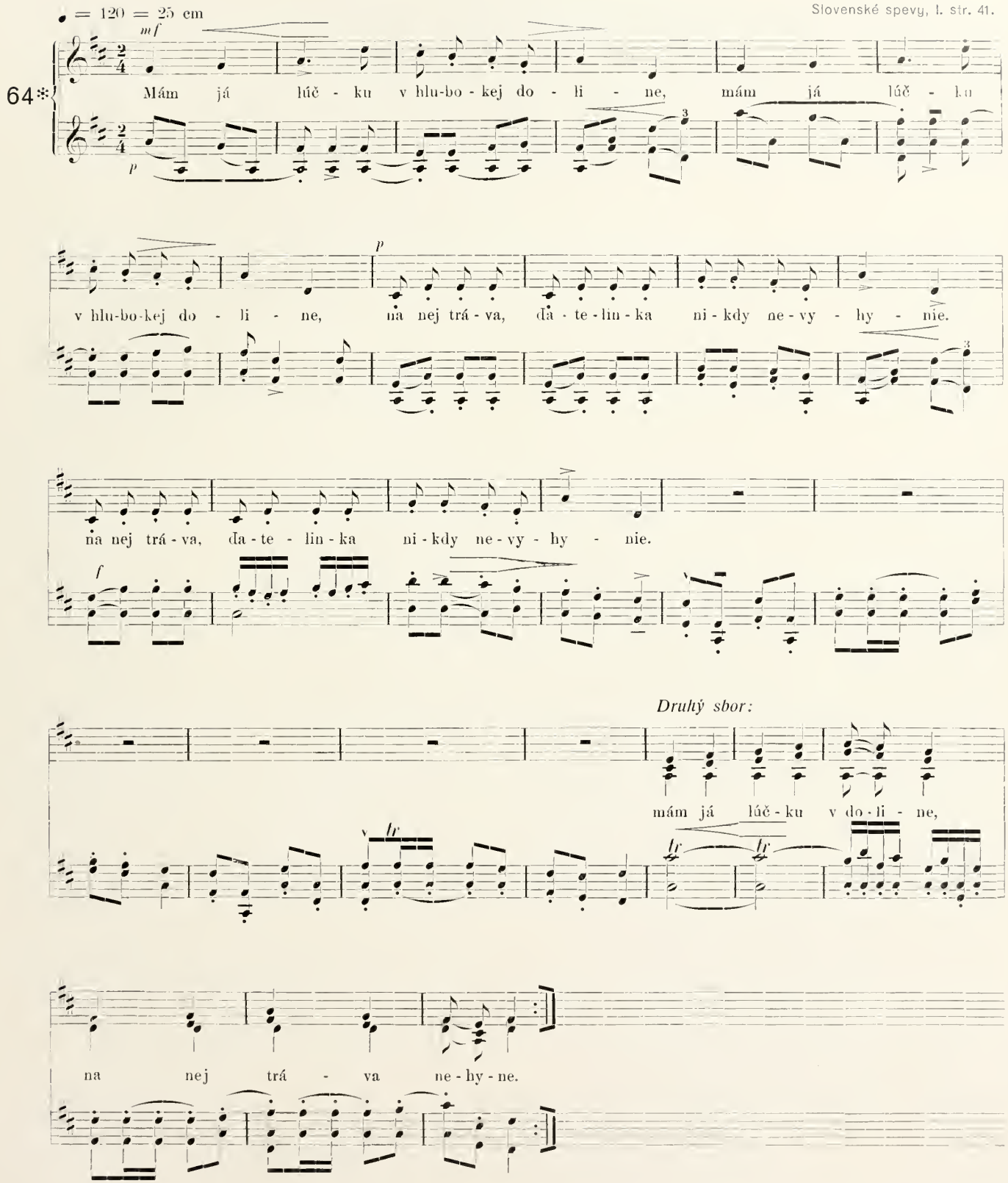
♩ = 120 = 25 cm
64*
mf
Mám já lúč - ku v hlu-bo - kej do - li - ne, mám já lúč - ku
p
v hlu-bo-kej do - li - ne, na nej trá - va, da - te - lin - ka ni - kdy ne - vy - hy - nie.
na nej trá - va, da - te - lin - ka ni - kdy ne - vy - hy - nie.
f
Druhý sbor:
mám já lúč - ku v do - li - ne,
tr
na nej trá - va ne - hy - ne.

1. [: Mám já lúčku v hlubokej doline, :]
[: na nej tráva, ďatelinka nikdy nevyhynie :]

2. [: A ta tráva, ďatelinka hustá. :]
[: keď ju švarný šohaj kosí, len sa mu tak šústá. :]

3. [: Mám já kosu nakovanú, dobrú, :]
[: ona kosí, lebo mosí, ďatelinku drobnú :]

Slova ke sboru na konci písně:

1. Mám já lúčku v doline,
na nej tráva nehyne.

2. Ďatelinka hustá,
len sa mu tak šústá.

2. Mám já kosu dobrú,
ďatelinku drobnú.

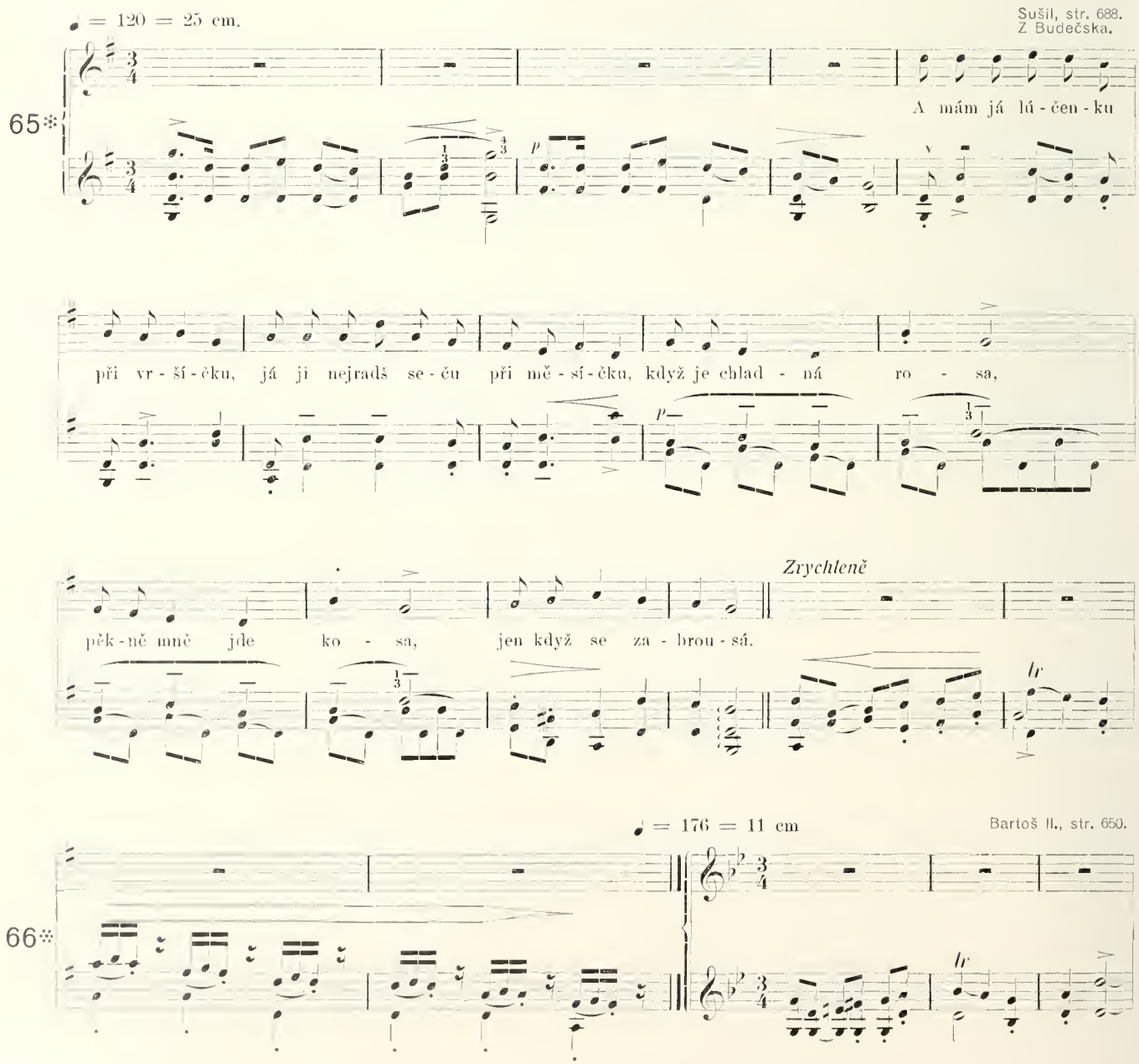

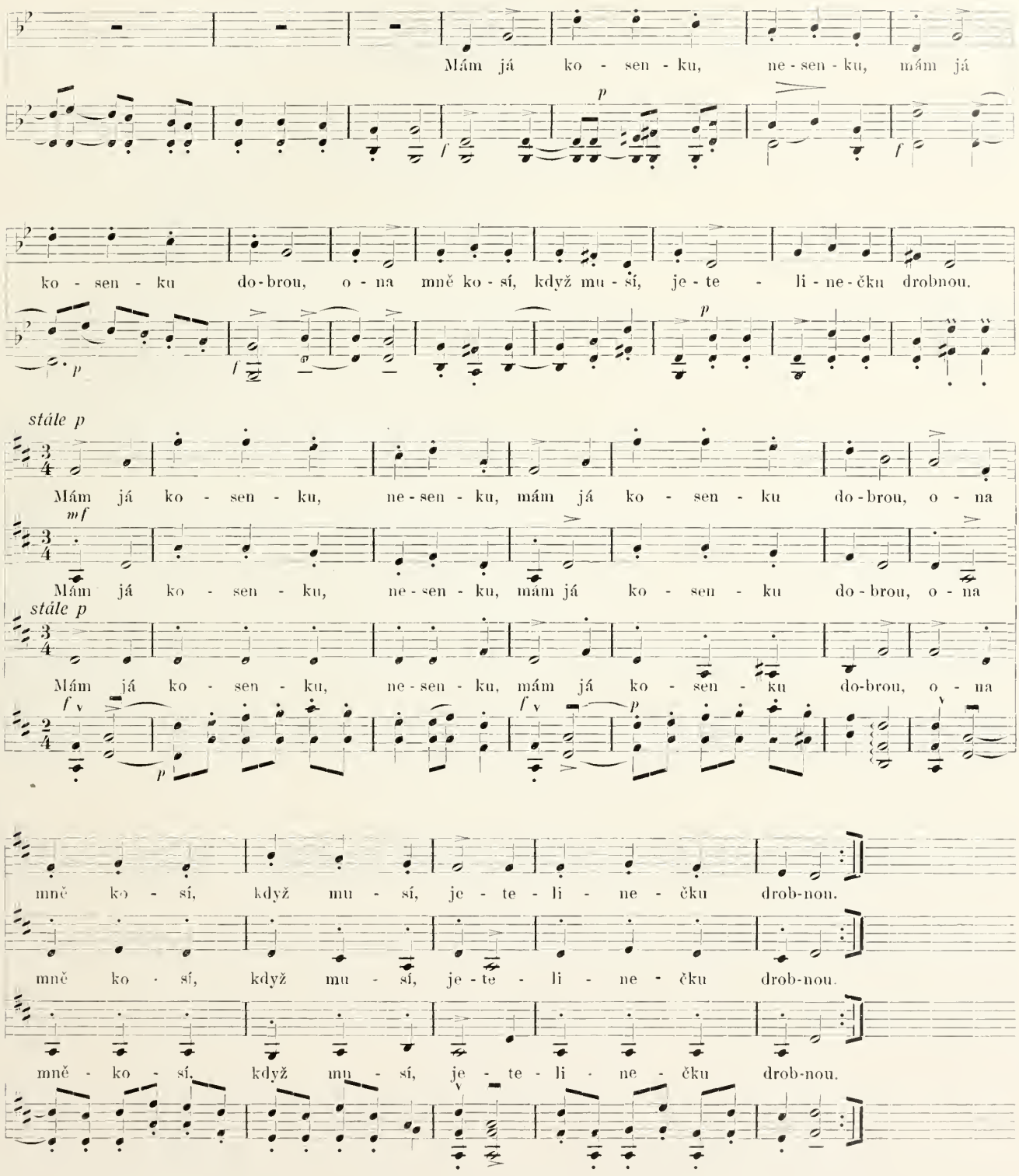

1. [: Mám já kosenku, nesenku,
mám já kosenku dobrou,
ona mně kosí, když musí,
jatelinečku drobnou. :]

2. [: Ještě jsem nepočal kosit,
kosinečka mně spadla,
než jsem kosenku nasadil,
jatelinka mně zvadla. :]

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

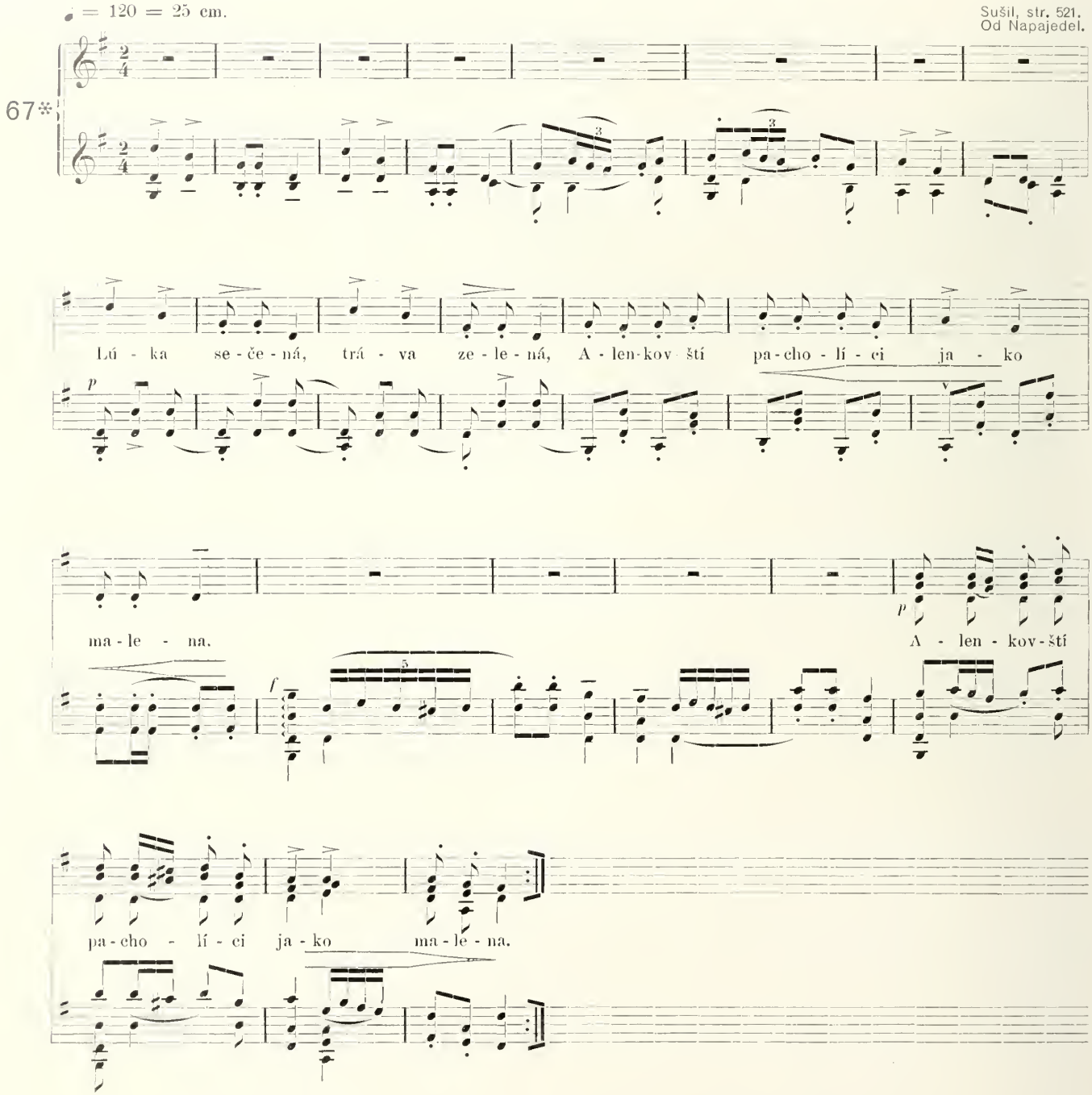

1. Lúka sečená, tráva zelená,
Alenkovští pacholíci jako malena.

2. Ale ne všeci, jenom někteří,
ti, co mají za kloboučkem, aj, paví peří.

3. Lúka sečená, tráva zelená,
ai Alenkovské panenky jako malena.

4. Ale ne všecky, jenom některé,
ty, co mají na rukávcích pantle zelené.

První a čtvrtou slohu může zpívati sbor chlapců, druhou a třetí sbor děvčat.

Slovenské spevy II., str. 72.

♩ = 120 = 25 cm

68*

Na lou - ce tra-vič - ku

kos - ci ko - sí, sko - se - nou do kop - ky dív - ky no - sí, tra - vič - ko ze - le - ná, vy - so - ká

ji - si, když se ko - sa zblí - ží, kdo tě spa - sí!

*)

*) Dohra po *druhé* sloze připojuje se jen tehdy, zpívá-li se hned píseň následující.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

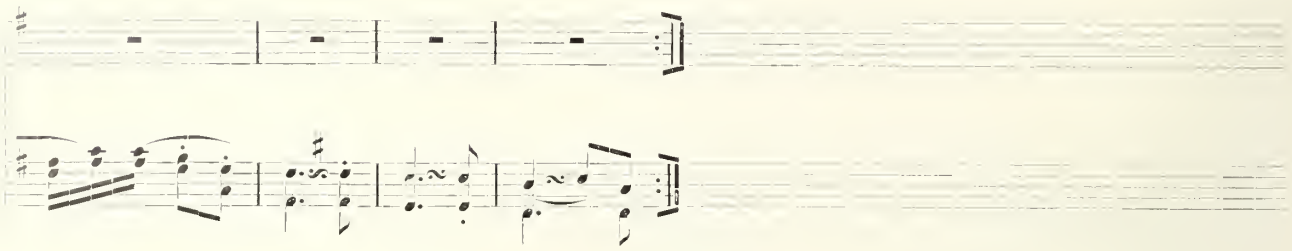

1. Na louce travičku kosci kosí,
skosenou do kopky dívky nosí,
travičko zelená, vysoká jsi,
když se kosa zbliží, kdo tě spasí!

2. Hrdý jsi, šohajku, ve mladosti
a přece ponížíš v hrobě kosti;
hrdé jsi, děvčátko, v mladém květě,
než tebe též smrtná kosa smete.

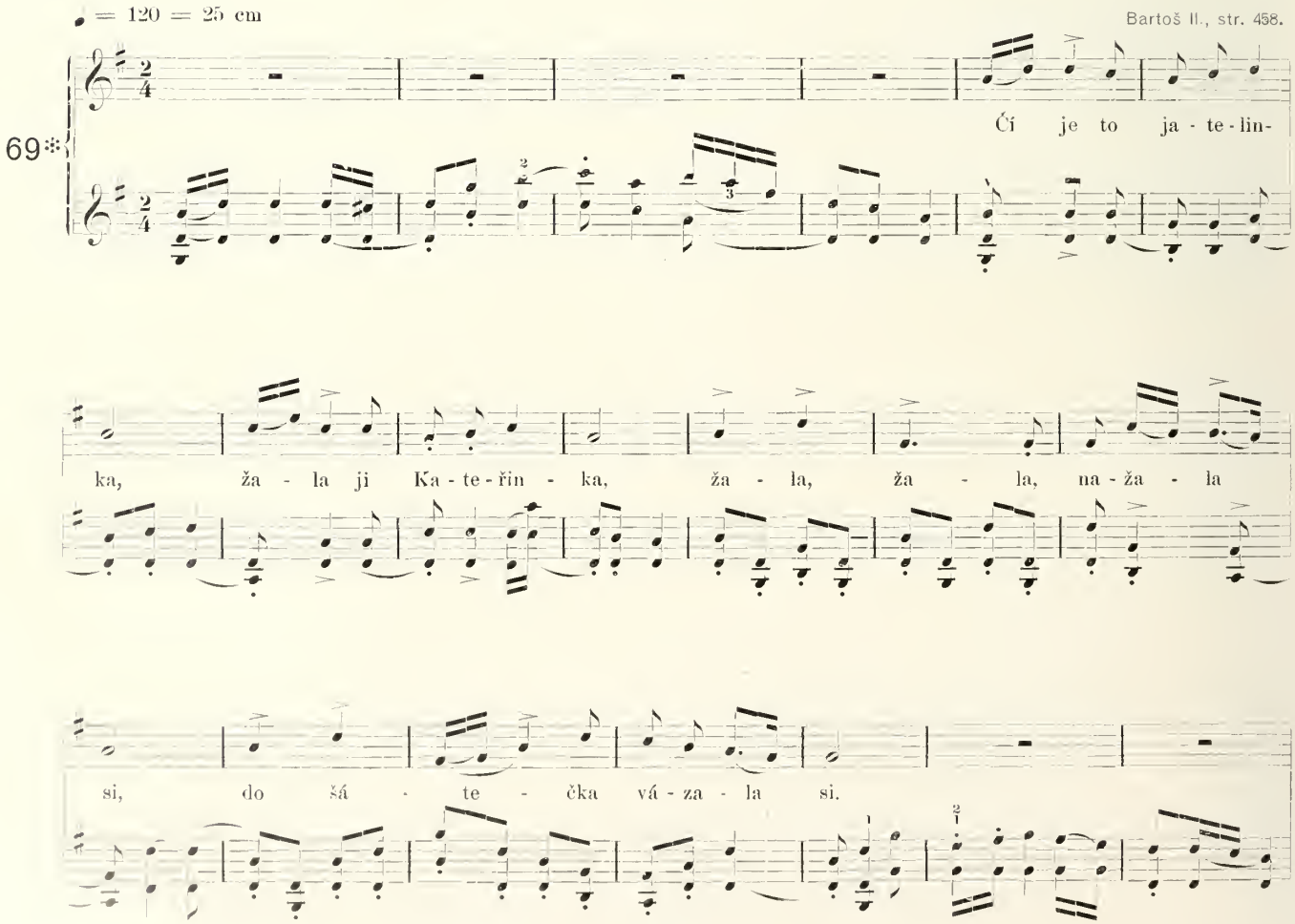

Z.V.V.
M.m ♩ = 72 = 69 cm
pp
Hali-beli, kouě v zelí a hří-bátko
mf
Těžko mě matička vychovala
Ještě jsem nevyrostl, mám být voják
p

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

K č. 134.

Vesele a ryčně nese se po ulicích zpěv našich rekrutů:

Těžko mě matička vychovala
a z ruky na ruku překládala.

Zpěv s jásotem a výskáním se střídá, všechno jest plno veselí a bujné rozpustilosti. Toto veselí není však pravým výrazem vniterního stavu duševního, opravdové nálady. Ta jest jiná. Šohaj vidí v duchu útulnou milou světničku plnu obrázků a pěkného malování. U kolébky sedí matička, kolébá děťátko a zpívá mu:

Hali, beli, koně v zelí
a hříbátka v petrželi.

To děťátko na malované kolébce, to jest on, šohaj, jejž nyní na vojnu odvádějí. Všechno má živě před očima. Vidí matičku, jak se na něj libě usmívá, slyší sladký její hlas „hali, beli", čichá líbeznou její vůni a vůni všeho okolí domácího, hmatá hebkou její tvář, její ruce, její roucho, všemi smysly, vší svou duší, věží na tom okolí, miluje ten drahý, nevýslovně milý a ničím nenahraditelný domov svůj, jejž nyní — snad navždy — má opustiti.

„Hali, beli" s obrázkem, tot pozadí a všechna nálada písně „Těžko mě matička vychovala" a jiných toho druhu písní vojenských, vesměs nevšední krásy, něhy a tklivosti. Zrcadlí se v nich vedle odhodlanosti a odevzdanosti do nezvratného osudu tolik něžné lásky synovské a bratrské, tolik strázně a tesknoty pro nástávající odluku ode všeho drahého a milého, že jsou zjevným a výmluvným průkazem bývalého šťastného spolubytí v našich rodinách a osadách.

Tato láska k domovu, k jeho zvykům a obyčejům, k rodině a příbuzným, *to jest pravá láska vlastenecká,* hodna, aby pěstována a velebena byla více než všechny „hrdinné" skutky ve vřavě válečné. Všechny velké činy vlastenecké z ní vyrůstají.

Kdo tyto písně skládali, nemohli býti mravu hrubého, chování sprostého a necitného, jakož nebudou moci nepodávati se šlechtivému jejich vlivu ti, kdožkoli budou je zpívati.

Proto již neměly by upadati v zapomenutí, a mládež naše měla by pro budoucí potřeby zapamatovati si jich slušnou zásobu. Že ráda sahati bude po tomto svém krásném dědictví, toho důkazem jest tato nedávná příhoda:

Tlupa rekrutů jela vlakem do odvodního města a že neznali lepších písní vojenských, zpívali: „Vyletěl sokol", „Zanechala jsem já", „Zpívejte Vážanští kohouti", „Sivá holubičko kdes byla", „Letěla husička", „Zazpívej, slavíčku" a jiné písně ze druhého svazu těchto sbírek.

„„Odkudpak, chaso, znáte ty pěkné písničky?"" tázal se jich jistý spolucestující.

„A to jsme zpívávali ještě ve škole". Byli vesměs z Vyškovska.

Proč tedy neměly by ujati se opět krásné naše staré písně vojenské!

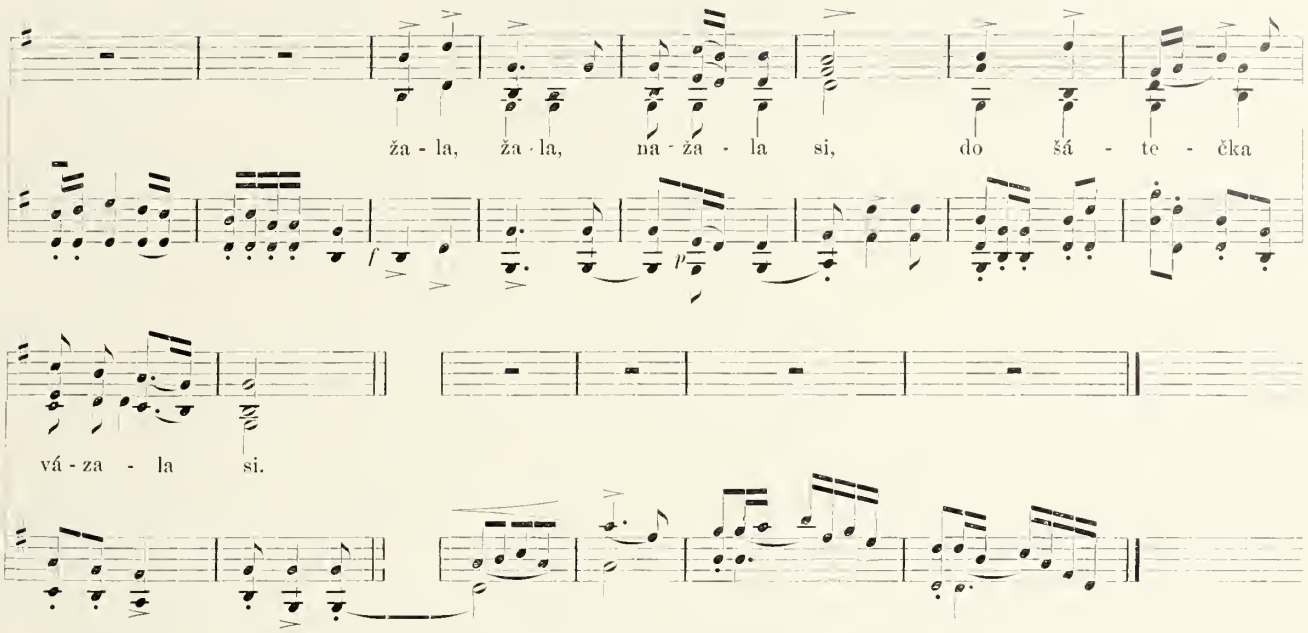
ža - la, ža - la, na - ža - la si, do šá - te - čka
vá - za - la si.

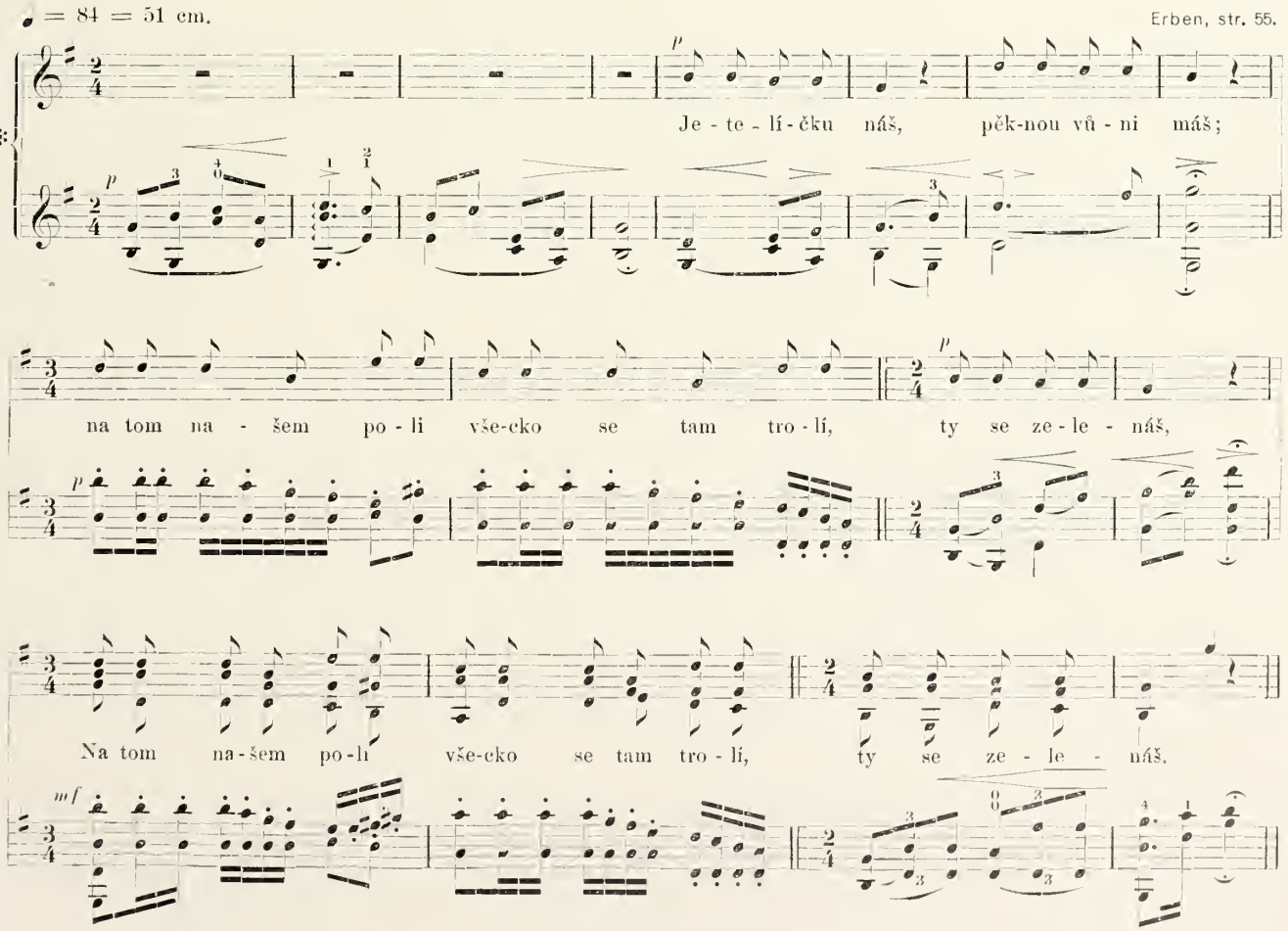
♩ = 84 = 51 cm.
Erben, str. 55.
70*
Je - te - lí - čku náš, pěk-nou vů - ni máš;
na tom na - šem po - li vše-cko se tam tro - lí, ty se ze - le - náš,
Na tom na - šem po - li vše-cko se tam tro - lí, ty se ze - le - náš.

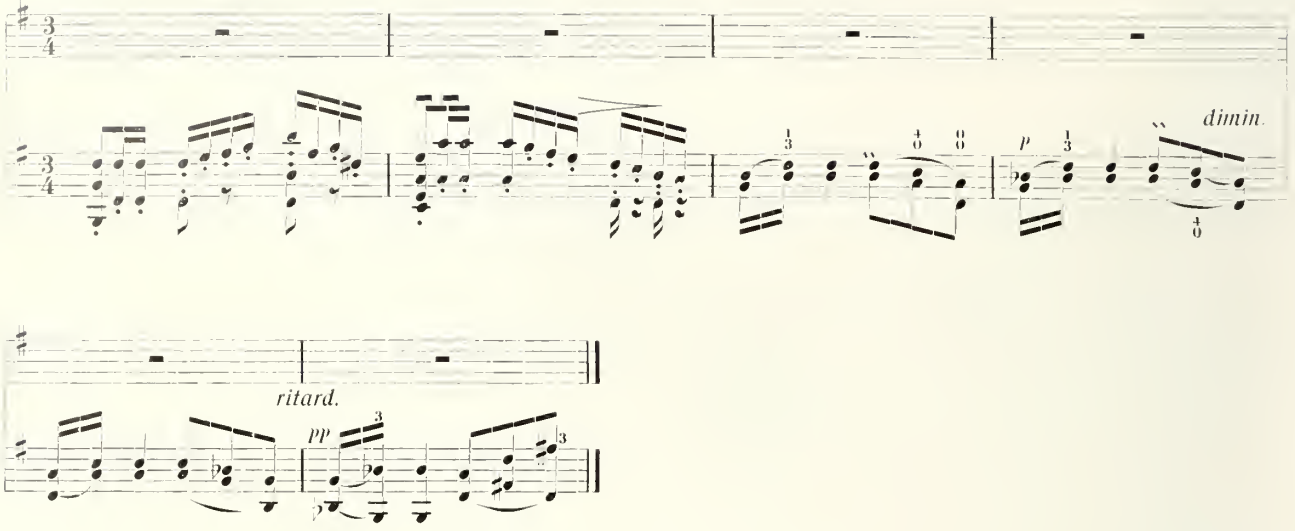
dimin.
ritard.
pp

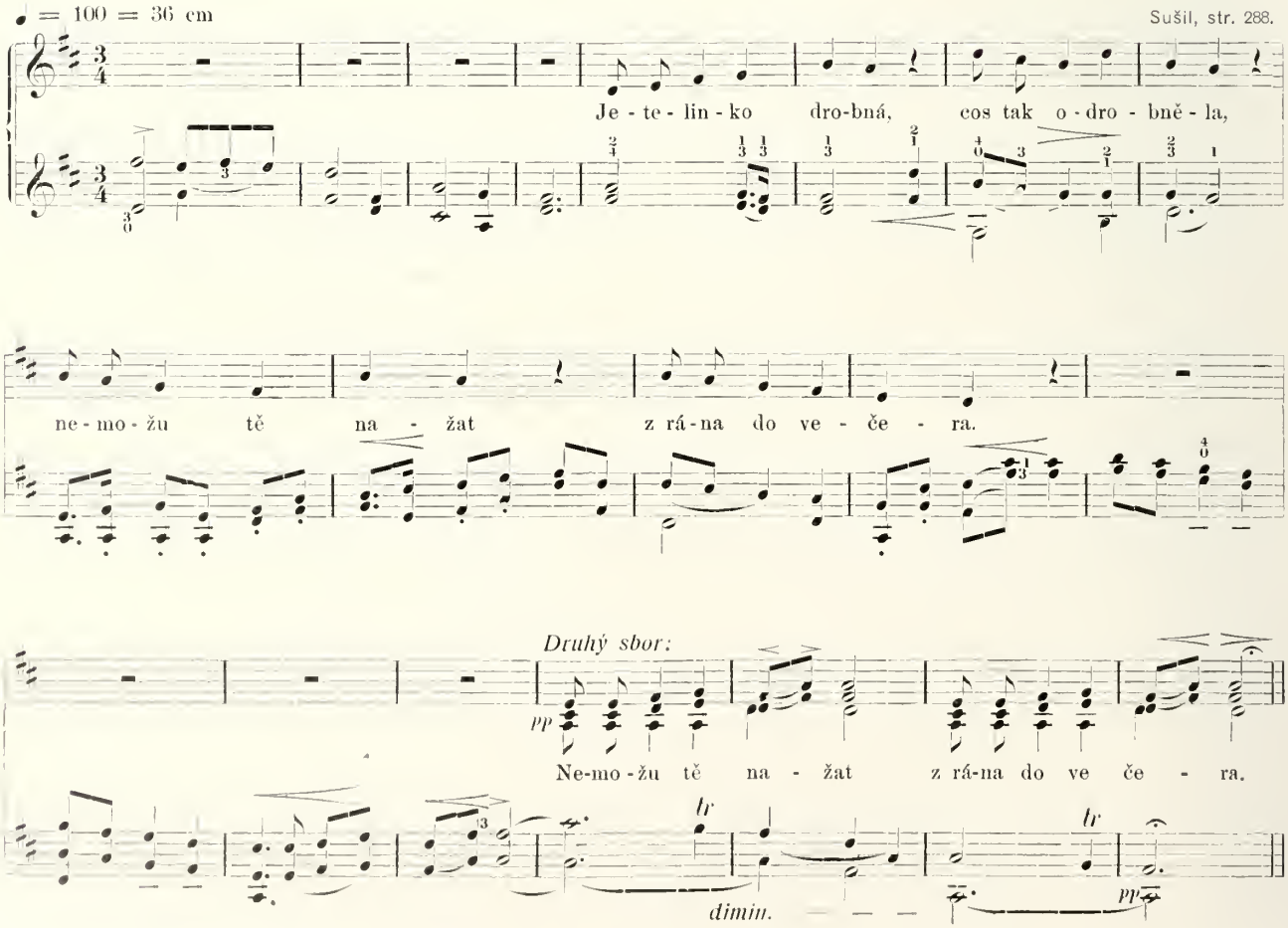
♩ = 100 = 36 cm
Sušil, str. 288.
71*
Je - te - lin - ko dro-bná, cos tak o - dro - bně - la,
ne - mo - žu tě na - žat z rá-na do ve - če - ra.
Druhý sbor:
pp
Ne-mo - žu tě na - žat z rá-na do ve če - ra.
tr
tr
dimin.
pp

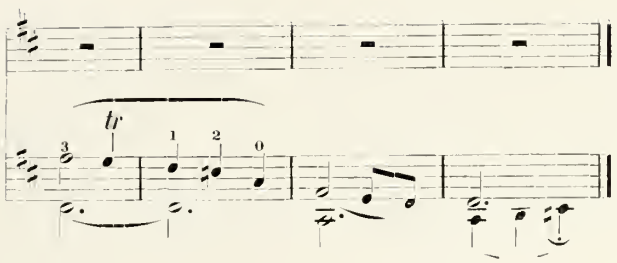

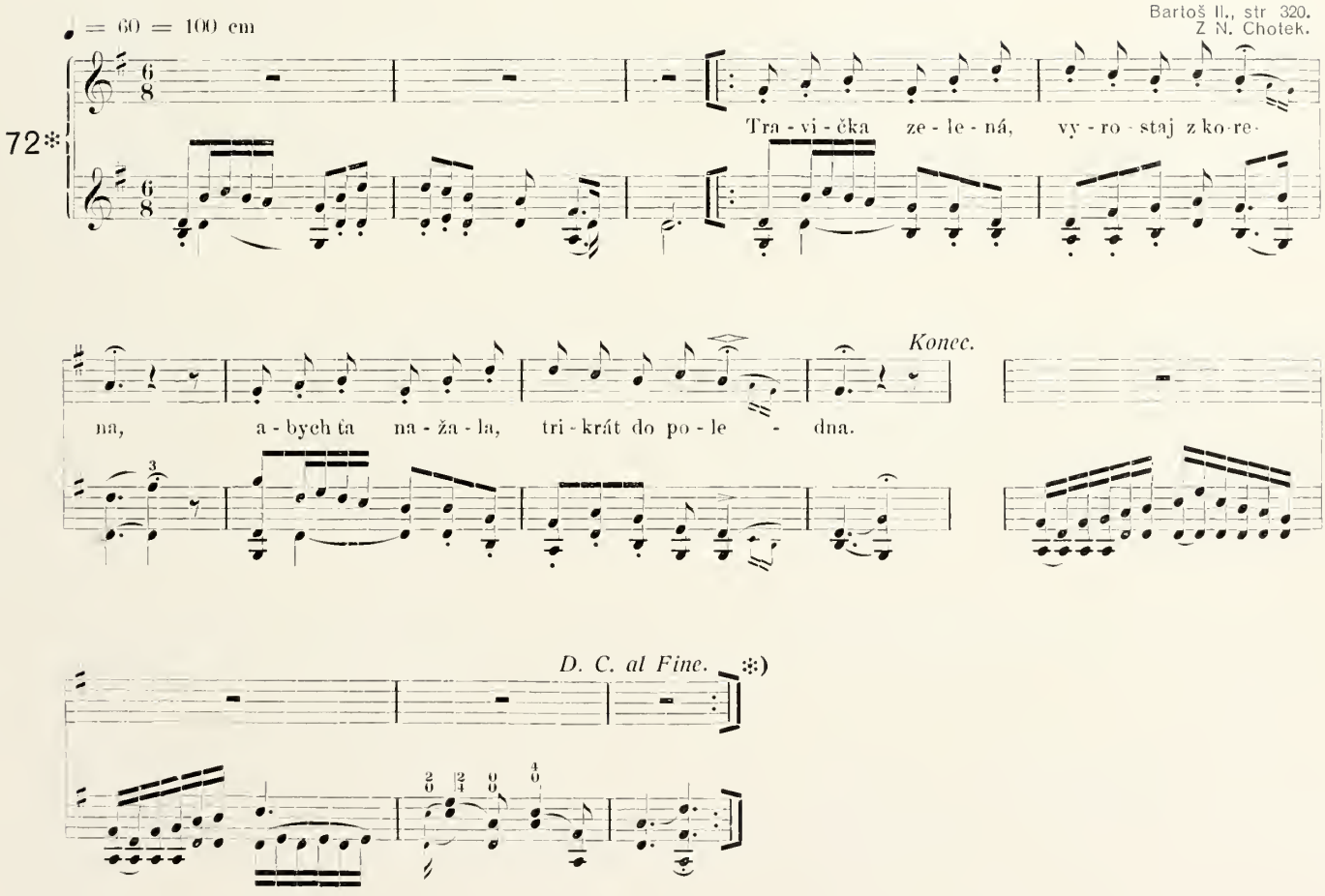

1. Travička zelená
vyrostaj z korena,
abych ťa nažala
trikrát do poledna.

2. Trikrát do poledna,
dvakrát odpoledna,
travičko zelená,
vyrostaj z korena.

*) Pod tento nápěv podložena jest na str. 14. ve II. sv. Bartošově ballada: „V čirém poli hruška celá orúbaná“, ale deklamace slovní nápěvnému rytmu neodpovídá; slova jsou odjinud, nápěv též odjinud.

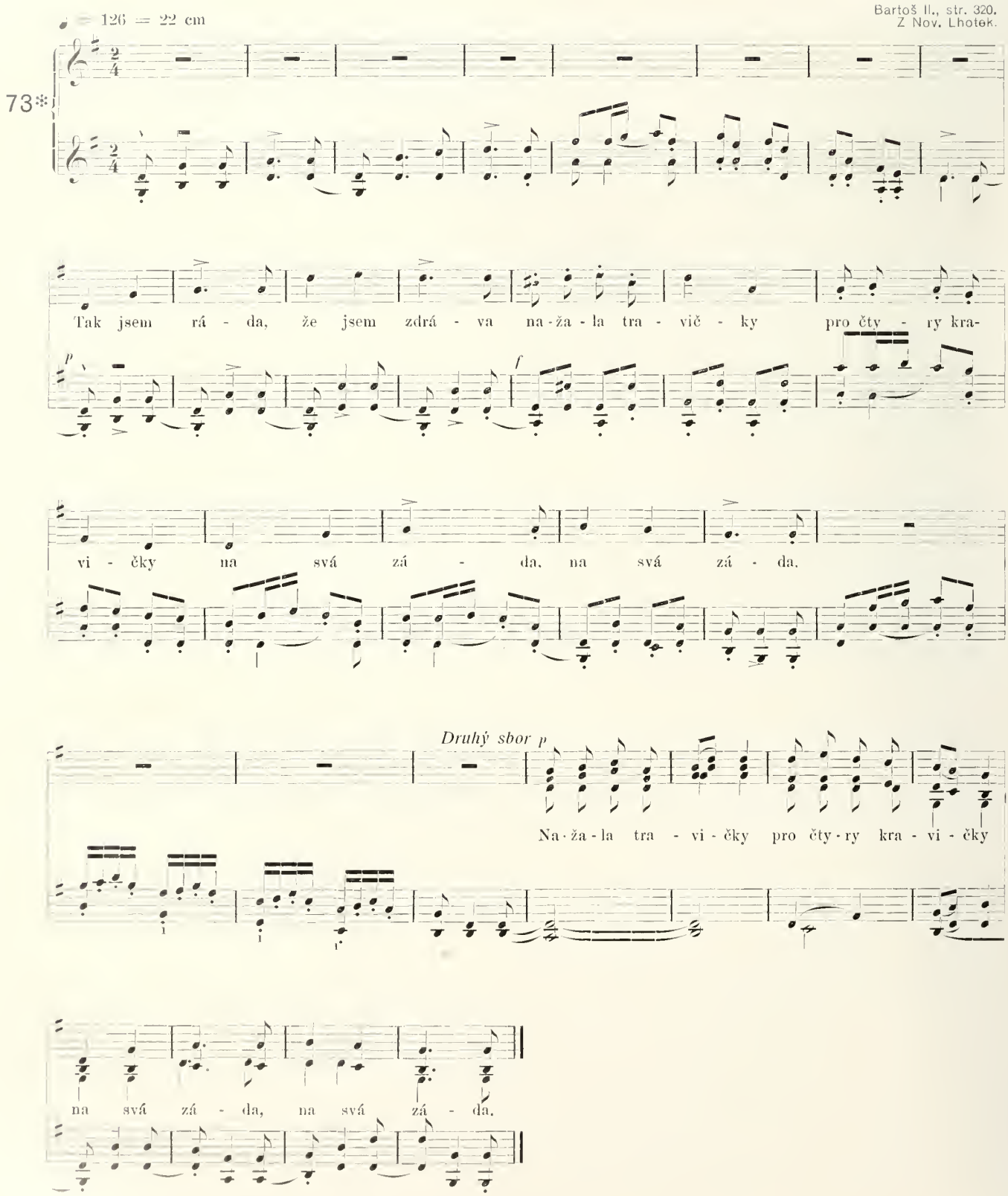
♩ = 126 = 22 cm
Bartoš II., str. 320.
Z Nov. Lhotek.
73*
Tak jsem rá - da, že jsem zdrá - va na - ža - la tra - vič - ky pro čty - ry kra-
vi - čky na svá zá - da, na svá zá - da.
Druhý sbor p
Na - ža - la tra - vi - čky pro čty - ry kra - vi - čky
na svá zá - da, na svá zá - da.

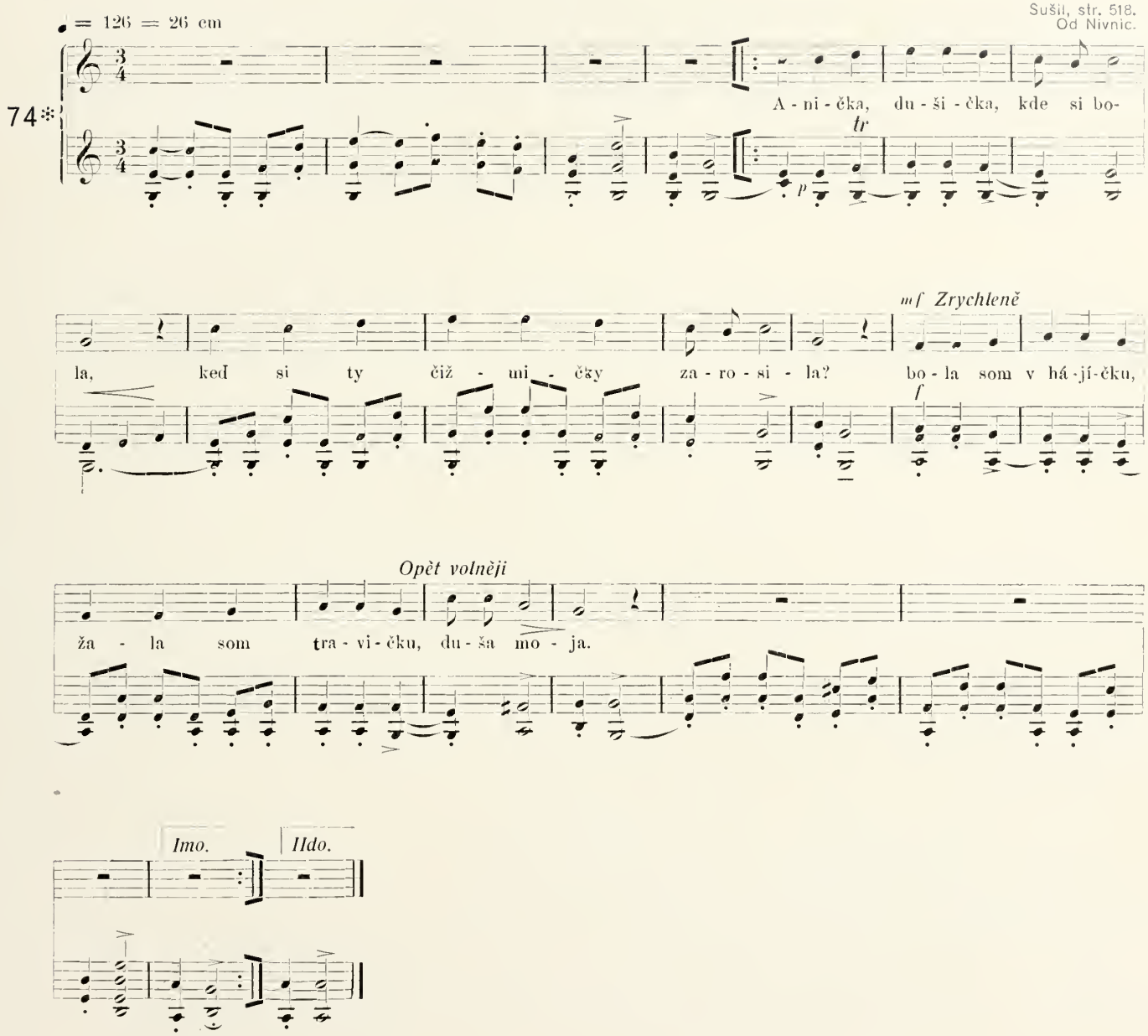

1. Anička, dušička, kde si bola,
keď si ty čižmičky zarosila?
bola som v hájíčku, žala som travičku,
duša moja.

2. A já som u Váhu lúčku kosil,
já som si čižmiček nezarosil;
větríček ovějá, slunéčko ohrjevá,
duša moja.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

♩ = 120 = 25 cm

Bartoš II., str. 485.
Erben, str. 182.

75*

p

Vče - ra ne - dě - le by-

mf

la, já jsem do - ma ne - by - la,

p

by - la jsem v há - ji - čku,

mf

ža - la jsem tra - vi - čku, ce - lá jsem se po - ža - la

f

ly - la jsem v há-

jí - čku, ža - la jsem tra - vi - čku, ce - lá

jsem se po - ža - la.

♩ = 72 = 69 cm.

Slovenské spevy str. 11.

76*

Ne - ba - no - va - la*) bych, ej, ke - by ne - mu - se - la, ke - bych ťa, šu - haj - ko, rá - da ne - vi - de - la, ke - bych ťa, šu - haj - ko, rá - da ne - vi - de - la.

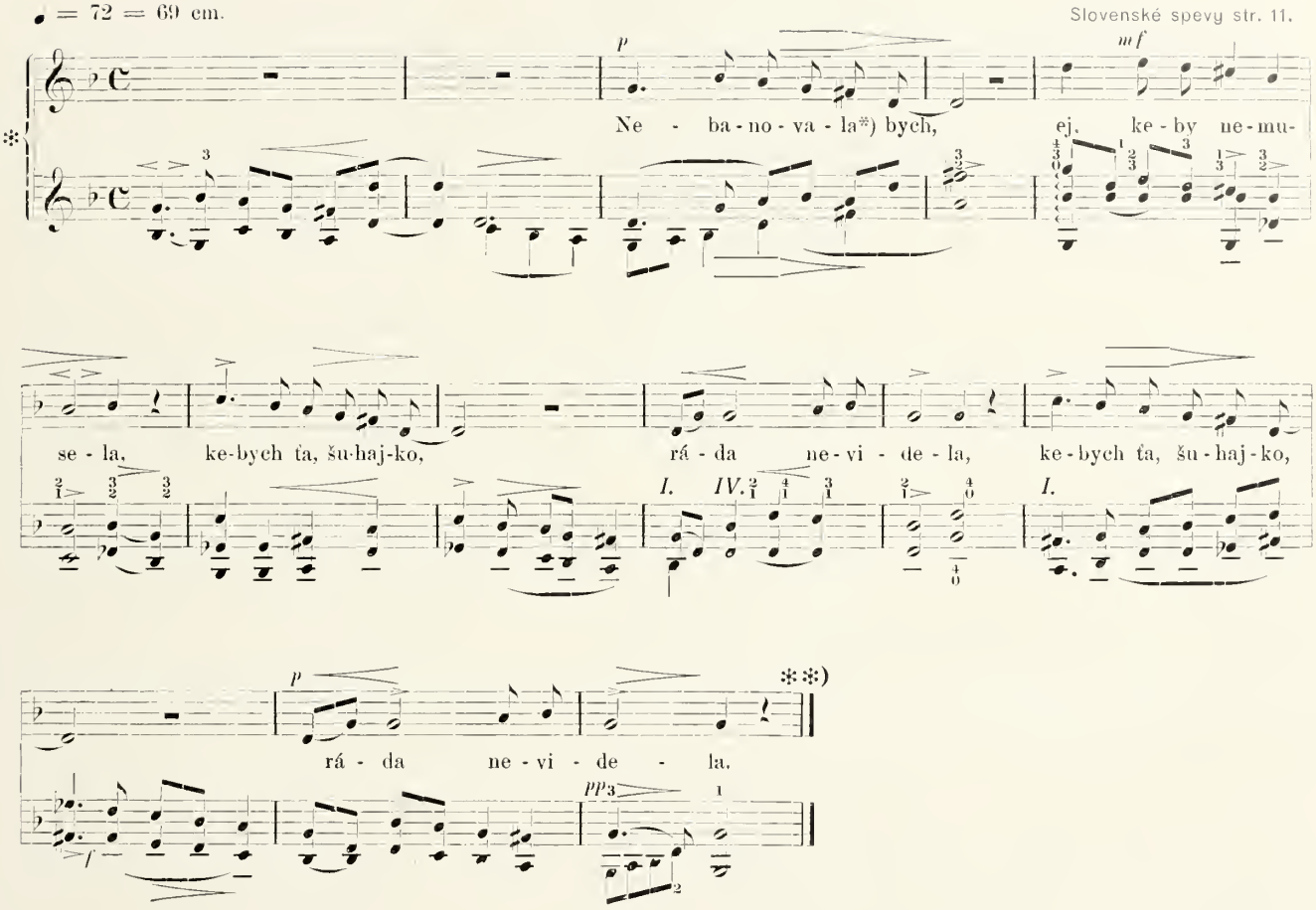

**)

1. Nebanovala bych,
ej, keby nemusela,
kebych ťa, šuhajko,
ráda nevidela.

2. Veď já nebanujem,
ej, že tvoja nebudem,
ale len banujem,
ako ťa zabudnem.

3. Daromná, daromná,
ej, láska potajemná,
daromnějšej nenie,
ako medzi nama.

Pro zvláštní potřeby možno podložiti tato slova:

1. Nebanovala bych,
ej, kdybych nemusela,
kdyby v mém srdéčku
žalost nebývala.

2. Ale nebanuju
ej, že zde víc nebudu,
ale jen banuju,
jak já zapomenu.

♩ = 120 = 25 cm

I sbor

Slov. spevy II, č. 39.

77*

Když jsem trá - vu ko - sil, út - lý květ

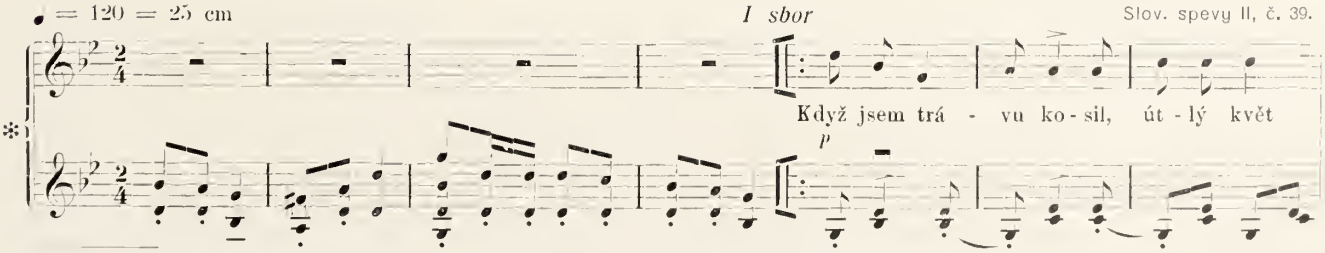

*) Nebanovala = nelitovala = neželela. **) Ke každé sloze připojiti píseň následující.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

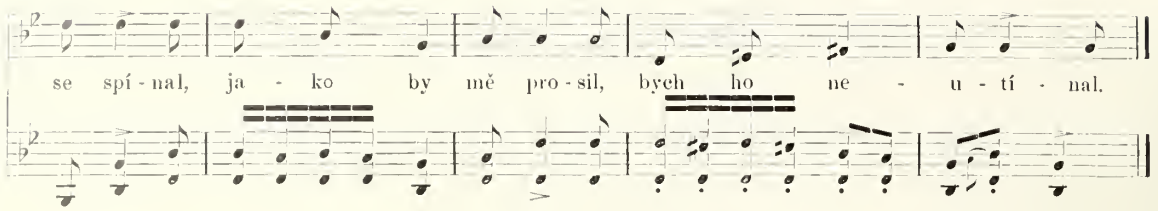

Konec.

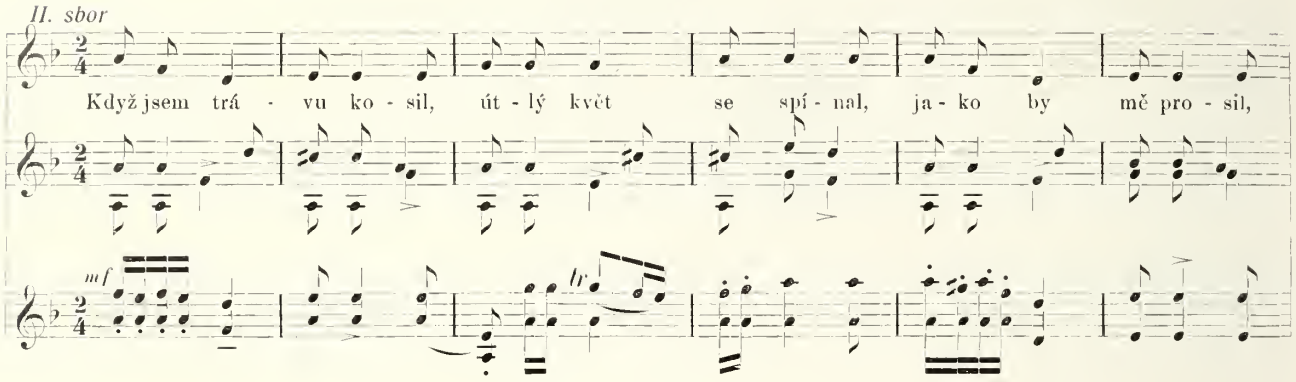

1. Když jsem trávu kosil.
útlý květ se spínal,
jako by mě prosil,
bych ho neutínal.

2. Líto je mi tebe.
spanilý kvítečku,
že tě musím skosit,
pro naší Aničku.

Slovenské spevy II., číslo 39.

1. Keď som trávu kosil,
útly kvet sa spínal,
akoby ma prosil,
bych ho nezotínal.

2. Škoda ťa tu kvitnúť,
spanilý kvietočku,
musím ťa odštipnúť
pre moju dievočku.

3. Moje frajeróčka
je ver krásna deva,
z jej modrého očka
ráj sa mi usmieva.

4. Hej, slovenskú dcéru
som si včul vyhľadal,
a ja bych ju veru
za celý svet nedal.

5. Nie však každá dcéra
od otca Slováka
zaslúži frajera,
hodného junáka.

6. Ktorá nemiluje
národ a vlasť svoju,
tej ja nevenujem
akživ lásku moju.

Zpěvy společnosti „Modloslužebníků", str. 19.

Keď som trávu kosil,
útly kvet se spínal,
ako by ma prosil,
bych ho nezotínal.

Darmo ty ma prosíš,
spanilý kviatočku,
já ťa mosím zoťať
pre svoju frajéruočku.

DOŽÍNKY.

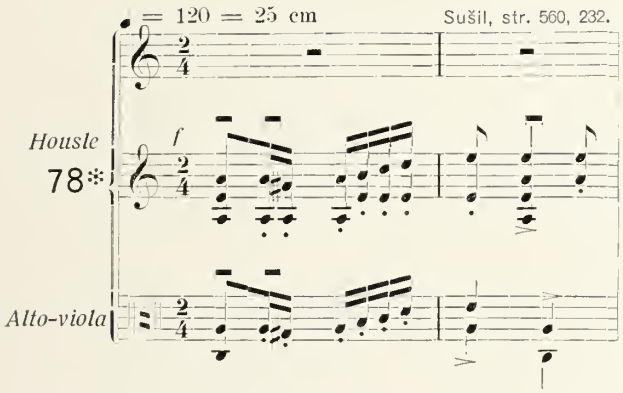
♩ = 120 = 25 cm
Sušil, str. 560, 232.
Housle
78*
Alto-viola

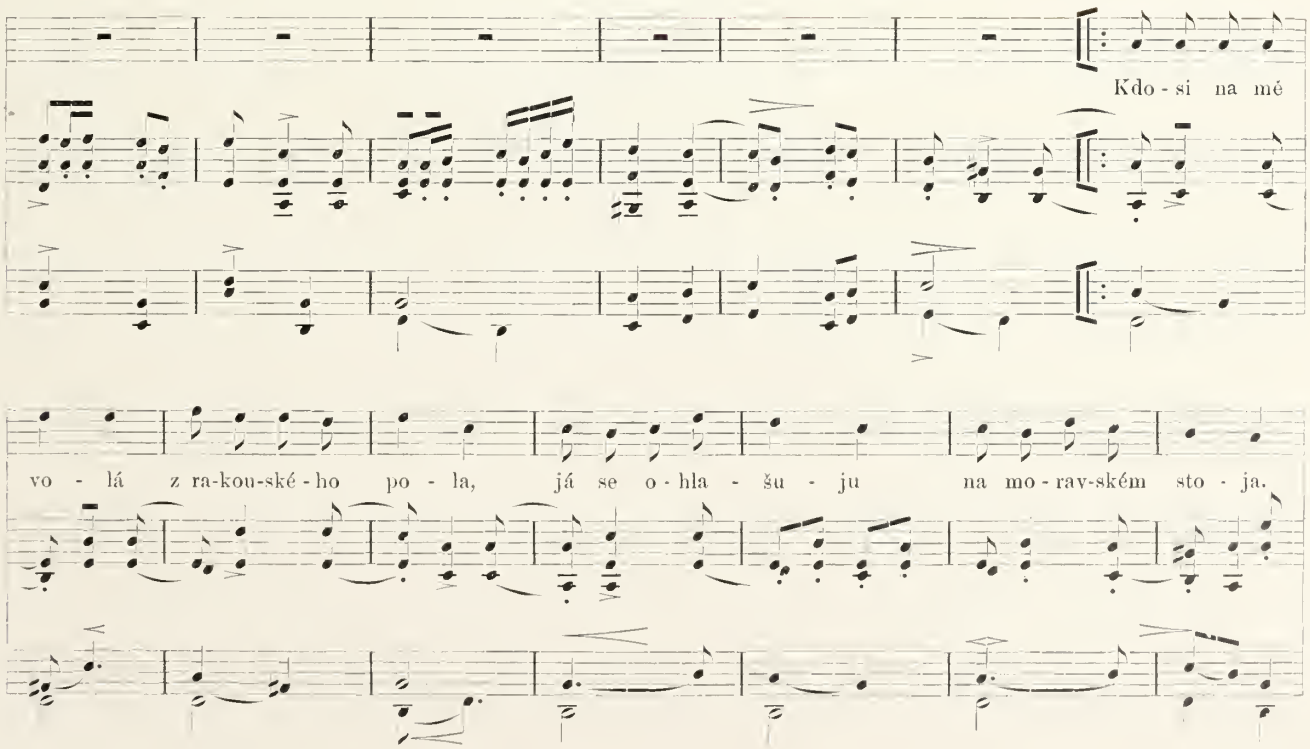
Kdo - si na mě
vo - lá z ra-kou-ské - ho po - la, já se o - hla - šu - ju na mo - rav-ském sto - ja.

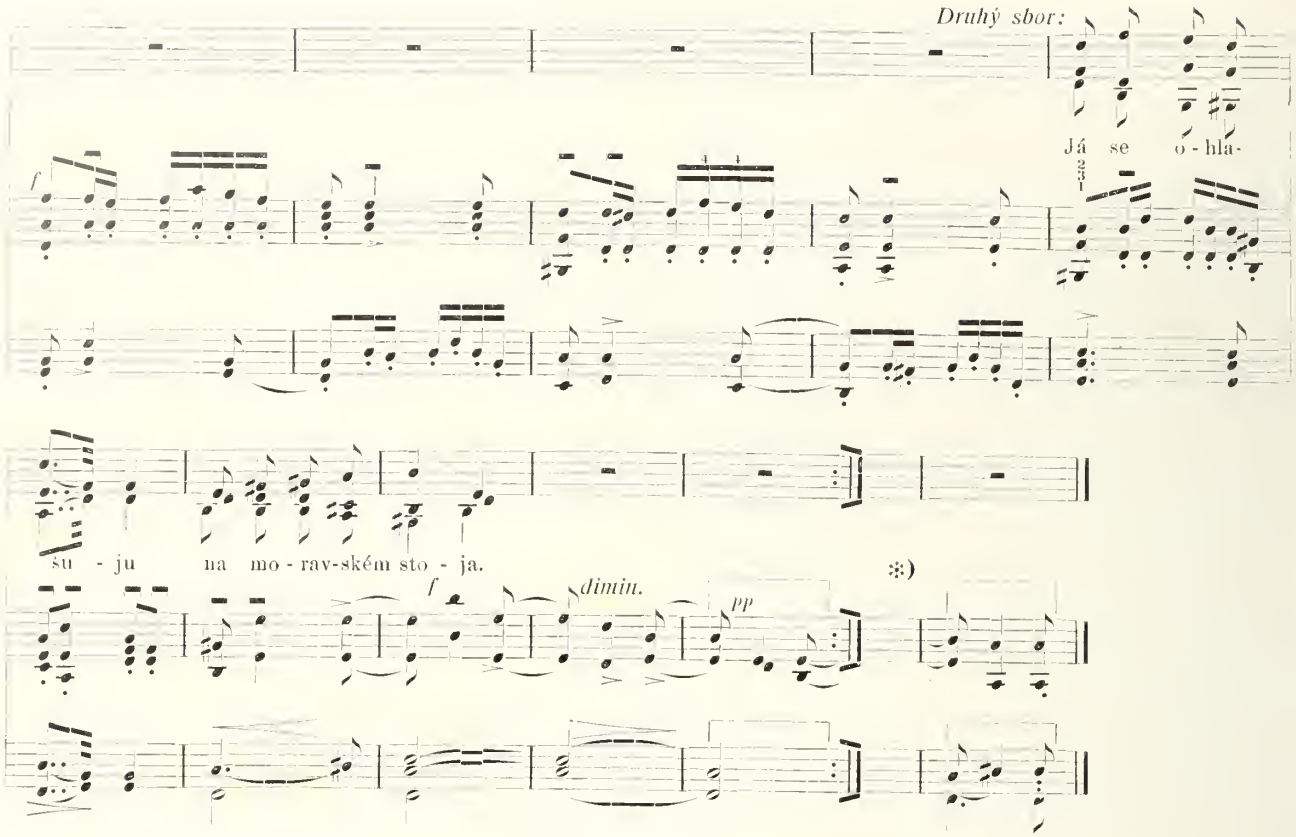

1. Kdosi na mě volá
z rakouského pola,
já se ohlašuju
na moravském stoja

2. Nic se nestarejte,
děvčata moravská,
už vám dozrávají
žita zadunajská.

3. Nic se nestarejte,
co se máte starat,
však vy nebudete
kontribuci dávat.

4. Kontribuci dávat,
na robotu chodit,
jenom se budete
po špacírách (s galánama) vodit.

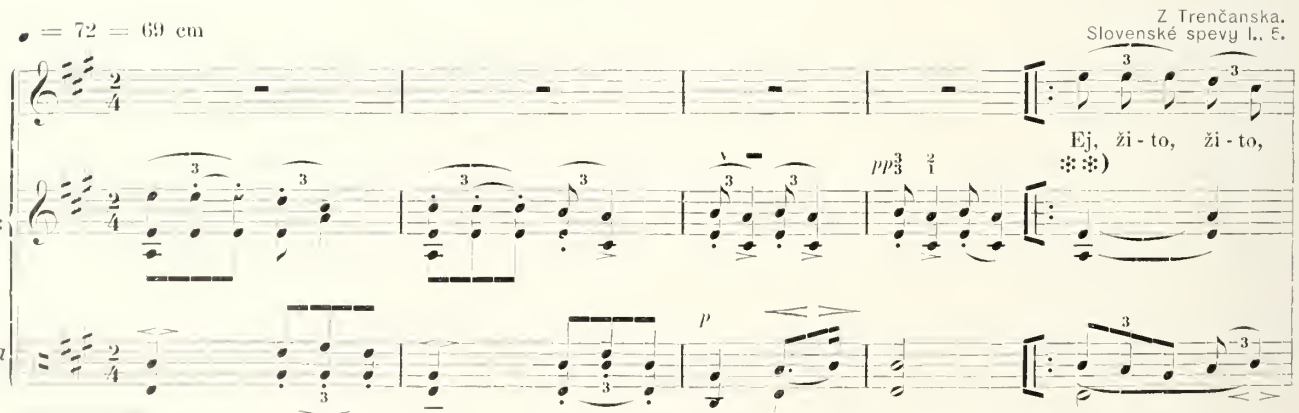

*) Tím taktem zakončiti, nepřipojuje-li se hned píseň následující.
**) Hraje li se pouze na housle, jest průvod při 1., 2. a 4. taktě tento:

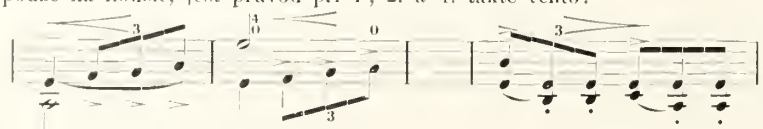

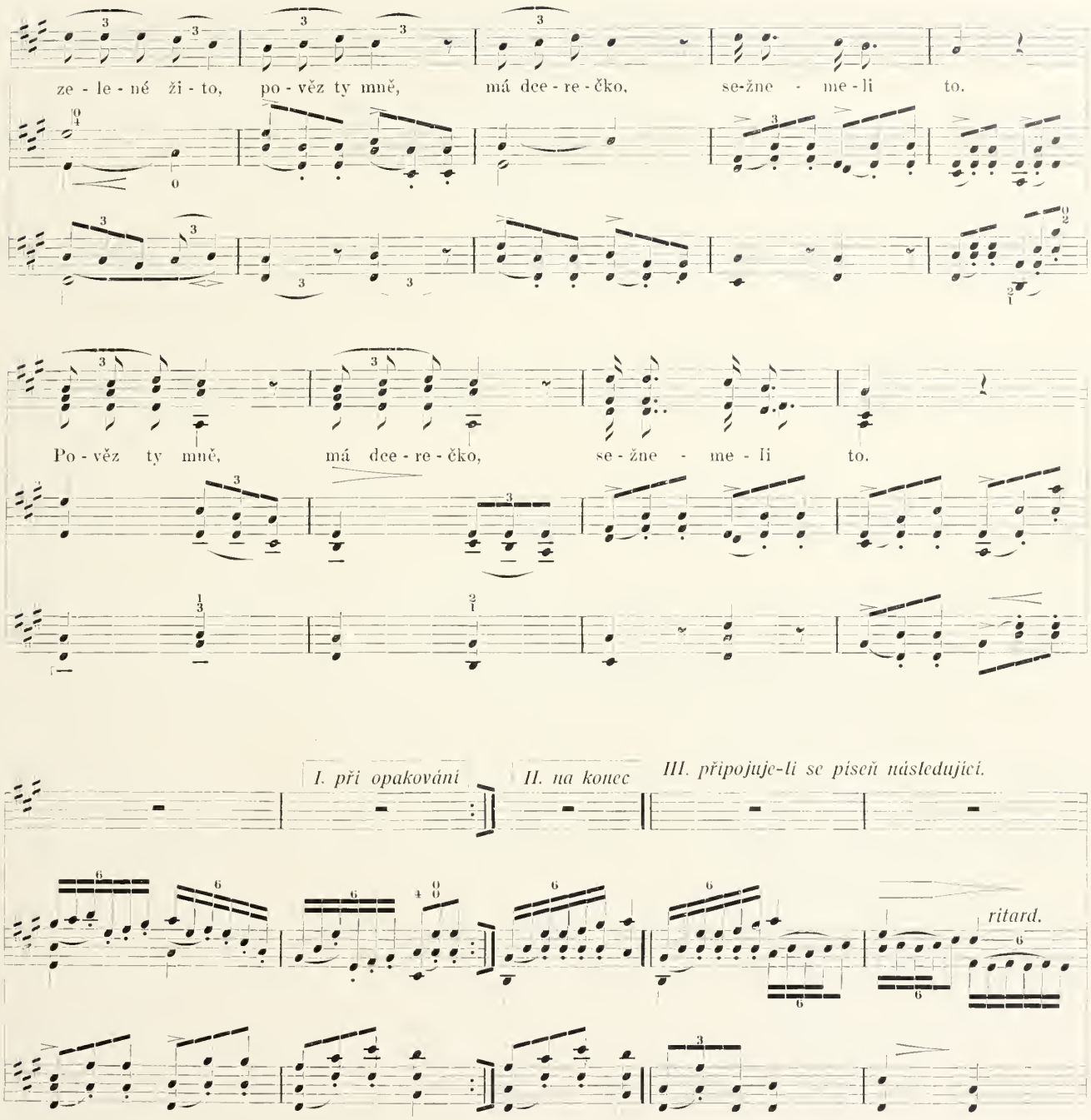

1. Ej, žito, žito, zelené žito,
pověz ty mně má dcerečko,
sežneme-li to.

2. Ej, oves, oves, zelený oves,
pověz ty mně má dcerečko,
sežneš-li ho dnes.

3. Ej, sežnu, sežnu, co bych dělala,
však jsem včera do večera
větší sežala.

Z Nechvalína.
Sušil, str. 557.
Bartoš I., str. 316.

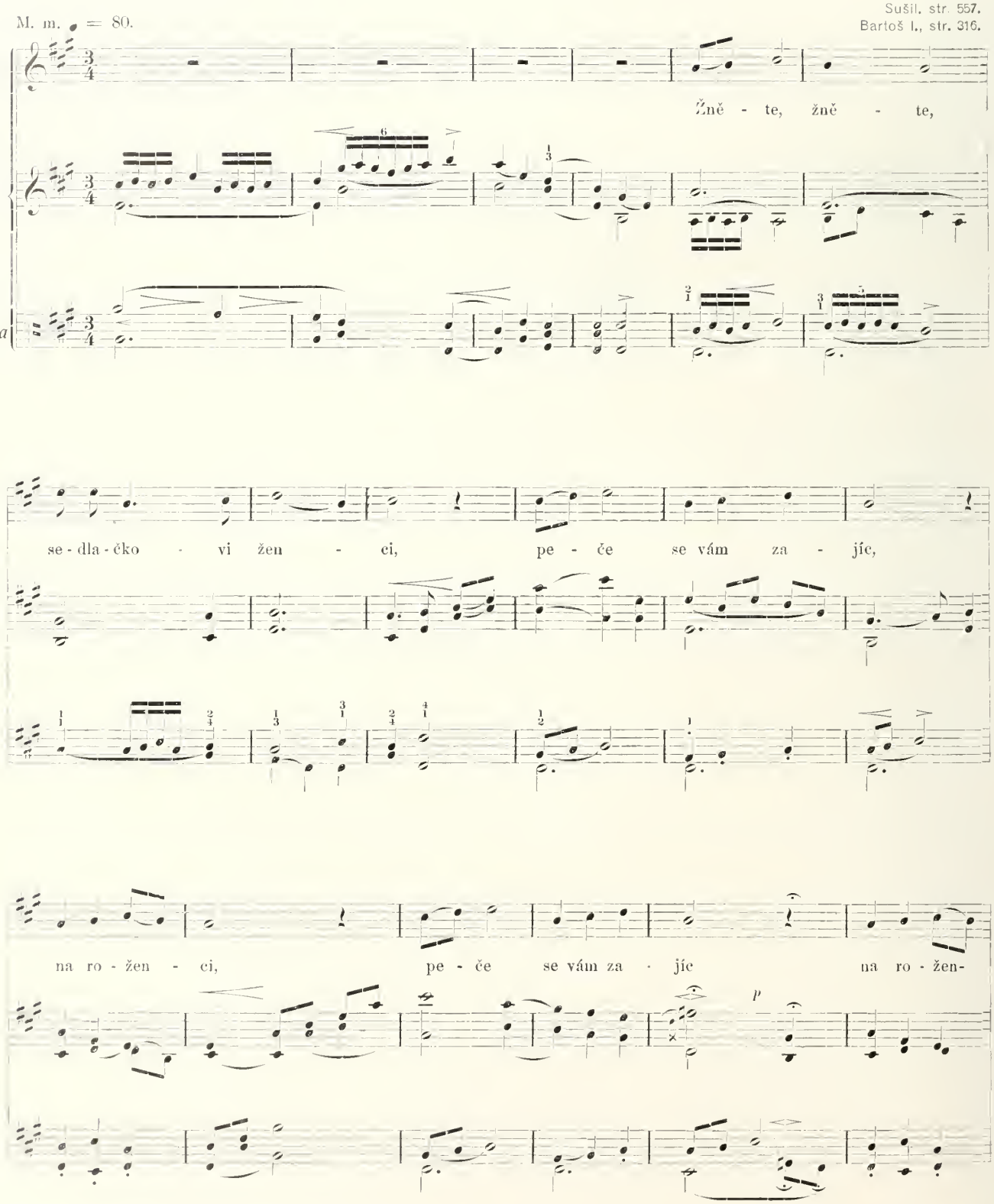

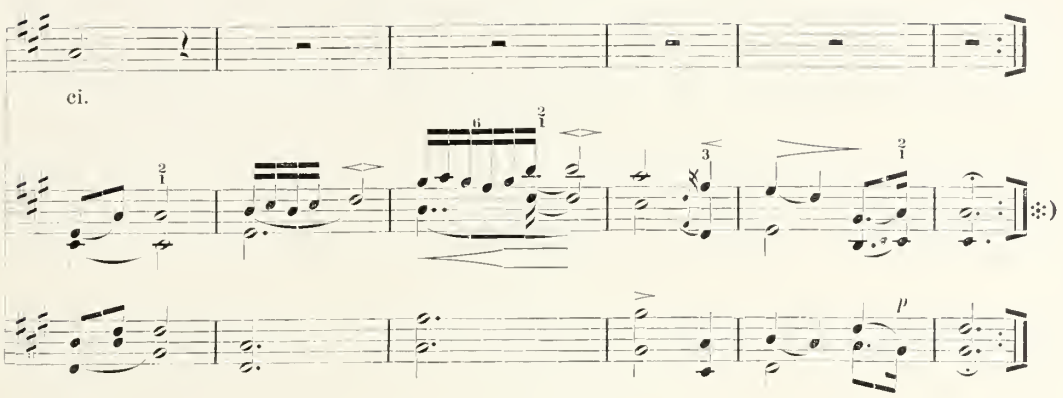

1. Žněte, žněte, sedláčkovi ženci,
peče se vám zajíc na roženci.

2. Žněte, žněte, dobře zažínejte,
ani hlavy vzhůru nezdvihejte!

3. Jest-li vzhůru hlavu pozdvihnete,
na veliké koze**) zůstanete.

Ze Žďárce.
Bart. II., str. 651.

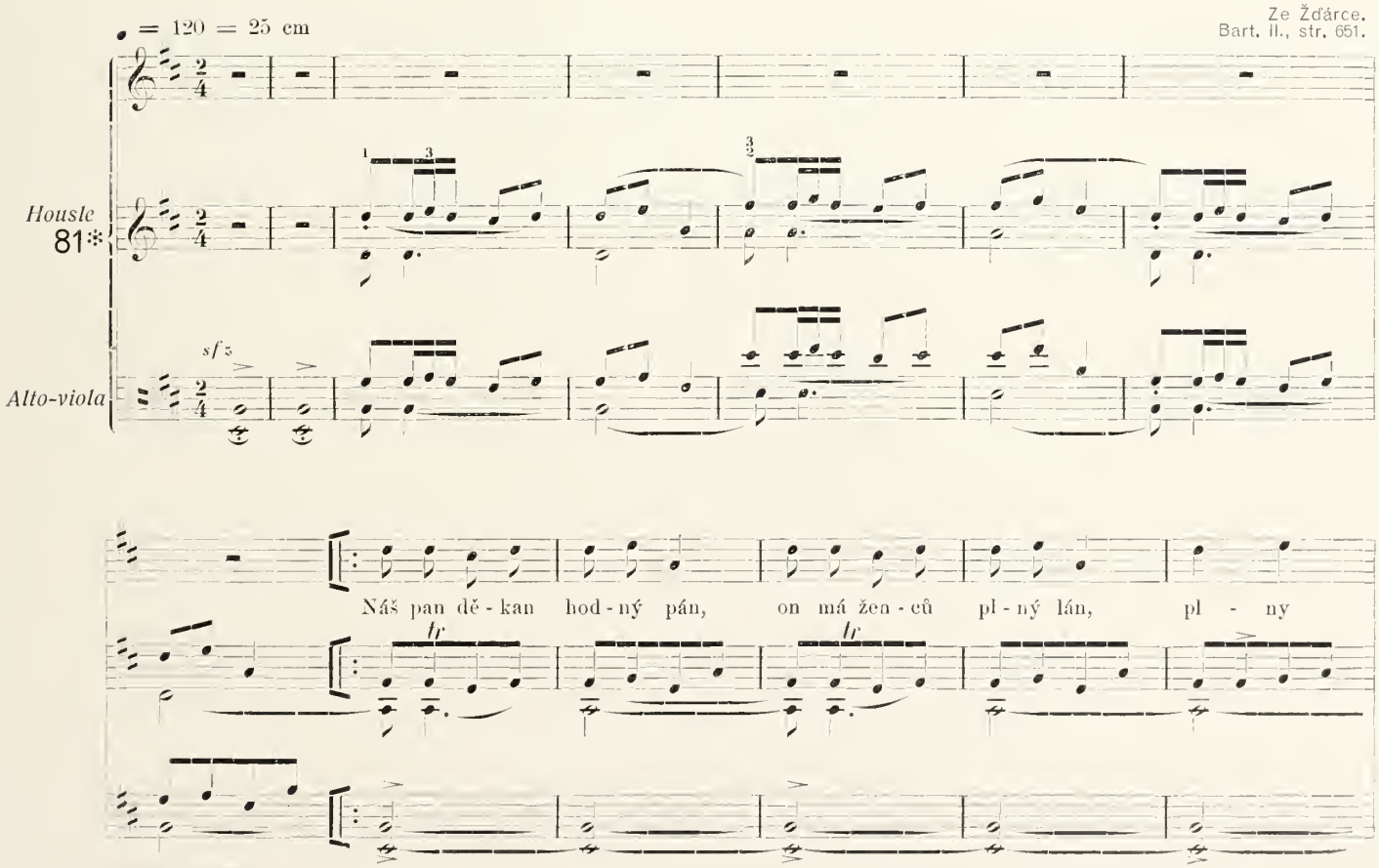

*) Po ukončení nastane kratičká pomlka, potom hned vpadne rázně první akord písně následující.
**) T. j. pozadu za ostatními, budete před sebou míti nepožatý kus, velikou „kozu“.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

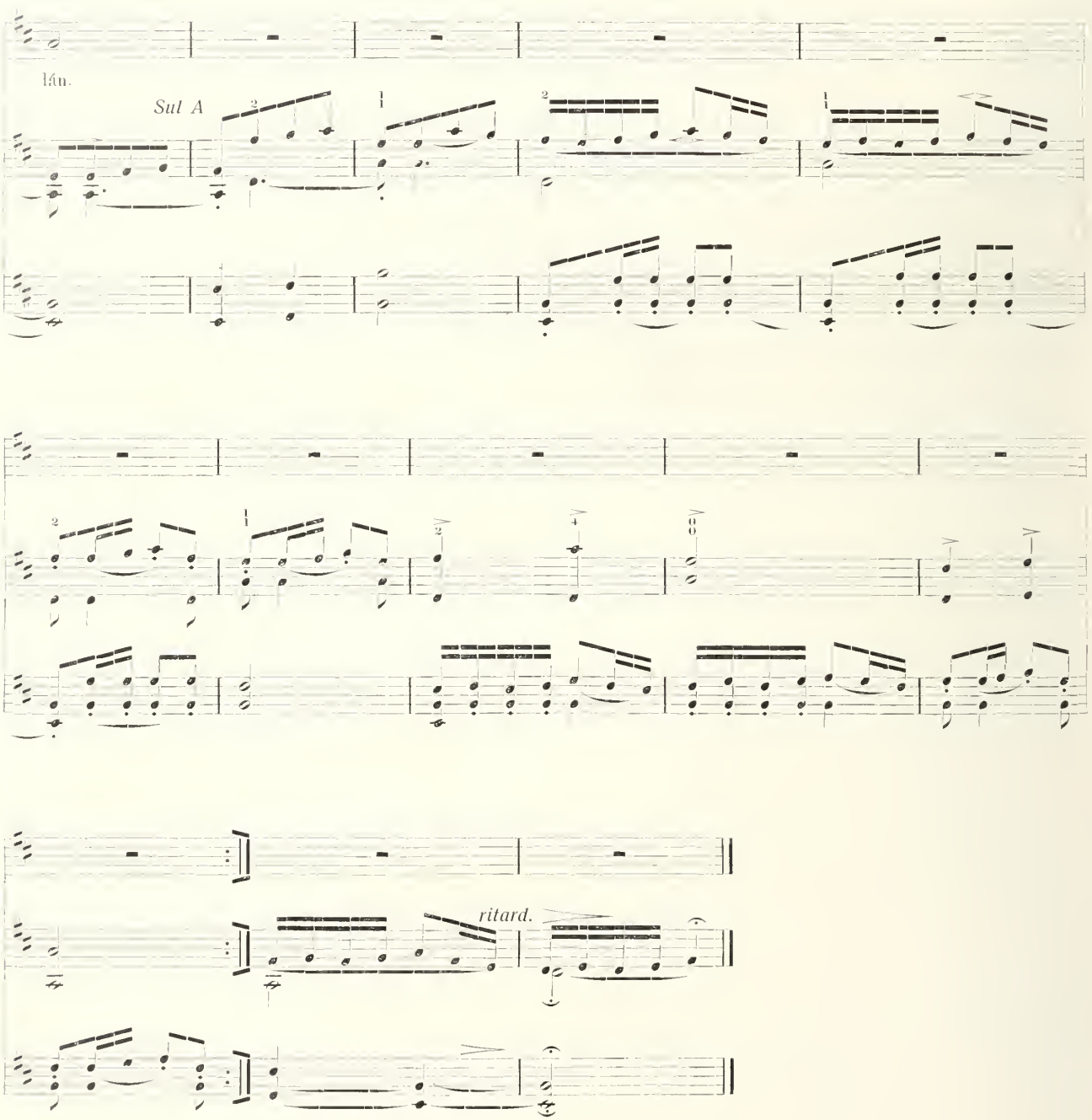

1. Náš pan děkan hodný pán,
ou má ženců plný lán,
plný lán.

2. Buďte, ženci, veselí,
však vás pán Bůh nadělí,
nadělí.

♩ = 60 = 100 cm

Od Vsetína
Bart III., str. 519.

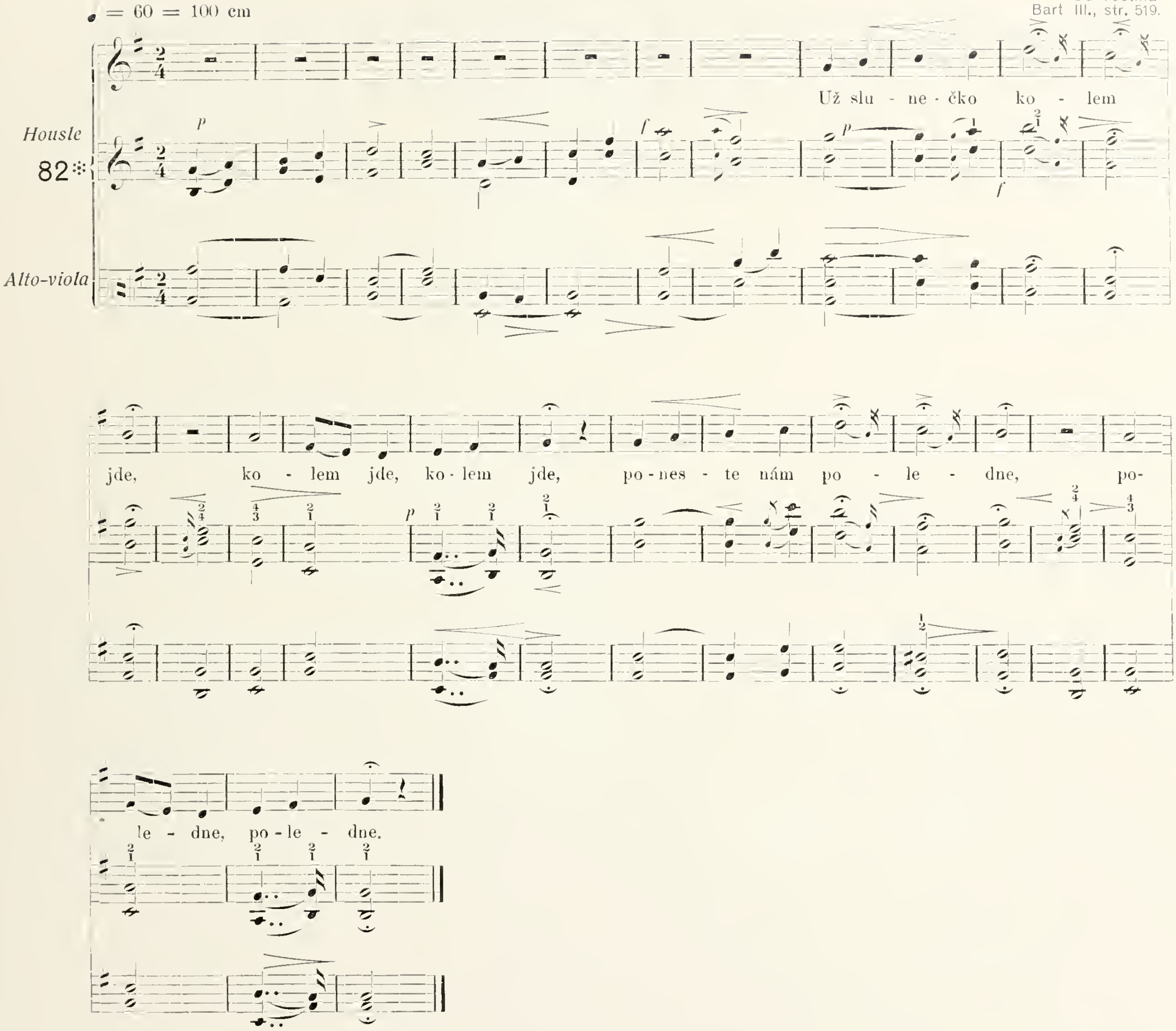

Na nápěv č. 82. zpívá se také:

Bartoš III., str. 522.

1. Už nám Pámbu [: pomoheł, :]
   a súsedom [: nemoheł :].
2. Šak on ím též [: pomože, :]
   šeckým naraz [: nemože :]
3. V súsedovej [: stodole :]
   rójili sa [: čmelové, :]
4. rójili by [: sa ešče, :]
   ale gazděnka nechce, [: už nechce :].

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

♩ = 72 = 69 cm

Od Vsetína.
Bart. III., str. 519.
Sušil, str. 559.

Housle

83

Alto-viola

Po le-dně, po-le-dně, le - bo ta ne - bý - vá, le - bo ta hos - po - dář

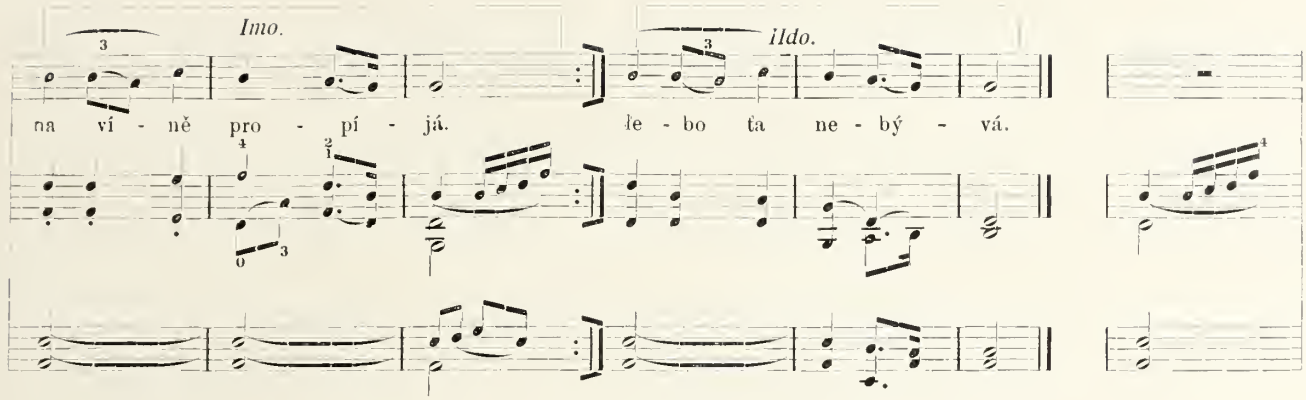

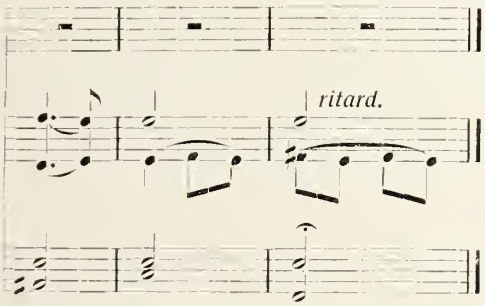

1. Poředně, poředně,
řebo ťa nebývá,
řebo ťa hospodář
na víně propíjá.

2. Na víně propíjá,
na bělkách*) projidá,
poředně, poředně,
řebo ťa nebývá.

♩ = 144 = 17 cm

Od Klobouk.
Suš. str. 556.

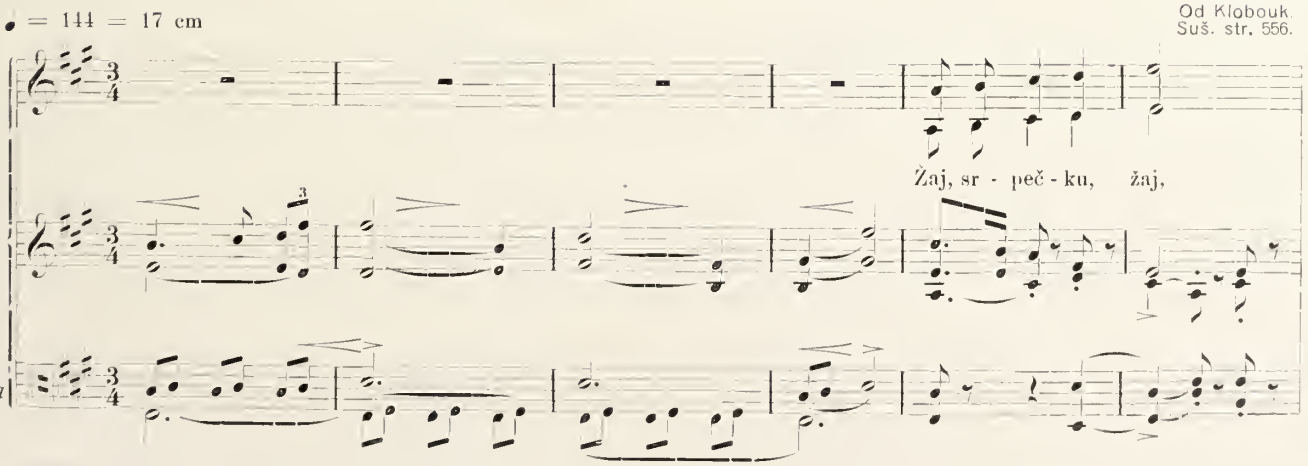

*) Bělky = bílé pečivo, housky, žemličky.

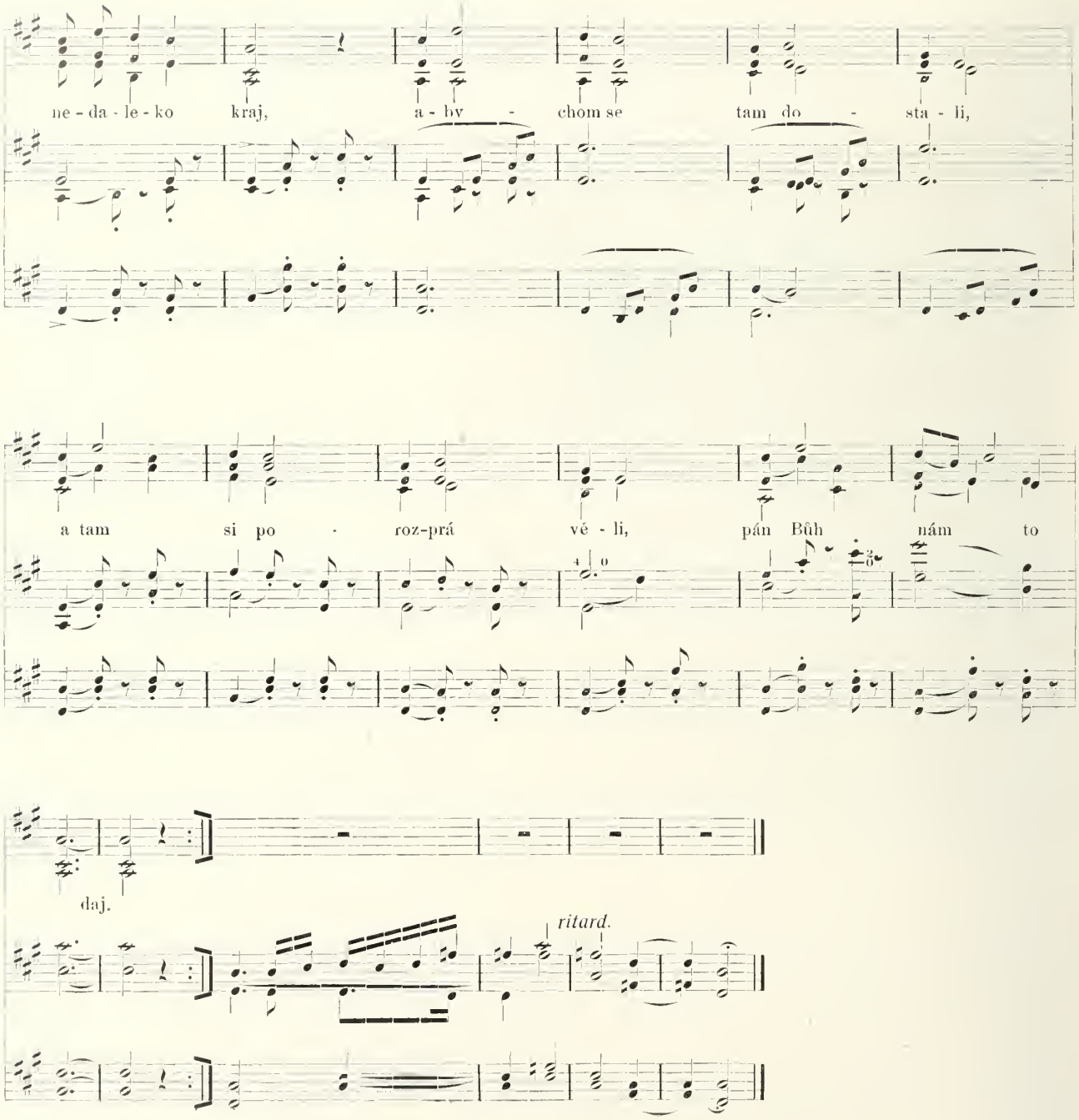
ne - da - le - ko kraj, a - by - chom se tam do - sta - li,
a tam si po - roz-prá vé - li, pán Bůh nám to
daj.
ritard.

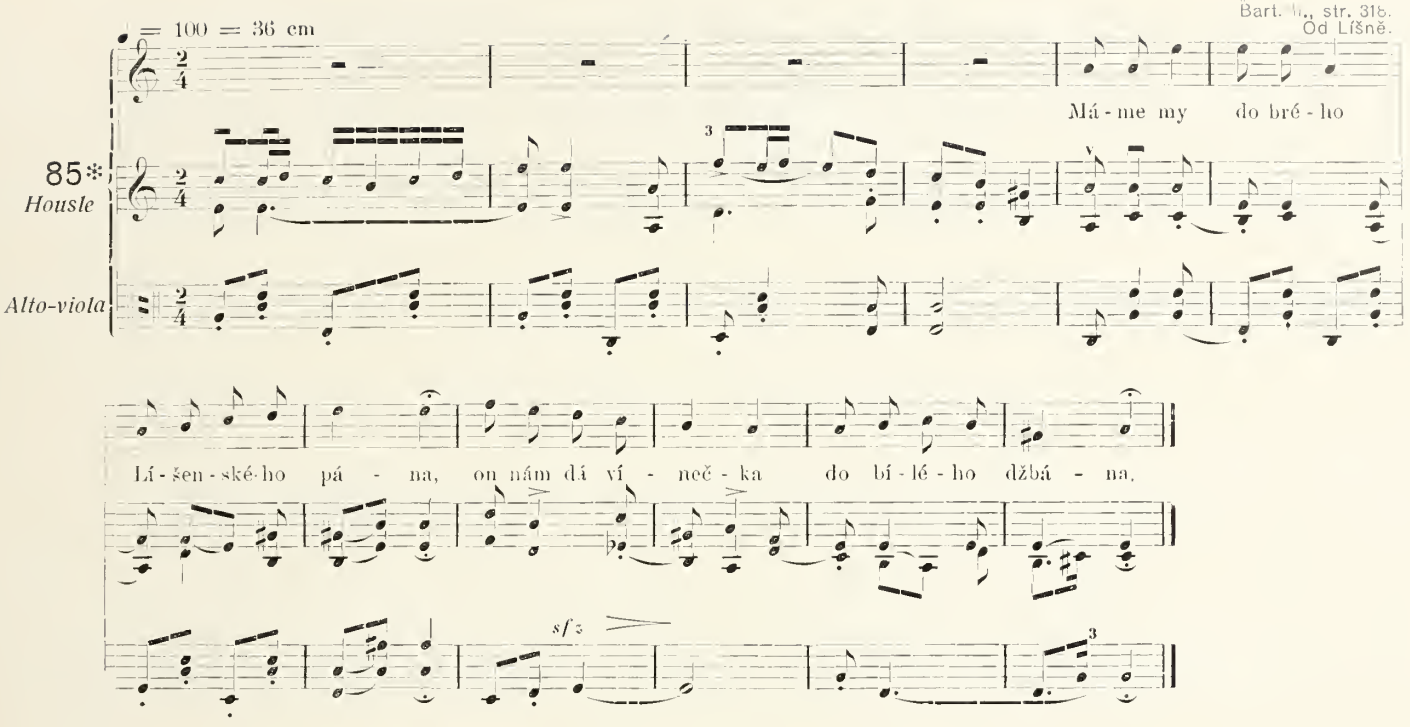
Bart. M., str. 316.
Od Líšně.
♩ = 100 = 36 cm
85*
Housle
Alto-viola
Má - me my do bré - ho
Lí - šen - ské - ho pá - na, on nám dá ví - neč - ka do bí - lé - ho džbá - na,
sfz

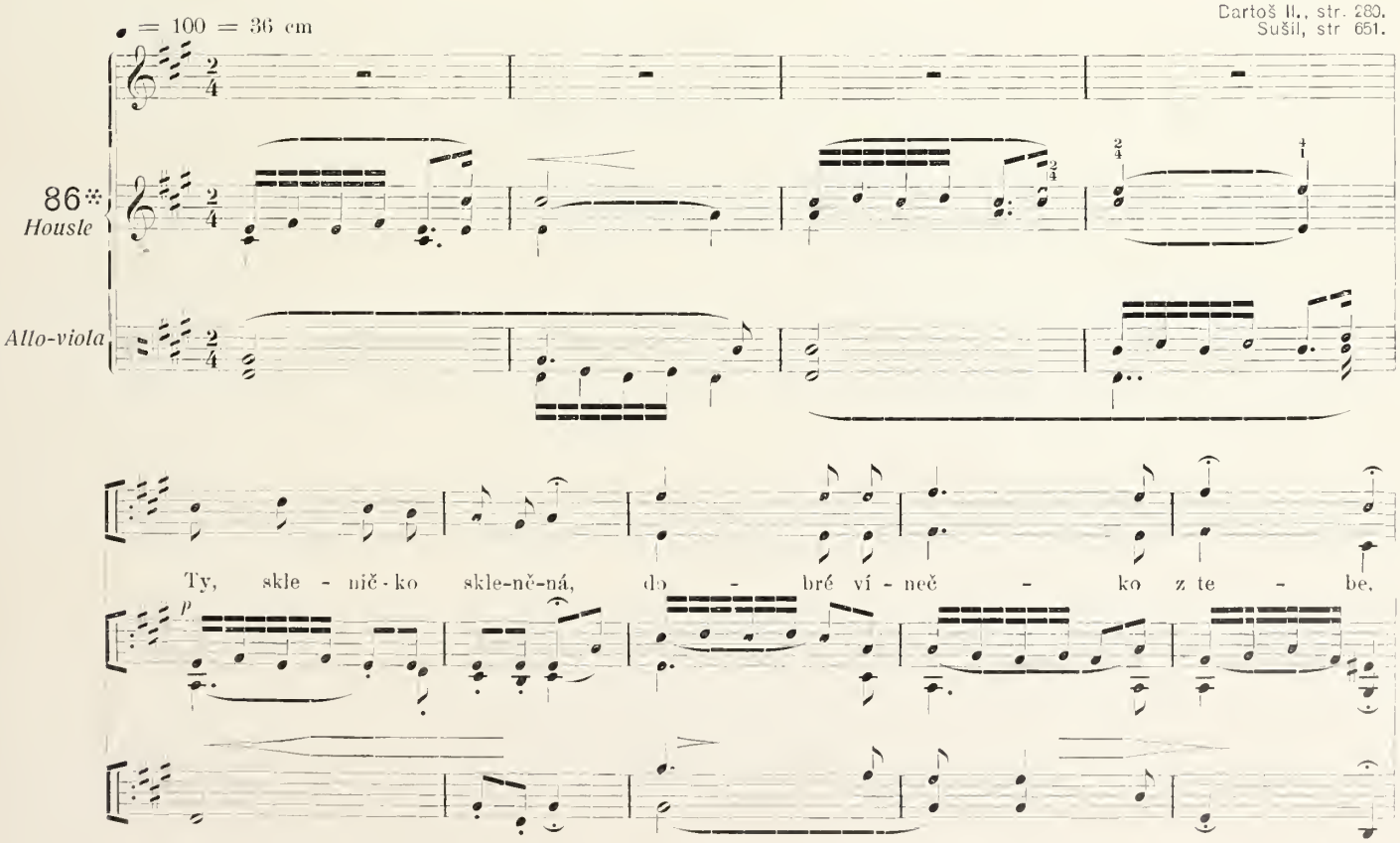
Bartoš II., str. 280.
Sušil, str 651.
♩ = 100 = 36 cm
86*
Housle
Allo-viola
Ty, skle - nič - ko skle-nč-ná, do - bré ví - neč - ko z te - be,
p

pán Bůh po - zdrav skle - ná - ře, kte - rý u - ro - bil te - be.

p

Do - bré ví - neč - ko z te - be,

p

kte - rý u - ro - bil te - be.

Že Žlinska,
Bart. I., str. 38.

♩ = 69

Housle 87*

Alto-viola

pp

mf

ritard. pp

♩ = 60

Pa - ne náš, pa - ne náš, ve - se - lé žen-ce máš a to vše-cko

pro to, že je dobře

cho-váš.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

1. Pane náš, pane náš,
veselé žence máš,
a to všecko proto,
že je dobře chováš.

2. Co jsme se nažali,
klásků nasbírali
na tom vašem poli,
až nás hlava bolí.

3. Už jsme se dožali
hájku zeleného,
dávej nám, gazdičku,
vínka červeného.

4. Jedou ženci s polí,
přikrývejte stoly,
stoly javorové
a lžíce plechové.

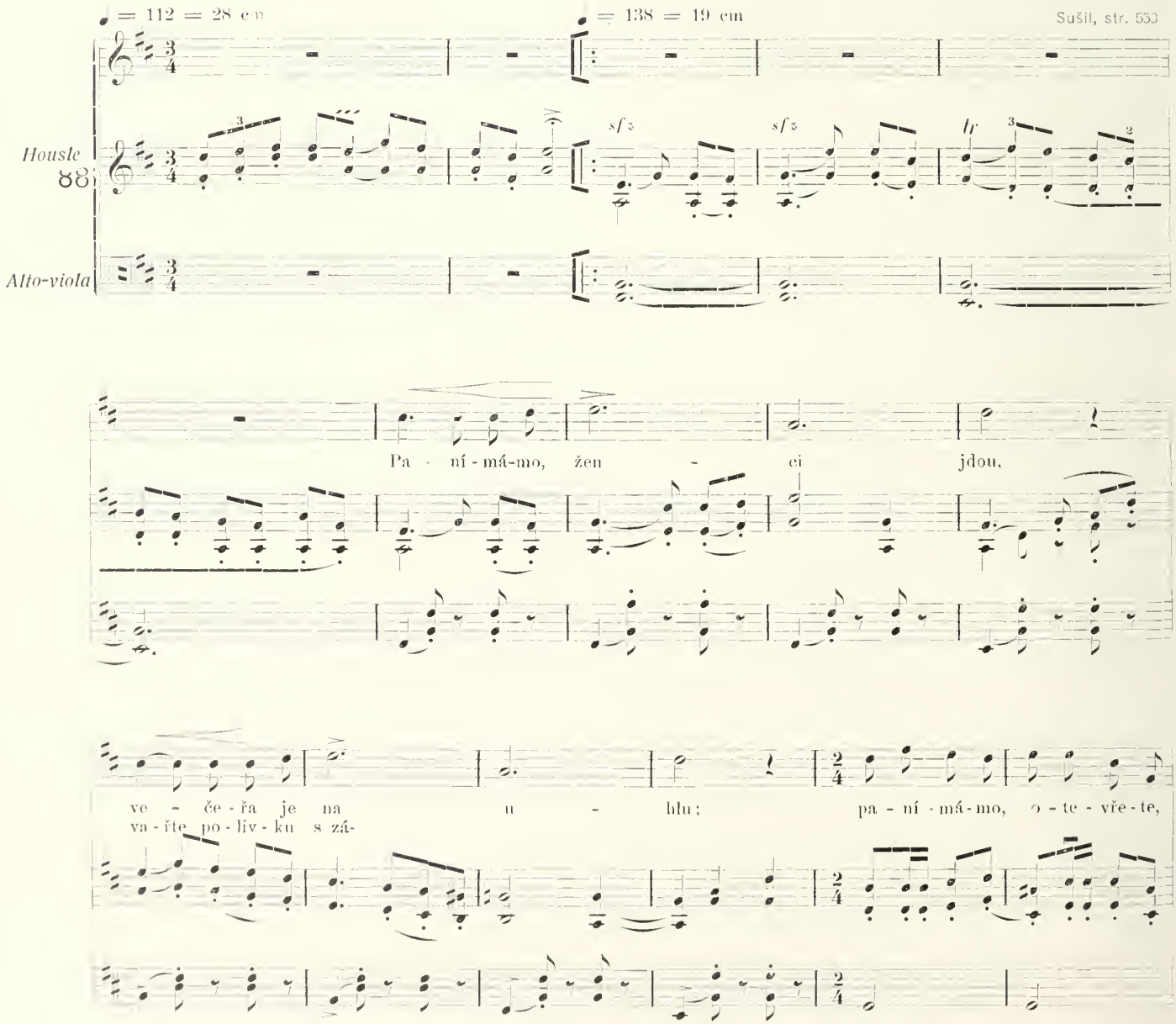

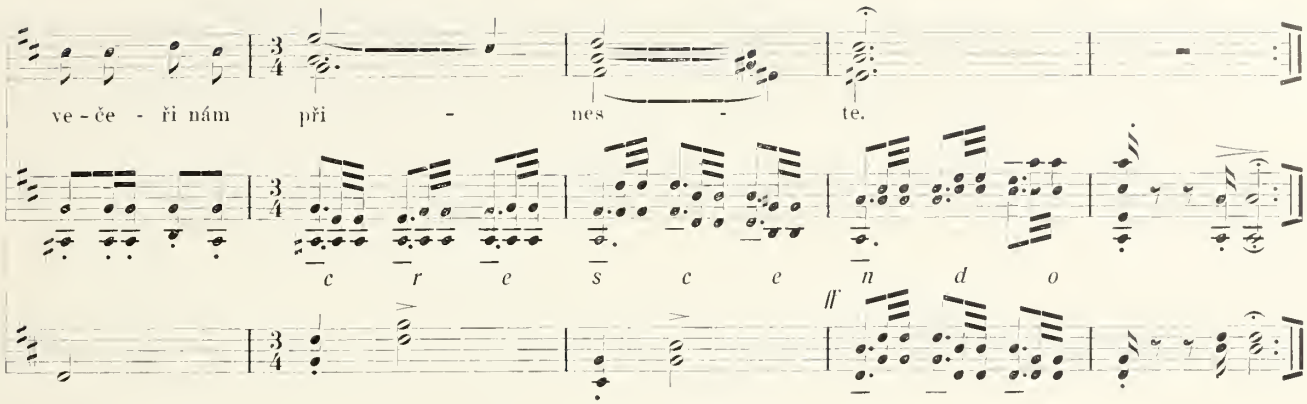

1. Panímámo, ženci jdou,
večeřa je na uhlu;
panímámo, otevřete,
večeři nám přineste!

2. Ženci už jsou za dvorem,
vařte polívku s zázvorem;
panímáma se ulekla,
na ruby sukni oblékla.

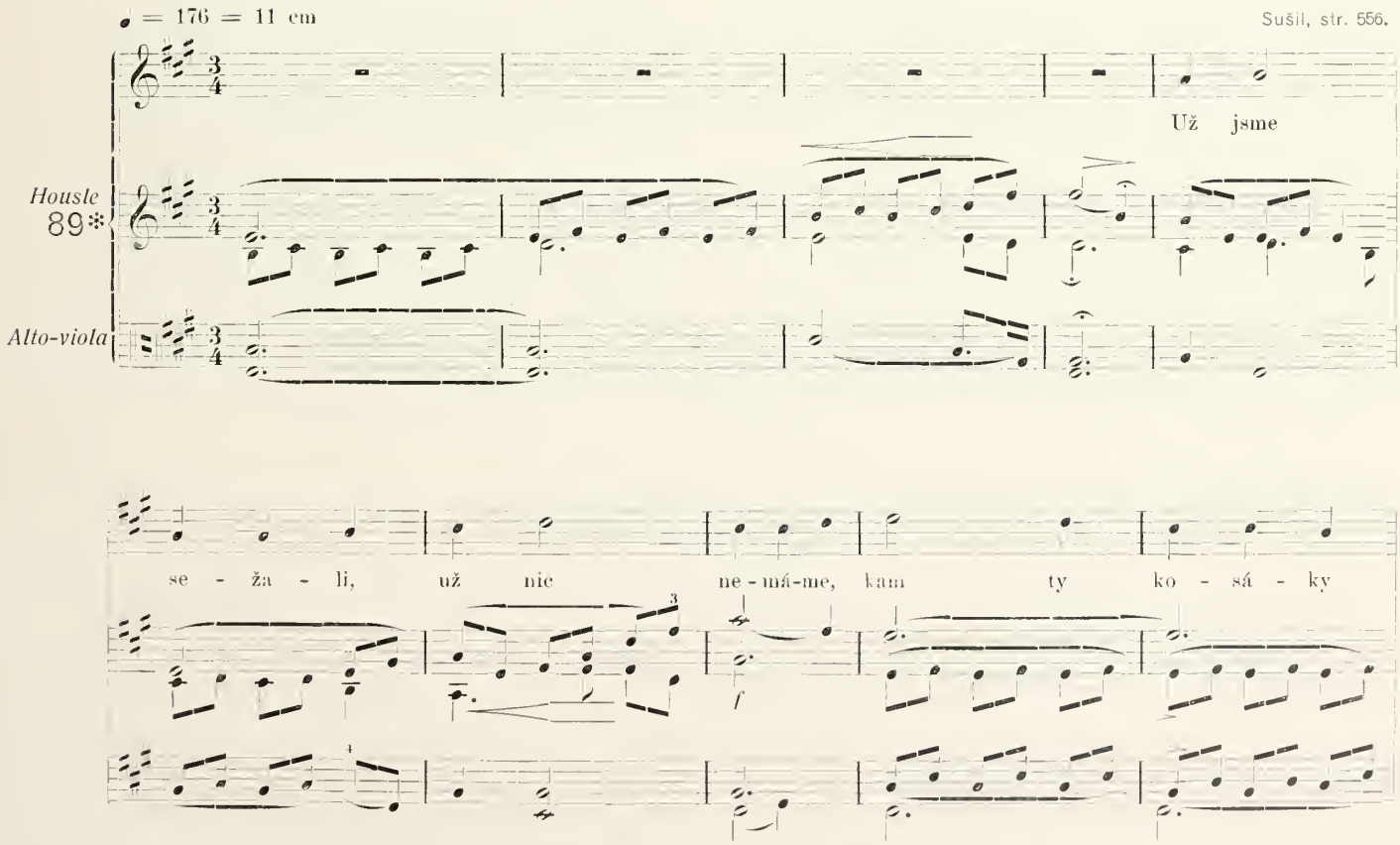

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

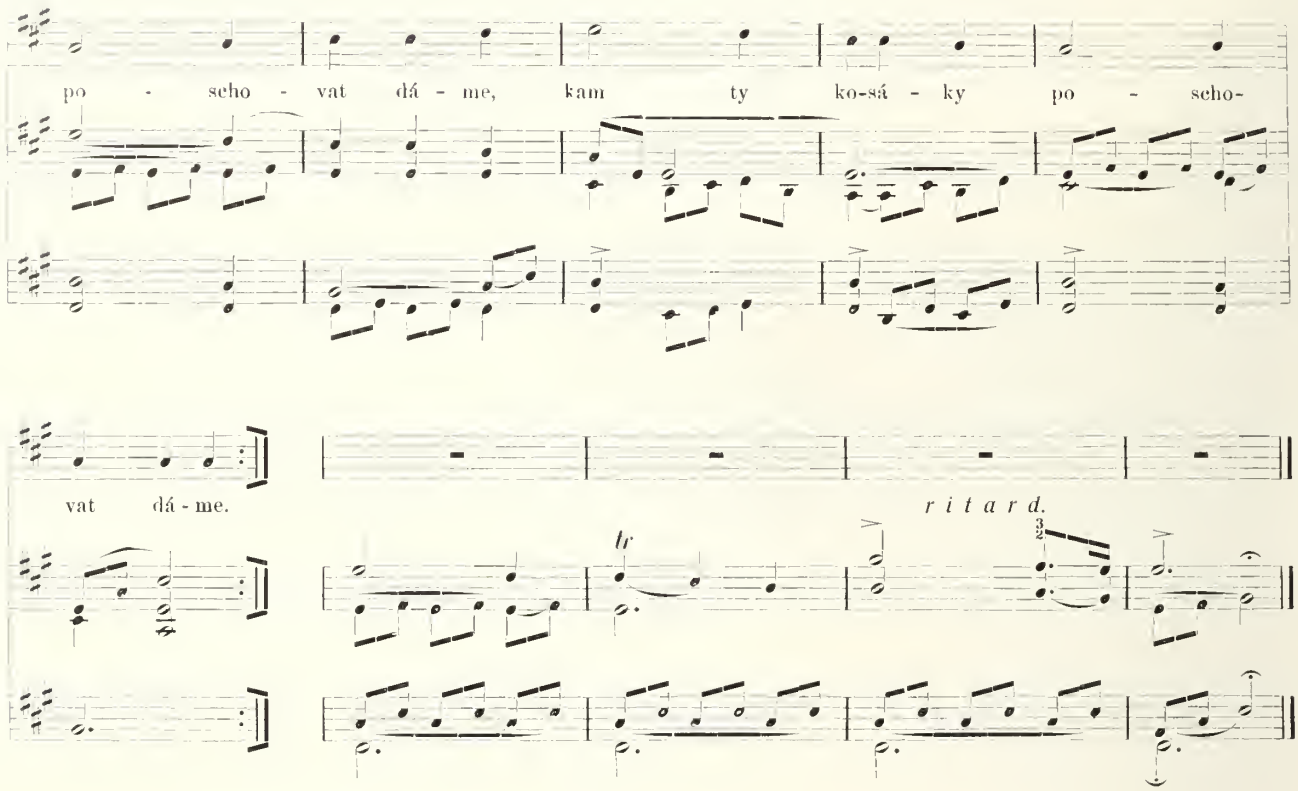

1. Už jsme sežali,
už nic nemáme,
kam ty kosáky
poschovat dáme.

2. Chystej, sedláčku,
chystej stolici,
na tu stolici
hodnou sklenici.

Z Borkovan u Klobouk.
Bartoš, II., str. 318.

♩ = 66 = 82 cm

90*
Housle

Alto-viola

Pa - ní - má - mo zla - tá,

Viz píseň následující.

o - tví rej - te vra - ta, ne - se - me vám vě - nec ze sa - mé - ho zla - ta.

Iuo. *IIdo.* ci.

1. Panímámo zlatá,
otvírejte vrata,
neseme vám věnec
ze samého zlata.

2. Ze samého kvítí,
ze pšeničných klásků,
abyste poznali
naši velkou lásku.

3. Kolik zrnek, kvítků
je v tom našem věnci,
tolik blaha nesou
vaši věrní ženci.

Z Nechvalína.
Bart., II., str. 317.

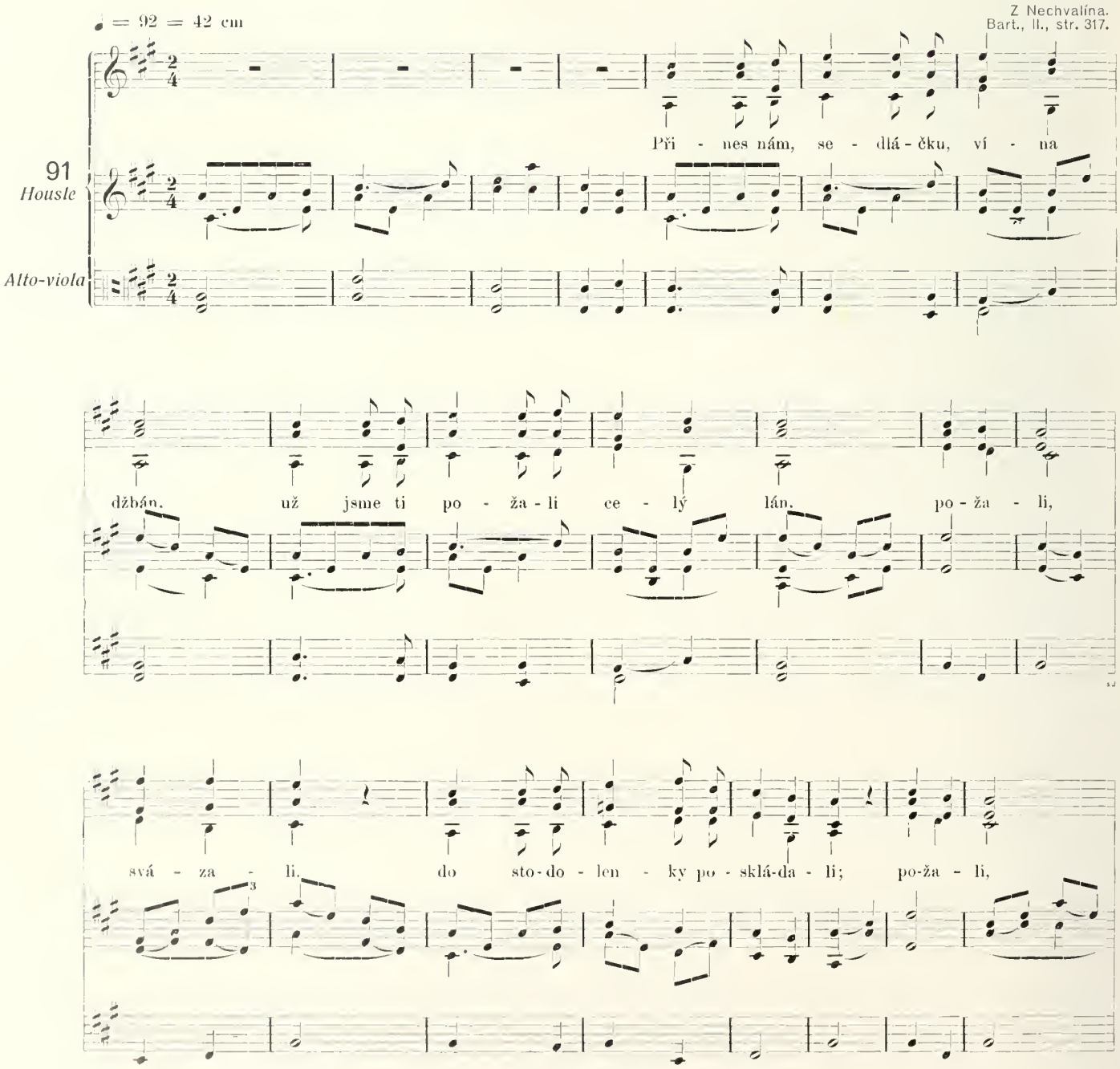

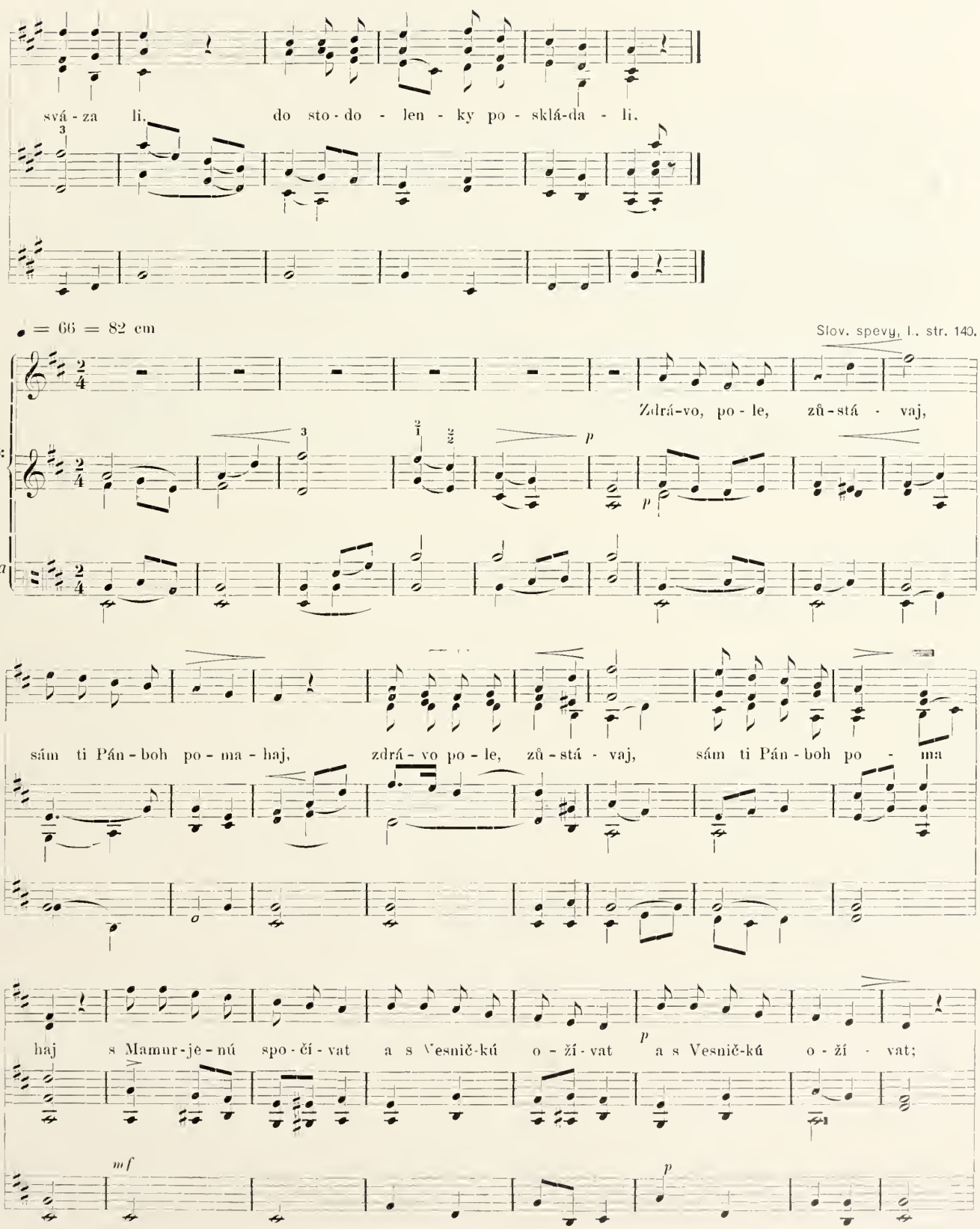
svá - za li, do sto - do - len - ky po - sklá-da - li.
♩ = 66 = 82 cm
Slov. spevy, I., str. 140.
92*
Housle
Alto-viola
Zdrá-vo, po - le, zů - stá - vaj,
sám ti Pán - boh po - ma - haj, zdrá - vo po - le, zů - stá - vaj, sám ti Pán - boh po - ma
haj s Mamur - jé - nú spo - čí - vat a s Vesnič-kú o - ží - vat a s Vesnič-kú o - ží - vat;

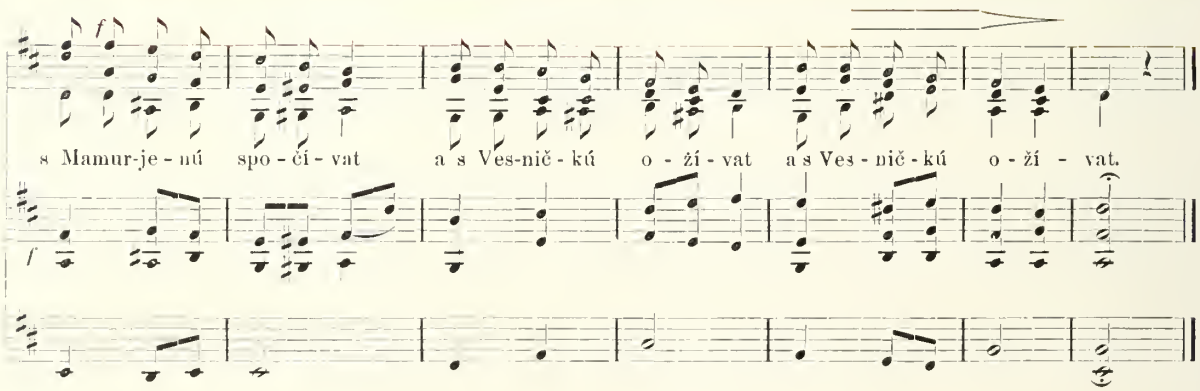

1. Zdrávo, pole, zůstávaj,
sám ti Pánboh pomahaj
s Mamurjenú spočívat
a s Vesničkú ožívat.

2. Zdrávi budte, vtáčátka,
všetky dobré božátka,
zdráva Živa, Živena,
matka naše milená.

3. Vyšla čeleď na medze,
vila věnce z nevädze,
z nevädze a pšeničky,
ověnčila paničky.

(= z chrpy)

PÍSNĚ ŽERTOVNÉ.

(POCHODOVÉ, TĚLOCVIČNÉ, TANEČNÍ.)

Sušil, str. 162.
Erben II, 70.

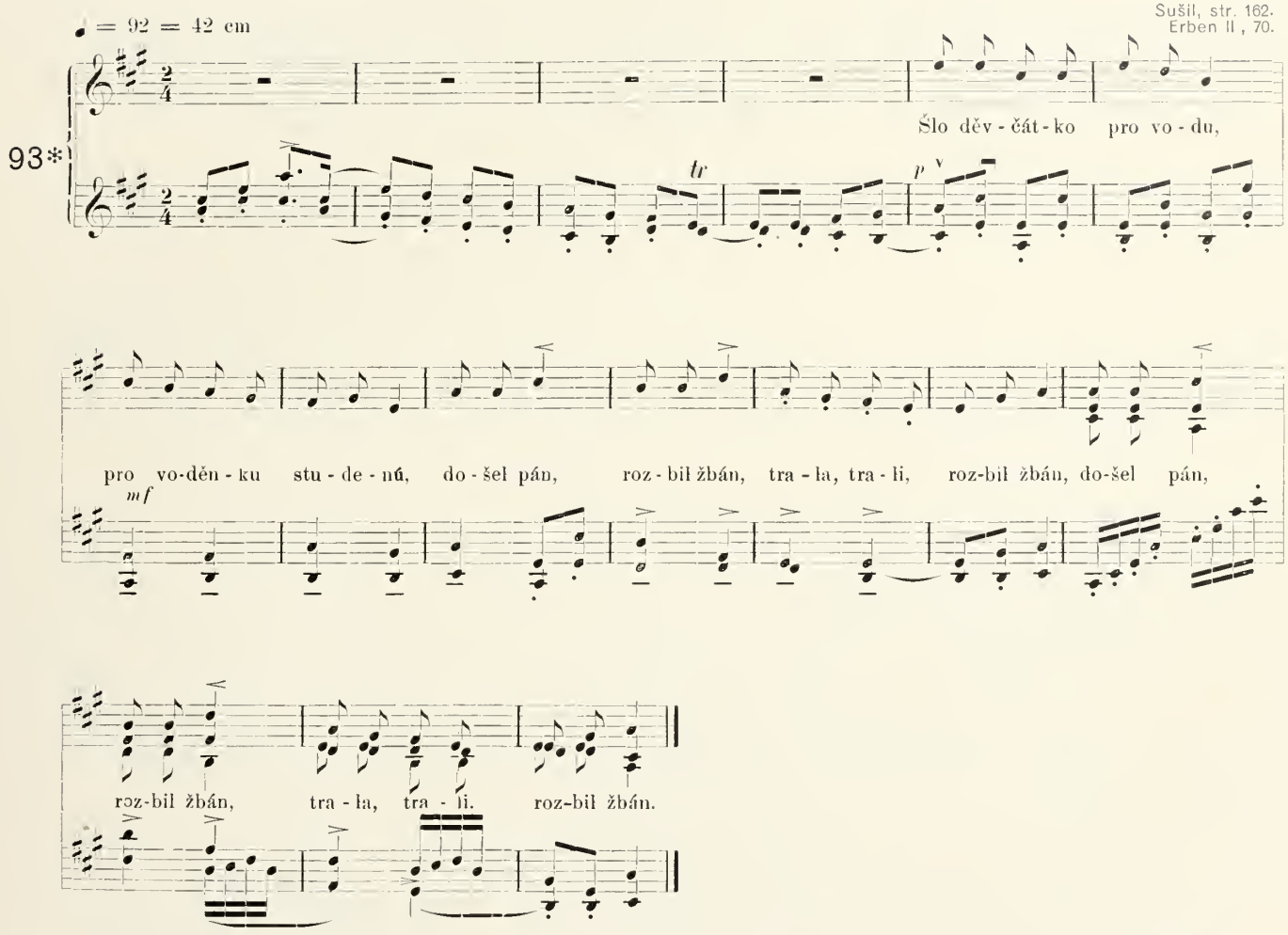

1. Šlo děvčátko pro vodu,
pro voděnku studenú,
došel pán, rozbil žbán,
trala, trali, rozbil žbán.

2. Děvče hned nemeškalo
a za pánem běžalo:
Dyž jsi pán, zaplať žbán.

3. Nestarej sa, děvče ty,
škoda sa ti zaplatí:
za ten žbán dukát dám.
(krávu, koňa, dům ti, panství, bratra)

4. Děvče dukát nechtělo,
jenom žbána želelo:
Dyž jsi pán, zaplať žbán.
(krávy, koňa, domu, panství, bratra)

5. Nestarej sa, děvča ty,
škoda sa ti zaplatí;
za ten žbán sebe dám.

6. Děvče hned dom běželo,
a na máti volalo:
ráda jsem, našla jsem.

7. Ztratila jsem, našla jsem,
rozbila jsem, ráda jsem,
za ten žbán, pána mám.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

♩ = 120 = 25 cm

Ze Želetic.
Bart. II., str. 320.
Ant. Novotný.

94*

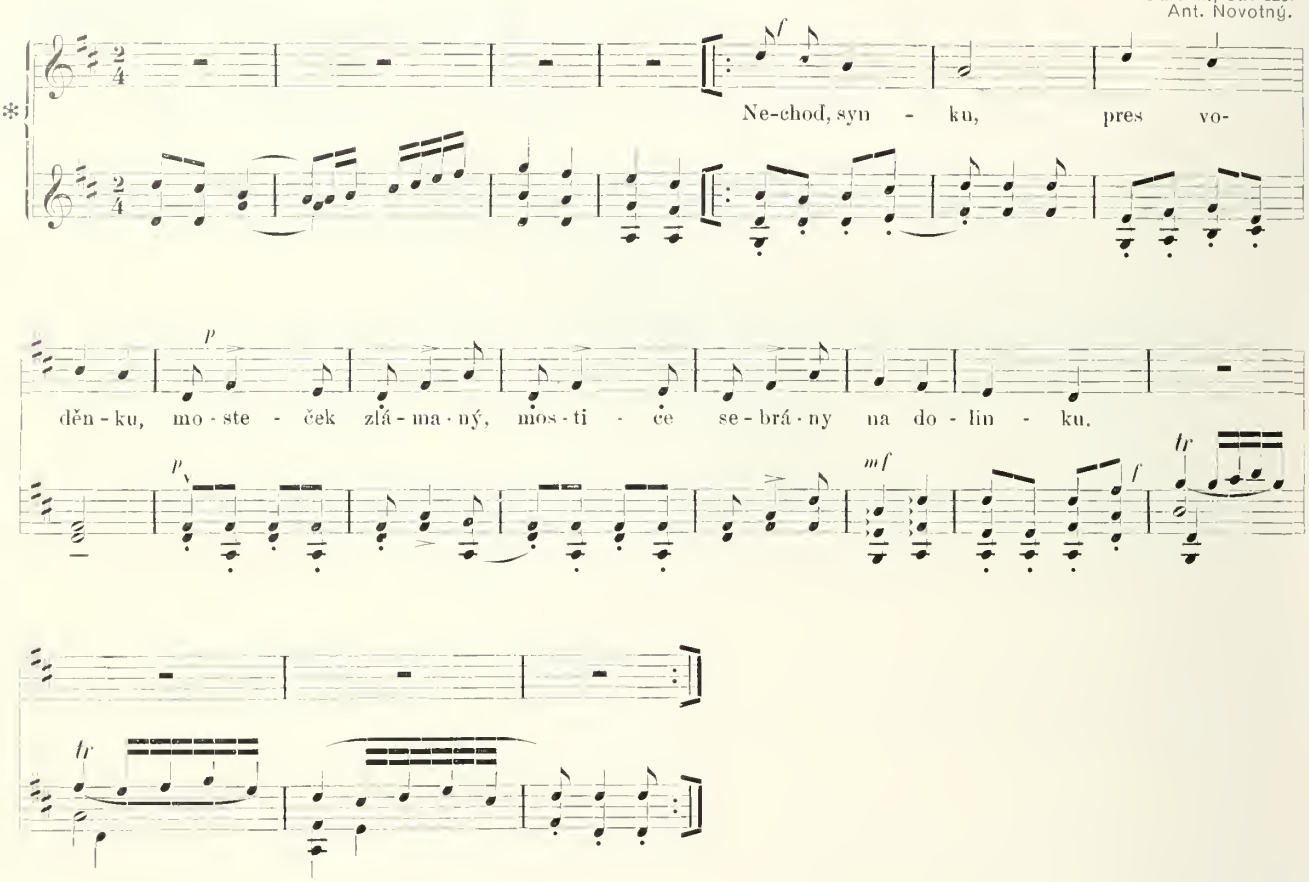

1. Nechoď, synku, pres voděnku,
mosteček zlámaný,
mostice sebrány
na dolinku.

2. Vody hrubé nebojím sa,
vsednu na koníčka,
ej bystrá vodička,
prebrodím sa.

3 Nechoď, synku pres Javorník,
hlavu ti pobije,
rokytím zakryje
v lese zboník.

Jiný text:

4. Nepobije, nebojím sa,
mám ostrú šavličku
a bystrú hlavičku,
ubráním sa.

1. Šla na trávu
k lesu, k háju,
nažala travičky pro štyry kravičky,
pro svú slávu.

2. Kde je šafář?
„Co se pytáš?
On sedí v rokytí, kde slunce nesvítí,
ejnom navaž!“

♩ = 120 = 25 cm

95*

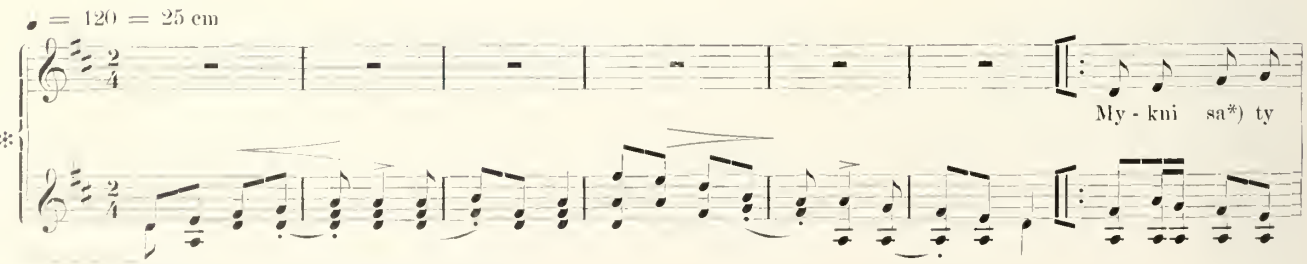

*) Mykni sa = mrskni sebou, pospěš si.

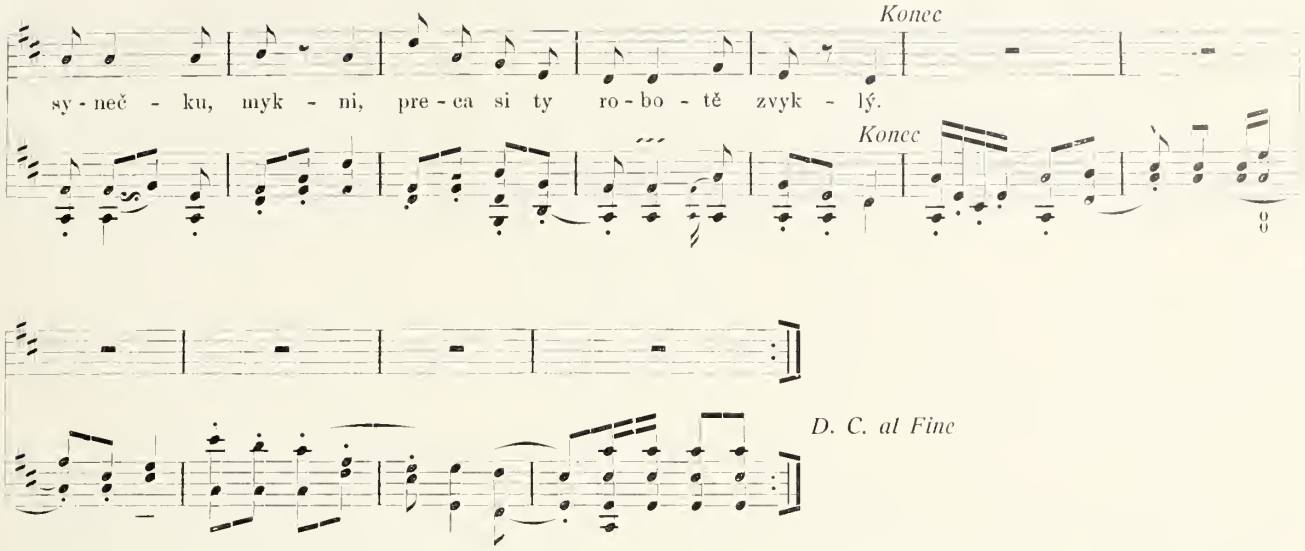

1 Mykni sa, ty synečku, mykni,
preca si ty robotě zvyklý.

2. Preca ty mně, synečku, pověz,
kdože to tam vypásl oves.

3 Preca ty mně povědět mosíš,
lebo za to, synečku, zkusíš.

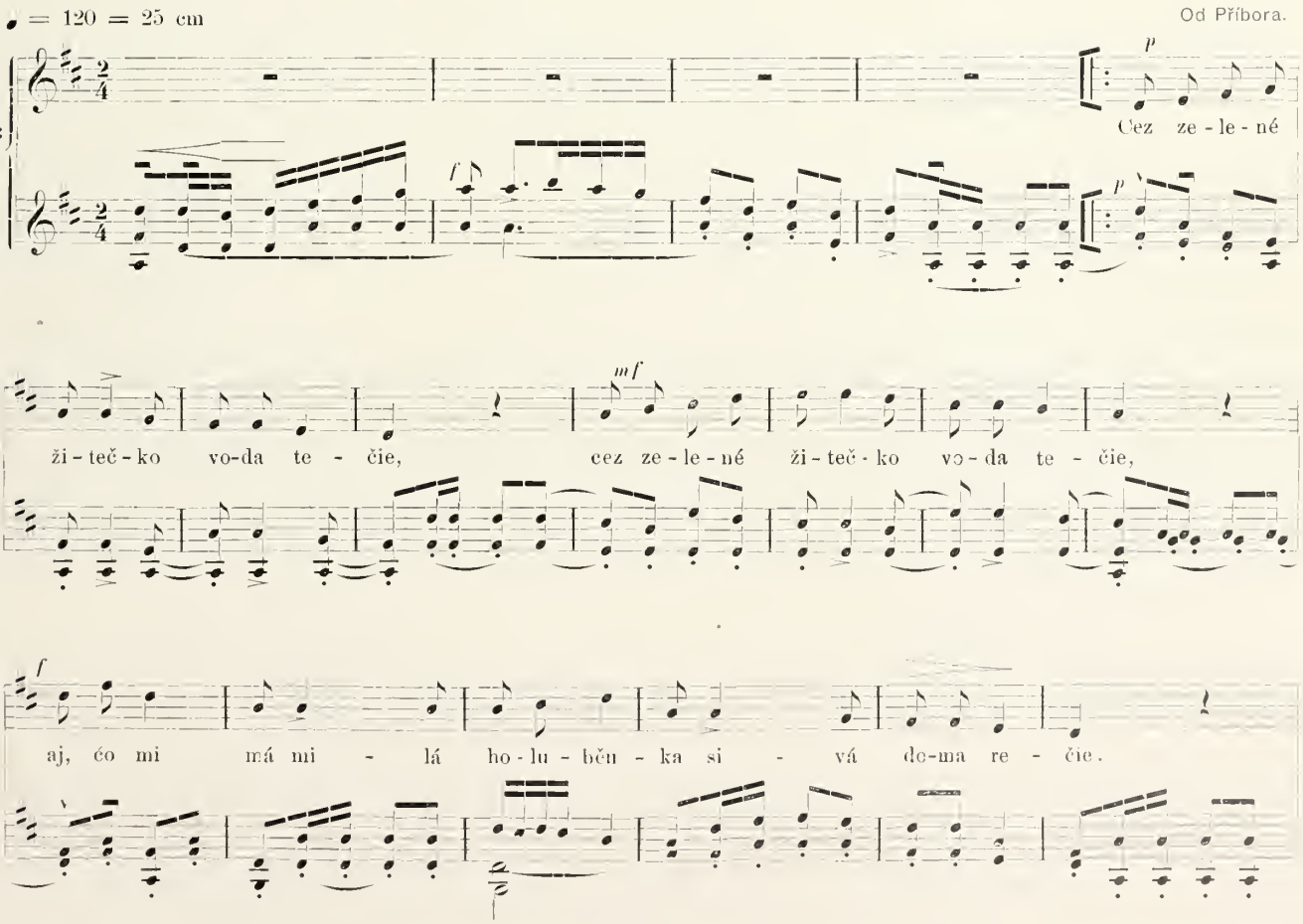

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

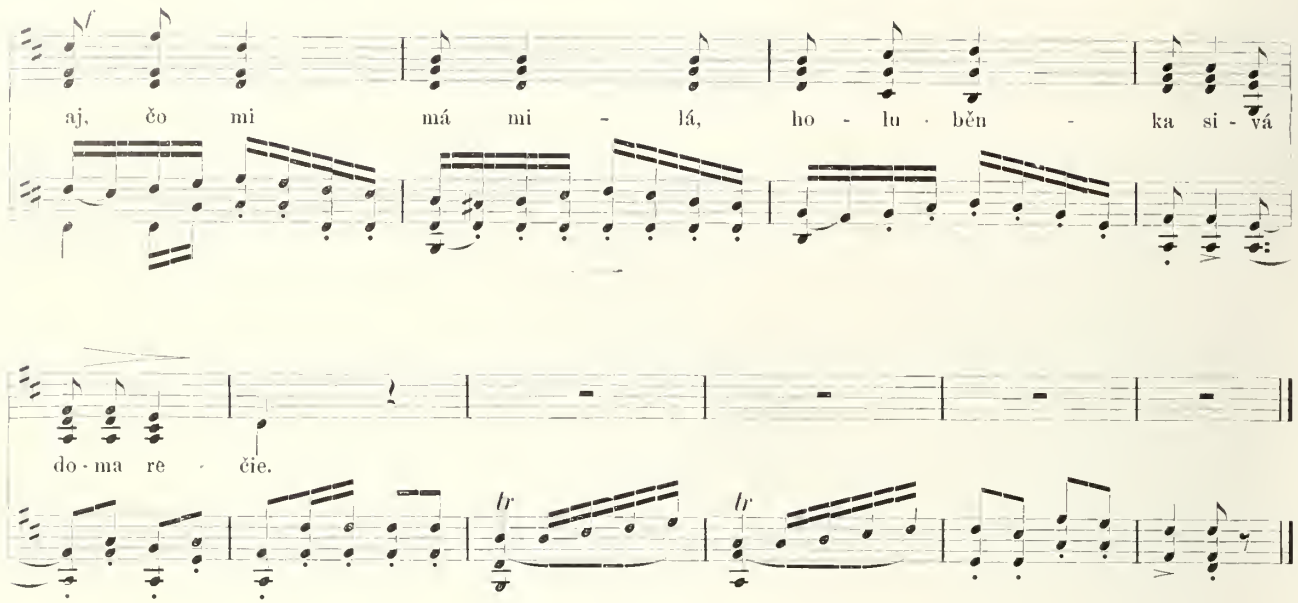

1. Cez*) zelené žitečko voda tečie.
aj, čo mi má milá, holuběnka sivá
doma rečie**).

2. Aj, čo by mi reknula šuhajovi:
prepil som žitečko, aj oves zelený
do korení. (na kopeni)

3. A ked***) som všetko prepil, nebojím sa;
na vojnu verbujú, na vojnu verbujú,
zverbujem sa.

4. A mal†) som ja konička s bílú liskú,
který mňa nosíval, který mňa nosíval
pres vodičku.

5. Pres vodičku studenú pres hájíček,
nejednú, nedvakrát pode mnú zarechtal
můj koníček.

Z Provodova a z Březnice.
Sušil, str. 536.
Bart. I., str. 3.

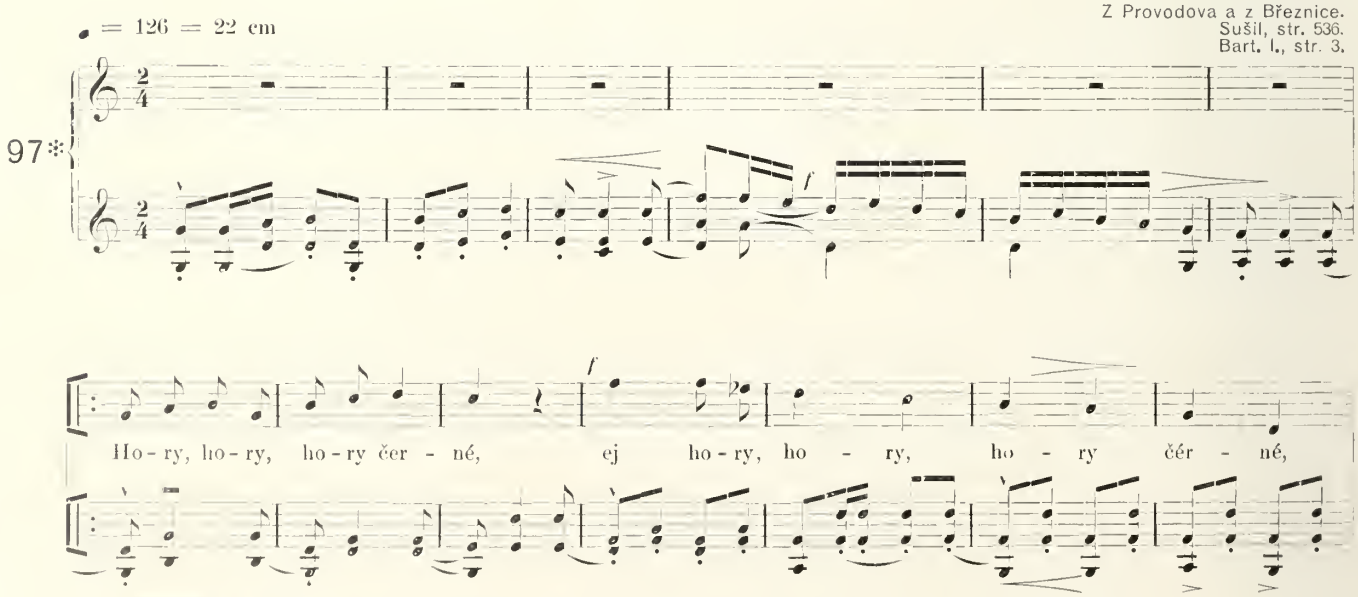

*) Cez = přes, po zeleném žitečku; **) rečie = řekne; ***) ked = když; †) mal = měl.
Není nesnadno celý text písně převésti na českou řeč spisovnou, ale pozbyla by na výraznosti.

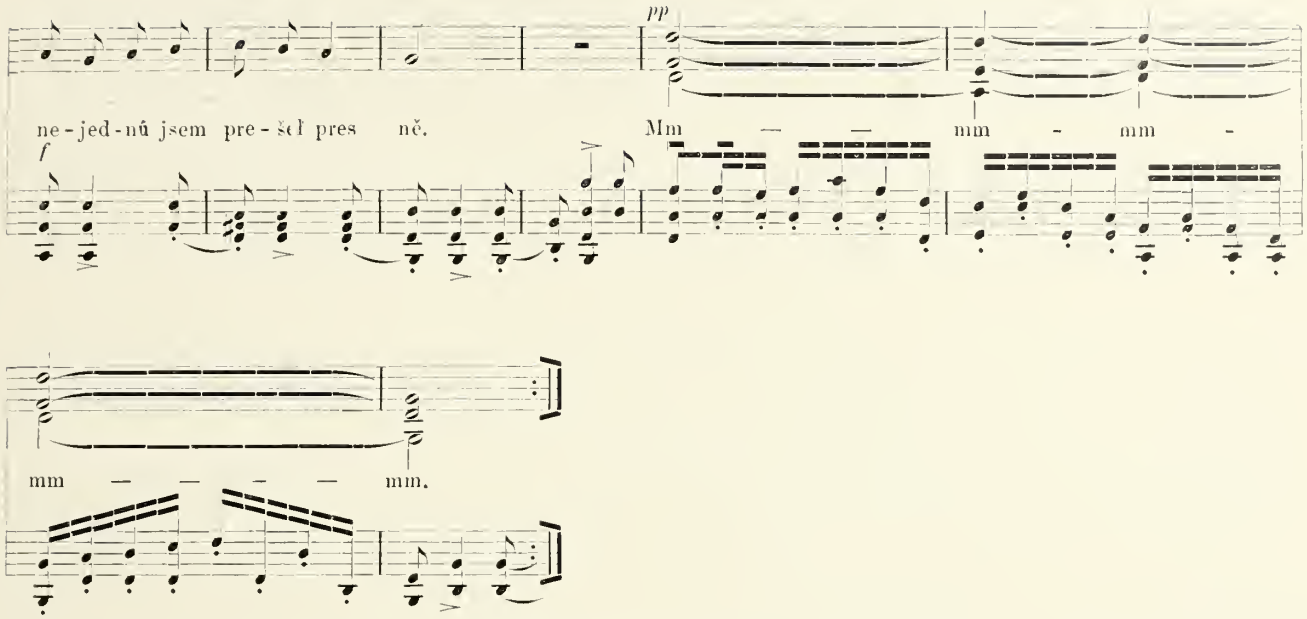

1. Hory, hory, hory černé,
nejednú sem prešél pres ně.

2 Nejednú sem nevečerál,
dyž sem za svú miłú běžál.

3. Neraz*) miłá nesnídała,
dceři za mnú zavírała.

4. Pod ty, miłá, pod ty za mňa,
nebude ti křivda žádná

5. Nebude ti žádný łáti,
ani otec, ani mati.

6. Nepůjdu já za takého,
kerý nemá domu svého.

7. Domu svého klenutého,
šindelečkem pobitého.

8. Radši půjdu za mynáře,
za dobrého hospodáře.

9. Mynář pěknú múku mele,
a mynářka postel stele.

Ke zvláštním účelům možno píseň takto pozměniti: 2 sloha: Když jsem přes ty hory běžel. 3. slohu vynechati. 4. sloha: Pojď, děvečko, pojď k nám sloužit, nebude tě nikdo soužit. 6. sloha- Nepůjdu já do takého, kde nemají domu svého. 8. a 9. slohu vynechati.

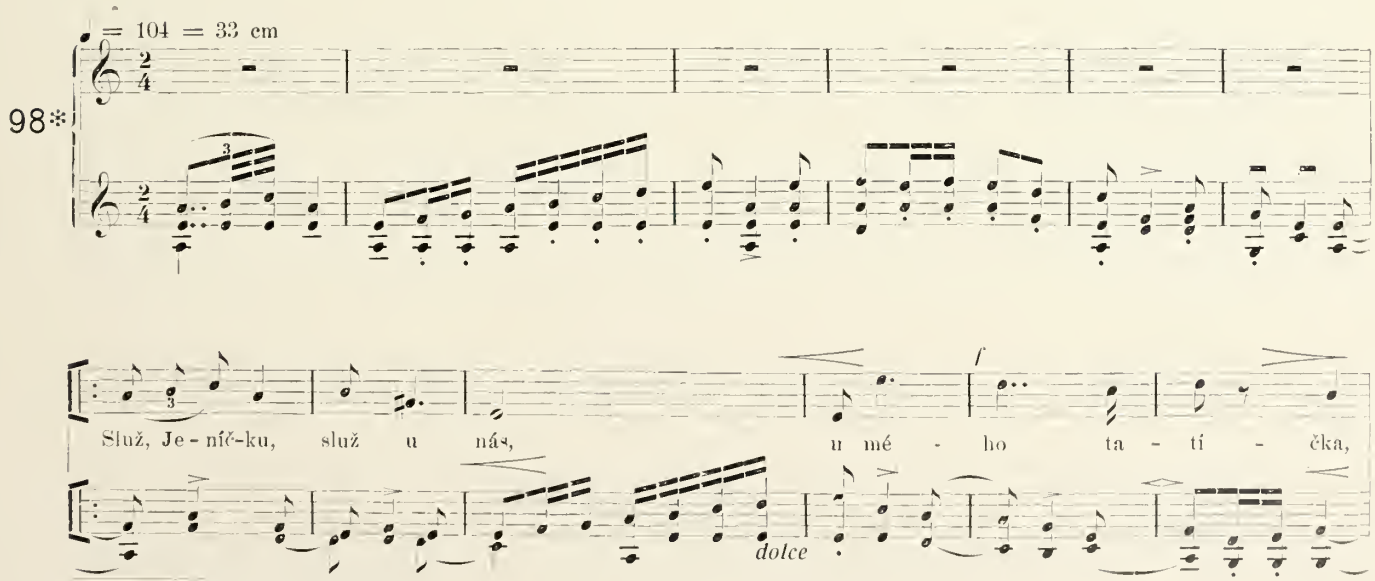

*) Neraz = nejednou.

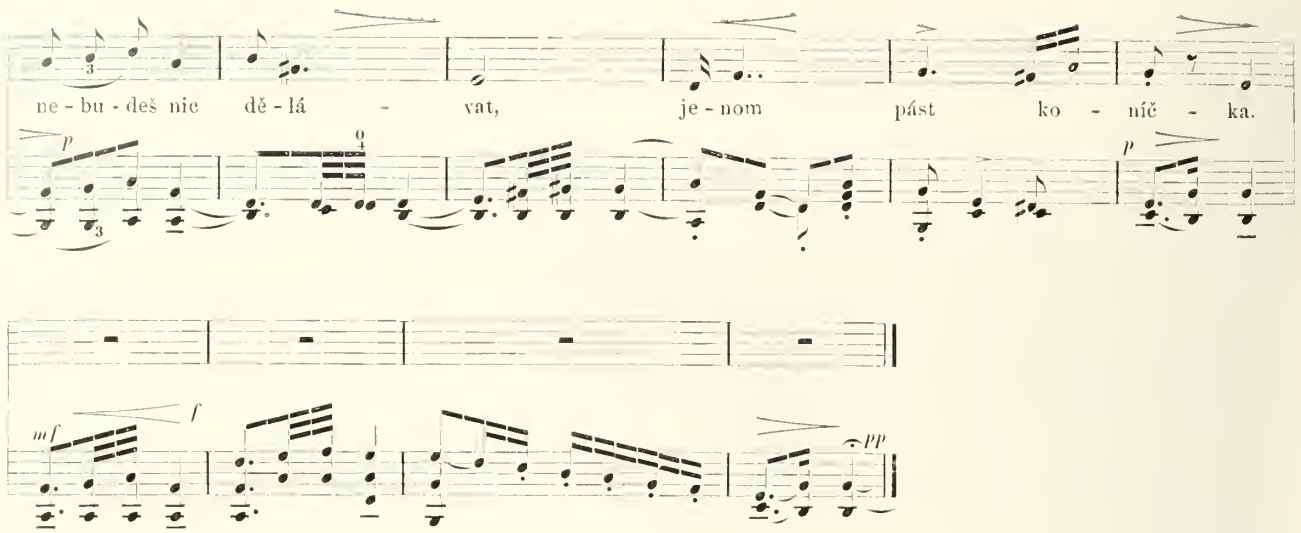

1. Služ, Jeníčku, služ u nás,
u mého tatíčka,
nebudeš nic dělávat,
jenom pást koníčka.

2. Služ, Jeníčku, služ u nás,
u naší mamičky,
nebudeš nic dělávat,
jenom pást kravičky.

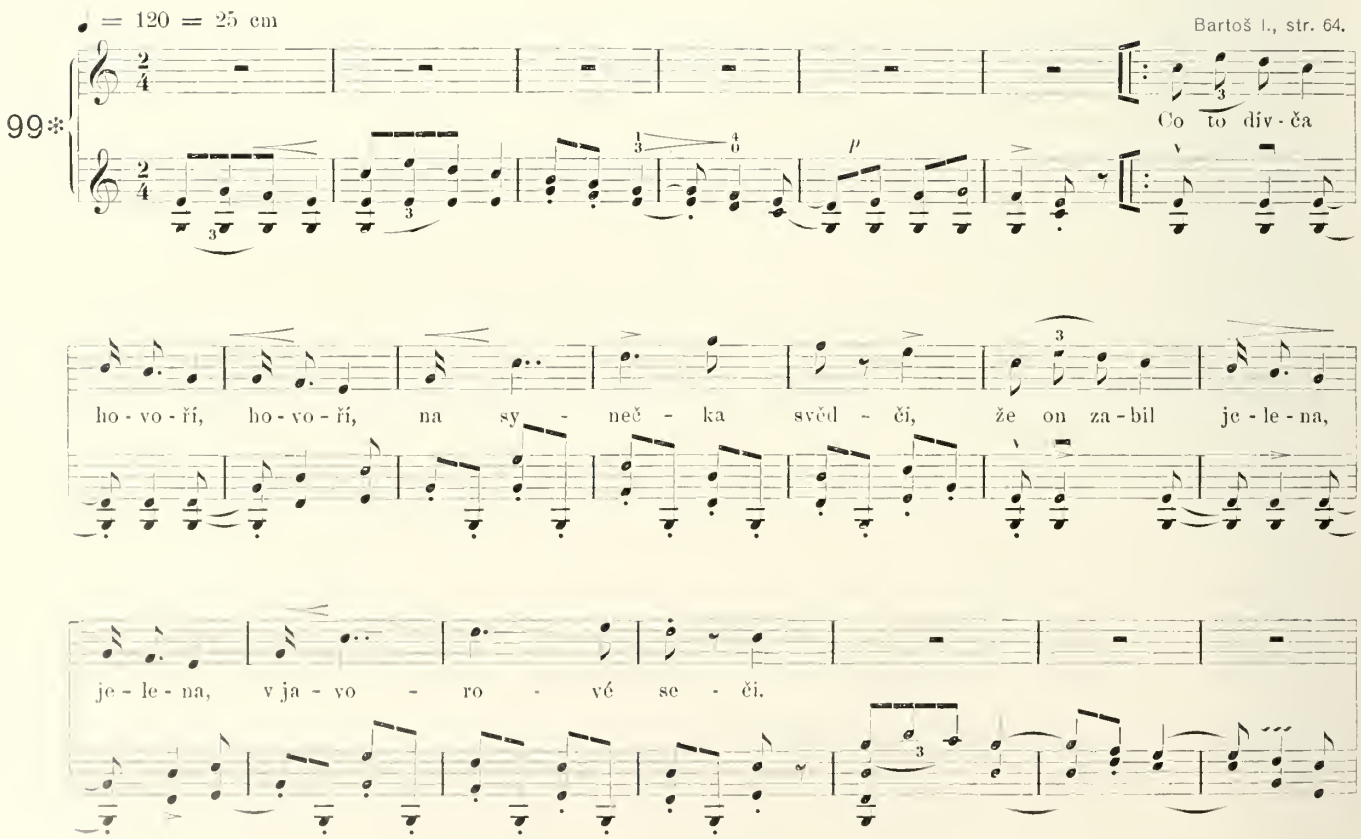

1. Co to dívča hovoří, hovoří,
na synečka svědčí,
že on zabil jelena, jelena,
v javorové seči.

2. Nezabil jsem jelena, jelena,
než zabil jsem laňku,
co chodila vodu pít, vodu pít,
k Břeclavskému zámku.

♩ = 108 = 30 cm

Slov. špevy, str. 91.

100*

Ja som do - brý re - me - sl - ník z tej trenčanskej

♩ = 88 = 46 cm

sto - li - ce, po me - stách a po de - di - nách cho - dím dro - to - vať hrn - ce. Tu

mňa vša - de chce - jú mi - ti, kde ma - jú

daj - te dro-to - vať, daj - te dro-to - vať, daj - te dro - to-

♩ = 108 = 30 cm

hrn-ček roz - bi - tý Ja som do - brý re - me - sl - ník

vať, daj - te dro - to - vať! Ja som do - brý re - me - sl - ník

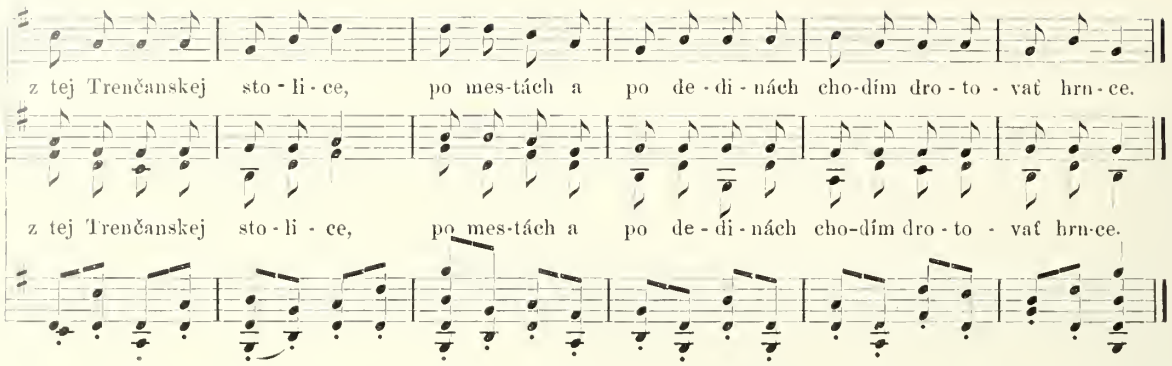

1. Ja som dobrý remeslnik z tej Trenčanskej stolice,
po mestách a po dedinách chodím drotovať hrnce.
Tu mňa všade chcejú míti,
kde majú hrnček rozbitý.
Ja som dobrý remeslnik . . .

2. Každý si mňa rád zavolá, lebo som chlapec herský,
keď ktorý čo drotovať dá, k tomu som velmi frišký.
A že dobre drotovať znám,
nuž si dobre i platiť dám.
Ja som dobrý remeslnik . . .

3. A keď si idem po meste, tu ma volajú dcerky:
Hej, sem, náš švarný drotáru, poďte drotovať hrnky!
Ja si sadnem, odrotujem,
s každým rád si požartujem.
Ja som dobrý remeslník . . .

4. Drotár som ja, drotar budem, drotárom chcem zostati,
a keď pojdem po uliciach, tak si budem spievati:
Hrnce, misky í randličky
dajte drotovať ženičky.
Ja som dobrý remeslník . . .

SMĚS I.

(ČÍS. 101 AŽ 111.)

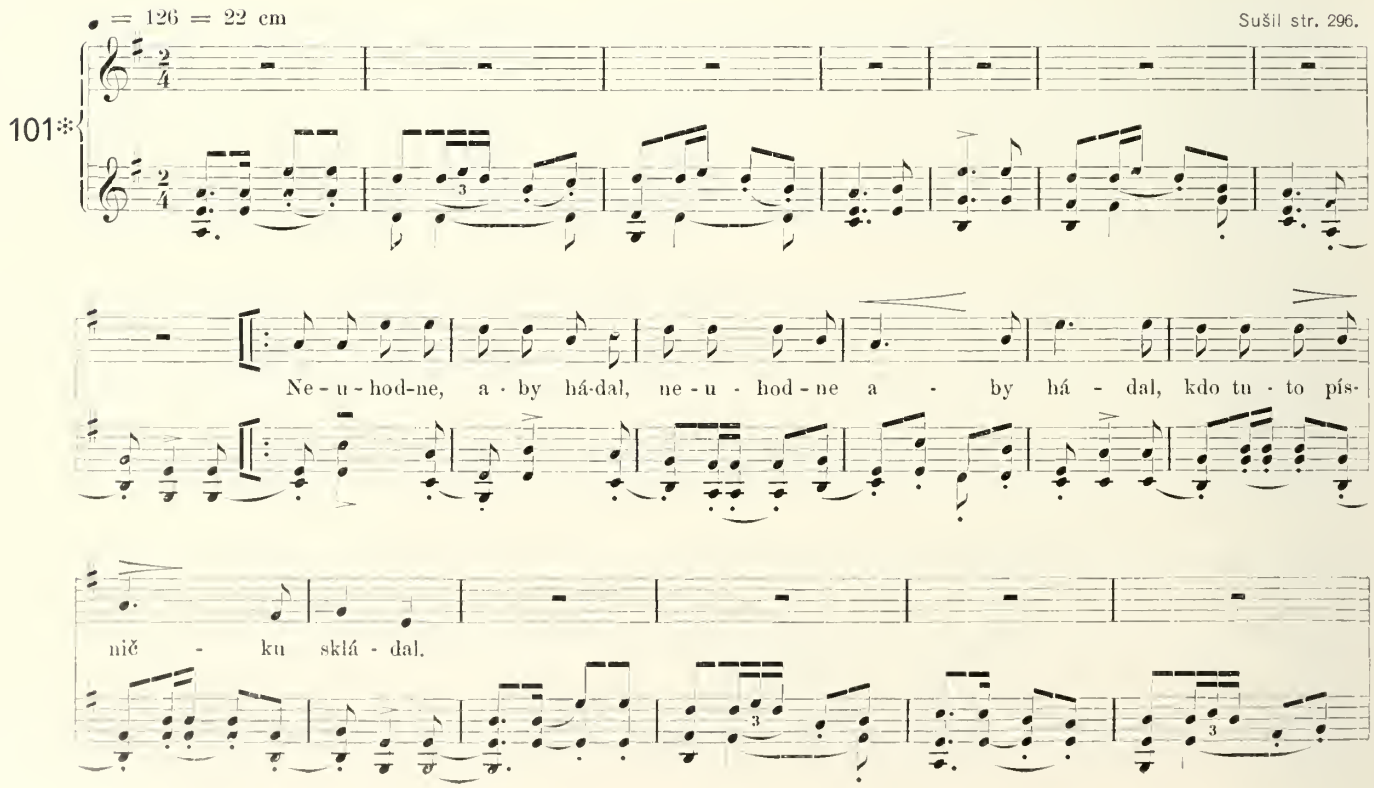

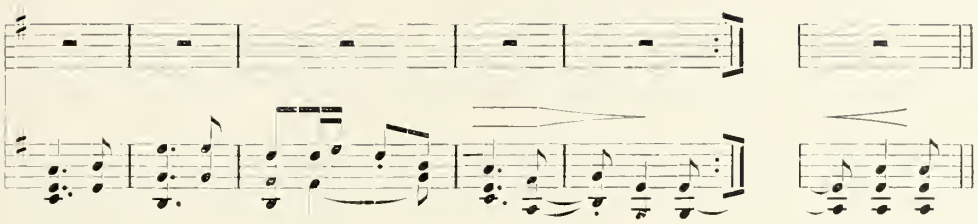

1. Neuhodne, aby hádal,
kdo tuto písničku skládal.

2. Skládali ji dva mládenci,
u rychtářů na lavici.

3. Jeden Janek, druhý Jirka,
měli oba zlatá pírka.

4. Jeden Jirka, druhý Janek,
měli oba marijánek.

5. Jeníčkovo zlaté peří
u Aničky v truble leží.

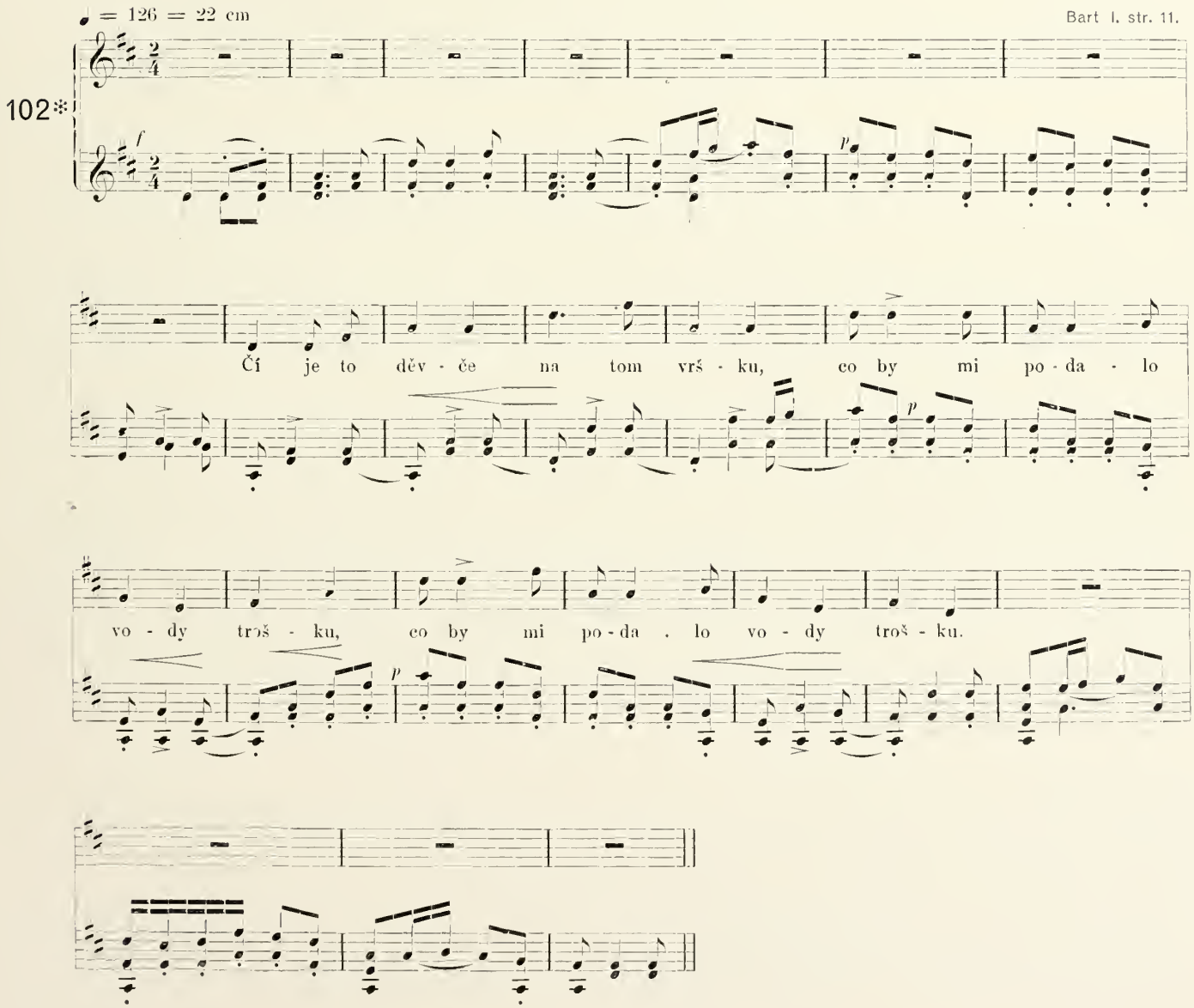

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

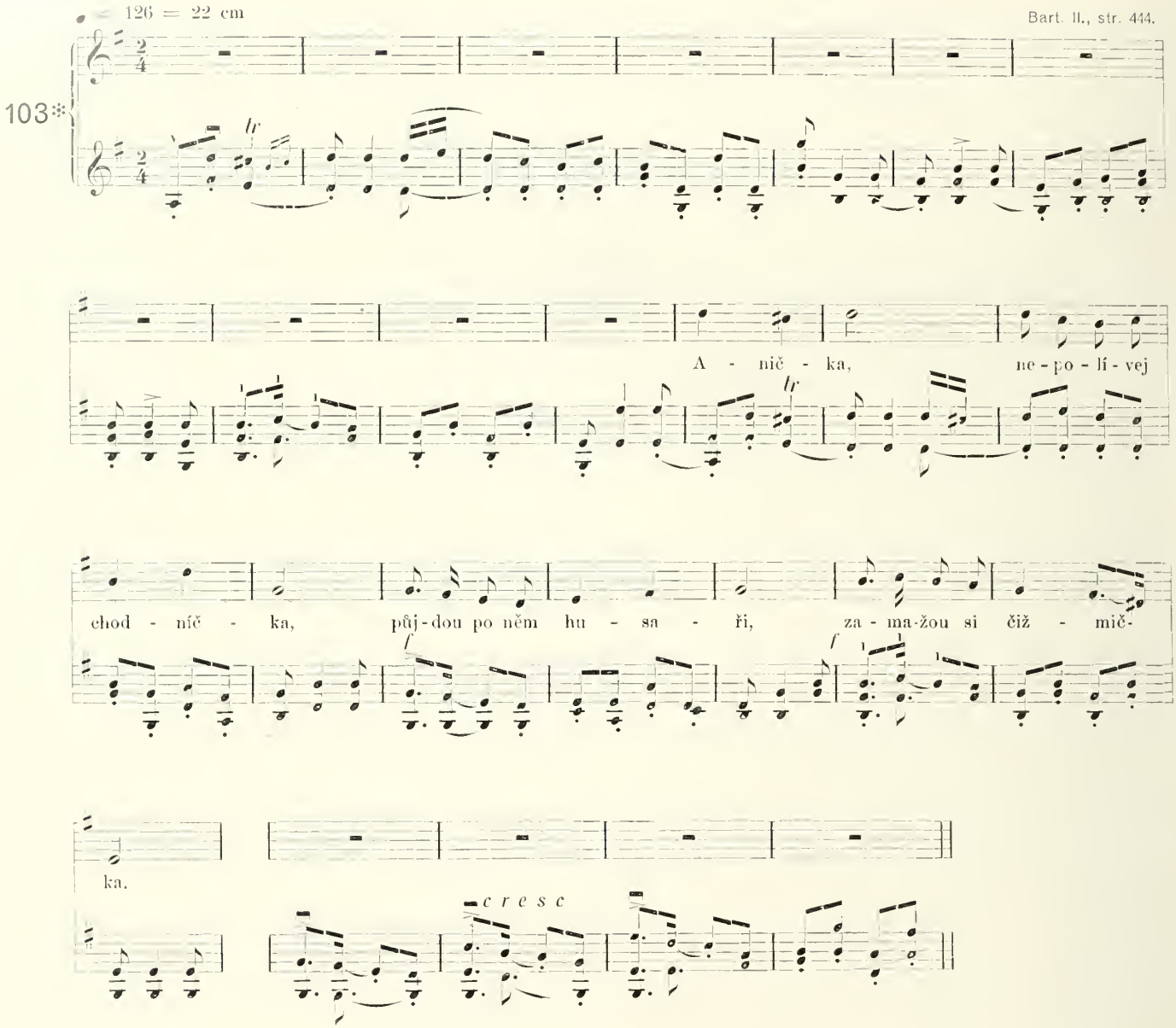

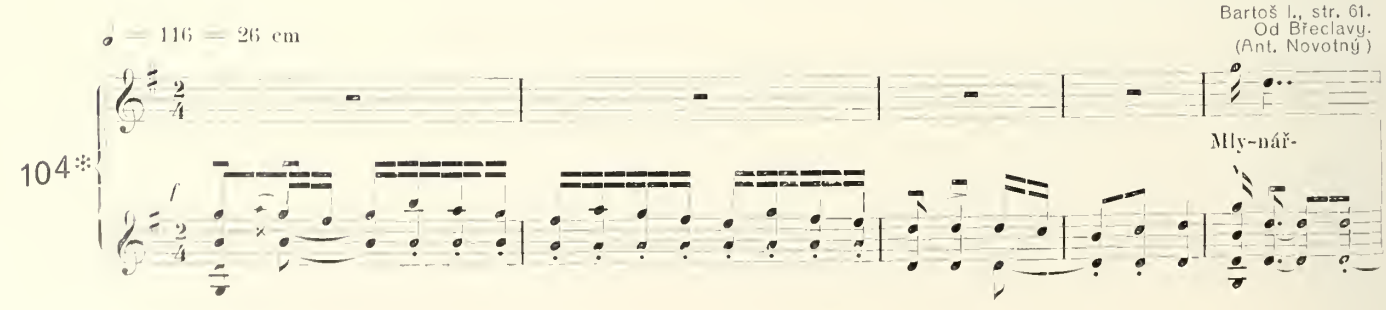

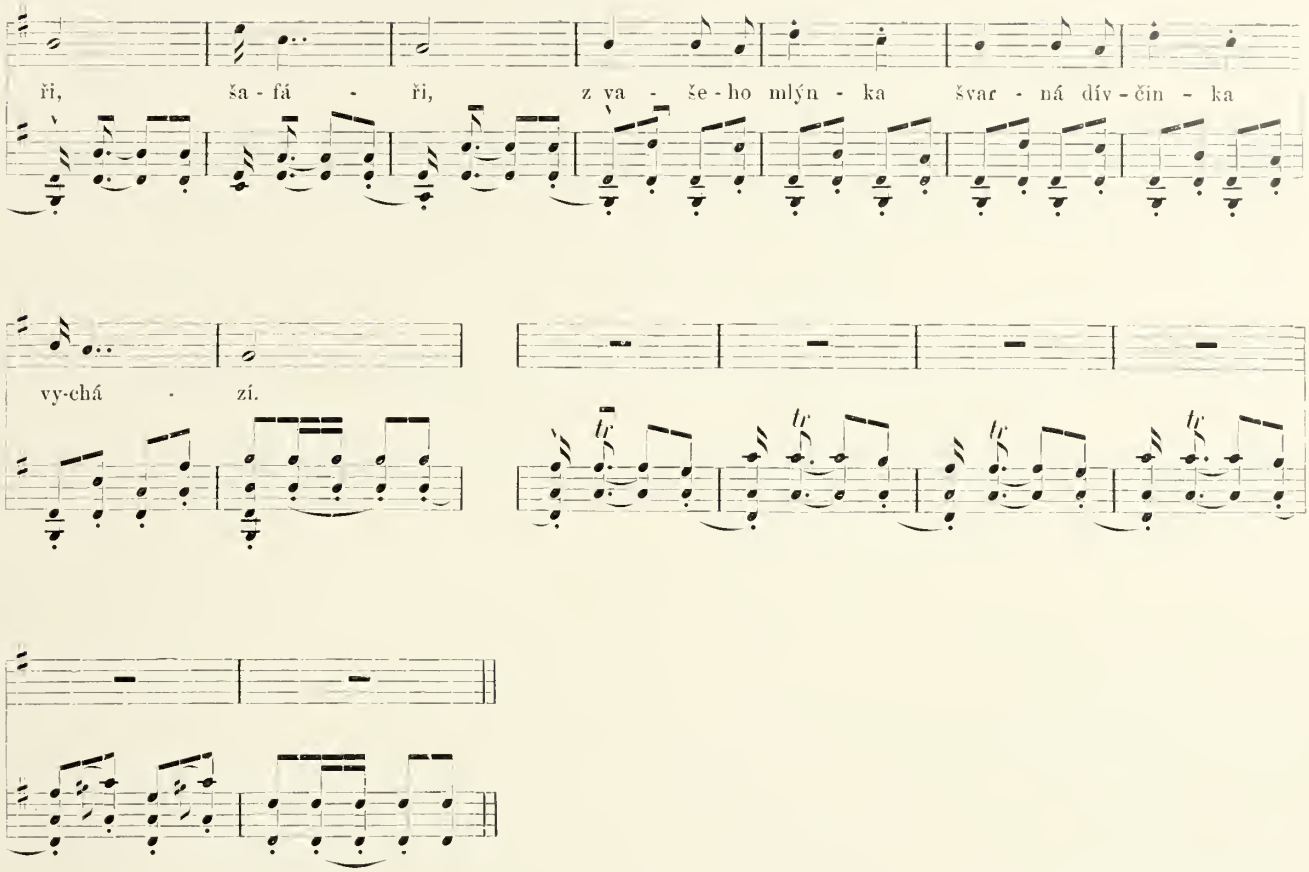
ři, ša - fá - ři, z va - še - ho mlýn - ka švar - ná dív - čin - ka
vy-chá - zí.

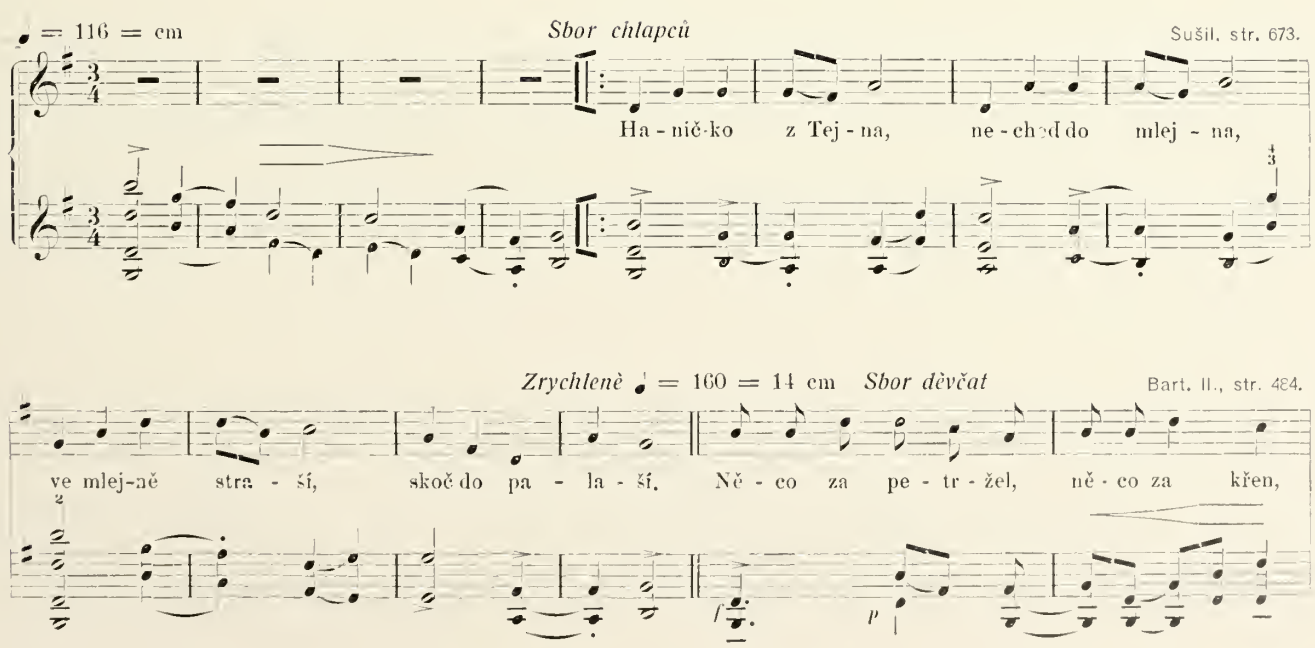
♩ = 116 = cm
Sbor chlapců
Sušil. str. 673.
105
Ha - nič-ko z Tej - na, ne - chod do mlej - na,
Zrychlenè ♩ = 160 = 14 cm
Sbor děvčat
Bart. II., str. 464.
106
ve mlej-ně stra - ší, skoč do pa - la - ší. Ně - co za pe - tr - žel, ně - co za křen,

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

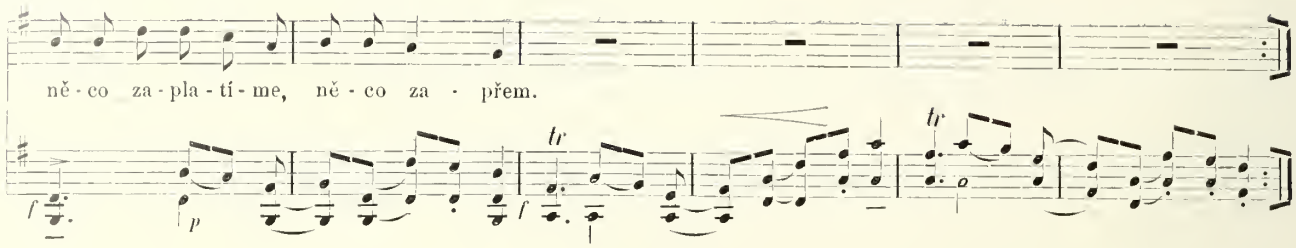

1. Haničko z Tejna,
nechoď do mlejna,
ve mlejně straší,
skoč do palaší.
(Něco za petržel, něco za křen,
něco zaplatíme, něco zapřem.)

2. V palaší pícha,
skoč do rybníka;
v rybníku kapr,
on by mě lapl.
(Něco si povíme, něco zapřem,
něco za komínem, něco za křem.)

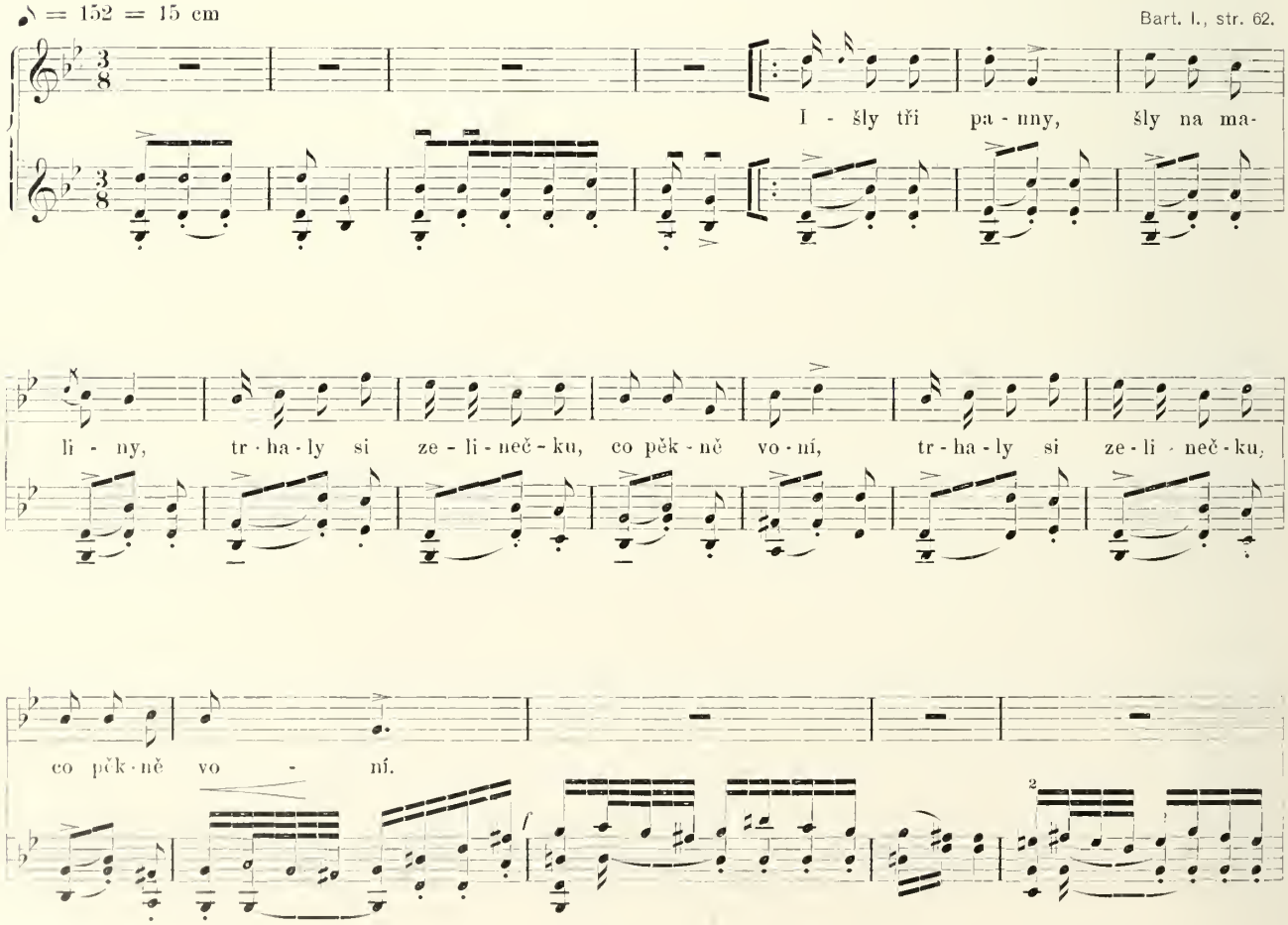

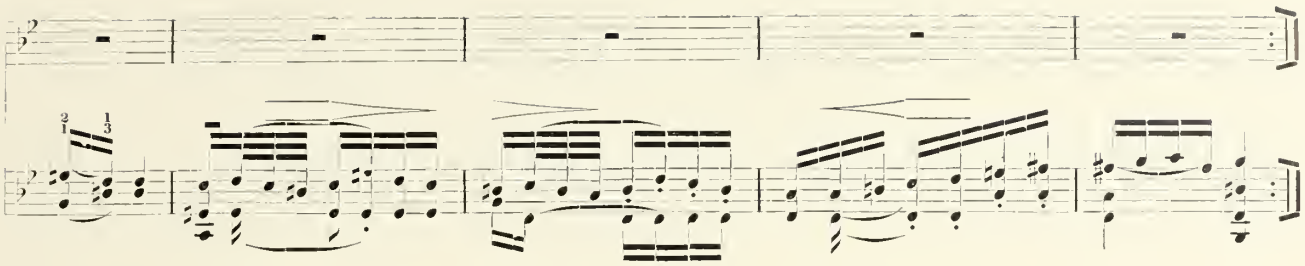

1. Išly tři panny, šly na maleny,
trhały si zelinečku, co pěkně voní.

2. Zelinko malá, dybych ťa znała,
věru bych si šohajíčka přičarovala.

3. Ale ne každého, enom jedneho,
co vyhlédá z okenečka malovaného.

4. Přišel k nim hajník: Co tu děláte?
proč trháte zelinečku, když jí neznáte?

(Sloha 2. a 3. může dle libosti a potřeby býti vypuštěna.)

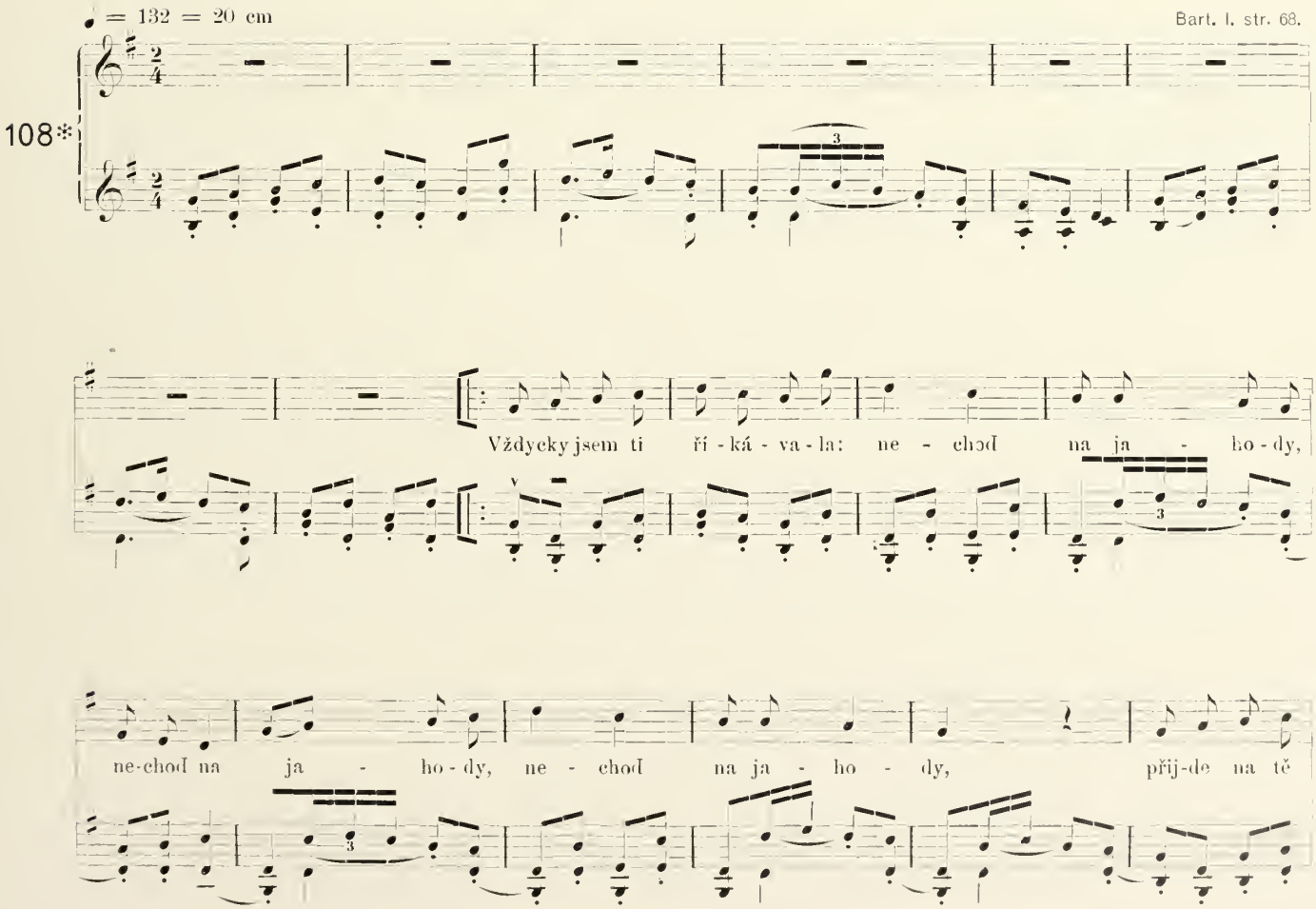

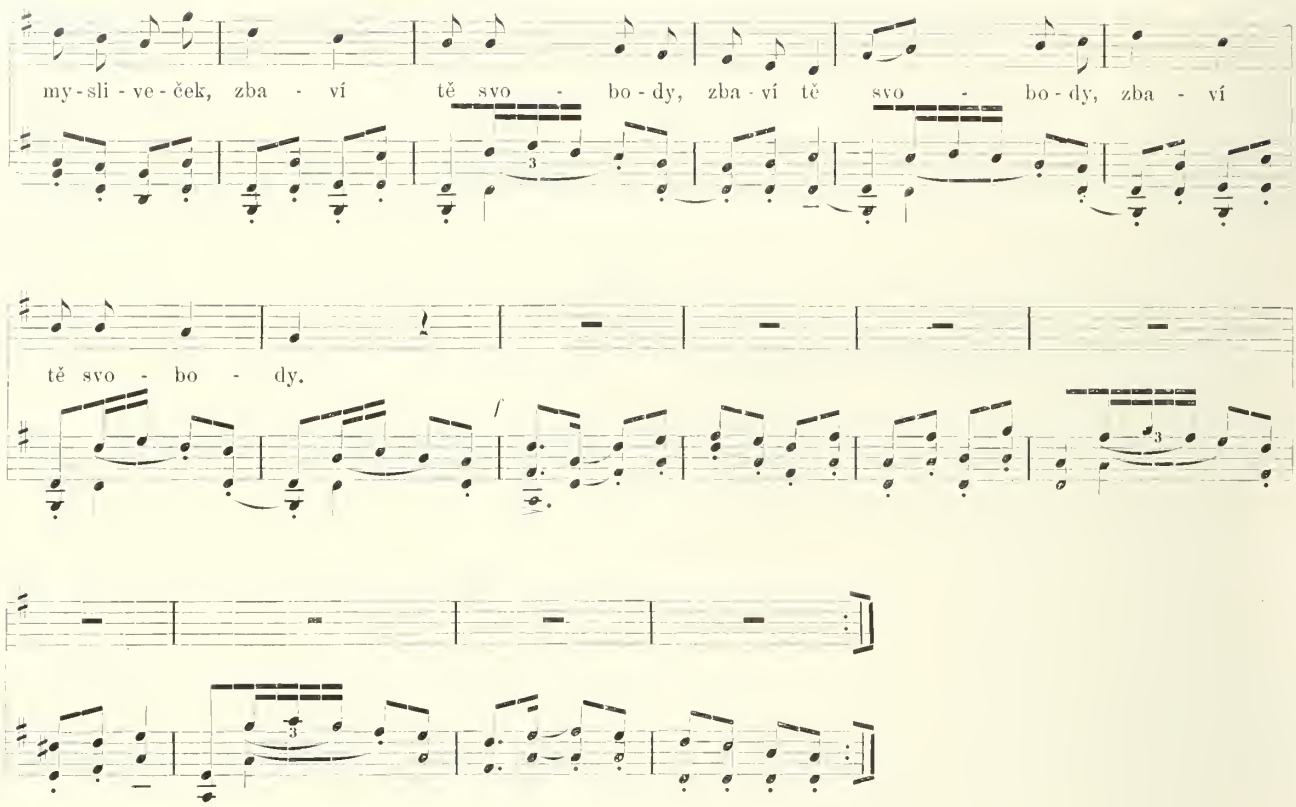

1. Dycky jsem ti říkávala:
nechoď na jahody,
přinde na ťa mysliveček,
zbaví ťa slobody.

2. Dycky sem ti říkávala:
nechoď do hájíčka,
přinde na ťa mysliveček,
zbaví ťa věnečka.

3. Dycky sem ti říkávala:
nechoď na trávičku,
přinde na ťa mysliveček,
vezne ti trávničku.

(Nezřídka vystačí zpívati pouze slohu první, nebo ještě třetí.)

Bart. I., str. 20.
Sušil 280.

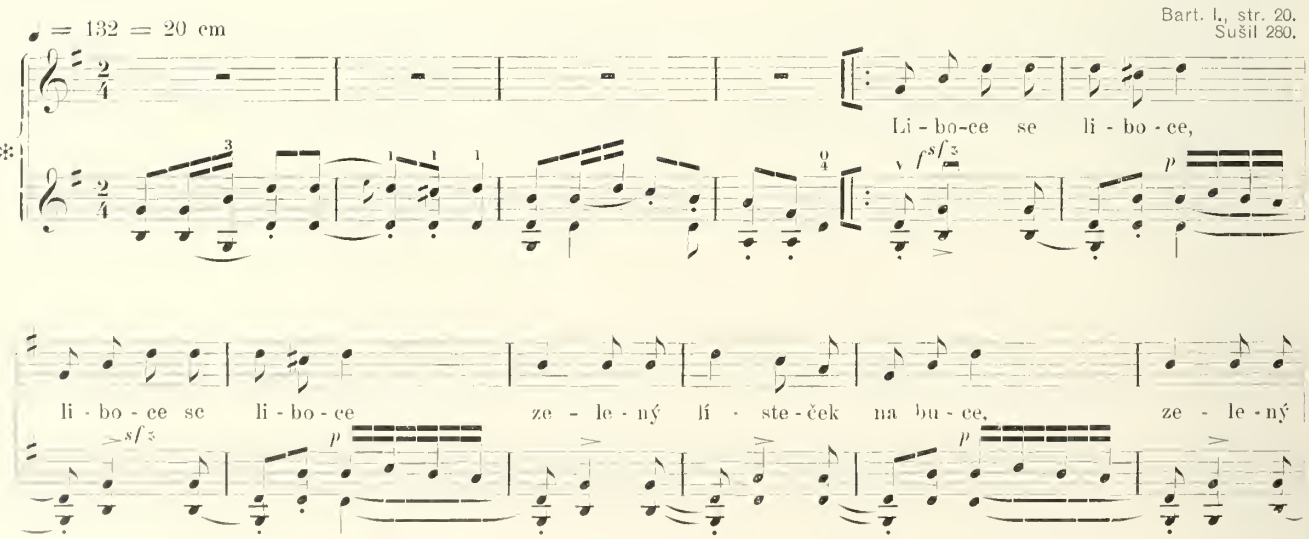

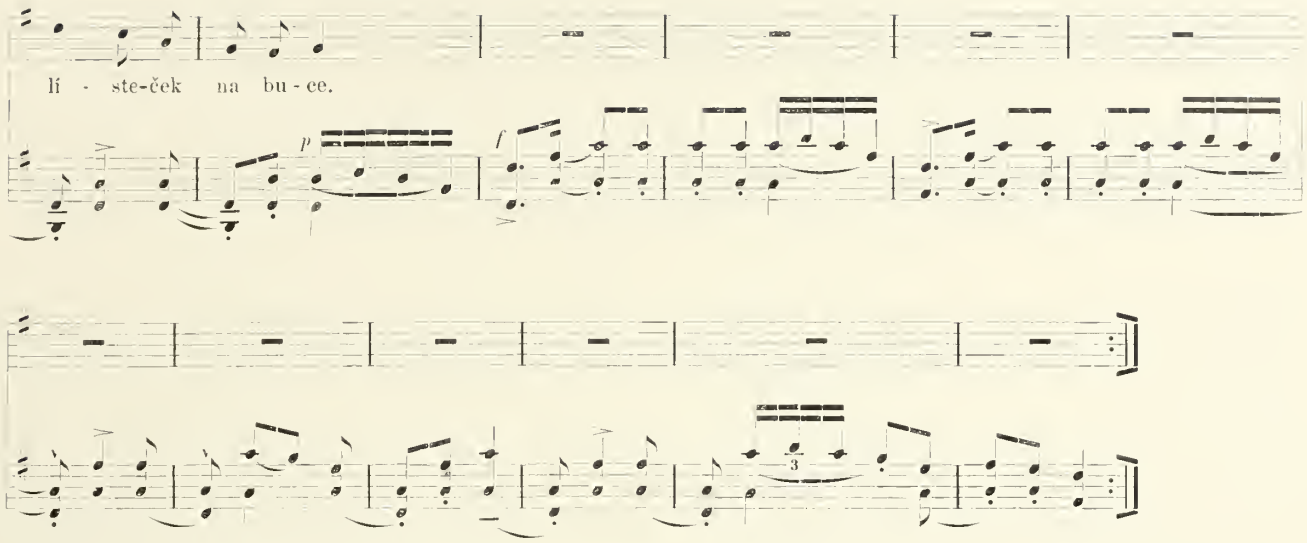

1. Liboce sa, liboce
zelený lísteček na buce.

2. Ešče by sa libotál,
dyby mu větříček fukotál.

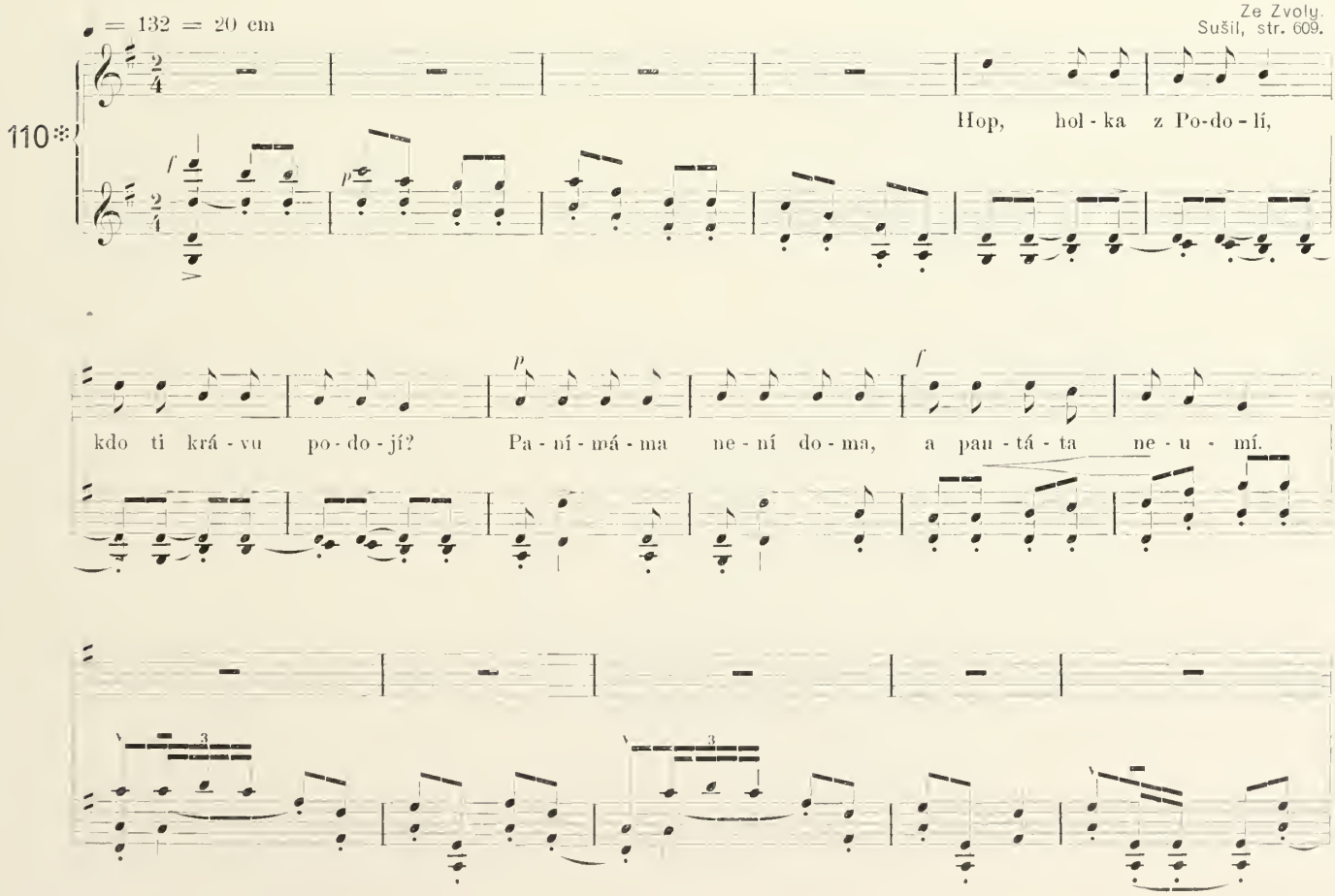

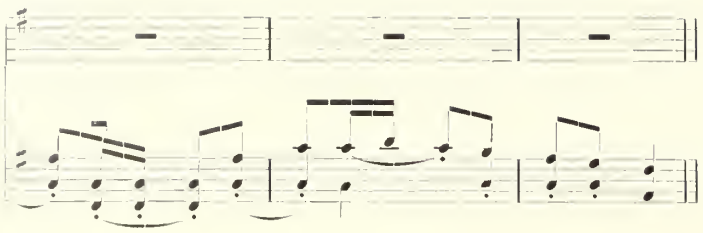

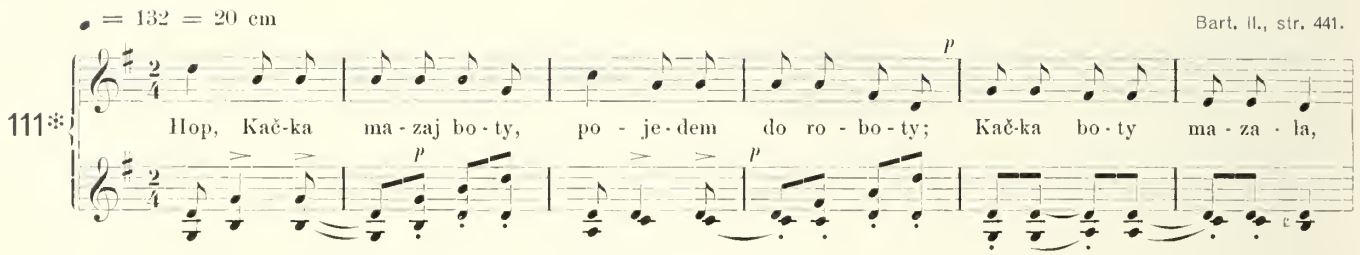

SMĚS II.

(ČÍS. 112 AŽ 123.)

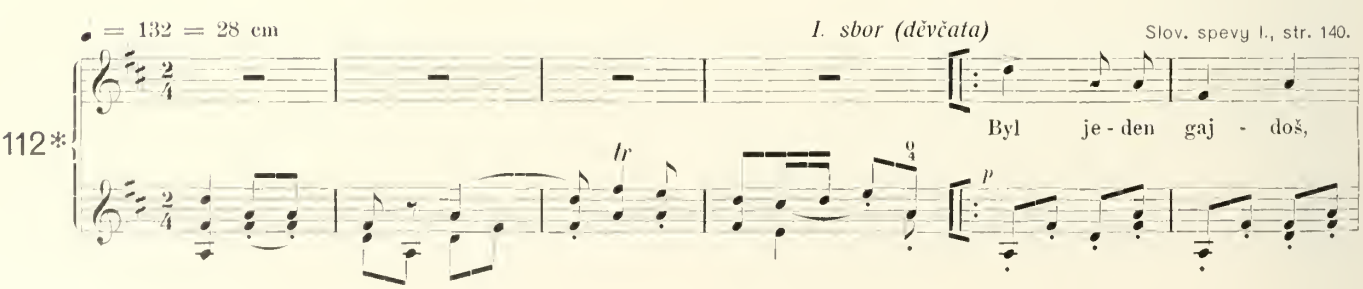

II. sbor (chlapci)

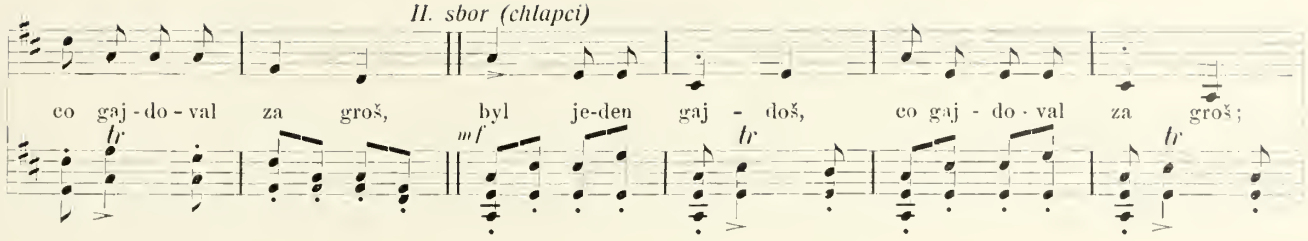

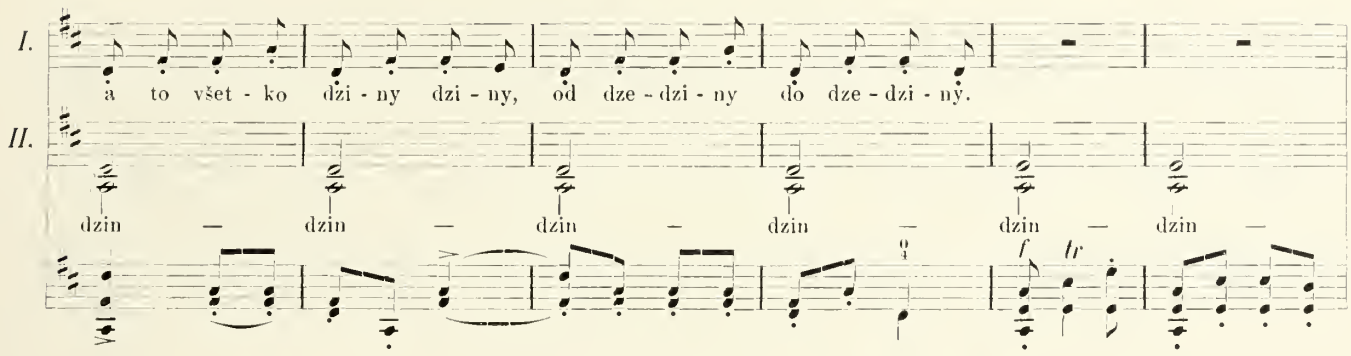

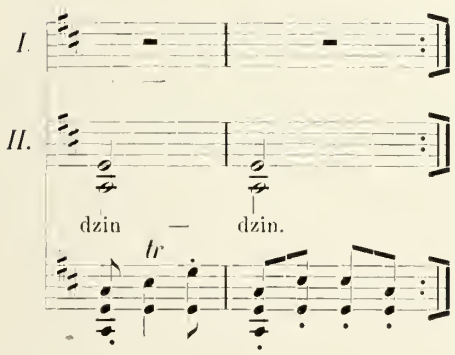

1. Bol jeden gajdoš,
čo gajdoval za groš,
a to všetko ciny, ciny,
od dzedziny do dzedziny.

2. Vykopal redkev,
zeme sa netkeu,
ký je to čert za motyka,
čo sa zeme nedotýká.

(Dzedzina = dědina, netkeu = netkev = netkl = nedotekl. Poslední dva řádky možno takto upraviti: Aj, co je to za motyka, co se země nedotýká.)

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

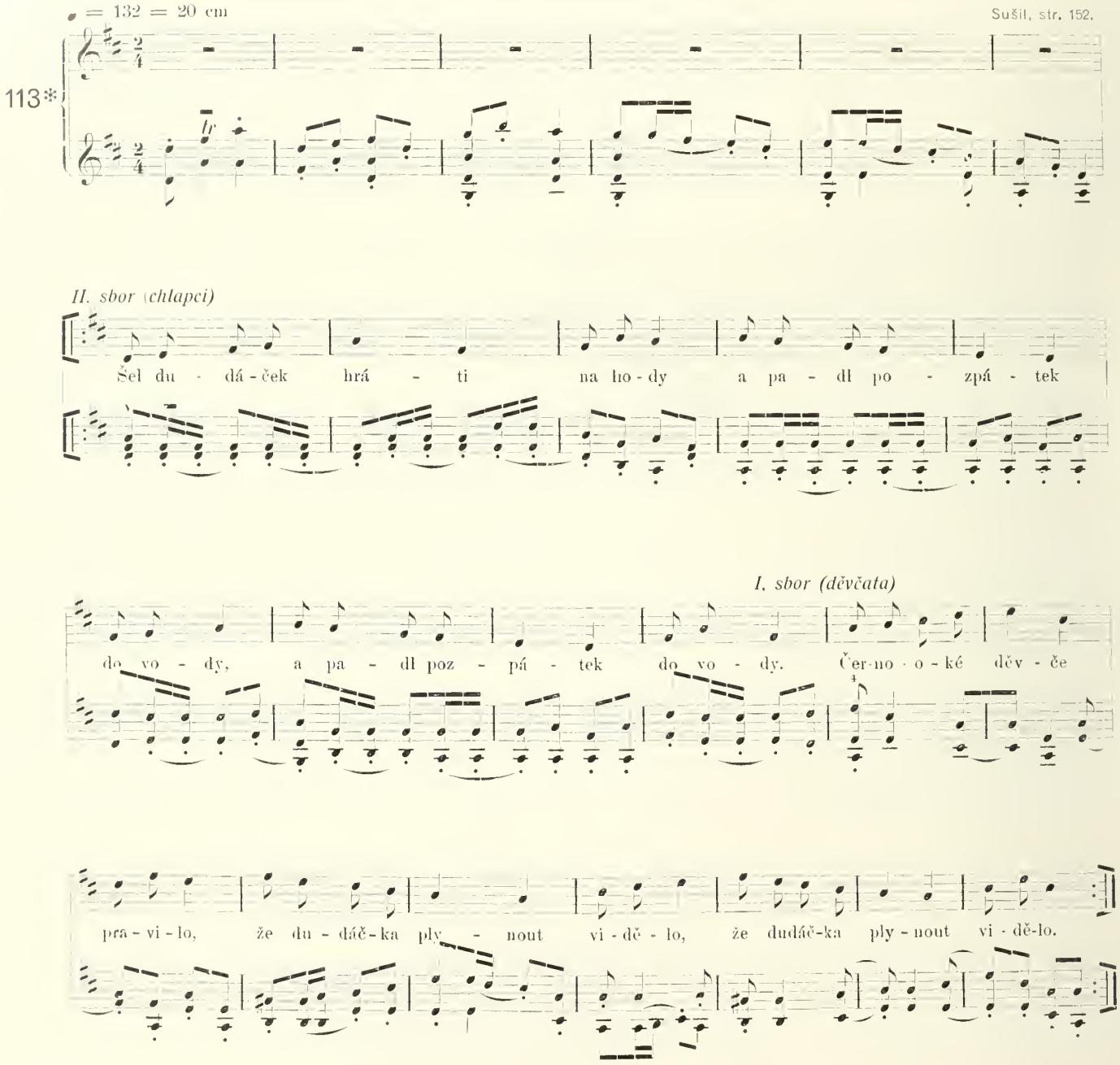

1. Šel dudáček hráti na hody
a padl pozpátek do vody.

4. Dyž jsme tě, dudáčku, vytáhli,
ničky nám zadudáš na dudy.

2. Černooký děvče pravilo,
že dudáčka plynout vidělo.

5. Jak pak na ty dudy zadudám,
dyž jsem ještě vínka nebumbal.

3. Poběhněte lidi s hákama,
vytáhnem dudáčka s dudama.

6. Až se já vínečka nabumbám,
potom vám na dudy zadudám.

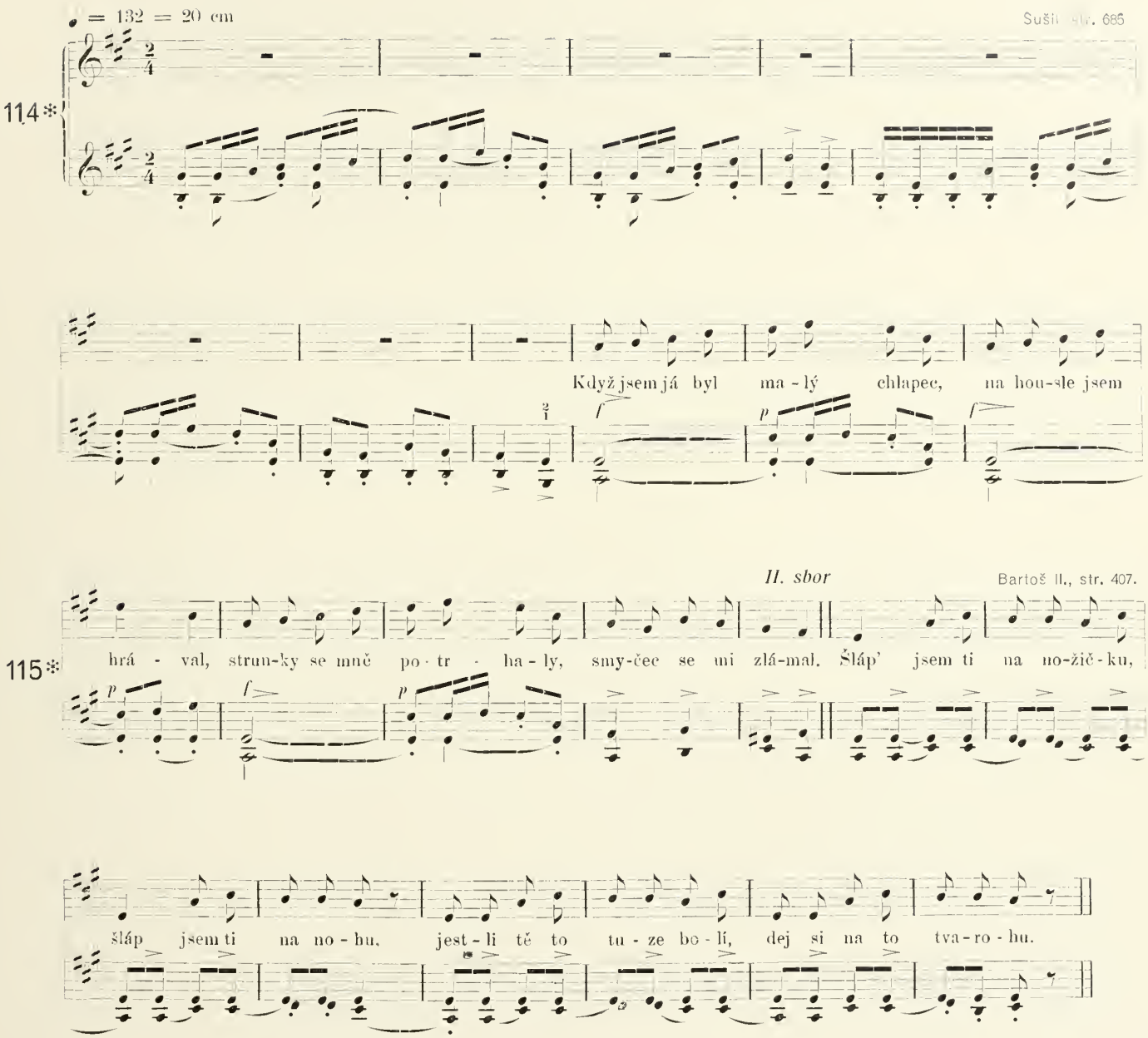

1. Když jsem já byl malý chlapec,
na housle jsem hrával,
strunky se mně potrhaly,
smyčec se mně zlámal.

(Šláp' jsem ti na nožičku,
šláp' jsem ti na nohu,
jest-li tě to tuze bolí,
dej si na to tvarohu.)

2. Poslali mě na obroučky,
nařezal jsem hůlek,
abych se měl čím brániti,
až pojede Turek.

(Šláp' jsem ti . . .)

3. Turek jede od Skalice,
šavla se mu blýská,
utíkejme, všichni chlapci,
ať nás nepotřská

(Šláp jsem ti . , .)

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

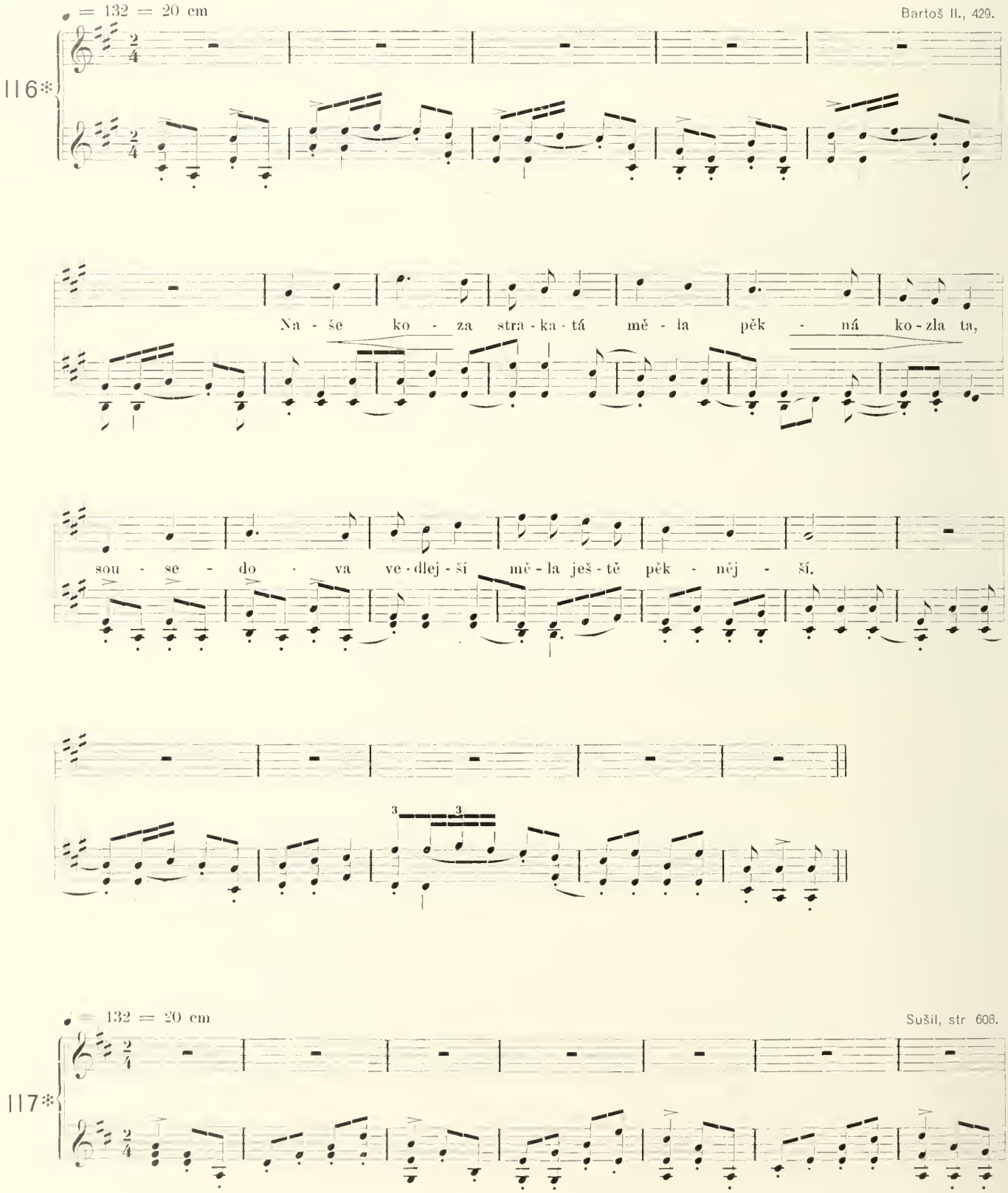

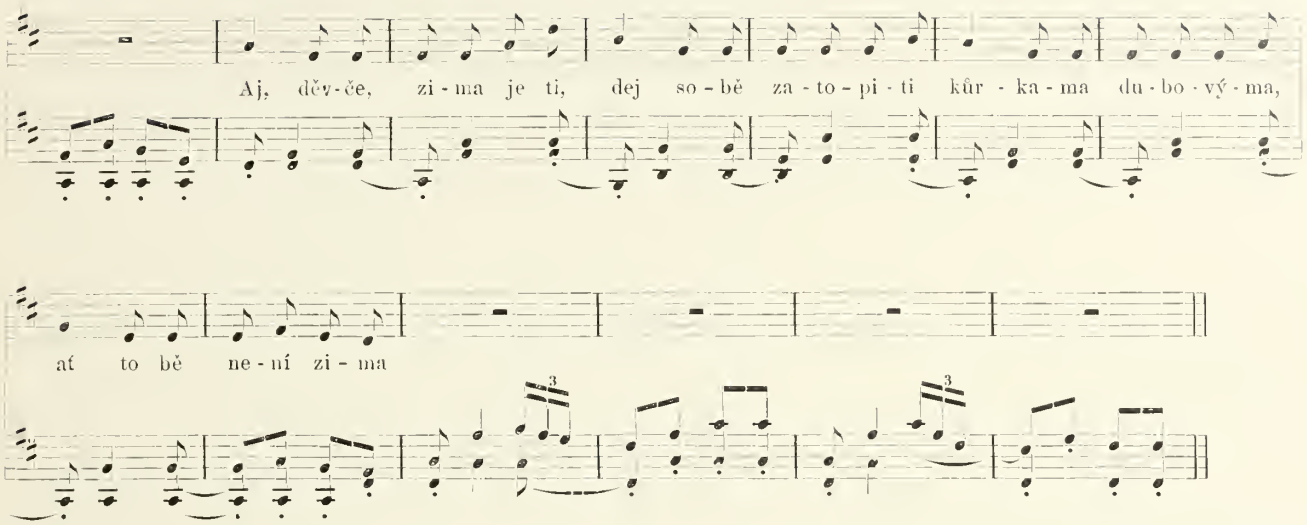

♩ = 132 = 20 cm

Sbor chlapců

Bartoš II., str. 401.
Ze Žarošic.

118

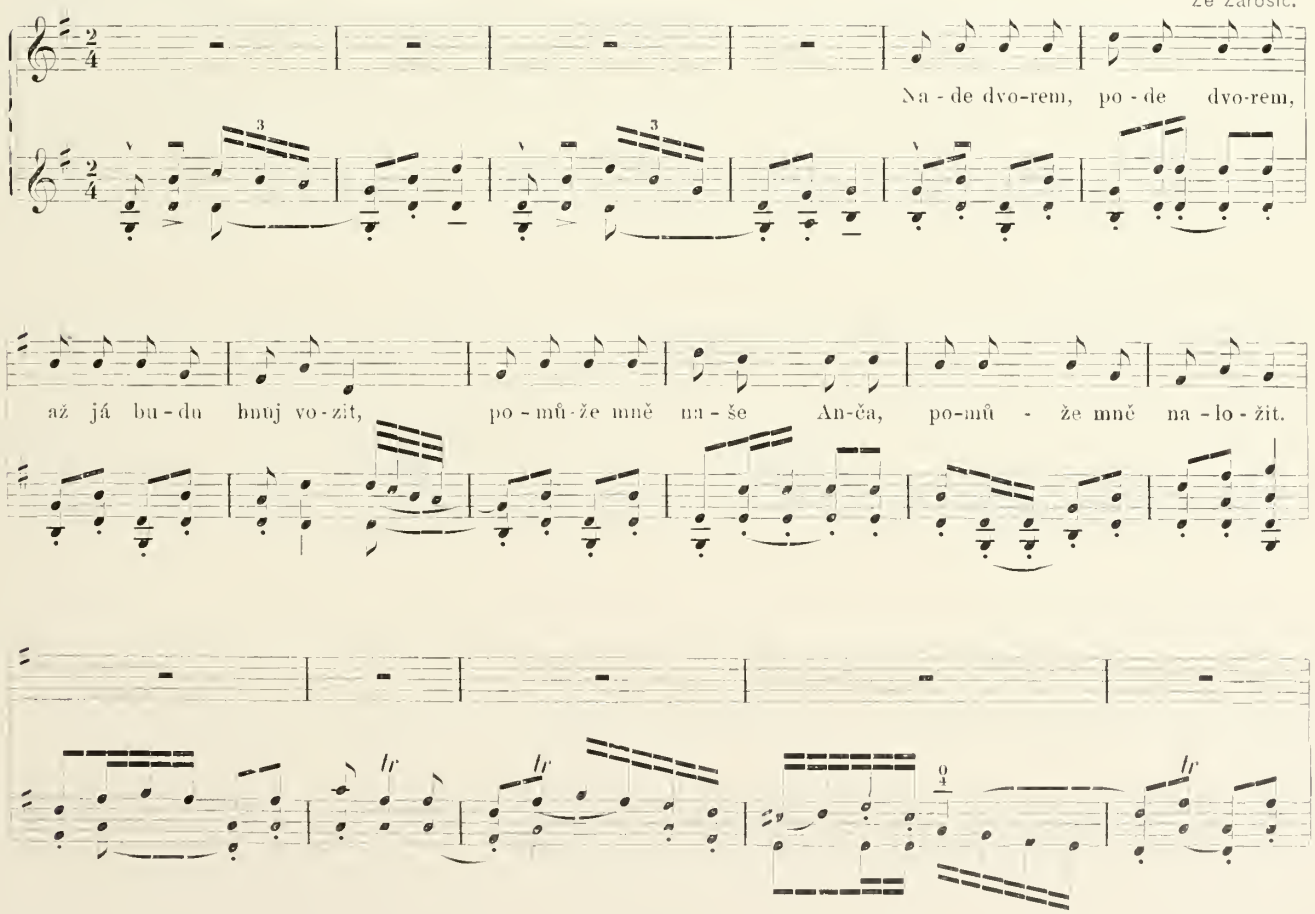

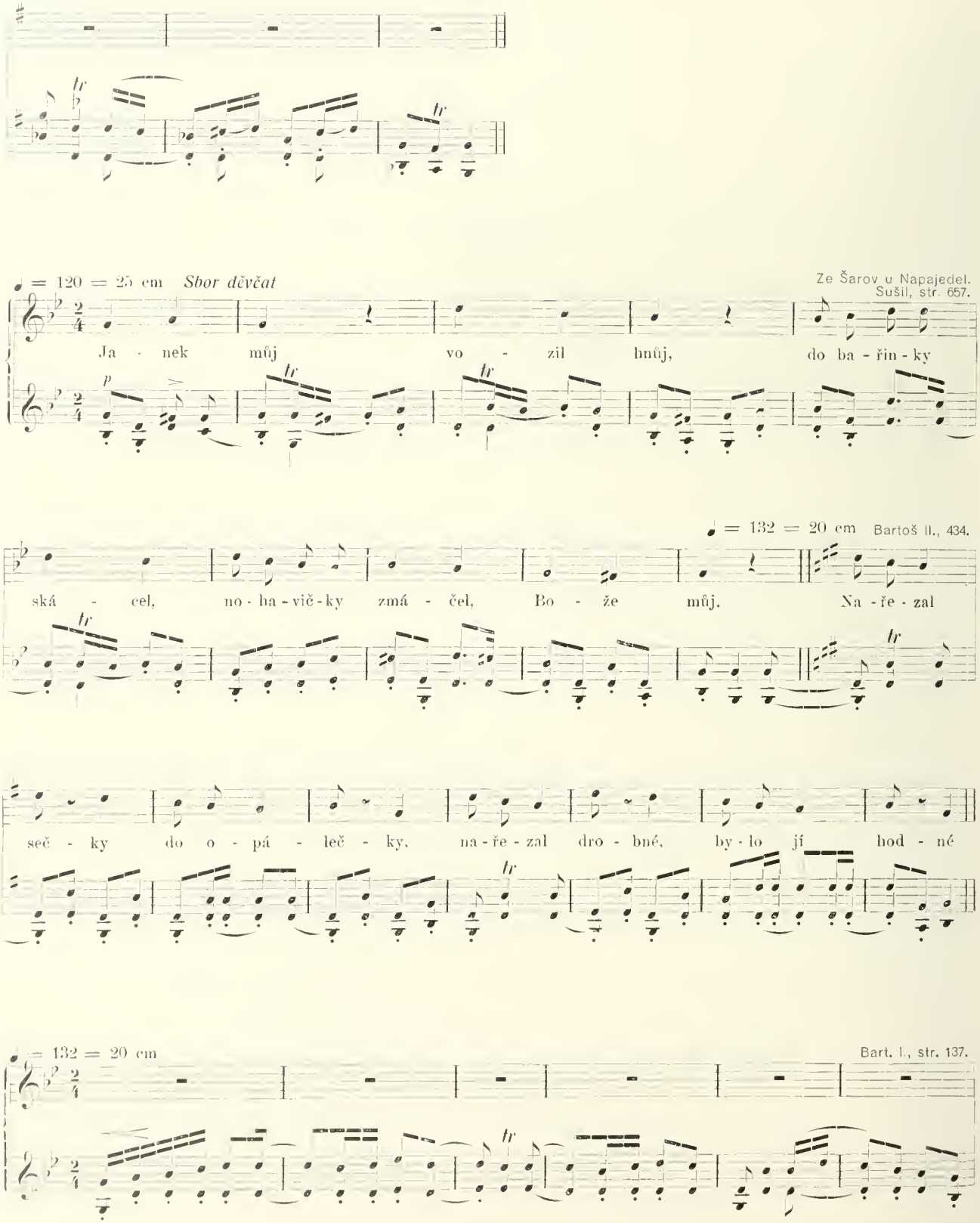
♩ = 120 = 25 cm Sbor děvčat
Ze Šarov u Napajedel. Sušil, str. 657.
119
Ja - nek můj vo - zil hnůj, do ba - řin - ky
♩ = 132 = 20 cm Bartoš II., 434.
120
ská - cel, no - ba - vič - ky zmá - čel, Bo - že můj. Na - ře - zal
seč - ky do o - pá - leč - ky, na - ře - zal dro - bné, by - lo jí hod - né
♩ = 132 = 20 cm
Bart. I., str. 137.
121

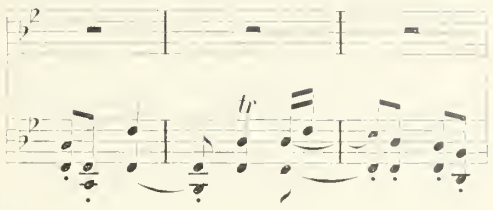

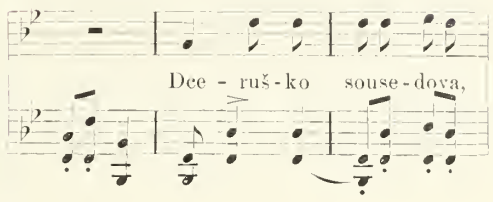

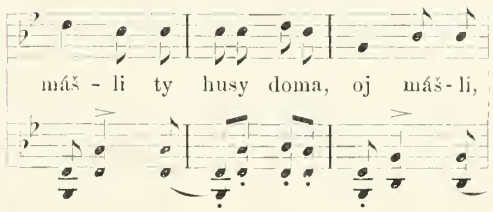

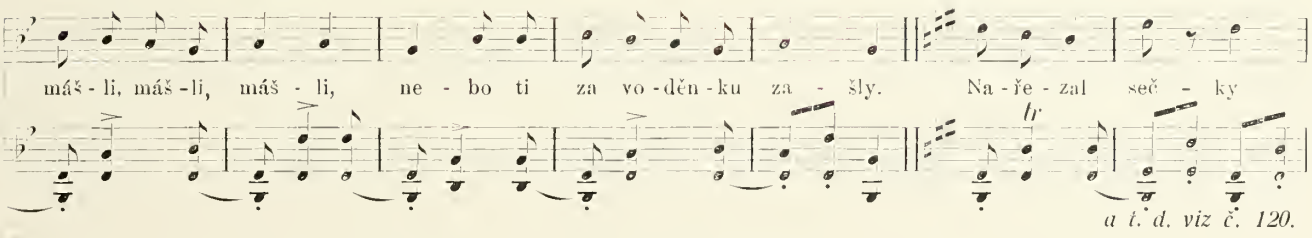

a t. d. viz č. 120.

1. Dceruško súsedova,
máš-li ty husy doma,
oj, máš-li, máš-li, máš-li, máš-li,
lebo ti za voděnku zašły.
(Nařezal sečky do opálečky,
nařezal drobné, bylo jí hodné.)

2. Husičky za vodičkú,
di pro ně, můj synečku:
já sem ti pro husičky kráčał,
až sem si nohavičky zmáčał.
(Nařezal sečky a t. d.)

122

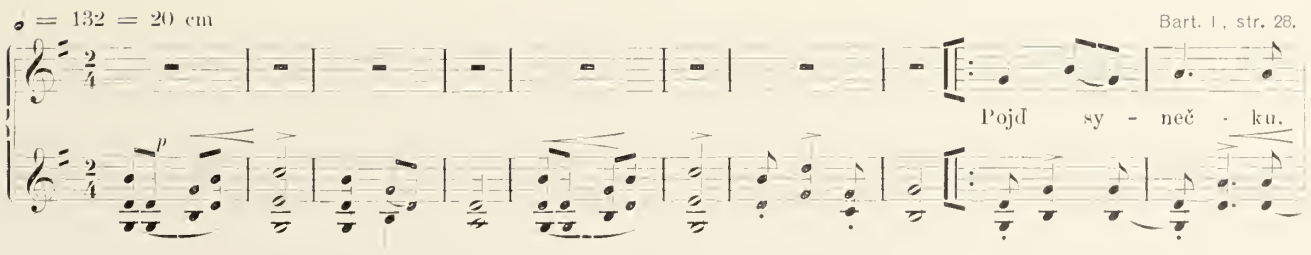

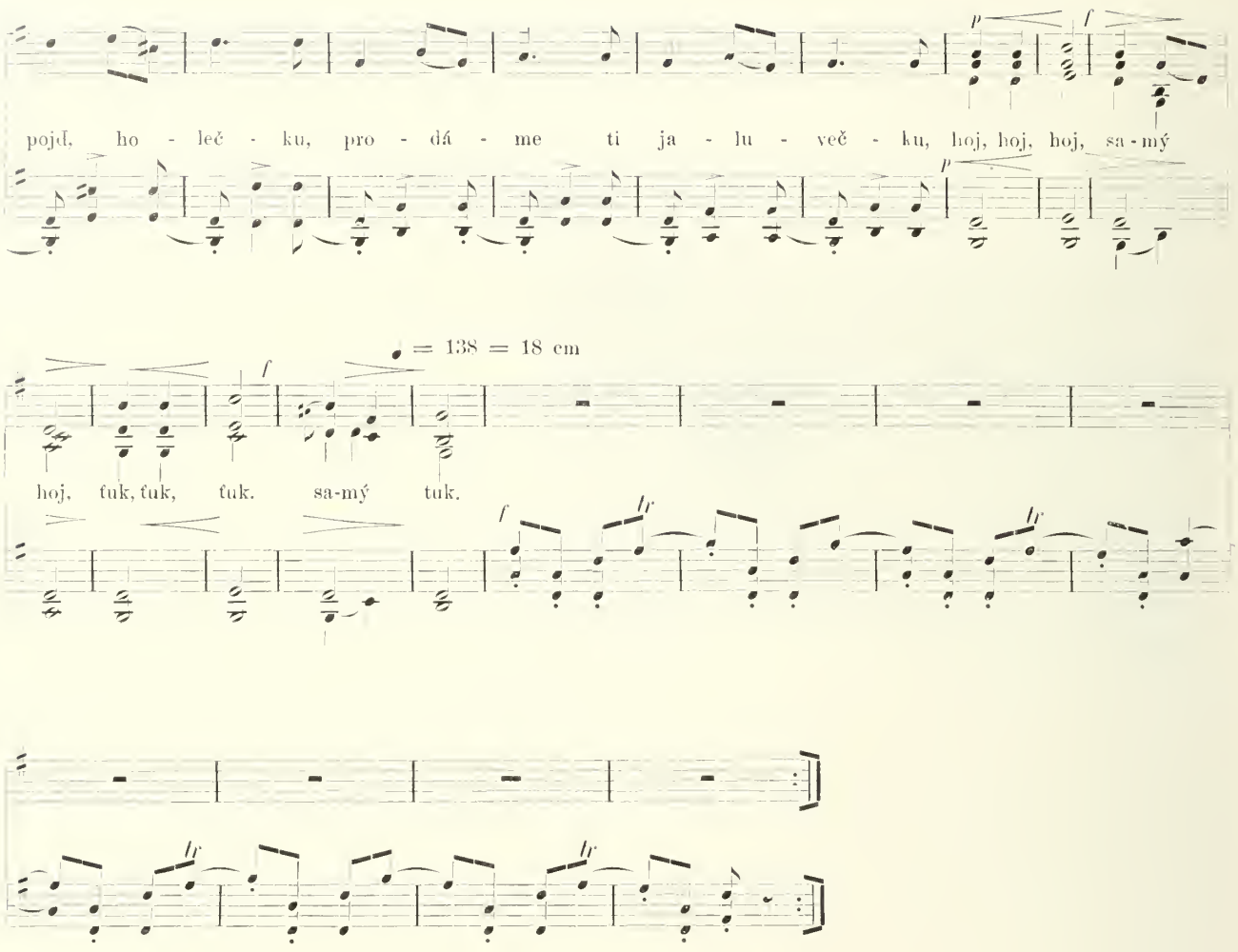

1. Poď, synečku, poď, holečku,
prodáme ti jałúvečku
(Hoj, hoj, hoj, samý łoj,
ťuk, ťuk, ťuk, samý ťuk.)

2. Jedú kupci od Hulína
a ptajú sa, po čem vlna.
(Hoj, hoj, hoj a t. d.)

3. Po dvaciti, po třiciti,
poďte, kupci, kupovati.
(Hoj, hoj, hoj a t. d.)

123

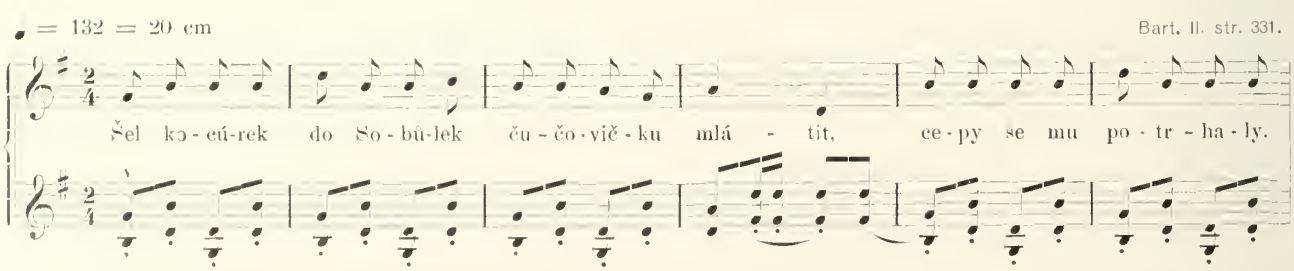

♩ = 138 = 18 cm

on se mu - sil vrá - tit. Čo - čo - vič - ka, šo - haj šo - haj laš - to - vič - ka,

ču - čo - vič - ka, brá - šek, šo - haj Mi - ku - lá - šek.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

PÍSNĚ VOJENSKÉ.

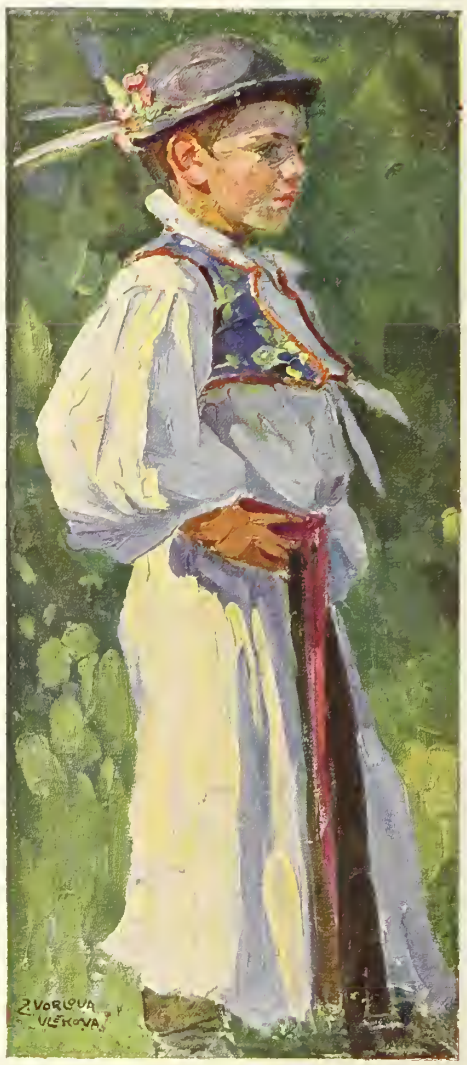

♩ = 132 = 20 cm

Od Břeclavy. (Novotný Ant.)
Bart. I, str. 66

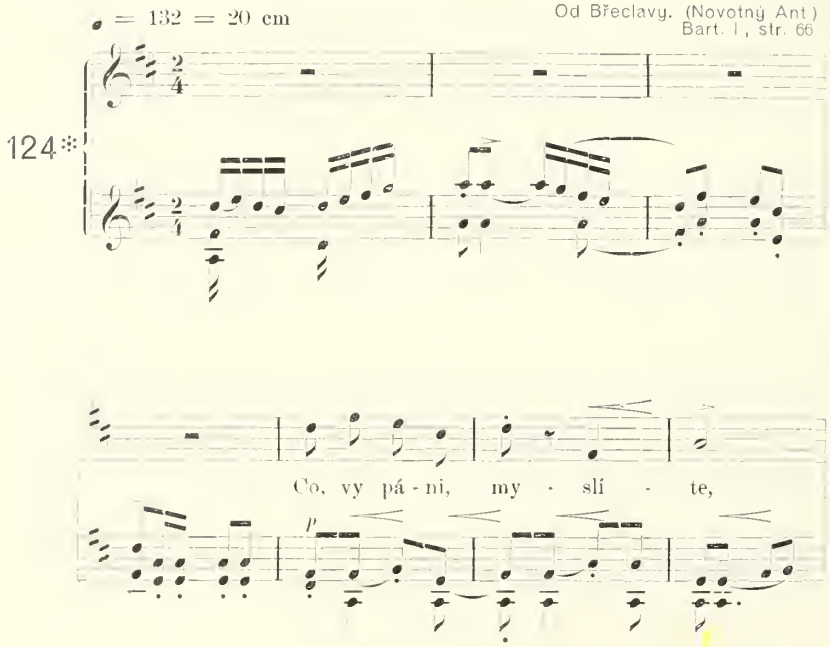

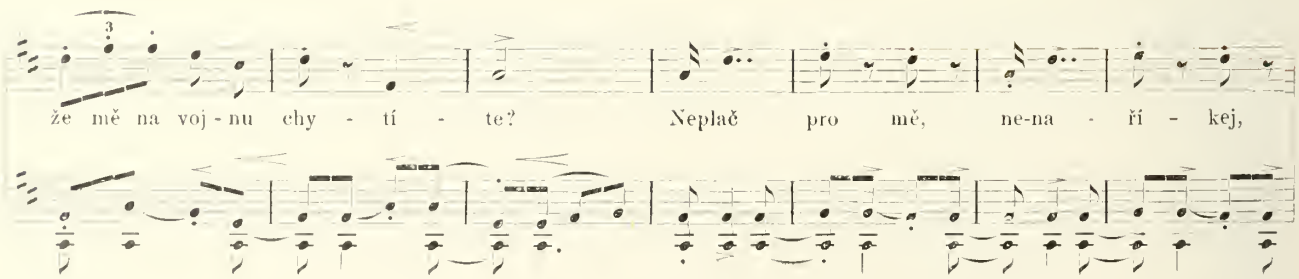

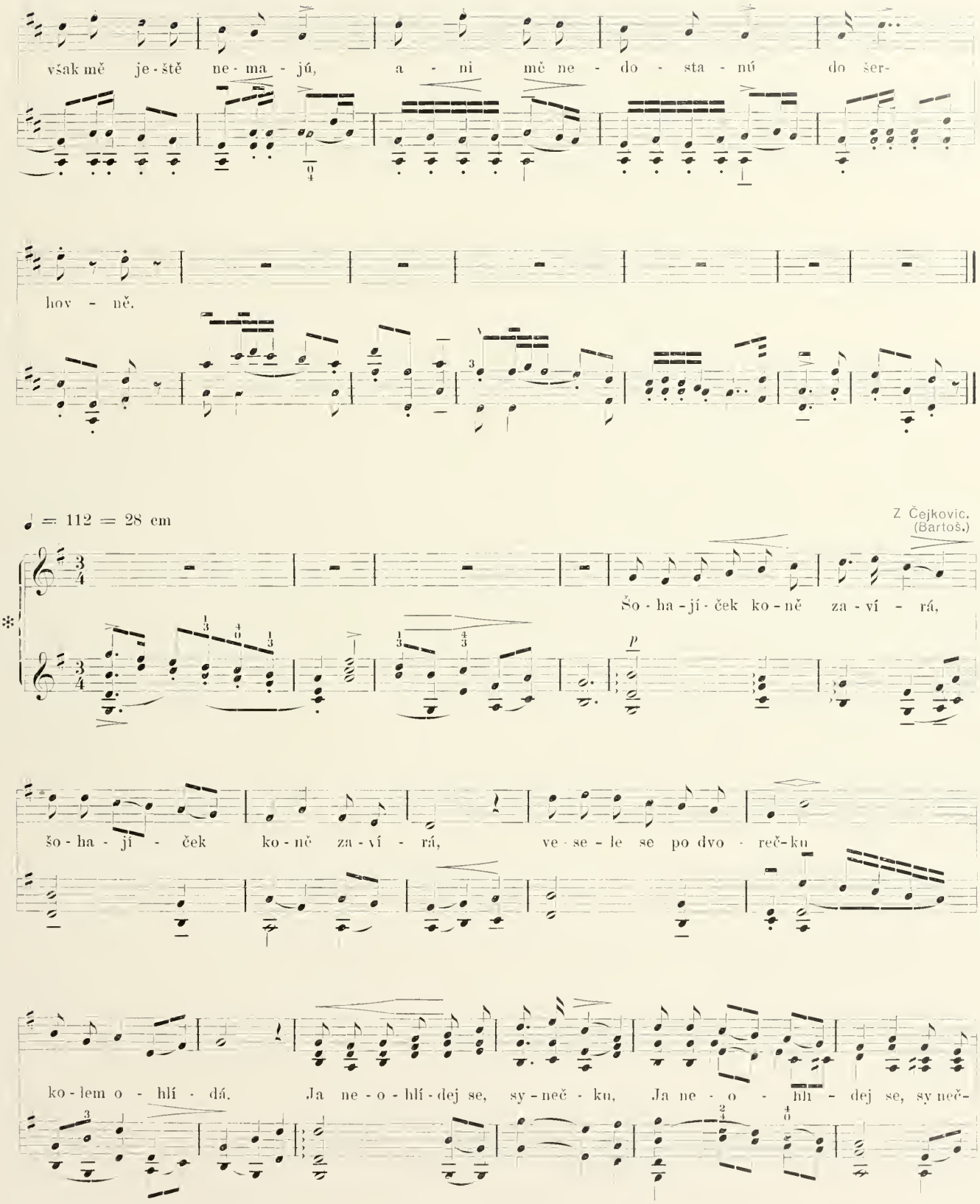
však mě je-ště ne-ma-jú, a-ni mě ne-do-sta-nú do šer-
hov-ně.
♩ = 112 = 28 cm
Z Čejkovic.
(Bartoš.)
Šo-ha-jí-ček ko-ně za-ví-rá,
125*
p
šo-ha-jí-ček ko-ně za-ví-rá, ve-se-le se po dvo-reč-ku
ko-lem o-hlí-dá. Ja ne-o-hlí-dej se, sy-neč-ku, Ja ne-o-hlí-dej se, sy-neč-

AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

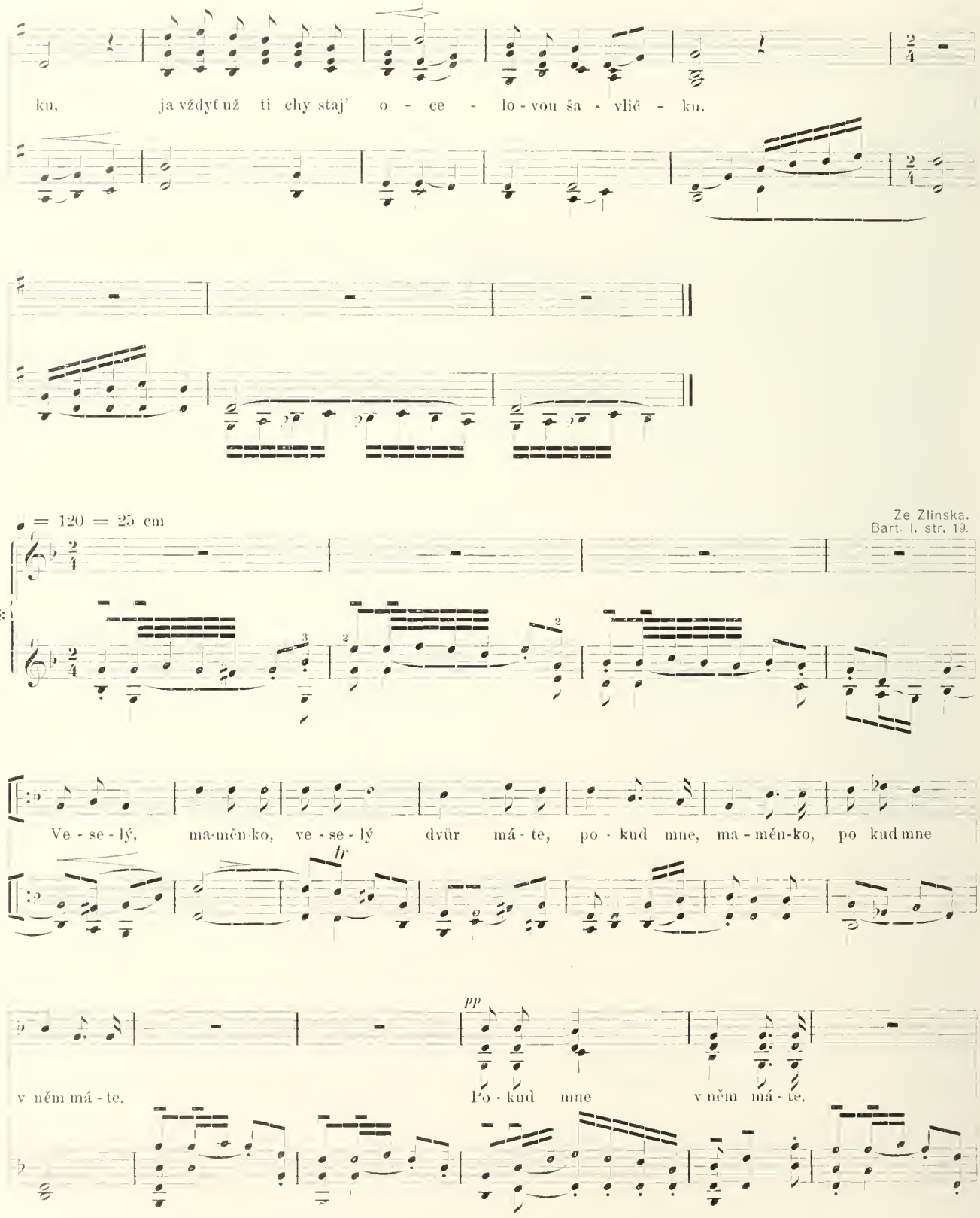

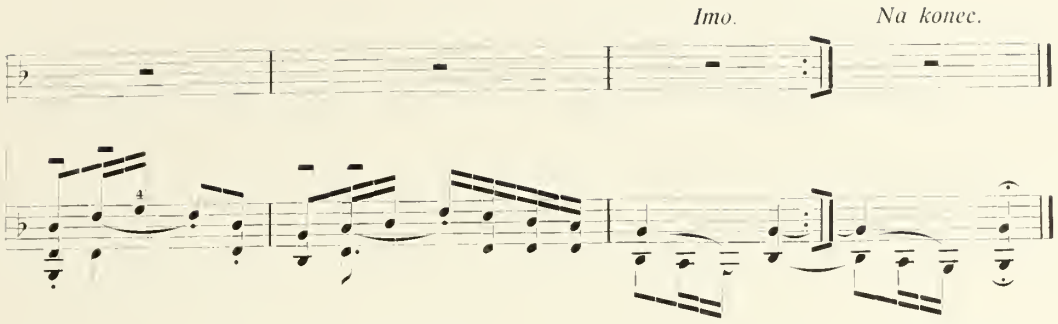

1. Veselý, maměnko,
vesely dvůr máte,
pokud mne, maměnko,
pokud mne v něm máte.

2. Jak mne v něm, maměnko,
jak mne v něm nebude,
všecka ta veselost,
všecka za mnou půjde.

3 Veselou, maměnko,
veselou jizbu máš,
pokud mne maměnko,
pokud mne doma máš.

4. Až já, má maměnko,
až já od vás půjdu,
všecky veselosti
za mnou plakat budú.

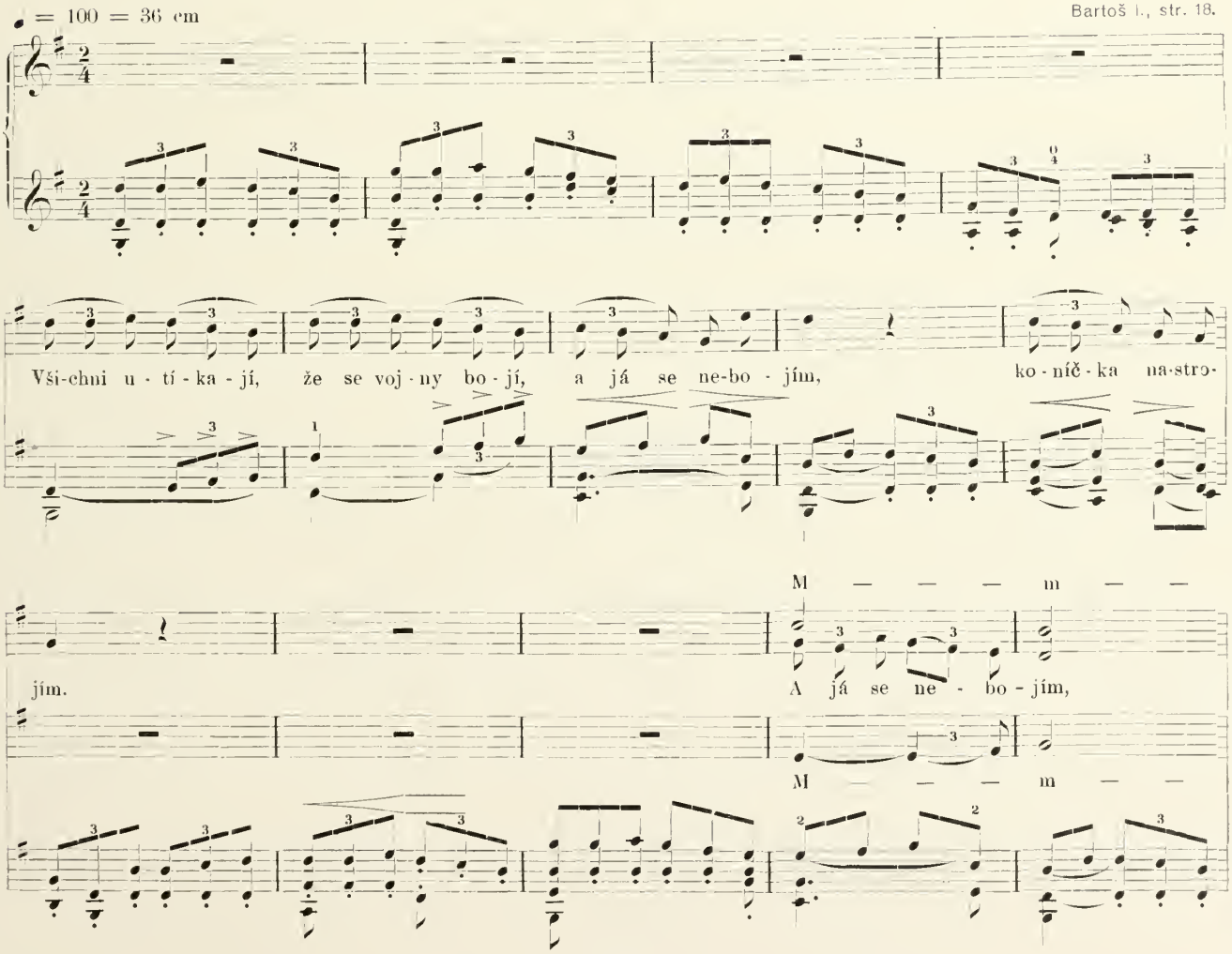

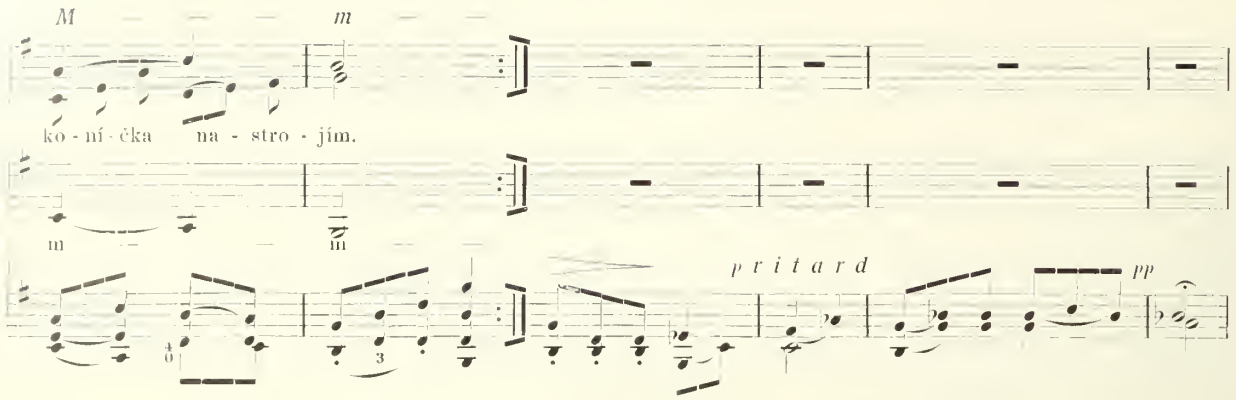

1. Všichni utíkají,
že se vojny bojí,
a já se nebojím,
koníčka nastrojím.

2. Který je bohatý,
z vojny se vyplatí,
a já jsem chudobný,
musím jít do vojny.

3. Všichni utikají,
že se vojny bojí,
a já nebožáček
musím být vojáček.

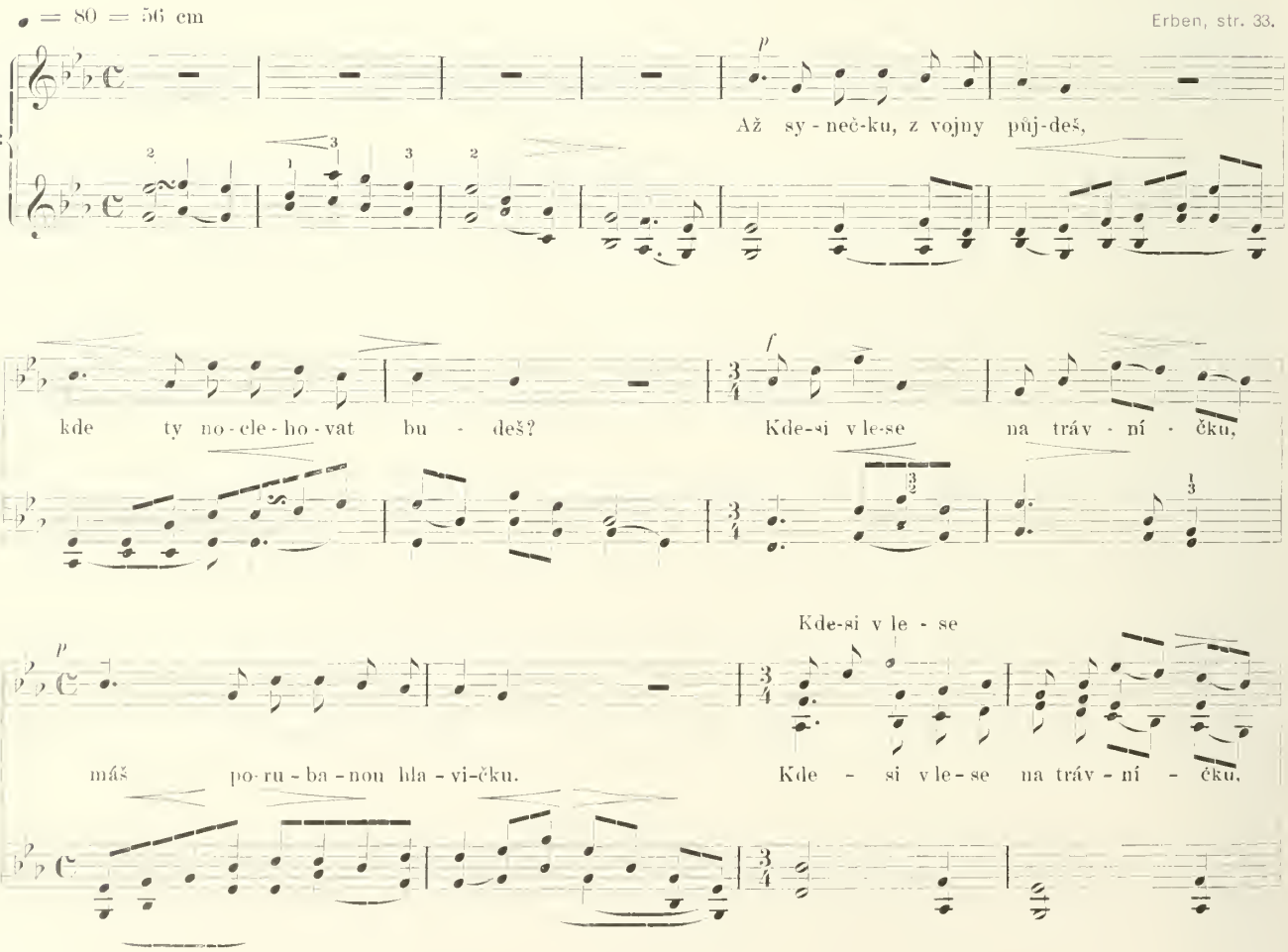

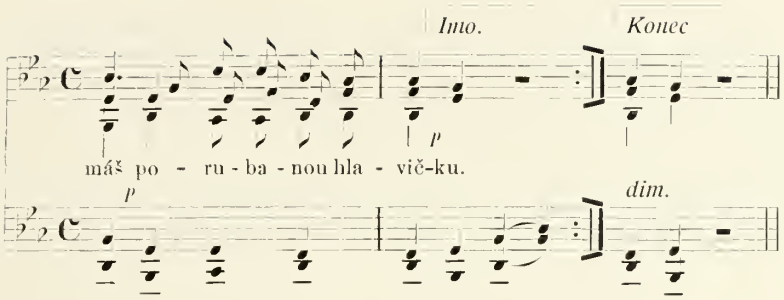

1. Až, synečku, z vojny půjdeš,
kde ty noclehovat budeš?
Kdesi v lese na trávníčku,
máš porubanou hlavičku.

2. Má hlavěnka tuze bolí,
doveďte mě k doktorovi,
k doktorovi takovému,
který hojí za hodinu.

Všeobecně známou a oblíbenou píseň „Horo, horo vysoká jsi“ zpívá s textem zde podloženým tu a tam chasa při odvodu. U Erbena na str. 170., pod č 251 jest toto čtení:

1. Horo, horo vysoká jsi,
má panenko, vzdálená jsi,
vzdálená jsi za horama,
vadne láska mezi náma.

2. Vadne, vadne, až uvadne,
není v světě pro mne žádné,
není žádné potěšení
pro mne více k nalezení.

A pod číslem 252 takto:

1. Zhůru cesta, dolů druhá,
rozlučme se, moje milá,
těžké naše rozloučení,
když jsme spolu naučení.

2. Ach, až my se rozloučíme,
dvě srdečka zarmoutíme,
dvě srdečka, čtyři oči
budou plakat ve dne v noci.

3. Modré oči, proč pláčete,
když vy moje nebudete?
nebudete a nesmíte,
darmo si na to myslíte.

Starší píseň zní takto:

2. Ach, až my se rozloučíme.
dvě srdečka zarmoutíme,
jedno moje, druhé tvoje,
budou plakat obě dvoje.

3. Já za horou, za vysokou,
ty za vodou, za hlubokou,
dvě srdečka, čtyři oči
budou plakat ve dne v noci.

4. Oči, oči proč pláčete,
což tak sobě naříkáte?
Ach, neplačte vy pro toho,
dostanete zas jiného.

V různých krajích četné jiné přídavky se shledávají. Píseň složil prý v letech třicátých jistý odsouzenec jménem Bechyně před popravou. Viz O. Hostinský „Česká světská píseň lidová“ str. 22.

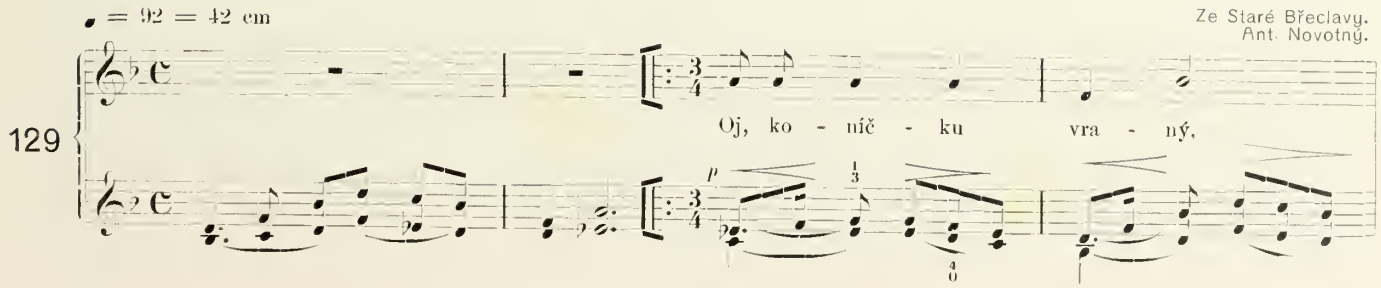

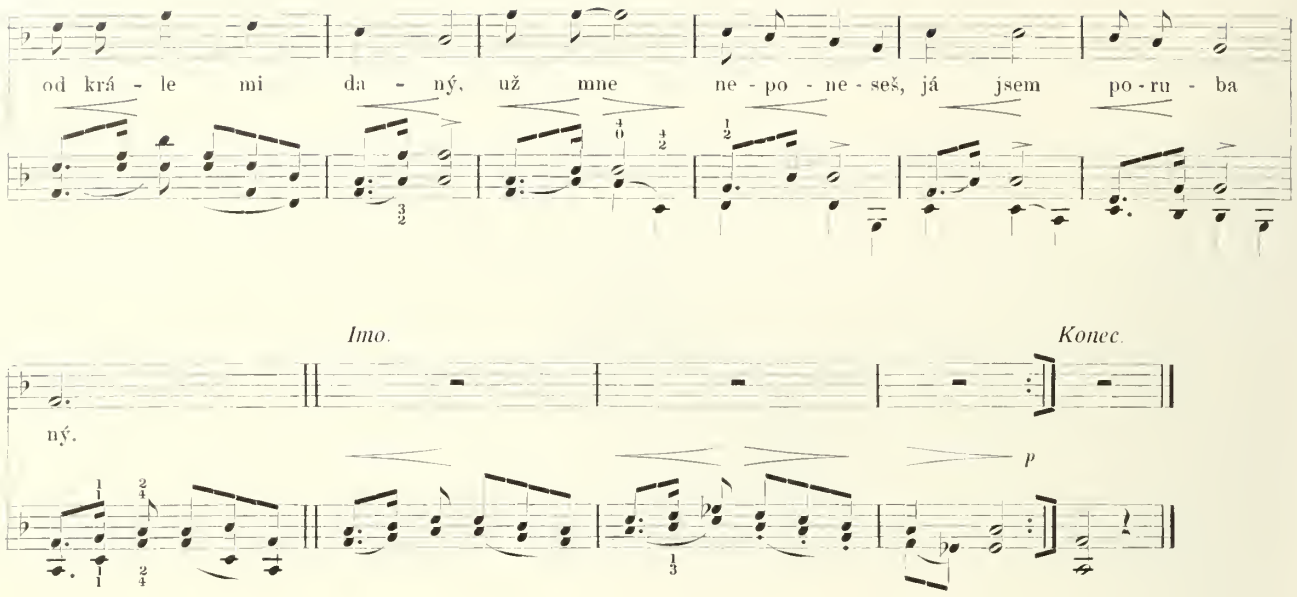

1. Oj koníčku vraný,
od krále mi daný,
už mne neponeseš,
já jsem porubaný.

2. Mladá krev mi teče,
hrob mne volá tmavý,
už mne nepovede
k slávě pták dvouhlavý.

3 Ej slovanská Tatra,
kde Bystryca běží.
při ní v krásném poli
má dědinka leží.

4. Malounká dědina,
v ní dobrá rodina,
nikdy nepřivítá
vítězného syna.

5. Dejte chlapci zprávu
starému otcovi,
že jsem padl věren
vlasti i králové.

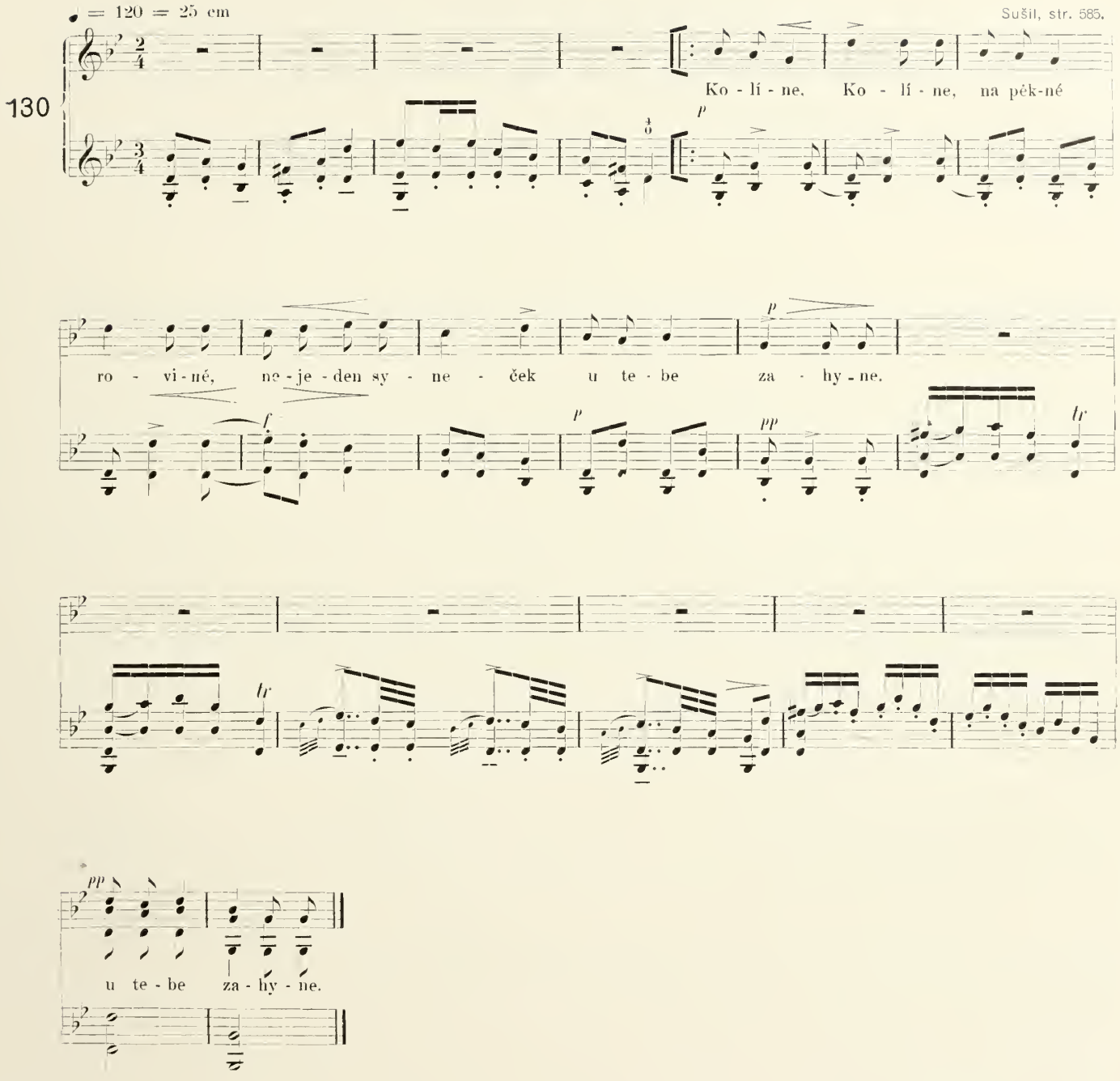

1. Kolíne, Kolíne,
na pěkné rovině,
nejeden syneček
u tebe zahyne.

2. Nejeden syneček,
nejeden bratříček,
musí zaplakati
můj starý tatíček.

3. Kolíne, Kolíne,
nejsi hoden státi,
nejedna matička
pro tě syna ztratí.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

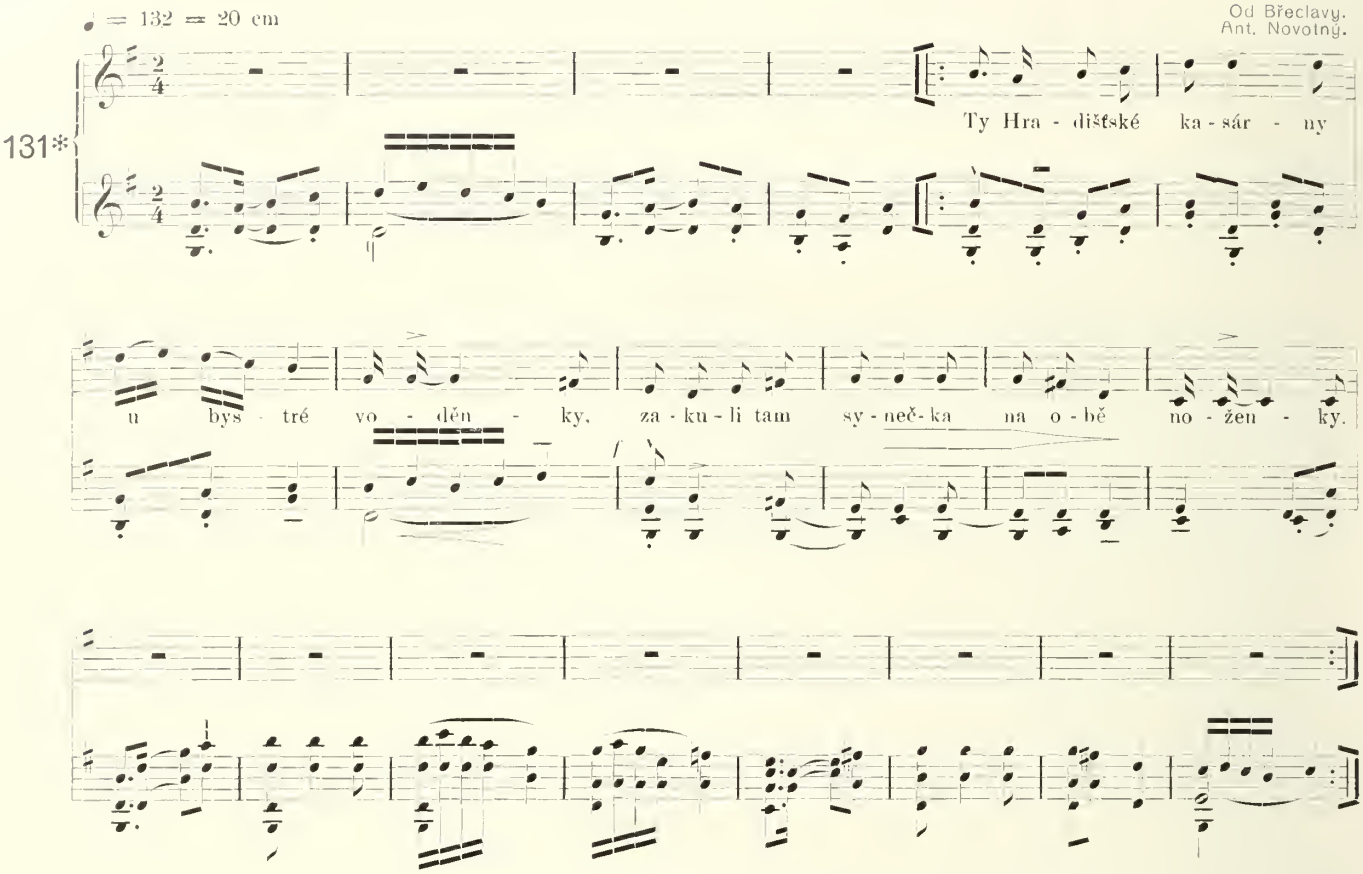

1. Ty Hradištské kasárny
u bystré voděnky,
zakuli tam synečka
na obě noženky.

2. Zakuli ho zakuli,
už ho neodkují,
šak už ho tam vojáci,
mezi sebou mají.

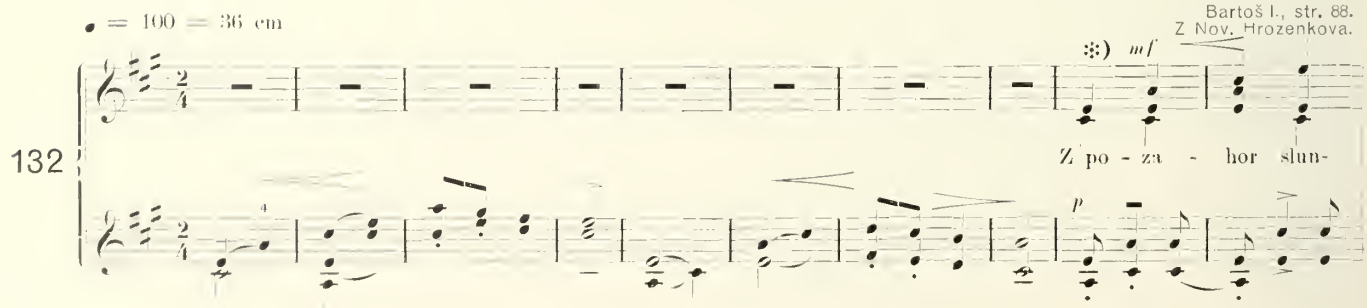

*) Trojhlasný sbor připsán jest pro zvláštní potřeby; zpravidla zpívá se píseň jednohlasně.

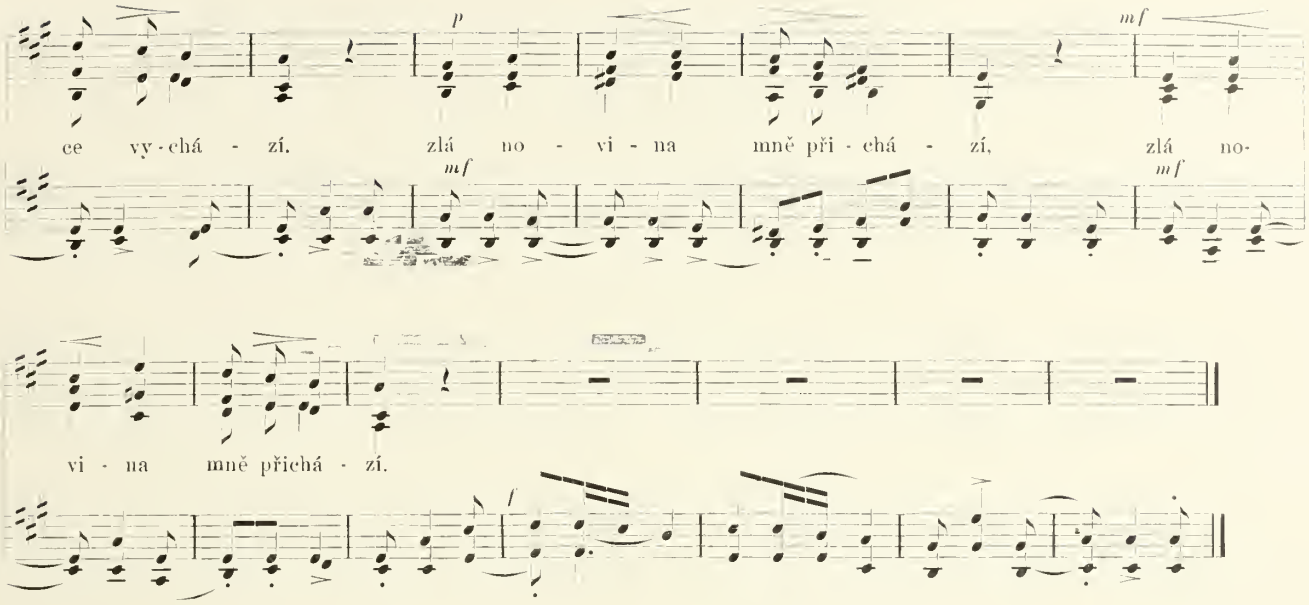

1. Z pozahor slunce vychází,
zlá novina mně přichází.

2. Že musím na vojnu jíti,
otce, matku opustiti.

3. Rodičové děkuju vám,
ruce, nohy vaše líbám.

4. Za to vaše vychování,
k dobrému napomínání.

5. Rychtář ke mně přistupuje.
do míry mě připravuje.

6. A z míry zas k lékařovi,
jest-li to mé tělo zdravý.

7. Moje tělo, jako kvítí,
musí na vojně zemříti..

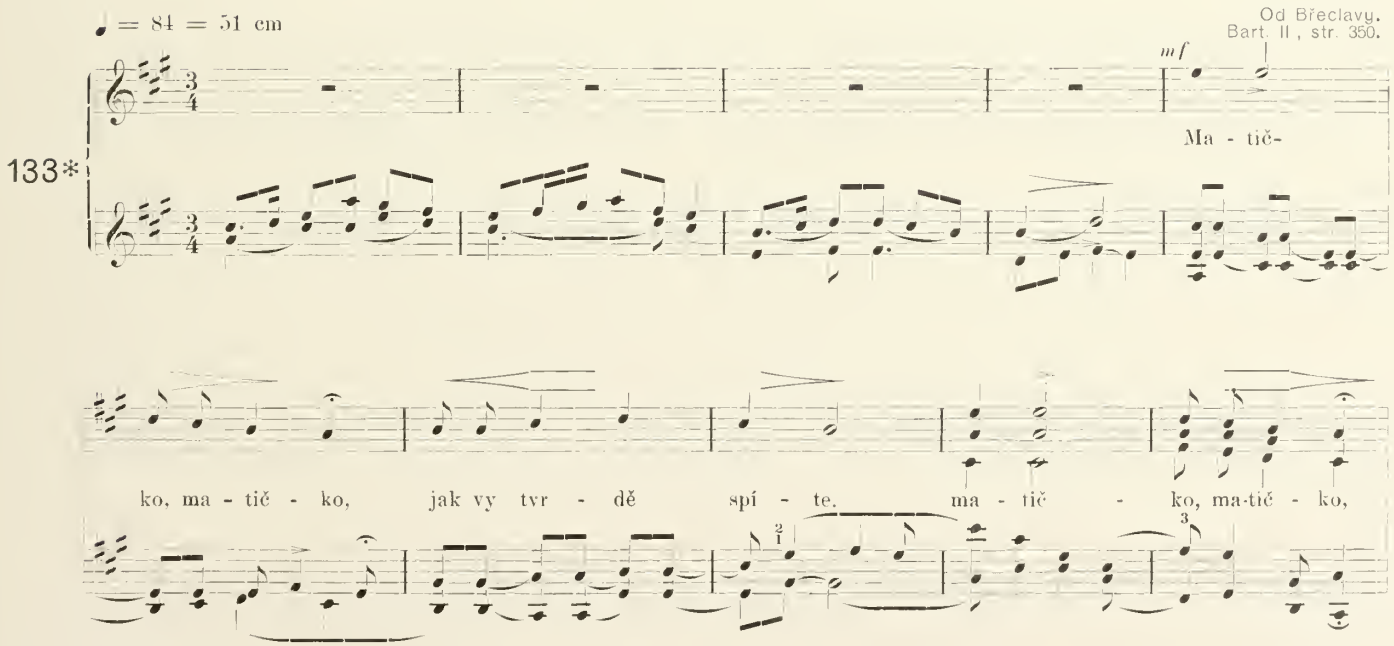

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

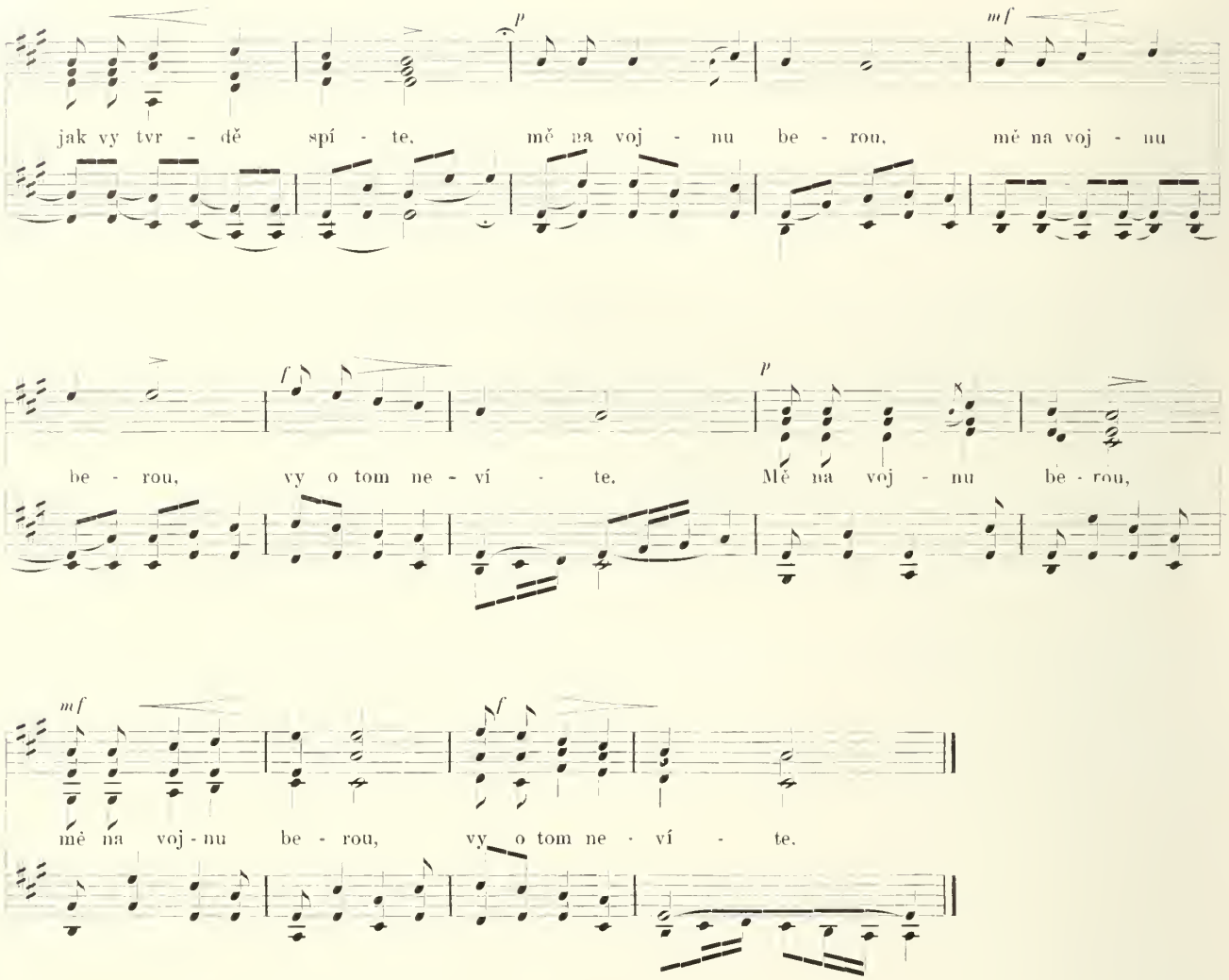

1. Matičko, matičko,
jak vy tvrdě spíte,
mě na vojnu berou,
vy o tom nevíte.

2. Nevíte, nevíte,
vědět nemůžete,
už na vašem hrobě
fialenka kvete.

3. Fialenka kvete
žlutý karafiát,
škoda vás matičko,
škoda vás na stokrát.

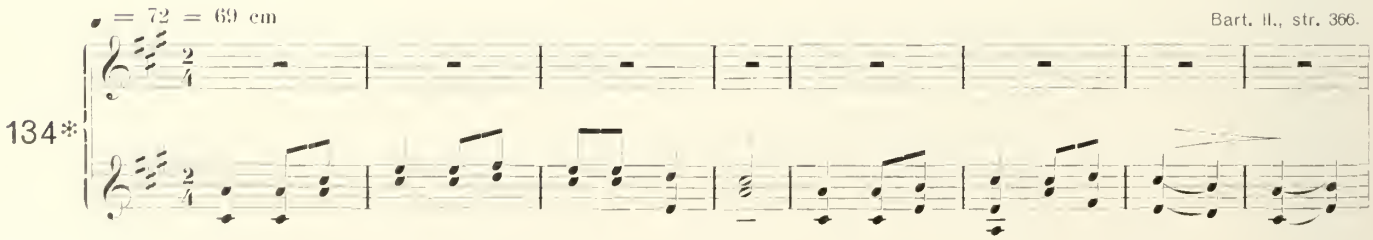

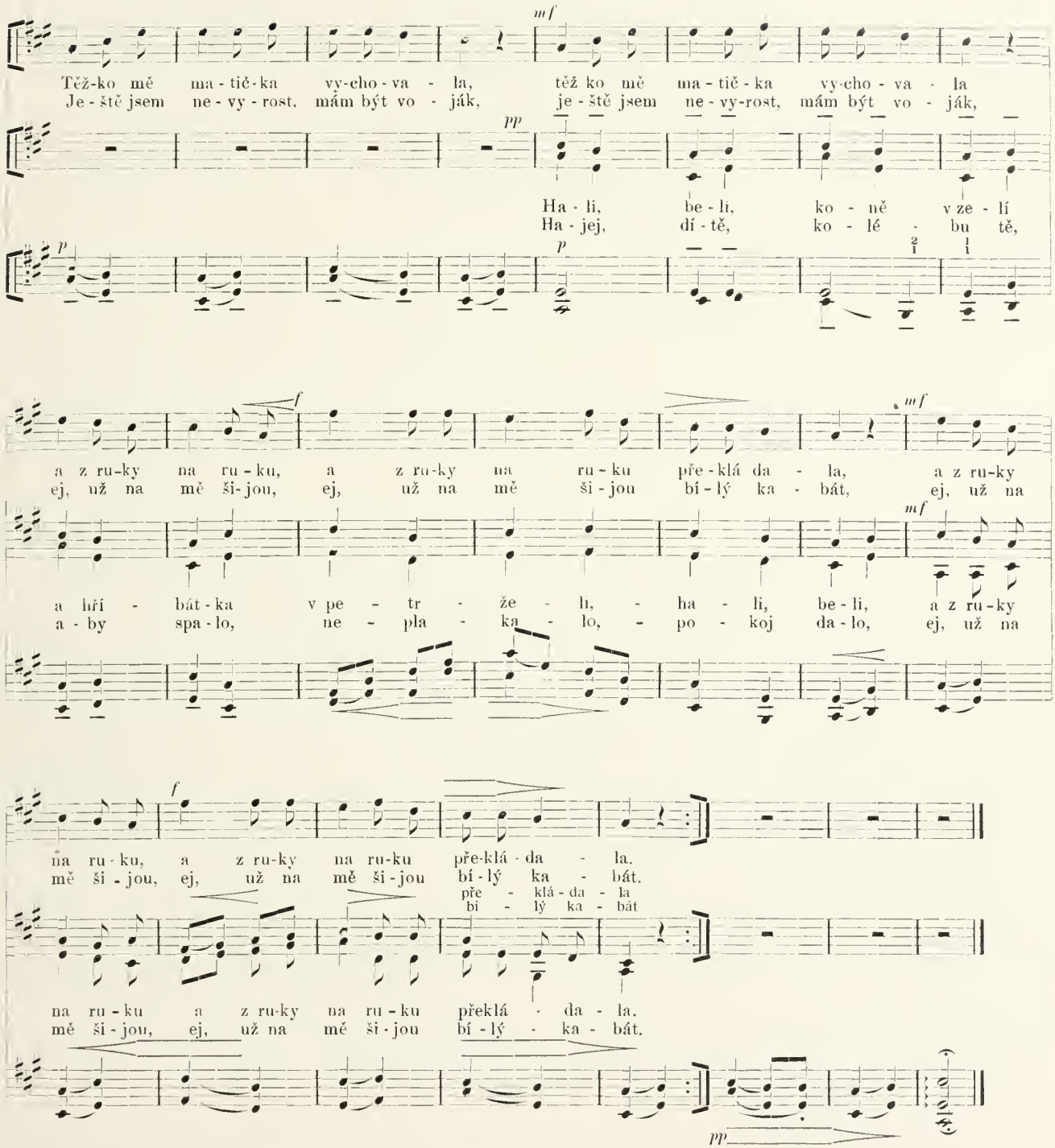
Těž-ko mě ma-tič-ka vy-cho-va-la, těž ko mě ma-tič-ka vy-cho-va-la
Je-ště jsem ne-vy-rost, mám být vo-ják, je-ště jsem ne-vy-rost, mám být vo-ják,
Ha-li, be-li, ko-ně v ze-lí
Ha-jej, dí-tě, ko-lé-bu tě,
a z ru-ky na ru-ku, a z ru-ky na ru-ku pře-klá da-la, a z ru-ky
ej, už na mě ši-jou, ej, už na mě ši-jou bí-lý ka-bát, ej, už na
a hří-bát-ka v pe-tr-že-li, -ha-li, be-li, a z ru-ky
a-by spa-lo, ne-pla-ka-lo, -po-koj da-lo, ej, už na
na ru-ku, a z ru-ky na ru-ku pře-klá-da-la.
mě ši-jou, ej, už na mě ši-jou bí-lý ka-bát.
pře-klá-da-la
bí-lý ka-bát
na ru-ku a z ru-ky na ru-ku překlá-da-la.
mě ši-jou, ej, už na mě ši-jou bí-lý-ka-bát.

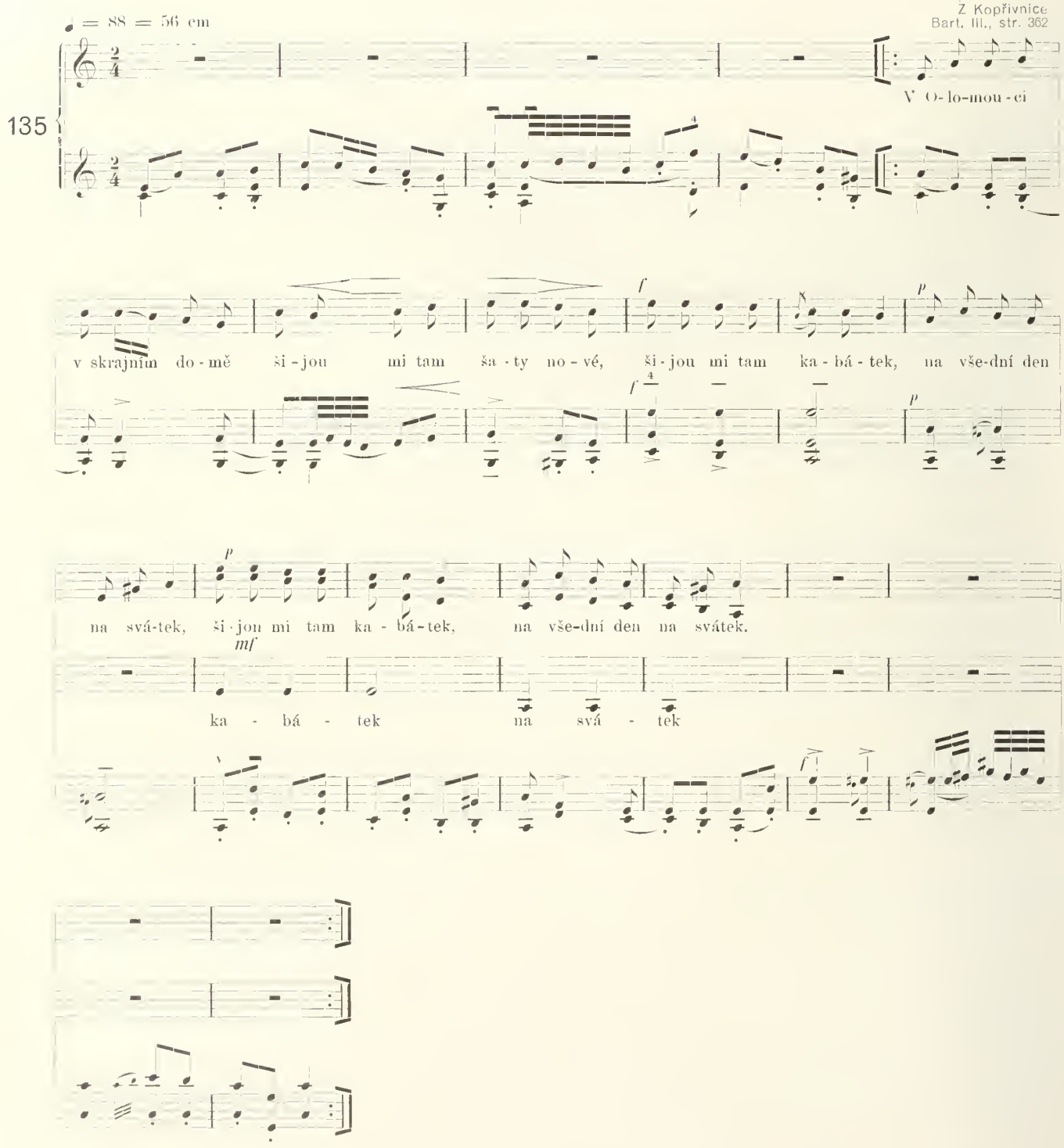

1. V Olomouci v skrajním domě
šijou mi tam šaty nové,
šijou mi tam kabátek
na všední den na svátek.

2. Přijďte se tam podívati,
až mě budou oblékati
do bílého kabáta
za dragouna vojáka.

♩ = 100 = 36 cm

Bartoš II., str. 435 .

136*

Při - nes - te mi vo - jan-sky mon - do - re a hned ho - vi - ze - te,

co bo - de z Jo - re, klo - bók pre-mu - va - né ko - lem

na vše stra-ne Hau-či na vzdo - re.

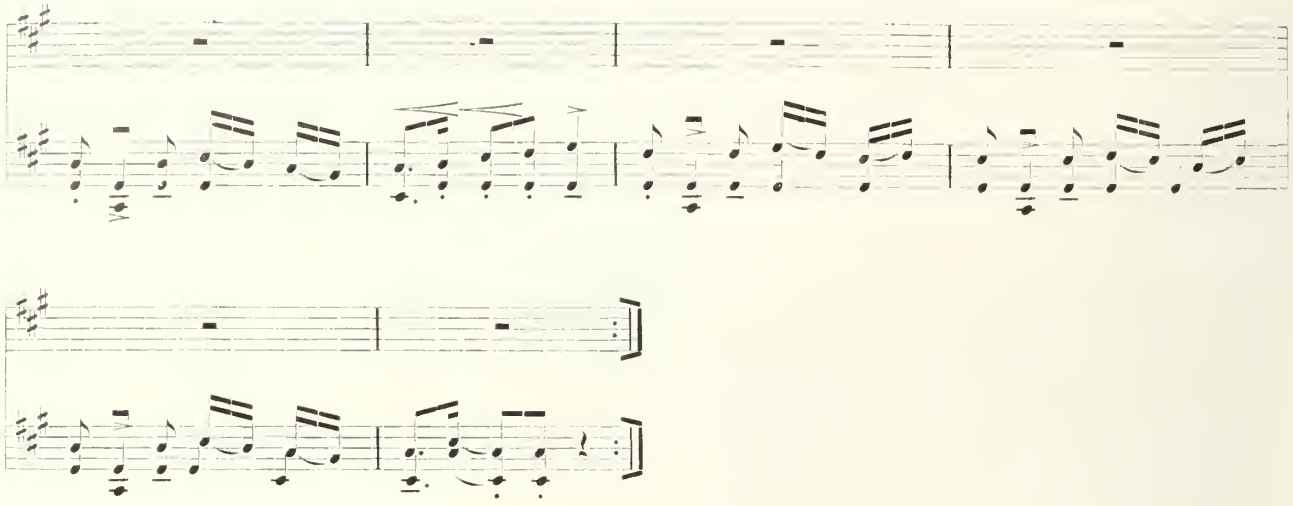

1. Přineste mi vojansky mondore,
a hned hovizete, co bode z Jore,
klobók premuvané
kolem na vše strane
Hanči na vzdore.

2. Lepší je ostrohe nosit na boto,
než-li se chrtóset s mrchó robotó,
holstrn s pistolama,
kabát s knoflékama,
než-li třeť psoto.

3. Není-li to hodno, na vojno se dát,
každé muě mosí říkat: pan soldát;
sedlák se pokoří, jak přindo do dveří,
bode se mně bát.

4. Dež přindo k mozice, na boko palaš,
břenknu ostrohama jako Mikolaš,
Jora řekne: trunk vain, šenkéřovi: šenk ain,
co nélepší máš.

5. Ófkšót! Jora je zde, hodstopte chaso,
a kdo nehodstópí, tomu večešo,
šenkéř, vína nalé, te, mozeko, mně bré
deškant i baso.

6. Nebodo já více na břocho léhať,
ale jako páni za stolem sedať,
šeške s jeletama a hrách s oškvarkama
já bodo jídať.

7. Nebodo já více mlovit hanácke,
ale bodo deškorovať německe:
Jora von dr Veškov, onvait fon Prostějov
cum lont moravské.*)

Bart. II., str. 366.

137

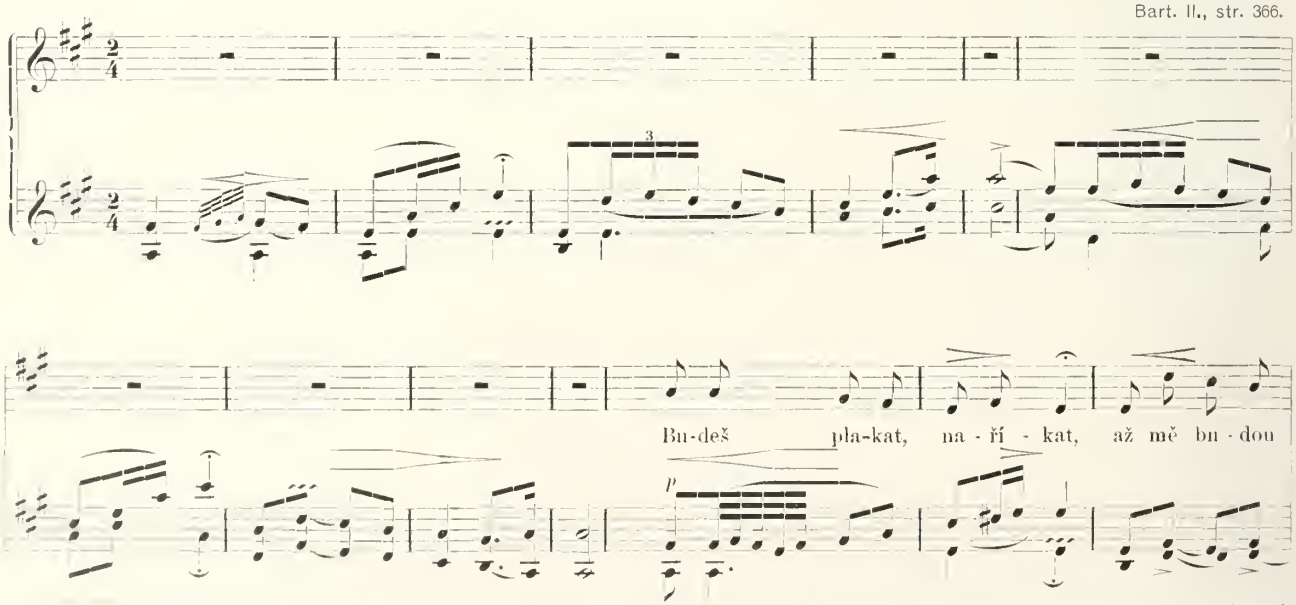

*) Tato píseň nikterak není na posměch, či jakékoli zlehčování švarných „chlapců“ Hanáckých. Zobrazuje případně zdravý jejich humor, jímž žertovně vypisují přednosti stavu vojenského.

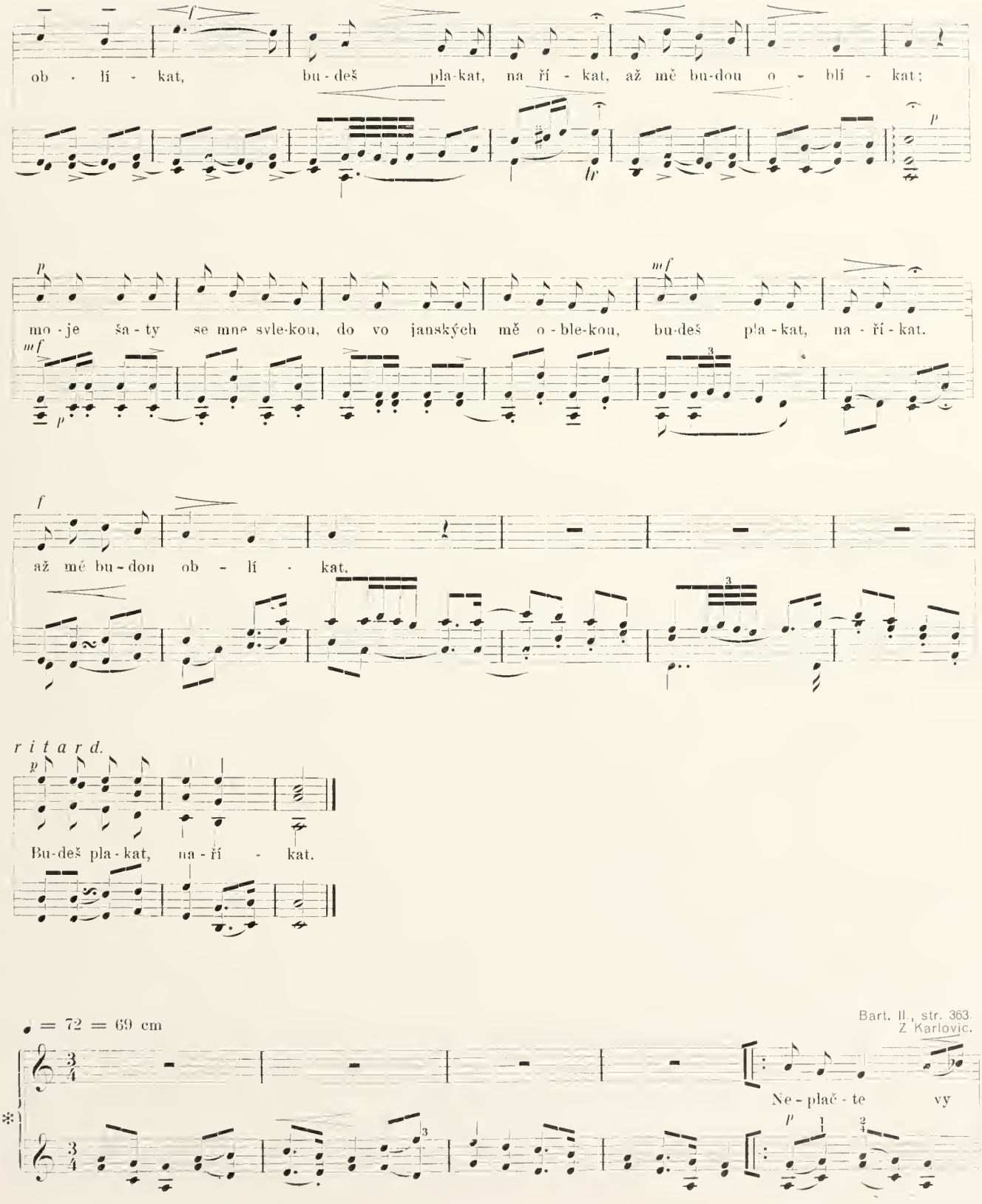
ob - lí - kat, bu - deš pla-kat, na ří - kat, až mě bu-dou o - blí - kat;
mo - je ša - ty se mne svle-kou, do vo janských mě o - ble-kou, bu-deš pla - kat, na - ří - kat.
až mé bu - dou ob - lí - kat.
r i t a r d.
Bu-deš pla - kat, na - ří - kat.
♩ = 72 = 69 cm
Bart. II., str. 363.
Z Karlovic.
Ne - plač - te vy
138*

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

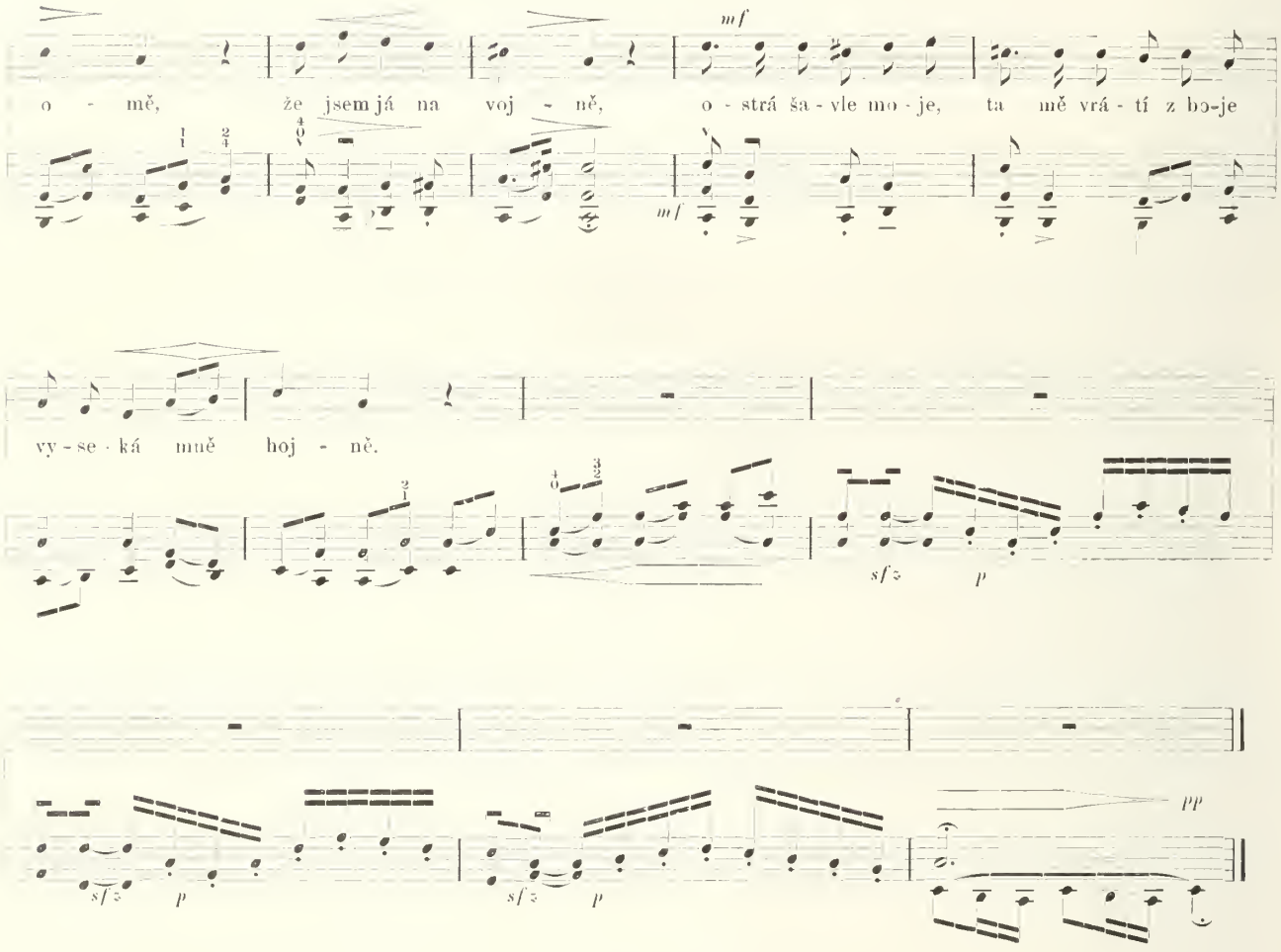

1. Nepłač, děvča, o mě,
že sem já na vojně,
ostrá šabla moja,
tá mňa vrátí z boja,
vyseká mňa hojně

2. Płakała maměnka,
płakała sestřenka,
dyž sa mně bliska'a,
dyž sa mně bliskała
po boku šablenka.

3. Płakała maměnka,
pakál můj tatiček,
dyž sa se mnú točił,
dyž sa se mnú točił,
můj vraný koníček.

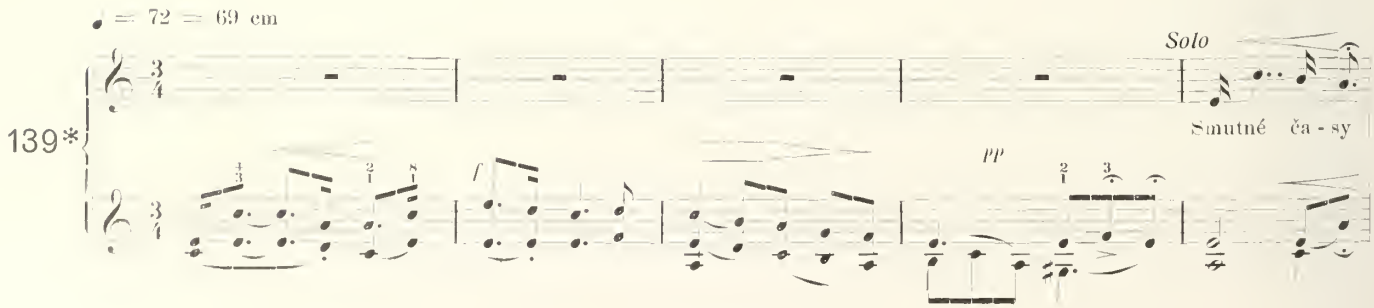

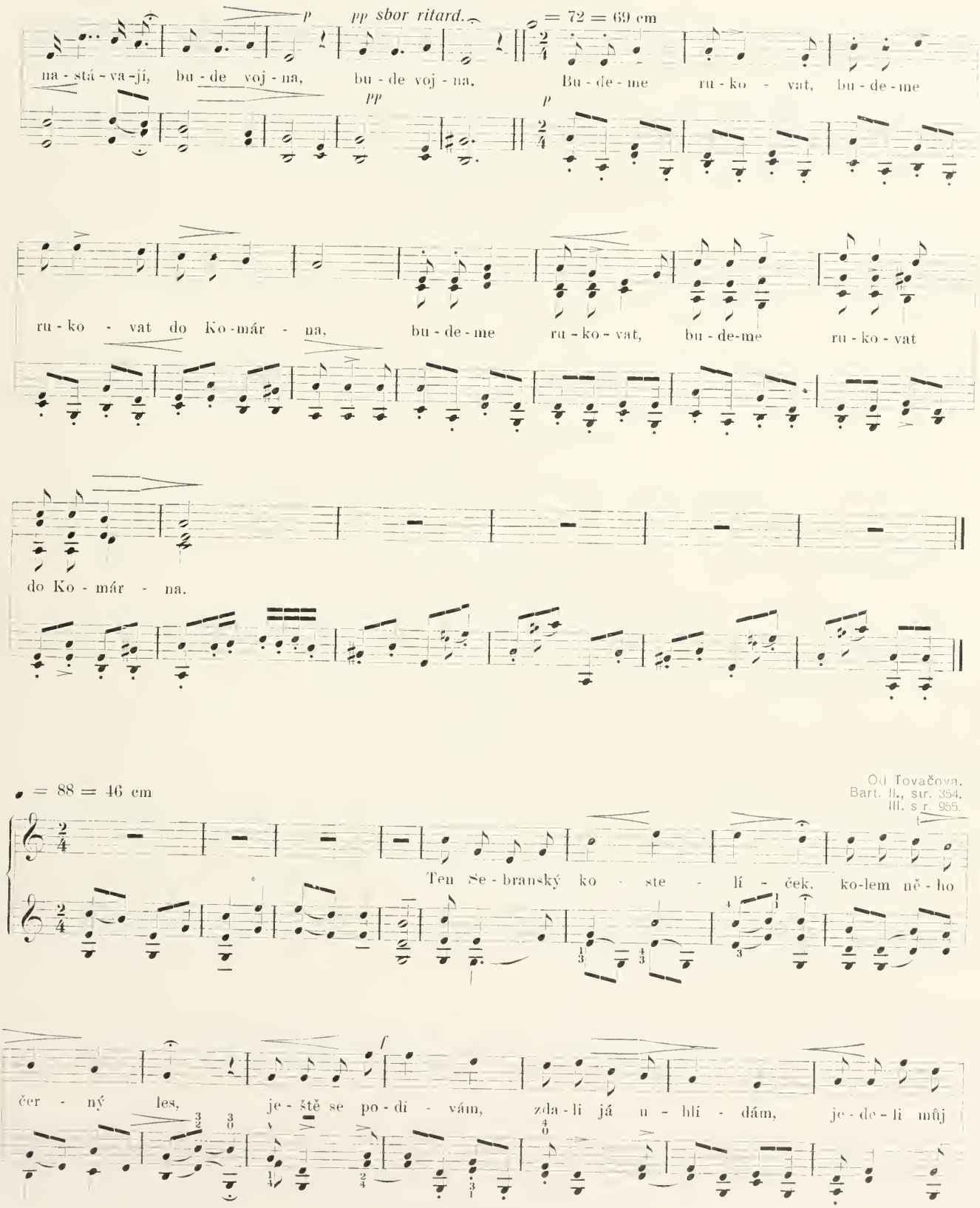
p
pp sbor ritard.
♩ = 72 = 69 cm
na - stá - va - jí, bu - de voj - na, bu - de voj - na.
Bu - de - me ru - ko - vat, bu - de - me
pp
p
ru - ko - vat do Ko - már - na,
bu - de - me ru - ko - vat, bu - de-me ru - ko - vat
do Ko - már - na.
♩ = 88 = 46 cm
Od Tovačova.
Bart. II., str. 354.
III. s r. 955.
140
Ten Se - branský ko - ste - lí - ček, ko-lem ně - ho
f
čer - ný les, je - ště se po - di - vám, zda - li já u - hlí - dám, je - de - li můj

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

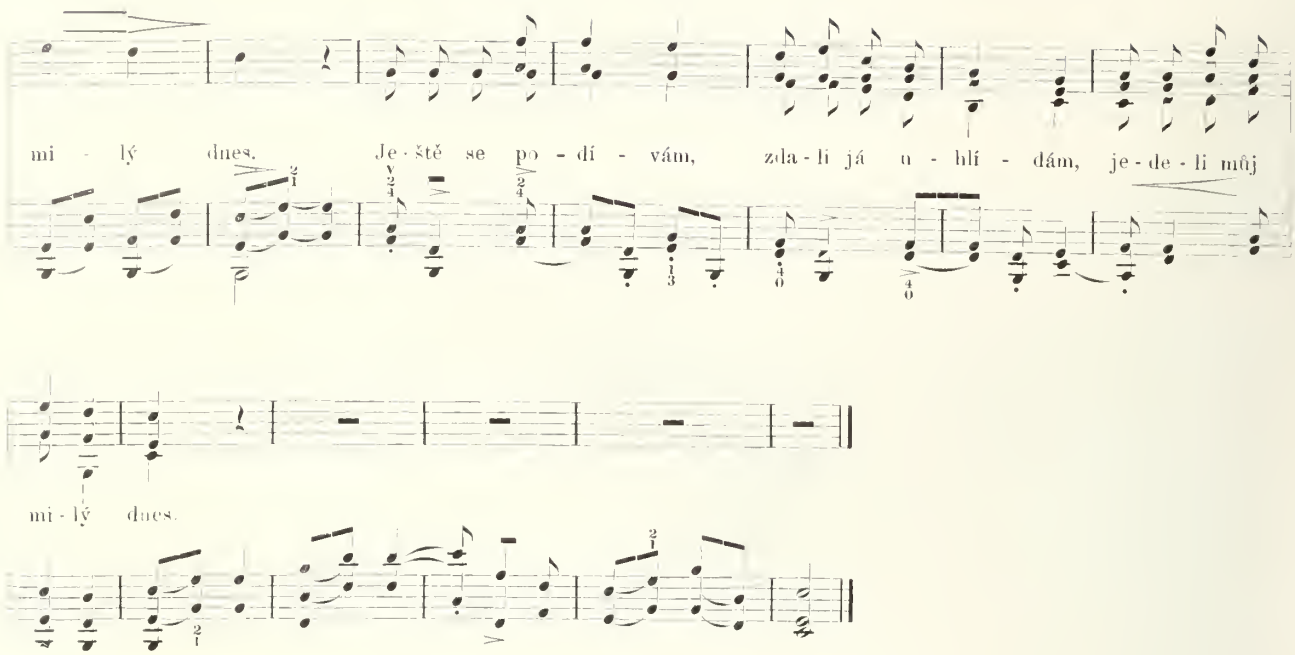

1. Ten Sebranský kosteliček,
kolem něho černý les,
ještě se podívám,
zda-li já uhlídám,
jede-li můj milý dnes.

2. Jede, jede, on si jede,
na svém vraném koníčku,
on sobě připíná,
on sobě připíná
na levý bok šavličku.

3. A jak si šavličku připjal,
obrátil se na svůj dům,
tak smutně zaplakal,
žalostně si vzdychal,
až pod ním zařehtal kůň.

4. Což pak vy, maměnko milá,
což pak vy mě neznáte,
že vy mě s mým koněm
před tím vaším domem
tak dlouho stát necháte?

5. Jak to máti uslyšela,
na ulici vyběhla:
Ach, můj milý synu,
kdo tě dal na vojnu,
kdo je toho příčina?

6. Ten Tovačovský milostpán,
ten mě na tu vojnu dal
půta jsou mně dali,
provazy svázali,
ještě ke mně vartu dal.

7. A ta varta u mě stála
od večera do rána
a jak Pán Bůh den dal,
a jak Pán Bůh den dal,
hned mě vezli do Brna.

8. Když mě do Brna přivezli,
na vrata udeřili:
Otvírejte vrata,
vezem vám regruta
z Tovačovského panství.

Bart. II., str 368.
Z Líšně.

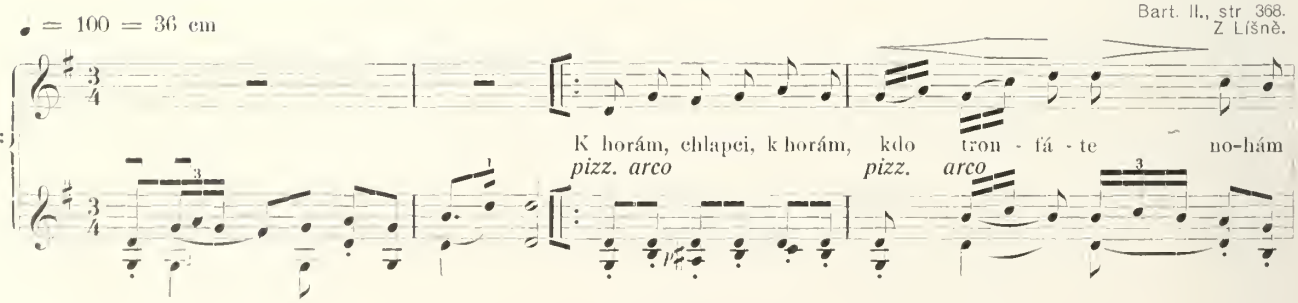

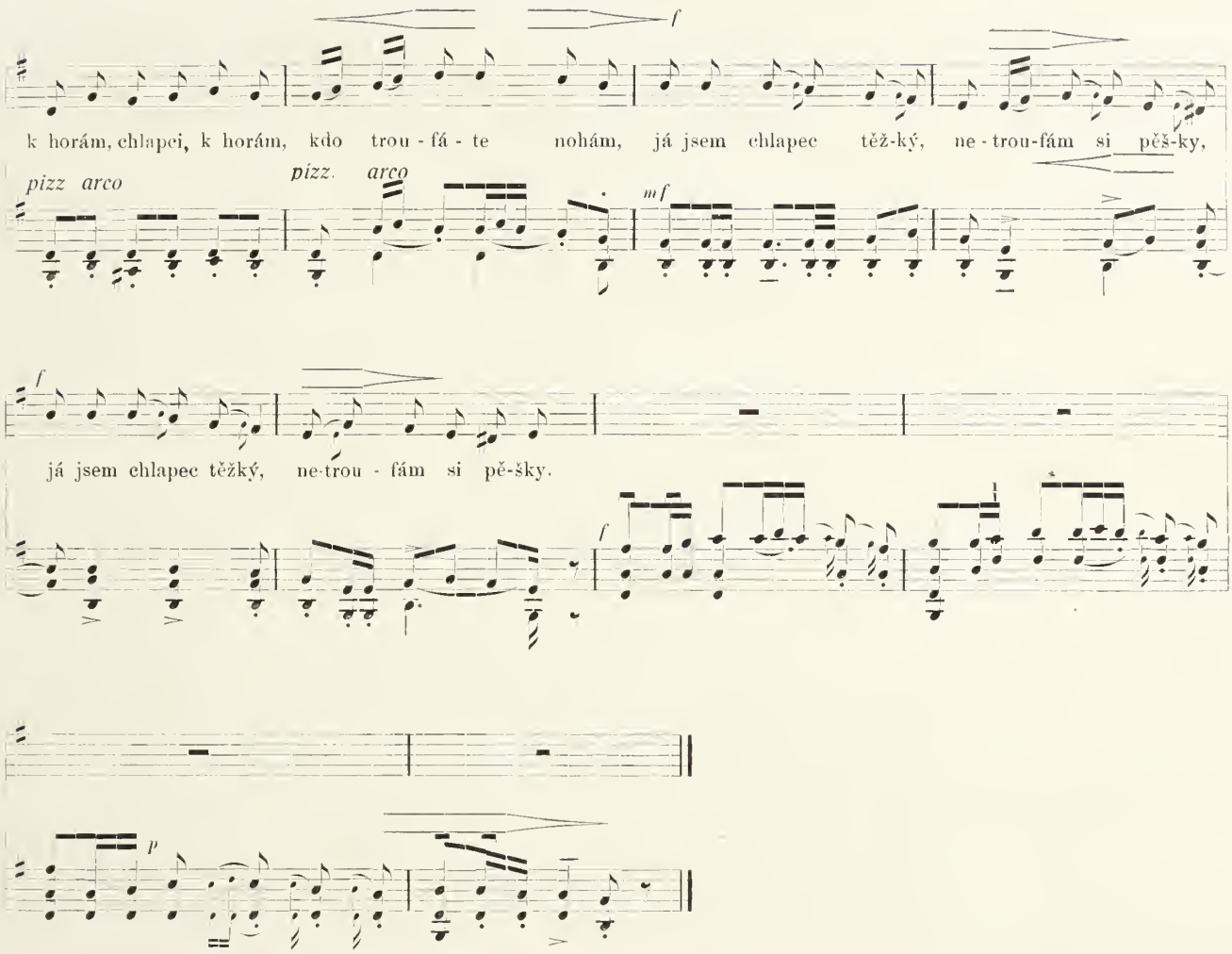

1. K horám, chlapci, k horám,
kdo troufáte nohám,
já jsem chlapec těžký,
netroufám si pěšky.

2. To jsou chlapci, to jsou,
co palaše nesou,
co nesou pagnety,
to jsou jenom děti.

3. K horám chlapci, k horám,
kdo troufáte nohám,
a já také k lesu
karabinu nesu.

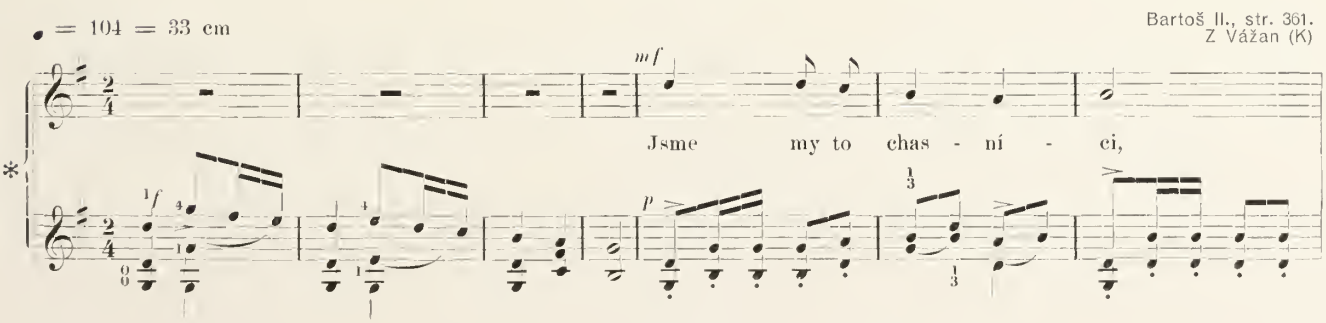

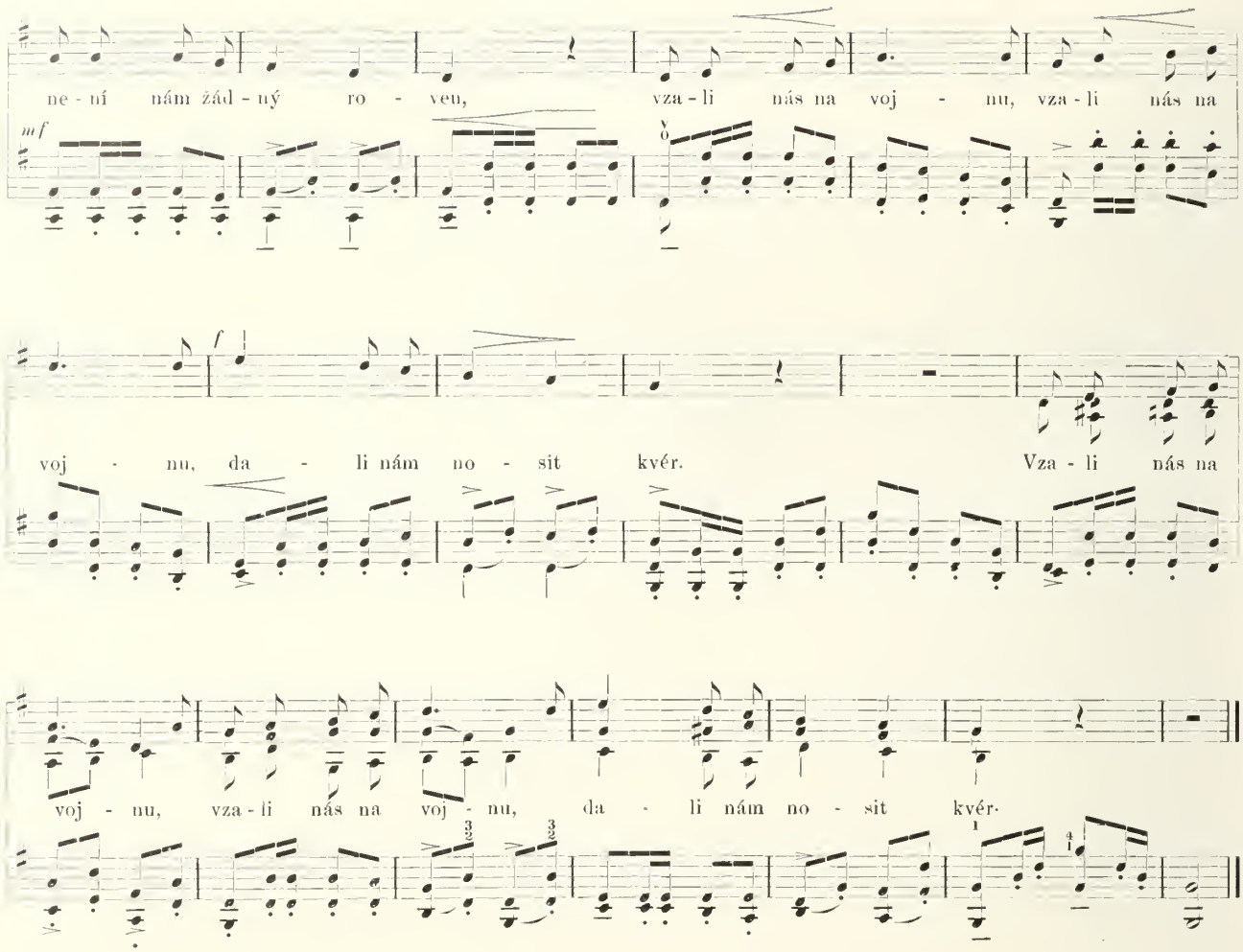

1. Jsme my to chasníci,
není nám žádný roven,
vzali nás na vojnu,
dali nám nosit kvér.

2. Jsme my to chasníci
chudobné matičky,
vzali nás na vojnu,
dali nám šavličky.

3. Která má matička
na vojně synečka,
ta nechť se podívá
z rána do sluníčka.

4. Bude-li červený,
je synek raněný,
a bude-li bílý,
je syneček zdravý.

Tímže nápěvem možno zpívati:

1. Ještě je, ještě je
ve Slavkově ta míra,
pod kterou odvedli
staré matce syna.

2. Jednoho odvedli
a druhého chytají,
a tomu třetímu,
tomu nejmladšímu
koníčka sedlají.

3. Sedlejte, sedlejte
ja, koníčka vraného,
já si na něj sednu,
já na něm pojedu
do pole širého.

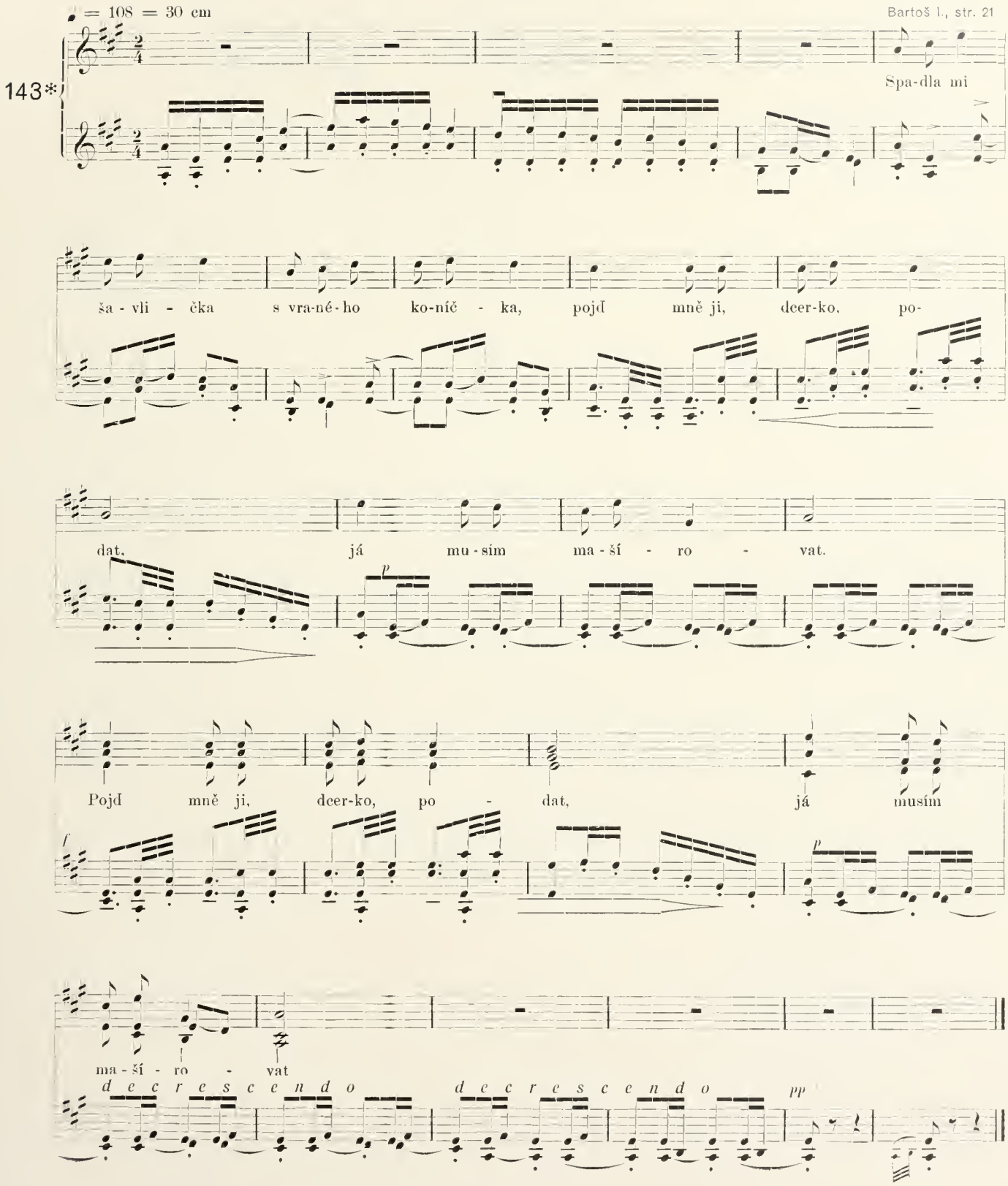
♩ = 108 = 30 cm
Bartoš I., str. 21
143*)
Spa-dla mi
ša - vli - čka s vra-né-ho ko-níč - ka, pojď mně ji, dcer-ko, po-
dat, já mu-sím ma-ší - ro - vat.
Pojď mně ji, dcer-ko, po - dat, já musím
ma-ší - ro - vat
decrescendo
decrescendo

1. Spadla mi šablička
s vraného koníčka,
pojď mi ju milá podat,
já mosím mašírovat.

2. Pod jenom, pod honem,
spadla mi na kameň,
ať sa mi nerozlomí
palášek ocelový.

3. Jak mu ju podala,
žalostně plakala,
ja, dybych ťa, synečku,
ja, nebyla poznala.

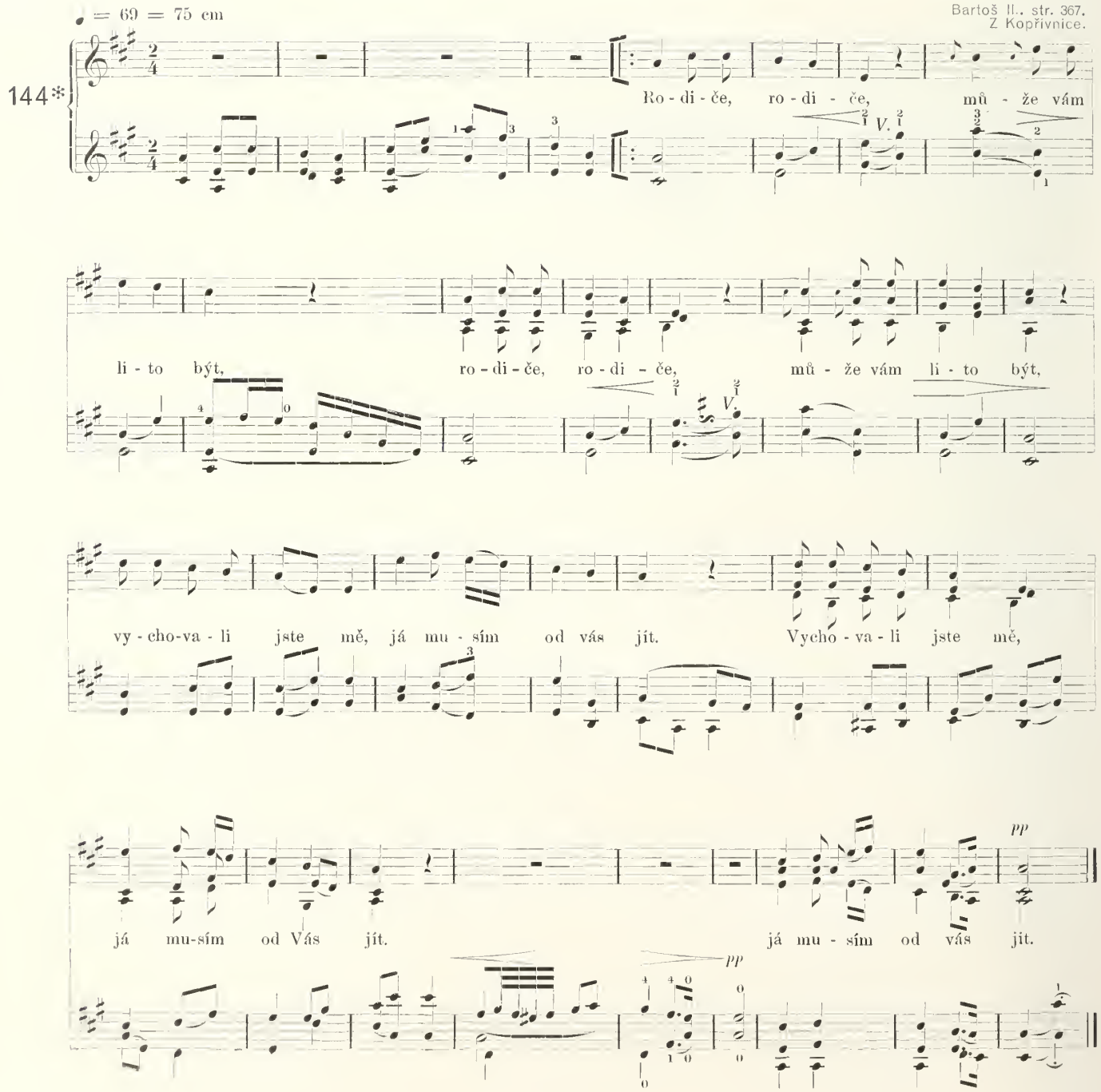

1. Rodiče, rodiče,
může vám lito být,
vychovali stě mě,
včil musím od vas it.

2. Vychovali stě mě
jak pěkne jablečko,
včil vas o mě boli
to vaše srdečko.

4. Vychovali stě mě
jak červeny hřebiček,
a včilej mě nosi
muj vrany koníček.

3. Vychovali stě mě
jak bily tulipan,
a včil je nade mnu
na vojně inši pan.

Od Vyzovic, z Pavlovic.
Bart. I., str. 137.
Suš. str. 595.

145*

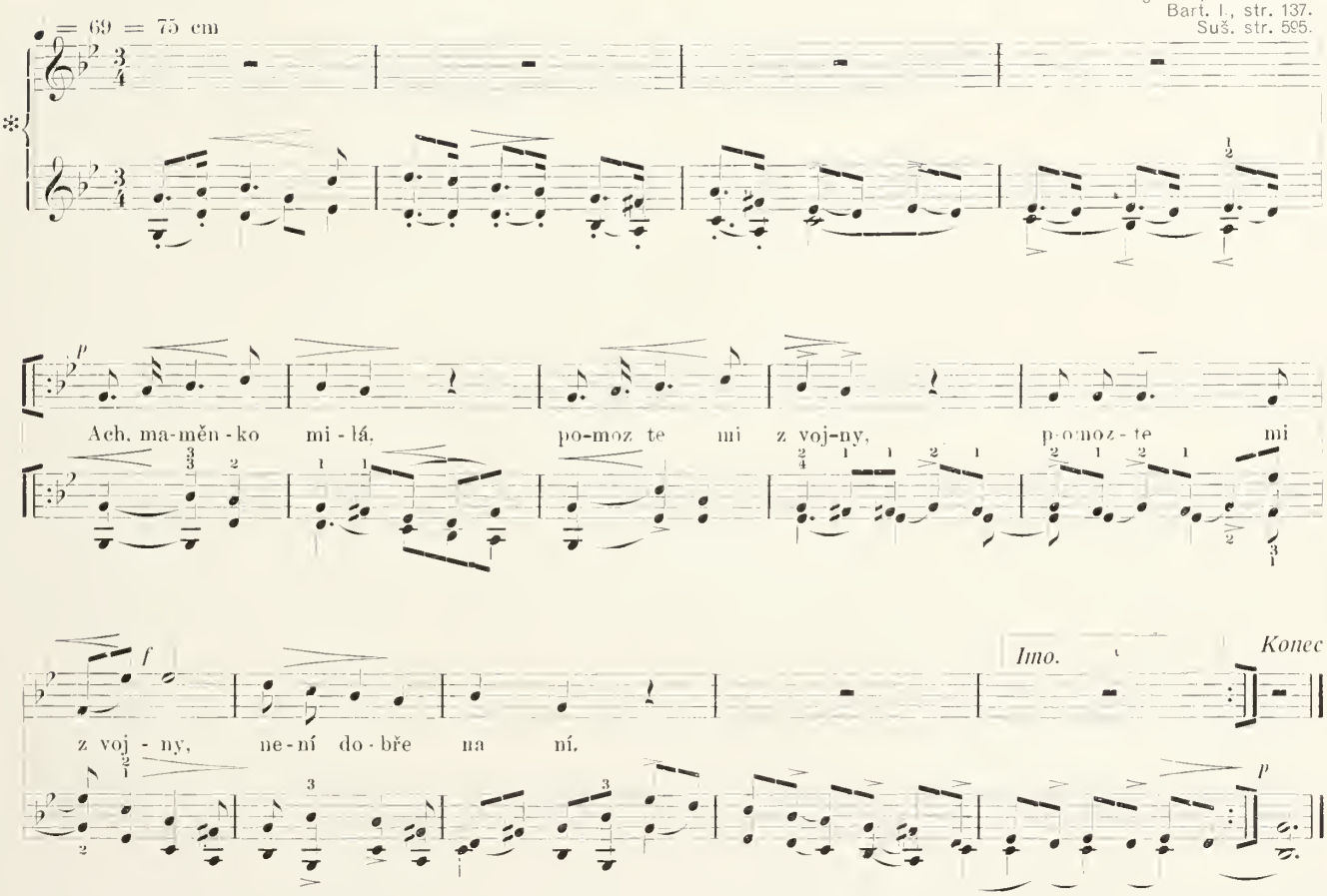

1. Ach mamko má milá,
pomožte mi z vojny,
není dobře na ní.

2. Ach, synku můj, milý,
co po tobě ptají,
dyž ta dóm nechajů?

3. Ach mamko má milá,
štyry sta tolarů,
hned sa dóm dostanu.

4. Ach synku můj milý
nech trochu pozhoví,
nemám ich hotových.

4. Ach mamko má milá,
my čekat nemožem,
my pomašírujem.

6. My pomašírujem
tři sta míl za Vídeň,
uvidím Francúza
a jeho celú zem.

(My pomašírujem
na prajské hranice,
už já vás, maměnko,
neuhlídám více.)

7. Pošlu vám psaníčko,
psaníčko napsané,
za každým slovečkem
bude zaplakané.*)

*) Viz rozbor u Bartoše „Sto lidových písní“ str. 117.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

♩ = 72 = 83 cm

146*

U Du - na - ja

u Preš - pur - ka je ka - sár - na no - vá, je od spo - du

až do vr - chu ma - lo - va - ná ce - lá.

pod ní je chod - ní - ček sl - za mi

po - li - tý, když vi-dím sy - ne - čka s kve-rem po - chá - ze-

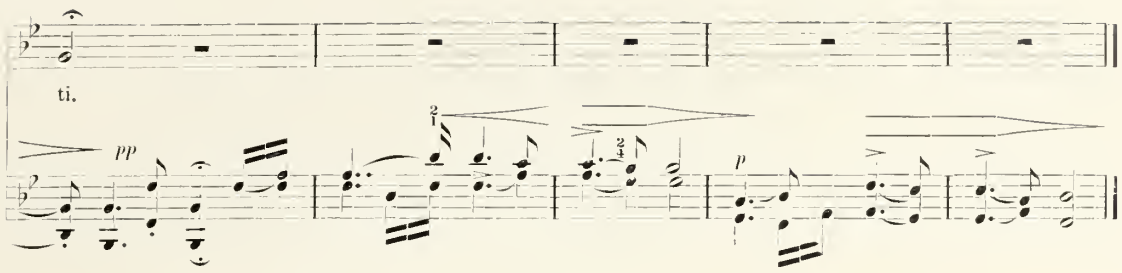

1. U Dunaja, u Prešpurka
je kasárňa nová,
je od spodu až do vrchu
malovaná celá;
pod ňú je chodníček
slzama politý,
keď vidím miléhо*
s kverem posedati,**

2. Ráda bych mu pověděla
jen slovečko malé,
aby sa mně potěšilo
mé srdečko milé.
To jináč nemůž být,
já vojákem mosím byt
tebia, moja milá,***
ja mosím opustit.

Bartoš, I., str. 61.
Od Břeclavy (Ant. Novotný).

♩ = 63 = 92 cm

147*

Sto - jí bře-za pro - střed le - sa,

pod vo - jáčkem šiml klesá, vje, ko - ní - čku, vje! vje!

*) synečka, **) pocházeti, ***) a vás, moji milí.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

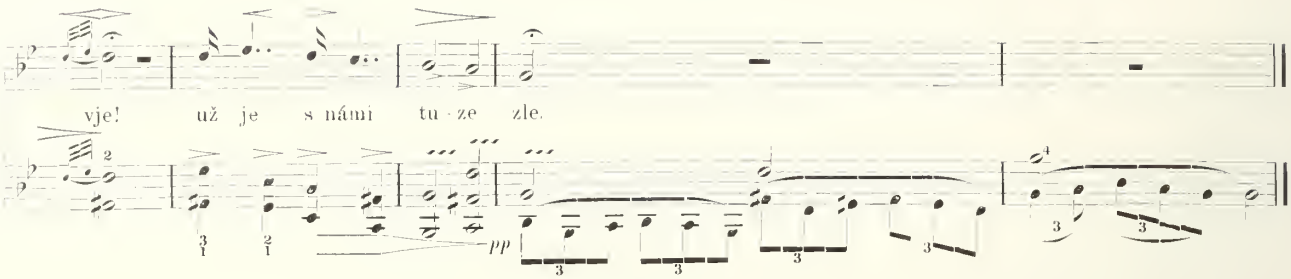

Stojí březa prostřed lesa,
pod vojáčkem šiml klesá,
vje, koníčku, vje, vje, vje,
už je s námi tuze zle!

148*

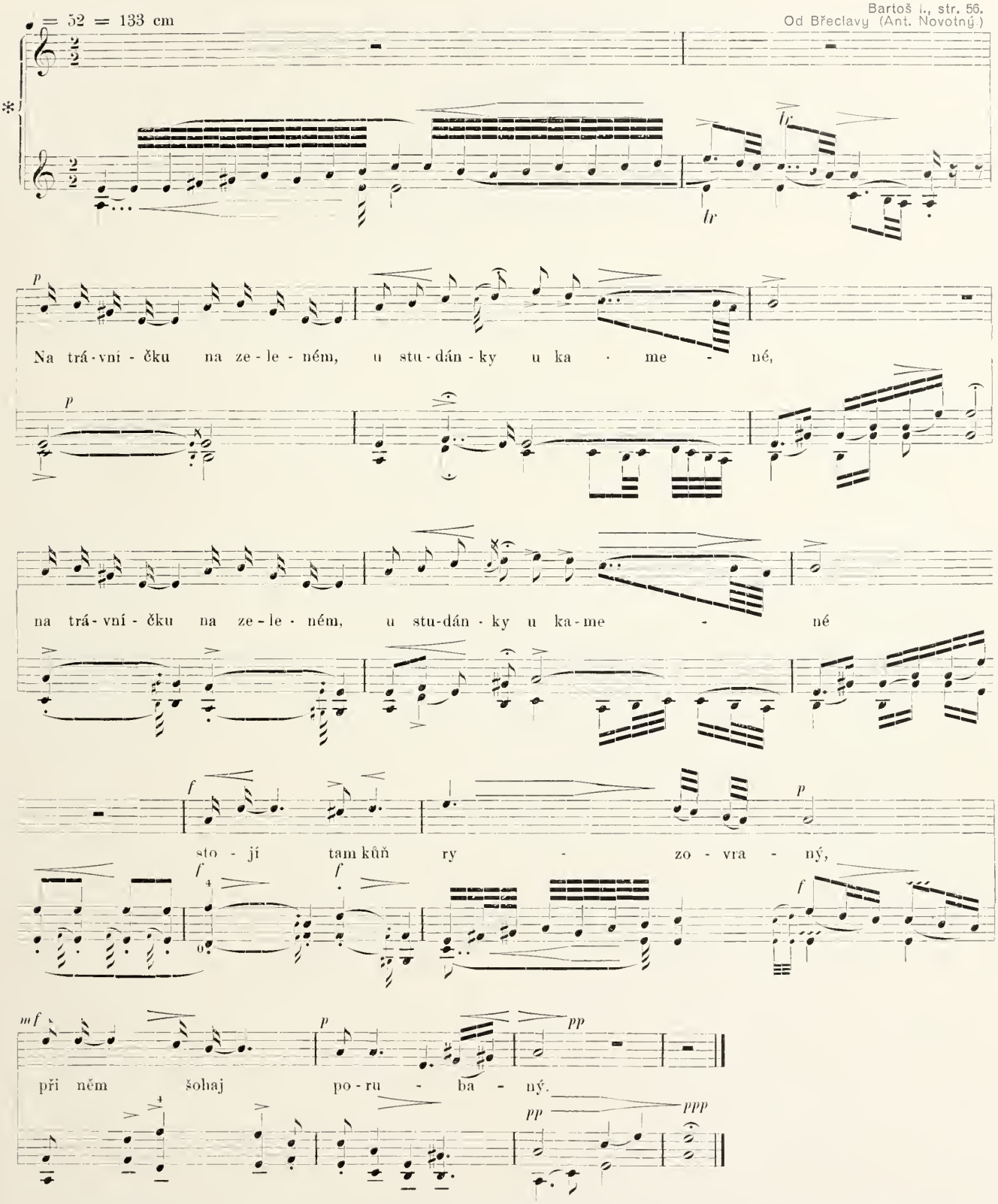

1. Na trávníčku na zeleném,
u studánky u kamené
stojí tam kůň ryzovraný,
při něm šohaj porubaný.

2. Došla k němu jeho máti,
počala ho naříkati:
„Můj synáčku přemilený,
pověz ty mně, co tě bolí!“

3. Mně hlavička tuze bolí,
ta se jakživ nezahojí.
Má mamičko přemilená,
to mi vojna porobila.

(Viz Bart. „Sto lidových písní“ str. 50.)

♩ = 126 = 22 cm

Bart. II., str. 360.
Z Lipova.

149

pizz. pizz. arc. arc.

Ne - bu - de z Ja - no - ška vo - ják, ne - u - mí

p

ko - ní - čka se - dlat, a - ni ho z mašta - le

vy - vést, a - ni si na ně - ho vy - lézt;

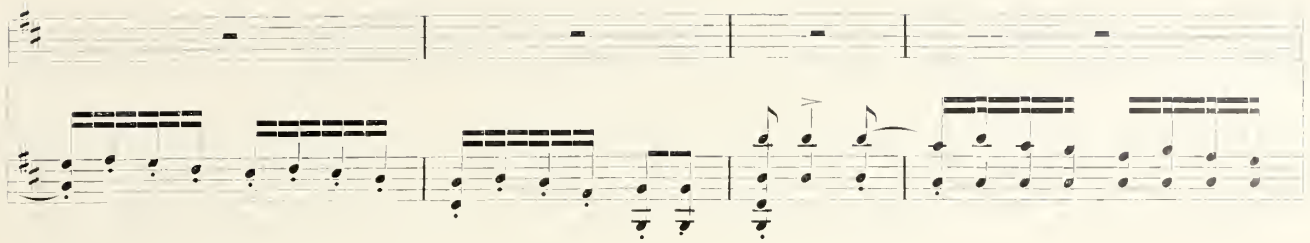

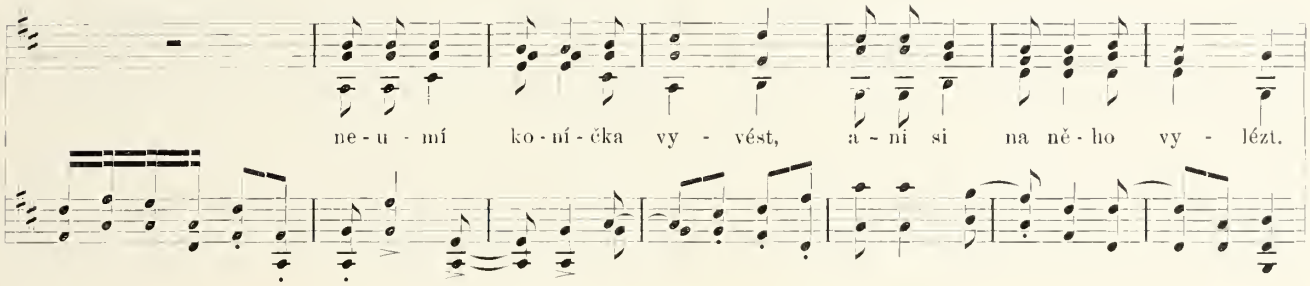

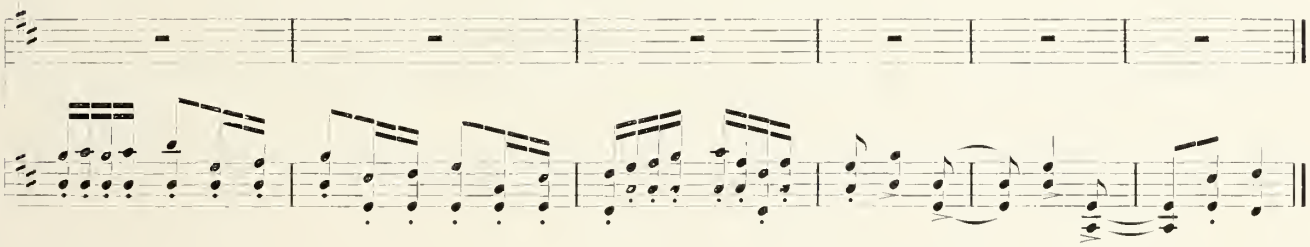

Děvčata:

Nebude z Janoška voják,
neumí koníčka sedlat,
ani ho z maštale vyvést,
ani si na něho vylézt.

Chlapci:

(Nebude z Haničky selka
ani až bude dost velká,
nechce se jí ráno vstávat,
neumí kravičkám dávat.)

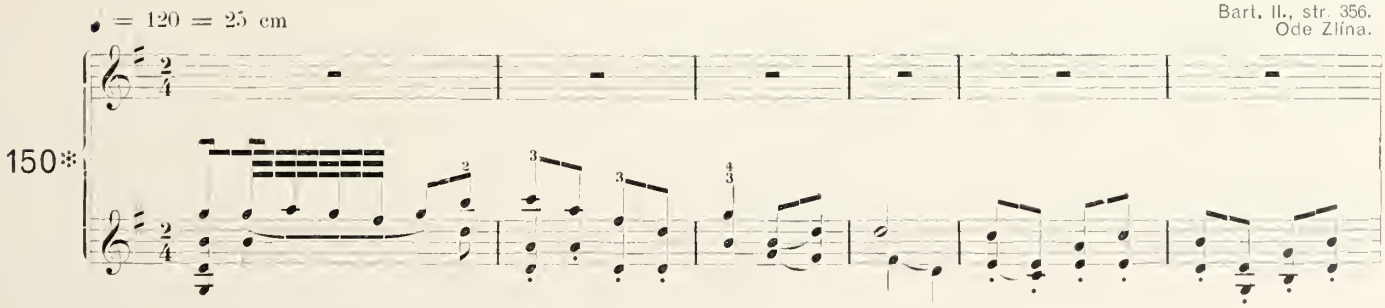

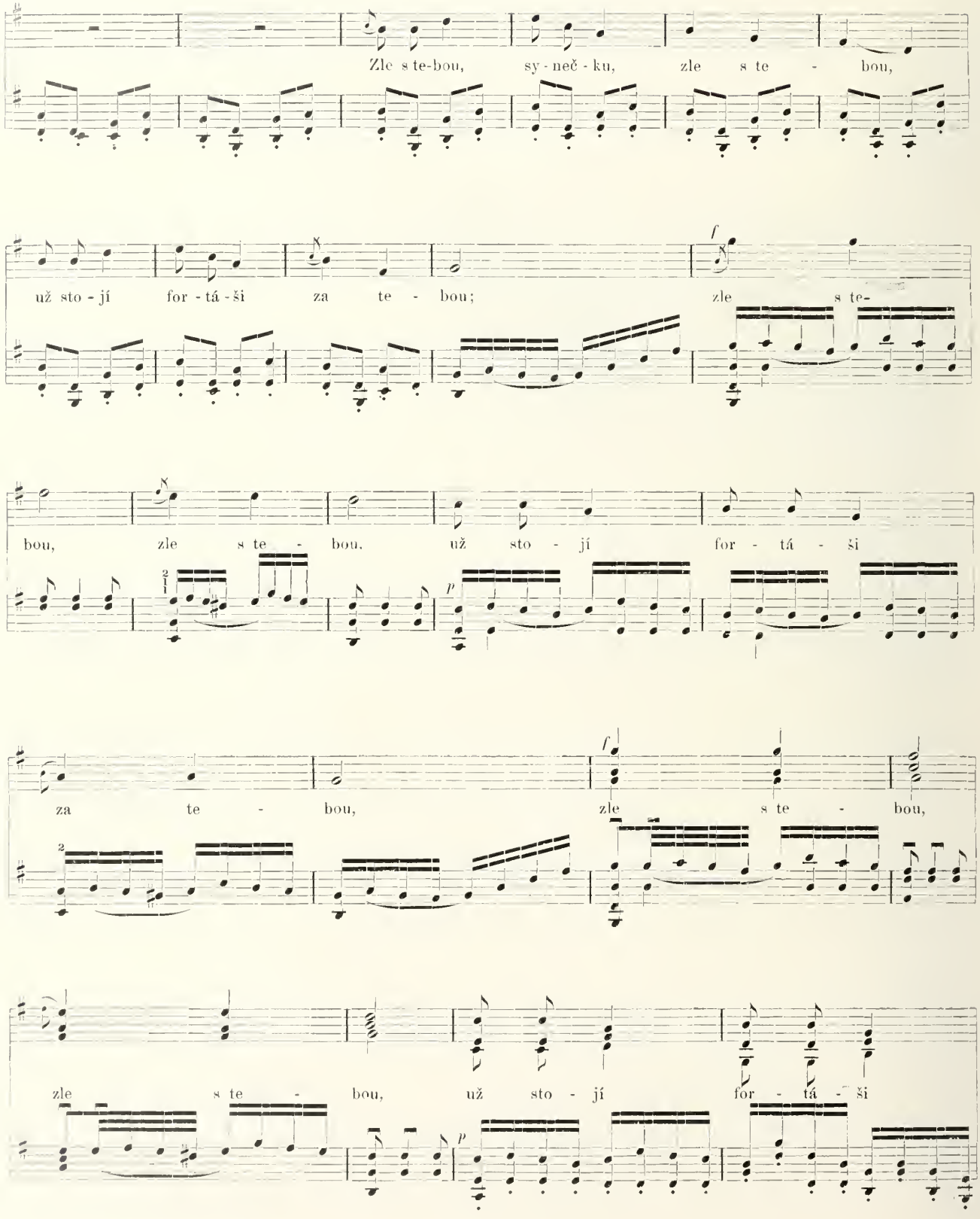
Zle s te-bou, sy - neč - ku, zle s te - bou,
už sto - jí for - tá - ši za te - bou; zle s te-
bou, zle s te - bou. už sto - jí for - tá - ši
za te - bou, zle s te - bou,
zle s te - bou, už sto - jí for - tá - ši

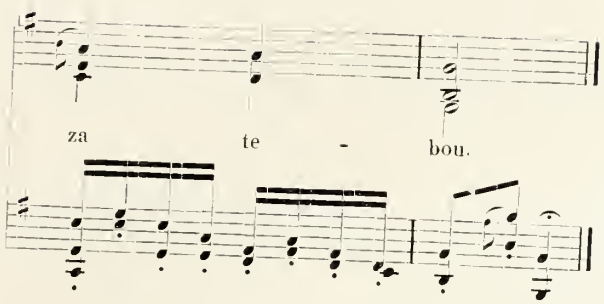

1. Zle s tebú, synečku, zle s tebú,
stojíja fortáši za tebú;
zle s tebú, zle s tebú,
stojíja fortáši za tebú.

2. Skovaj mne, má milá, (deerečko) do šáší,
aby mne fortáši nenašli;
do šáší, do šáší,
aby mne fortáši nenašli.

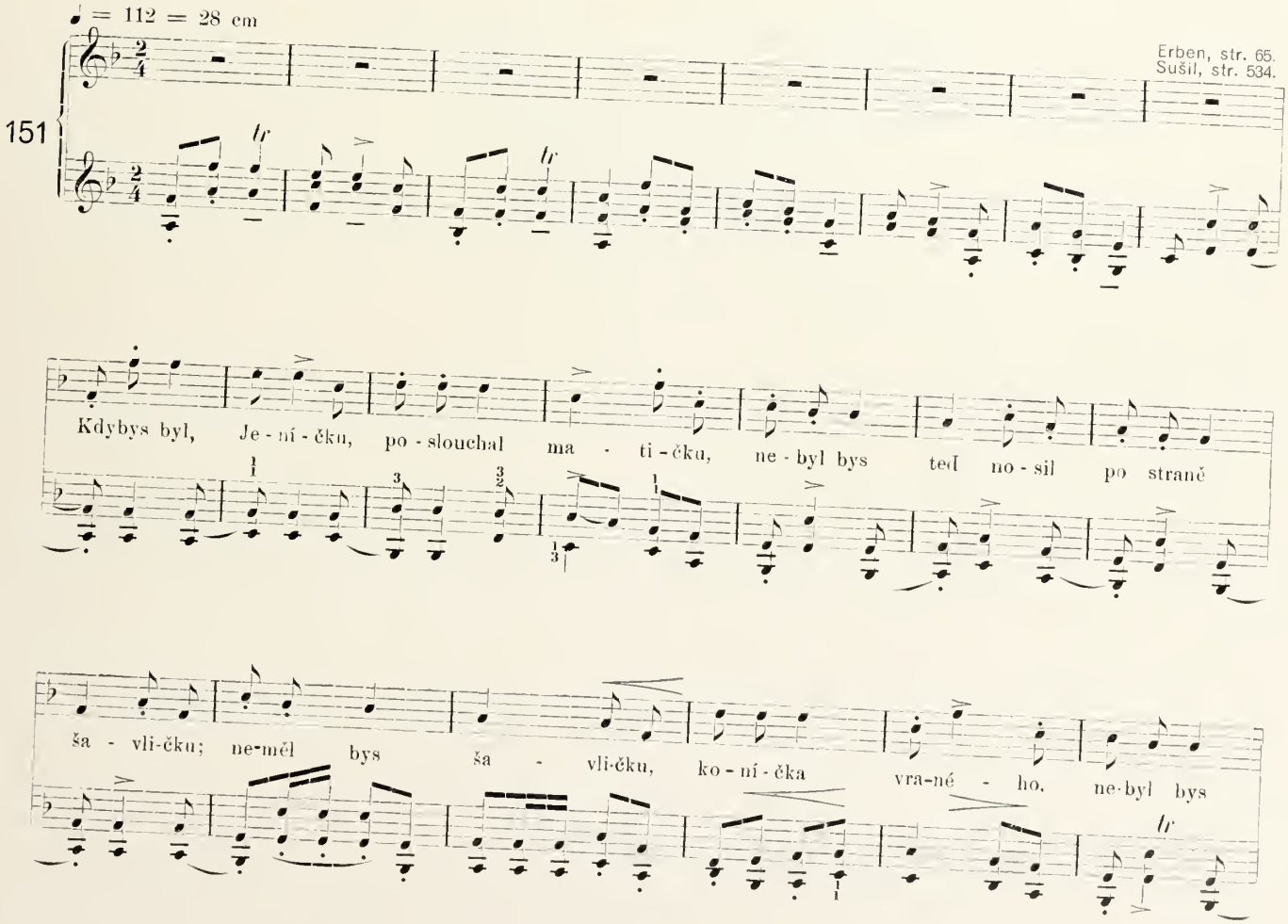

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

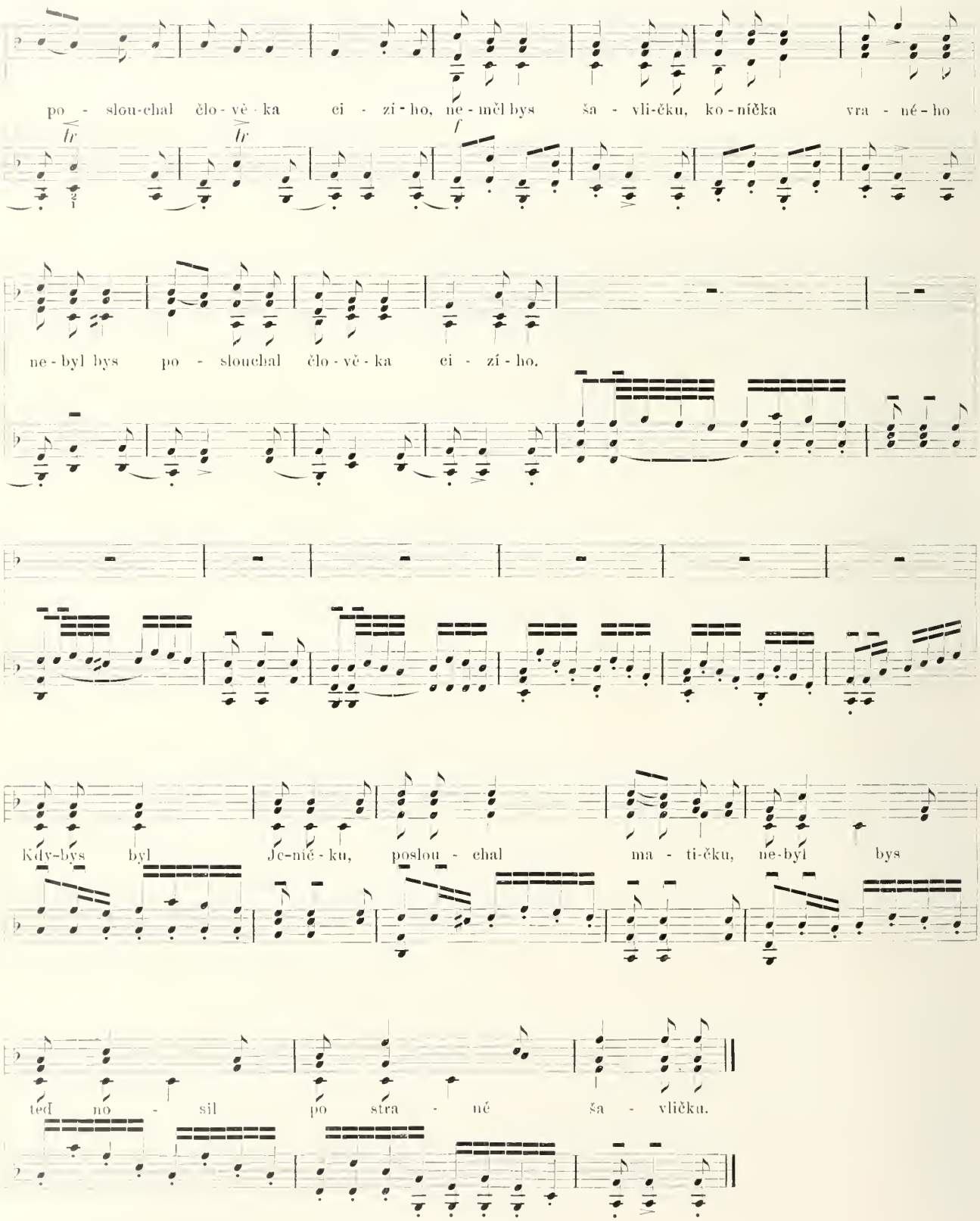

Písně svatební

Bartoš II., str. 227.
Z Javorníka.

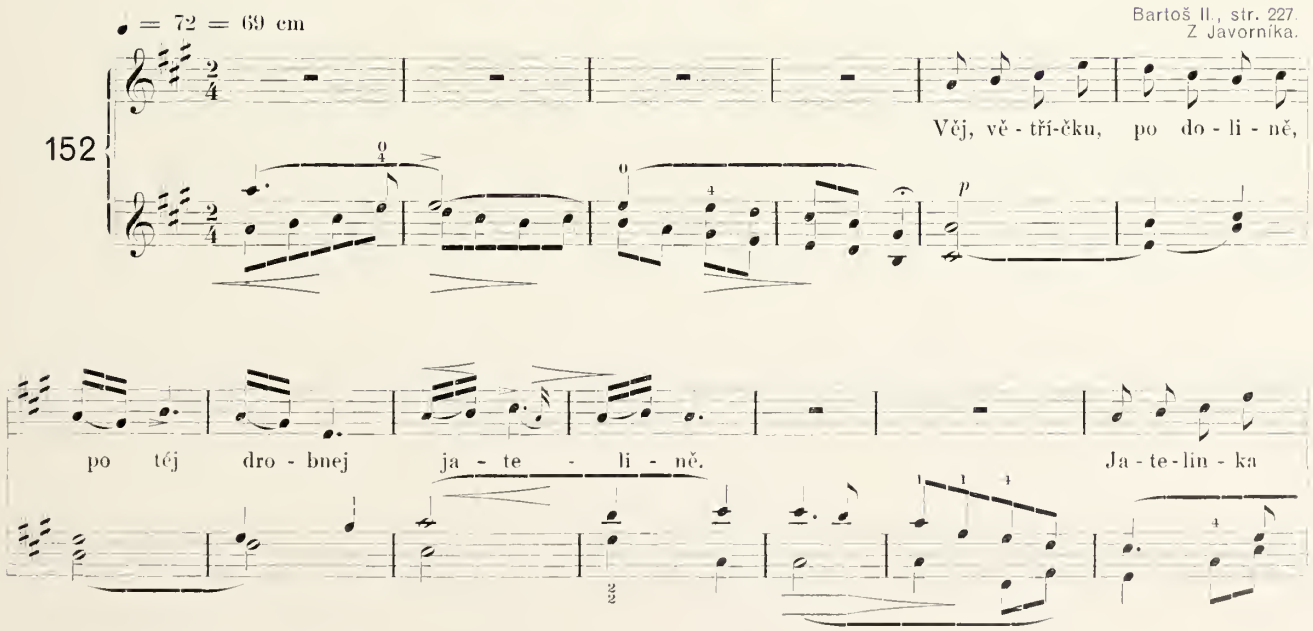

AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

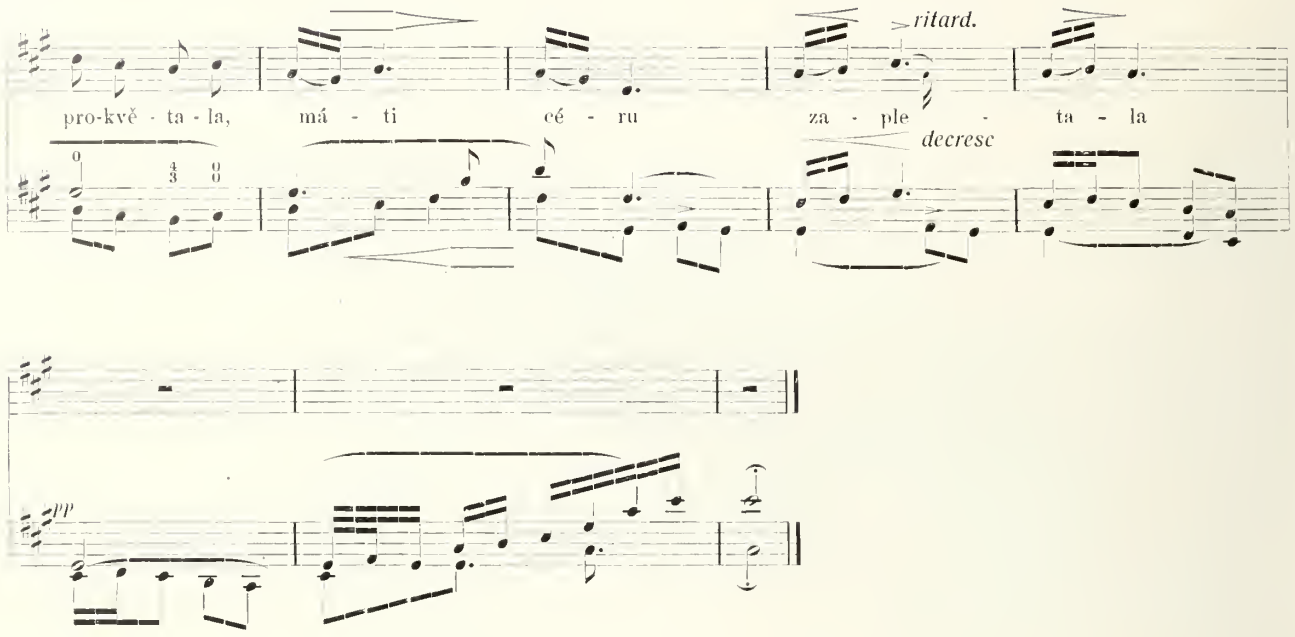

1. Věj, větříčku, po dolině,
po tej drobnej jatelině.
Jatelina prokvetala,
máti céru zapletala.

2. Nezapletaj mňa, matičko,
ne na tuho, ne na tuho;
nebudem já, má matičko,
vaša dlúho, vaša dlúho.

3. Nebudem já, má matičko,
vaša céra, vaša céra,
lež já budem, má matičko,
šohajova mladá žena.

Ze Slatiny.
Slov. spevy I., str. 65.

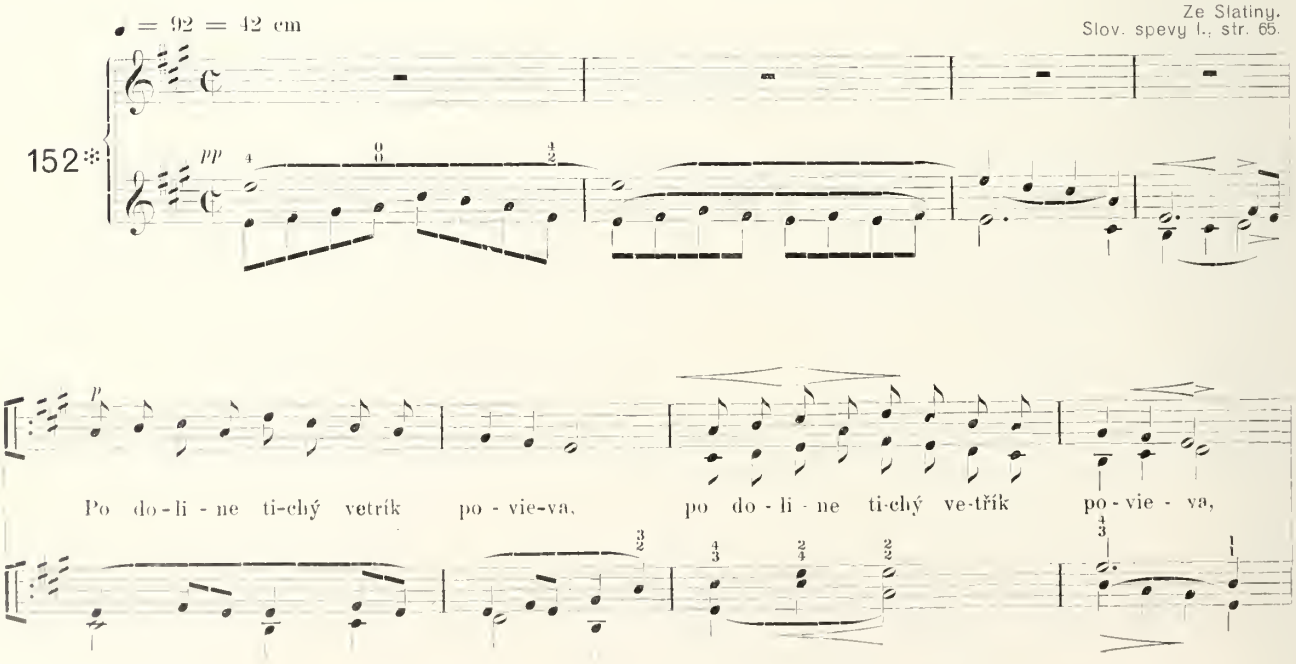

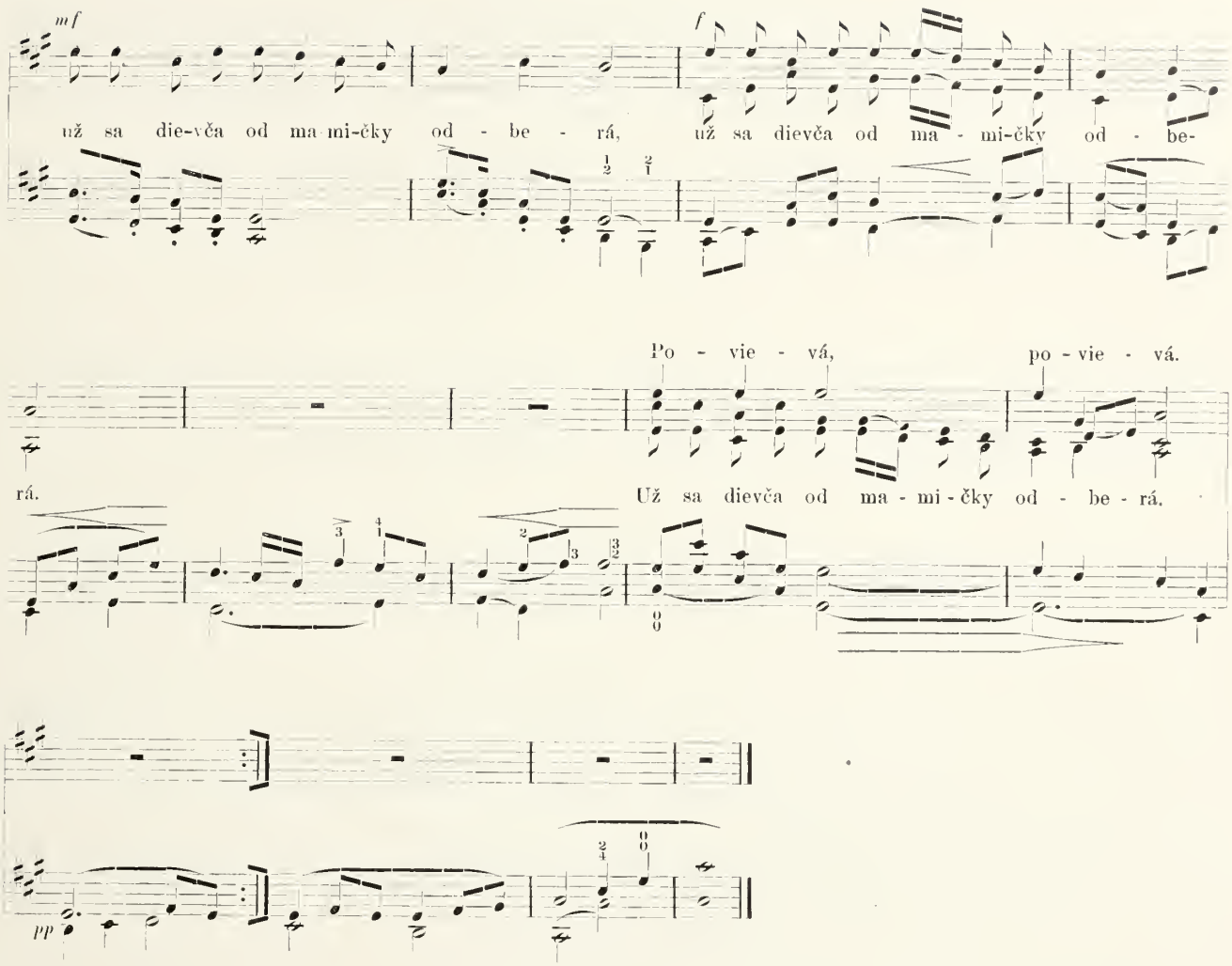

1. Po doline tichý vetrík povieva,
už sa dievča od mamičky odberá.

2. Ešte sa ja mojej mamky zpýtať mám,
či ja s vami, mamka moja, bydliť mám?

3. Ej, nie so mnou, dievka moja, nie so mnou,
koho si si vyvolila, ten s tebou.

4. Veď som si ja vyvolila z rûži kvet,
lepší je moj najmilejší, by ten svet.

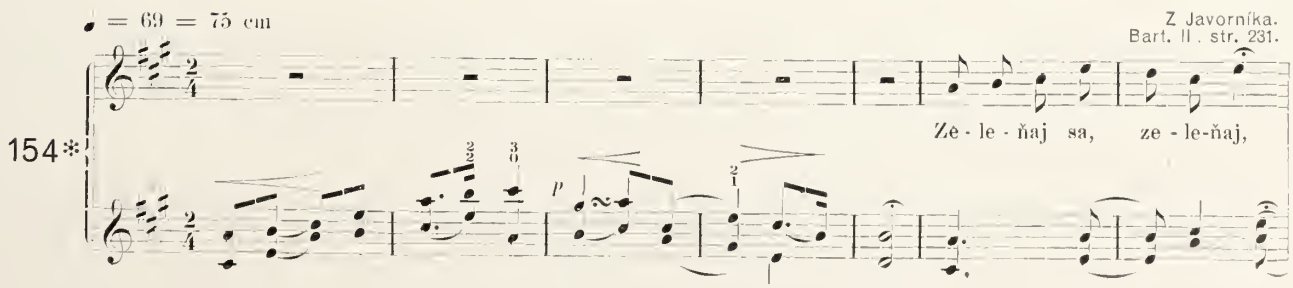

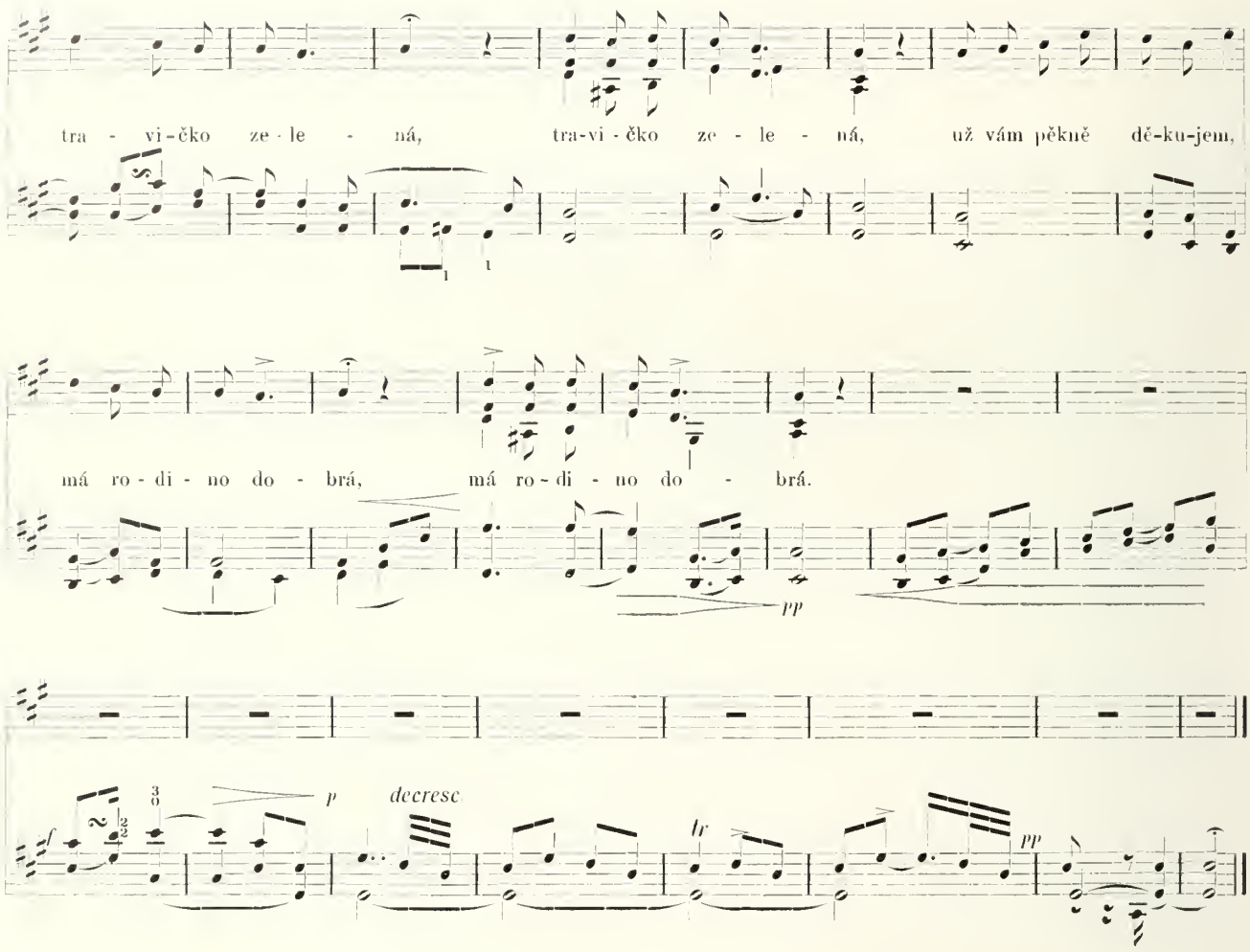

1. Zeleňaj sa, zeleňaj,
travičko zelená,
včil vám pěkně děkujem,
má rodino dobrá.

2. Zeleňaj sa zeleňaj,
trávníčku zelený,
včil vám pěkně děkujem,
můj uječku dobrý.

4. Zarostaj mi chodníčku
zelenú trninú,
už sa já s vámi lúčim
se všeckú rodinú.

3. Zeleňaj sa, zeleňaj,
travičko zelená,
včil vám pěkně děkujem,
má tetičko dobrá.

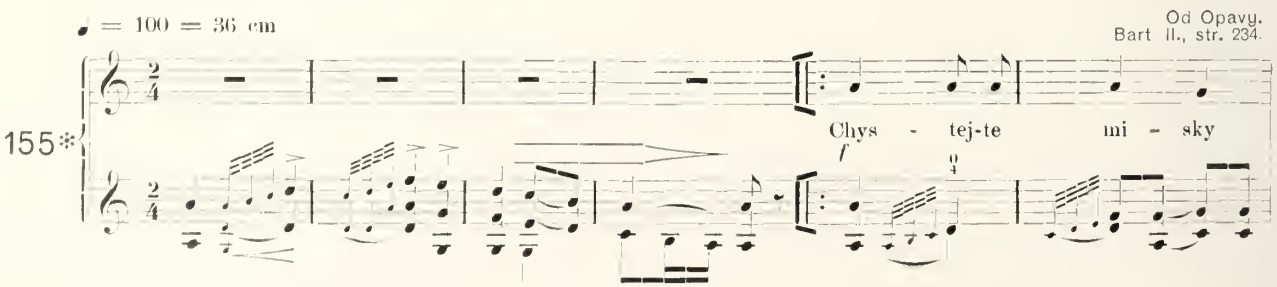

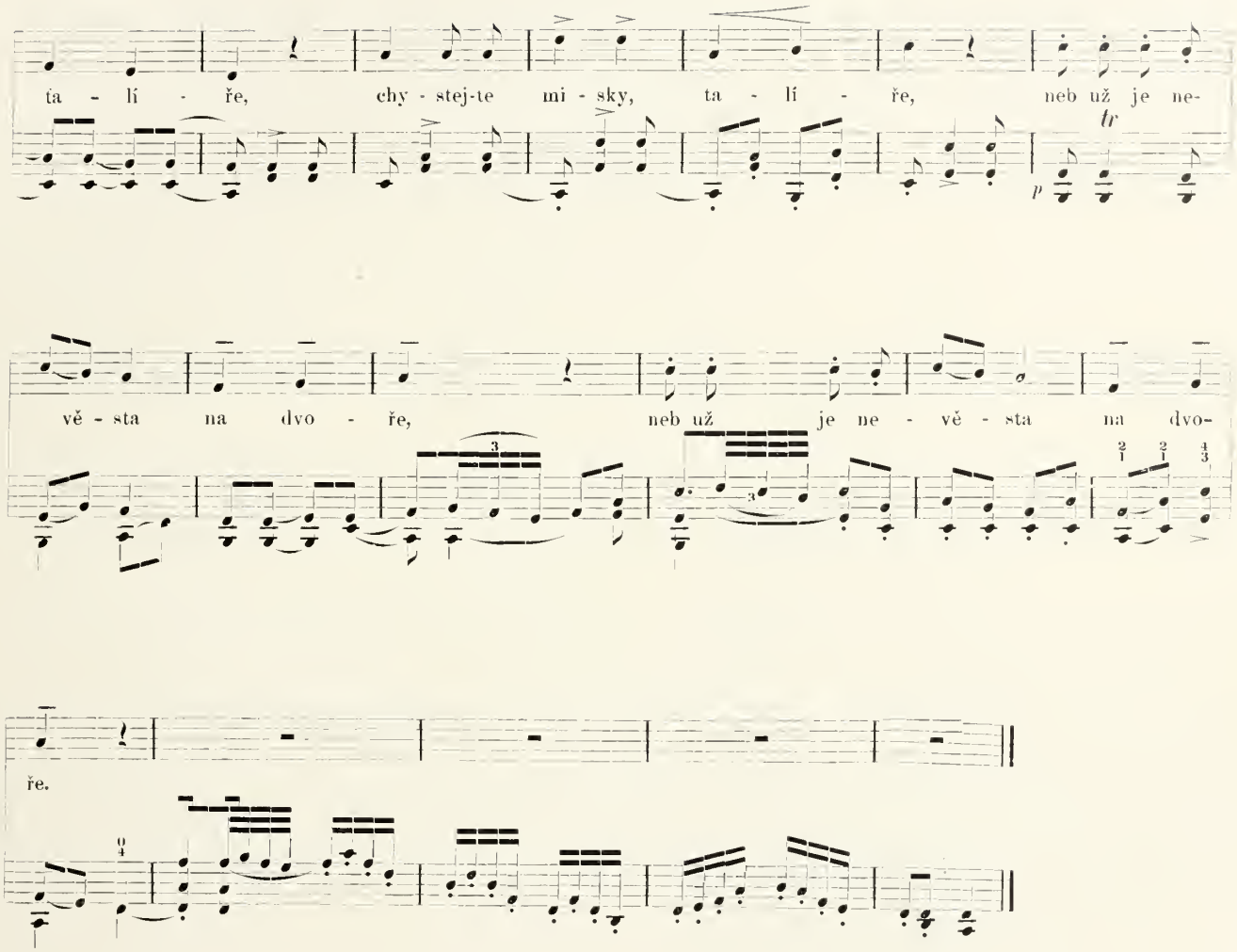

1. Chystajtě misky, taleře,
bo už je nevěsta na dvoře.

2. Dělajte honem z obědem,
bo už je nevěsta za stolem.

156*

♩ = 72 = 69 cm

Z Líšně.
Bart. II., str. 235.

Vítám

ritard.

já vás, pá - ni ho - sti, sem na sva - tbu

po - zva - ní, od ko - ho - je

stav manželský, od ko - ho je zří - ze - ný? od ko - ho je

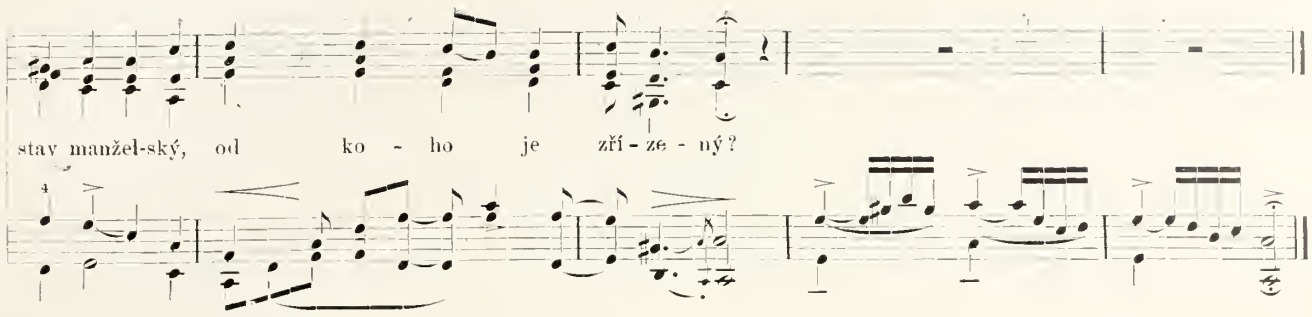

1. Vítám já vás, páni hosti,
sem na svatbu pozvaní,
od koho je stav manželský,
od koho je zřízený.

2. Od koho by byl zřízený,
než od Boha samého
a od panenky Marie,
od synáčka jejího.

3. Když matička Ježíšova
na ty svatby chodila,
svatý Jozef, svatý Jáchim,
Anna přítomná byla.

4. A vy milí páni hosti,
dřív než jísti budeme,
žehnejme se svatým křížem,
napřed se pomodleme.

Z Lipova.
Bart. II., str. 236.

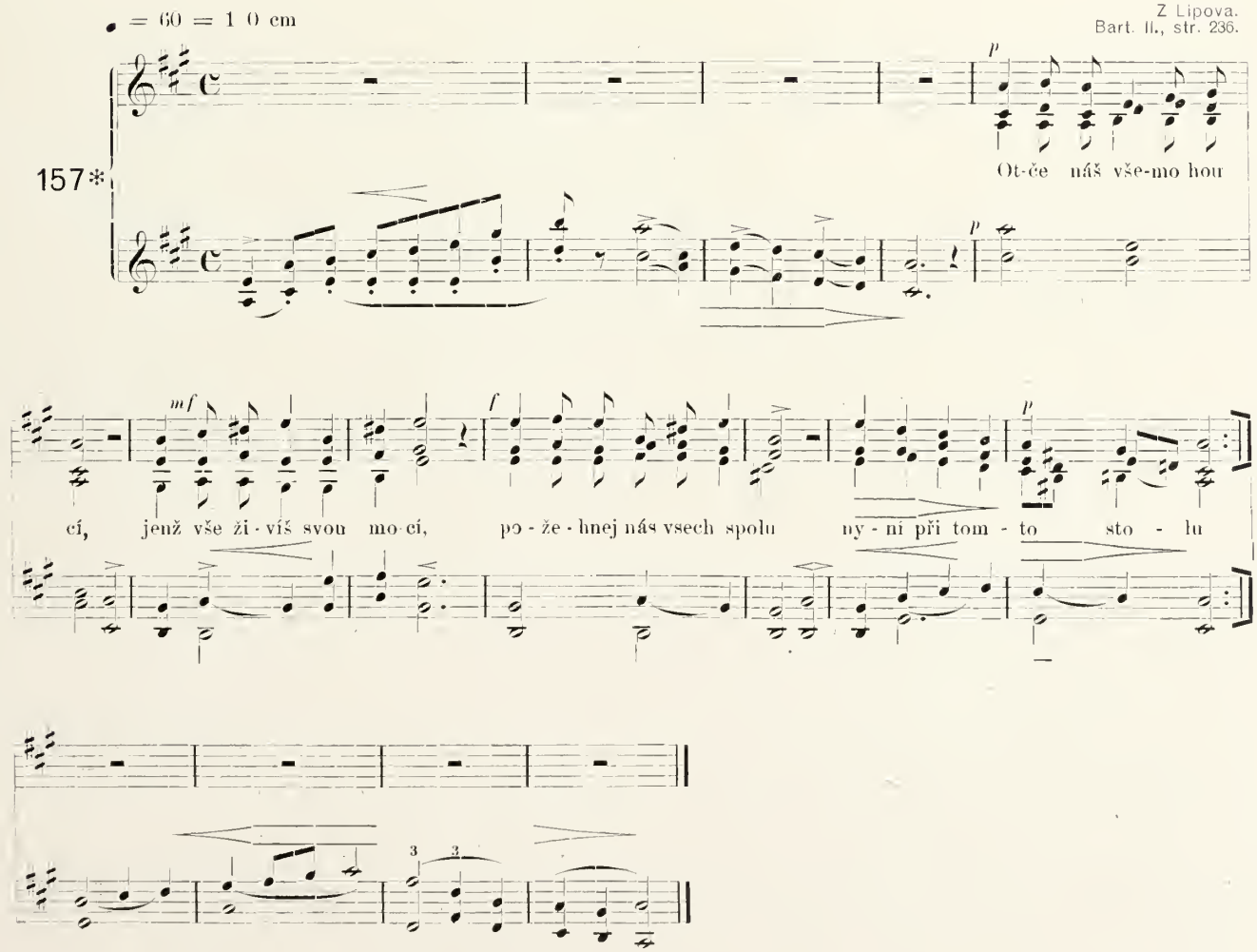

AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

1. Otče náš všemohúcí,
jenž vše živíš svú mocí,
požehnej nás všech spolu
nyní při tomto stolu.

2. Požehnaný Ježíši,
králi králů nejvyšší,
důvěrně tě vzýváme,
požehnání žádáme.

4. Posvětiž nám pokrmů,
požehnej i nápojů,
o jediný Bože náš,
jenž všecko v svých rukou máš.

3. Predobrý duše svatý,
obživiteli drahý,
spravuj ty srdce naše
nyní i v každém čase.

Z Uhřic u Žarošic.
Bart. II., str. 235.

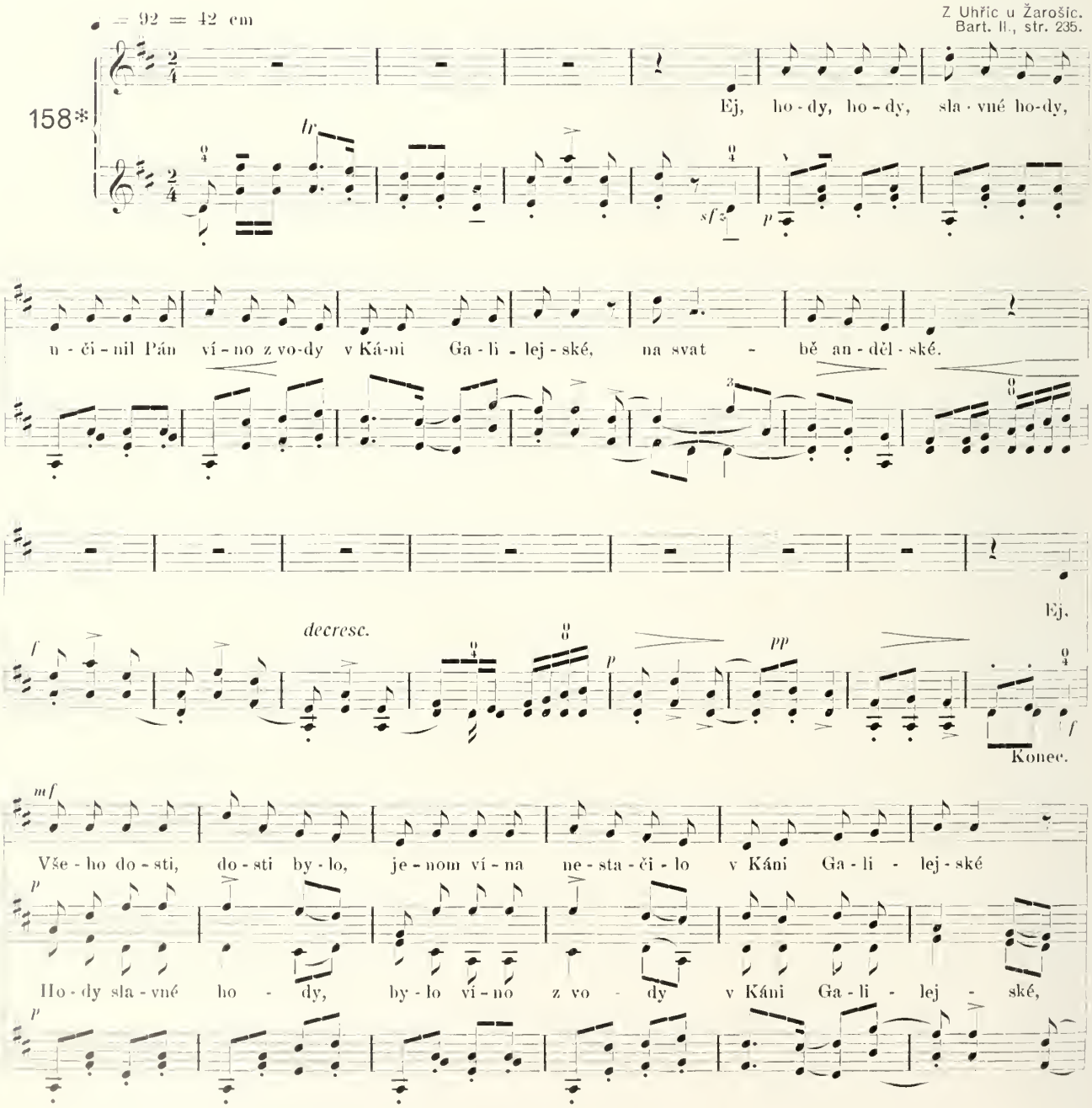

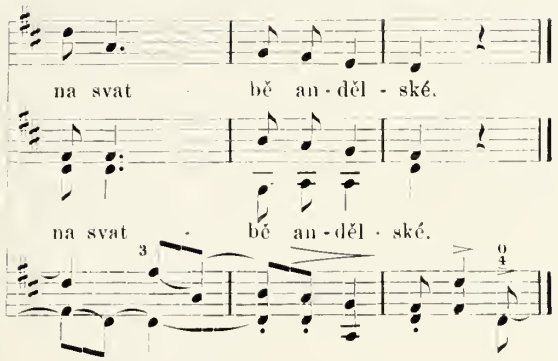

D C. až ke konci

1 Ej, hody, hody, slavné hody,
učinil Pán víno z vody
v Káni Galilejské
na svatbě andělské.

2. Ej, všeho dosti, dosti bylo,
jenom vína nestačilo
v Káni Galilejské
na svatbě andělské.

3. Ej, hody, hody, slavné hody,
učinil Pán víno z vody
v Káni Galilejské
na svatbě andělské.

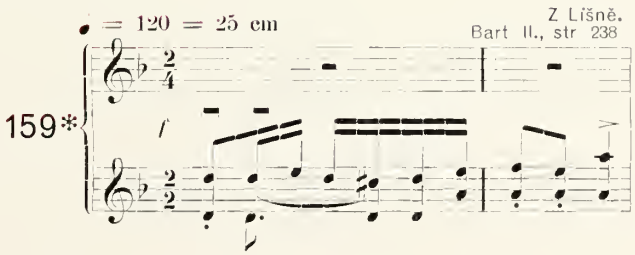

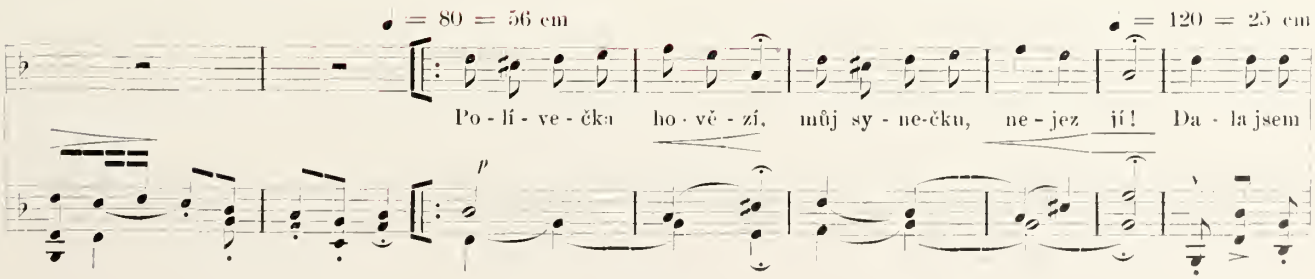

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

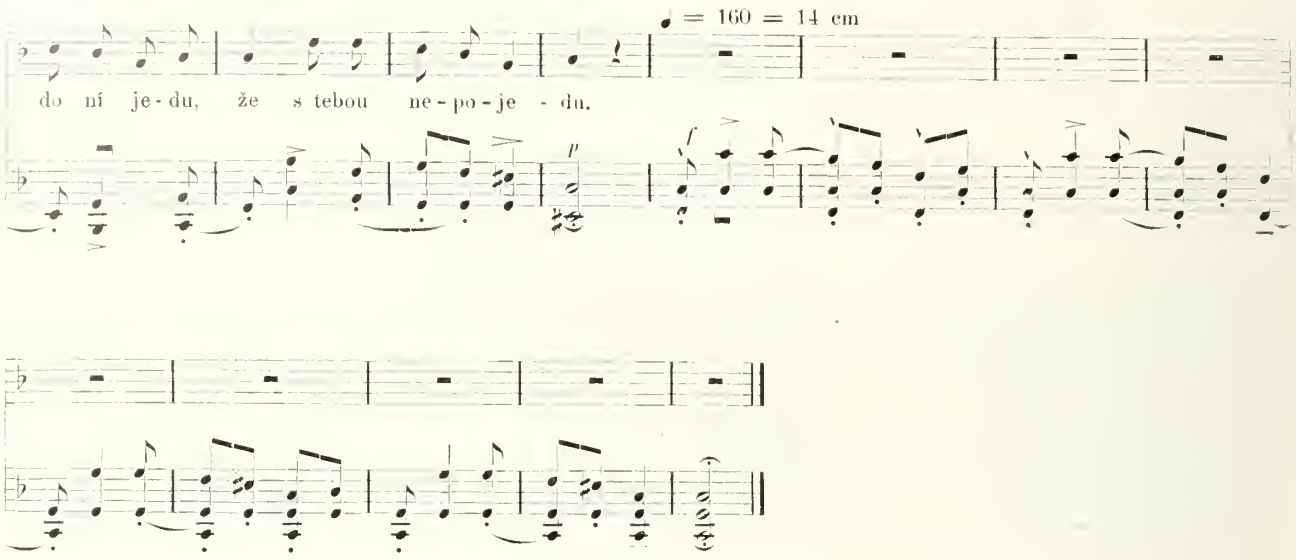

1. Polívečka hovězí,
mûj synečku, nejez jí!
Dala jsem do ní jedu,
že s tebou nepojedu.

2. Polívečka hovězí,
mûj synečku, nejez jí!
Dala jsem do ní maku
pro tebe furijáku.

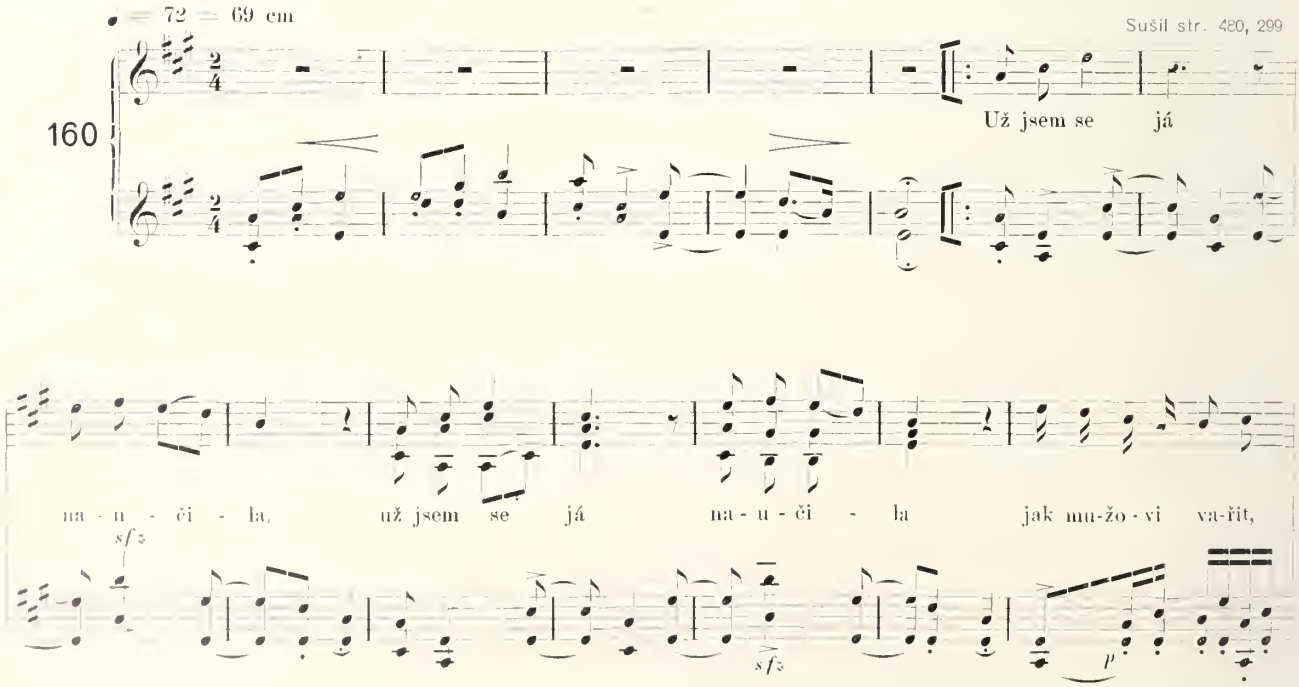

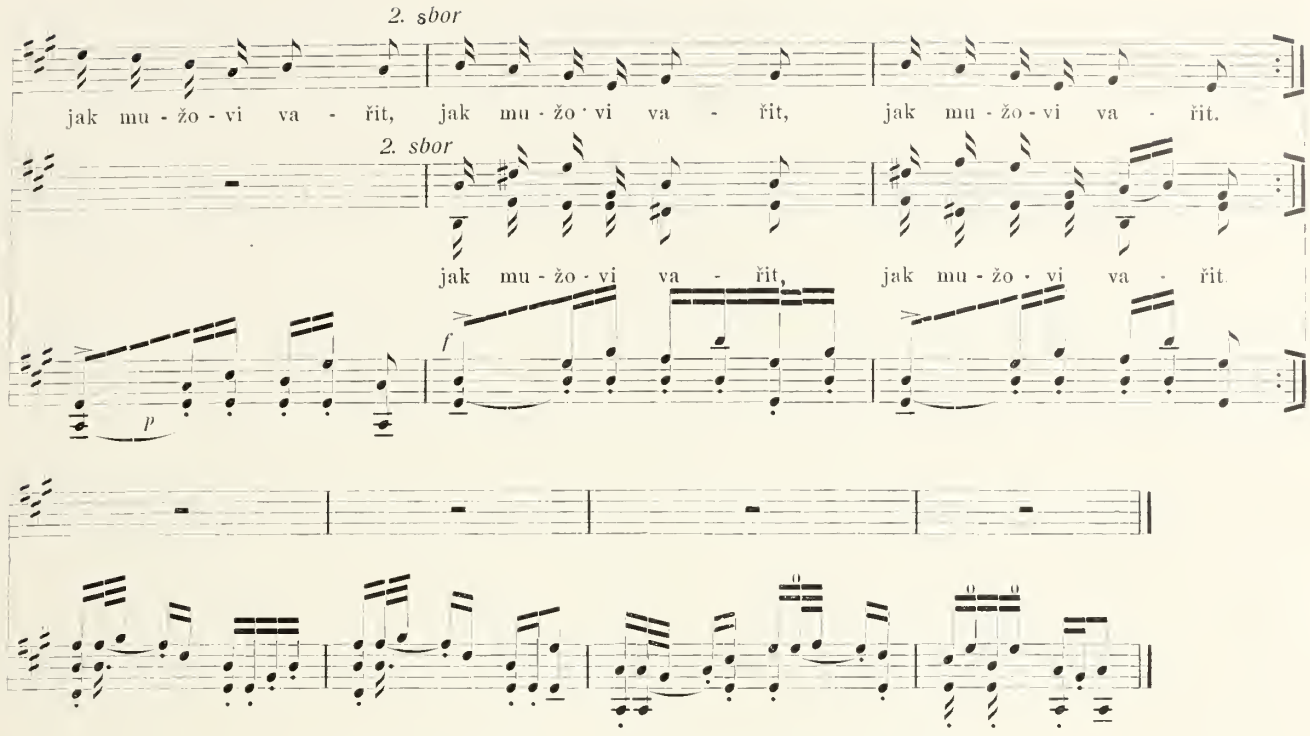

1. Už jsem se já naučila
jak mužovi vařit:
polivečku otrubovou
plevama zasmažit.

2. Už jsem se já naučila
jak mám muže trestat:
tři dni na něj provaz močit,
čtvrtý den jej mrskat.

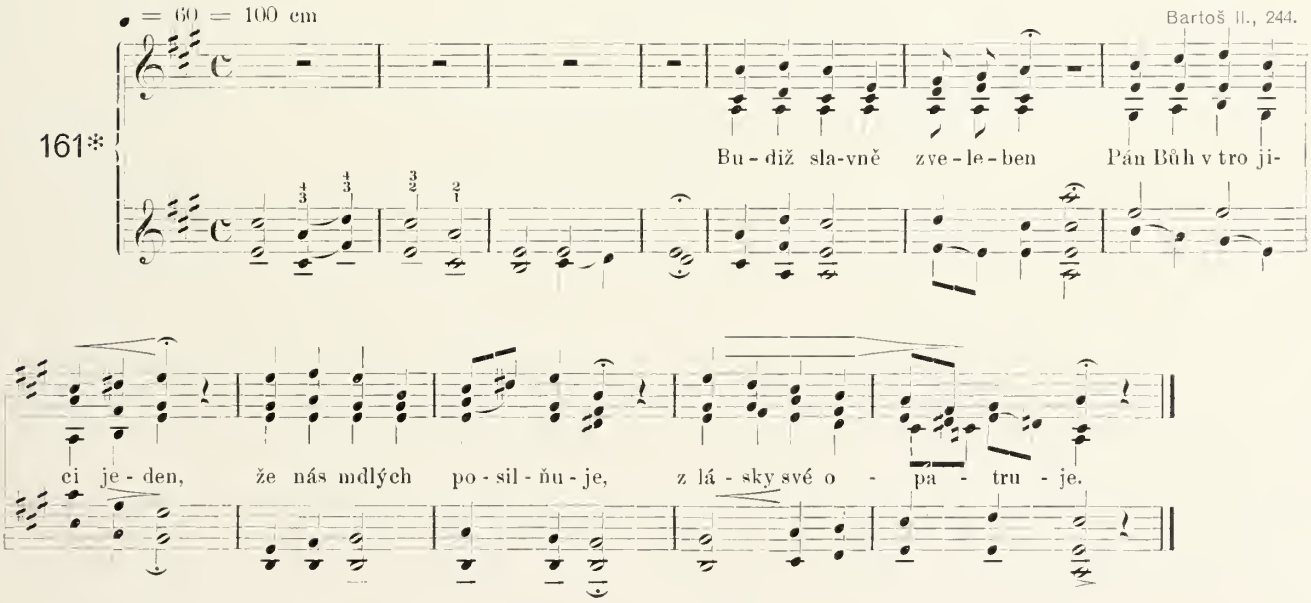

1. Budiž slavně zveleben
pán Bůh v Trojici jeden,
že nás mdlých posilňuje,
z lásky své opatruje.

2. Divně z tučnosti zemské,
také z rosy nebeské
dávaje požehnání
svým úrodám na zemi.

3 O, nestihlá moudrosti,
buď chvála tvé milosti
z nasycení časného
z rukou tvých přijatého.

4. Dejž hodně požívati,
v dobrém vždy pracovati,
tak dojíti sytosti
v radosti na výsosti.

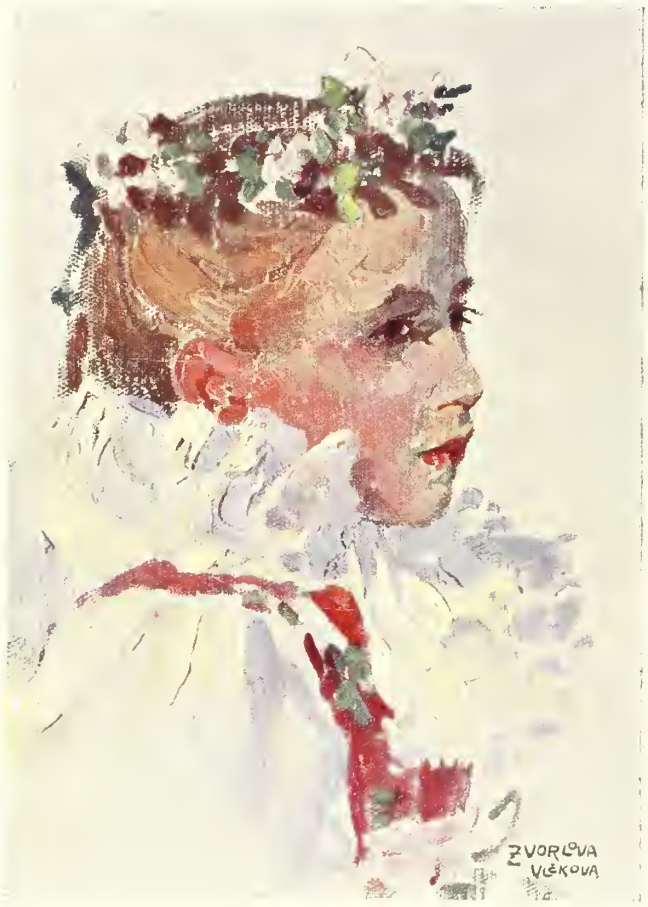
ZVORLOVA
VLÉKOVÁ

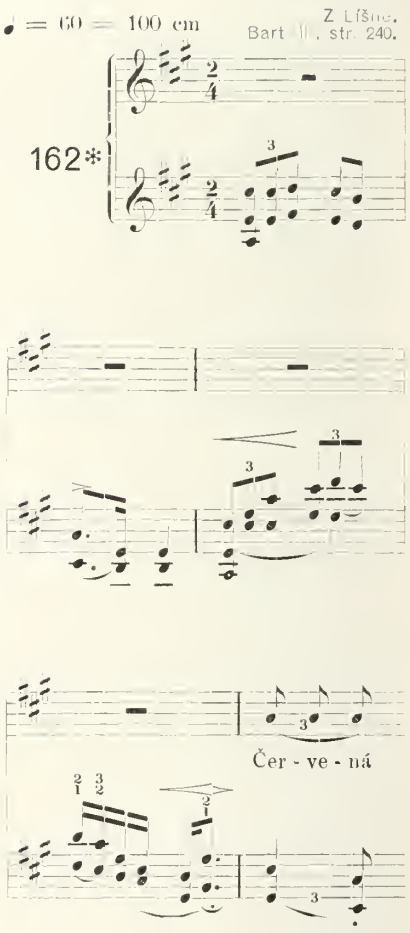
♩ = 60 — 100 cm
Z Líšnic.
Bart III., str. 240.
162*
Čer - ve - ná

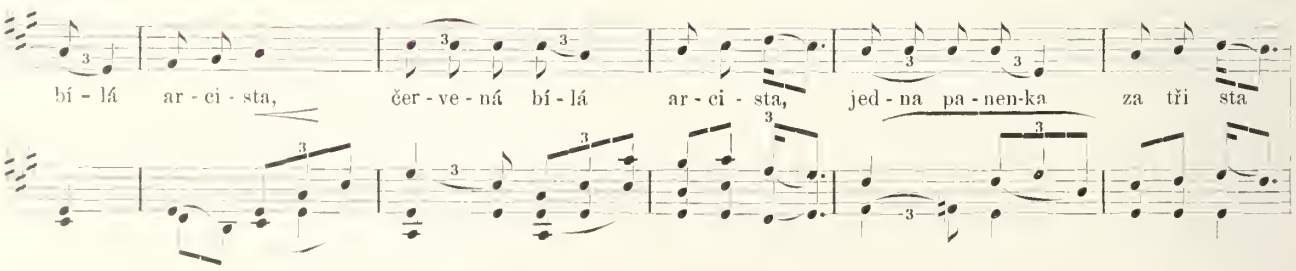
bí - lá ar - ci - sta, čer - ve - ná bí - lá ar - ci - sta, jed - na pa - nen-ka za tři sta

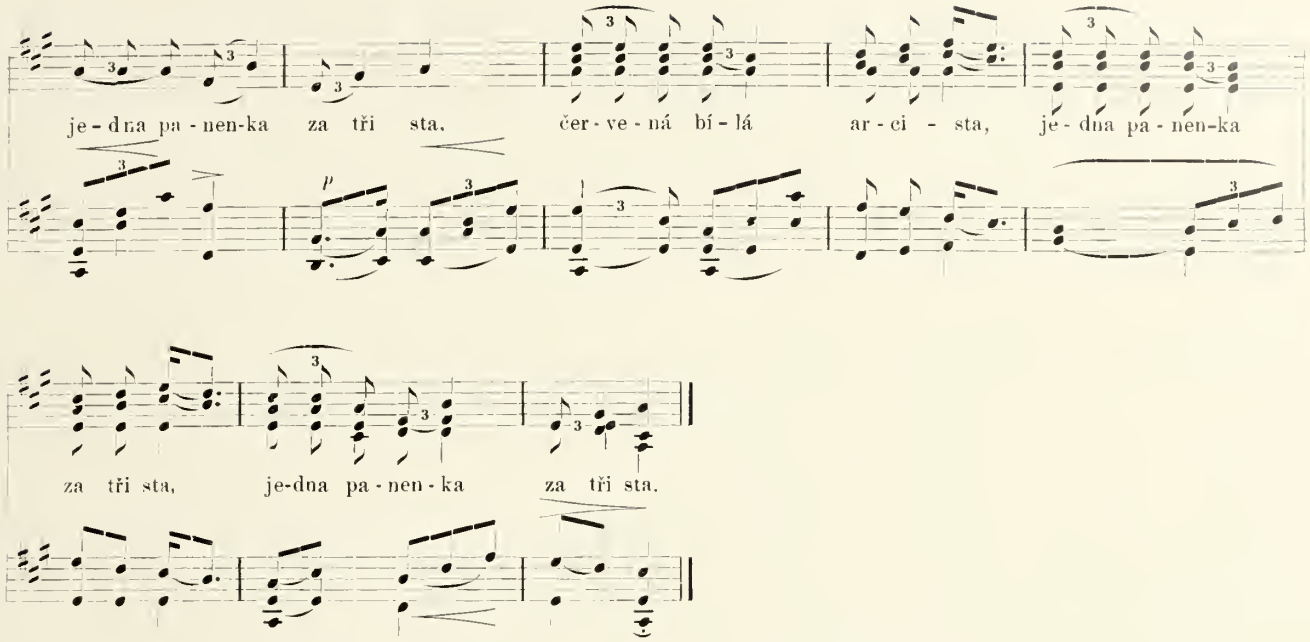

1. Červená, bílá arcista,
jedna panenka za tři sta.

2. Zelený, bílý bedrník,
aj, sto mládenců za troník.

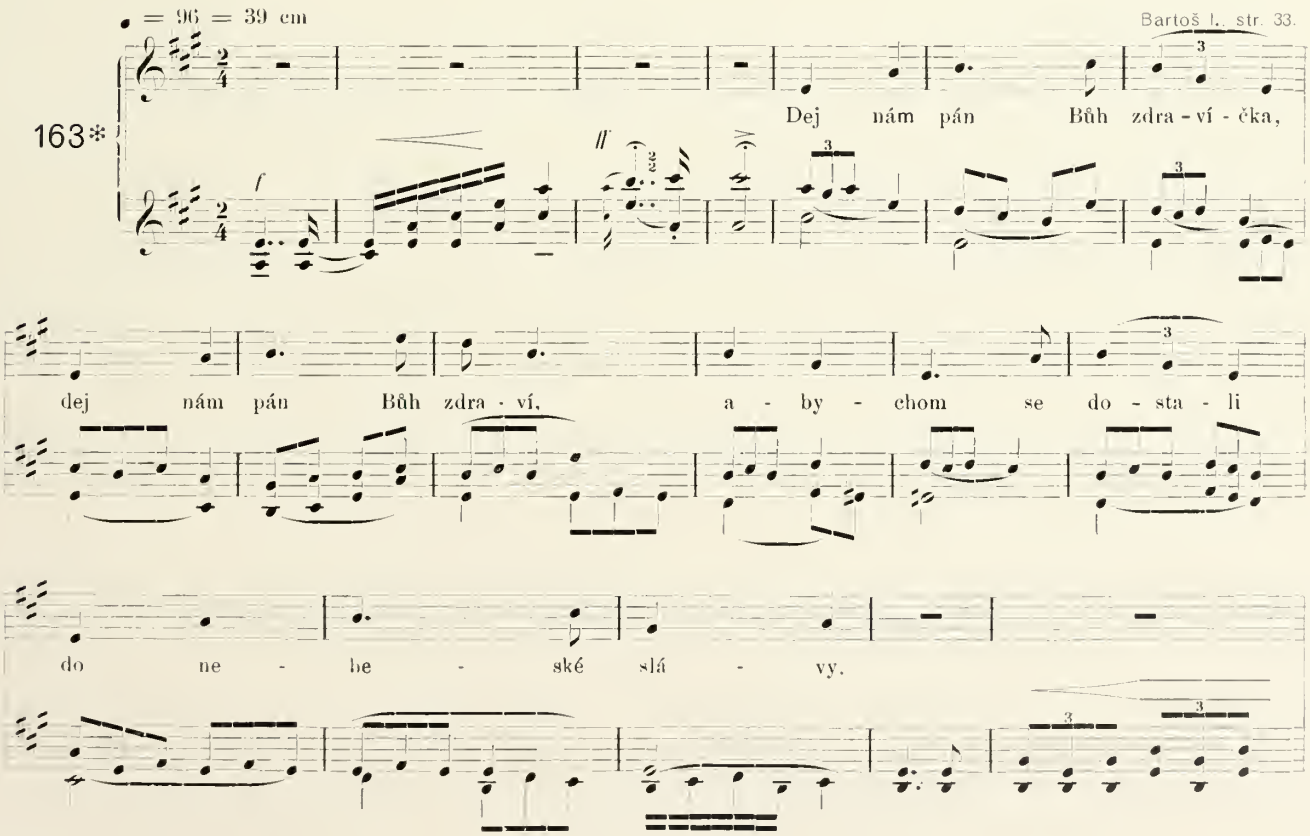

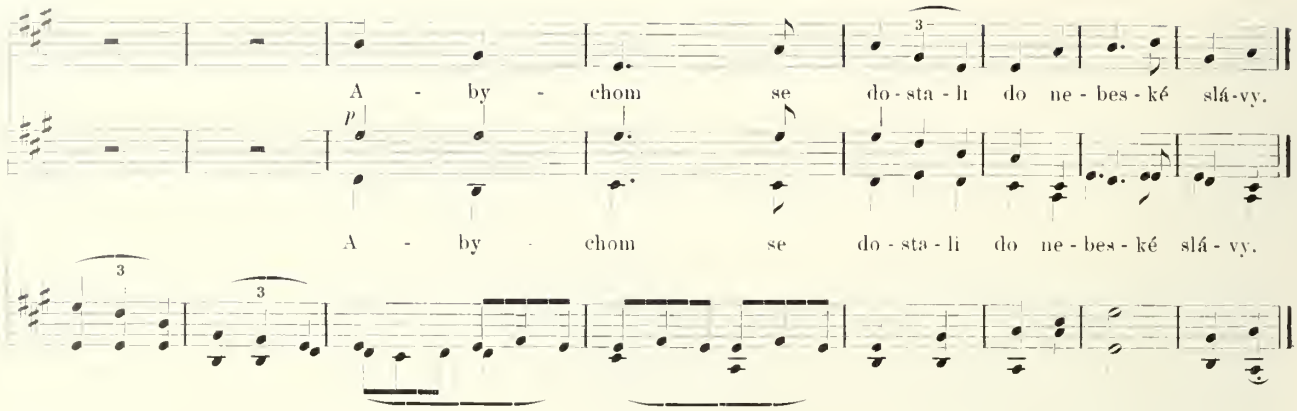

Dej nám pán Bůh zdravíčka,
dej nám pán Bůh zdraví.
abychom se dostali
do nebeské slávy.

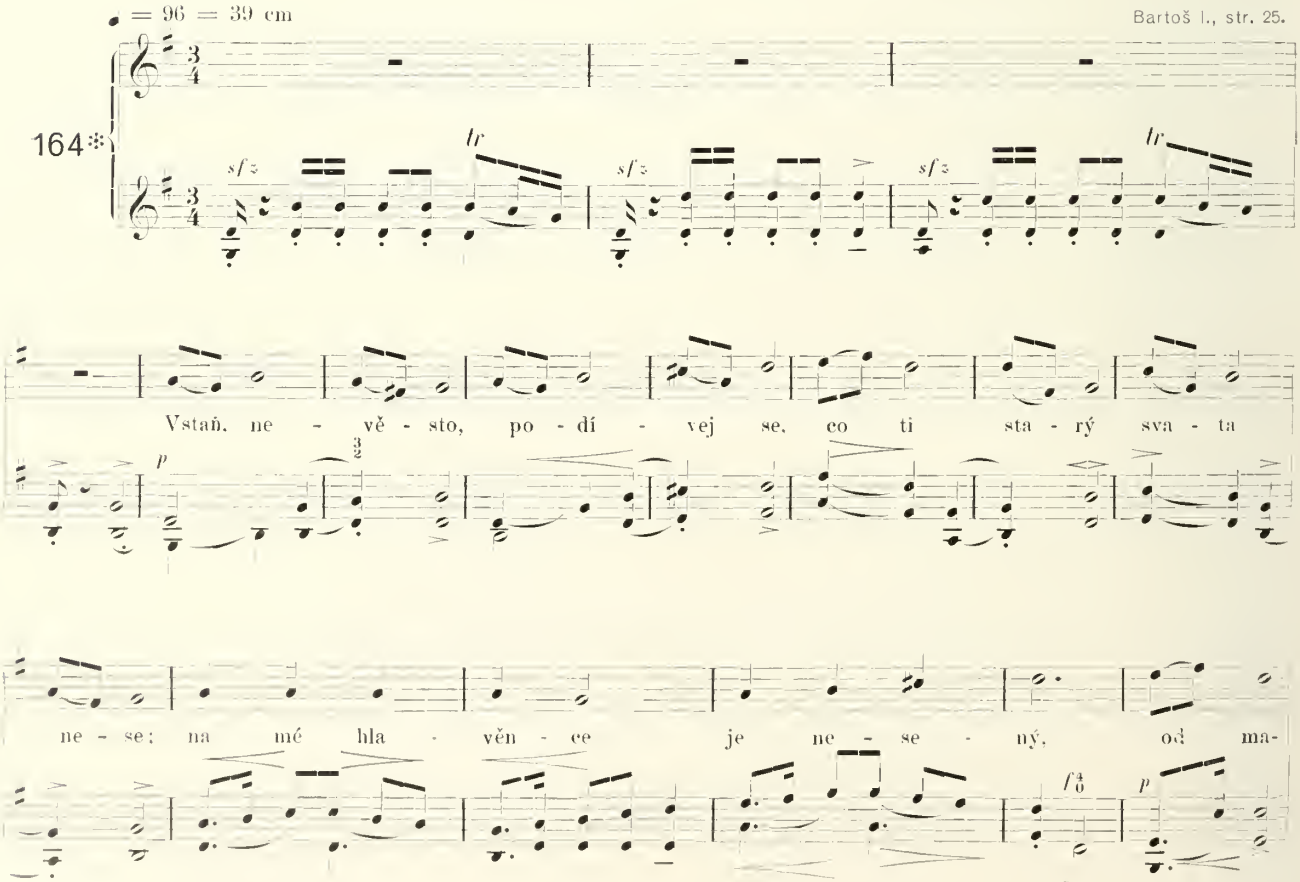

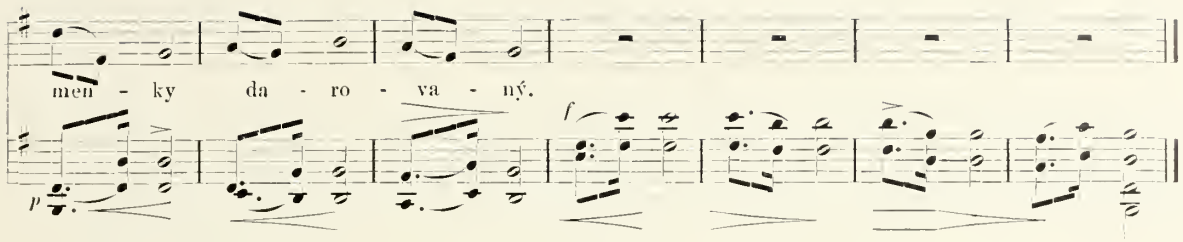

1. Staň, nevěsto, podívaj sa.
co ti starý svata nese;
na méj hlavěnce je nesený,
od maměnky darovaný.

2. Staň, nevěsto, podívaj sa,
co ti starý svata nese;
lesti nestaneš hneďkaj zhůru.
já sa vrátím zaséj domů

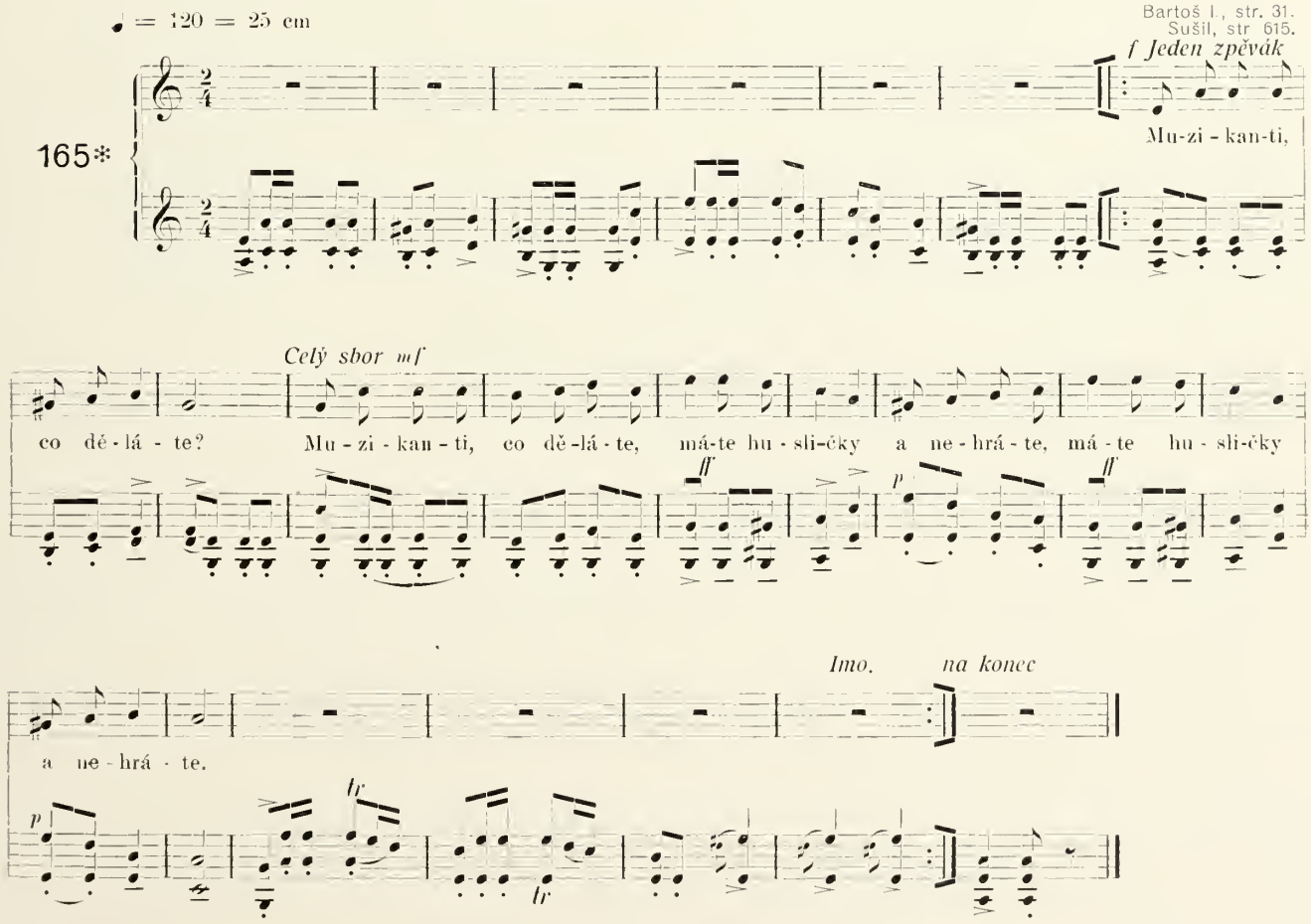

1. Muzikanti, co děláte?
máte husličky a nehráte.

2. Zahrajte mi na husličky,
ať rozveselím ty družičky.

3. Zahrajte mi na cimbále,
ať ta nevěsta veselá je.

4. Zahrajte mi na tu basu,
ať rozveselím všecku chasu.

5. Zahrajte mi všichni spolu,
ej, vyprovoďte mě až domů.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Z Lišně, Bart. II, str. 243.

166*

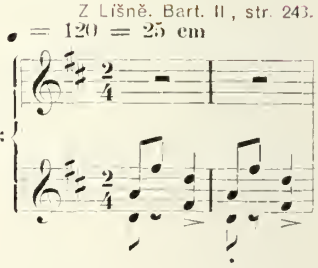

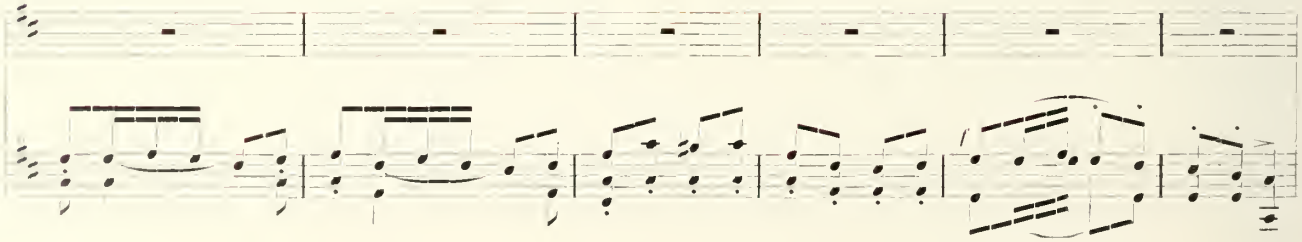

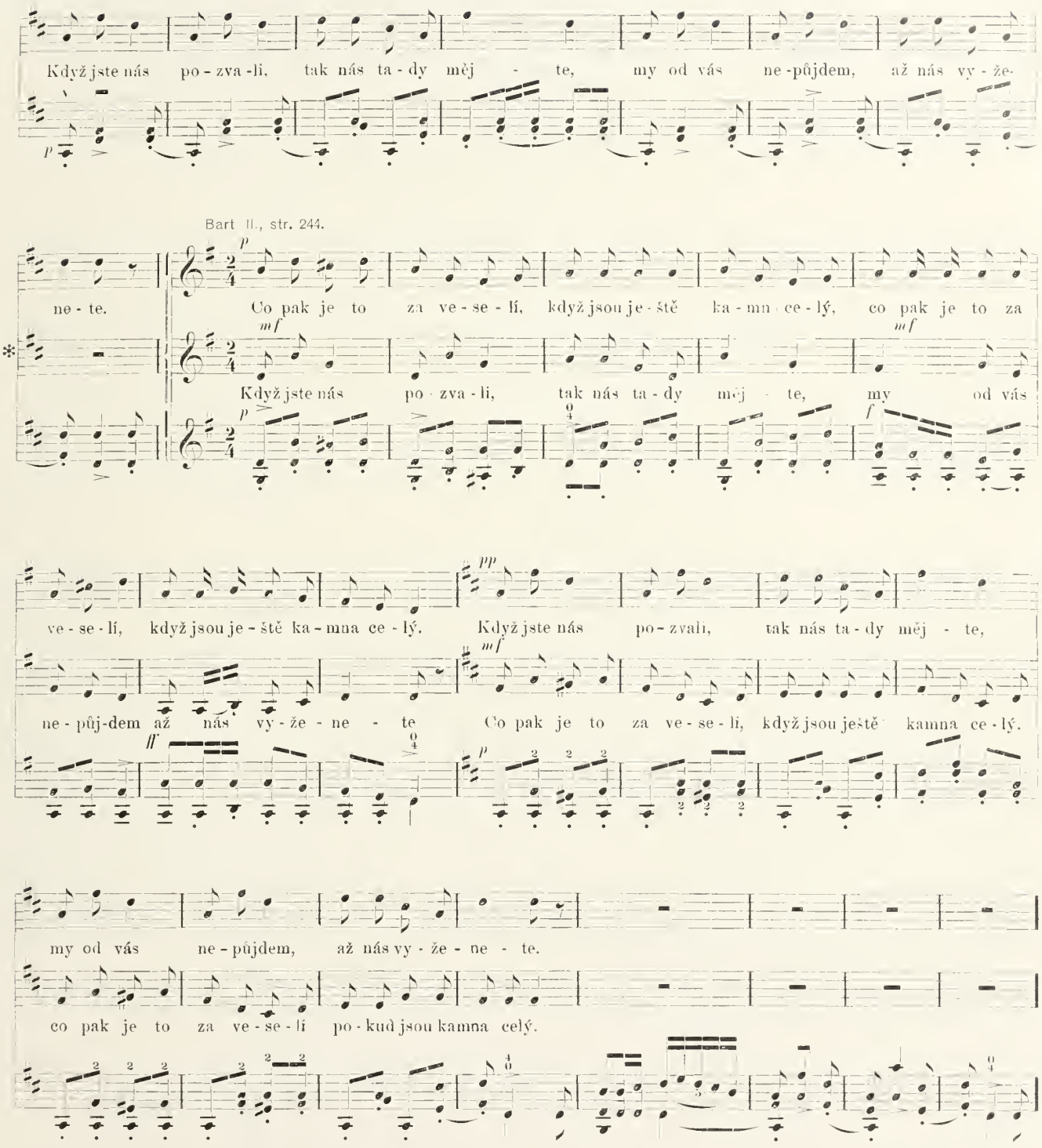

K čís. 166.
Co pak je to za veselí.
dež só ješče kamna celý?

K čís. 167.
Dež ste nás pozvali,
tak nás tade miéte,
me vod vás nepudem,
haž nás veženete.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

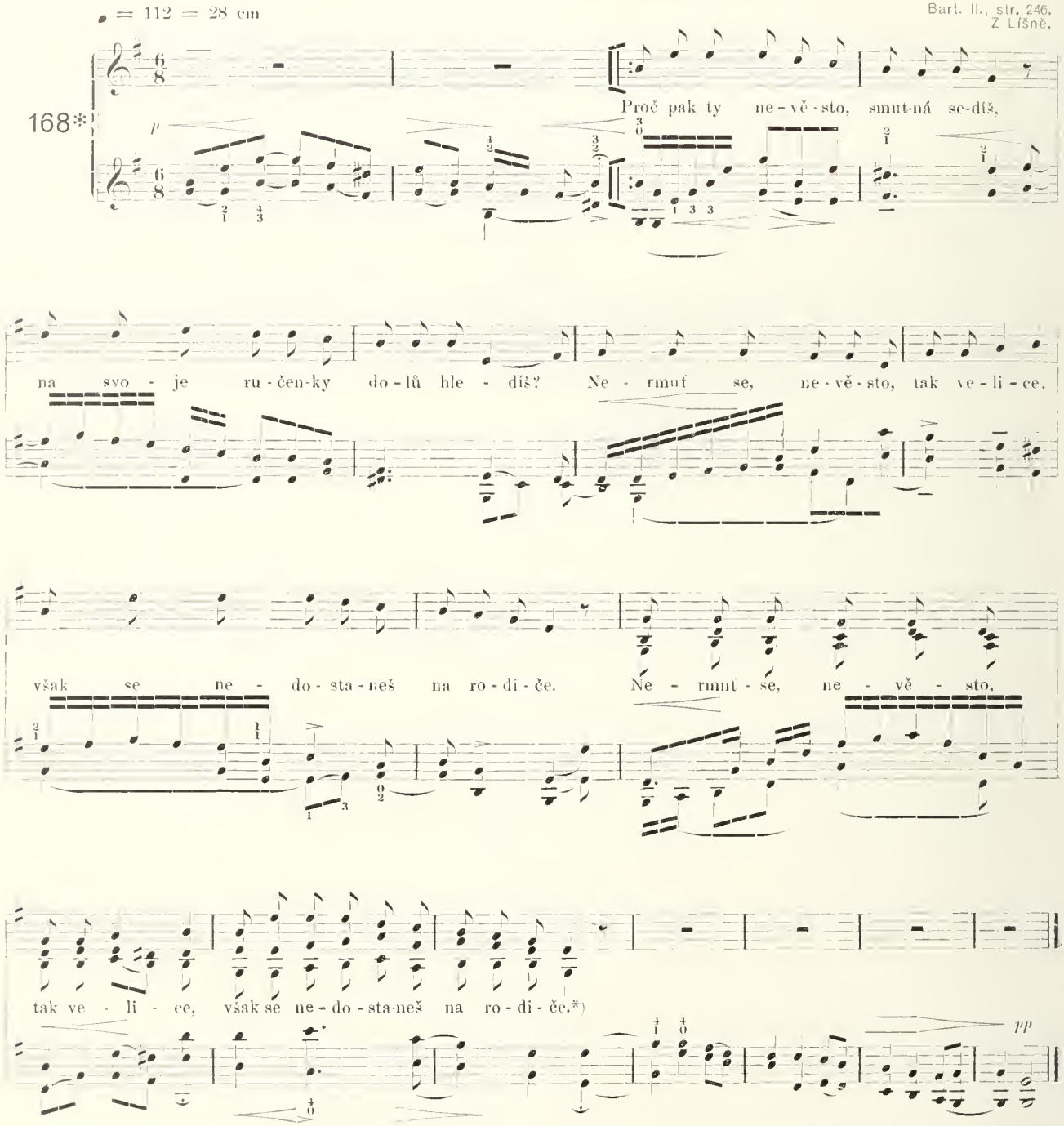

1. Proč pak te, nevěsto, smotná sedíš,
na svoje ročenke dolů hledíš?
Nermuť se, nevěsto, tak velice,
šak se nedostaneš na rodiče.

2. Tatíček je staré, máti stará,
vona ti synáčka vechovala,
vechovala ti jé k tvé libosti,
včil ti jé zadává do věčnosti.

*) Na rodiče, jako k rodičům ženichovým, snad nevlídným a příkrým, budeš svou paní, rodiče půjdou na výměnu.

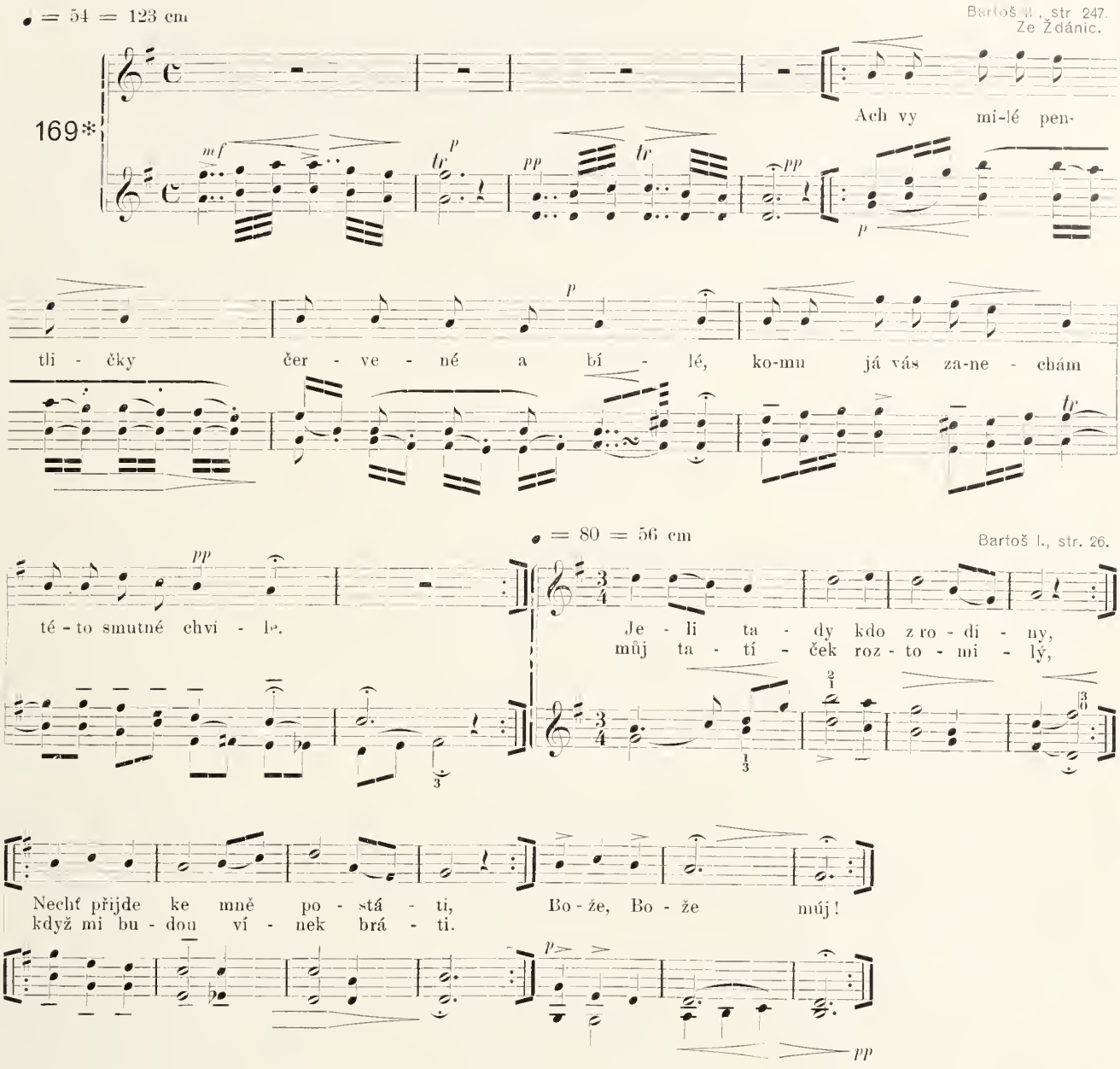

K čís. 169.

1. Ach, vy milé pentličky,
červené a bílé,
komu já vás zanechám
této smutné chvíle?

2. Komu bych vás nechala?
kamarádko, tobě,
abys na mě vzpomněla
v tom svobodném stavě.

K čís. 170.

1. Je-li tady kdo z rodiny,
můj tatíček roztomilý,
nech ide ke mně postáti,
dyž mi budú věnec bráti,
Bože, Bože můj!

2. Je-li tady má rodina,
má maměnka roztomilá,
nech ide ke mně postáti,
dyž mi budú tkánku bráti,
Bože, Bože můj!

3. Je-li tady má rodina,
má sestřička roztomilá,
nech ide ke mně postáti,
dyž mi budú pentle bráti,
Bože, Bože můj!

4. Je li tady kdo z rodiny,
můj bratříček roztomilý,
nech ide ke mně postáti,
dyž mi budú vrkoč bráti,
Bože, Bože můj!

♩ = 66 = 82 cm Bartoš II, str 253

171*

Ne-věs - to, ne - věs - to, ej, ve - se-
Ne-máš na ní, ne - máš, ej, mamič-

lou svat - bu máš, a - le se roz - po - meň, ej, ko-ho na ní ne - máš Ze-le - ná tra-
ky, ta - tíč - ka, už ti na nich ros - te, ej, ze-le - ná tra - vi - čka.

Zpěv solový

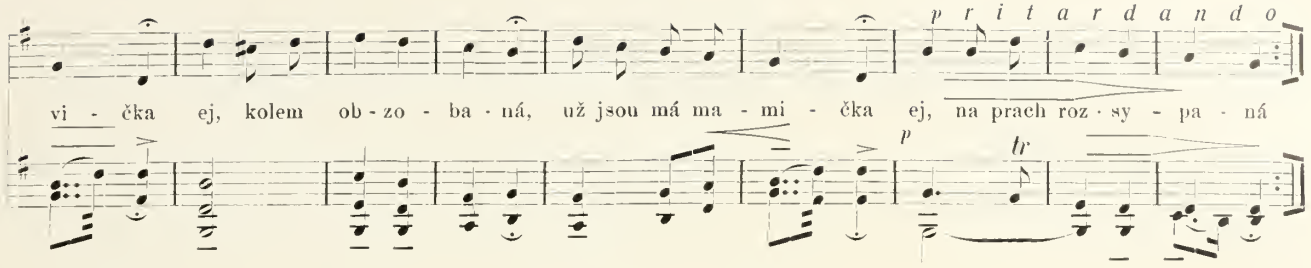

1. Nevěsto, nevěsto,
ej veselú svatbu máš,
ale sa rozpomeň,
ej koho na ní nemáš!

2. Nemáš na ní, nemáš
ej mamičky, tatíčka,
už ti na nich roste
ej zelená travička.

4. Zelená travička
ej modrým kvítkem květe,
už mi, můj tatíčku,
ej nikdy nestanete.

3. Zelená travička
ej kolem obzobaná,
už sú má mamička
ej na prach rozsypaná,

♩ = 96 = 39 cm

Bart. I., str. 29.
Sušil, str. 444.

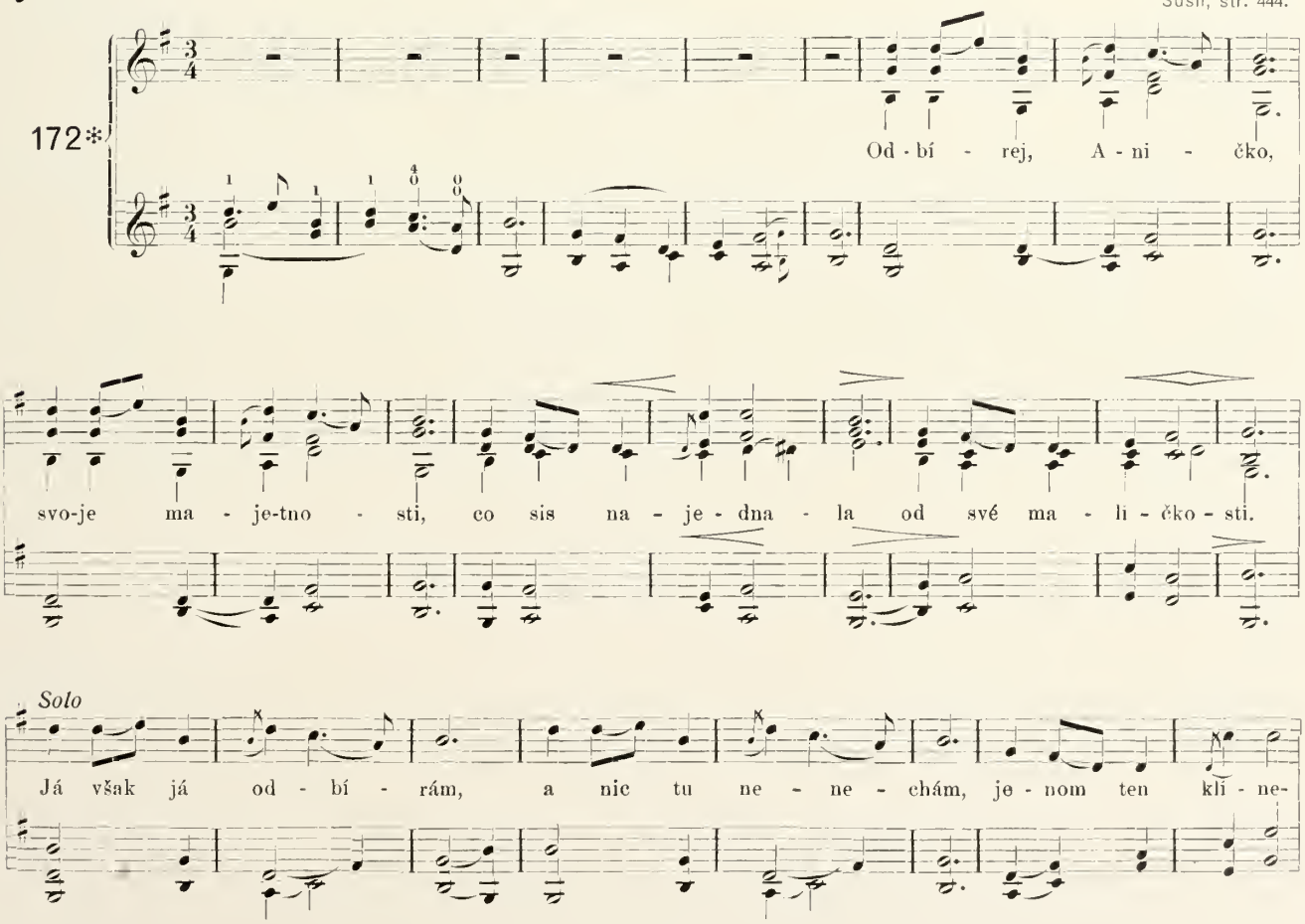

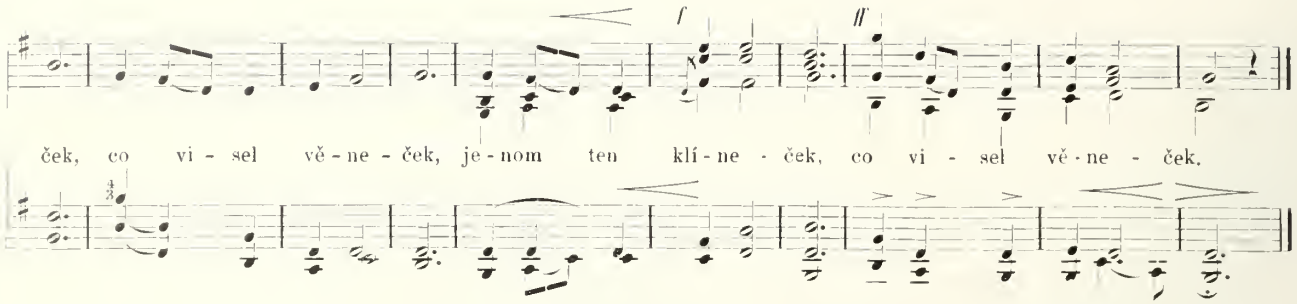

1. Odbíraj, Aničko,
svoje majetnosti,
co si's najednała
od svej maličkosti.

2. Ja šak já odbírám,
a nic tu nenechám,
enom ten klíneček,
co viséł věneček.

3. Uš, sem já sebrała
všecko svoje zboží,
zavřete, maměnko,
za mnú vašich dveří

4. Proč bych já za tebú
dveří zavírała,
šak sem ta, céruško,
vždycky ráda meła.

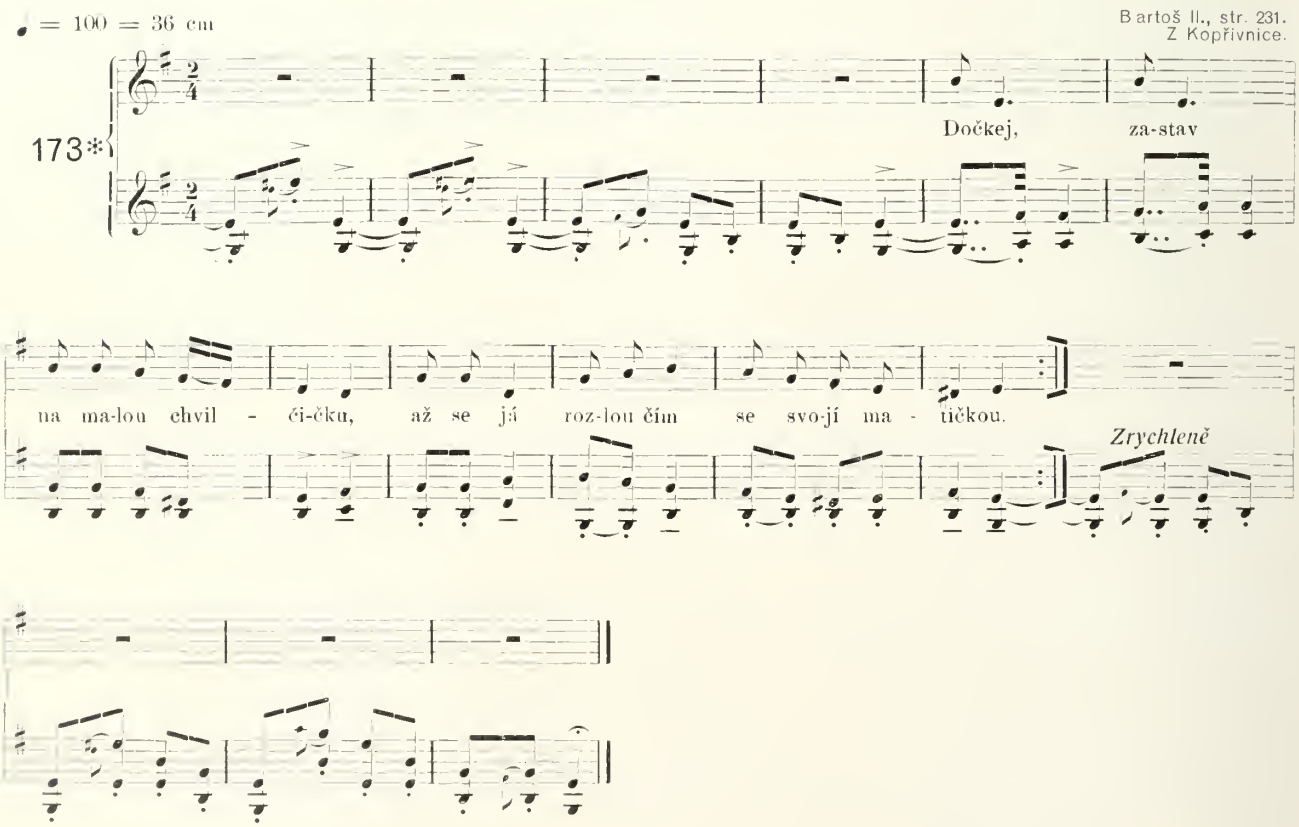

1. Dočkaj, zastav
na malu chvilčičku,
až se ja rozlučim
ze svoju matičku.

2. Dočkaj, zastav,
nešlahaj bičičkem,
až se ja rozlučim
ze svojim tatičkem.

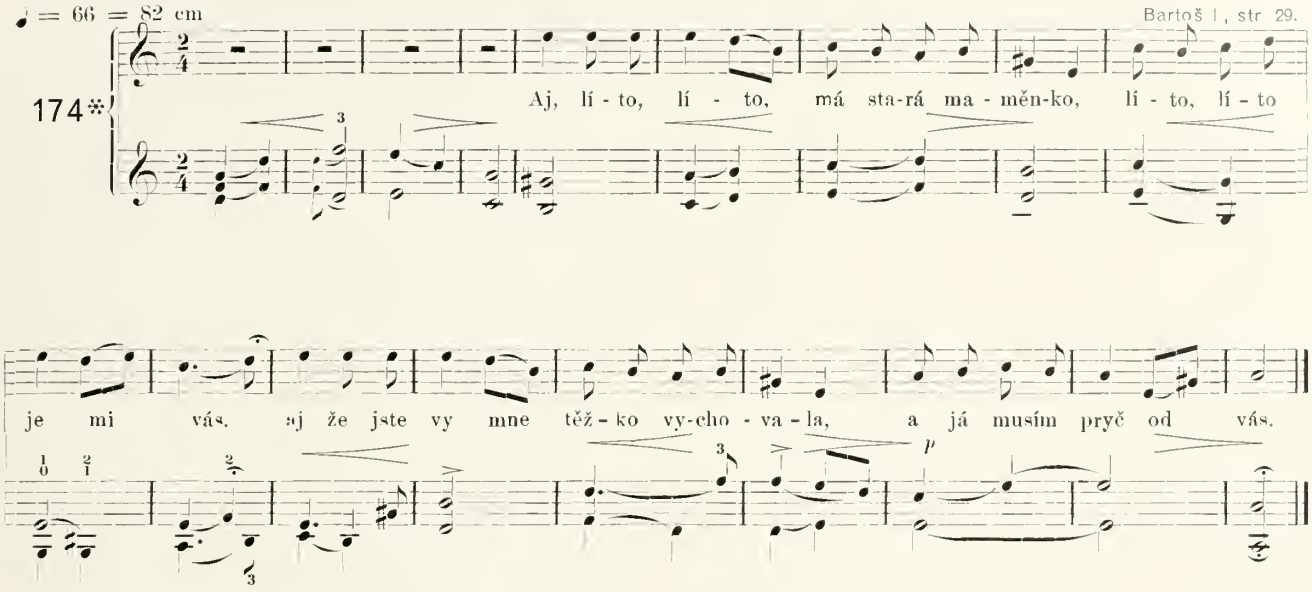

1. Aj líto, líto, má stará maměnko,
líto, líto je mi vás,
aj že jste vy mne těžko vychovali,
a já musim pryč od vás.

2. Aj líto, líto, můj starý tatíčku,
líto, líto je mi vás,
že jste se o mne tolik nastarali,
a já musím pryč od vás.

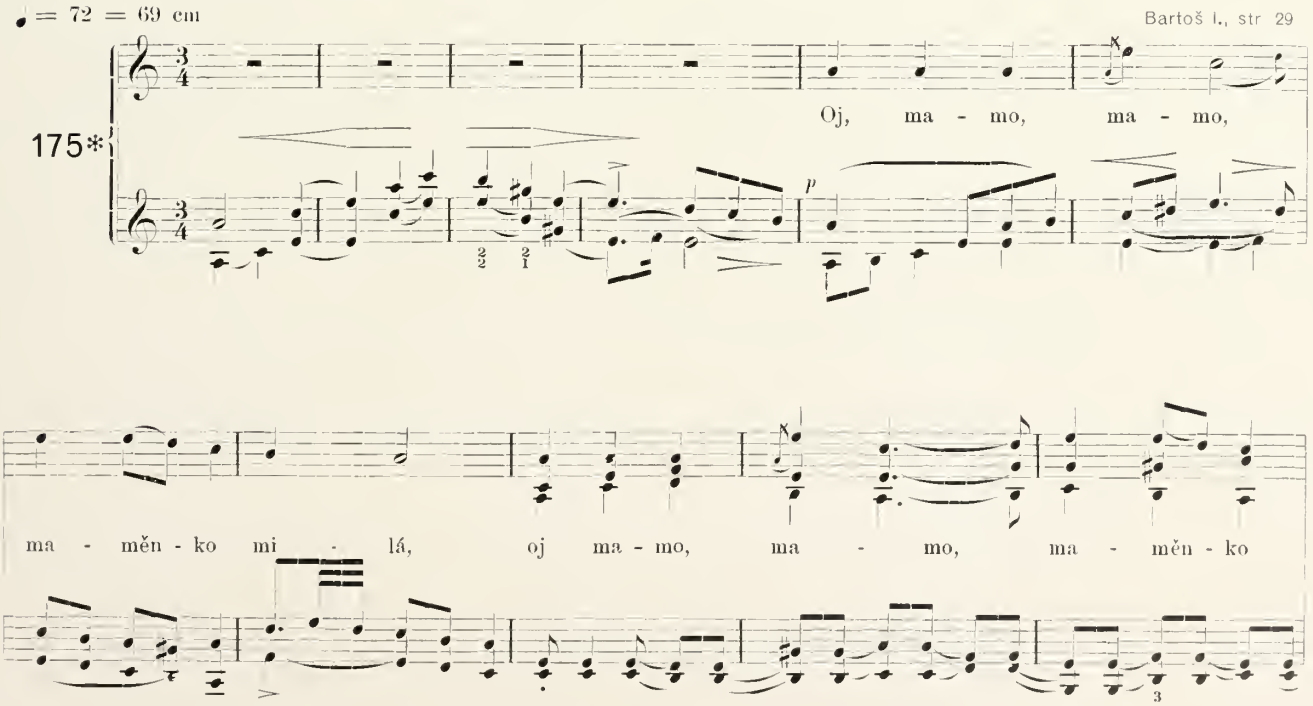

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

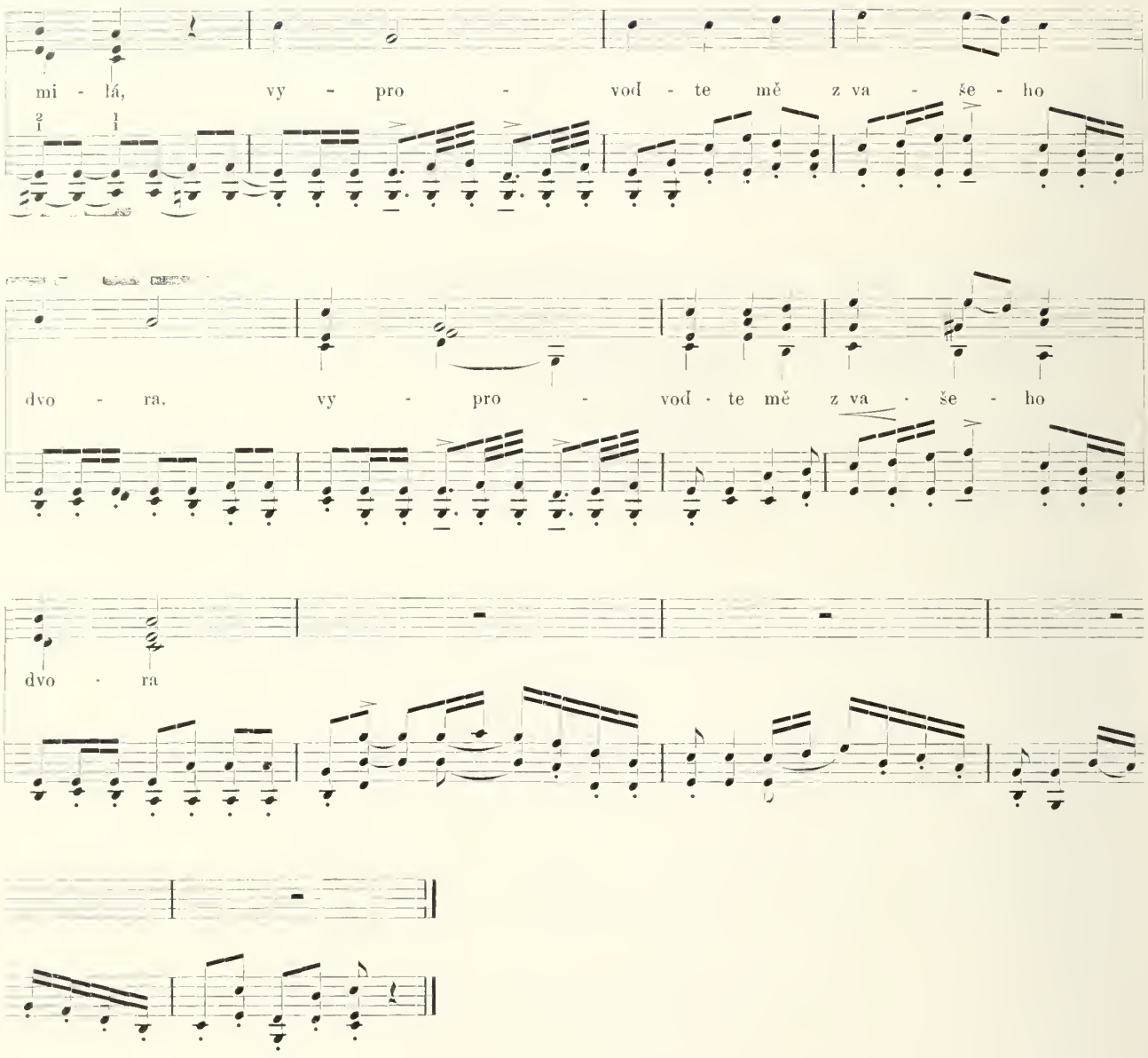

1. Oj mamo, mamo, maměnko milá,
vyprovoďte mě z vašeho dvora.

2. Oj tato, tato, tatíčku milý,
vyprovoďte mě z vaší dědiny.

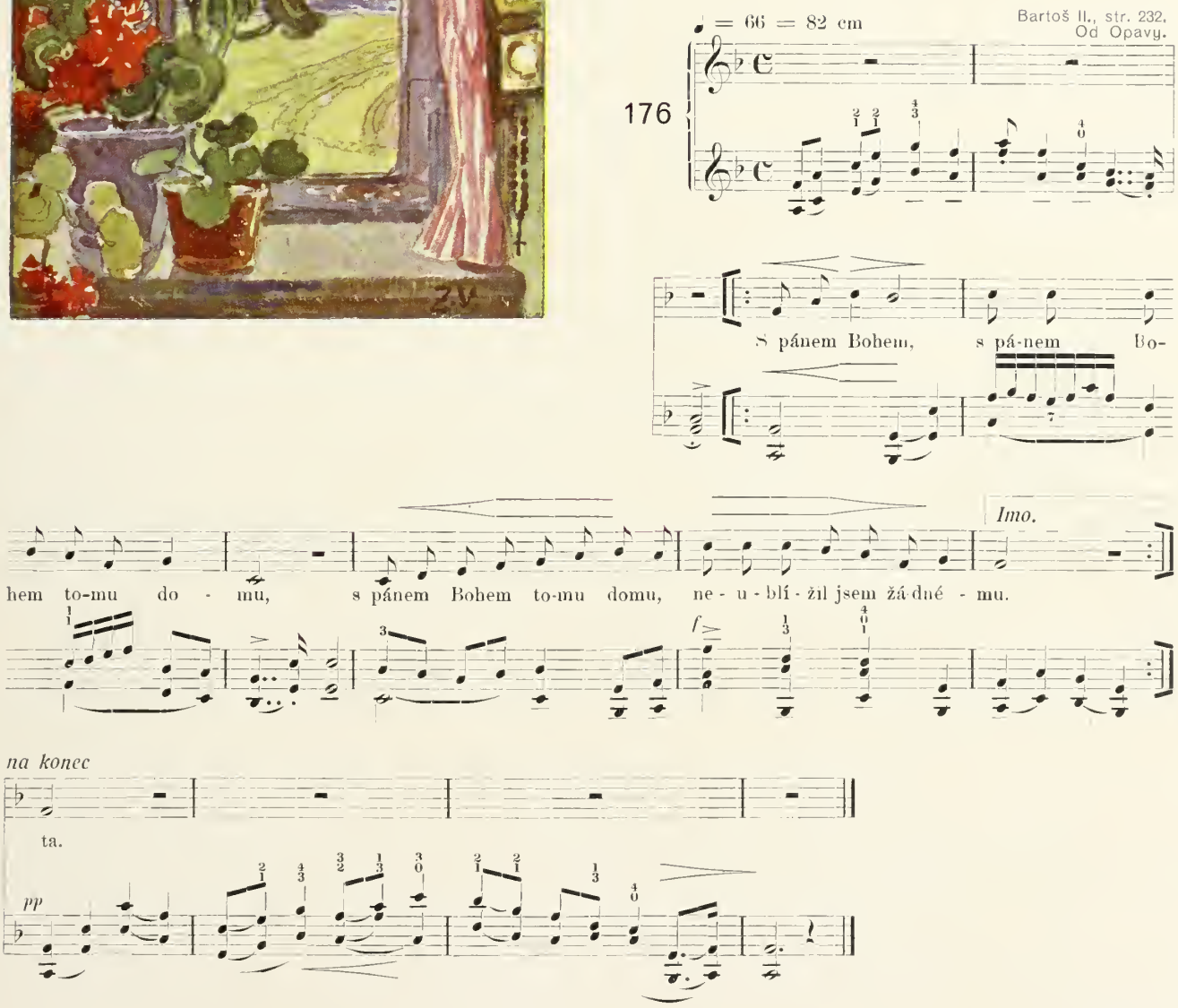

1. S Pánembohem tomu domu,
neublížil jsem žádnému.

2. S Pánembohem všecky kouty,
stávaly tu moje boty.

3. S Pánembohem okenečko,
kde stávalo mé srdečko.

4. S Pánembohem tato vrata,
kudy pouštěl nás pantáta.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

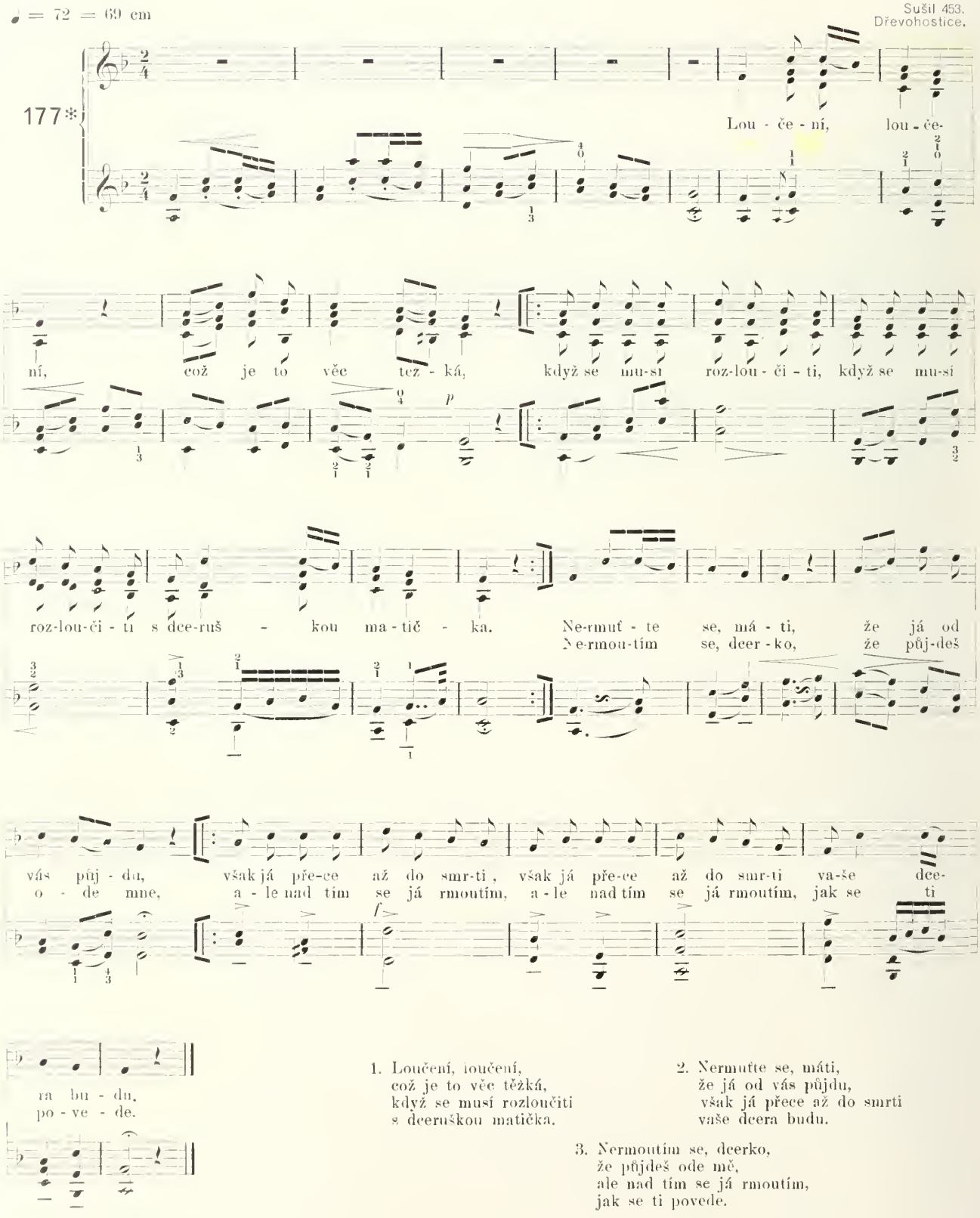

1. Loučení, loučení,
což je to věc těžká,
když se musí rozloučiti
s dceruškou matička.

2. Nermuťte se, máti,
že já od vás půjdu,
však já přece až do smrti
vaše dcera budu.

3. Nermoutím se, dcerko,
že půjdeš ode mě,
ale nad tím se já rmoutím,
jak se ti povede.

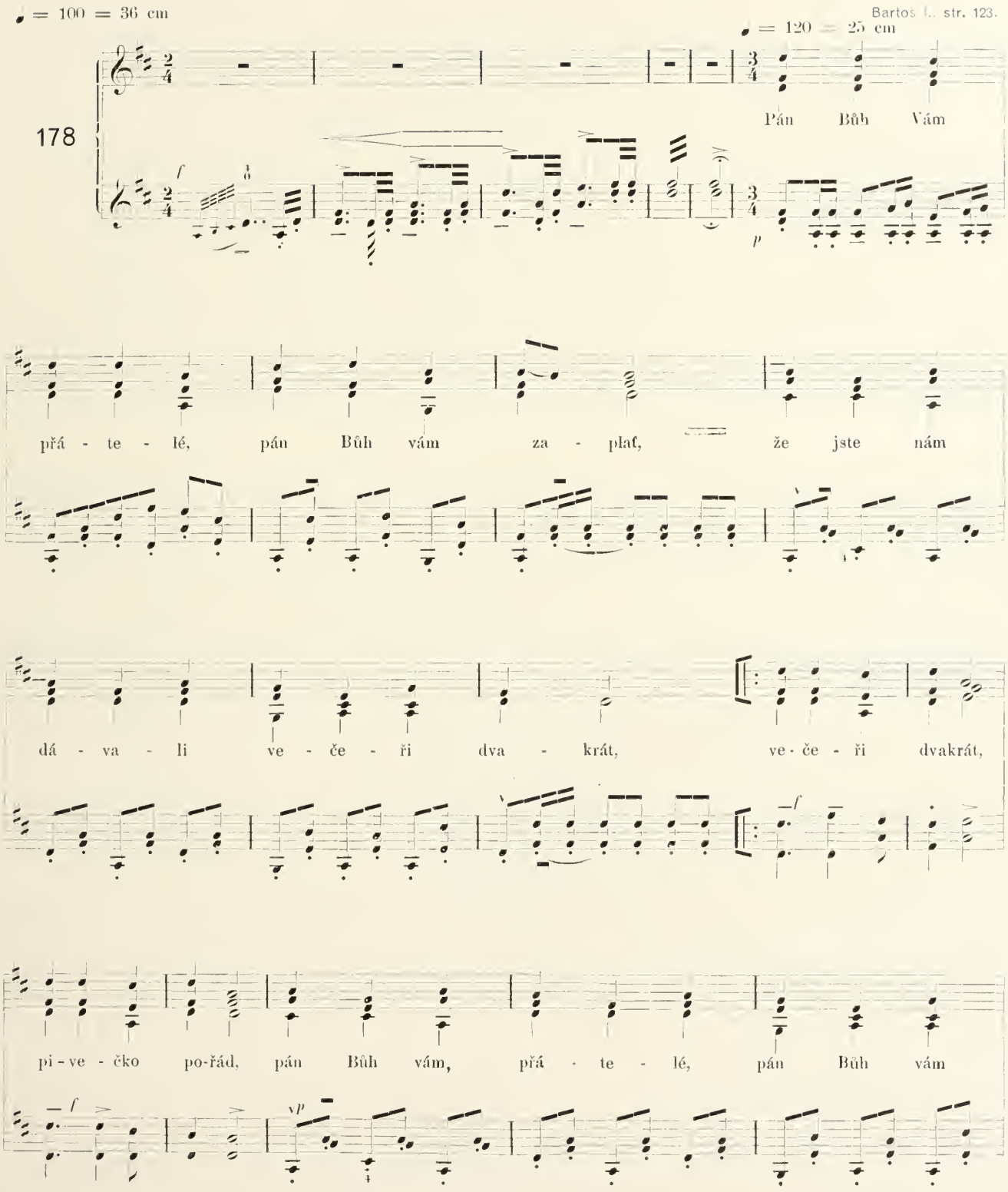
♩ = 100 = 36 cm
♩ = 120 = 25 cm
178
Pán Bůh Vám
přá - te - lé, pán Bůh vám za - plať, že jste nám
dá - va - li ve - če - ři dva - krát, ve - če - ři dvakrát,
pi - ve - čko po-řád, pán Bůh vám, přá - te - lé, pán Bůh vám

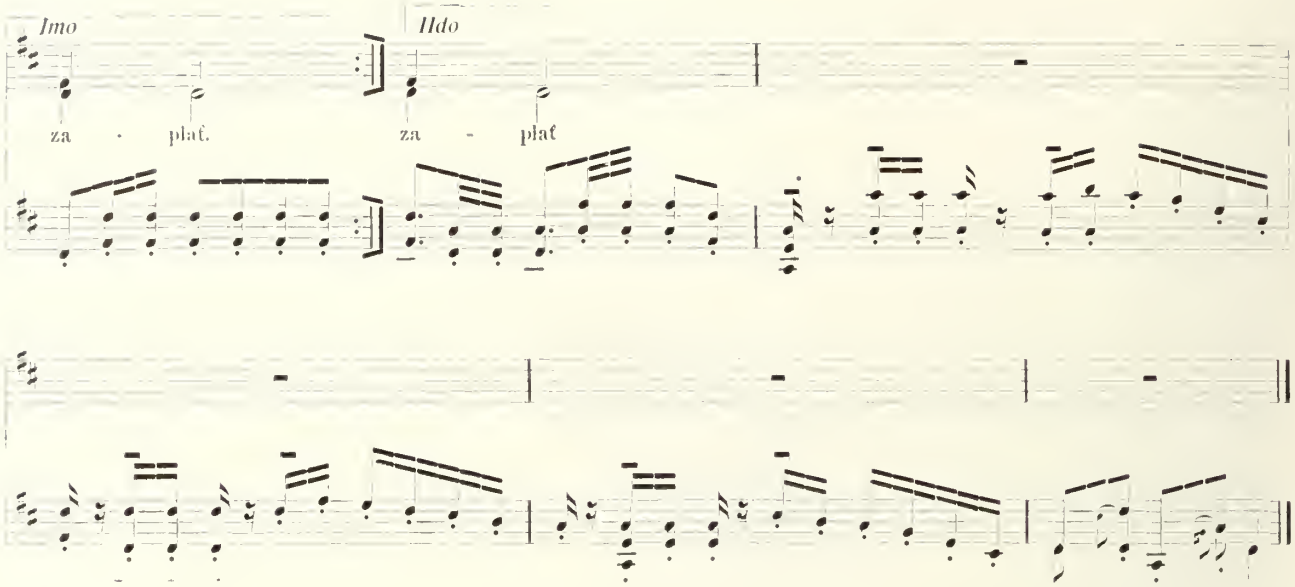

Pán Bůh vám, přátelé,
pán Bůh vám zaplať,
že jste nám dávali
večeři dvakrát;

večeři dvakrát,
pivečko pořád,
pán Bůh vám, přátelé,
pán Bůh vám zaplať.

PÍSNĚ ELEGICKÉ.

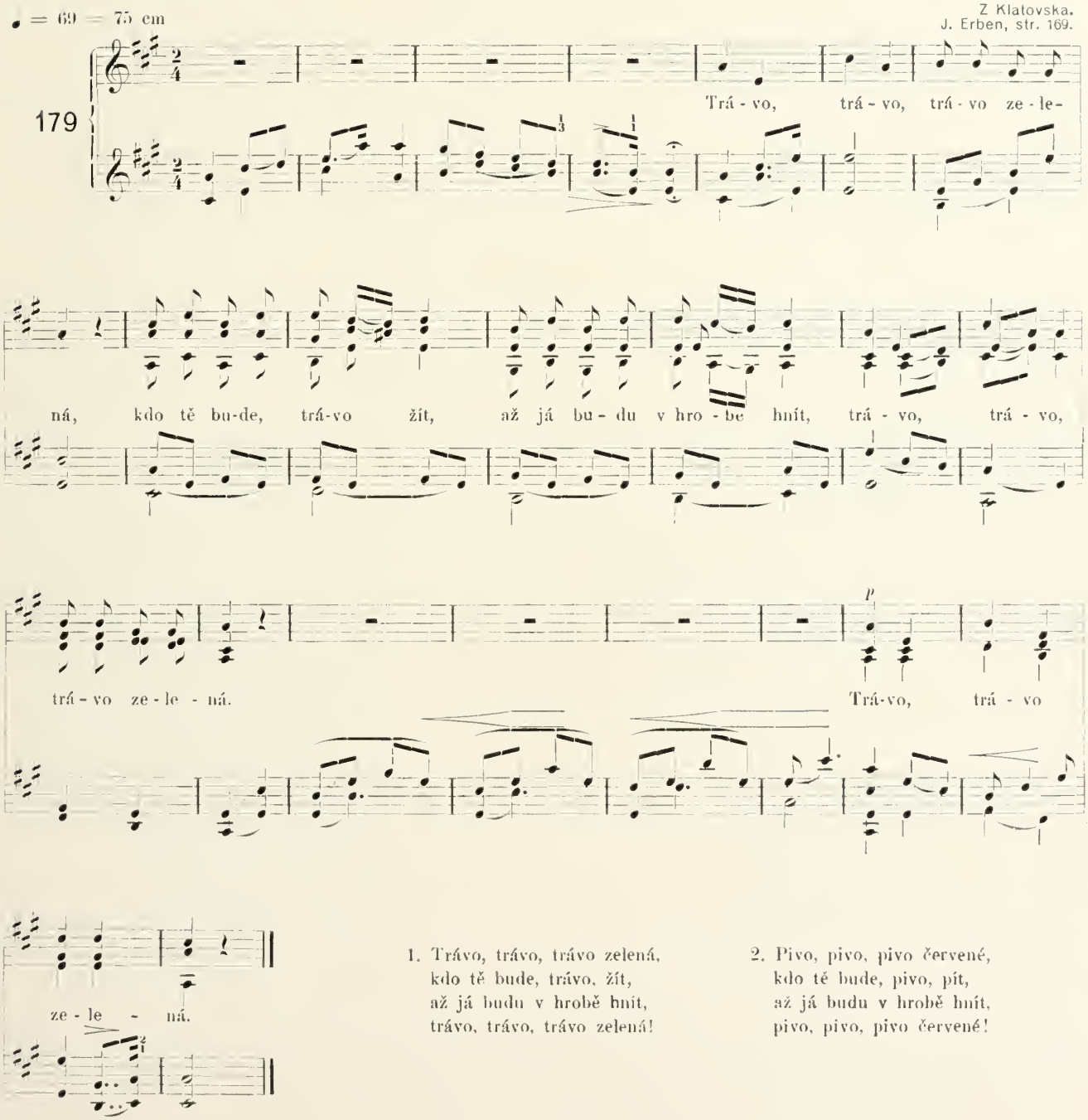

1. Trávo, trávo, trávo zelená,
kdo tě bude, trávo, žít,
až já budu v hrobě hnít,
trávo, trávo, trávo zelená!

2. Pivo, pivo, pivo červené,
kdo tě bude, pivo, pít,
až já budu v hrobě hnít,
pivo, pivo, pivo červené!

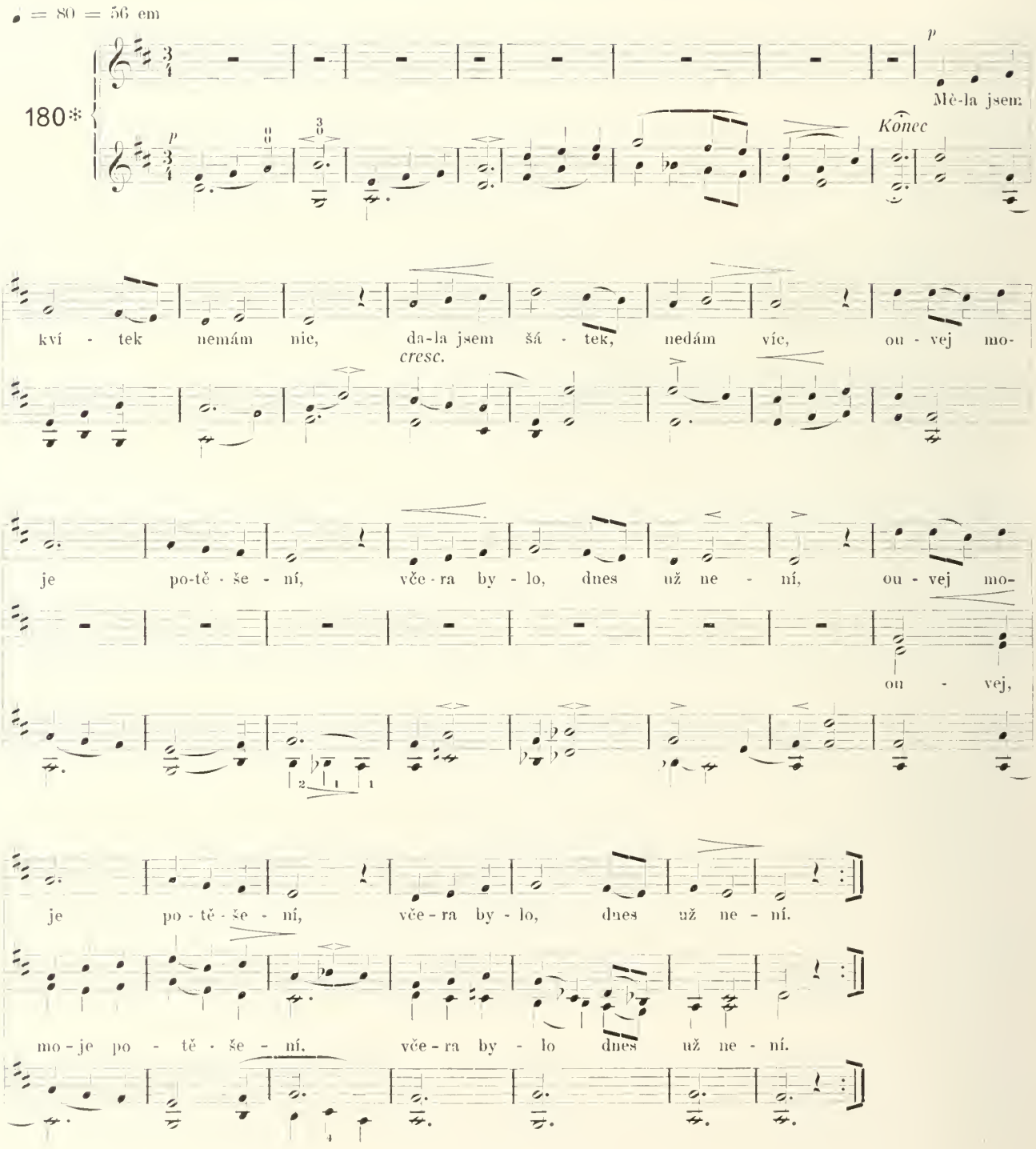

1 Měla jsem kvítek, nemám nic,
dala jsem šátek, nedám víc,
ouvej, moje potěšení,
včera bylo, dnes už není.

2. Dobře mé srdce vědělo,
povědět mi neumělo,
že má radost*) není stálá,
že se za ní žal schovává.

*) že ta láska

♩ = 60 = 82 cm

Z Veiké.
Bartoš II, str. 265.

181

Ve - dla jsem si ve - dla, ja - ko ze sta je - dna, z vy-so - ké

sto - li - čky na ní - zkou jsem se - dla,

z vy so - ké sto - li - čky na ní - zkou

jsem se - dla.

AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

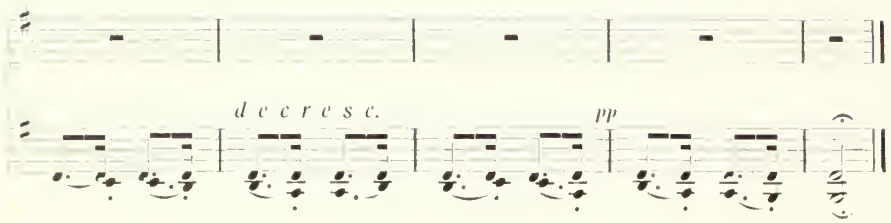

1. Védla sem si, védla,
jako ze sta jedna,
z vysokéj stoličky
na nízkú sem sedla.

2. Vybírala sem si
mezi malinama,
dost zralých sem měla,
zelenú sem vzala.

3. Zelenú, zelenú
velice kyselú,
nevidí mňa žádný
do roka veselú.

4. Maměnko, maměnko,
hluboko ležíte,
křivda sa mně děje,
vy o tom nevíte.

5. Dybyste, maměnko,
vy o tom věděli,
vy byste, maměnko,
zaplakat moseli.

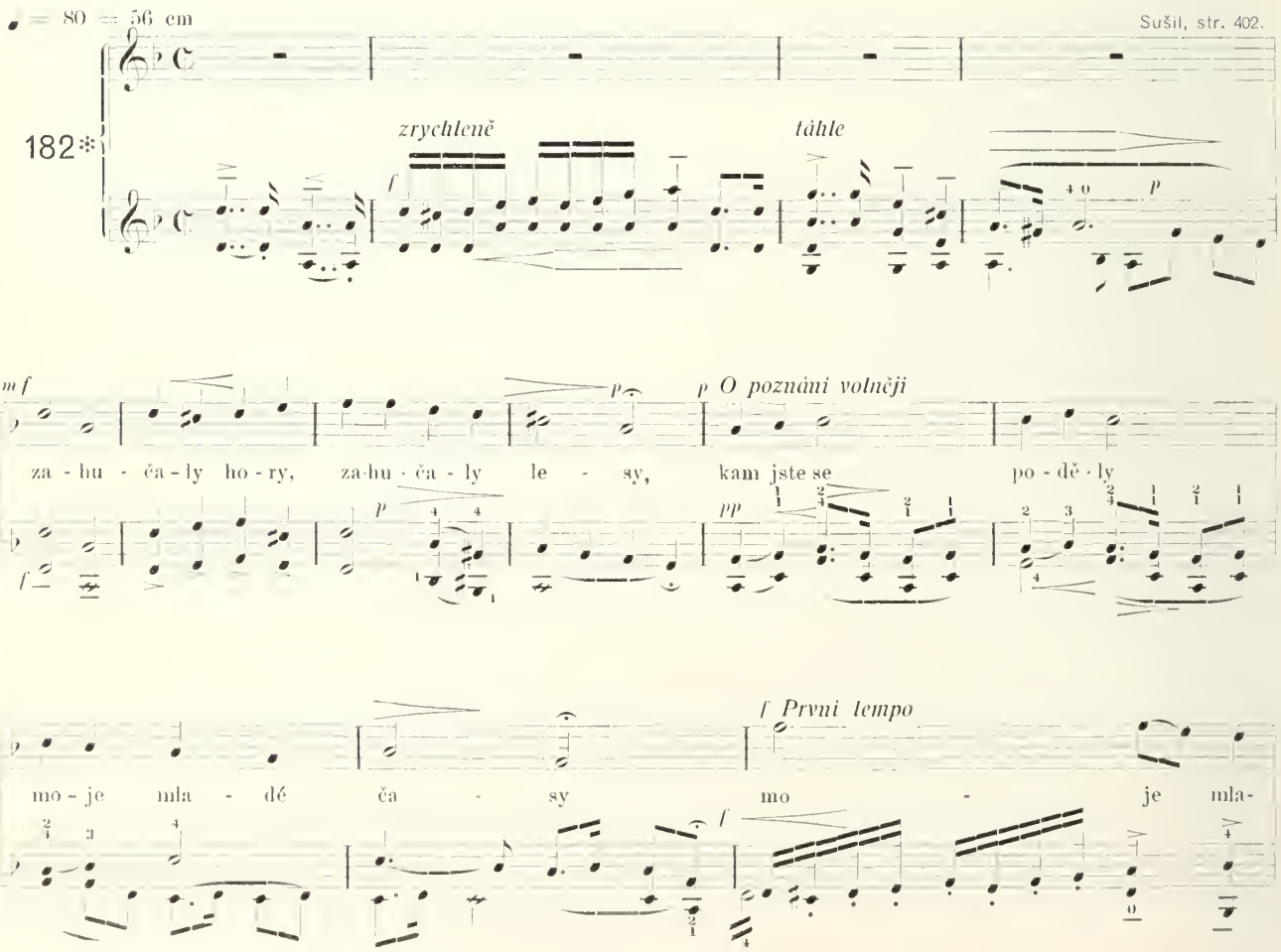

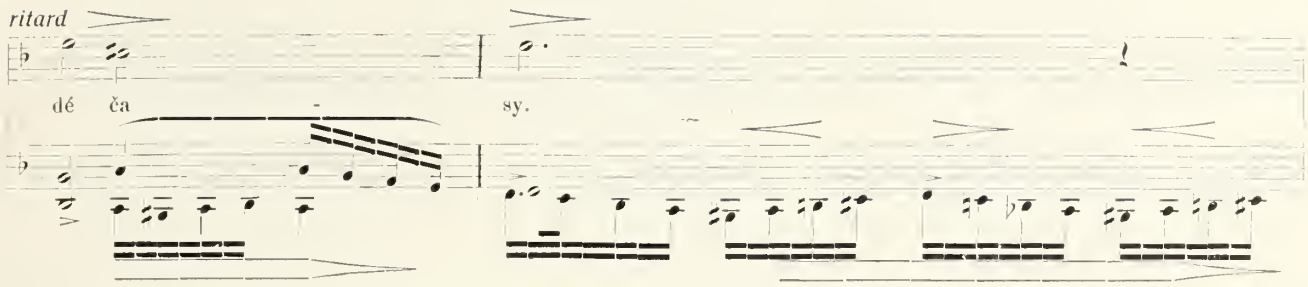

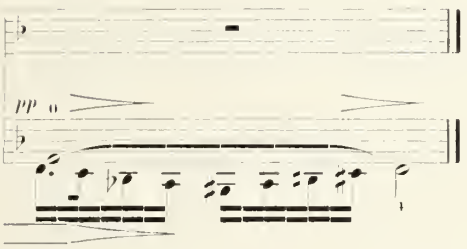

1. Zahučaly hory,
zahučaly lesy,
kam jste se poděly
moje mladé časy.

2. Moje mladé časy
neužily krásy,
moje mladá léta
neužila světa.

3. Mladost, moje mladost,
vyšlas mi na marnost,
vyšlas mi na marnost,
pro moji nedbalost.

4. Mladost, moje mladost,
jak jsem tě ztrávila,
jak bych byla kámen
do vody hodila.

5. Mladost, moje mladost,
jak jsem tě utratil!
Jako by byl kámen
do voděnky hodil.

6. Ten kámen ve vodě
přece se obrátí,
ale moje mladost
nikdy se nevrátí.

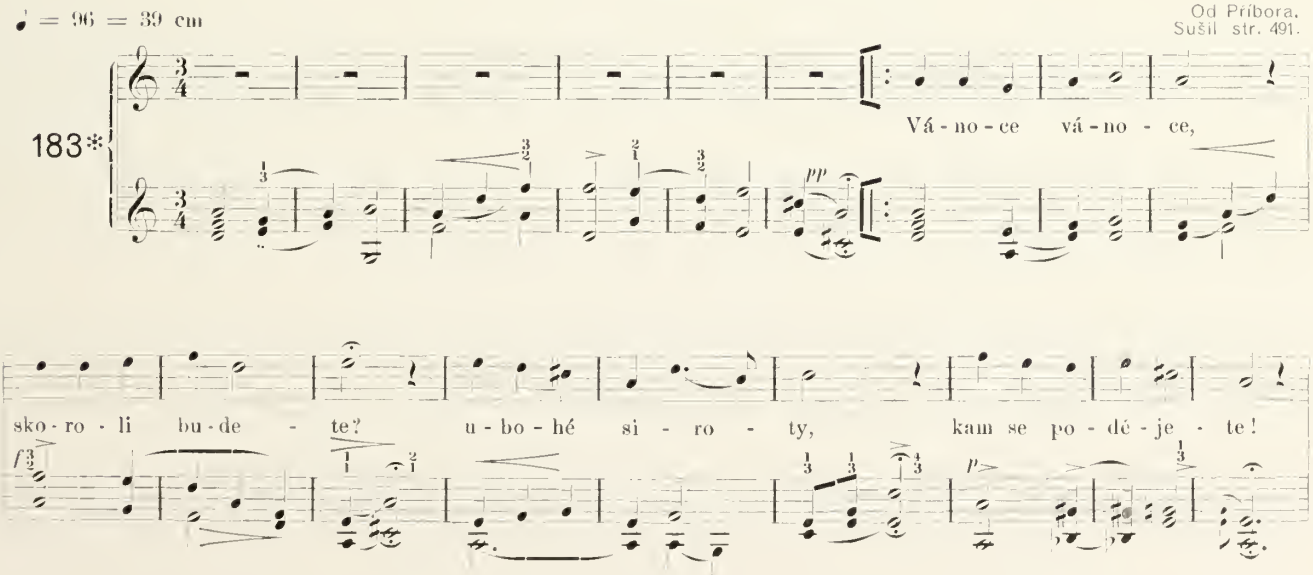

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

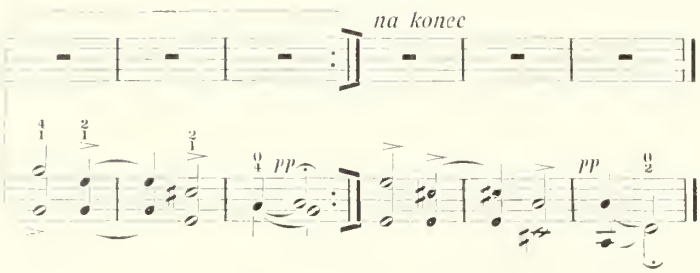

1. Vánoce, vánoce, skoro-li budete?
ubohé siroty, kam se podějete?

2. Co mají rodiče, ty půjdou do domu,
a já sirotečka ze služby na službu.

3. Já nemám tatíčka a nemám matičky,
já nemám bratříčka a nemám sestřičky.

4. Ach Pože, Rozbože, kde je můj tatíček,
už na něm narostl zelený trávníček.

5. Zelený trávníček, bílý krvavníček,
už mi víc nevstane rozmilý tatíček.

6. Ach Bože, Rozbože, kde je má mamička,
už na ní narostla zelená travička.

7. Zelená travička, bílá liliječka,
už mi víc nevstane rozmilá mamička.

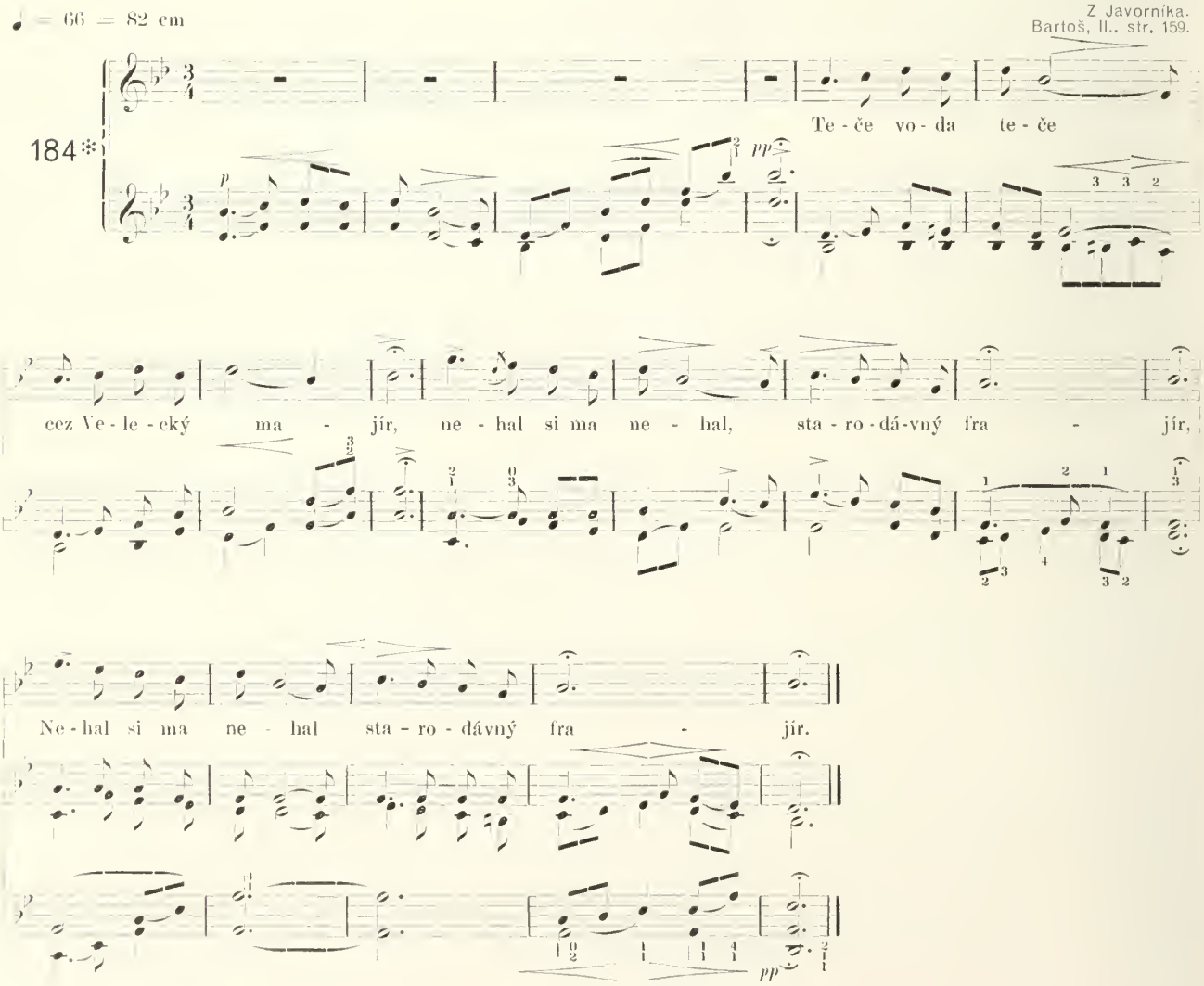

1. Teče voda, teče, cez Velecký majír*)
nehaľ si ma, nehaľ, starodávný frajír.

2. Nehaľ som ťa, nehaľ, dobre ty znáš komu,
čo ty reči nosil do vašeho domu.

3. Do vašeho domu, pod tvé okenečko,
dost som sa naplakaľ, sivá holubičko.

4 Vrať sa, milý, vrať sa od Kysúcej vody,**)
zaneseľ's mi klúček od mojej slobody.

5. Ja, šak sa ta tvoja sloboděnka vrátí,
až sa stará Turá***) v kolečko obrátí.

6. Už sa stará Turá v kolečko obracá,
sloboděnka m ja sa ně nenavracá.

Jiné čtení:

1. Teče voda, teče z pod hrubých topolí,
nikdo neuhodne, co mě v srdci bolí.

2. Pod zeleným drnem má zlatá mamička,
slzy se mi lejí, nevidím chodníčka.

3. Ach tatíčku milý, hluboko ežíte,
mně se křivda děje, vy o tom nevíte.

♩ = 66 = 82 cm

Sušil, str. 625.

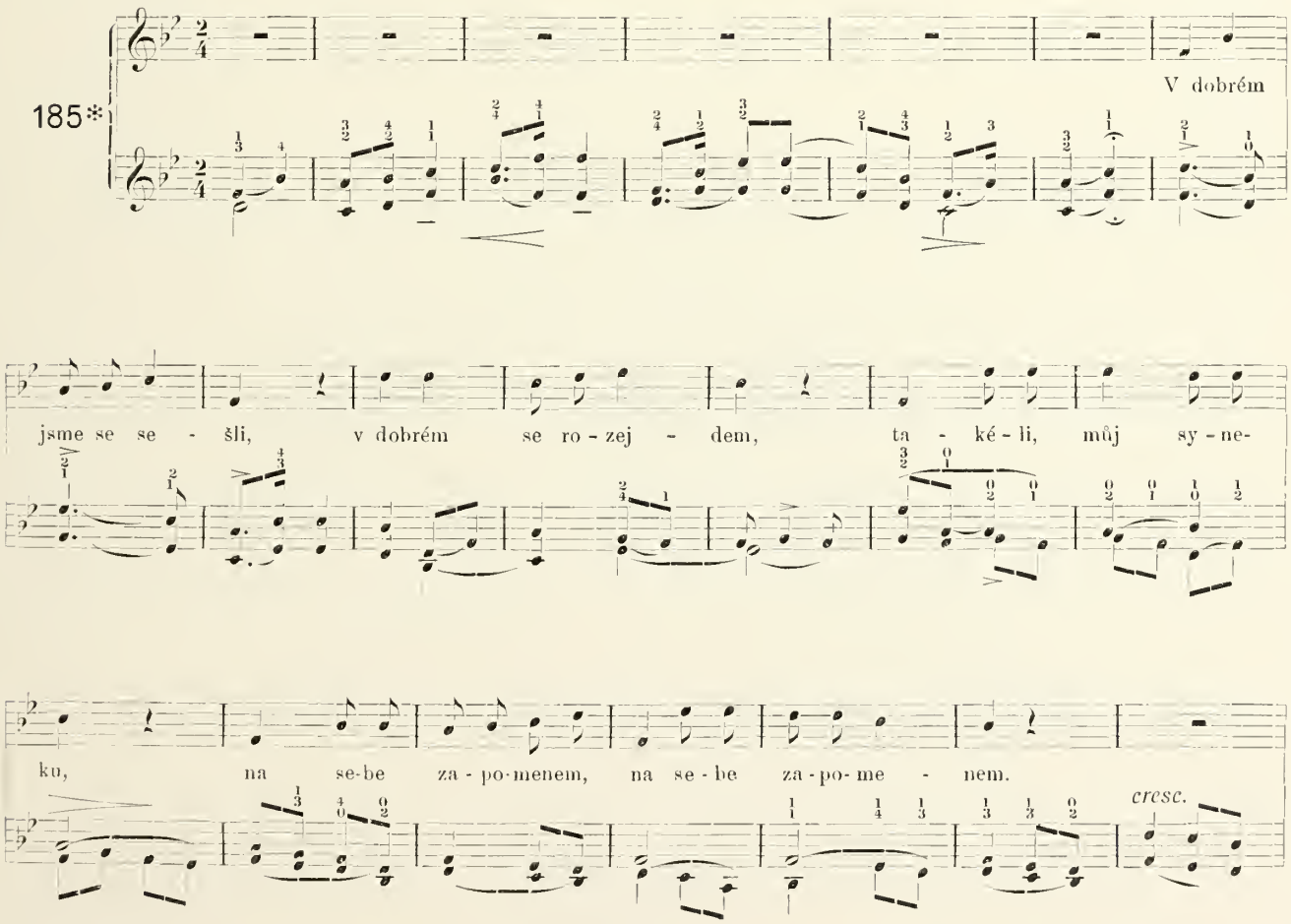

*) Dvorec (Maierhof) ve Velké. **) Od řek Kysuce na Pováží. ***) Stará Turá — řeka na Slovensku.

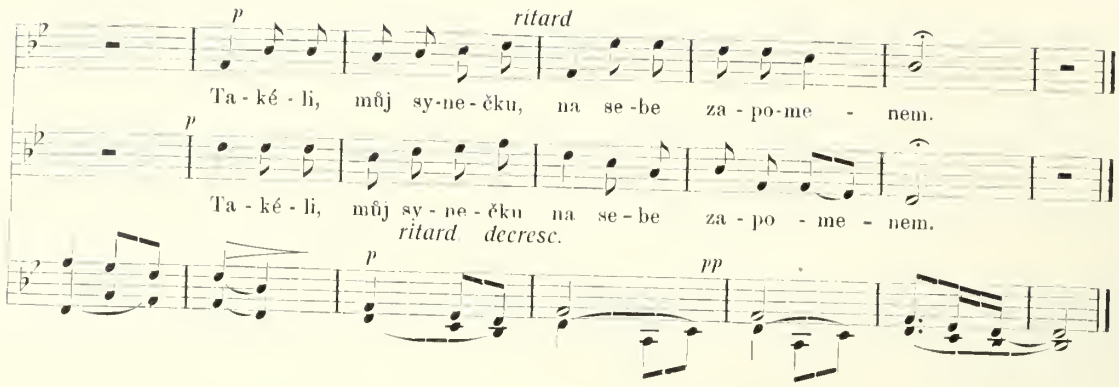

1. V dobrém jsme se sešli,
v dobrém se rozejdem,
také-li, můj synečku,
na sebe zapomenem.

2. Já na tě vzpomenu,
to nejednou v roce,
a já vzpomínat budu
na tebe v každém kroce,

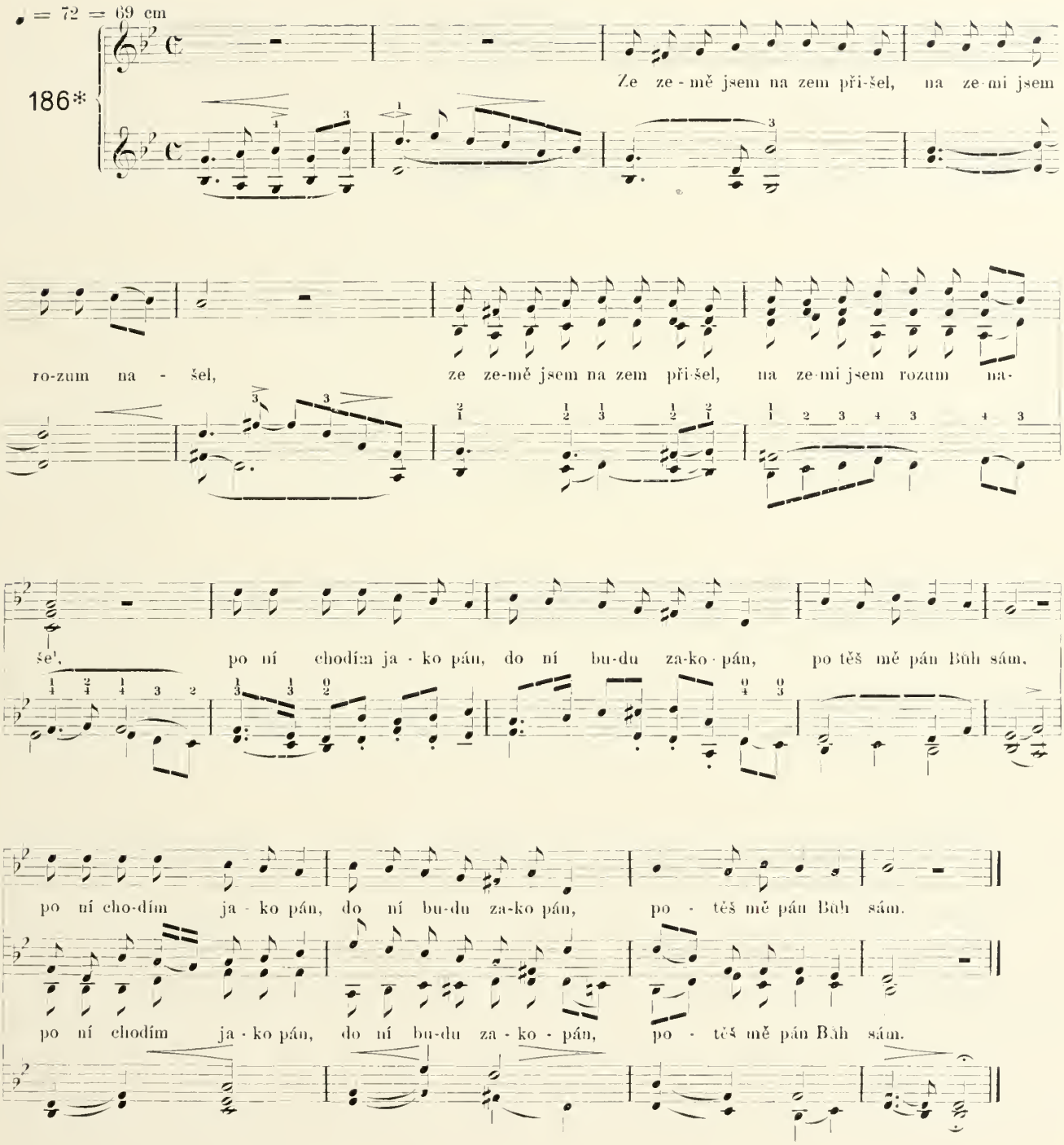

1. Ze země jsem na zem přišel,
na zemi jsem rozum našel;
po ní chodím jako pán,
do ní budu zakopán.
Potěš mne pán Bůh sám.

2 Kde jsou ty zlaté ručičky
mojí nebožky matičky,
co mě kolíbávaly
k srdci přitiskávaly,
když jsem byl maličký.

3. Není jich už, není, není,
dávno hnijí v černé zemi,
kterak já se odměním
svým rodičům rozmilým
za jich dobrodiní.

♩ = 72 = 69 cm

Slovenské spevy I., str. 161.
Bart II, str. 606.
Kol, I., str. 40

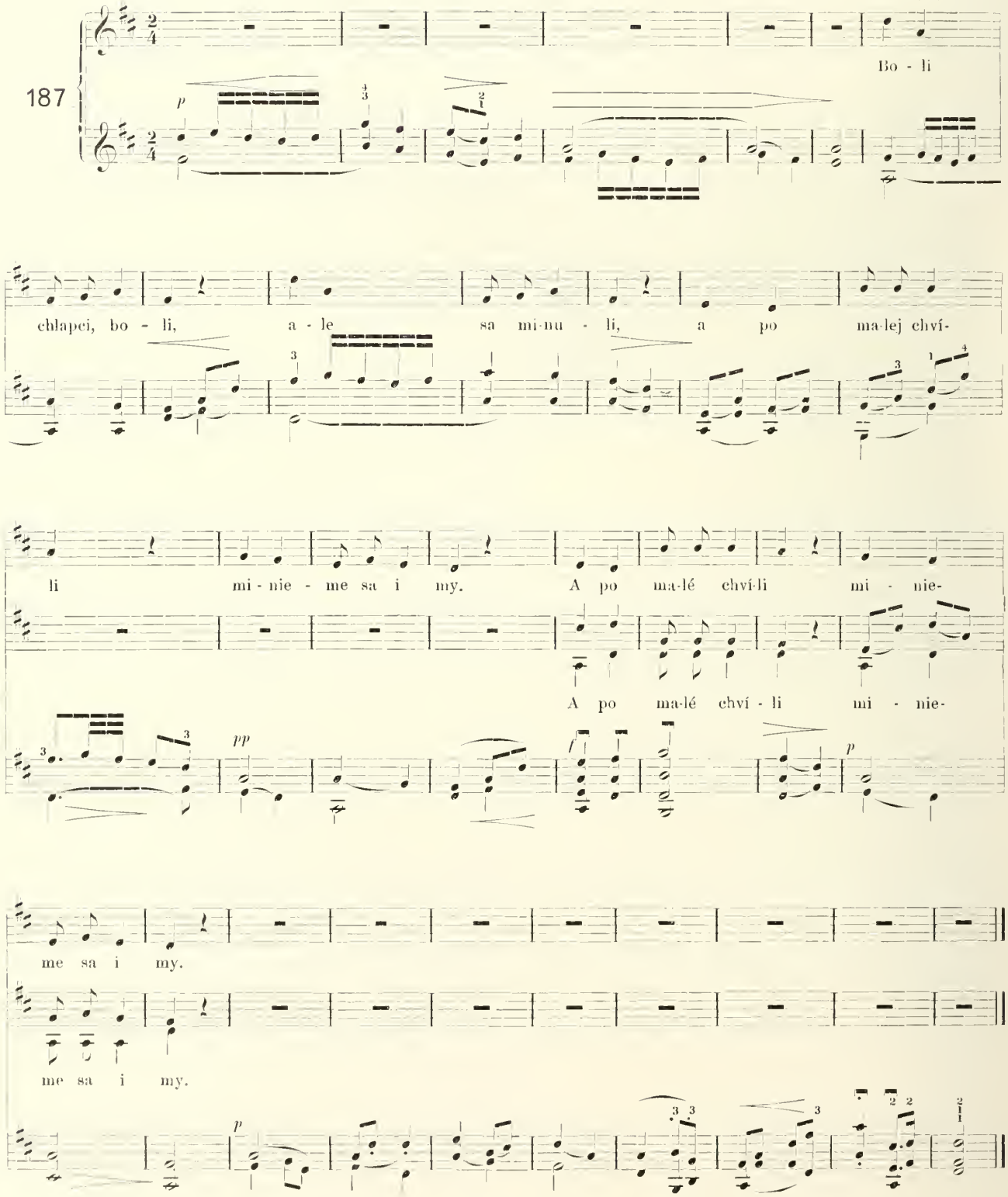

1. Boli chlapci, boli,
ale sa minuli,
a po malej chvili
minieme sa i my.

2. Keď sa my minieme,
minie sa krajina,
akoby odpadol
vršťek z rozmarýna.

3. Keď sa my minieme,
minie sa celý svet,
akoby odpadol
z červenej ruže kvet.

Jiný text:

1. Byli naši, byli,
světa nepřebyli
a my také budem,
světa nepřebudem.

2. Pán Bůh náš, pán Bůh náš,
a my jeho děti,
milujeme li ho,
jsme my jeho všeci.

3. Pán Bůh náš, pán Bůh náš,
a my všeci jeho,
však on nás přivede
do království svého.

Výklad viz na str. 143. Bart. spisu „Sto lidových písní československých“.

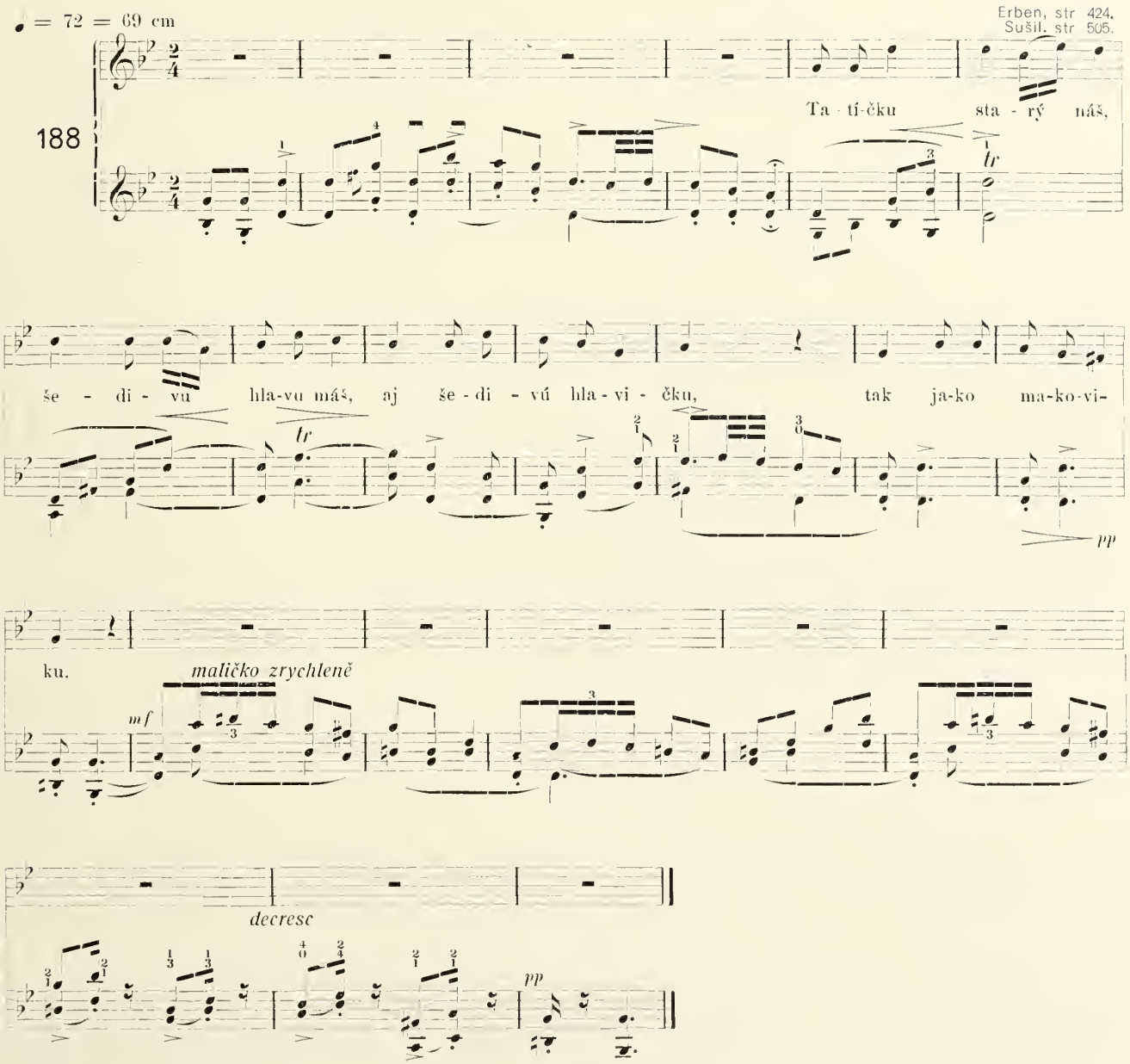

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

1. Tatíčku starý náš,
šedivú hlavu máš,
ej, šedivú hlavičku,
ej, jako makovičku.

2. Tatíčku starý náš,
šedivú hlavu máš,
dobře je dycky s námi,
dokud jsi mezi námi.

3. Tatíčku starý náš,
neopúščaj ty nás,
ej, jak ty nás opustíš,
ej, co tu bude po nás?

4. Tatíčku starý náš,
šedivú hlavu máš,
ej, dokel tvoja hlava,
ej, dycky dobrá správa.

Viz Bart. „Sto lidových písní" str. 110.

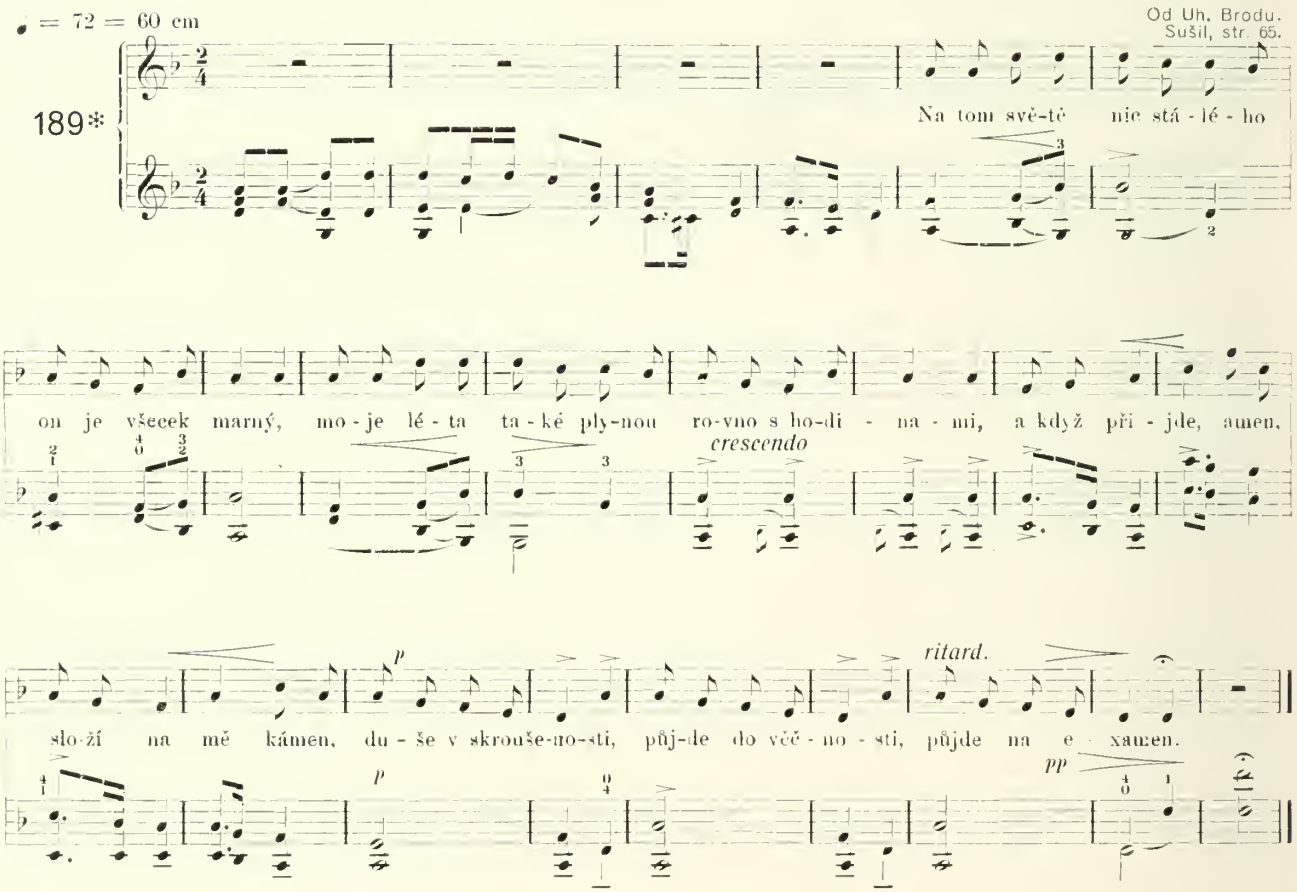

1 Na tom světě nic stálého, on je všecek marný.
moje leta také plynou rovno s hodinami,
a když přijde amen, složí na mě kámen,
duše v skroušenosti půjde do věčnosti,
půjde na examen.

2. Tenkráte se každý dozví, jaké to tam bude,
budem-li mít dobré skutky, dobře nám tam bude,
ale ty zlé skutky, to budou zármutky,
ty nás budou hnísti, na srdci nám hrýzti
ach po všechny věky.

3. Ale na to žádný člověk přece dbáti nechce,
jenom sobě naplňuje každý svoje měšce,
nech je mladý, starý, každý je lakomý,
statky sobě shání, hříchu se nebrání,
až dojde na máry.

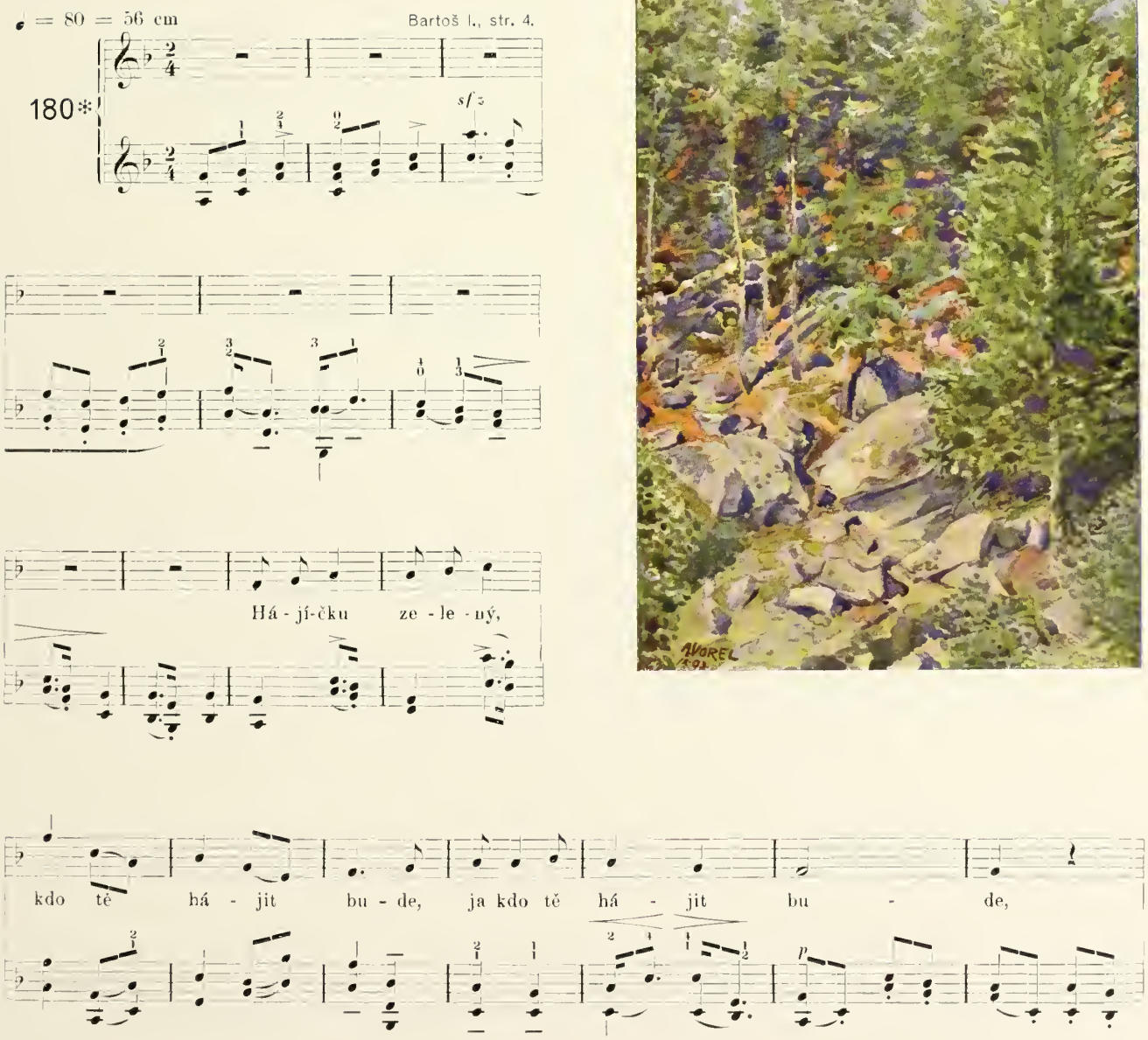
♩ = 80 = 56 cm
Bartoš I., str. 4.
180*
sfz
Há - jí-čku ze - le - ný,
kdo tě há - jit bu - de, ja kdo tě há - jit bu - de,
p

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

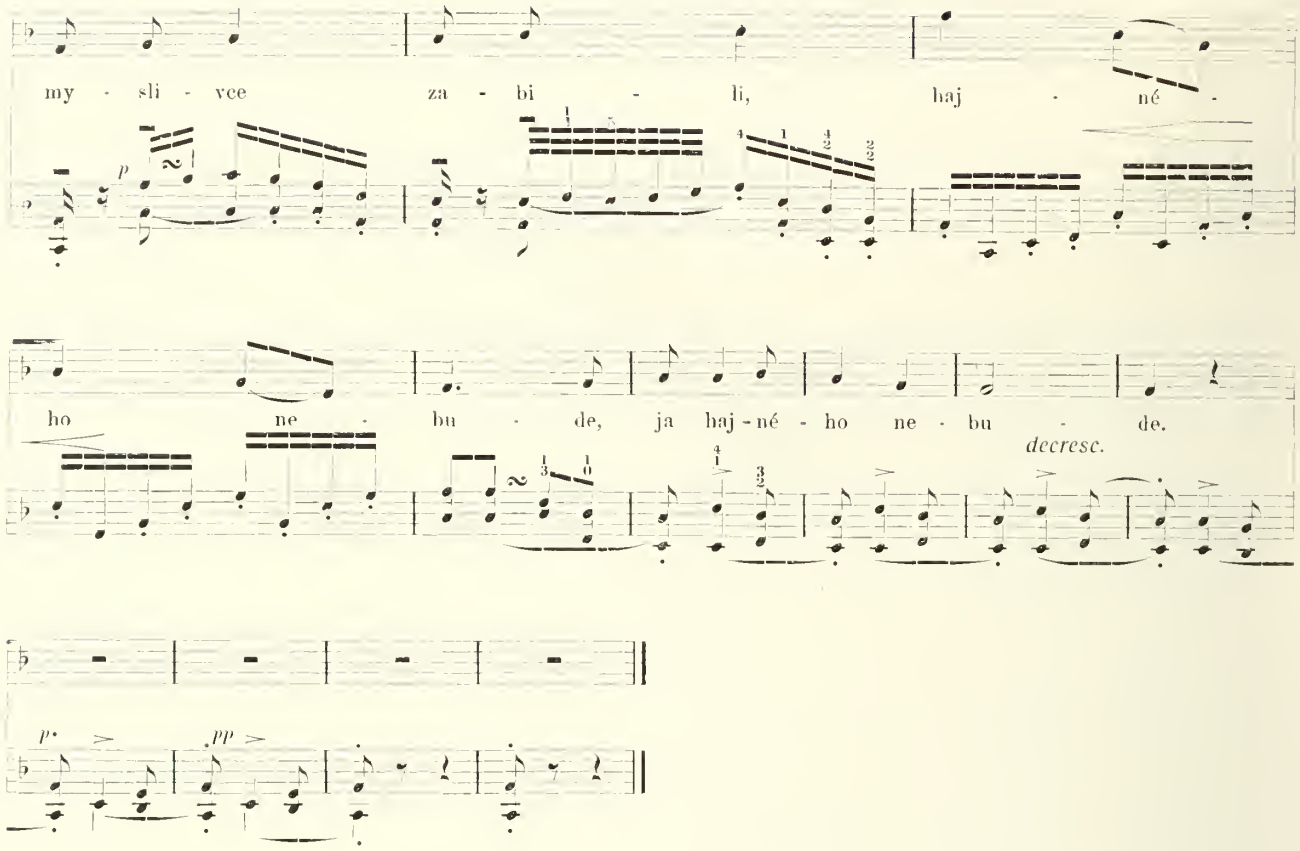

1. Hájíčku zelený,
kdo ťa hájit bude,
myslivca zabili,
hajného nebude.

2. Hájíčku zelený,
kdo ťa hájit bude,
galánečko moja,
kdo k vám chodit bude.

3. Ešče sú hájící,
co mia hájívali;
ešče sú šohajové,
co k nám chodívali

4. Ešče sú hájící,
co mia hájit budú,
ešče sú šuhajové,
co k nám chodit budú.

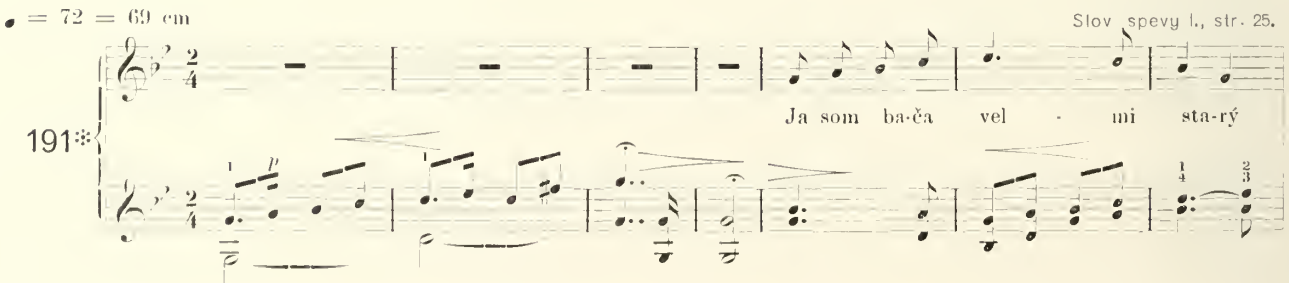

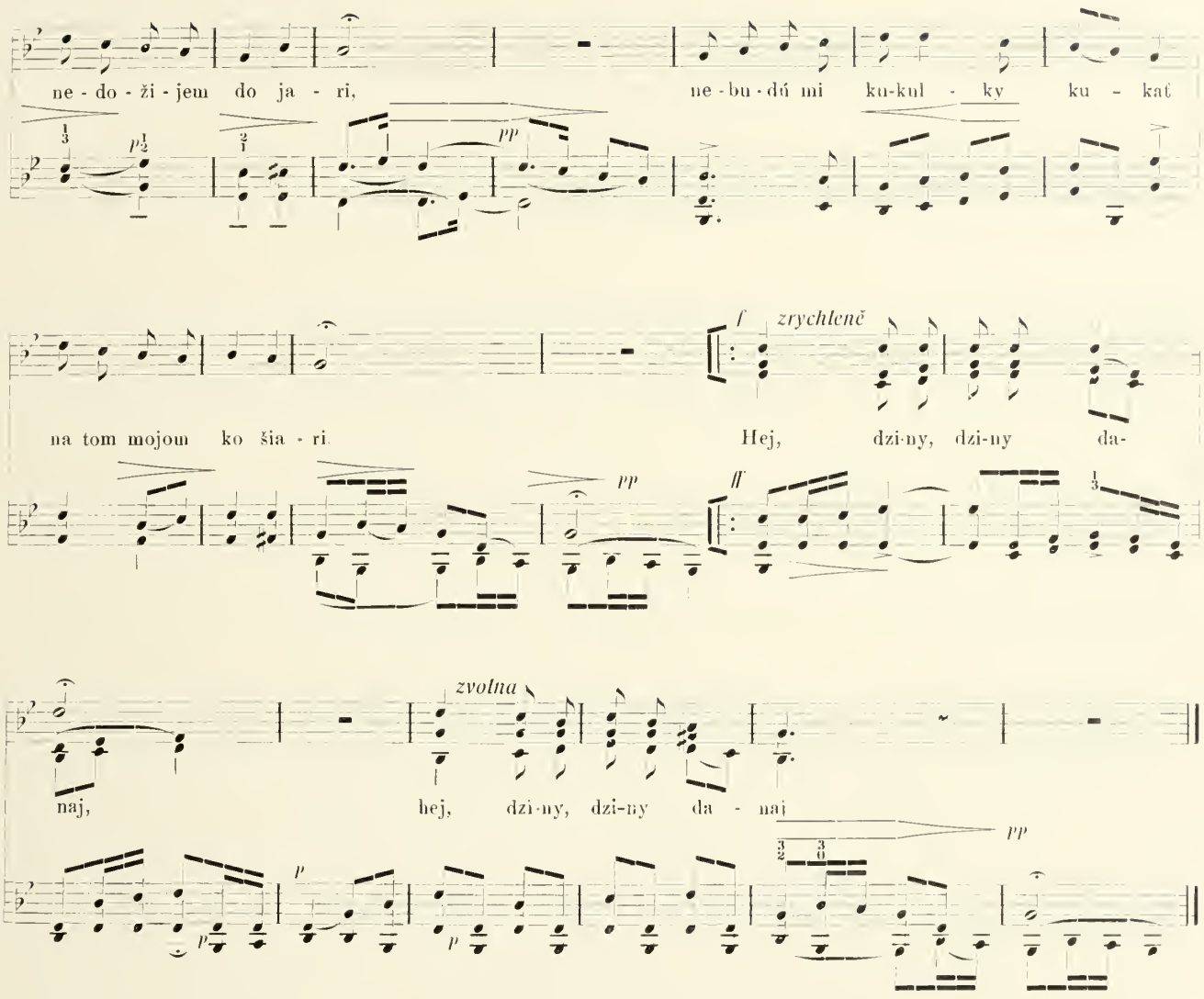

1. Ja som bača velmi starý,
nedožijem do jari,
nebudú mi kukulky kukať
na tom mojom košiari
Hej, dziny, dziny, danaj.

2. Ani kukuk, ani sova,
ani sojka klebetná,
nebude ma viac prebúdzať
laštovička štebetná.
Hej dziny a t. d.

3. Ja som bača velmi chorý
nesposobný do hory,
nevládzem už po vrškách chodiť
ani ovečky dojiť.
Hej dziny atd.

4. Ktože vás už, ovce moje
poženie na tie hole?
bude s vami k studničkám chodiť
a do chládku vás vodiť?
Hej dziny a t. d.

5. Kdo zachrání vás od škody,
keď přidú zlé nehody?
Kto vás bude od vlkov brániť,
kto jahniatka vám chrániť?
Hej dziny a t. d.

6. Už ťa nechám, dobré bydlo,
už odložím cedidlo,
složím baltu i sekanec,
smrť ma vedie na tanec!
Hej a t. d.

7. Stichly spevy po lučinách,
smutno, ticho v dolinách;
stichly gajdy i fujary,
nežije bača starý.
Hej a t. d.

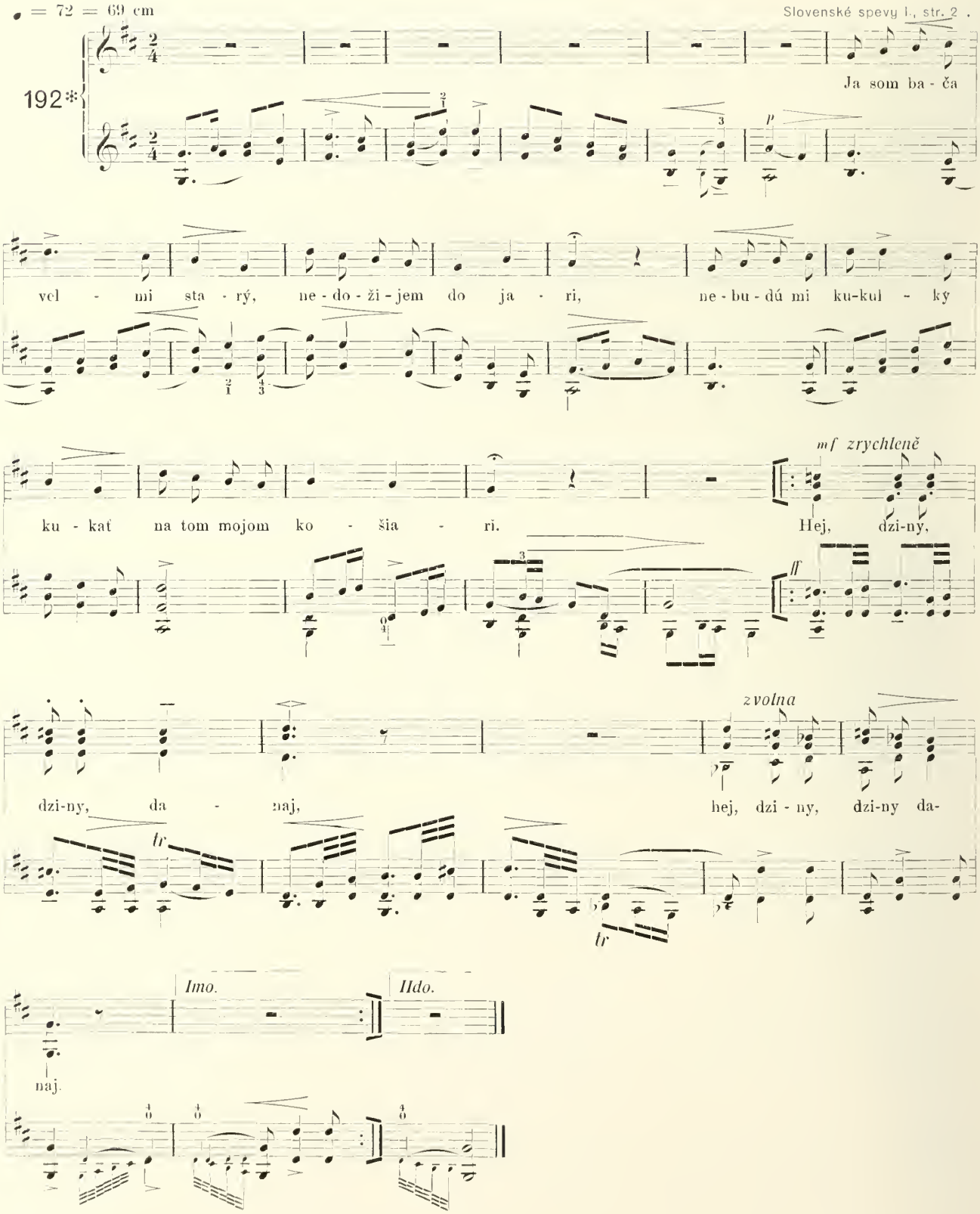
♩ = 72 = 69 cm
192*
Ja som ba - ča
vel - mi sta - rý, ne - do - ži - jem do ja - ri, ne - bu - dú mi ku-kul - ky
mf zrychleně
ku - kať na tom mojom ko - šia - ri. Hej, dzi-ny,
ff
zvolna
dzi-ny, da - naj, hej, dzi - ny, dzi-ny da-
tr
tr
Imo.
IIdo.
naj.

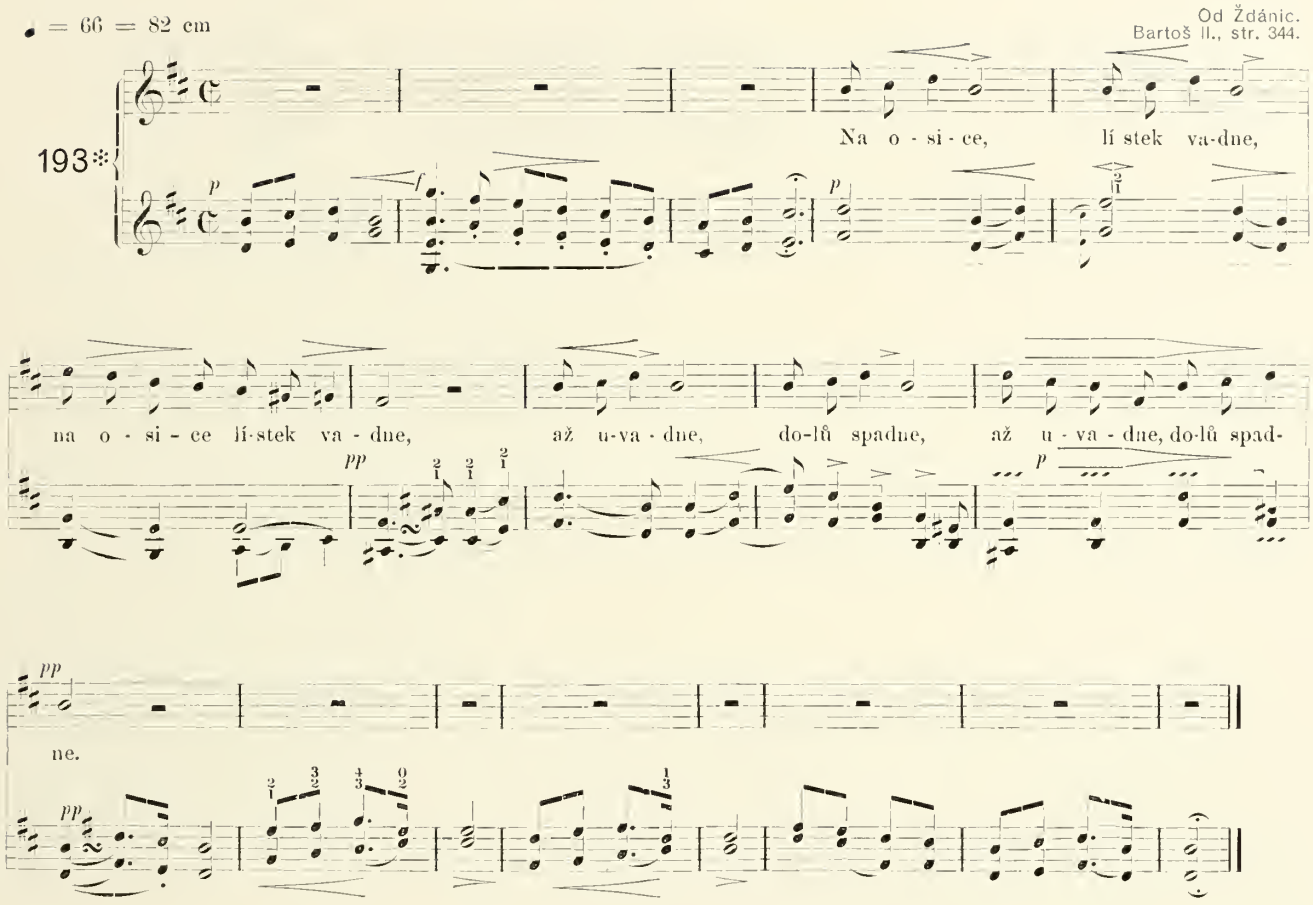

1. Na osice lístek vadne,
až uvadne dolů spadne.

2. Také-li já tak uvadnu,
až uvadnu, dolů spadnu!

Původní text k písni č. 194.

1. Dež já homřo, co mně dáte,
jenom mě pěkně pochováte.

2. Nedáte mně nic jinyho,
jenom kus dřeva jedlovyho.

3. Na tom dřevě slovo Boží,
aby každé věděl, kdo to leží,

4. Leží, leží, ležet bode,
až anděl Páně s tróbó přinde.

5. Staňte mrtvi, podte k sódo,
jož anděl Páně přišel s tróbó.

6. V svatém poli za kostelem,
hádala se tudy duša s tělem.

7. Tělo, tělo, cos dělalo,
plnilo si zvůli, jak si chtělo.

194*

♩ = 66 = 82 cm

Bartoš I, str. 112.
Sušil, str. 16.

Až já umru, co mně dá-te, aj, až já

um - ru, co mně dá - te? je - nom mě pě - kně po - cho-vá - te.

1. Až já umru, co mně dáte?
jenom mě pěkně pochováte.

2. Nedáte mně nic jiného,
jenom kus dřeva jedlového

3. Na tom dřevě slovo Boží,
aby každý věděl kdo tu leží.

4. Leží, leží, ležet bude,
až anděl Páně s troubou přijde.

♩ = 100 = 36 cm

Slovenské spevy I. str. 173.

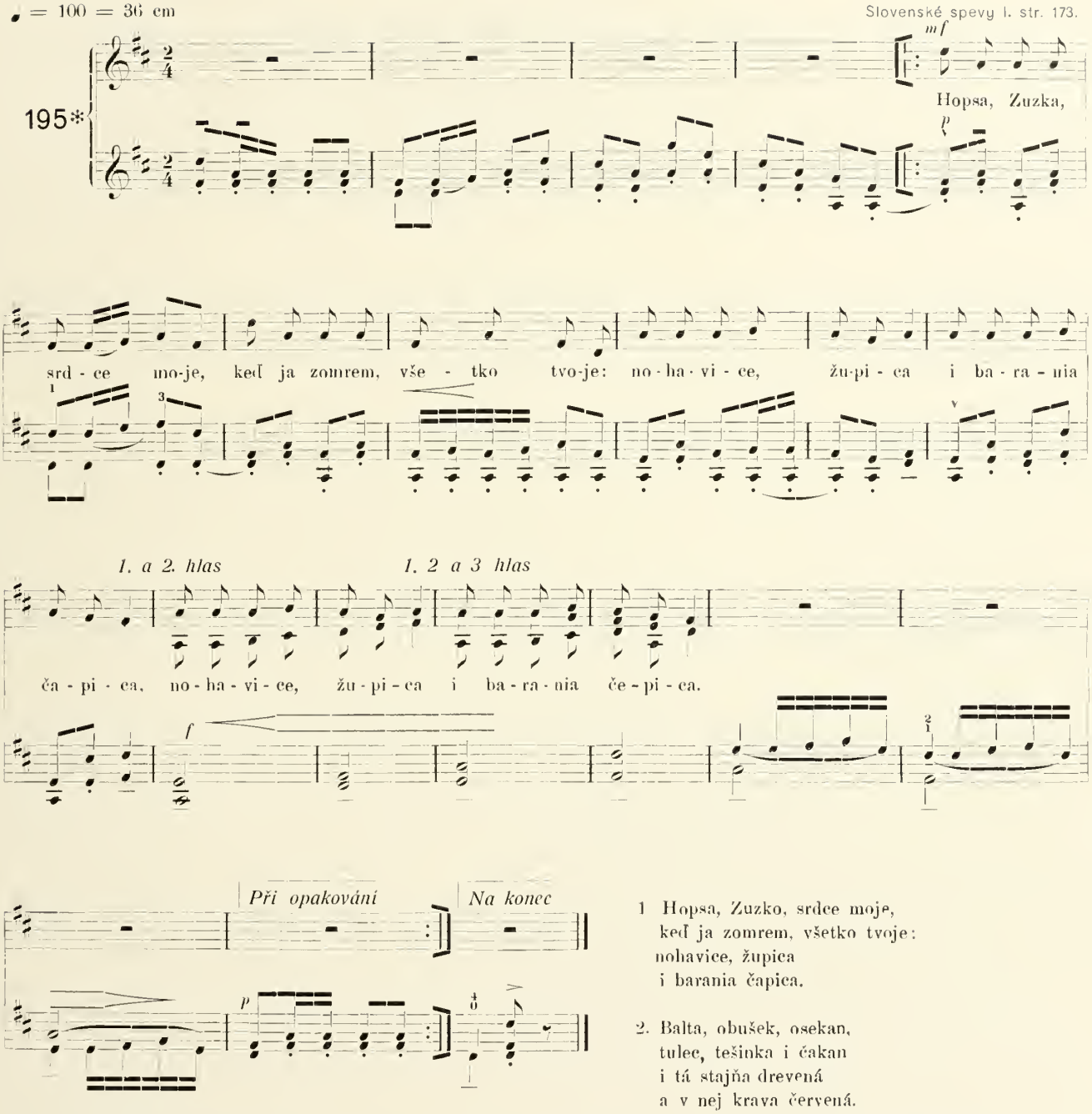

1 Hopsa, Zuzko, srdce moje,
keď ja zomrem, všetko tvoje:
nohavice, župica
i barania čapica.

2. Balta, obušek, osekan,
tulec, tešinka i čakan
i tá stajňa drevená
a v nej krava červená.

3. Ty maj bydlo na salaši,
kde bývajú i valaši,
bryndza, syr a žinčica,
toho najedz, napi sa!

4. Ovce cez deň trirazy doj,
sama pri dojelnici stoj,
žeň na lúku hned z rána,
bude hustá smetana.

5. Z lúky zažeň do bučiny,
kde je mnoho ostrožiny,
potom tam u studničky
napoj kozy, ovečky!

6. Pre zlodejov a pre vlkov
nechávám ti k oviciam päť psov:
Tisn, Belku, Zahraja,
Bodroka a Lapaja.

7. Tieto dudy s trima hučky
nech si vezme syn do rúčky
a nech na nich pohráva,
keď sa času dostáva.

8. Krpce moje daj žebrákom,
kapsu pohrebným spevákom:
kniazovi daj jahničku
za mú hriešnú dušičku.

AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

196

♩ = 54 = 123 cm

Z Velké.
Bart. II., str. 89.

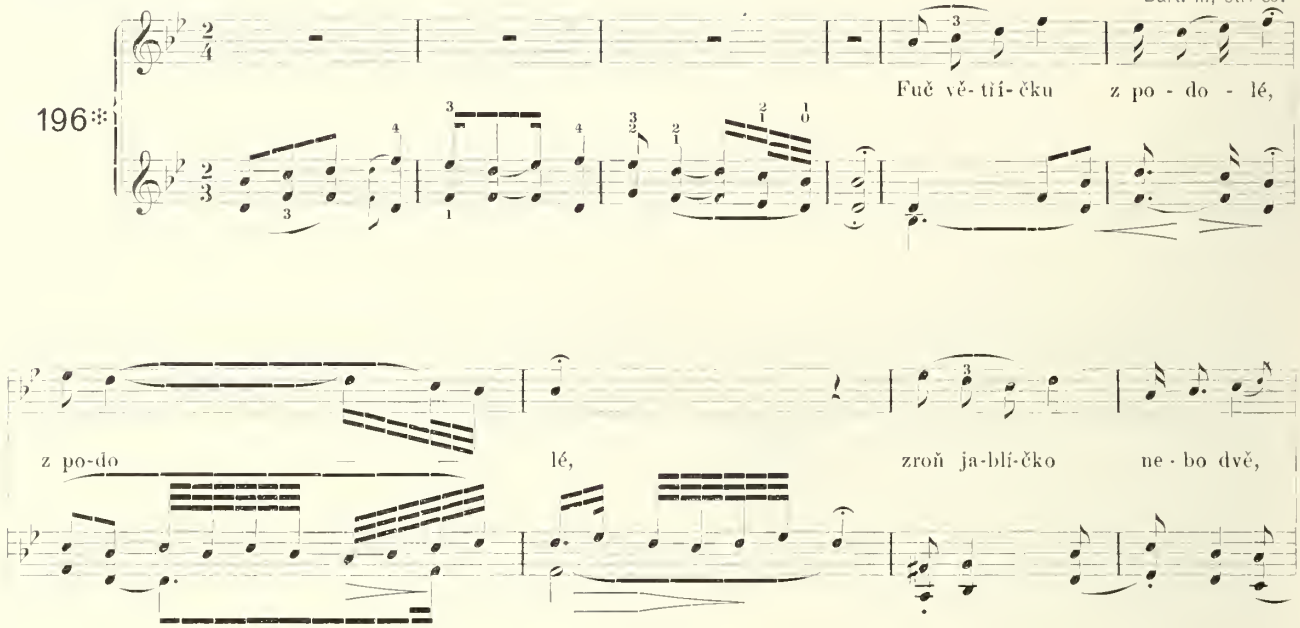

1. Fuč, větříčku, z podolé,
zroň jabúčko, lebo dvě.

2. Neráňaj ně zelené,
ale pěkné červené.

3 V zeleném je červíček,
v červeném Janíček.

197

♩ = 88 = 46 cm

Sušil, str. 435.

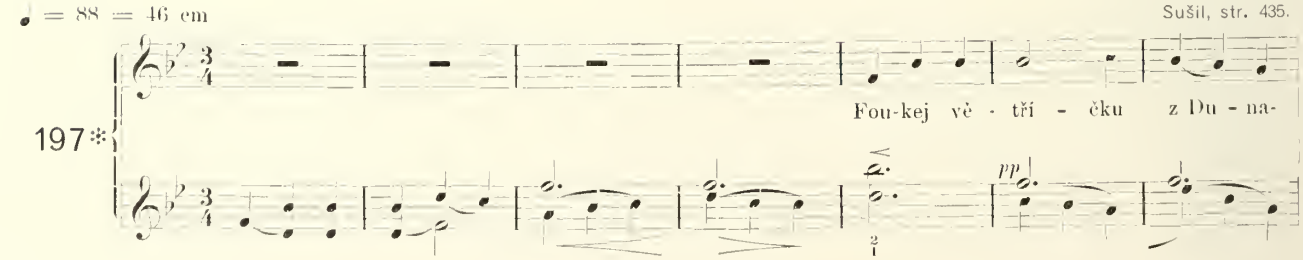

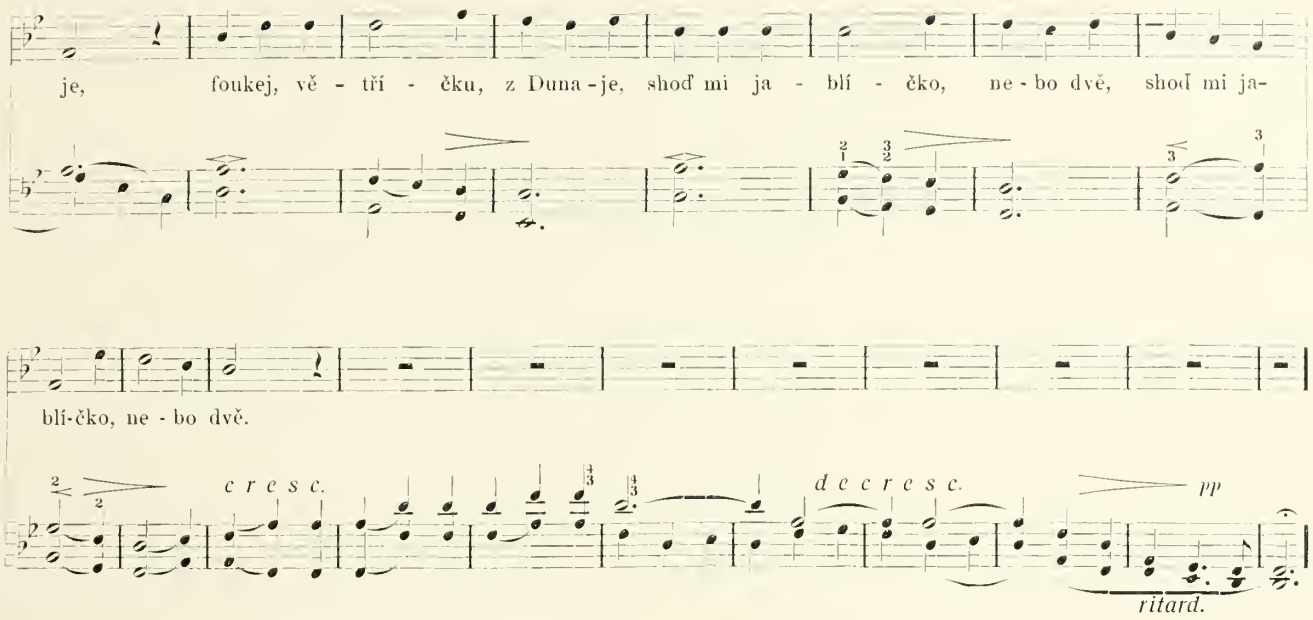

1. Foukej, větříčku, z Dunaje,
shoď mi jablíčko, nebo dvě.

2. Shodil mi jeduo jediné,
to bylo ještě červivé.

3. Půjč mi, jeníčku, nožejčka,
ať si vykrojím červíčka.

4. Jak do jablička krojila,
v půli nožíček zlomila.

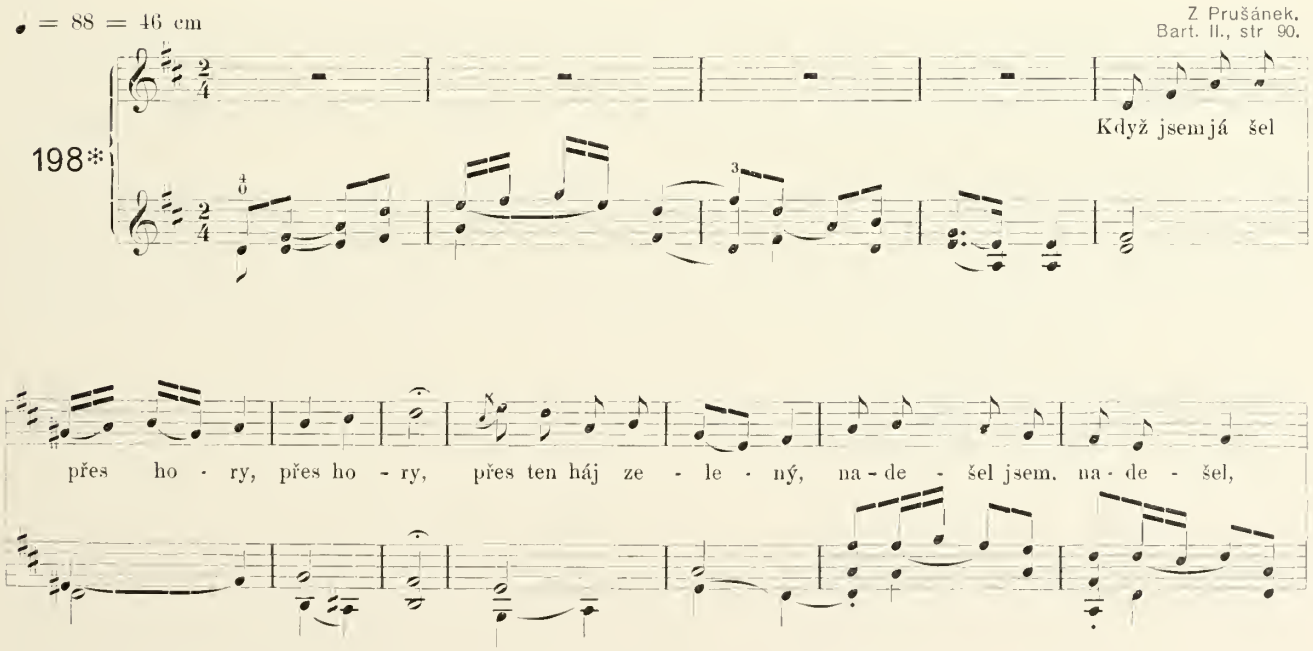

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

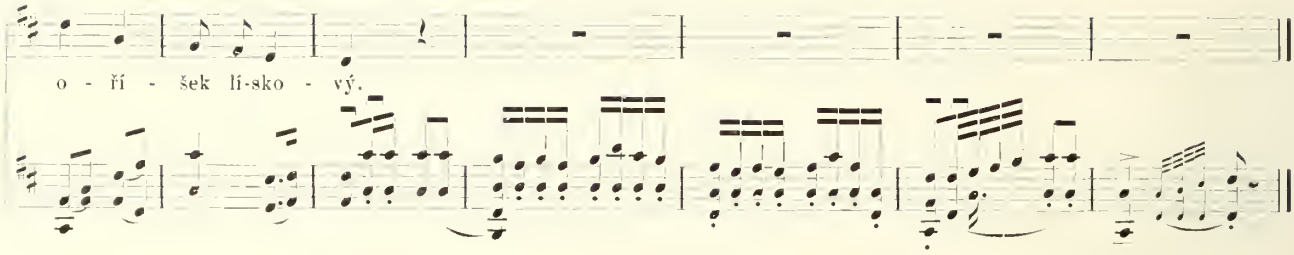

1. Dyž sem išel pres hory,
pres ten háj zelený,
nadešel sem oříšek,
oříšek léskový.

2. A to nebył oříšek,
než to bylo jádro*),
a co sem sa nachodil,
a to všecko darmo.

3. A co sem sa nachodil
za tebú, cérečko,
a ešče's mi nedala
po vůli pérečko.*)

4. Aj, nedala, nedala,
ale ti možu dat,
može sa ti, synečku,
po tvojéj vůli stat.

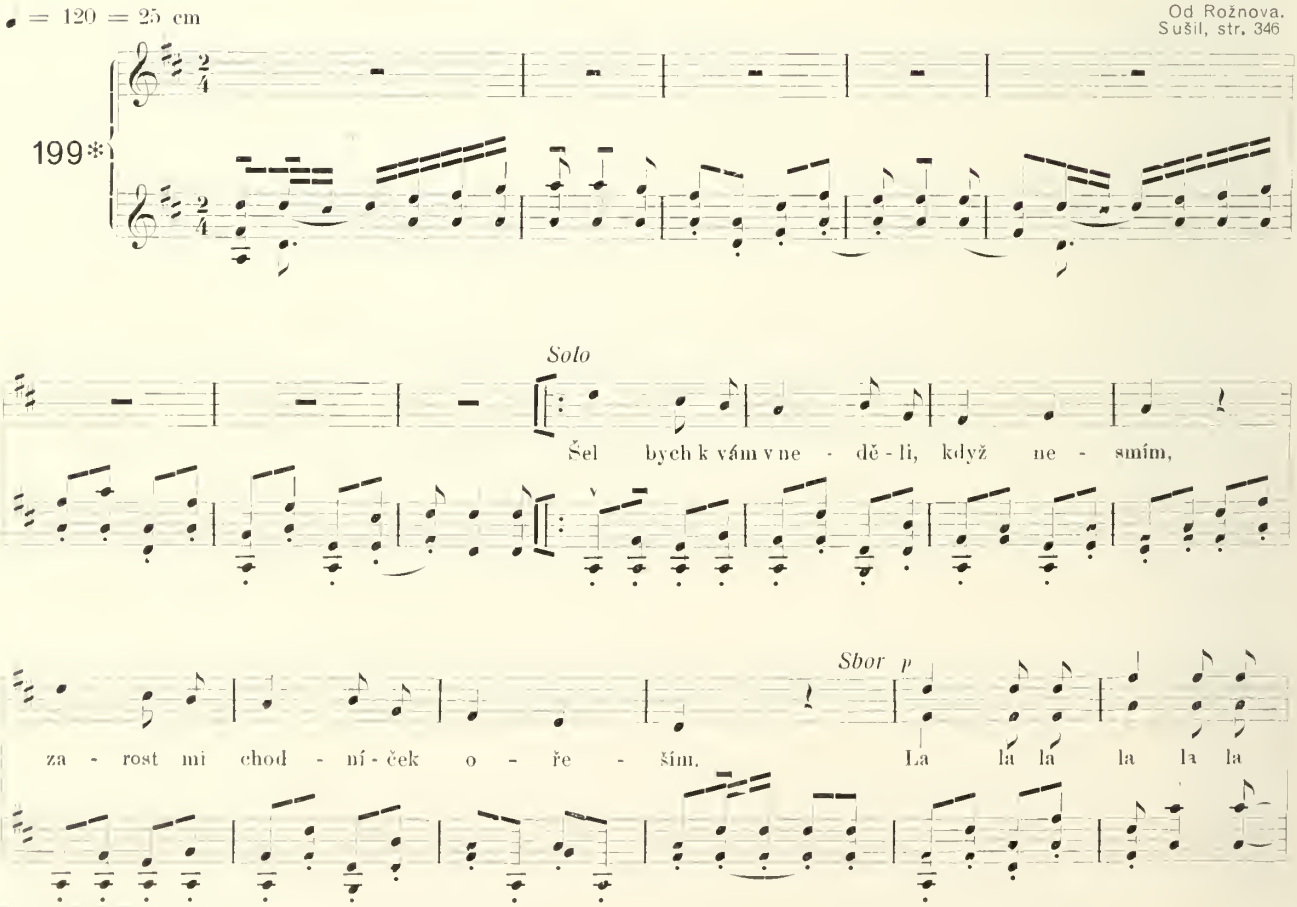

*) Jádro, t. j. ořech plný, ne prázdný, neštěstí zvěstující **) Perečko jest kytička za klobouk

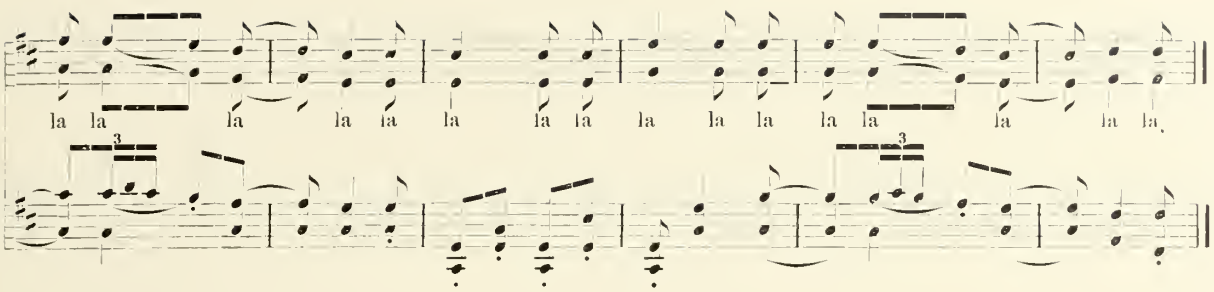

1. Šel bych k vám v neděli, když nesmím,
zarost mi chodníček ořeším.

2. Ořeší e duby vysekám,
chodníček zarostlý nenechám.

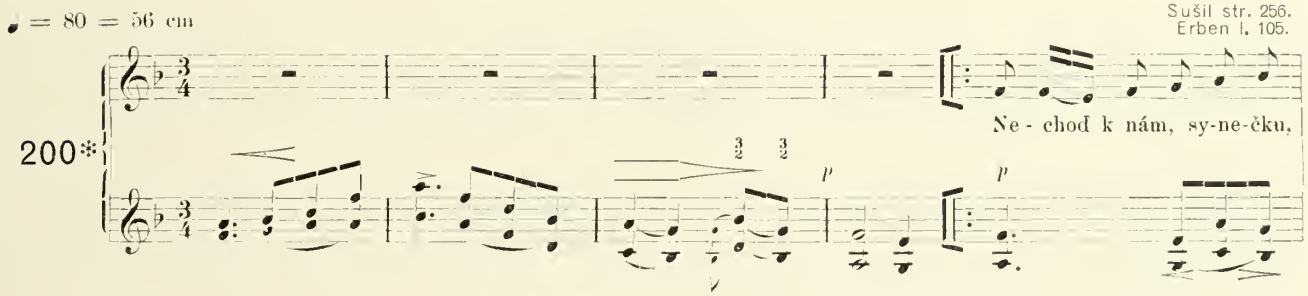

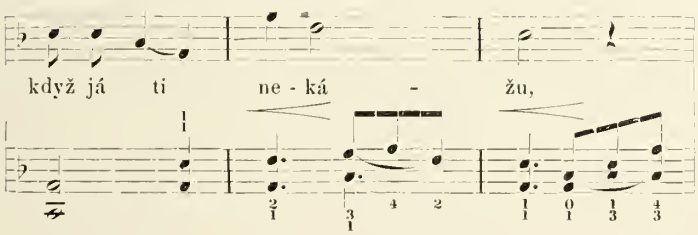

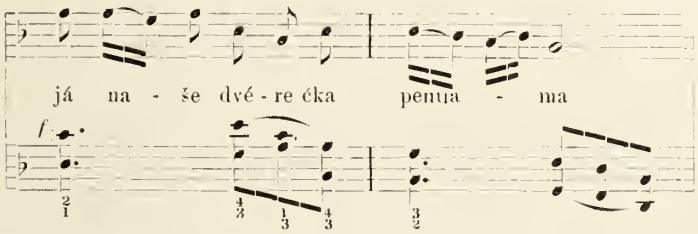

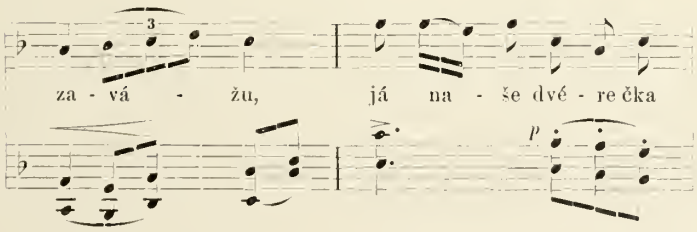

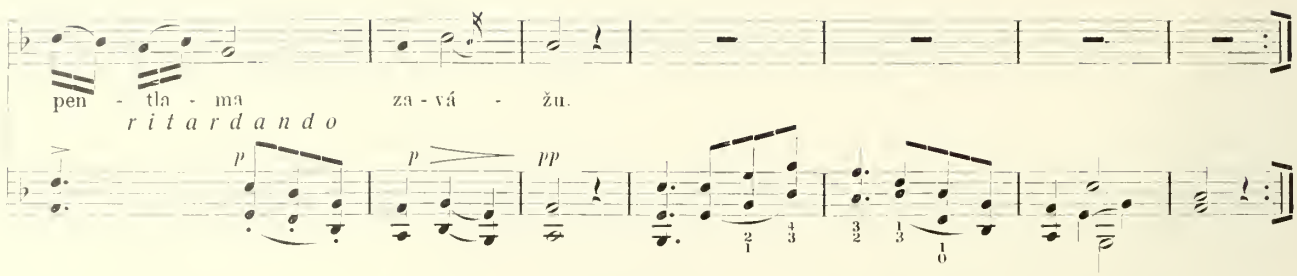

1. Nechod k nám, synečku,
když já ti nekážu,
já naše dvérečka
pentlama zavážu.

2. Zavaž je, dcerečko,
zavaž je modrýma,
však já je rozvážu
slovama dobrýma.

3. Kdybych já se nebál,
dcerečko, tvé zrady,
šel bych na jablíčka
do vaší zahrady.

4. Neboj se, synečku,
však já tě nezradím,
já naše okénko
šátečkem zahradím.

♩ = 80 = 56 cm

Sušil, str. 246.

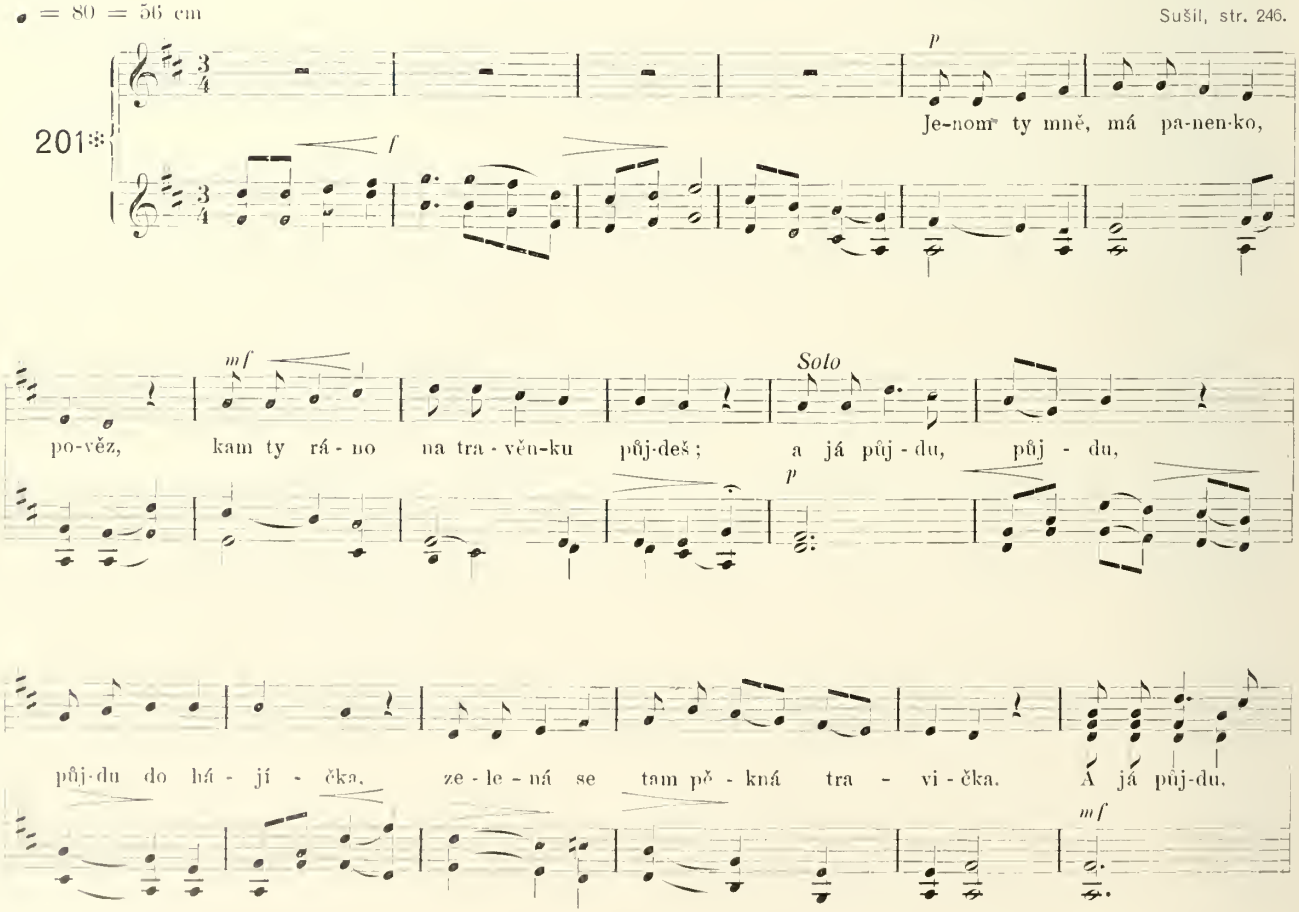

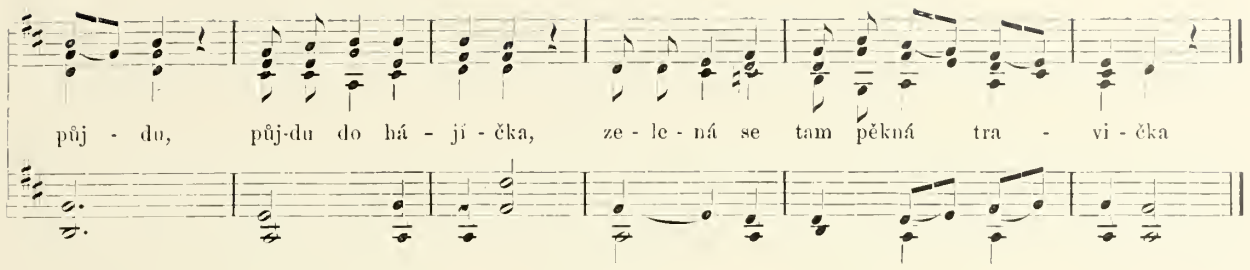

1. Jenom ty mně, má panenko, pověz,
kam ty ráno na travěnku půjdeš!
A já půjdu do hájíčka,
zelená se tam pěkná travička.

2 Jenom ty mě, můj synečku, pověz,
kam ty ráno koníčky povedeš!
Povedu je na suchý rybníček,
zelená se tam pěkný trávníček.

3 Zelenej se, travěnko zelená,
rozlívej se, voděnko studená,
rozlívej se po hladkém kamení.
nastalo mně s milou*) rozloučení.

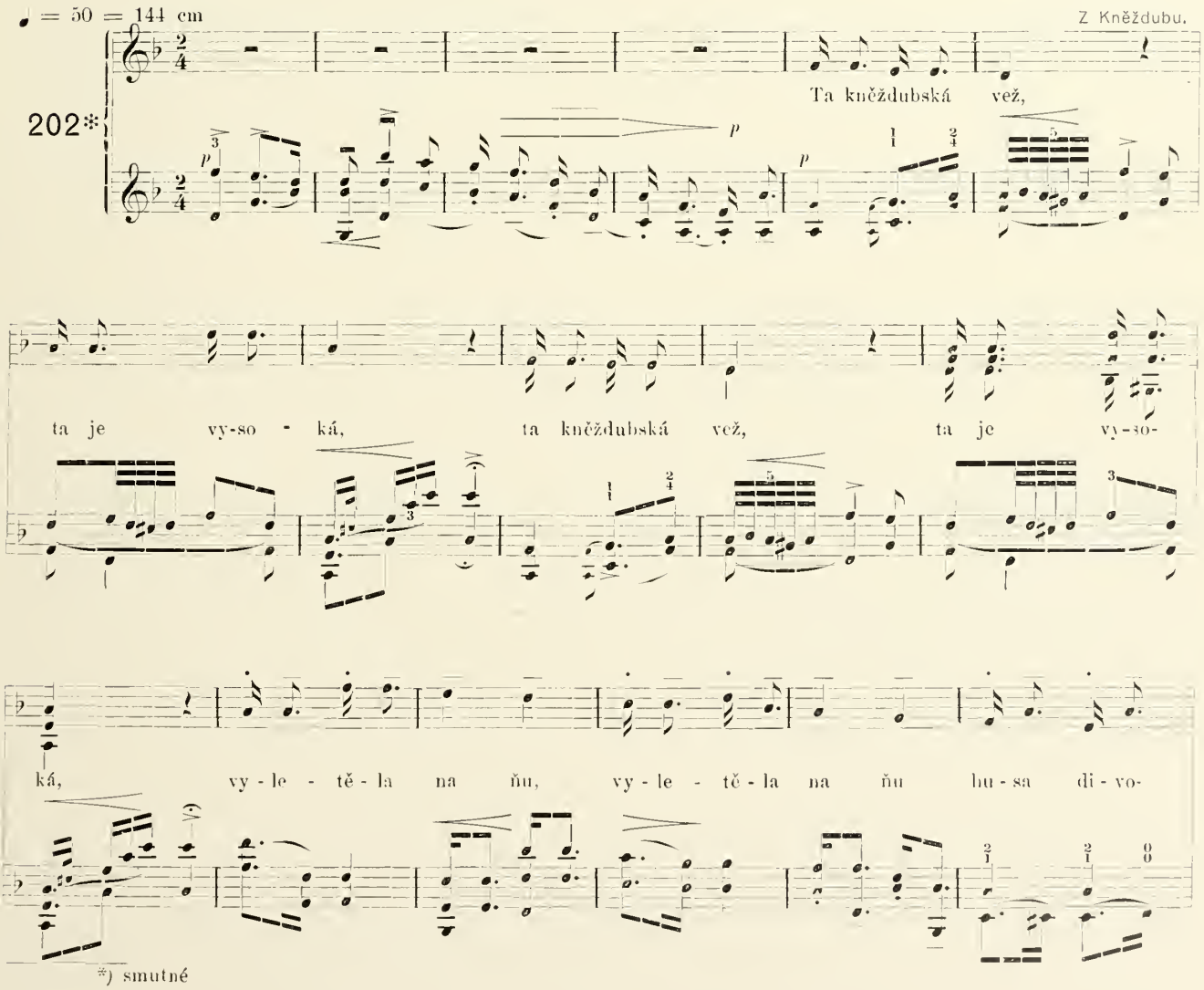

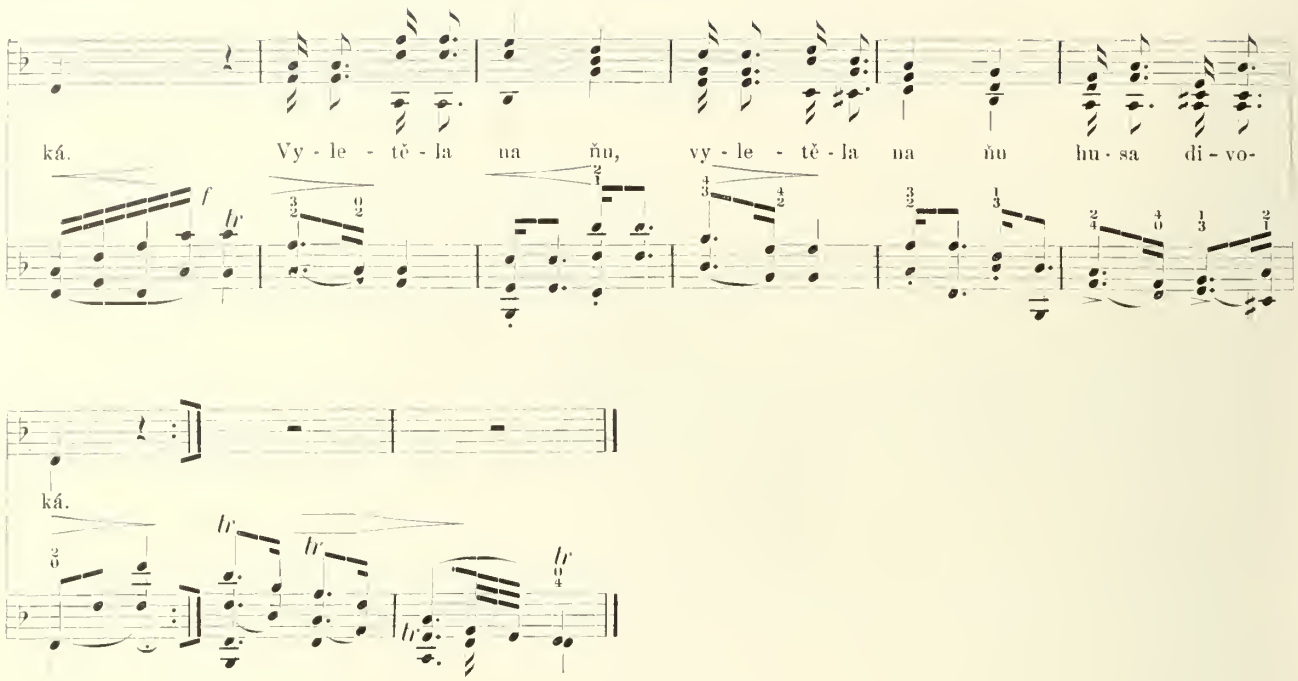

1. Ta kněždubská vež
ta je vysoká,
vyletěla na ňu
husa divoká.

2. Vezmi, Janíčku,
vezmi flintičku,
zamer na tu vežu,
zastrel husičku.

Písní, v nichž lid náš oplakává nenahraditelné ztráty, jež bylo mu utrpěti, jimiž stěžuje si do krušného osudu a do křivd, jež jest či bylo mu snášeti, v nichž vzpomíná nedosažitelných tužeb, rozjímá o nestálosti všeho vezdejšího, o ztraceném mládí, o neodvratném stále se blížícím konci života a o posledních věcech člověka máme v naších sbírkách množství veliké. Jsou to vesměs písně nálady a to pochmurné, někdy sklíčené, pokleslé, napořád smutné. Zahrnují se pod jménem elegické, ač dobře by mohly nazývati se truchlozpěvy.

Všechny jsou neobyčejně tklivé a dojemné a těší se nejen u starších, ale i u mládeže, zvláště u odrůstající, oblibě nemenší, než písně veselé. Ba právě tato mládež v jisté význačné době svého životního rozvoje dává jim dokonce přednost před veselými, vyhledává je, kochá se jimi, vyzpívává v nich svůj mladý světobol. Nejedna dívka 13—14letá zpívá si s hlubokým vzrušením „zahučaly hory, zahučaly lesy, kam jste se poděly, moje mladé časy.“ Zpívá, ani sama neví proč. Prozíravý vychovatel však ví a vystříhá se opatrně, tohoto světobolu nešetrně se dotýkati. Proto ani obsahu těchto písní hluboce nerozbírá, ponechávaje osobní vnímavosti, volnosti a svobody co nejvíce. Mladá duše takovou šetrnost druhdy dobře chápává a odměňuje ji nezřídka tklivou důvěřivostí.

A tak tyto písně mívají nemalý význam výchovný.

Na zvýšení dojmu, truchlozpěvy nezřídka přímo střídají se s písněmi veselými, bývají tudíž zpívány i za příležitosti bujného veselí, při tanci, při hostinách a slavnostech.

Do tohoto oddílu pojaty jsou také některé jiné písně rázu příbuzného, pro něž právě jinde vhodnějšího místa nebylo.

BALLADY, LEGENDY.

♩ = 72 = 69 cm

Bartoš I., str 67.

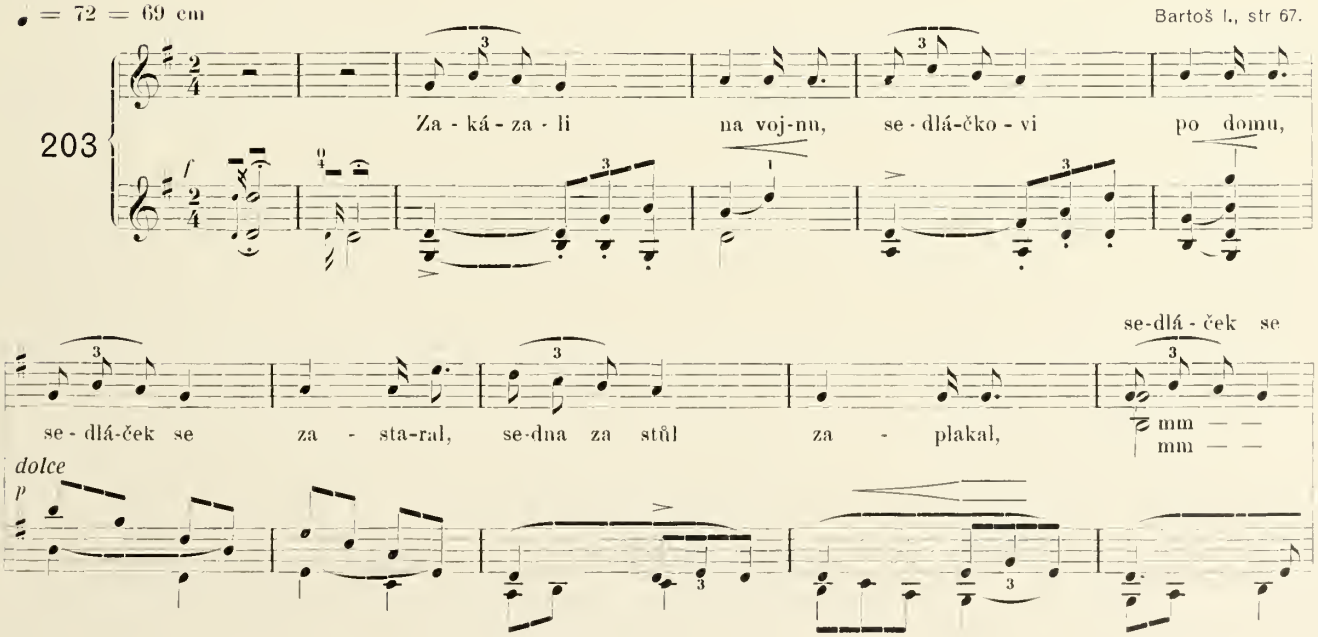

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

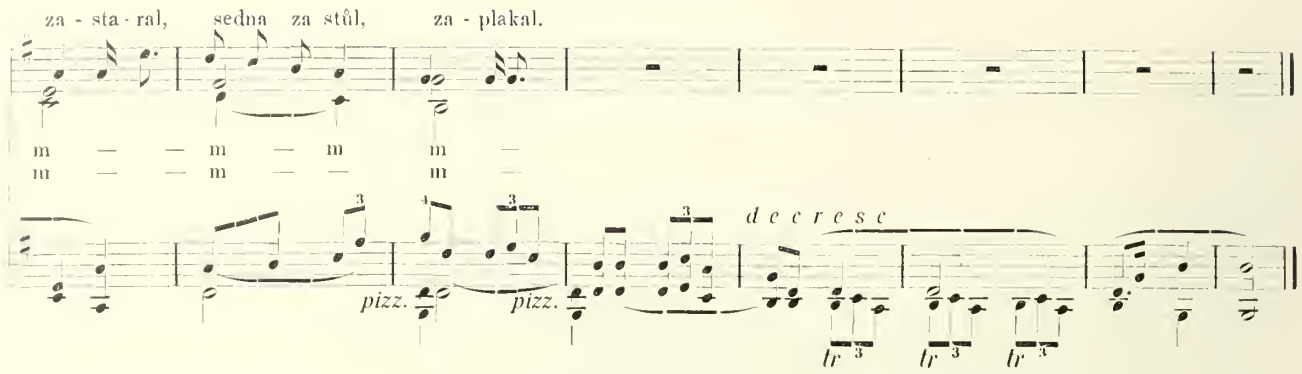

1. Zakázali na vojnu,
sedláčkovi do domu,
sedláček sa zastarał,
sedňa za stůl, zapłakał.

2. Koho na tu vojnu dám,
syna žádného nemám,
já mám enom tři dcery,
keď by bojovat chcely.*)

3. Ta Maryška nejstarší,
ta tam půjde nejradši.
Já, tatíčku, nepůjdu,
já bojovat nebudu.

4. Ta Anička prostředuí,
ta tam půjde nejradši.
Já, tatíčku, nepůjdu,
já bojovat nebudu.

5. Ta Terezka nejmladší,
ta tam půjde nejradši.
Já, tatíčku, já půjdu,
za vás bojovat budu.

6. Ona ptala**) tatíčka,
kupte vy mně koníčka,
ej, koníčka vraného,
sedelečko na něho.

7 Jak do vojny dojeła,
tři sta mužů srazila;
a co te to za husar,
tři sta mužů srazi sám.

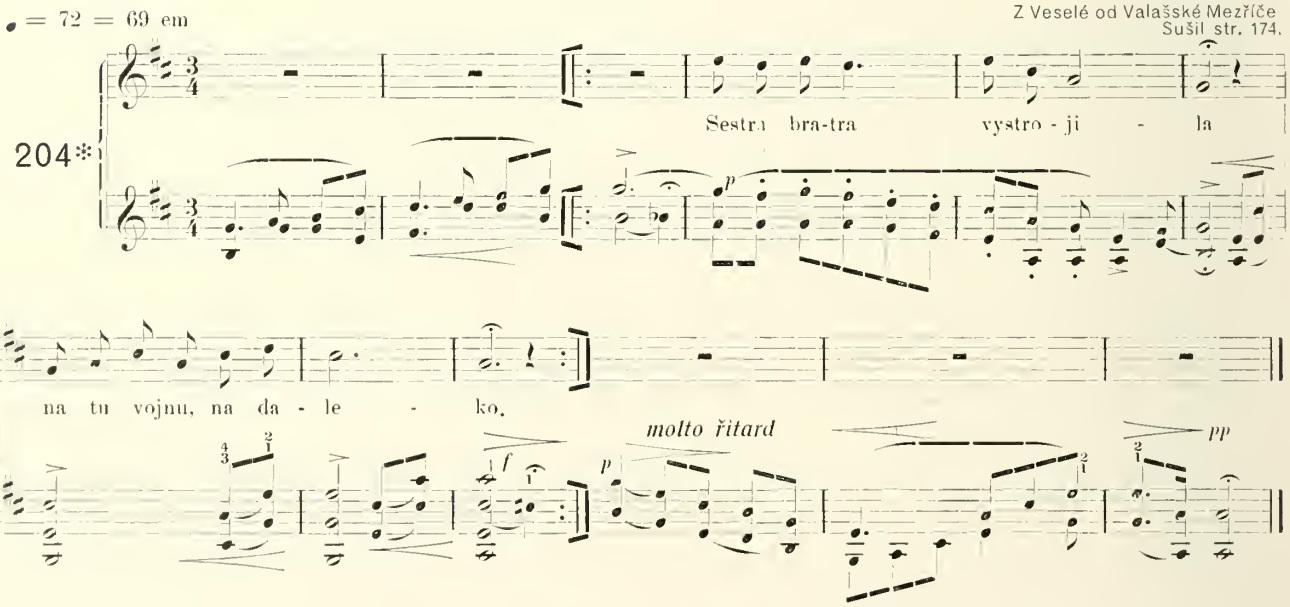

Z Veselé od Valašské Mezříče
Sušil str. 174.

1. Sestra bratra vystrojila
na tu vojnu, na daleko.

2. Košulku mu vyválela,
aby sa na něm bělala.

3. Šňorečku mu zavázala,
by sa na něm červenala.

4. Všeci páni z vojny jedú,
mého bratra koňa vedú.

5 Ptám sa já vás, páni milí,
kde jste mého bratra děli?

6 Na tem francúzkém pomezí
tvého oratra hlava leží.

7. Leží, leží porubaná,
podkovama rozšlapaná.

*) Což by bojovat chtěly. **) Ptala = žádala, prosila. Požádala tatíčka.

Jiné čtení ze Suché Lozy:

1. Jedna matka syna měla,
do vojny ho sprovázela.

2. Jeď, synečku, s pánem Bohem,
se svým pěkným vraným koněm.

3. Starší sestra koňa sedlá,
osedlaja ve vyvedla.

4. Ach můj synu přemilený,
kdy ťa budu čekat z vojny?

5. Má mamičko přemilená,
vyhledajte po tři rána.

6. První ráno vyhlédala,
červeného uhlédala.

7. Ach, můj Bože přemilý,
už je můj syn zkrvaveny.

8. Druhé ráno vyhlédala,
bílého ho uhlédala.

9. Ach, můj Bože přemilený,
už je můj syn oblečený

10. Třetí rána vyhlédala,
černého ho uhlédala.

11. Ach můj Bože přemilený,
už je můj syn v černej zemi.

12. Radní páni domů jedú,
mého syna koňa vedú.

13. Dy sem já měl svého pána,
mívával sem obrok z rána

14. A včil nemám vody, slámy,
roznesú mia straky, vrány.

♩ = 60 = 100 cm

Z Podivina.
Bartoš, II., str. 2.

205*

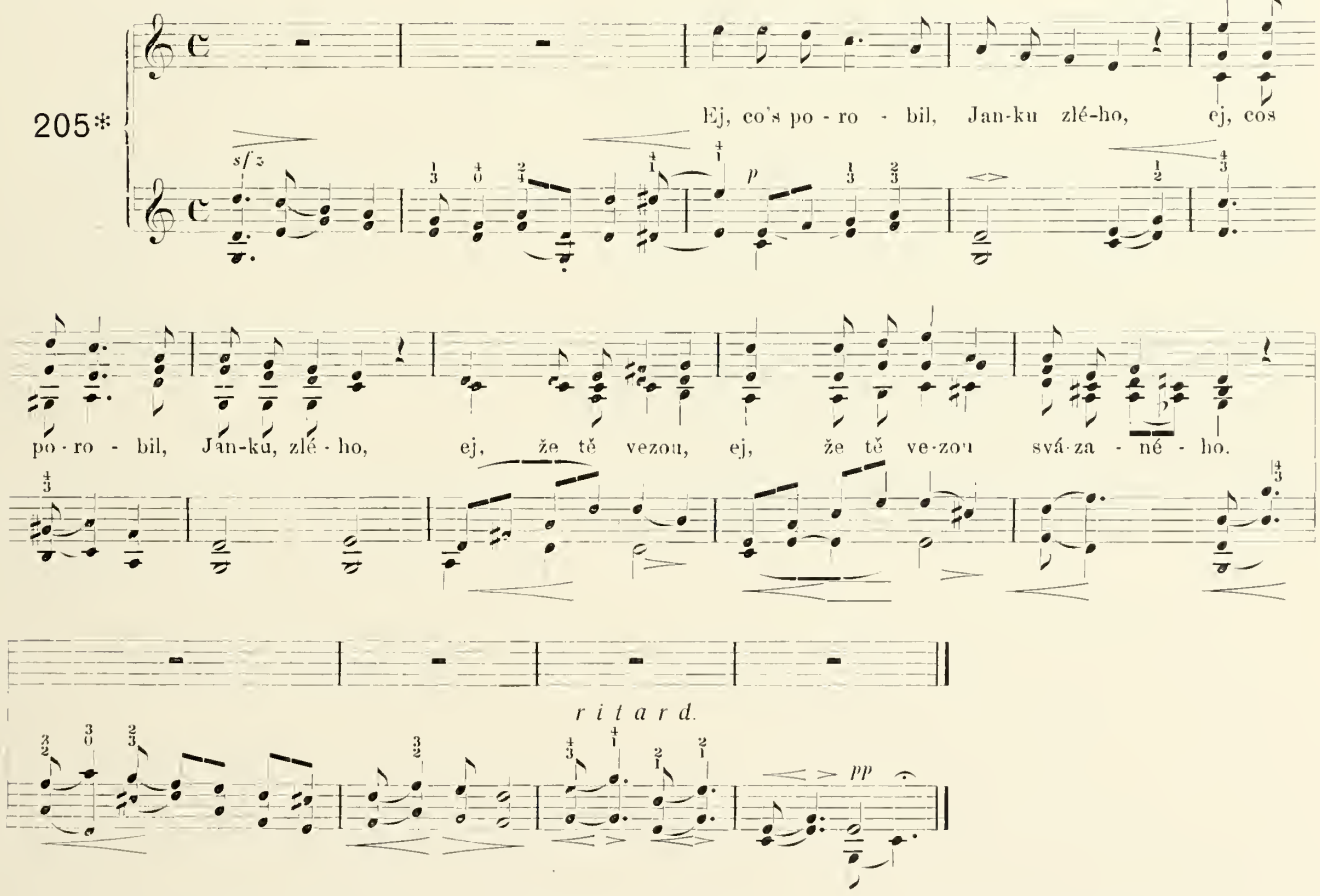

1. Co's urobil, Janko, zlého,
ked ťa vedú svázaného?

2. Urobil sem malú vinku,
zastrelil sem holubinku.

3. Ve dne v noci hrkútala,
mně smutnému spat nedala.

4. Vletela mně do maštale
mezi čtyry koně vrané.

5. Koníčky sa poplašili,
holubičku pošlapali.

6. Pošlapali ju tak na znak,
až jí bylo podkovy znat.

7. V Novém Městě zvony zvoňá,
už Janoška drábi hoňá.

8. Už ty zvony dozváňajú,
už Janoška doháňajú.

9. Už ty zvony dozvonily,
už Janoška dohonili.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

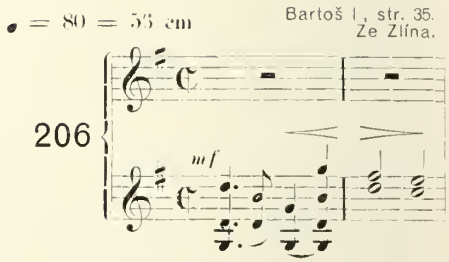

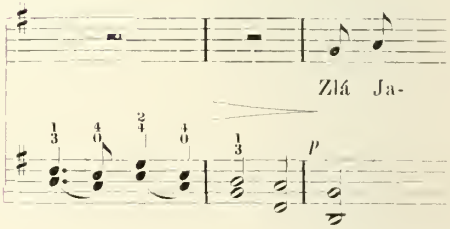

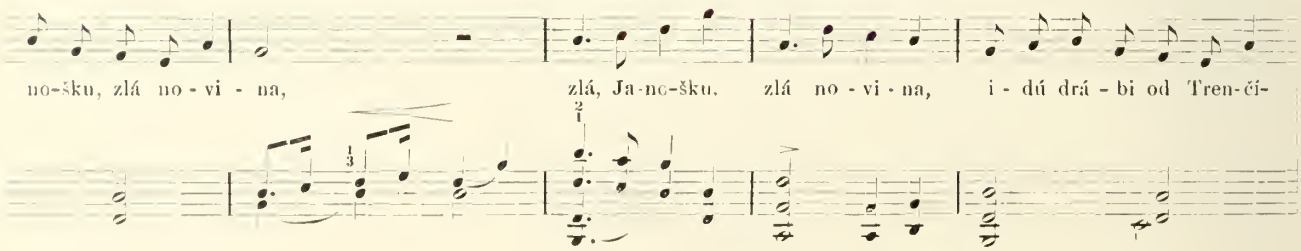

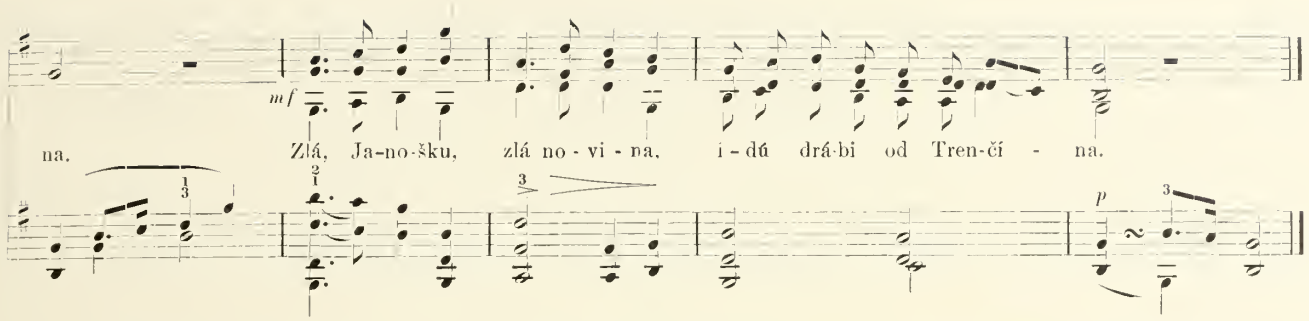

1. Zlá, Janošku, zlá novina,
idú drábi od Trenčína.

2. Nebóim sa téj noviny,
já su synek spravedlivý.

3. Staroměstské zvony zvoňá,
už Janoška drábi hóňá.

4. Novoměstské dozváňajú,
už Janoška dohániajú.

5. V Trenčíně z kostela idú,
už Janoška drábi vedú.

6. Vedú ho tam přes Boršice,
plačú o něho děvčice.

7. Oči černé, co plačete,
šak vy moje nebudete.

8. Nebudete a nesmíte,
darmo si na mne myslíte.

Text může takto býti upraven:

1. Zlá, Janošku, zlá novina,
už jdou drábi od Trenčína.

2. Nebojím se té noviny,
já jsem synek spravedlivý.

3. Staroměstské zvony zvoní,
už Janoška drábi honí.

4. Novoměstské dozvánějí,
už Janoška dohánějí.

5. V Trenčíně ej z kostela jdou,
už Janoška drábi vedou.

Bart. I., str. 54
Sušil, str. 146
(Ant. Novotný)

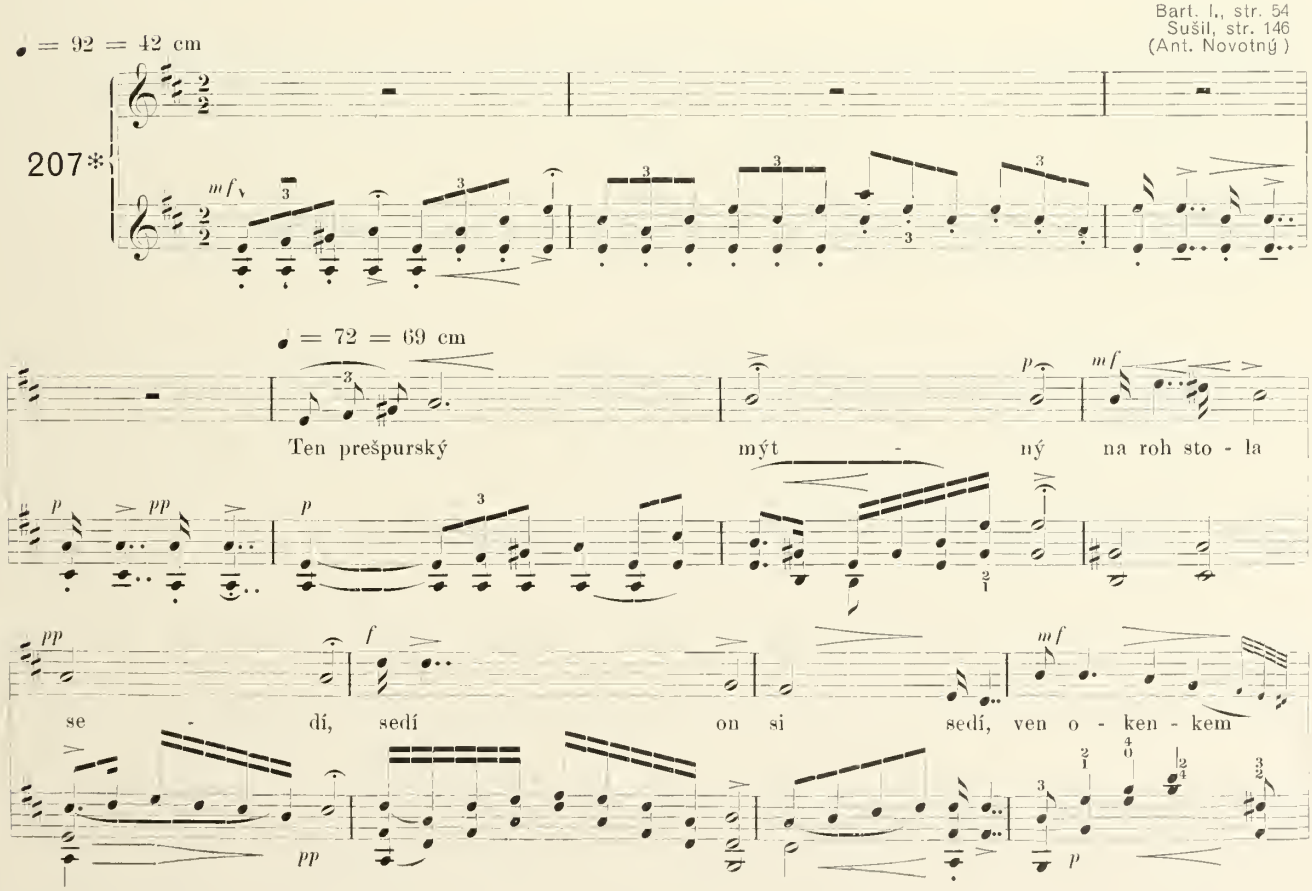

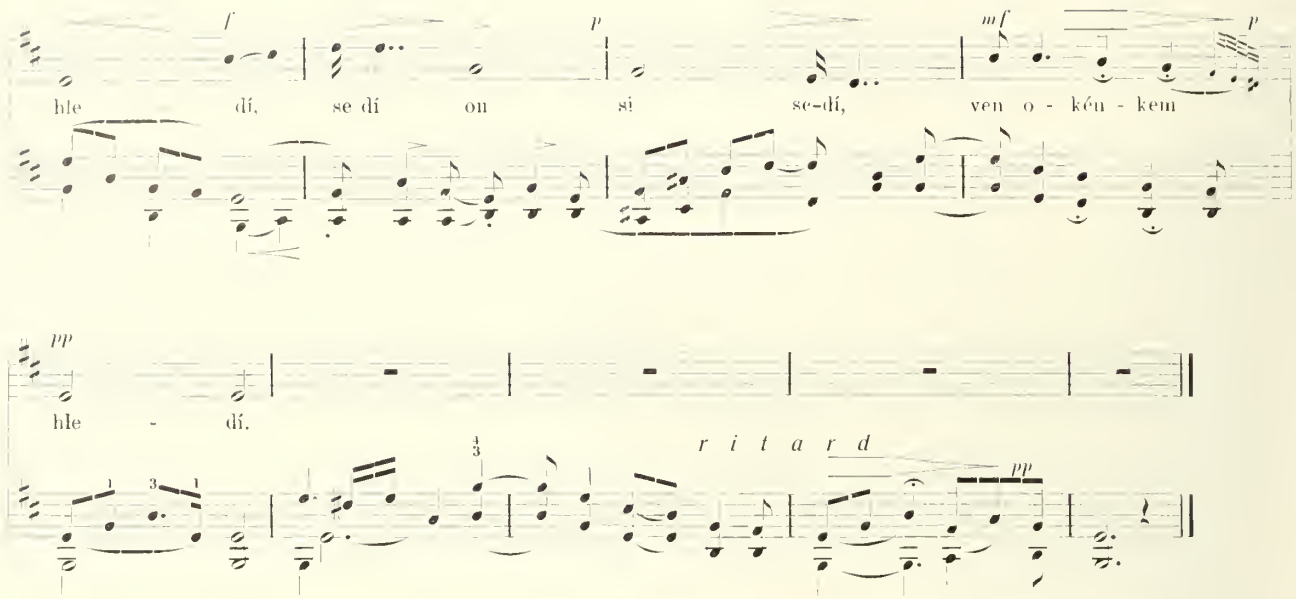

1. Ten prešpurský mýtný
na roh stola sedí,
sedí on si sedí,
ven okénkem hledí.

2. „Prachy-li to stojí,
či labutě letí,
nebo Turci jedou
pro dceršku moji?“

3. „Prachy to nestojí,
labutě neletí,
než to Turci jedou
pro dceršku moji.“

4. Dojeli, přijeli
první polajtáři:[1])
„Stroj se, děvče, stroj se,
musíš jíti s námi.“

5. „Počkejte postojte,
první polajtáři,
až se já odprosím
otcovi, mateři!“[2])

6. „Tatíčku, matičko,
pěkně vám děkuju
za dobré chování,
za zlé vydávání!“[3])

7. Dojeli, přijeli
druzí polajtáři:
„Stroj se, děvče, stroj se,
musíš jíti s námi!

8. „Počkejte, postojte,
druzí polajtáři,
až se já odprosím
své sestře, bratrovi!“

9. Dojeli, přijeli
třetí polajtáři:
„Stroj se, děvče, stroj se,
musíš jíti s námi!“

10. „Počkejte, postojte,
třetí polajtáři,
až se já napiju
té dunajské vody.“

11. „Nebudeš ty pijat
tu dunajskou vodu,
než ty budeš pijat
ze zlatých pohárů!

12. Nejsem já učená
ze zlatých pohárů,
ale jsem učená
přilehnouc k Dunaju.“

13. K břehu si přilehla,
do Dunaje padla:
„Moje bílé ruky,
břehu sa chytajte,
moje černé vlasy,
po vodě plvvajte!“

14. Než bych já říkala
Turkyni mamičko:
vezmi mě, uchyť mě,
dunajská vodičko:

15. Než bych já měla mět
turecké družičky,
radši mě tu jezte,
dunajské rybičky.

16 Naprostřed Dunaje
kapli stavčt dejte:
kdo půjde, pojede,
každý si vzpomene:
Tu leží dceruška
mýtného z Prešpurka.

---

[1]) Polajtáři = Forreitři = přední jízda, poselstvo na koních. [2]). Nevěsta jdouc na zdavky, odprošuje se svým rodičům, čím jim snad ublížila. [3]). Děkuje za všecko dobré, čeho od rodičů užila a jen velmi šetrně dotýká se skutku otcova, který jest příčinou její záhuby: „za zlé vydávání!“

Bartoš I., str. 51
Sušil, str. 116
Od Břeclavy
(Ant. Novotný)

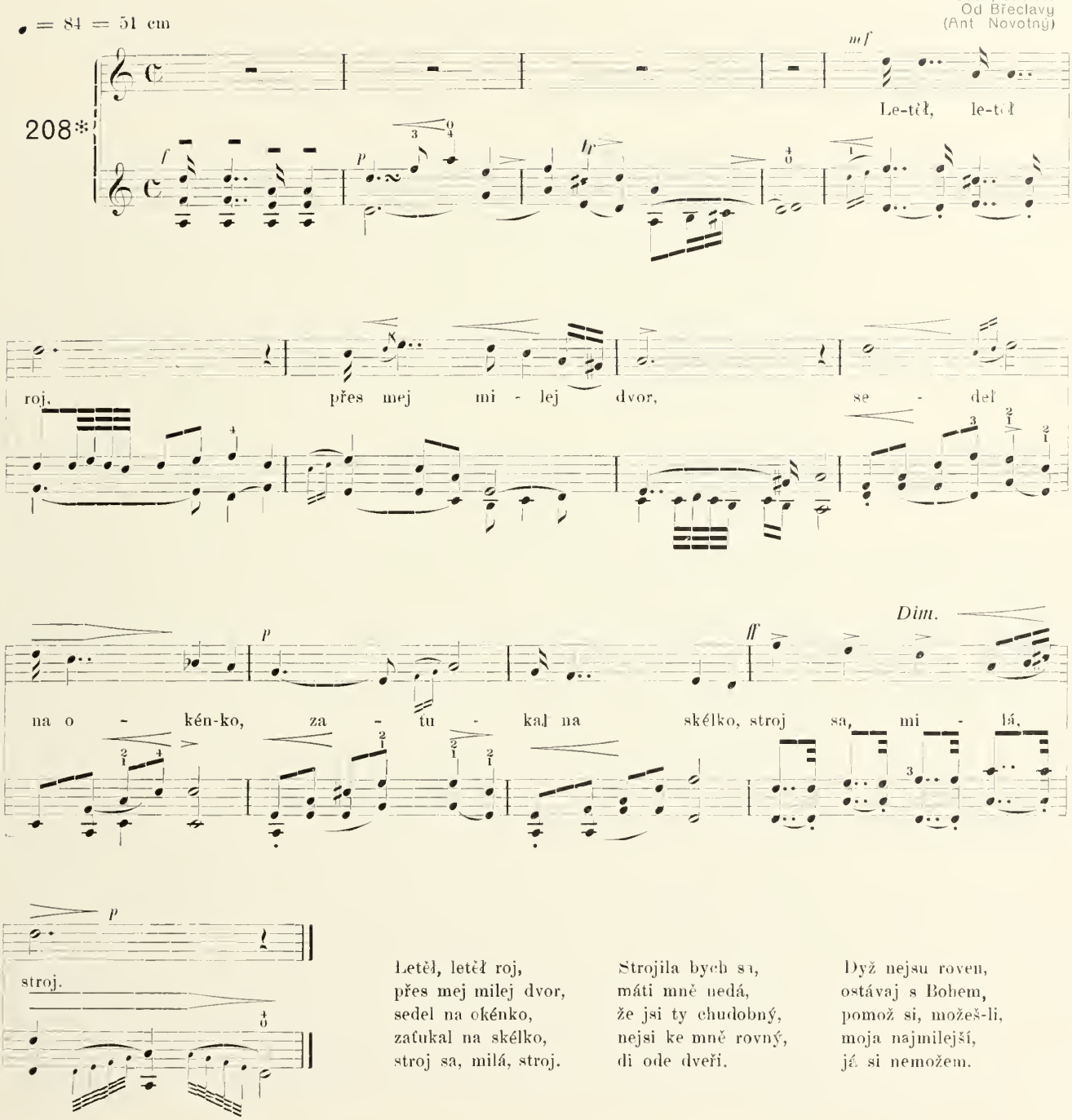

Letěl, letěl roj,
přes mej milej dvor,
sedel na okénko,
zatukal na skélko,
stroj sa, milá, stroj.

Strojila bych sa,
máti mně nedá,
že jsi ty chudobný,
nejsi ke mně rovný,
di ode dveří.

Dyž nejsu roven,
ostávaj s Bohem,
pomož si, možeš-li,
moja najmilejší,
já si nemožem.

Píseň může připojovati se k písni: Ten břeclavský mýtný, jako by k ní se vztahovala a to asi tyto dvě sloky:

Letěl, letěl roj
přes mýtnýho dvor,
sedl na okénko,
zatukal na skélko:
stroj se, děvče, stroj!

Jak se přistrojím,
když cesty nevím,
jenom ten chodníček,
co svítil měsíček,
ten já dobře vím.

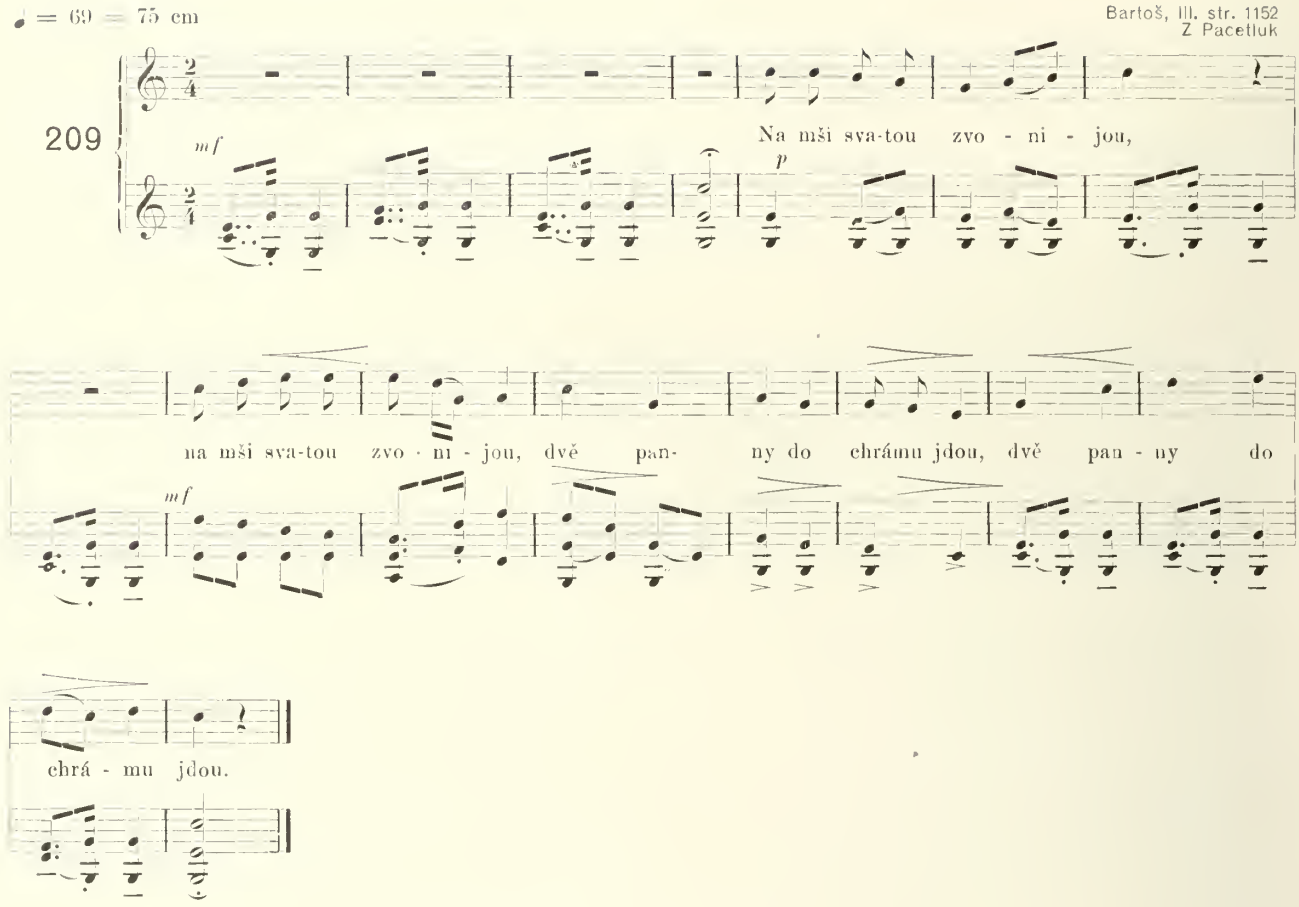

1. Na mšu svatú zvónijó,
dvě panny na ňu idó.

2. Ta jedna se vrátila,
do zahrady vkročila.

3. Utrhla tam tři růže,
uvila z nich tři věnce.

4 Přijel za ňó z rodu pán,
na svém vraným koni sám.

5. Dé mi, panno, ten věnec,
šak su ešče mládenec.

6. Dé mi, panno, ten druhé
šak su ešče svobodné.

7. Dé mi, panno, ten třetí,
šak su pro tě dost hezký.

8. Ten třetí já nesmím dat,
mohla by mi máti láť.

9. Dyž ti bude máti láť,
přid si ke mně stěžovať.

10. Stópni, panno na kameň
a s kameňa sem na zem.

11. Pojedem se podivať
na překrásné vinohrad.

12. Tři dni cesty konali,
žádný cesty neměli.

13. Přes samý hory, doly,
přeneščasný příhody.

14 Jak před peklo přijeli,
na vrata uderili.

15. Otevřte, tovaryši,
vezem tělo i duši.

16. Co to tělo činilo,
že se semka dostalo?

17. Toto tělo činilo,
na mšu chodiť nechtělo.

18. Posaďte na stolici,
zavdéte jí sklenici.

19. Jak ponéprv připila,
pěkná červená byla.

20. Jak po druhý připila,
ešče červenší byla.

21. Jak po třetí vypila,
v plameň se obrátila.

22. Otevřte okýnečko,
ať se schladí srdečko.

23. Když ses chtěla schladiti,
mělas na mšu choditi.

24. Zvony, proč nezvóníte,
snáď vy o mně nevíte?

25. My nesmíme zvóniti,
nechtělas nás slyšeti.

26. Zkažte milý máteři,
ať nečeká k večeři.

27. Ani zítra k snídaní,
že su ve věčným ohni.

28/IV. 06.
Z. VORLOVA

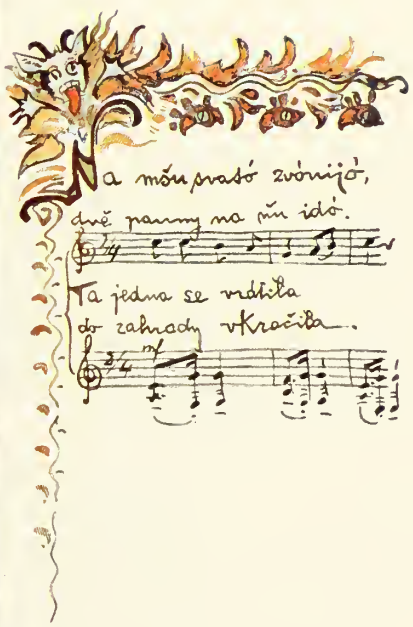
Na mou prastó zvónijó,
dvě panny na ně idó.
Ta jedna se vdávila
do zahrady vkračila.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

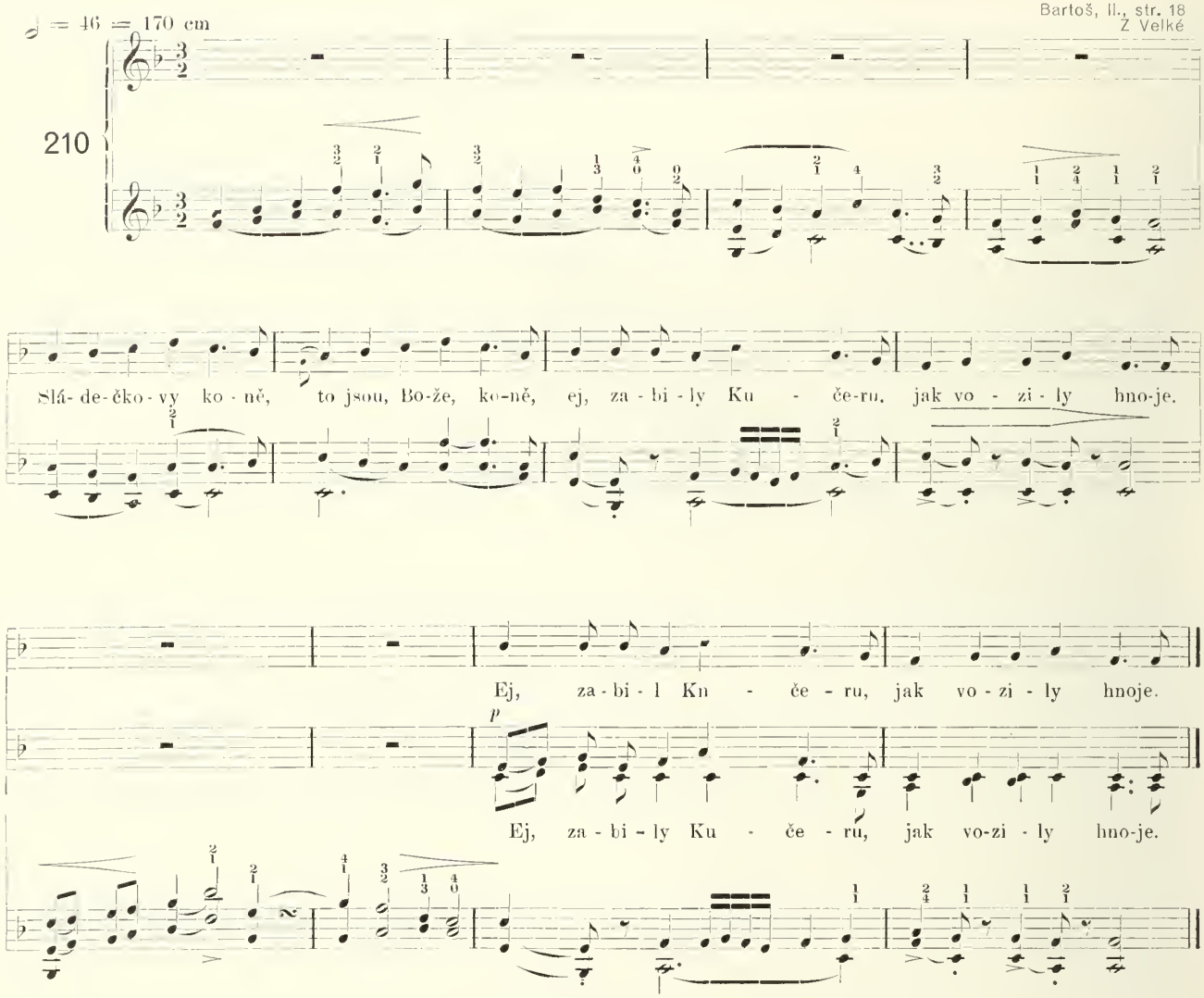

1. Sládečkovy koně,
to jsou, Bože, koně,
ej, zabily Kučeru,
jak vozily hnoje.

2. Ten Martin Jurásů
ten je všecko vinen,
ej, když zastavil koně,
před obecním domem.

3. Koníčky zastavil,
šel si na vínečko,
ej, mé milé siroty,
ten je vinen všecko.

4. Koně se schytily
dolů městem jely
ej, na prostřed městečka
Kučeru zabily.

5. Otvírej, Kačenko,
otvírej tu lésu,*)
ej, už tvého Martinka
zabitého nesú.

6 Jak ji otvírala,
žalostně plakala,
ej, však jsem se, Martinku,
toho nenadála.

7. Kučerovy děti
dvěma řady stály
ej, a tak naříkaly,
jak by hudci hráli.

8. A jeho ženička
na saměm krajíčku,
ej, utírá si očka
bílou zástěrečkou.**)

*) Lésa = branka z proutí. **) V této písni opěvá se skutečná událost, jak se stala roku 1846 v obci Velké. Sládeček byl mlynář, Martin Jurás jeho čeledín, Martin Kučera, rolník.

♩ = 6 = 75 cm

Bartoš II. sfr. 25
Z Vážan

211

V ze-le-ném háj-ku u studán-ky. v ze-le-ném hájku u studán-ky za-bi-li sy-ne-čka u vo-děn-ky, za-bi-li sy-ne-čka u vo-děn-ky

Imo *Na konec*

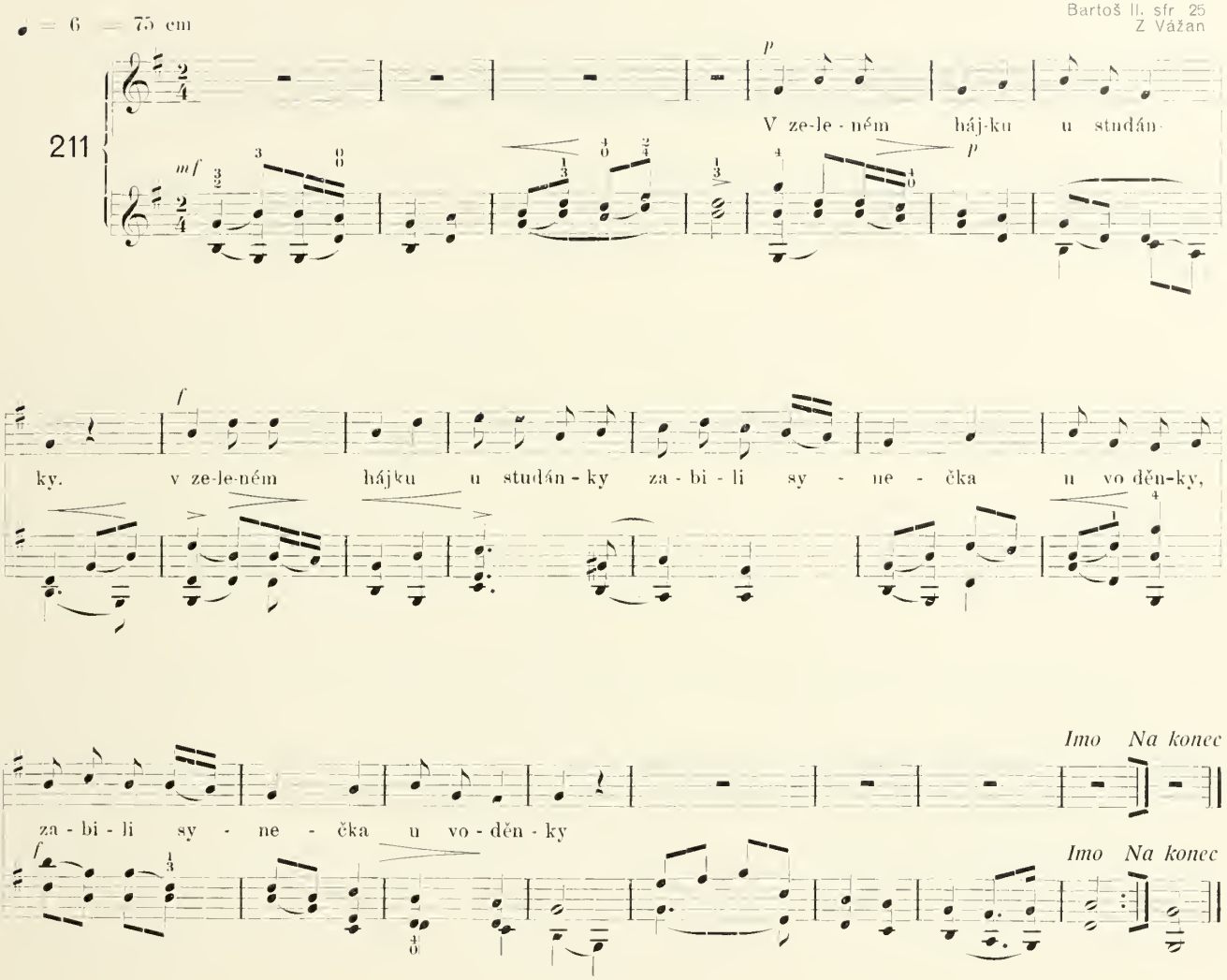

1. V zeleným hájko u studýnke
zabile synečka u panenke.

2. Dež ho zabile, zakopale,
pod jedličkó mo hrob udělale.

3. A na tem hrobě dvě sirobě
rukama lomijó, plačó vobě.

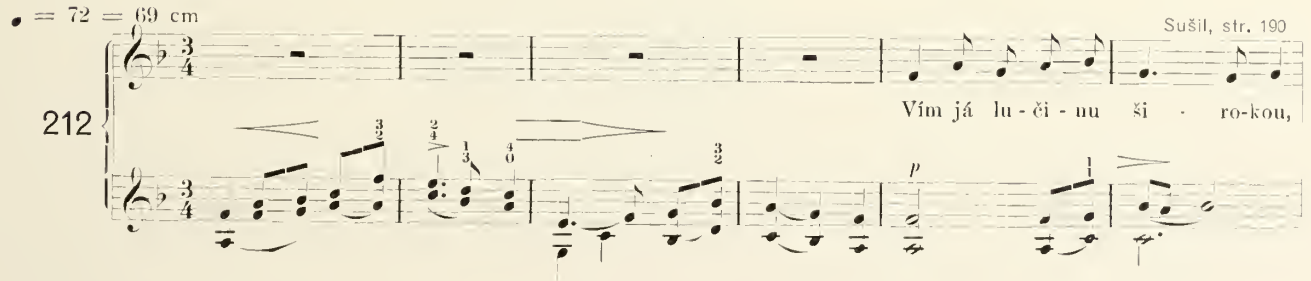

♩ = 72 = 69 cm

Sušil, str. 190

212

Vím já lu-či-nu ši-ro-kou,

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

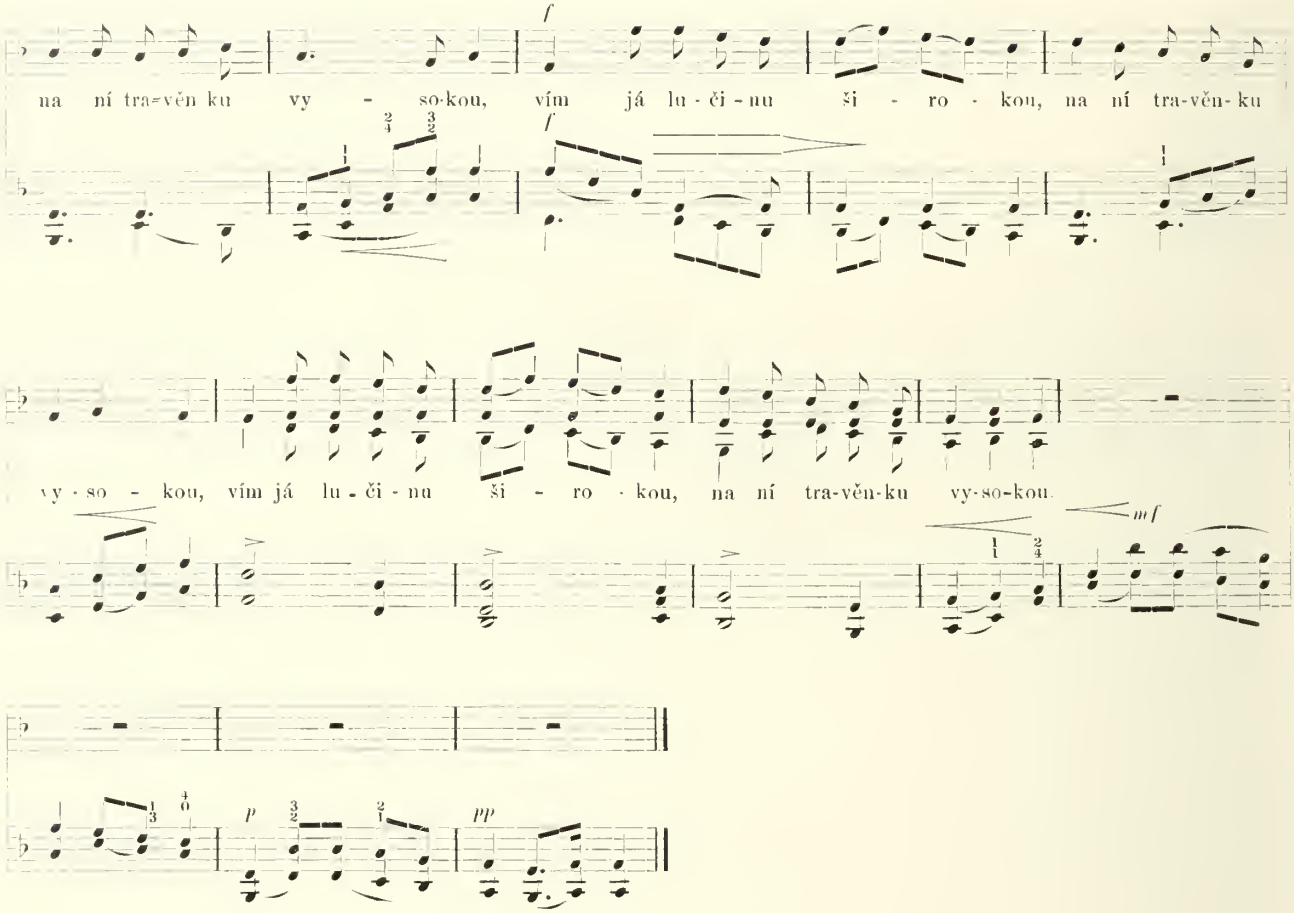

1. Vím já lučinu širokou,
na ní travěnku vysokou.

2. Pojďme my na ni, sestřičko,
nažnem travičky brzyčko.

3. Jedna ji žala, vázala,
druhá seděla, plakala.

4 A díval se jim z hradu král,
na své pachole zavolal

5. Vstávej pachole, stroj koně,
pojedem na hon do pole.

6. A jak na louku přijeli,
vrané koně zastavili.

7. Kdo vám tu trávu kázal žít?
Jedna musíte s námi jít.

8. Kázali otec a máti
zelené trávy uažati.

9. Jedna ji žala, vázala,
druhá seděla, plakala.

10. Pro jeden kousek trávníčka
musím opustit tatíčka.

11 Pro jednu malou travičku
musím opustit matičku.

12. Pro jeden konsek ostřice
musím opustit rodiče.

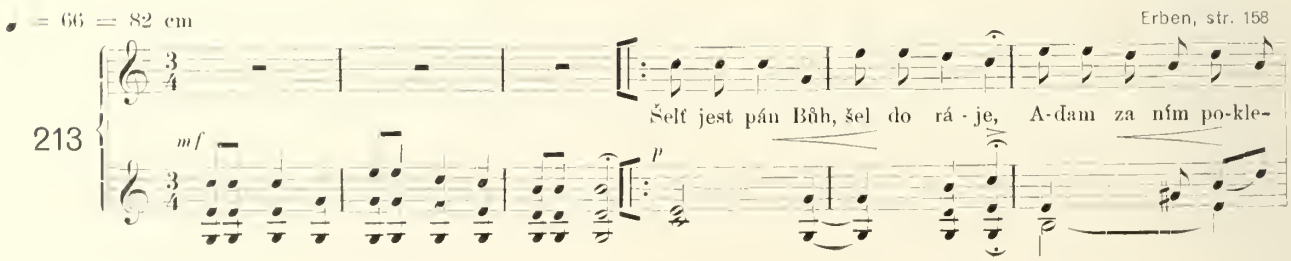

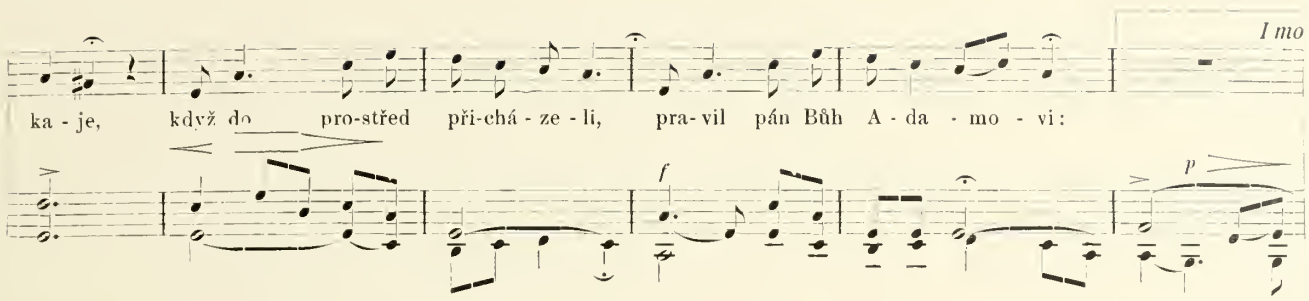

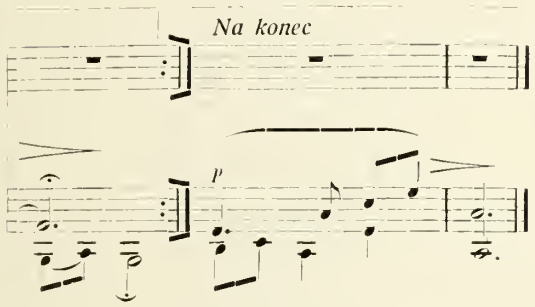

1. Šelt jest pán Bůh, šel do ráje,
Adam za ním, poklekaje.
Když do prostřed přicházeli,
pravil pán Bůh Adamovi:

2. „Se všech stromů požívejte,
jednoho jen zanechejte,
který stojí prostřed ráje,
modrým kvítkem prokvítaje.“

3. Učinil se dábel hadem,
svedl Evu i s Adamem;
utrh' jabko velmi prudce
a podal je Evě v ruce.

4 Eva vzala, okusila,
s Adamem se rozdělila:
„Jez, Adame, jez to jabko,
což jest po něm velmi sladko.“

5. Tak se oba prohřešili,
z ráje ven vyhnáni byli.
Dal jim pán Bůh po motyce
a poslal je do vinice.

6. „Jděte, jděte a kopejte,
chleba sobě dobývejte!“
Než se chleba dokopali,
dost se oba naplakali.

214

♩ = 96 = 39 cm

Bartoš III., str. 47
Z Uherské strany

Pá - sel

Jan - ko dva vo - ly na - ze - le - ném li - by - zi - ja lau - za

lau za - te bom bom ú - ho - ri.

Maličko zrychleně

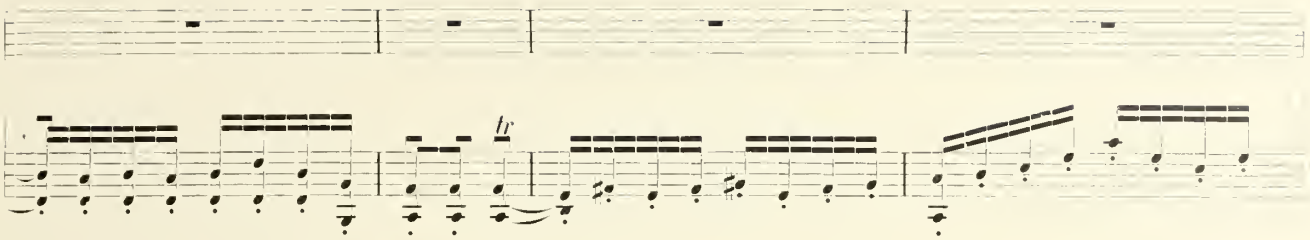

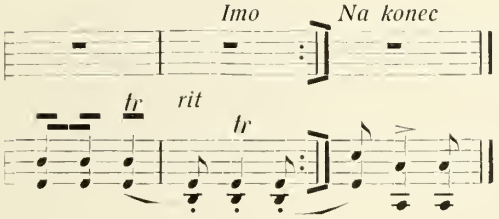

1. Páseł Janko dva voły
na zeleném úhori.
2. Přišli k nemu hajnýci,
dvá sančárský hajnýci.
3. Daj nám, Janko, halenu,
spáseł si nám jarinu.
4. Já vám haleny nedám,
až sa s vami dojednám.
5. Tak sa ony jednali,
až Janošk a zabyli.
6. Leží Janko zabytý,
rozmarýnom prikrytý.
7. Prišli k nemu otec, mat,
začali ho narikat.
8. Otec, maci: synu môj,
a frajerka, frajer môj.
9. Otec, maci slzami,
a frajerka rečami.

♩ = 69 = 75 cm.

Starý Hrozenkov,
Bartoš III., 319.

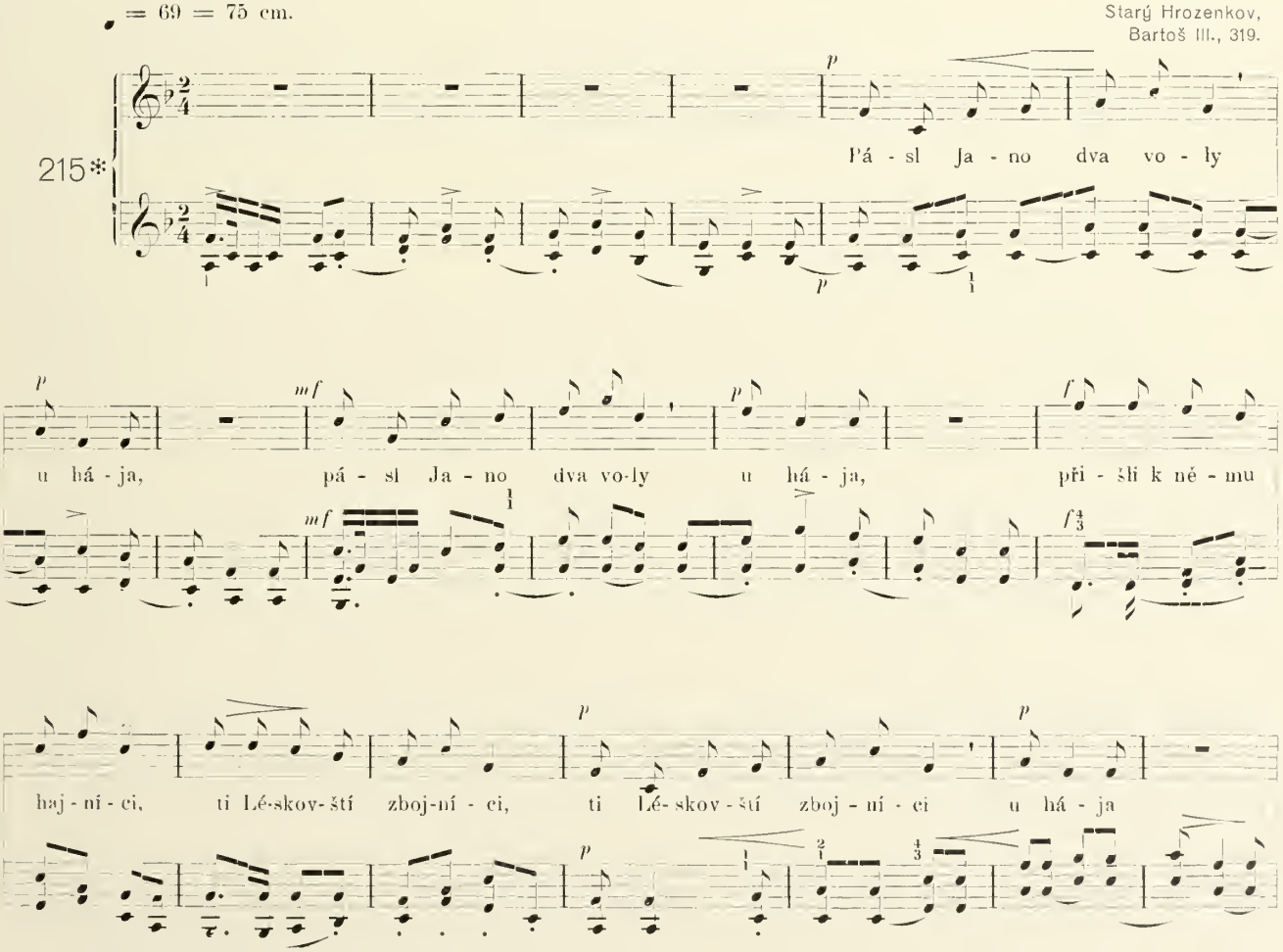

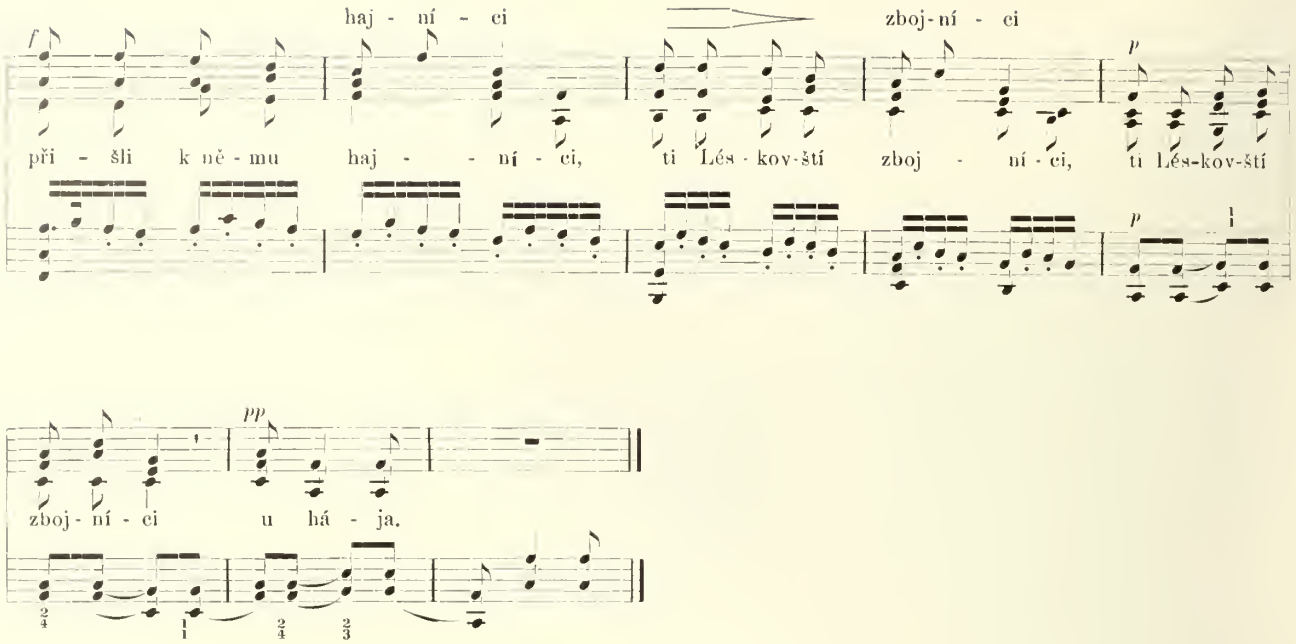

1 Pásl Jano dva voly u hája,
přišli k němu hajníci,
ti Léskovští zbojníci u hája.

2. Dej nám, Jano, halenu u hája,
spásl jsi nám jařinu u hája.
Já vám haleny nedám,
já se s vámi porovnám u hája.

3. Tak se oni rovnali u hája,
až Janoška zabili u hája.
4. Leží Jano zabitý,
rozmarýnem přikrytý u hája.

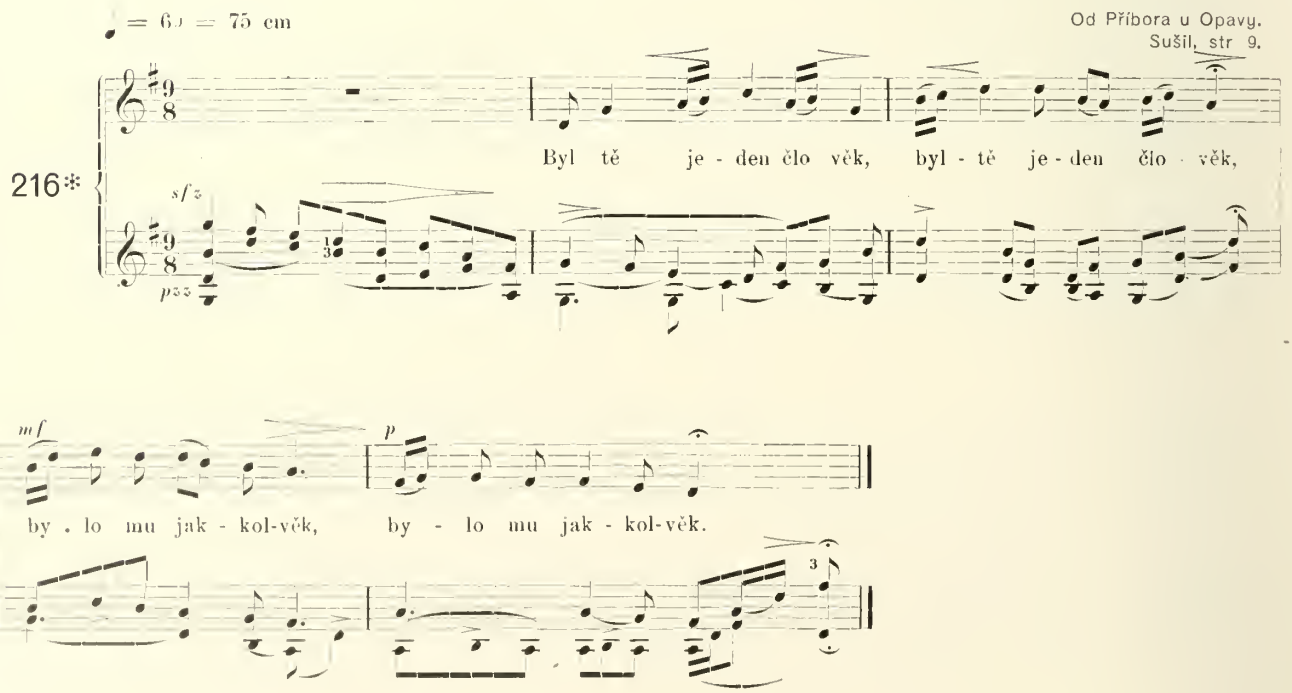

Byltě jeden člověk,
bylo mu jakkolvěk.*)
Šel od role k roli
hledět na obilí:
„Obilíčko moje,
jaké jsi ty pěkné!
Jsi pěkně zelené
od vrchu do země.
Kterak já tě sežnu,
do stodoly svezu!“
Potkala ho smrti**)
na velké silnici.
„Co děláš můj choti?
Mám s tebou mluviti!“
„Jdu od role k roli
hledět na obilí.
Mocný, milý Pože,
jak ono pěkné je!“
„Zanechej obilé,
stroj se v roucho bílé;
mám s tebou mluviti,
musíš se mnou jíti.“
„Nech mne, milá smrti,
já mám co činiti.
Dám ti peněz dosti,
co můžeš unésti.“
„A což mi to zlato,
to kladu za blato.“
„Mám já drobné děti,
chci je spořádati.“
„Tvoje drobné děti
bude Bůh živiti.“
„Manželku mám mladou,
komu ji poručím?“
„Tu tvoju manželku
sam pán Bůh opatří!
„Zanechej mne, smrti,
až pošlu pro kněze,
co jsem z mládí činil,
na oči mi leze.“
„Již tam kněze nechej,
jenom se mnou spěchej!“
„Běda mně hříšnému!
Jsem dlužen každému,
a nejvíc jednomu,
Pánu Bohu svému.“
Střelila ho smrti**)
střelou přeukrutnou
a bodla ho v srdce
převelice těžce.

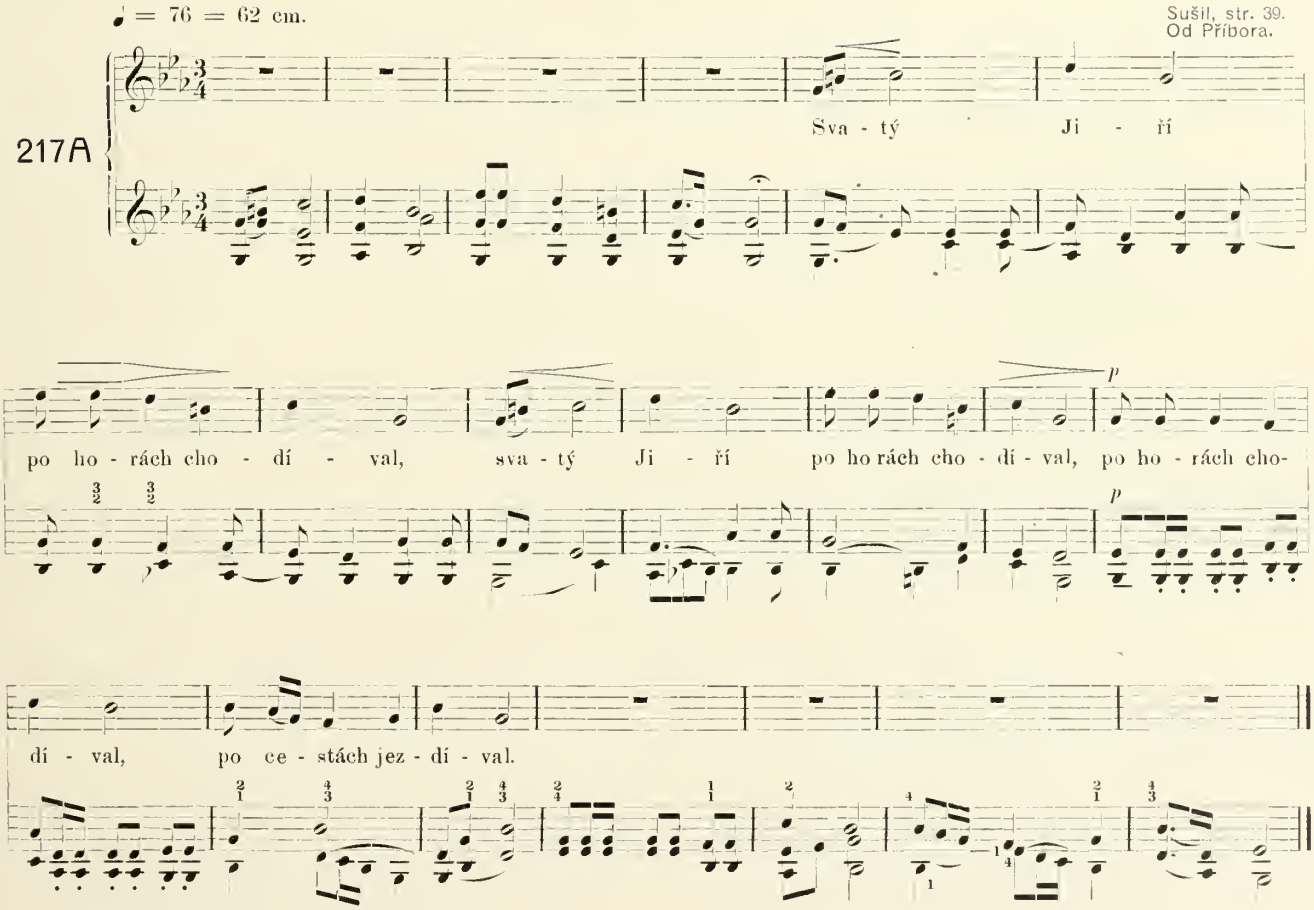

*) Jak je ti? = Jak se jmenuješ? Bylo mu jakkolvěk, t. j. jmenoval se jakkoliv, byl kdokoliv, třeba i každý z nás.

**) Starý nominativ „smrti“ ukazuje ke starému původu ballady. K tomu ukazuje i představa smrti jako střelkyně. (Bartoš, „100 lidových písní“ str. 31)

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Harmonisoval František Musil

217 B

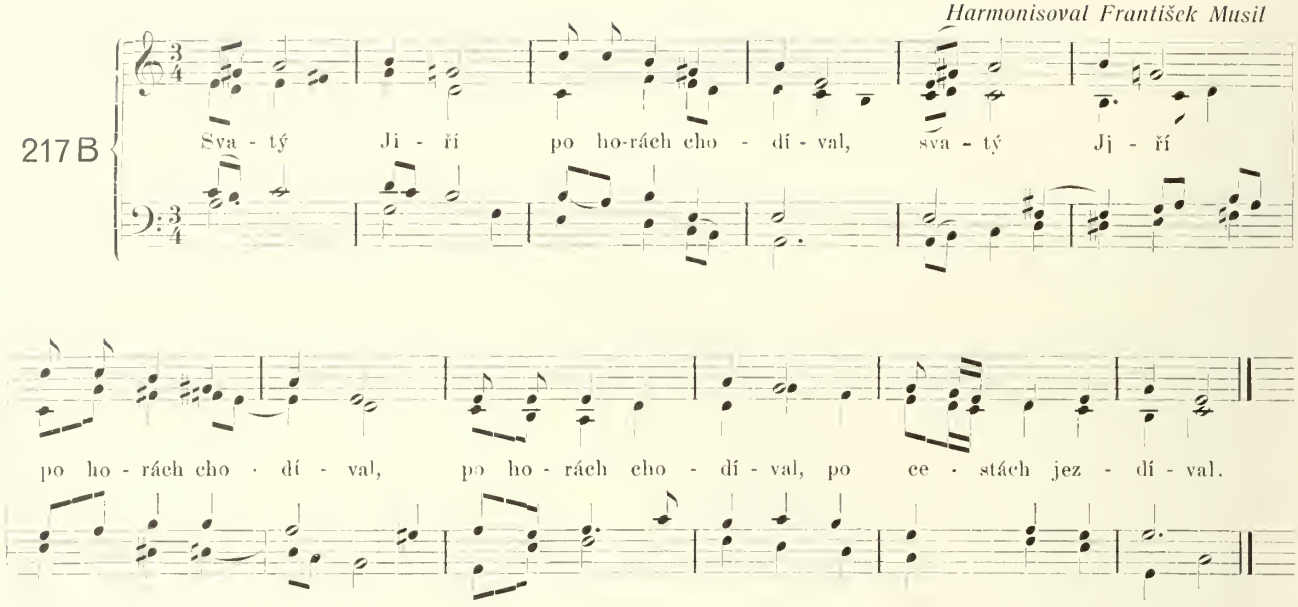

217 C

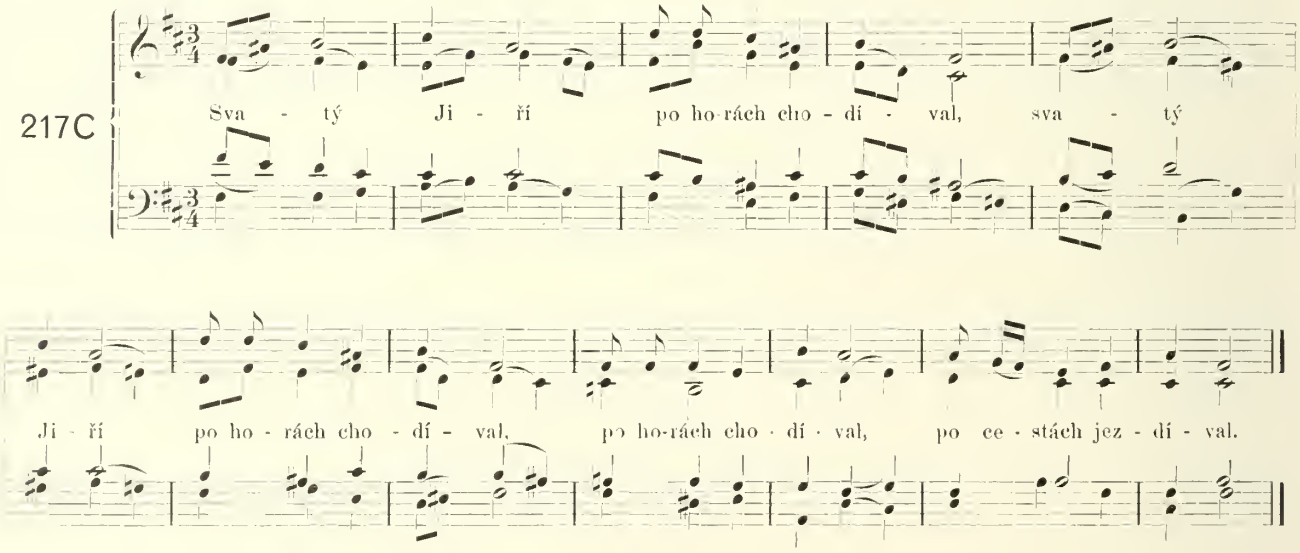

1. Svatý Jiří po horách chodíval,
po horách chodíval, po cestách jezdíval.

2. Přijel on tam k jednomu jezeru,
nadešel tam klečet císařovu dceru.

3. Krásná panno, co ty tady sedíš,
a tak truchle, smutně do jezera hledíš?

4. Ach, jak nemám, ach, přesmutna býti,
když ja už dnes musím smrti podstoupiti.

5. Chceš-li, panno, v Boha uvěřiti,
chci tě té sanuti smrti obhájiti.

6. Já bych ráda v Boha uvěřila,
ach kdyby to jenom možná věc, ach, byla.

7. Svatý Jiří na koníčku jede,
a ta zlá sanuti už z jezera leze.

8. Svatý Jiří vztáhnul svoje kopí
a prohnal jí hlavu až na druhou stranu.

9. Krásná panno, dej zlatého pasu,
povedeme my tu sanuti k městečku.

10. Seděla královna v vrchním okenečku,
přirovnávala se jasnému slunečku.

11. Lidé, lidé, nevidíte divu?
už ta naše dcera vede sanuť živu.

12. O jak ta sanuti, jak ona řičela,
městečko se třáslo, zeď se sesypala.

13. A jak dojížděli paláce panského,
přeboď svatý Jiří draka pekelného.

14. Zapřáhli-tě tři tisíce koní
a jestě sanutí z místa hnout nemohli.

15. Chcete-li lidé v Boha uvěřiti,
já vám chci tu sanuť z města vykliditi.

16. Rádi bychom v Boha uvěřili,
ach, kdyby to jenom možné věci byly.

17. Svatý Jiří zapřáhnul koníčka
a vyvezl hned tu sanuti z městečka.

Od Val. Meziříčí, Příbora a Opavy.
Sušil, str. 41.

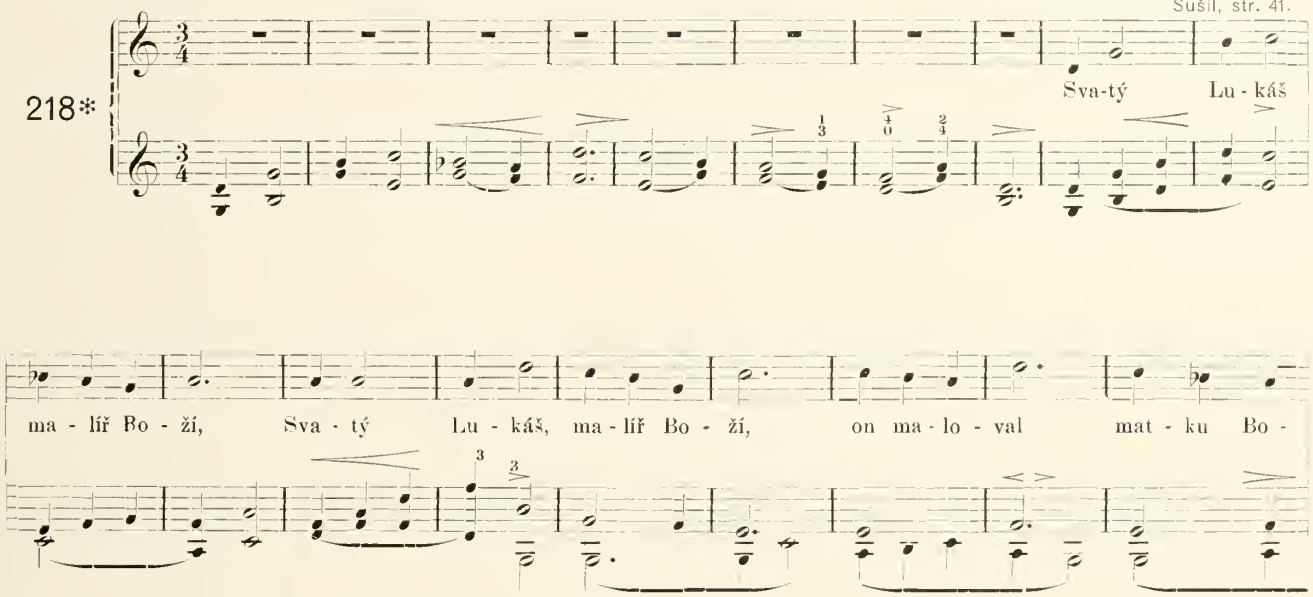

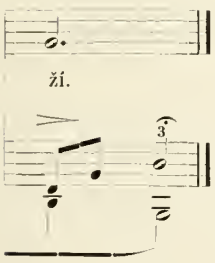

Svatý Lukáš, malíř Boží,
on maloval matku Boží.
Nemoh obraz vymalovat,
musil nad ním podřimovat.
Matka Boží přistonpila,
obraz svatý malovala.
Svoje líčka přiložila,
hned obrázek ozdobila.
„Vstaň, Lukáši, vstaň ze spaní,
už je obraz malovaný.“
„Zapřahejte šest pár volů,
vezte obraz k Častochovu.“
„Postavte ho na kopečku
proti jasnému slunečku“.
„Budou lidé putovati,
zdraví tamo nabývati.“

Dle zbožné pověsti zázračný obraz Panny Marie v poutním kostele města Častochova v ruském Polsku jest dílem evangelisty sv. Lukáše. O původu obrazu toho vypravuje se básnickým způsobem v naší legendě.

Sv. Lukáš maluje obraz Panny Marie. Jest „malířem Božím“, ale obrazu svaté panny přece vymalovati nemůže; podřimuje nad ním zamyšlen a zadumán. V tom „matka Boží přistoupila, svoje líčko přiložila, hned obrázek ozdobila“. Není-liž to překrásný motiv básnický? (Bart. „Sto písní českoslov.)

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

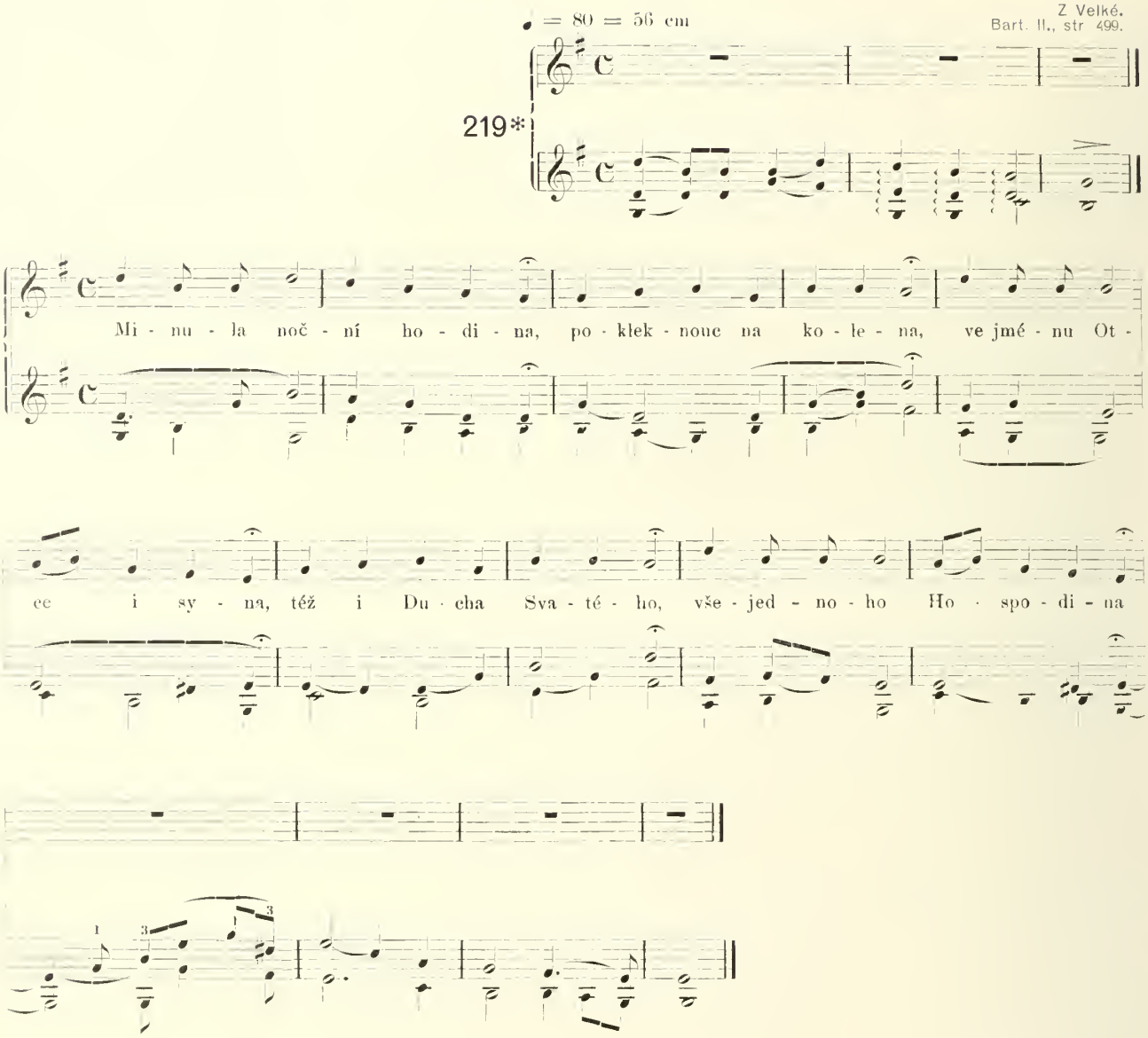

1. Minula noční hodina,
pokleknouc na kolena
ve jménu Otce i Syna
též i Ducha Svatého,
všejednoho Hospodina.

2. Tebe my, Otče, prosíme,
Svým nás svatým veď duchem,
před Tebou ať nezbřešíme,
dejž, ať tento celý den
k Tvé cti a chvále ztrávíme.

3. A poněvadž v potu tváři
svůj chléb jísti musíme,
Bože, dobrý hospodáři,
požehnej prácem naším,
ať se nám všem dobře daří.

4. Na Tvou lásku spoléháme,
Tobě se poroučíme
se vším, co od Tebe máme,
dejž, ať ve zdraví času
večerního dočekáme.

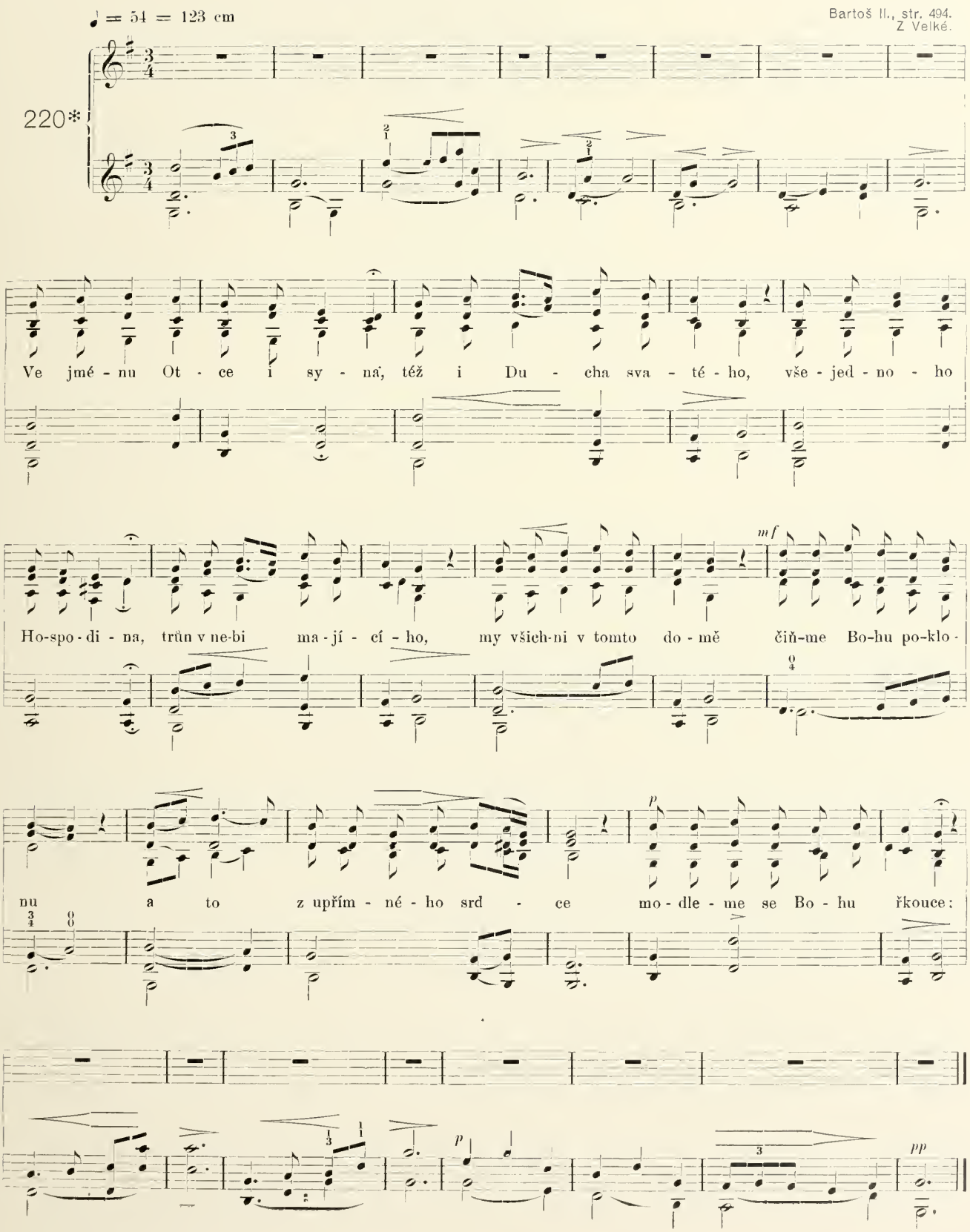
♩ = 54 = 123 cm
Bartoš II., str. 494.
Z Velké.
220*
Ve jmé - nu Ot - ce i sy - na, též i Du - cha sva - té - ho, vše - jed - no - ho
Ho-spo - di - na, trůn v ne-bi ma - jí - cí - ho, my vších-ni v tomto do - mě čiň-me Bo-hu po-klo -
mf
nu a to z upřím - né - ho srd - ce mo - dle - me se Bo - hu říkouce:
p
p
pp

1. Ve jménu Otce i Syna,
též i Ducha svatého,
všejednoho Hospodina,
trůn v nebi majícího.
My všickni v tomto domě
činme Bohu pokłonu,
a to z upřímného srdce,
modleme se Bohu řkouce :

2. Otče náš, jenž jsi v nebesích,
posvětiž se jméno Tvé,
kralujž Ty nám v našich srdcích,
buď vůle Tvá u nás zde.
Chléb vezdejší dej nám sám,
odpusť naše viny nám,
jakož i my odpouštíme,
co proti sobě viníme.

3. Zdráva buď, Panno Maria,
milosti Boží plná,
Pán Bůh s Tebou, požehnaná
mezi ženami sama :
Neb život Tvůj, přešťastný,
přines' ovoce krásný,
Krista Ježíše milého,
pro spasení lidu všeho.

4. O předůstojná Panenko,
Matko Syna Božího,
modli se za tvorstvo všecko,
co světa hříchy jatého.
I při bodině smrti
račiž Ty s námi býti,
i na věky věkův amen,
by nás minul věčný plamen.

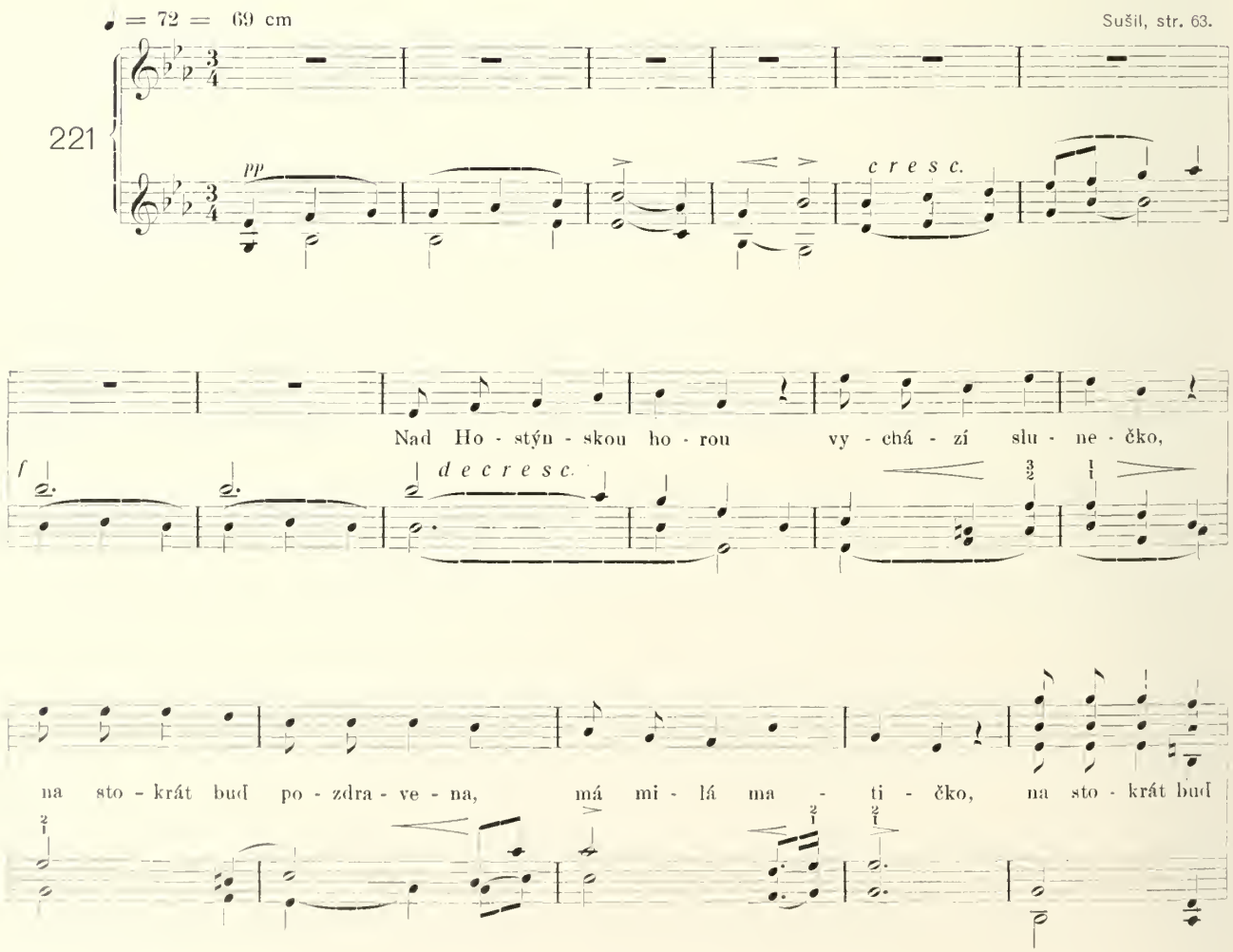

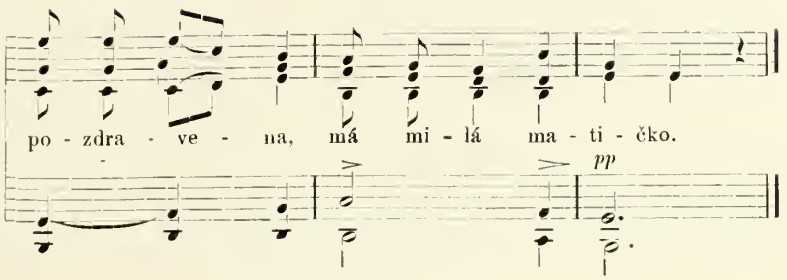

1. Nad hostýnskou horou
vychází slunečko,
na stokrát buď pozdravena,
má milá matičko.

2. Přimlouvej se za nás
nyní a každý čas,
a když duše z těla vyjde,
přijmi ji pod svůj plášť.

3. Když se postavíme
pod úřad nebeský,
Matka Boží prosbu složí
u milosrdenství.

4 A když matka Boží
za nás prosbu složí,
má u Boha přislíbeno,
zač žádá, obdrží.

5. Když se tam dostanem,
buď pán Bůh pochválen
a i se všemi svatými
až na věky amen.

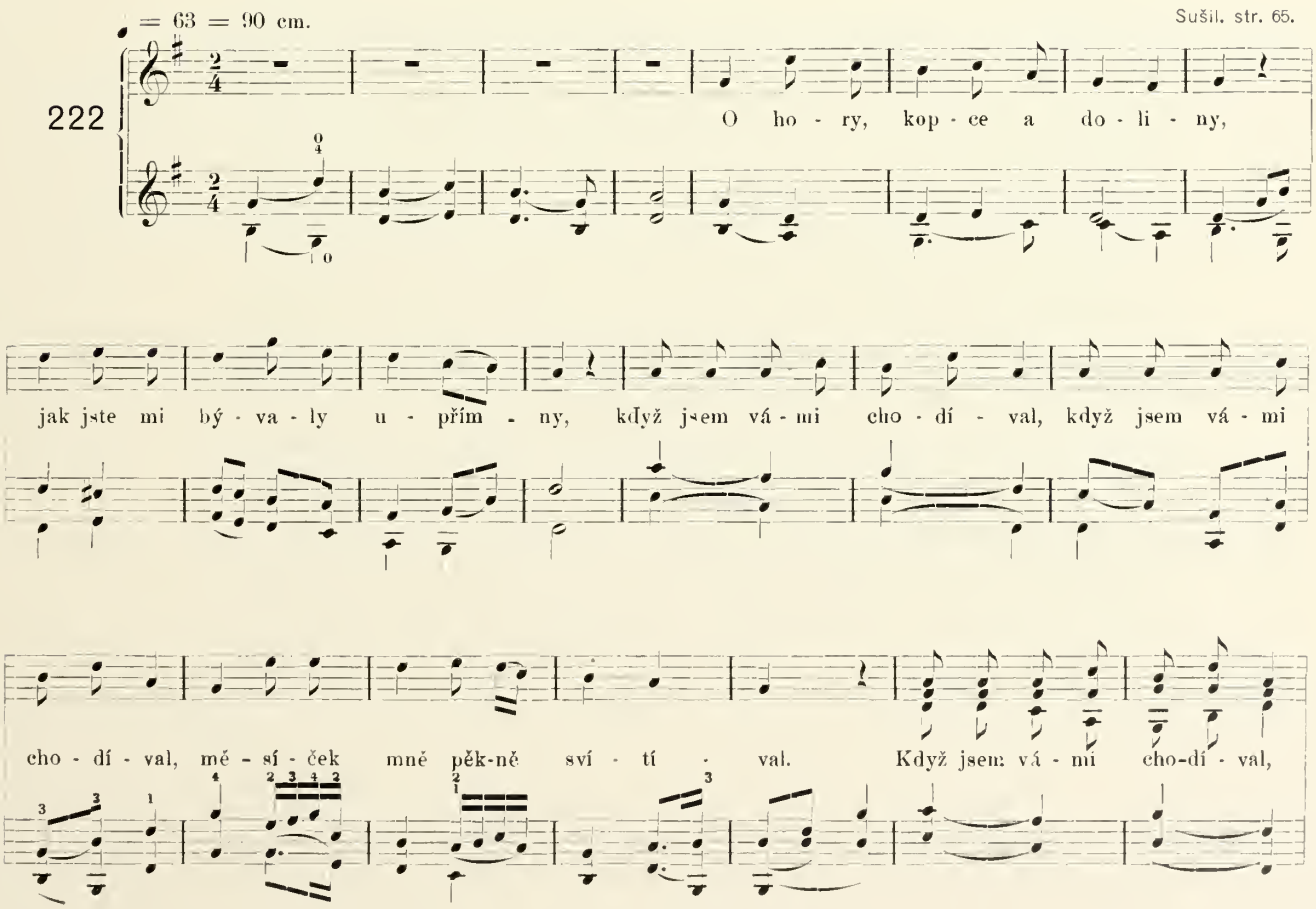

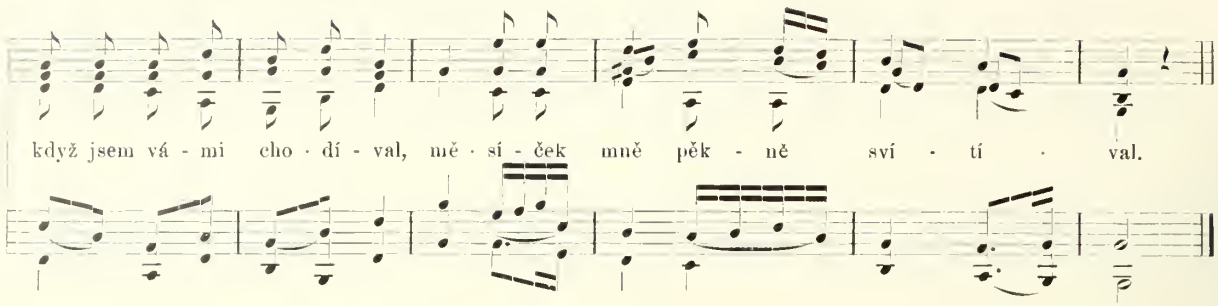

1. O hory, kopce a doliny,
jak jste mně bývaly upřímny,
když jsem vámi chodíval,
měsíček mně pěkně svítíval.

2. Svítily hvězdičky překrásné,
obloha, celé nebe jasně,
všecko všady vesele,
utěšení moje spanilé.

3. Chodil jsem přes všecky doliny,
přes hory, louky a roviny,
chodníček mně nbýval,
když jsem si na Boha myslíval.

4. Myslil jsem v srdci svém na něho,
rozjímal jsem ty skutky jeho:
Bože, jak jsi rozmilý,
slavný, dobrotivý, spanilý!

5. Krásu Tvou zvěstuje obloha,
dobrotu dobrodiní mnohá,
nebe, země dílo Tvé,
k lásce povzbuzuje srdce mé.

6. Každý pozemský tvor Tě vzývá,
pták, jenžto nad mou hlavou zpívá,
všecko Tě oslavuje,
nade mnou moc Boží zvěstuje.

7. Půjdu tak ve svatém pokoji,
pán Bůh mě na cestě zprovodí;
doveď, Pane, doveď mě
po této časnosti do nebe!

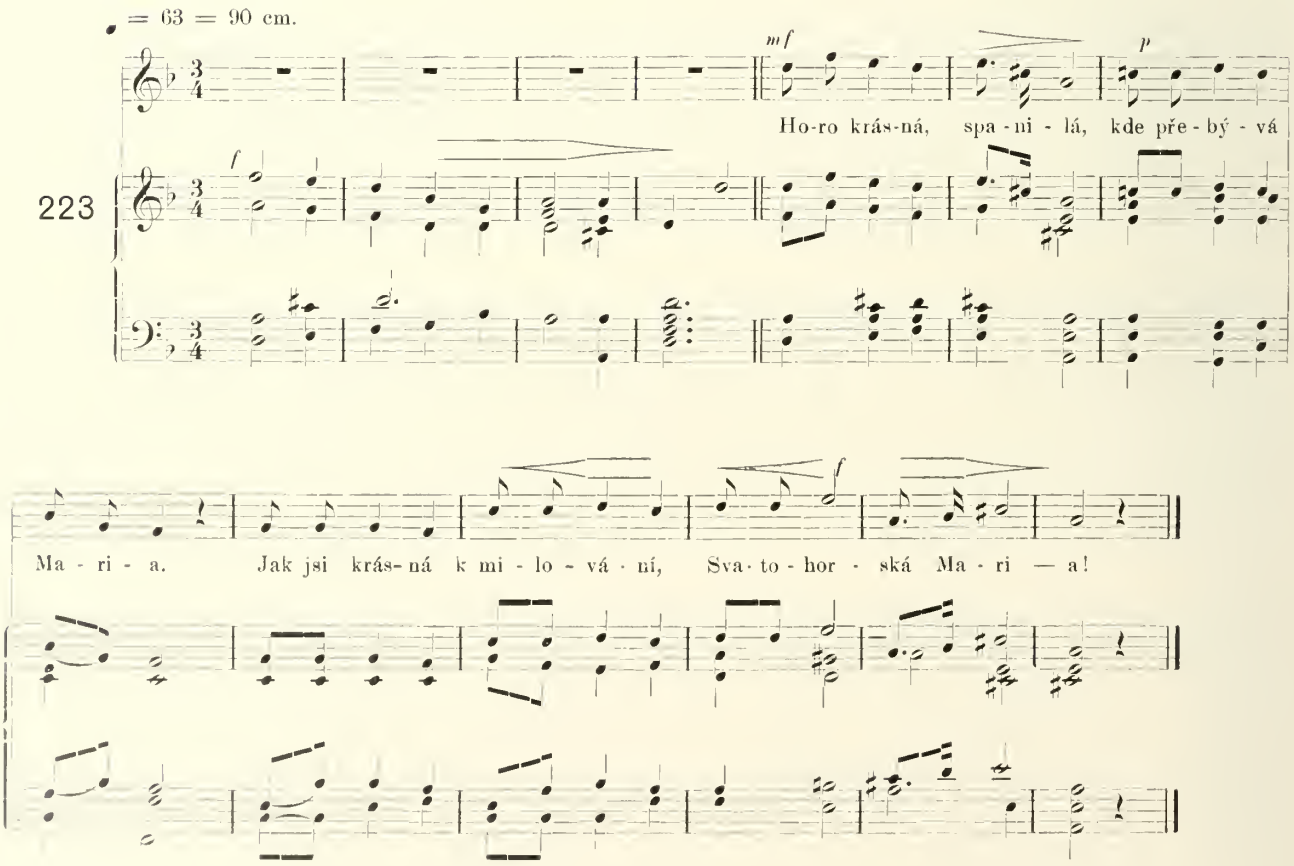

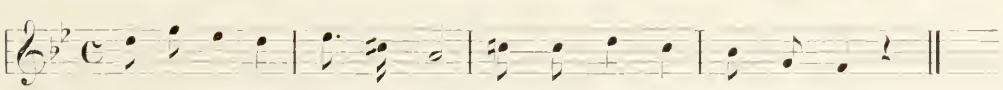

Ho - ro krásná spa-ni - lá, kde pře - bý - vá Ma - ri - a.

1. Horo krásná, spanilá,
kde přebývá Maria.
Jak jsi krásná k milování,
Svatohorská Maria!

2. Slyším z dálky krásný hlas,
jak Maria volá nás:
Pojďte ke mně, moje děti,
už je čas, aj už je čas!

3. Ti ptáčkové spanilí
chválí pannu Marii,
zezulenky libým hlasem
cukrují, aj cukrují.

4. Slyš, Maria, volání,
pros za věrné křesťany,
by se ráčil Bůh smilovat
nad námi, aj nad námi.

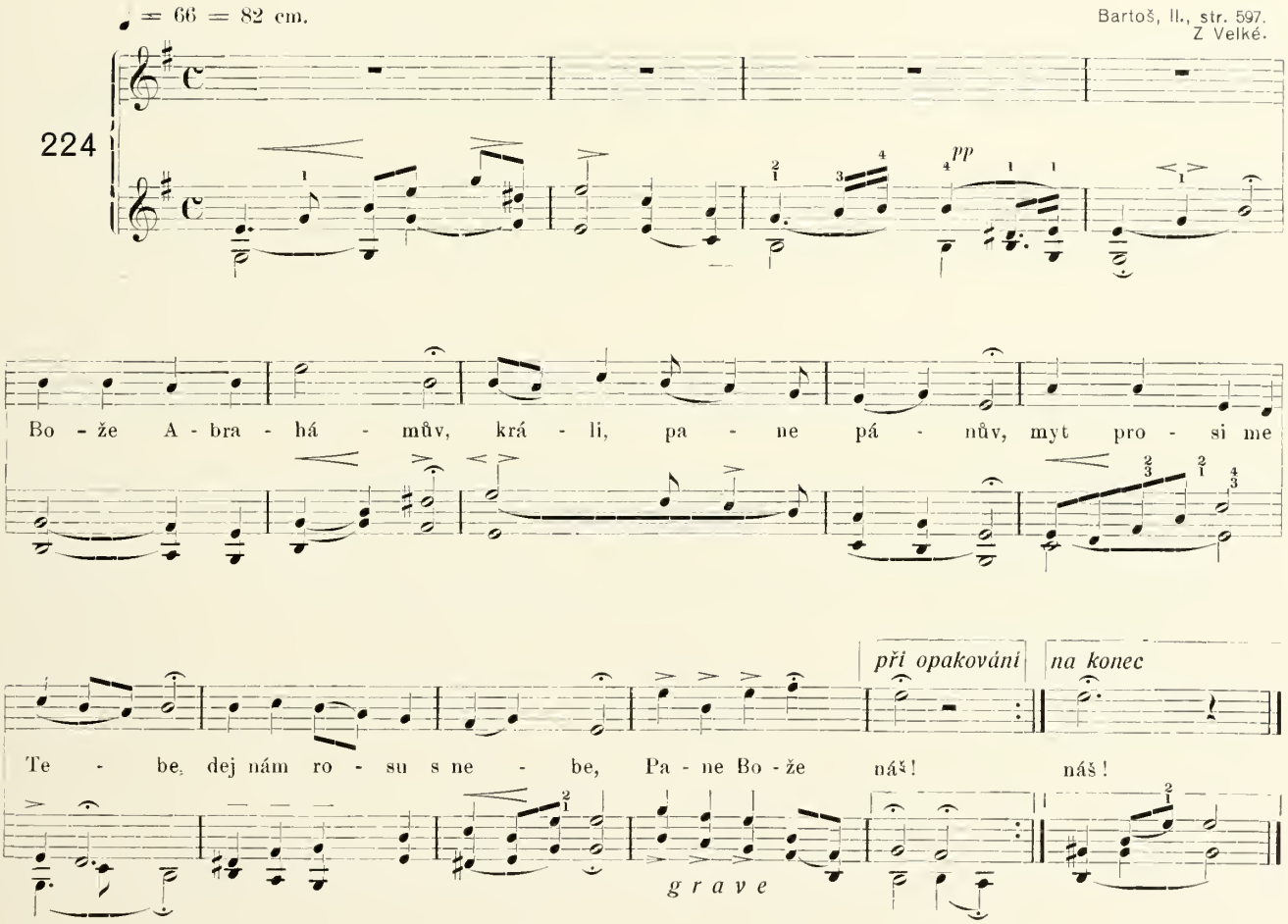

1. Bože Abrahamův,
králi, pane králův,
myť prosíme Tebe,
dej nám rosu s nebe.
Pane Bože náš!

2. My, již v Tě věříme,
Ježíše prosíme,
zmoč úrodu země,
dej nám k chlebu símě,
Pane Bože náš!

3. Uslyš hlasy naše,
jako Eliáše
proroka když's slyšel,
hned s nebe déšť vyšel,
Pane Bože náš!

4. Myť k Tobě voláme,
Tvou milost žádáme,
rač nás uslyšeti,
déšť tichý nám dáti,
Pane Bože náš!

5. Déšť nebesa dejte,
rosou zalívejte
stromy i zeliny,
louky i dědiny,
Pán Bůh buď s námi.

6. Jenž zvlažuješ hory
z pokladů svých s hůry,
napoj naši zemi,
neboť žízní velmi,
Pane Bože náš!

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

7. Jsouc dost nasycená
naše země skalná
vydáť trávu dobytkům
hledíc k Tvým svatým skutkům,
Pane Bože náš!

8. K slnžebnosti lidské
z milosti své božské
bylině rač dáti
deště ať mů'ž růsti,
Pane Bože náš!

9. Země ať chléb vydá,
by nebyla bída,
nám všem hříšným lidem,
ať nehynem hladem,
Pane Bože náš!

10. Smiluj se, prosíme,
v Tebe již věříme,
učiň pro dobrotu,
znáš naši robotu,
Pane Bože náš!

11. Ač my nejsme hodni,
hřešíce den po dni,
prositi od Tebe,
učiň sám pro Sebe,
Pane Bože náš!

12. Nuž, my všichni spolu
jsouce v Božím domu,
prosíme milosti,
ať dá déšť s výsosti,
Pán Bůh buď s námi

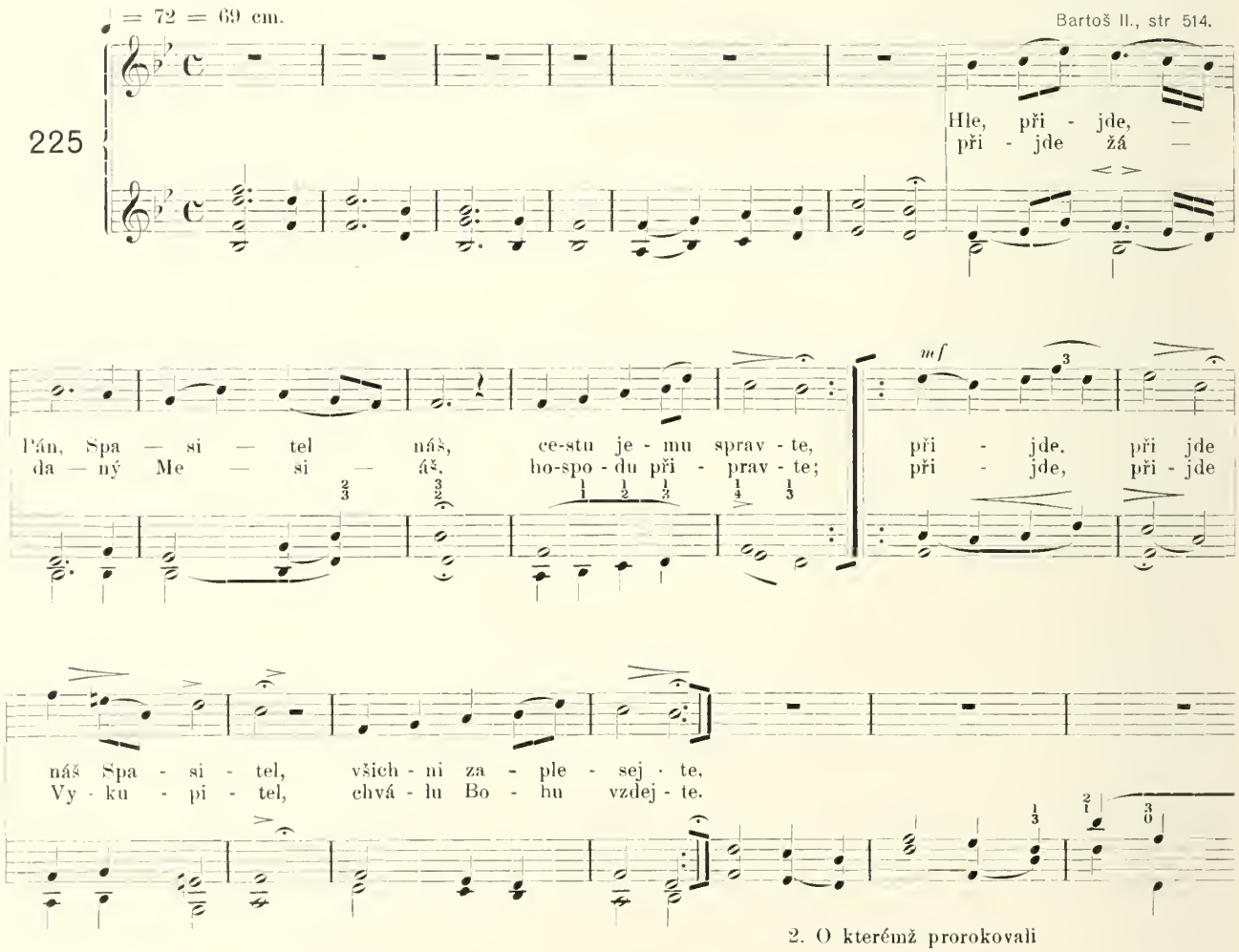

1. Hle, přijde Pán, Spasitel náš,
cestu jemu spravte,
přijde žádaný Mesiáš,
hospodu připravte.
Přijde, přijde náš Spasitel,
všichni zaplesejte,
přijde, přijde Vykupitel,
chválu Bohu vzdejte.

2. O kterémž prorokovali
svatí prorokové,
kteréhož zdávna žádali
ctní patriarchové.
Přijde, přijde . . . .

3. Plesejte svatí otcové,
kteří jste v temnosti,
zastkví vám k radosti mnohé
slunce spravedlnosti.
Přijde, přijde . . . .

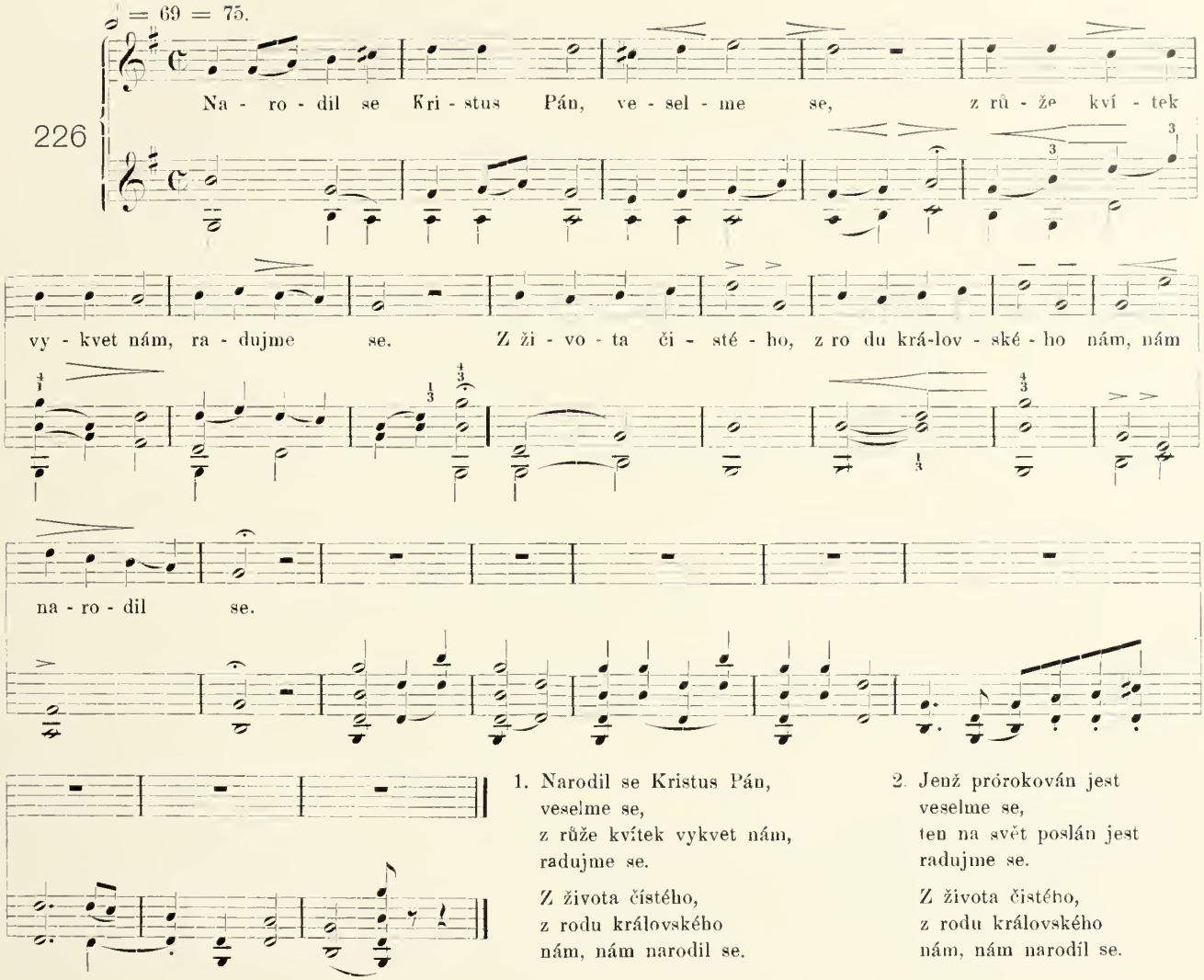

1. Narodil se Kristus Pán,
veselme se,
z růže kvítek vykvet nám,
radujme se.

Z života čistého,
z rodu královského
nám, nám narodil se.

2. Jenž prorokován jest
veselme se,
ten na svět poslán jest
radujme se.

Z života čistého,
z rodu královského
nám, nám narodil se.

3. Člověčenství naše,
veselme se,
ráčil vzíti na se,
radujme se.

Z života čistého,
z rodu královského
nám, nám narodil se.

4. Goliáš oblouper.,
veselme se,
člověk jest vykoupen,
radujme se.

Z života čistého,
z rodu královského
nám, nám narodil se.

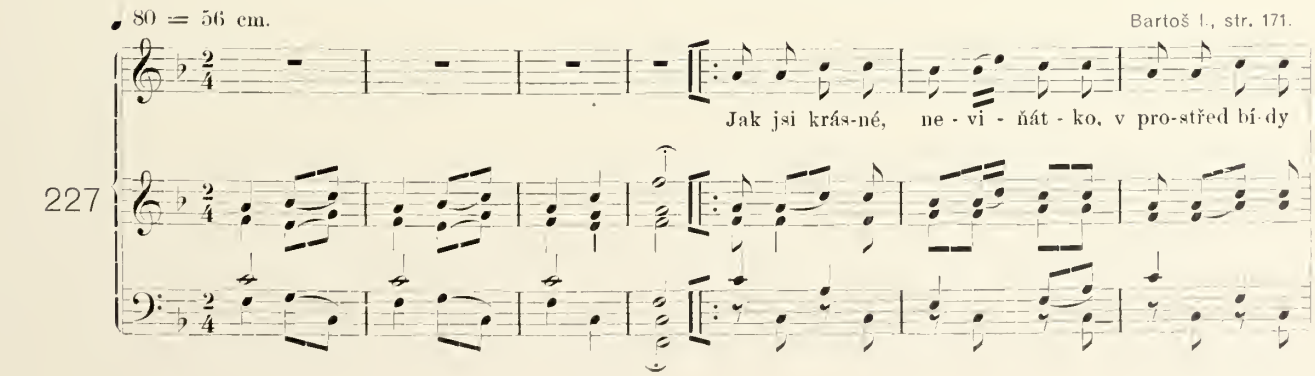

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

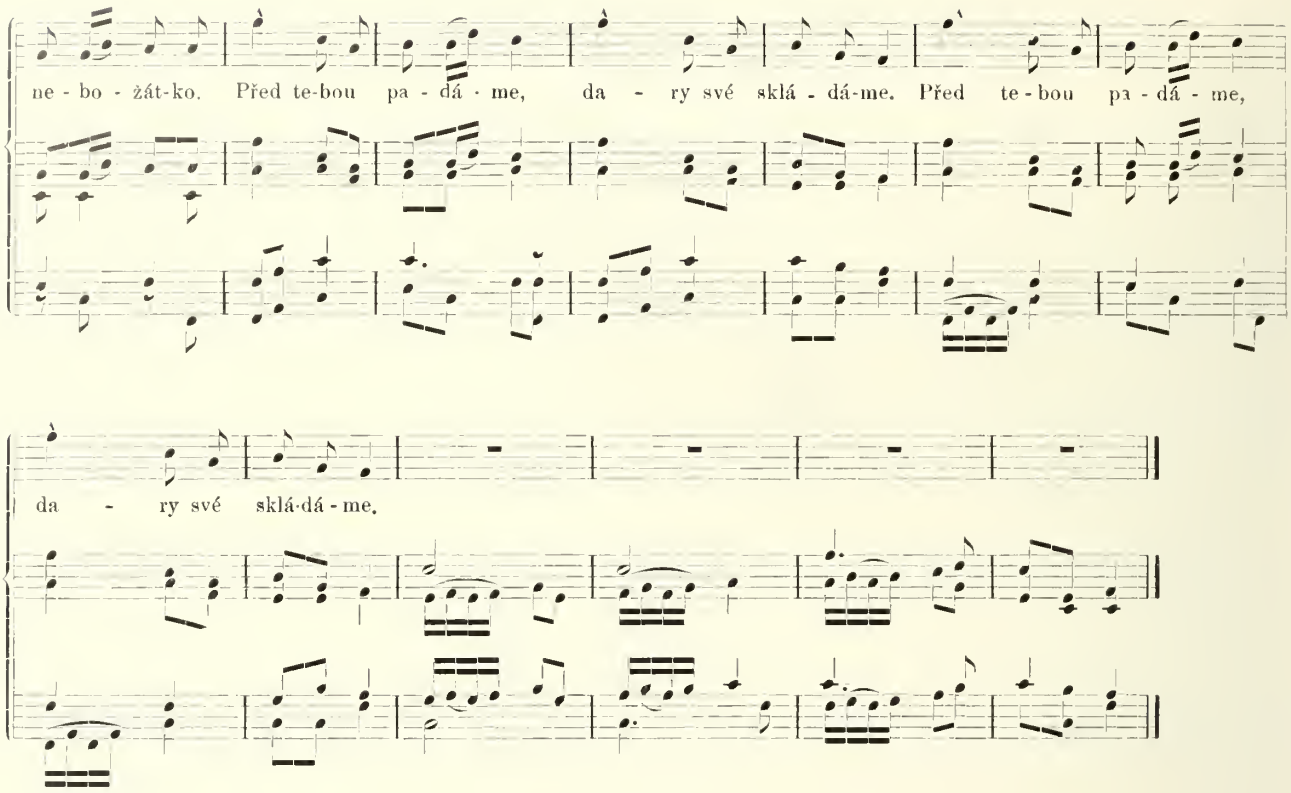

1 Jak jsi krásné, neviňátko,
v prostřed bídy nebožátko
Před tebou padáme,
dary své skládáme.

2. Já ti nesu dvě kozičky,
by zahřály tvé údičky;
já zas trošku mlíčka,
by kvetla tvá líčka.

3. Já ti nesu veselého
beránka ze stáda svého;
s ním si můžeš hráti,
libě žertovati.

4. A co my ti nuzní dáme?
Darovati co nemáme;
my ti zadudáme,
písně zazpíváme.

5. Pastuškové mu dudají,
zvuky dud se rozléhají,
slavně dudy dují,
všeci prozpěvují.

6. Měj se dobře, Jezulátko,
přespanilé pacholátko.
S tebou se loučíme,
Bohu poroučíme.

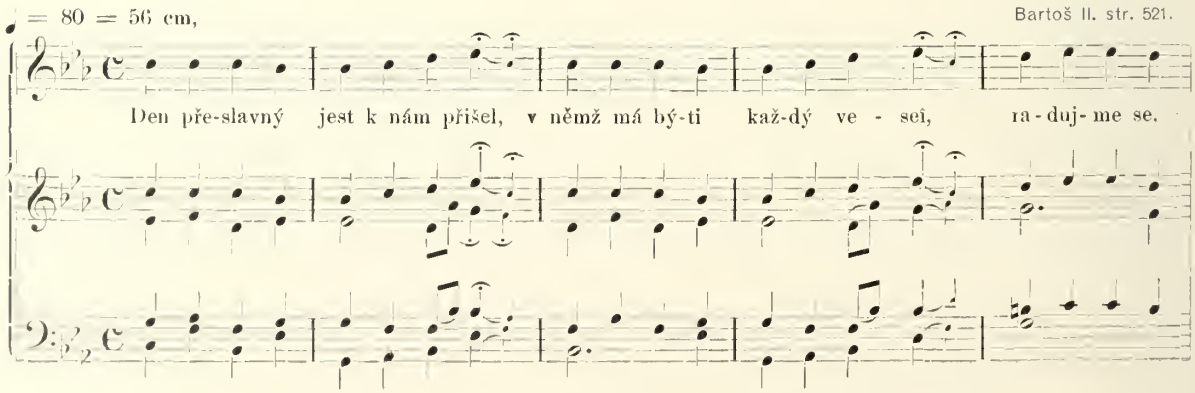

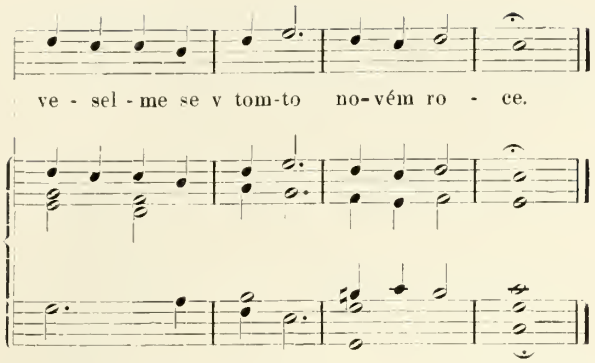

1. Den přeslavný jest k nám přišel,
v němž má býti každý vesel,
radujme se, veselme se
v tomto novém roce.

2. Dítě se nám narodilo,
proroctví se vyplnilo,
radujme se . . .

3. Isaiáš prorokoval,
anděl Gabriel zvěstoval,
radujme se . . .

4. Že se narodilo dítě
v Betlémě, v tom malém městě,
radujme se . . .

5. Že přijeli tři králové,
nesouce dary všeliké,
radujme se . . .

6. V hospodě místa nebylo,
mezi hovádky leželo,
radujme se . . .

7. Kriste pro Tvé narození,
dej nám hříchů odpuštění,
radujme se . .

8. Ať nás nezže věčný plamen,
uchovej nás, Kriste, amen.
Radujme se . . .

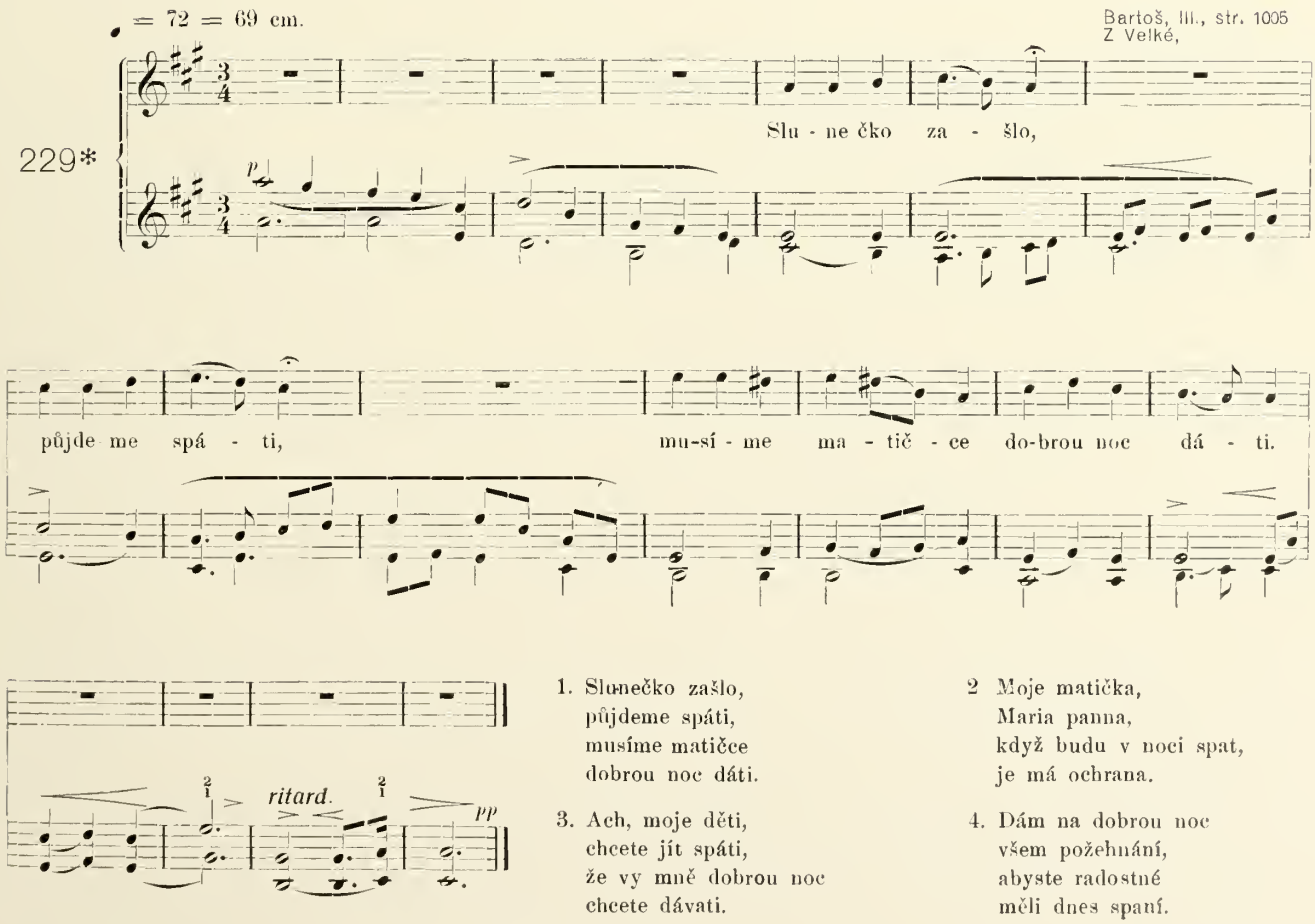

1. Slunečko zašlo,
půjdeme spáti,
musíme matičce
dobrou noc dáti.

2 Moje matička,
Maria panna,
když budu v noci spat,
je má ochrana.

3. Ach, moje děti,
chcete jít spáti,
že vy mně dobrou noc
chcete dávati.

4. Dám na dobrou noc
všem požehnání,
abyste radostné
měli dnes spaní.

Sušil, str. 52
Od Příbora.

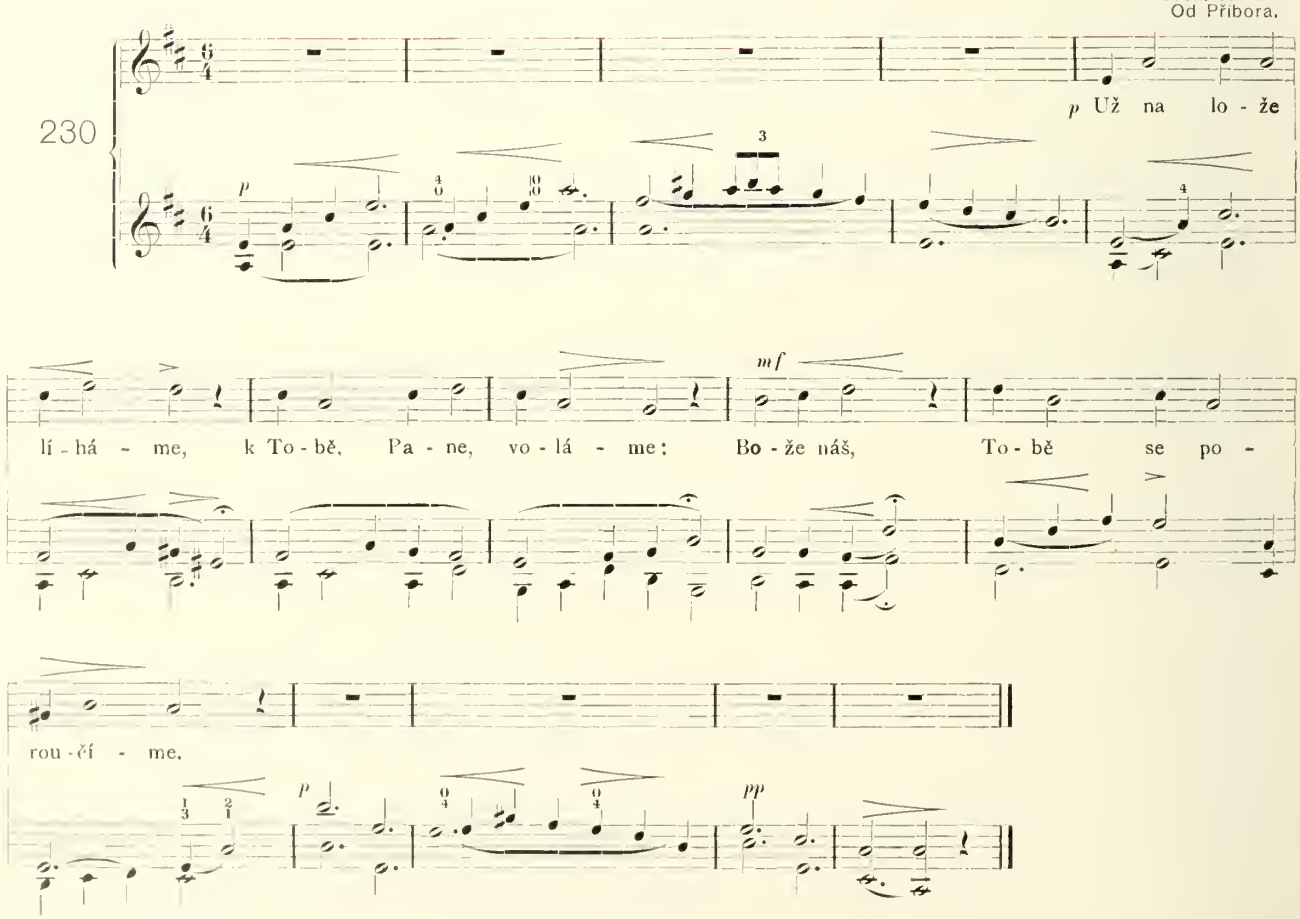

1. Už na lože líháme,
k Tobě, Bože, voláme:
Bože náš,
Tobě se poroučíme.

2. Opatruj nás té noci,
nedej zlému té moci,
Bože náš,
rač nám být nápomocný.

3. Odvrať od nás všechno zlé,
myšlenky nepoctivé,
Bože náš,
Tobě se poroučíme.

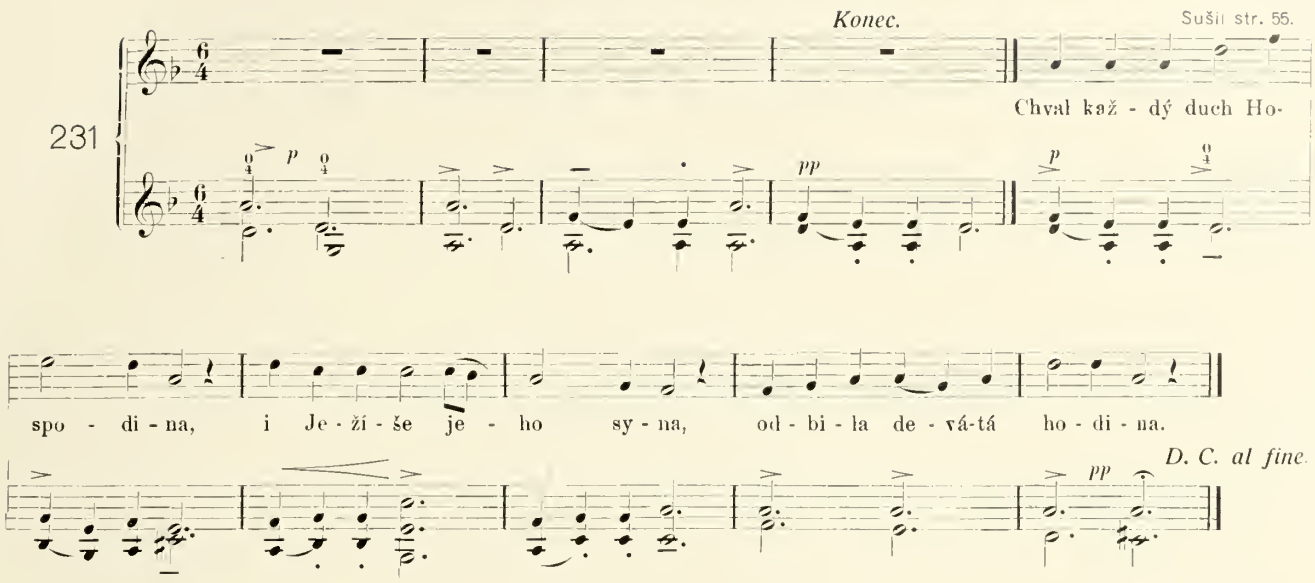

1. Chval každý duch Hospodina
i Ježíše, jeho Syna.
Odbila devátá hodina.

2. Opatrujte světlo, oheň
ať není žádnému škoden.
Odpočiňte s pánem Bohem.

3. Svatý milý Floriane,
této dědiny patrone,
chraň nás od věčného ohně.

4. Svatá panenko Maria,
matko naše milostivá,
pros Ježíše, svého Syna,
by nám ráčil odpustiti,
nás té noci ostříhati,
od neštěstí ochrániti.

Před svítáním zpívá se:

1. Chval každý duch Hospodina,
i Ježíše jeho syna,
odbila již druhá hodina,

2. Odbila druhá hodina
vstávej, vstávej duše věrná
a poklekni na kolena,

3. Vstávej již bude svítati,
máš pána Boha chváliti,
že tě ráčil ostříhati,

PÍSNĚ VLASTENECKÉ.

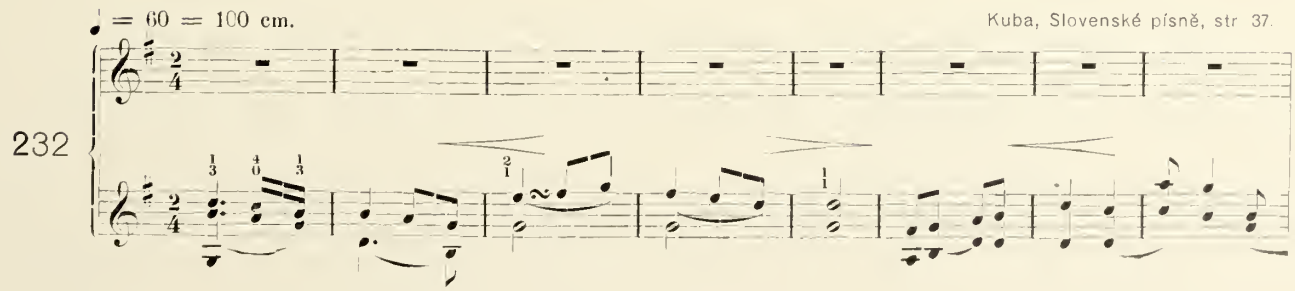

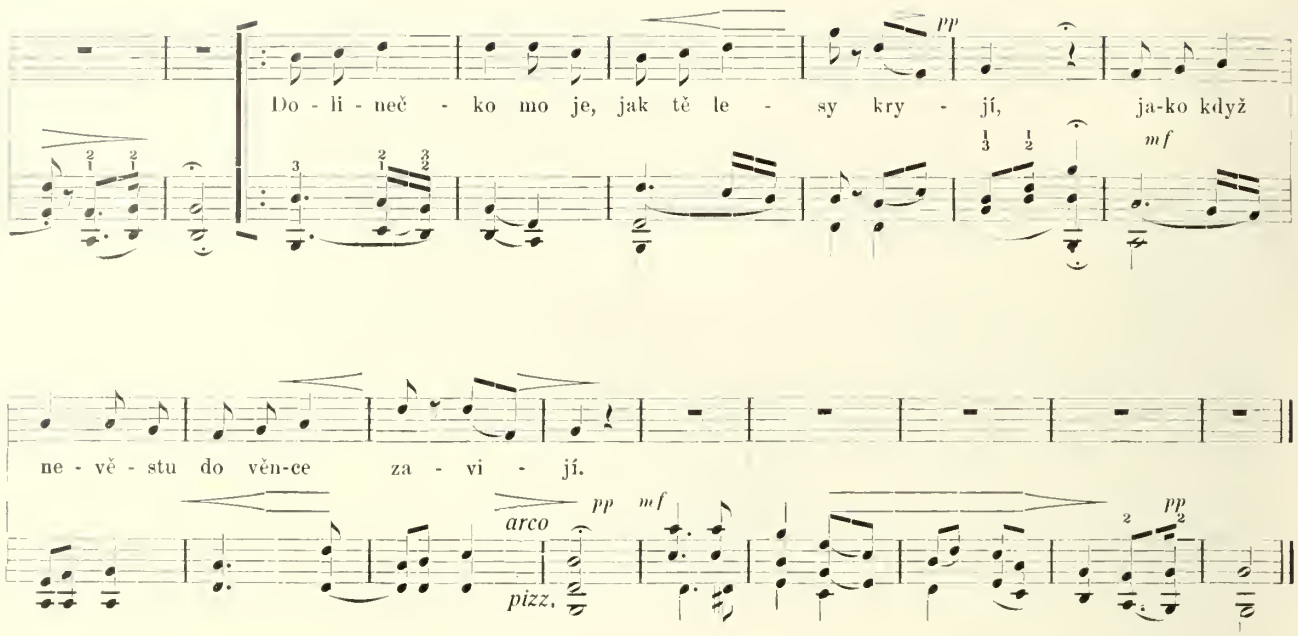

1. Dolinečko moje,
jak tě lesy kryjí,
jako když nevěstu
do věnce zavijí.

2. Ej, horka zelená,
sama jedlovinka,
taká mi vyzíráš
jako z rozmarýnka.

3. Potůček bystroučký,
jen sama čistota,
vesele přes naši
dolinku hrkotá.

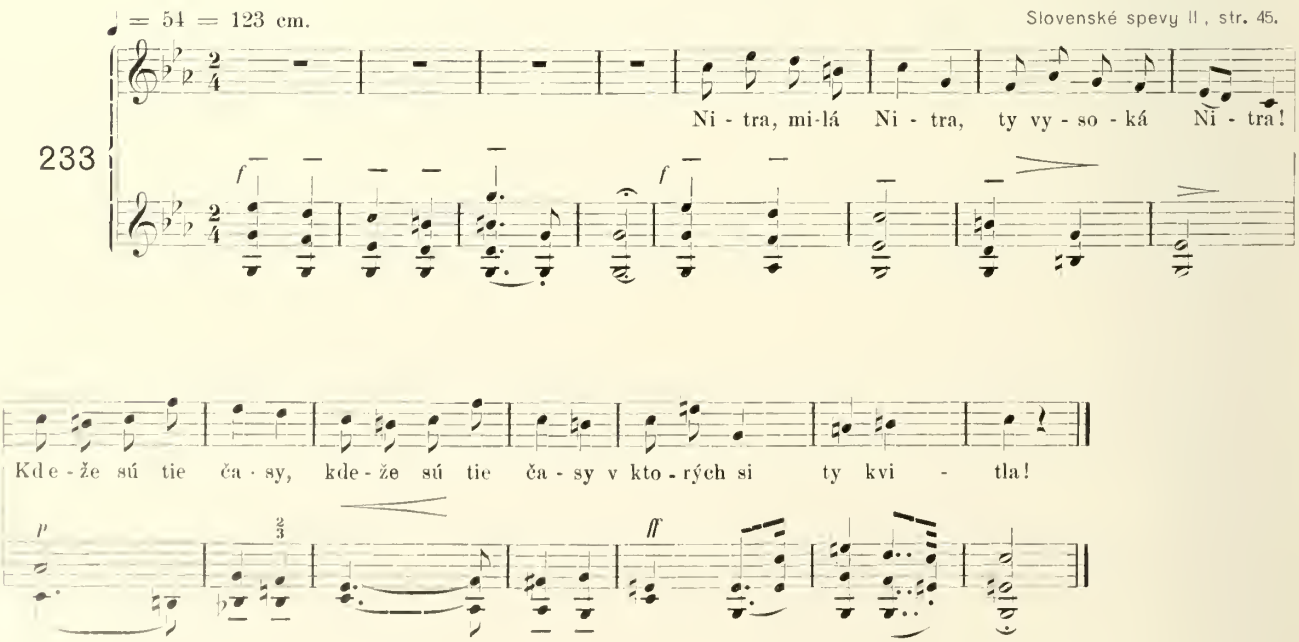

1. Nitra, milá Nitra, ty vysoká Nitra,
kdeže sú tie časy, v ktorých si ty kvitla?

2. Nitra, milá Nitra, ty slovenská máti,
čo pozrem na teba, musím zaplakati.

3. Ty si bola nekdy všeckých krajin hlava,
v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava.

4. Ty si bola sídlo krále Svatopluka,
keď tu panovala jeho mocná ruka.

5. Ty si bola svaté mesto Methodovo,
keď tu našim otcom kázal božie slovo.

6. Teraz tvoja sláva v tóni skrytá leží!
Tak sa časy menia, tak tento svet beží!

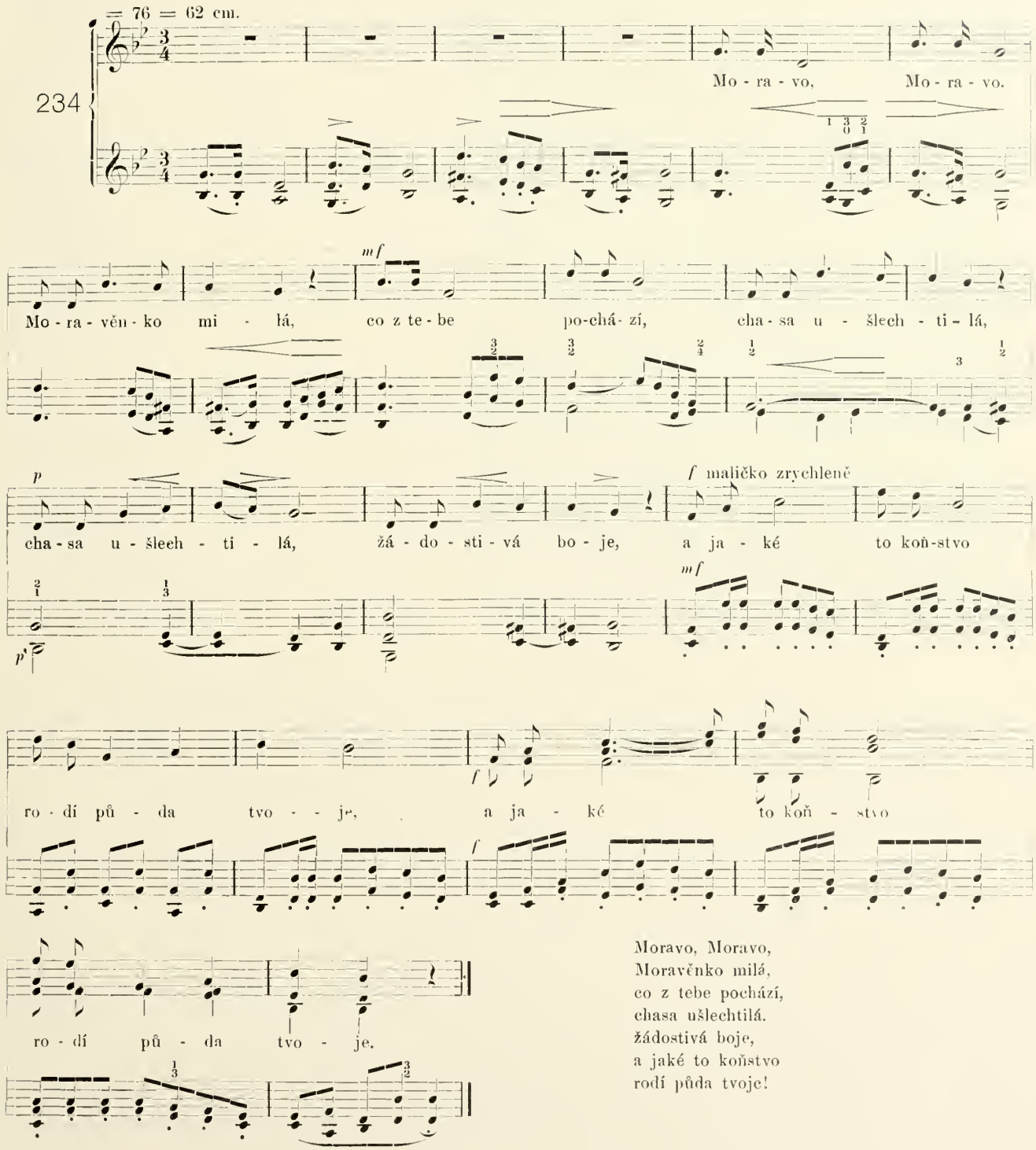

Moravo, Moravo,
Moravěnko milá,
co z tebe pochází,
chasa ušlechtilá.
žádostivá boje,
a jaké to koňstvo
rodí půda tvoje!

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

♩ = 63 = 90 cm. Fr. Škroup.

235

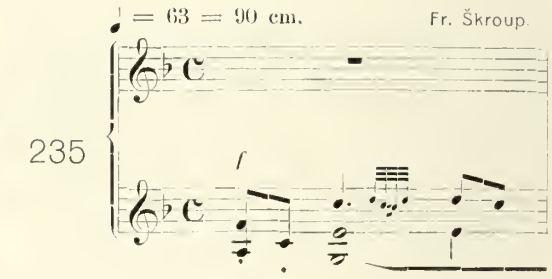

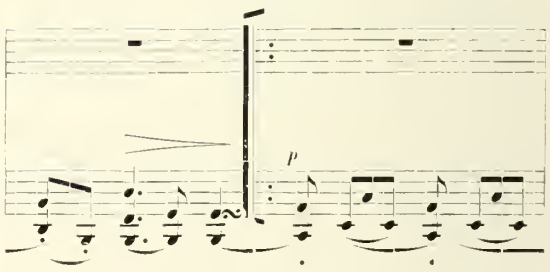

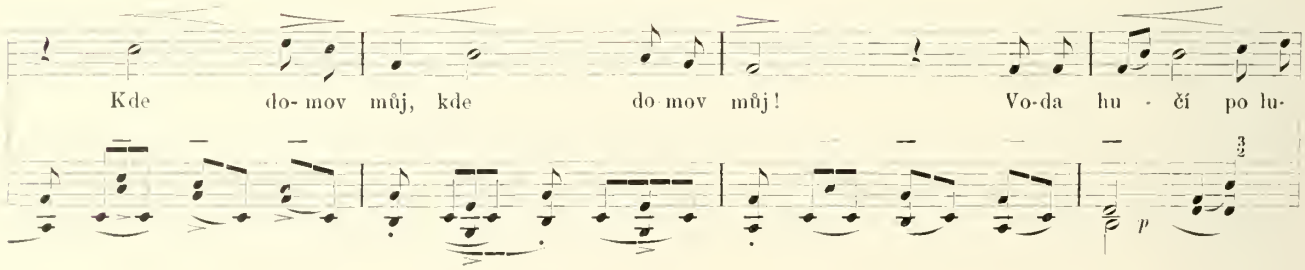

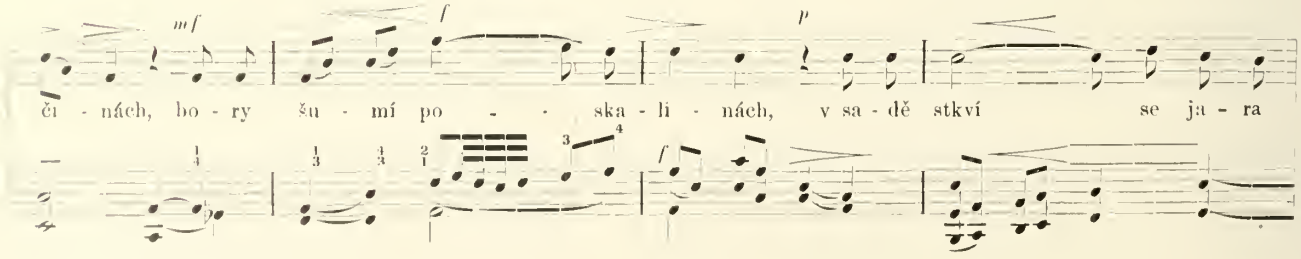

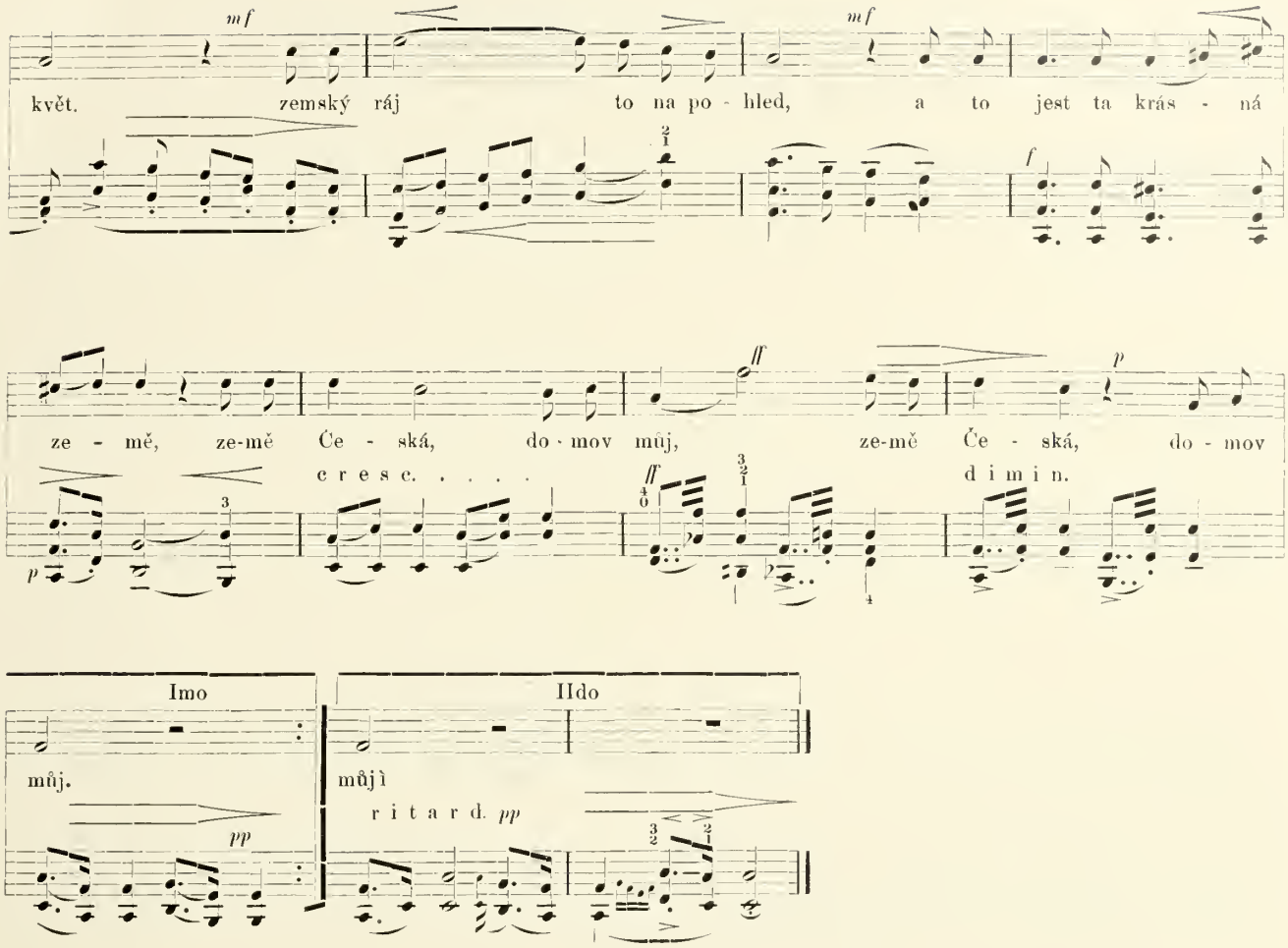

1. Kde domov můj?
Voda hučí po lučinách,
bory šumí po skalinách,
v sadě stkví se jara květ,
zemský ráj to na pohled,
a to jest ta krásná země,
země Česká, domov můj.

2. Kde domov můj?
V kraji znáš-li bohumilém
duše útlé v těle čilém,
mysl jasnou, vznik a zdar
a tu sílu vzdorů zmar,
a to jest ta krásná země,
země Česká, domov můj.

ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Rakouská národní hymna.

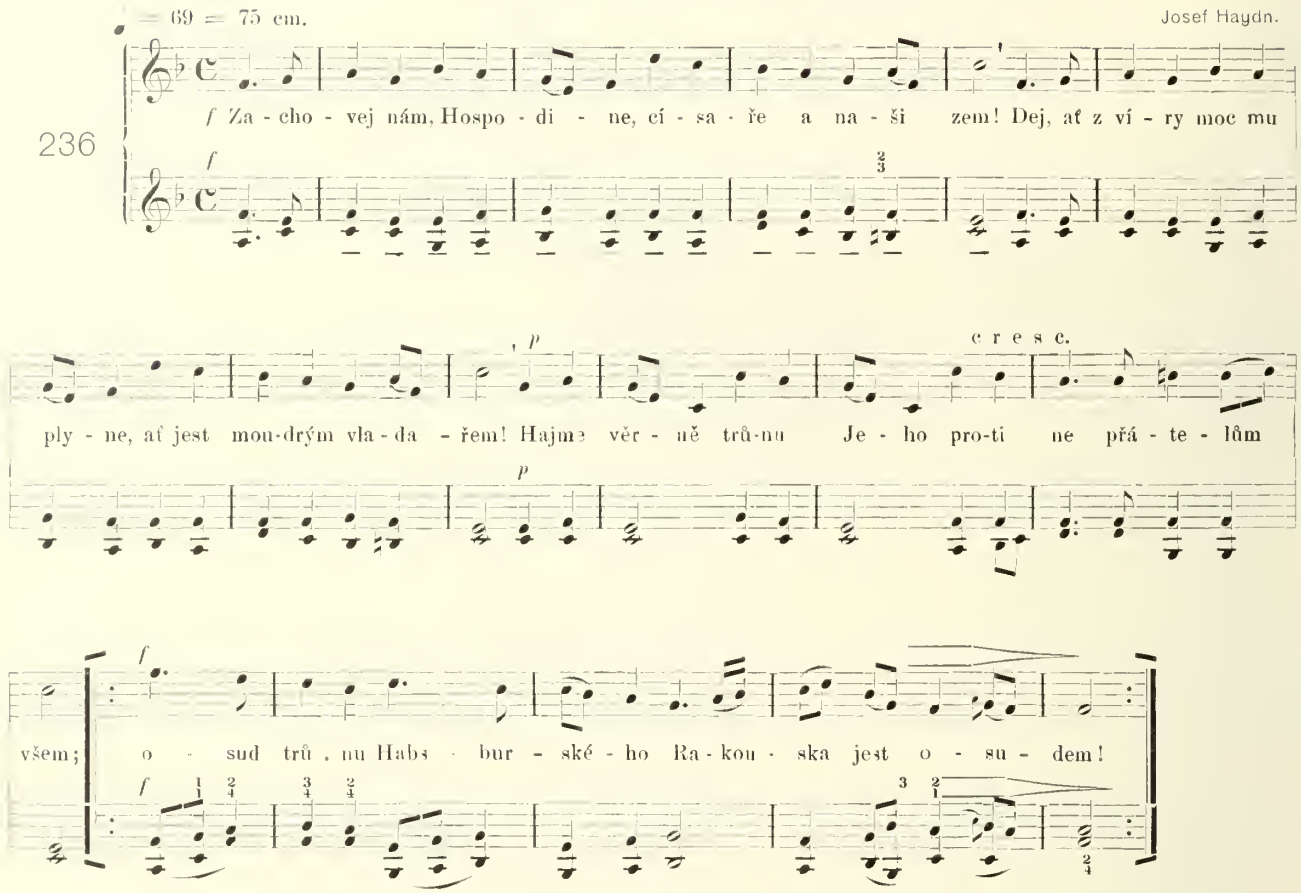

1. Zachovej nám, Hospodine,
Císaře a naši zem!
Dej, ať z víry moc Mu plyne,
ať je moudrám vladařem!
Hajme věrně trůnu Jeho
proti nepřátelům všem;
osud trůnu Habsburského
Rakouska jest osudem!

2. Plňme věrně povinnosti,
chraňme právo počestně,
a když třeba s ochotností
v boj se dejme statečně!
Na paměti vděčně mějme
slávu vojska vítěznou;
jmění, krev i život dejme
za Císaře, za vlast svou!

4. Stůjme k sobě každou chvíli,
svornost jenom moci dá;
spojené kde vládnou síly,
snadno vše se vykoná.
Když se ruka k ruce vine,
pak se dílo podaří;
říš Rakouská nepomine:
sláva vlasti, císaři!

3. Čeho nabyl občan pilný,
vojín zbraní zastávej;
uměním i vědou silný
duch se zmáhej, jasně stkvěj!
Bože, račiž slávy příti,
žehnej vlasti milené;
slunce Tvé nechť v míru svítí
na Rakousko blažené!

Opravy a doplňky.

Čís. 2. Zpívati začne jediný hlas solově, při opakování vpadají ostatní v první polovici písně jednohlasně, ve druhé trojhlasně takto:

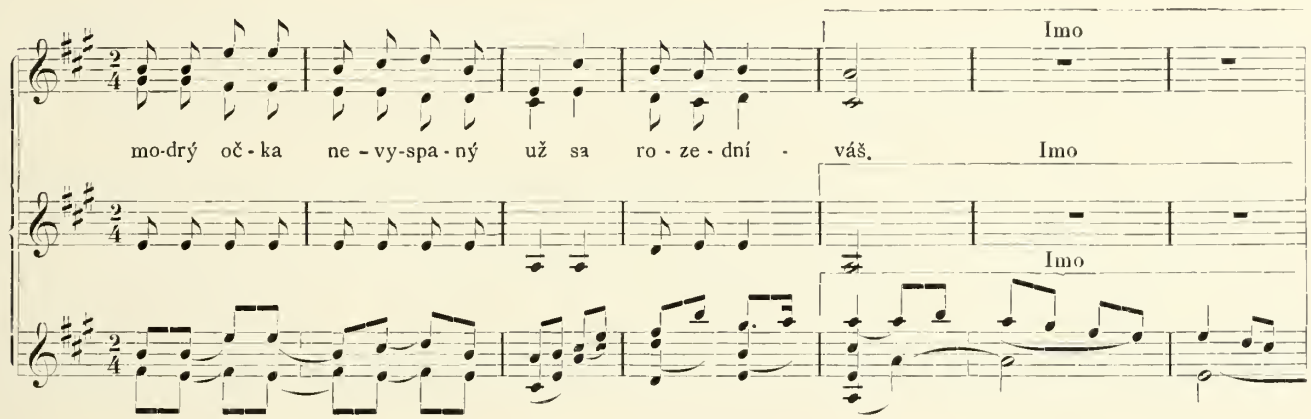

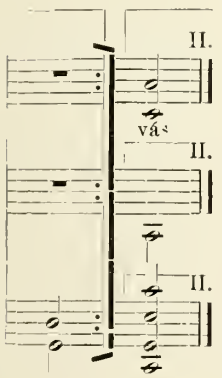

Čís. 3. Píseň začíná zpívati se *mf*, nikoli *pp* V 6. taktě předehry náleží číslice 3 nad horní notu *fis*^{2}, nikoli pod spodní *d*^{1}.

Čís. 7. Ve druhém taktě dohry má státi:

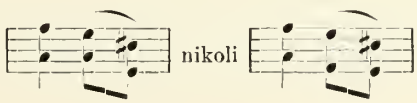

Čís. 14. Při prvním a druhém taktě nápěvu „Na Hrušeckém širém poli„ hrej průvod takto:

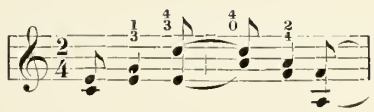

Čís. 15. Pod taktem „jak ho sázela“ mají v průvodě nad notami *e* — *j* státi cifry 1, 3, nikoli 1, 1.

Čís. 16. V taktě „Kdybych tam měl“ je první nota *d*^{2} čtvrtní s tečkou, nikoli osminová a poslední nota má býti *c*^{2}, schází před ní tedy odrážka. V taktě „nemohu tě“ má předposlední nota býti *e*^{2}, nikoli *d*^{2}. V textě pod nápěvem stůj „duša“, nikoli „duše.“ Ve 4. taktě od konce má v průvodě druhý akord býti *h*, *fis*, *dis*, nikoli *h*, *fis*, *d*.

Čís. 17. Tempo 60 udáno jest dle Mälzlova metronomu pro notu půlovou 𝅗𝅥, nikoli pro čtvrtní ♩

Čís. 22. Na straně 24. dole v textu čti „nevyhyne“, nikoli „nevykyne“.

Čís. 26. V předposledním taktě dohry dlužno první repetici vynechati, ve druhé pak podržeti toliko část na levo obrácenou.

Čís. 28. Ve druhém taktě předehry má na první osmině býti f^1, a^1, nikoli d^1 f^1. Na konci nápěvu má býti toliko jedna repetice a to na levo obrácená za slovem „Anna“. Repetice na konci dohry rovněž odpadá.

Čís. 31. Pod 5. taktem nápěvu „pásla“ má poslední souzvuk průvodu býti f^1, d^2 nikoli f^1, d^2.

Čís. 34. V prvním taktě nápěvu má třetí nota c^2 býti čtvrtní, nikoli osminová.

Čís. 35. Pod 3. a 4. taktem nápěvu „on mě pěkně nosí“ hodí se lépe průvod upraviti:

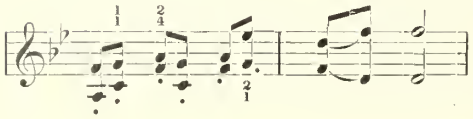
, k taktu 8. takto:
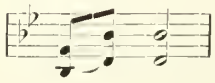
, a 11. tak:
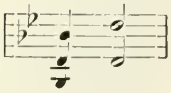

Takt 15. a 16. změniti takto:
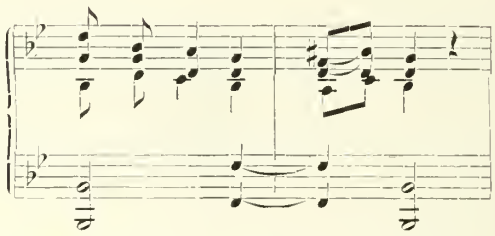

Čís. 38. Průvod při posledních šesti taktech nápěvu budiž takto upraven:
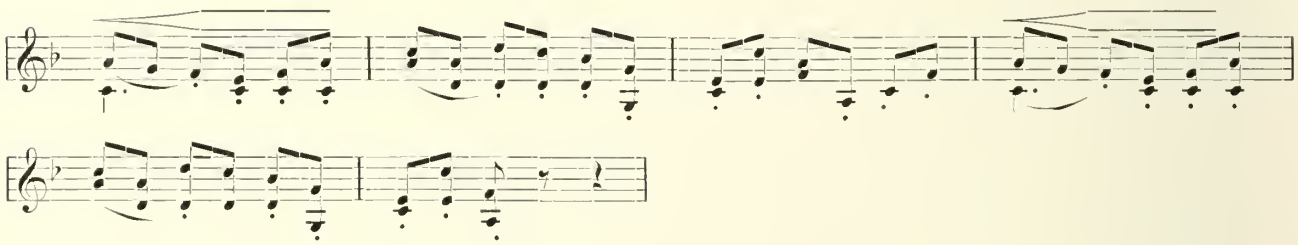

Čís. 50. Čti „koně vraný“, ne „vrany.“

Čís. 67. Ve 3. taktě nápěvu při slově „tráva“ stůj c^2, a^1, nikoli c^2 h^1.

Čís. 70. Pod 8. taktem nápěvu má v průvodě poslední ton býti:

, nikoli

.

V posledním taktě trojhlasého sboru budiž nota

vynechána.

Čís. 75. Ve 4. taktě předehry stůj 1. souzvuk
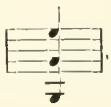
, nikoli

Čís. 77. Pod 8. taktem nápěvu, pod slovem „utínal“ má v průvodě státi:
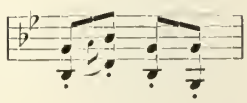
v předposledním taktě má také v průvodu před notou *hes* státi odrážka.

Čís. 94. Pod posledním taktem nápěvu stůj v průvodě první akord
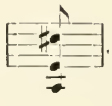
, ne
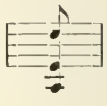

Čís. 95. V prvním taktě dohry poslední souzvuk má býti
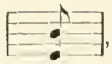
, nikoli
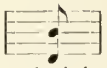

Čís. 102. V 5. taktě nápěvu má na místě poslední noty d^2 státi nota fis^2, tak jako jest v taktě 9.

Čís. 109. Pod 8. taktem nápěvu má býti druhý souzvuk 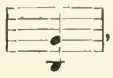 , nikoli 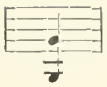

Čís. 111. V posledním taktě průvodu stůj 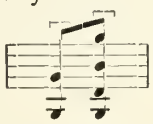

Čís. 117. V posledním taktě průvodu stůj 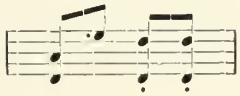

Čís. 125. Pod 9. taktem nápěvu budiž průvod takto opraven: 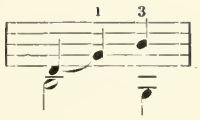

Čís. 126. Poslední souzvuk ve 2. taktě předehry jest , nikoli 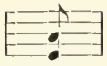

Čís. 127. Poslední 2 takty dohry jsou: 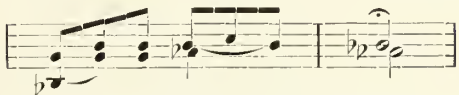

Čís. 129. První čtvrt ve 2. taktě předehry má býti 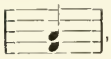 , nikoli 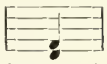 Ve druhém taktě průvodu pod slovem „vraný“ má v poslední čtvrti býti nota *es*, ne *e*. Prstoklad v 5. taktě průvodu má býti tento: 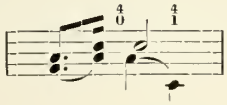 V posledním taktě nápěvu pod slabikou „ný“ (porubaný) opraviti dlužno průvod takto: 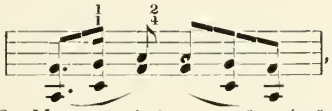 , také v následujícím taktě náležejí první 3 noty pod oblouček

Čís. 130. V posledním taktě nápěvu, pod slovem „zahyne“ hraje průvod velmi slabě, ale hned v následujícím taktě v dohře má státi *f*. V 5. taktě dohry ve druhé čtvrti má býti šestnáctina *hes*^{2}. V prvním taktě dozpěvu má první hlas míti 3 *d*^{2}.

Čís. 133. Předposlední takt „vy o tom ne“ budiž takto opraven. Druhý hlas na všechny 4 slabiky notu *a*^{1}, třetí hlas na slabiku „tom“ notu *fis*^{1}, v průvodě pak: 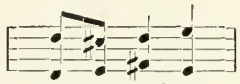

Čís 135. Ve druhém taktě předehry schází na první osmině nota *a*, má tam býti trojzvuk 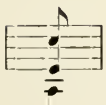 V posledním taktě nápěvu má 3. hlas míti notu půlovou , ne čtvrtní.

Čís. 137. Tempo písně jest: M. m. ♩ = 66 = 82 cm. V 5. taktě od konce má cifra 3 státi nad notou *fis*, ne až nad notou *j*. Dozpěv zpívá se stále slaběji a končí se korunkou.

Čís. 138. Ve druhém taktě nápěvu (o mě) má pod slabikou „mě“ státi souzvuk 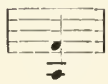 nikoli 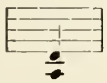 Ve 3. sloze textu má státi „plakal“, nikoli „pakál.

Čís. 139. V prvním taktě předehry má druhý souzvuk býti 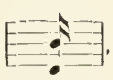 , nikoli 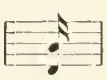 a nad poslední notou tohto taktu mají státi cifry $^2_1$, nikoli $^8_1$:

Čís. 140. V prvním taktě jest 1. čtvrt: 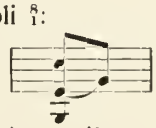

Čís. 146. Pod 11. taktem nápěvu „slzami“ mají v průvodu na druhém místě státi tytéž dvě noty (*es. f*), co na místě prvním.

Čís. 147. Ve 2. taktě předehry má 1. triola býti takto: 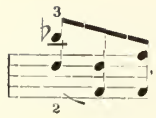 tedy poslední ton f^1 f^2, nikoli a^1 f^2.

Čís. 148. Ve 4. taktě před koncem má poslední sozuvuk býti f^1—d^2, nikoli f^1—c^2

Čís. 155. Poslední takt dohry budiž tímto zaměněn: 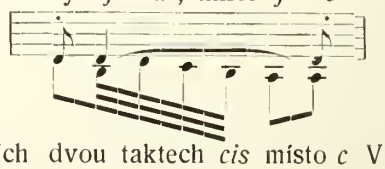

Čís. 156. Dohru zakončí v A dur, hraj tedy v posledních dvou taktech *cis* místo *c* V posledním akordu trojhlasého sboru schází nota 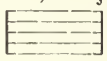 pro 3. hlas.

Čís. 175. Druhá čtvrt v průvodu pod předposledním taktem nápěvu má míti oktávu e^1—e^2, nikoli nonu e^1—f^2.

Čís. 180. V předposledním taktě nápěvu má státi na slova „už není“ *d*—*e*, nikoli *fis*—*e*. Ve třetím taktě před koncem znaménko ♭ nepatří do druhého hlasu před notu *cis*, nýbrž do třetího hlasu před notu *h*.

Čís. 182. V posledním taktě dohry má státi celá nota d^1, tak jako je v předposledním, nikoli f^1.

Čís. 184. Pod 4. taktem nápěvu má v průvodě poslední souzvuk býti *hes* –*f*, ne *a*—*f*. V poznámce pod čarou na str. 193 má státi „od řeky“, ne „od řek.“

Čís. 187. V předposledním taktě dohry schází nad dvěma posledními notami oblouček a nad posledním taktem mají státi číslice 2, 1, 3, nikoli 2, 1, 1.

Č. 188. Ve 2. taktě předehry dlužno odstraniti tečku pod poslední notou d^2. V posledním slově textu 1. slohy schází písmeno *č* (makovičku).

Čís. 190. Z kraje jest chybně otištěno č. 180, má býti 190. Pod 2. taktem nápěvu („zelený“) ma v průvodě 1. souzvuk býti *f*—*a*, nikoli *d*–*f*. Ve 3. a ve 4. sloze textu čti „šohajé“, ne „šohajové“.

Čís. 192. V 18. taktě dlužno v průvode vynechati ve trojzvuku *j*—*d h* notu d^1.

Čís. 197. Ve 4. taktě předehry má druhý hlas na druhé čtvrti míti notu es^2, ne c^2 a pod 3. taktem nápěvu pod slovy „z Dunaje“ má průvod býti tento: 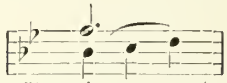

Čís. 200. Pod 5. taktem nápěvu, pod slovy „já naše dvérečka“ jest nesprávně vytištěn prstoklad pod předposledním souzvukem 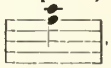 , patří tam číslice $\frac{3}{4}$ a nikoli $\frac{1}{3}$.

Čís. 211. Nápěv má se opakovati bez předehry, má tedy na začátku nápěvu státi repetice. Tak také při č. 212.

Čís. 214. V předposledním taktě dohry, (lmo) nemá znaménko *tr* (trilek) státi nad notou *e*, nýbrž dole pod notou *h*.

Čís. 215. Ve druhém taktě předehry má státi takto: 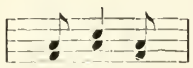 a nikoli takto: 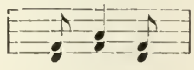

Pod posledním souzvukem *a* - *f* na té stránce (227.) má státi tečka.

Čís. 216. V prvním souzvuku jenom dolní dva tony hrají se piccikato, horní hrají se smyčcem.

Čís. 219. Před č. 219. na str. 232 vynechal sazeč nadpis nového oddílu: Písně náboženské.“

Čís. 231. V prvním taktě předehry má první ton *a* býti zdvojnásoben a to tak, že jedno *a* hraje se na prázdné struně, druhé pak flageolletem, když dotkneme se lehounce 4 prstem struny *d* v tom místě, kde hrává se tam *a*. Tak má býti také zdvojnásobem druhý ton *d* ovšem na strunách *d* a *j*

Čís. 234. V předposledním taktě průvodu má 1. čtvrt býti takto: 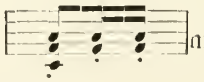 nikoli 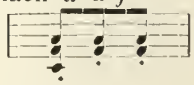

Čís. 236. V první sloze textu má na 4. řádku býti slovo „moudrým“, nikoli „moudrám.“

SEZNAM PÍSNÍ.

A. Dle oddílů.

Číslo		Strana
	I. Píseň úvodní.	
1.	Zpívej si děvčátko	3
	II. Den, noc.	
2.	Oj, ráno, ráno	5
3.	Už je slunko z téj hory ven	5
4.	Vstávej hore, už je den	6
5.	Sadaj, slunko, sadaj	7
6.	Sviť, měsíčku, jasno	8
7.	Měsíčku, měsíčku, jak mi pěkně svítiš	8
8.	Vysoko hvězdička	9
	III. Kvítí, zahrádka, studánka.	
9.	Sadila fialenku v roli	11
10.	Červená modrá fiala	12
11.	Proč, kalino, v struze stojíš	12
12.	Rozmarýn, růže s lilijí	13
13.	Na vyškovském mostě	14
14.	Na Hrušeckém čirém poli	15
15.	Před naše zahrádka pletená	16
16.	a) Před vaší je zahrádečka	17
16.	b) Před vaší je zahrádečka	61
17.	Studénko sroubená	18
18.	Pod tím naším okenečkem	19
	IV. Kravičky, ovečky.	
19.	Tú, tú, tú, děvčata, děvčata	21
20.	Ten náš slouha	22
21.	Hoj-že hoj, krávy moje, hoj	23
22.	Skubejte, kravičky, na úhoře	23
23.	Louka široká, tráva zelená (Hojákání).	24
24.	Okolo Jarošova	25
25.	Ej, hoja, hoja, tovaryško věrná moja	25
26.	Hoja, hoja, ty Madlenko Mlýnkova	26
27.	Páslo děvče krávy	27
28.	Ej, kde jsi byla, Andulenko, Anna	28
29.	Jdou kravičky, jdou	29
30.	Ovčáci, pasáci	30
31.	Pásla ovečky v zeleném háječku	30
32.	Ráda, ráda, mé zlaté ovečky	31
33	Běžela ovečka	32
	V. Koně.	
34.	Keď som bol malučký pacholíček	34
35.	Mám já koníčka šimla	35
36.	Až já pojedu přes ten les	36
37.	Já mám koně, vrané koně	36
38.	Čí to koníčky, čí to	37
39.	Kdybych já věděla, či jsou to koníčky	38
40.	A já sám, vždycky sám	38
41.	Já mám koně, vrané koně	39
42.	Když jsem já ty koně pásl	40
43.	Moje koně vraný, lysý	41
44.	To je, Bože, to je potěšení moje	41
45.	Šohaji, šohaji, vaši tě hledají	43
46.	Pověz ty mně, panenko	44
47.	Kolem našich oken tam teče voda dobrá	45
48.	A já to dobře vím, že já dnes vydržím	45
49.	Ej, koně, koně, koníčky vrané	46
50.	Pásl Janko, pásl koně	46
51.	Stoji borovénka borová	48
	VI. Vozba, orba.	
52.	Vymiň, vymiň, pošta jede	49
53.	Jede Kudrna okolo Brna	49
54.	Vápeník jede	52
55.	Ani jsem si bičička nenamazal	52
56.	Já jsem forman, to já dobře vím	53
57.	Ide ťažký furman k nám	54

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Číslo Strana

58. Jel synek orati 55
59. U panského dvora náš Vitoušek orá . 56
60. Ach, synku, synku, doma-li jsi . . 57
61. Orala, orala sivýma volkama . . 58
62. Vy, sedláci, nic nedbáte . . . 59

VII. Sečení trávy.

63. Čí je to lučenka nekosená . . . 66
64. Mám já lúčku v hlubokej doline . . 67
65. A mám já lúčenku při vršíčku . . 68
66. Mám já korenku, nesenku . . . 68
67. Lúka sečená tráva zelená . . . 70
68. Na louce travičku kosci kosí . . 71
69. Čí je to jetelinka 72
70. Jetelíčku náš 73
71. Jetelinko drobná 74
72. Travička zelená, vyrostaj z korena . 75
73. Tak jsem ráda, že jsem zdráva . . 76
74. Anička, dušička, kde si bola . . 77
75 Včera neděle byla 78
76. Nebanovala bych 79
77. Keď som trávu kosil 79

VIII. Dožinky.

78. Kdosi na mě volá 81
79. Ej, žito, žito, zelené žito . . . 82
80. Žněte, žněte, sedláčkovi ženci . . 84
81. Náš pan děkan, hodný pán . . . 85
82. Už slunéčko kolem jde . . . 87
83. Poledně, poledně, lebo ťa nebývá . 88
84. Žaj, srpečku, žaj 89
85. Máme my dobrého Líšenského pána . 91
86. Ty, skleničko skleněná 91
87. Pane náš, pane náš 93
88 Panímámo, ženci jdou 94
89. Už jsme sežali, už nic nemáme . . 95
90. Panímámo zlatá, otvírejte vrata . . 97
91. Přines nám, sedláčku, vína džbán . 98
92. Zdrávo, pole, zůstávaj 99

IX. Písně žertovné.

(Pochodové, tělocvičné, taneční.)

93. Šlo děvčátko pro vodu 101
94. Nechoď, synku, pres voděnku . . 102
95. Mykni sa, ty synečku, mykni . . 102
96. Cez zelené žitečko voda tečie . . 103
97. Hory, hory, hory černé 104

Číslo Strana

98. Služ, Jeníčku, služ u nás . . . 105
99. Co to dívča hovoří , . . . 106
100. Ja som dobrý remeslník . . . 107
(Směs I., čís. 101—111)
101. Neuhodne, aby hádal 108
102. Čí je to děvče na tom vršku . . 109
103. Anička, nepolívej chodníčka . . . 110
104. Mlynáři, šafáři 110
105. Haničko z Tejna, nechoď do mlejna . 111
106. Něco za petržel, něco za křen . . 111
107. Išly tři panny, šly na maliny . . 112
108. Vždycky jsem ti říkávala . . . 113
109. Liboce sa, liboce 114
110. Hop, holka z Podolí 115
111. Hop, Kačka, mazaj boty . . . 116
(Směs II., č. 112—123.)
112. Byl jeden gajdoš 119
113. Sel dudáček hráti na hody . . . 118
114. Když jsem já byl malý chlapec . . 119
115. Šláp' jsem ti na nožičku . . . 119
116. Naše koza strakatá 120
117. Aj, děvče, zima je ti 120
118. Nade dvorem pode dvorem . . . 121
119. Janek můj, vozil hnůj 122
120. Nařezal sečky do opálečky . . . 122
121. Dceruško sousedova, máš-li ty husy doma 123
122. Pojď, synečku, pojď, holečku . . 123
123. Šel kocúrek do Sobůlek . . . 124

X. Písně vojenské.

124. Co, vy páni myslíte 126
125. Šohajíček koně zavírá 127
126. Veselý, maměnko, veselý dvůr máte . 128
127. Všichni utíkají, že se vojny bojí . . 129
128. Až, synečku, z vojny půjdeš . . . 130
129. Oj, koníčku vraný 131
130. Kolíne, Kolíne 133
131. Ty Hradišťské kasárny 134
132. Z pozahor slunce vychází . . . 134
133. Matičko, matičko, jak vy tvrdě spíte . 135
134. Těžko mě matička vychovala . . 136
135. V Olomouci v skrajnim domě . . 138
136. Přineste mi vojansky mondore . . 139
137. Budeš plakat, naříkat 140
138. Neplačte vy pro mě 141
139. Smutné časy nastávají 142
140. Ten Sebranský kostelíček . . . 143

Číslo Strana

141. K horám, chlapci, k horám . . . 144
142. Jsme my to chasníci 145
143 Spadla mi šavlička 147
144 Rodiče, rodiče, může vám líto být . 148
145. Ach, maměnko milá, pomozte mi z vojny 149
146. U Dunaja u Přešpurka je kasárna nová 150
147. Stojí bříza prostřed lesa . . . 151
148. Na trávníčku na zeleném . . . 153
149. Nebude z Janoška voják . . . 154
150. Zle s tebou synečku 155
151. Kdybys byl, Jeníčku, poslouchal matičku 157

XI. Písně svatební.

152. Věj, větříčku, po dolině . . . 159
153. Po doline tichý vetrík povieva . . 160
154. Zeleňaj sa, zeleňaj, travičko zelená . 161
155. Chystejte misky, talíře 162
156. Vítám já vás, páni hosti . . . 164
157. Otče náš všemohoucí 165
158. Ej, hody, hody, slavné hody . . . 166
159. Polívečka hovězí, můj synečku, nejez ji 167
160. Už jsem se já naučila 168
161. Budiž slavně zveleben 169
162. Červená bílá arcista 170
163. Dej nám pán Bůh zdravička . . . 171
164. Vstaň, nevěsto, podívej se . . . 172
165. Muzikanti, co děláte 173
166. Když jste nás pozvali 175
167. Co pak je to za veselí 175
168. Proč pak, ty nevěsto, smutná sedíš . 176
169. Ach vy milé pentličky 177
170. Je-li tady kdo z rodiny 177
171. Nevěsto, Nevěsto, ej veselou svatbu máš 178
172. Odbírej, Aničko, svoje majetnosti . . 179
173. Dočkaj, zastav na malú chvilčičku . 180
174. Aj líto, líto, má stará maměnko . . 181
175. Oj, mamo, mamo, maměnko milá . . 181
176 S pánem Bohem tomu domu . . 183
177. Loučení, Loučení 184
178. Pán Bůh vám, přátelé, zaplať . . 185

XII. Písně elegické.

179. Trávo zelená 187
180. Měla jsem kvítek, nemám nic . . 188
181. Vedla jsem si vedla 189
182. Zahučaly hory 190

Číslo Strana

183. Vánoce, vánoce, skoro-li budete . . 191
184. Teče voda teče cez Velecký majír . 192
185. V dobrém jsme se sešli . . . 193
186. Ze země jsem na zem přišel . . . 195
187. Boli chlapci, boli 196
188. Tatíčku starý náš 197
189. Na tom světě nic stálého . . . 198
190. Hajíčku zelený, kdo tě hájit bude . . 199
191. Ja som bača velmi starý (a) . . . 200
192. „ „ „ „ „ (b) . . . 202
193. Na osice lístek vadne 203
194. Až já umru, co mně dáte . . . 204
195. Hopsa, Zuzka, srdce moje . . . 205
196 Fuč, větříčku, z podolé 206
197. Foukej, větříčku, z Dunaje . . . 206
198. Když jsem já šel přes hory . . . 207
199. Šel bych k vám v neděli . . . 208
200. Nechoď k nám, synečku . . . 209
201. Jenom ty mně, má panenko, pověz . 210
202. Ta kněždubská věž 211

XIII. Ballady, legendy.

203. Zakázali na vojnu 213
204. Sestra bratra vystrojila 214
205. Ej, cós porobil, Janku, zlého . . . 215
206. Zlá, Janošku, zlá novina . . . 216
207. Ten prešpurský mýtný 217
208. Letěl, letěl roj 219
209. Na mšu svató zvónijó 220
210. Sládečkovy koně 222
211. V zeleném hájku u studánky . . 223
212. Vím já lučinu širokou 323
213. Šeľ jest pán Bůh, šel do ráje . . 224
214. Pásel Janko dva voly na zeleném úhori 226
215. Pásl Janko dva voly u hája . . . 227
216. Byltě jeden člověk 228
217. A. Svatý Jiří po horách chodíval (průvod houslový) 229
B. dto. (harm. Frant. Musil) . . . 230
C. dto. (harm. Ant. Vorel) . . . 230
218. Svatý Lukáš, malíř Boží . . . 231

XIV. Písně nábožné.

219. Minula noční hodina 232
220. Ve jménu Otce i Syna 233
221. Nad Hostýnskou horou 234

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Číslo		Strana
222.	O hory, kopce a doliny	235
223.	Horo krásná, spanilá	236
224.	Bože Abrahámův	237
225.	Hle, přijde Pán, Spasitel náš	238
226.	Narodil se Kristus Pán	239
227.	Jak jsi krásné, neviňátko	239
228.	Den přeslavný jest k nám přišel	240
229.	Slunečko zašlo	241
230.	Už na lože liháme	242
231.	Chval každý duch Hospodina	243

XV. Písně vlastenecké.

232.	Dolinečko moje, jak tě lesy kryjí	243
233.	Nitra, milá Nitra	244
234	Moravo, Moravo, Moravěnko milá	245
235.	Kde domov můj	246
236.	Zachovej nám, Hospodine	248

B. V abecední řadě.

	Číslo	Strana
A		
A já sám, vždycky sám	40	38
A já to dobře vím	48	45
Aj, děvče, zima je ti	117	120
A, líto, líto, má stará maměnko	174	181
Ach, maměnko milá	145	149
Ach, synku, synku	60	57
Ach, vy milé pentličky	169	177
A mám já lúčenku	65	68
Anička, dušička	74	77
Anička, nepolívaj chodníčka	103	110
Ani jsem si bičička nenamazal	55	52
Až já pojedu přes ten les	36	36
Až já umru, co mně dáte	194	204
Až, synečku z vojny půjdeš	128	130
B		
Bežela ovečka	33	32
Boli chlapci boli	187	196
Bože Abrahámův	224	237
Budeš plakat, naříkat	137	140
Budiž slavně zveleben	161	169
Byl jeden gajdoš	112	116
Byltě jeden člověk	216	228
C		
Cez zelené žitečko voda teče	96	103
Co pak je to za veselí	167	175
Co to dívča hovoří	99	106
Co vy, páni, myslíte	124	126
Č		
Červená bílá arcista	162	170
Červená modrá fiala	10	12
Čí je to děvče	102	109
Čí je to jatelinka	69	72
Čí je to lúčenka nekosená	63	66
Čí to koníčky, čí to	38	37
D		
Dceruško sousedova	121	123
Dej nám pán Bůh zdravíčka	163	171
Den přeslavný jest k nám přišel	228	240
Dočkaj, zastav	173	180
Dolinečko moja, jak tě lesy kryjí	232	243
E		
Ej, cós urobil Janku zlého	205	215
Ej, hody, hody, slavné hody	158	166
Ej, hoja, hoja, tovaryško věrná moja	25	25
Ej, kde jsi byla, Andulenko, Anna	28	28
Ej, koně, koně, koníčky vrané	49	46
Ej žito, žito, zelené žito	79	82
F		
Foukej, větříčku, z Dunaje	197	206
Fuč, větříčku, z podolé	196	206
H		
Hájičku zelený, kdo ťa hájit bude	190	199
Haničko z Tejna	105	111
Hle, přijde Pán, Spasitel náš	225	238
Hoj, že hoj, krávy moje, hoj	21	23
Hoja, hoja, ty Madlenko Mlýnkova	26	26
Hop, holka z Podolí	110	115

	Číslo	Strana
Hop, Kačka, mazaj boty	111	116
Hopsa, Zuzka, srdce moje	195	205
Horo krásná, spanilá	223	236
Hory, hory, hory černé	97	104

CH

Chystejte misky, taliře	155	162
Chval každý duch Hospodina	231	243

I

Ide ťažký furman k nám	57	54
Išly tři panny	107	112

J

Já mám koně, vrané koně, pasou se mi	37	36
Já mám koně, vrané koně, to jsou koně mé	41	39
Já jsem forman, to já dobře vím	56	53
Jak jsi krásné, neviňátko	227	239
Janek můj vozil hnůj	119	122
Já som bača velmi starý (A)	191	200
„ „ „ „ „ (B)	192	202
Ja som dobrý remeslník	100	107
Jdou kravičky, jdou	29	29
Jede Kudrna okolo Brna	53	49
Je-li tady kdo z rodiny	170	177
Jel synek orati	58	55
Jenom ty mně, má panenko, pověz	201	210
Jetelíčku náš	70	73
Jetelinko drobná	71	74
Jsme my to chasníci	142	145

K

Keď som bol malučký pacholíček	34	34
Keď som trávu kosil	77	79
Kde domov můj	235	246
Kdosi na mě volá	78	81
Kdybych já věděla čí jsou to koničky	39	38
Kdybys byl, Jeníčku, poslouchal matičku	151	157
Když jsem išél pres hory	198	207
Když jsem já byl malý chlapec	114	119
Když jsem já ty koně pásl	42	40
Když jste nás pozvali	166	175
K horám, chlapci k horám	141	144
Kolem našich oken	47	45
Kolíne, Kolíne	130	133

	Číslo	Strana

L

Letěl, letěl roj	208	219
Liboce sa liboce	109	114
Loučení, loučení	177	184
Louka sečená, tráva zelená	67	70
Louka široká, tráva zelená	23	24

M

Mám já koníčka šimla	35	35
Mám já kosenku	66	68
Mám já lúčku v hluboké dolině	64	67
Máme my dobrého Líšenského pána	85	91
Matičko, matičko, jak vy tvrdě spíte	133	135
Měla jsem kvítek, nemám nic	180	188
Měsíčku, měsíčku, jak mi pěkně svítíš	7	8
Minula noční hodina	219	232
Mlynáři, šafáři	104	110
Moje koně, vraný, lysý	43	41
Moravo, Moravo	234	245
Muzikanti, co děláte	165	173
Mykni sa, ty synečku, mykni	95	102

N

Na hrušeckém čirém poli	14	15
Na louce travičku kosci kosí	68	71
Na mšu svató zvónijó	209	220
Na osice lístek vadne	193	203
Na tom světě nic stálého	189	198
Na trávníčku na zeleném	148	153
Na vyškovském mostě	13	14
Nad Hostýnskou horou	221	234
Nade dvorem, pode dvorem	118	121
Narodil se Kristus Pán	226	239
Nařezal sečky	120	122
Náš pan děkan hodný pán	81	85
Naše koza strakatá	116	120
Nebanovala bych	76	79
Nebude z Janoška voják	149	154
Nechoď k nám, synečku	200	209
Nechoď, synku, pres voděnku	94	102
Neplačte vy pro mě	138	141
Neuhodne, aby hádal	101	108
Nevěsto, nevěsto, ej, veselou svatbu máš	171	178

	Číslo	Strana
Ň		
Něco za petržel, něco za křen	149	154
Nitra, milá Nitra	233	244
O		
Odbírej, Aničko, svoje majetnosti	172	179
O hory, kopce a doliny	222	235
Oj, koníčku vraný	129	131
Oj mamo, mamo, maměnko milá	175	181
Oj ráno, ráno, kde se's vzalo	2	5
Okolo Jarošova teče voděnka troja	24	25
Orala, orala sivýma volkama	61	58
Otče náš všemohouci	157	165
Ovčáci, pasáci	30	30
P		
Pán Bůh vám, přátelé	178	185
Pane náš, pane náš	87	93
Panímámo zlatá, otvírejte vrata	90	97
Panímámo, ženci jdou	88	94
Pásl Janko dva voly na zeleném úhori	214	226
Pásl Jano dva voly u hája	215	227
Pásl Janko pásl koně	50	46
Pásla ovečky v zeleném hájíčku	31	30
Páslo děvče krávy	27	27
Po doline tichý vetrík povieva	153	160
Pod tím našim okenečkem	18	19
Pojď, synečku, pojď, holečku	122	123
Poledne, poledne, nebo tě nebývá	83	88
Polivečka hovězí	159	167
Pověz ty mně, panenko	46	44
Proč, Kalino, v struze stojíš	11	12
Proč pak ty, nevěsto, smutná sedíš	168	17
Před naše zahrádka pletená	15	16
Před vaší je zahrádečka (A)	16	17
„ „ „ „ (B)	16 (b)	61
Přines nám, sedláčku, vína džbán	91	98
Přineste mi vojansky mondore	136	139
R		
Ráda, ráda, mé zlaté ovečky	32	31
Rodiče, rodiče, může vám lito být	144	148
Rozmarýn, růže s lilií	12	13
S		
S pánem Bohem	176	183
Sadaj, slnko, sadaj	5	7
Sadila, sadila	9	11
Sestra bratra vystrojala	204	214
Sládečkovy koně	210	222
Slunečko zašlo	229	241
Služ, Jeníčku, služ u nás	98	105
Smutné časy nastávají	139	142
Spadla mi šavlička	143	147
Stojí borovénka borová	51	48
Stojí bříza prostřed lesa	147	157
Studénko sroubená	17	18
Svatý Jiří, A (průvod houslový)	217 A	229
„ „ B (průvod na varhany)	217 B	230
„ „ C „ „ „	217 C	230
Svatý Lukáš, malíř Boží	218	231
Sviť, měsíčku, jasno	6	8
Š		
Šel bych k vám v neděli	199	208
Šel dudáček hráti na hody	113	118
Šel jest pán Bůh	213	224
Šel Kocúrek do Sobůlek	123	124
Škubejte, kravičky, na úhoře	22	23
Šláp' jsem ti na nožičku	115	119
Šlo děvčátko pro vodu	93	101
Šohaji, šohaji, vaši tě hledají	45	43
Šohajíček koně zavírá	125	127
T		
Tak jsem ráda, že jsem zdráva	73	76
Ta kněždubská vež	202	211
Tatíčku starý náš	188	197
Teče voda, teče pres velecký majír	184	192
Ten prešpurský mýtný	207	217
Ten náš slouha	20	22
Ten sebranský kostelíček	140	143
To je, Bože, to je potěšení moje	44	41
Trávo, trávo, trávo zelena	179	187
Travička zelena	72	75
Tú, tú, tú, děvčata, děvčata	19	21
Ty hradišťské kasárny	131	134
Ty skleničko skleněna	86	91
Ť		
Těžko mě matička vychovala	134	136
U		
U Dunaja u Prešpurka	146	150
U panského dvora	59	56

	Číslo	Strana
Už je slunko z té hory ven	3	5
Už jsem se já naučila	160	168
Už jsme sežali	89	95
Už na lože líháme	230	242
Už slunečko kolem jde	82	87

V

V dobrém jsme se sešli	185	193
V Olomouci v skrajním domě	135	138
V zeleném hájku u studánky	211	223
Vánoce, vánoce, skoro-li budete	183	191
Vápeník jede, vápenku veze	54	52
Včera neděle byla	75	78
Ve jménu Otce i Syna	220	233
Vedla jsem si vedla	181	189
Veselý, maměnko, veselý dvůr máte	126	128
Věj, větříčku, po dolině	152	159
Vím já lučinu širokou	212	223
Vítám já vás, páni hosti	156	164
Vstaň, nevěsto, podívej se	164	172
Vstávej hore, už je den	4	6
Všickni utíkají, že se vojny bojí	127	129
Vy, sedláci, nic nedbáte	62	59
Vymiň, vymiň, pošta jede	52	49
Vysoko hvězdička	8	9
Vždycky jsem ti říkávala	108	113

Z

Z poza hor slunce vychází	132	134
Zahučaly hory	182	190
Zachovej nám Hospodine	236	248
Zakázali na vojnu	203	213
Zdrávo, pole, zůstávaj	92	99
Zelenej se, zelenej	154	161
Ze země jsem na zem přišel	186	195
Zlá, Janošku, zlá novina	206	216
Zle s tebou, synečku, zle s tebou	150	155
Zpívej si, děvčátko	1	3

Ž

Žaj, srpečku, žaj nedaleko kraj	84	89
Žněte, žněte, sedláčkovi ženci	80	84

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS